

Doktori (Ph.D.) értekezés

Debreceni Egyetem Történelem és Néprajz Doktori Iskola

Reszegi Zsolt:

Honvéd ejtőernyősök: A csapatnem kialakulása és harcai
1938-1945 között

Témavezető:

Dr. Barta Róbert
(PhD) egyetemi docens

Társ-témavezető:

Prof. Dr. habil. Szakály Sándor
egyetemi tanár

Debrecen, 2012.

Honvéd ejtőernyősök: A csapatnem kialakulása és harcai 1938-1945 között

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében
a tudományágban

Írta: okleveles

Készült a Debreceni Egyetem doktori iskolája
(..... programja) keretében

Témavezető: Dr.
(olvasható aláírás)

Társ-témavezető: Dr.
(olvasható aláírás)

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr.
tagok: Dr.
Dr.

A doktori szigorlat időpontja: 200...

Az értekezés bírálói:

Dr.
Dr.
Dr.

A bírálóbizottság:

elnök: Dr.
tagok: Dr.
Dr.
Dr.
Dr.

A nyilvános vita időpontja: 200...

Én, Reszegi Zsolt, felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.

.....

(aláírás helye)

Budapest, 2012. 03. 02.

Tartalomjegyzék

A témaválasztás indokai, historiográfia	5
A csapatnem történeti előzményei, nemzetközi kitekintés	9
<u>I. A függőleges átkarolás elmélete és annak megjelenése a katonai szaksajtóban</u>	17
<u>II. A magyar katonai ejtőernyőzés előzményei</u>	29
II./1 Gyalogsági kiképzés a harceljárások végrehajtására	31
<u>III. Hadrendi változások 1938-1944 között</u>	43
<u>IV. Az ejtőernyős-század állomáshelyének építkezése 1936-1944:</u>	
<u>A pápai repülőtér</u>	55
<u>V. Toborzás és válogatás:</u>	62
V./1 Ejtőernyős szolgálat időtartama 1938-1944	82
V./2 Orvosi vizsgálat	84
V./3 Ejtőernyős orvosi, sebesültellátó szolgálat működése, feladatai harc közben	87
V./4 Sebesülések típusai, kategorizálásuk	89
<u>VI. Ejtőernyős leventekiképzés</u>	90
VI./1 Ejtőernyős leventék a magyar sajtóban	97
VI./2 Az ejtőernyős leventekiképzés megszervezése és részei	98
VI./3 Az ejtőernyős leventekiképzés alapja: az ejtőernyős ugrótorony	101
VI./4 Ugrótorony tervrajzok beszerzése Lengyelországból	106
<u>VII. Ejtőernyős honvéd egyenruha, gyakorló ruházat</u>	108
VII./1 Ejtőernyős felszerelés külföldi beszerzése	111
<u>VIII. Repülőtechnika – szállítórepülők, vitorlázók</u>	112
VIII./1 Caproni Ca-101/3m, Savoia-Marchetti SM-75, Fiat G-12T	112
VIII./2 Vitorlázórepülő-kiképzés, bevetési koncepciók	122
<u>IX. A magyar fejlesztésű Hehs-ejtőernyő család</u>	127
<u>X. Ejtőernyős kiképzés a Magyar Királyi Honvédség ejtőernyős zászlóaljában</u>	134
X./1 Ejtőernyős ugrókiképzés folyamata, részei	134
X./2 egyszerű gyakorlatok	135
X./3 különleges gyakorlatok	136
X./4 szoktató repülés	137
X./5 alkalmazott ejtőernyő-típusok	138
X./6 Az ejtőernyős ugrás lépései, a gépelhagyás folyamata, ugrók sorrendje	139
X./7 Kiugrás a gépből	141
X./8 Helyes testtartás a zuhanás alatt	141

X./9 A földet érés folyamata	143
X./10 Az ugrási magasság meghatározása	144
X./11 Kiképzés során bekövetkezett balesetek	145
X./12 Ejtőernyős átképzés német csapaternyőre	146
<u>XI. Haditechnikai fejlesztések</u>	151
XI./1 Bergmann, illetve Király-mintájú géppisztolyokkal történő ellátás az ejtőernyős zászlóaljnál	151
XI./2 Páncéltörő- és hegyiágyú ledobási kísérletei, ill. rendszeresítésének kérdése	153
XI./3 Gránátvető kísérletek	158
XI./4 Weiss Manfréd 40. M. összecusukható kerékpár	159
XI./5 Rádiótechnika	161
XI./6 Ejtőernyős szaklégvédelmi kísérletek	162
<u>XII. Ejtőernyős harcok 1938-1945</u>	164
XII./1 Kárpátalja visszacsatolása: bevetés tervezet	164
XII./2 Ejtőernyős csapatok részvétele az erdélyi bevonulásban – 1940	164
XII./3 1941. április 12. Az ejtőernyős-zászlóalj első ejtőernyős bevetése	166
XII./4 Utánpótlás-ledobás: Kárpátok, 1941	170
XII./5 Harcok a Kárpátokban	175
XII./6 Repülőgépes deszantolás Nagyváradon	181
XII./7 Harcok a tiszafüredi hídfőben	184
XII./8 Dunaharaszti-soroksári harcok	186
XII./9 Isaszegi harcok	189
XII./10 A II. zászlóalj harcai Csepelen	190
XII./11 Az I. zászlóalj harcai Kéthelynél	192
XII./12 A II. zászlóalj Fótnál	196
XII./13 A II. zászlóalj harca Letkésnél	200
XII./14 Garam menti harcok	205
XII./15 Az ejtőernyős-ezred újjászervezése. Harcok a Dunántúlon és osztrák területeken.	210
<u>Összegzés</u>	227
Levéltári források	240
Felhasznált irodalom	232
Tanulmányok	234
Internetes források	238
Rövidítések jegyzéke	239

A témaválasztás indokai, historiográfia

A Hadtörténelmi Levéltárban található, Magyar Királyi Honvédség csapattestei között, a repülő alakulatok között szereplő, „Bertalan Árpád 1. ejtőernyős vadászvezred” iratanyaga mindössze 0,001 ívfolyómétert ölel fel. Mindössze egy névjegyzék maradt fenn a hadikitüntetésre felterjesztett legénységről: az ejtőernyős csapatnem többi dokumentuma jórészt megsemmisült a levéltári anyagokat ért háborús hatások következtében, vagy pedig maga az alakulat semmisítette meg. A zászlóalj, majd ezred szervezéséről, feltöltöttségéről, vagy 1944-45. évi harcairól ezért kevés anyaggal rendelkezünk. Ennek ellenére több irat található a Honvédelmi Minisztérium Elnöki A, osztály, illetve a M. Kir. Honvéd Vezérkar Főnöke Levéltára (1. vkf. osztály) anyagában. Ezekből a kiképzéssel, béke- és mozgósítási hadrenddel kapcsolatban vizsgálhatók az információk. A 2. vkf. osztály, mely a hírszerzéssel kapcsolatos adatokat gyűjtötte, a szomszédos államok haderejét érintően – szintén közölt ejtőernyős és légideszant csapatokról rendelkezésre álló információkat. További, ejtőernyősökkel kapcsolatos iratok találhatóak a Honvédelmi Minisztérium osztályai anyagában: 2. r. osztály (ruházati ügyek), 3. a. osztály (tüzérségi fegyveranyag, lefolytatott kísérletek), 3. c. osztály (lőszerellátás). A 8. osztály (tishti személyi ügyek, továbbá 8. b., 8. e. 8. ny. 8. vkf. osztályok), a 10. osztály (legénységi személyi ügyek) anyaga szintén további vizsgálatot érdemel.

A levéltári források körébe tartozó, a Hadtörténelmi Levéltár Központi Irattárában fennmaradt személyi gyűjtőket is vizsgáltam, melyeknél több esetben fellelhető a korabeli, béke-, illetve háborús előmenetelt tartalmazó személyi irat. Máskor viszont csak a háború után felvett, „személyes közlés alapján” készített adatokat lehet találni. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára szintén őriz ejtőernyős tisztekkel kapcsolatos kihallgatásokat, jegyzőkönyveket és megfigyeléseket, ám ezek jellegüknél fogva igen szubjektívek és nem mentesek a tárgyi tévedésektől, emiatt fokozott kritikával kell kezelni a dokumentumokat. A téma vizsgálati szempontjai miatt nem kerülhetett sor az ejtőernyős tiszti kar összeállítására (fennmaradt, teljes tiszti kar listával nem rendelkezünk) és az említett anyagok beépítésére.

A vizsgálat másik körét a ma még élő, egykori ejtőernyősökkel készített interjúk jelentik. Sajnos elmondható, hogy a disszertáció kései készítése (2011) idején az egykori kísérleti keretből már csak egy személy él, a többi interjúalany pedig főként a parancsnoklási láncolat alsóbb szintjén szolgált, így az adott kép is az ő szemszögükből felölelt ismereteket tartalmazza: jelentősebb döntésekbe, parancsokba nem volt betekintési lehetőségük, így a cselekmények, folyamatok és intézkedések egészét nem, csak az őket érintő hatásokat tudták előadni. Az interjúalanyok idős életkora – életkori sajátosságok – miatt előfordulhattak tárgyi,

dátumbeli tévedések, melyeket, ha nem áll rendelkezésre irat – igen nehéz utólag leellenőrizni.

A disszertáció készítésénél az elmúlt időszak újjonnan előkerült dokumentumait használtam fel. Két nagy egységből épült fel a disszertáció: az ejtőernyős zászlóalj kialakulásáról szóló, illetve egy, a harccselekményeket bemutató részből. Ezt a két részt témakörökre lebontva építettem fel, az egyes témakörökön belül pedig megtartottam a kronológiai egységet. Mivel az ejtőernyős-zászlóalj beolvasztása és átszervezése, valamint harcai magukban megérdemelnének egy önálló disszertációt, valamint a források igen hiányosak ebből az időszakból – ezáltal rendkívül megnehezítik pontos kép alkotását – a lehetőségekhez mérten került sor a harccselekmények felvázolására. Több szerző is foglalkozott, vagy foglalkozik a témával (dr. Számvéber Norbert, dr. Farkas Jenő, dr. Martin Kornél), így nehéz új dolgot hozzátenni, újszerű szempont szerint vizsgálni a megtörténeteket, ám e rész nélkül csak féloldalas elméleti vizsgálat lenne, mely nélkülözné a megemlített harceljárások végrehajtását. Kutatásomat nagyban nehezítette a már említett forráshiány. Többek között ezért is esett a választás a tematikus felosztásra, ahol a meglévő adatokat be lehetett illeszteni a felvetett koncepciókba. Az eddig még fel nem használt iratok segítségével vizsgáltam a csapatnem kialakulását, kiképzési metódusát, haditechnikai-ledobási kísérleteit, felkészültségét és elméleti alapját.

A következő kérdéscsoportok alapján végeztem kutatásomat:

- Alkalmas volt a zászlóalj harci bevetés végrehajtására?
- Rendelkezett a szükséges harceljárások ismeretével?
- A magyar ejtőernyősök hajtottak végre fegyverzet- és felszerelés ledobási kísérleteket?
- Milyen ruházata volt a magyar ejtőernyősnek a kiképzés – és ejtőernyős ugrás – során, valamint 1944-ben, az arcvonalbeli szolgálat alatt?
- Milyen kapcsolat volt a magyar és német ejtőernyősök között?
- Vettek át a honvéd ejtőernyősök fegyverzetet, felszerelést, ejtőernyőt a német Fallschirmjägerektől?
- Milyen módon zajlott az ejtőernyős újoncnak való emberanyag vizsgálata és válogatása?
- Kik voltak az ejtőernyős leventék és hogyan képezték ki őket?

A kutatást további levéltárakban, múzeumokban végrehajtott vizsgálat egészítette ki: Közlekedési Múzeum Archívuma, Veszprém Megyei Levéltár, Országos Széchényi Könyvtár Mikrofilmtár, Laczkó Dezső Veszprém Megyei Múzeum Fotótára. Céлом az volt, hogy az ismert hadtörténelmi iratok mellett, más források bevonásával is kiegészítsem a kutatást. A dolgozat kísérlet a hadtörténet, haditechnika- és szervezettörténet ötvözésére.

A magyar királyi honvéd ejtőernyőzés történetének szakirodalma már 1945 előtt is jelentősnek volt mondható. A kor színvonalas periodikumában, a Magyar Katonai Szemlében, az 1930-as évektől kezdve tárgyalták a kialakuló új csapatnem harceljárásait. A téma különösen termékeny szerzőjének bizonyultak vitéz Szentnémedy Ferenc és Pataky Géza századosok. Több más sajtótermék – Magyar Szárnyak, Magyar Katonaújság, Magyar Tartalékos Tisztek Lapja, Honvéd Altiszti Folyóirat (1942-től Honvéd Tiszthelyettesek Folyóírata) – rendszeresen foglalkozott a témával. Pataky Géza, cikkein kívül könyv formátumban, „Ég és föld között” címmel is népszerűsítette az ejtőernyős csapatnemet (1942-ben jelent meg). Népszerű volt a téma, főleg a német ejtőernyősök haditettei foglalkoztatták a napi sajtót. 1945 után magyar királyi honvéd ejtőernyős témával – az ejtőernyős-zászlóaljkat is magába foglaló Szent László hadosztály „SS”, vagy „nyilas” jelzőkkel történő megbélyegezése miatt – nem lehetett foglalkozni, kutatni. Később, a Kádár-korszak második felében, enyhültek a viszonyok, ám ezzel nem járt együtt az ejtőernyős szakirodalom bővülése. A rendszerváltoztatás előtti időkben jelent meg Bárczy János két munkája: a „Vádindítvány” (1979) és a „Zuhanóugrás” (1981). A maguk korában az újdonság erejével hatottak, hiszen az agyonhallgatott ejtőernyős-zászlóaljról eddig jelent meg semmilyen munka, történetéről nem lehetett hallani semmit. Sajnos, szubjektív, és a fikció felé hajló jellegük miatt kevésbé használhatók történeti alapként, adatbázisként. Megjelenésükkel nagy port kavartak a még élő ejtőernyősök körében: a többség elítélte, hogy egy egykori ejtőernyős bajtársuk saját sorsukat és alakulatát dehonesztáló szavakkal illette. Ez generálta Tassonyi Edömért, hogy saját élményeit rögzítse és hatott másokra is (Szokolay Tamás, Makray Ferenc), hogy visszaemlékezéseiket rögzítsék.

Az ejtőernyősök egyetlen publikálási lehetősége sokáig a Kanadában kiadott – a világháború alatt megjelent Magyar Szárnyak szellemi örökösének tartott – Kanadai Magyar Szárnyak volt, amelyben pl. Tassonyi Edömér és Szokolay Tamás visszaemlékezései is napvilágot láttak. Magyarországon az Aero Históriaiban elsősorban az ejtőernyősöket szállító repülőtechnikáról (SM-75, Ca-101, Fiat G-12T) és hozzá kapcsolódóan az ejtőernyősökről szóló cikkek jelentek meg. Ezen kívül a Hadtörténelmi Közlemények oldalain került közlésre Sárhidai Gyula kitűnő munkája az 1941. évi délvidéki bevetéssel kapcsolatban. 1989 előtt a Hadtörténelmi Közleményekben főleg a magyar ejtőernyős partizánokkal foglalkoztak,¹ a magyar és német ejtőernyősök csupán említés szintjén kerültek szóba.²

¹ *Gazsi József*: Ejtőernyős partizántevékenység és elhárítás Magyarországon 1941-ben. In: Hadtörténelmi Közlemények 1976/3. 494-525.

² *Mucs Sándor – Kovalcsik József*: A légideszant csapatok fejlődésének áttekintése a két világháború között és alkalmazásuk a második világháborúban. In: Hadtörténelmi Közlemények 1962/2. 3-72.

A rendszerváltozás meghozta magával a szólás- és véleménynyilvánítás szabadságát, ezáltal jobban hozzáférhetővé váltak az addig nem kutatott anyagok és az egykori ejtőernyősök is szabadabban nyilatkozhattak. Több magazin (Top Gun, Aranysas, Regiment) adott közre átfogóbb cikket, vagy egyes személyekkel készített interjút, hozzájárulva ezzel az addig ismeretlen magyar katonai ejtőernyőzés megismeréséhez. Legjelentősebb munkát azonban Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd végezte: több cikk, tanulmány fűződik a nevéhez. A honvéd ejtőernyősökről szóló könyvének kiadását több részletben megelőzte a Hadtörténelmi Közleményekben való megjelentetése. Munkája annyira népszerű és hiánypótló volt – a mai napig az – hogy 3 alkalommal (1993, 1994, 1999) adták ki. Újabb monográfia a témában nem jelent meg: csupán a légideszantról, mint csapatnemről átfogó jellegű írás született (Turcsányi Károly – Hegedűs Ernő: Légideszant I.). Dr. Számvéber Norbert adat gazdag munkáiban minden részletre kiterjedve, a harcoló magyar seregtestek és csapatok között az ejtőernyősök harccselekményeit is megvizsgálta.

Végezetül szeretnék köszönetet mondani családomnak, témavezetőimnek, dr. Barta Róbertnek és Dr. Szakály Sándornak, Kiss Orsolyának a technikai szerkesztésért, Dávid Zsoltnak a kutatással kapcsolatos új információkért, Huszár Jánosnak a rengeteg kép- és dokumentációs anyagért, Makray Ferencnek, édesapjával kapcsolatos dokumentumokért, Török Péternek (Budapest Főváros Levéltára) a levéltári kutatással kapcsolatos segítségéért, Szemereki Ferencnek, az édesapjáról készült kép közzlésének engedélyéért, HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, valamint a Hadtörténelmi Levéltár és Központi Irattár munkatársainak segítségéért. A disszertációt 2012. március 2-án zártam le.

A csapatnem történeti előzményei, nemzetközi kitekintés

Az ötlet, hogy nagyszámú csapatokat helyezzenek az ellenséges arcvonal mögé, 1918-ra nyúlik vissza. William Mitchell, az amerikai hadsereg tábornoka, felvetette, hogy ejtőernyős csapatokat³ kellene létrehozni és bevetni a német vonalak mögött, hogy a nyugati állásháború megmerevedett lövészárkok rendszerét áttörjék. A szövetséges hadvezetőség számításai alapján egy ilyen egyedülálló hadművelet tervezése, a szervezés és felszerelés, összetett volta miatt, hat hónapot vett volna igénybe. Nem volt elegendő, azonnal bevethető repülőgép, hogy egy „ejtőernyős” zászlóaljat egy felszállással ledobjanak, ráadásul ennyi ejtőernyő sem állt rendelkezésre.⁴ A háború 1918. novemberi vége egyben a grandiózus tervek végét is jelentette. Az Egyesült Államokban Mitchell tábornok kezdeményezésére hajtott végre 1928-ban egy altiszt és tíz legénységi rendfokozatú katona az első csoportos ugrást egy szállítórepülőből. Az akció közvetlen átültetésére katonai szervezeti intézkedésbe nem került sor.⁵

A szovjetek 1930-ban kezdték meg raj szintű egységek ejtőernyős ledobásának kísérleteit. A sikeres próbák a 3. Légideszant Dandár létrehozásához vezettek, 1932. december 11-én. 1934. január 1-re a légideszant erők a 3. dandáron kívül magukba foglaltak négy repülőgéppel deszantolt különítményt, huszonkilenc ad-hoc légideszant zászlóalj és néhány század és szakasz szintű egységet, összesen 10,000 emberrel.⁶

„Nappal is még csak Oroszországban sikerült a gyakorlatok folyamán több száz katona részvételével előre megállapított célú támadásokat eredményesen is végrehajtani és az ellenség tartaléksapatát vagy az ellenséges állásokat hátulról, meglepetésszerűen megtámadni. Ennek hitelességét ellenőrizni nem tudjuk, úgyszintén a végrehajtás módzatai is ismeretlenek előttünk.”⁷

Az 1936-os orosz hadgyakorlaton, sajtóbeszámolóik szerint, Minszk tájékán, 170 km-re az ellenséges arcvonal mögött sikerült 1200 fő ejtőernyős kirakásával egy ellenséges repülőteret elfoglalni, rajta bázist kialakítani. Az ejtőernyősökkel együtt 150 géppuskát és 18 löveget tettek földre.⁸

³ A teljes amerikai 1. hadosztályt kellett volna ejtőernyővel felszerelni. A terv végrehajtását végül 1919 februárjára halasztották: a várható bevetés során az ejtőernyővel felszerelt katonákat Menin-Roselare szakaszán, a német vonalak mögött tervezték ledobni. *Volkmar Kühn: Deutsche Fallschirmjäger im Zweiten Weltkrieg 1939-1945. Motorbuch Verlag. Stuttgart 1999, 8. p.*

⁴ *James Lucas: Storming Eagles. Cassel Military Paperbacks. London 2001. 15-16.*

⁵ *Karl-Heinz Golla: Die deutsche Fallschirmtruppe 1936-1941. Verlag E. S. Mittler & Sohn. Hamburg – Berlin – Bonn 2006. 17.*

⁶ *Steven J. Zaloga and Leland S. Ness: Red Army Handbook 1939-1945. Sutton Publishing Stroud 1998. 143.*

⁷ A Luftwehr német katonai folyóirat 1938. évi márciusi száma szerint a kijevi hadgyakorlaton 700 katona ugrott egyszerre ejtőernyővel. Emellett nehéz haditechnikával történő kísérletekről is tudósított: Szovjetország végzett ledobási kísérleteket 2,5 tonnás harcokocsival; az Egyesült Államokban pedig egy 4,5 tonnás harcokocsit szállítottak repülőgépen. *Bánhidi Mihály: A légigyalogságról. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1938/8. 32-39.*

⁸ *Vitéz Szentnémedy Ferenc: Az ejtőernyő újabb katonai jelentősége. In: Magyar Katonai Szemle 1937/4. 121.*

„Az 1936-ban tartott nagy hadgyakorlatok Fehér-Oroszország és Moszkva katonai körzeteiben főleg azt a célt szolgálták, hogy kipróbálják a gépesített egységeket, mint a gyalogos- és lovashadosztályokkal, mind pedig a légi erővel való együttműködésben. Ez utóbbi első ízben juttatott ejtőernyős lövészek fedezete alatt légi úton szállított csapatokat az ellenség hátába, hogy megakadályozzák a tartalékok beavatkozását, illetve hogy a földi csapatok által átkarolt ellenséget teljesen bekerítsék. Különleges repülőkkal könnyű páncélosokat is szállítottak.

Az ejtőernyős és légi úton szállított csapatok ötletét több más ország is átvette. A vélemények ezek alkalmazhatóságát illetően ugyanúgy megoszlanak, mint a páncélos csapatok alkalmazhatóságával kapcsolatban.⁹ Egyesek azt mondják, ez csak afféle katonásdi, mások azt hiszik, hogy Közép-Európa nagy népsűrűsége következtében az ejtőernyősök ugrása és a csapatszállító repülőgépek leszállása gyorsan felismerhető, ezért ezeket az erőket hamar le lehet küzdeni és ártalmatlanná lehet tenni. De ebben az esetben, mint általában minden haditechnikai újítás tekintetében is, őrizkedni kell az elhamarkodott véleményalkotástól.”¹⁰

A szovjet ejtőernyős csapatnem fejlődését a magyar katonai vezetés kiemelten kezelte és figyelemmel követte tevékenységét. A Légügyi Tájékoztató szovjet ejtőernyősökkel foglalkozó számát a Légügyi Hivatal külön iratban említette.¹¹ Ebben beszámolt az 1938. augusztus 18-án, Tusinóban megtartott „repülő napjáról”, ahol 3 ANT-6 repülőgépéből 50 „Osoaviachim”¹² tanuló ugrott le 8-1000 m magasból, kettős gyakorló ejtőernyővel.

1938-ra a létrehozott légideszant elemeket hat légideszant dandárba¹³ és három légideszant ezredbe egyesítették.¹⁴ A 201., 214. Légideszant Dandár és legalább egy kijevi dandár (204. Légideszant Dandár vagy a 211. Légideszant Dandár) részt vett a szovjet- finn háborúban, igaz, hagyományos gyalogsági szerepkörben. A dandárok első hadműveleti alkalmazására

⁹ Heinz Guderian: Riadó! Páncélosok! Kossuth Kiadó. Budapest 1999. 171.

¹⁰ Guderian, H.: Riadó i. m. 176.

¹¹ Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, A m. kir. Honvéd Vezérkar főnöke (a továbbiakban: HL VKF) HL VKF 2157/ 1. oszt. ált.-1938.

¹² „Osoaviachim”: OSOAVIAKhIM (ОСОАВИАХИМ) – a szovjet állam paramilitáris szervezete, melynek célja volt, hogy a fegyveres erők számára újoncanyagot képezzen ki. Saját rádiós csoportokkal, ejtőernyős tornyokkal, lőterekkel és repülőterekkel rendelkezett.

¹³ A légideszant dandár egy ejtőernyős zászlóaljából, egy gépesített zászlóaljából, és három századnyi repülőből állt (két nehéz és egy könnyű TB-3 egység). Zaloga, S. J. – Ness L. S.: Handbook i. m. 143.

¹⁴ 201. Légideszant Dandár – Leningrádi Katonai Körzet

202. Légideszant Dandár – Távol-Kelet

204. Légideszant Dandár – Kijevi Katonai Körzet

211. Légideszant Dandár – Kijevi Katonai Körzet

212. Légideszant Dandár – Távol-Kelet

214. Légideszant Dandár – Belorusz Katonai Körzet

1. 'Rosztov' Ezred – Moszkvai Katonai Körzet

2. 'Gorokhovets' Ezred – Moszkvai Katonai Körzet

2. 'Voronyezs' Ezred – Moszkvai Katonai Körzet.

Zaloga, S. J. – Ness L. S.: Handbook i. m. 143.

1940 júniusában került sor, amikor a 201. és 204. Légideszant Dandár repülőgéppel deszantolt, hogy fontos területeket szálljon meg Besszarábia harc nélküli elfoglalása során.

A légideszant erők hasznossága a szovjet hadvezetőségre mély benyomást tett, ezért 1940 novemberében új hadrendi táblázatot bocsátottak ki a légideszant dandárok számára, ami duplájára – kb. 3000 főre – növelte állományukat. Az új dandár szervezete hármas tagozódású volt: ejtőernyős, vitorlázó és repülőgépen szállított csoportból állt.¹⁵ 1941. március-április során a légideszant csapatnemet tovább erősítették. A hat dandár közül ötöt – kivéve a 202. dandárt, mely a Távols-Keleten volt – légideszant hadtestekké növeltek, mindegyik három dandárból állt. Egyúttal az ejtőernyős és vitorlázó csapatok közti megkülönböztetés a légideszant dandáron belül megszűnt, és a csapatparancsnokságokat feloszlatták.¹⁶

A légideszant csapatok súlyos veszteségeket szenvedtek a háború kezdeti szakaszában, emiatt 1941 szeptemberére nem voltak képesek harci ugrás végrehajtására. Ebben az élőerő vesztesége mellett közrejátszott a repülőtechnika¹⁷ nagyarányú pusztulása is.

A háború folyamán a szovjet ejtőernyősök elit gyalogságként harcoltak. 1942 őszén a nyolc új légideszant hadtestet – 1., valamint 4.-től 10.-ig – hoztak létre. A hadtesteket, és a meglévő 3 légideszant dandárt 1942 decemberében alakították át gárda légideszant hadosztályokká).¹⁸

1942. január 3. – február 18. között (Vjazma – Rzsev – Juhnov) térségében került sor légideszant hadműveletre, mely azonban a szovjet támadás kifulladására, valamint a szovjet légideszant csapatok gyenge felszerelése és fegyverzete, elégtelen szállító kapacitása miatt az értékes csapatnem felmorzsolódásával zárult. Az 1943. szeptember 25-én, a Dnyeper folyón történő átkelés támogatására végrehajtott művelet szintén kudarcba fulladt. A légideszant csapatok kiképzett állományát ért veszteség nagy mértéke 1944-ben nem tette lehetővé légideszant-művelet végrehajtását.¹⁹ Jelentősebb szerepet kaptak a kis létszámú, diverziós csoportok, melyeket mélyen az arcvonal mögött dobtak le. Ez a diverziós alkalmazás volt leginkább jellemző a szovjet légideszant erőkre.²⁰

A szovjet légideszant csapatok hatással voltak a magyar ejtőernyős csapatnem kialakulásának korai szakaszára – és a magyar hadvezetés a háború során rendelkezett bizonyos információkkal létezésükről²¹ – azonban elmondható, hogy a fejlődést döntő módon a német Fallschirmjägerok harceljárása és harccselekményei befolyásolta.

¹⁵ Zaloga, S. J. – Ness L. S.: Handbook i. m. 144.

¹⁶ Zaloga, S. J. – Ness L. S.: Handbook i. m., 145.

¹⁷ 1941. június után a Szovjet Légierő nem tudott összeszedni 25 TB-3 bombázónál több gépet. Steven J. Zaloga and James Loop: Soviet Bloc Elite Forces. Osprey Publishing Ltd. London. é. n. 5.

¹⁸ Zaloga, S. J. – Ness L. S.: Handbook i. m. 149.

¹⁹ Turcsányi Károly – Hegedűs Ernő: A légideszant I. Püedlo Kiadó. Nagykovács 2007. 125-127.

²⁰ Turcsányi K. – Hegedűs E.: Légideszant i. m. 132-133.

²¹ HL VKF 12118/ 2. vkf. eln. nyil.-1940.

A német ejtőernyős csapatnem kialakulásának kezdetét 1935-től számíthatjuk. Ekkor került a légiő (Luftwaffe) parancsnoksága alá a „Göring tartományi rendőrségi csoport” (Landespolizeigruppe General Göring), melyet „Göring tábornok ezredé” (Regiment General Göring) szerveztek át. A zászlóalj képezte alapját az első ejtőernyős egységnek.

1936. január 29-én a repülés birodalmi minisztere (Reichsminister der Luftfahrt) és a Luftwaffe főparancsnoka²² (Oberbefehlshaber der Luftwaffe) utasította a II. légi körzet parancsnokságát (Luftkreiskommando II) Berlinben, hogy készítse elő a „Regiment General Göringet” az ejtőernyős kiképzésre.²³

A Heer²⁴ is létrehozta saját ejtőernyős alakulatát, az ejtőernyős-gyalogsági századot (Fallschirm-Infanterie Kompanie), 1937. április 1-én, Stendalban.²⁵ A két eltérő harceljárást követő ejtőernyős egység egymás mellett létezett 1939. január 1-ig, amikor is az időközben ejtőernyős gyalogsági zászlóaljjá kibővített egység a Luftwaffe alárendeltségébe került.²⁶

Kurt Student vezérőrnagy az ejtőernyős csapatokhoz történő átvezénylésével a két, egymástól eltérő alkalmazás-elmélet jelentős átformálására került sor. A Fliegerdivision 7²⁷ parancsnokaként ötvözte a Luftwaffe és a Heer harceljálásának jellemzőit. Az ejtőernyősök feladata alapvetően a landolási területek megtisztítása és biztosítása volt, ahová a légideszantosok leszállhatnak és bekapcsolódhatnak a harcba.²⁸ Ennek gyakorlati eredményeit az 1940. évi nyugat-európai és skandináviai hadjáratban való részvétel jelentette. A légi szállítású hadosztály és az ejtőernyős erők összevonására magasabb egységbe (XI. légi hadtest) 1940-ben került sor.

1941-ben a német ejtőernyős csapatnem Kréta elfoglalásával bebizonyította, hogy nagy létszámú ejtőernyős és légi szállítású alakulatok képesek hadműveleti szintű bevetés végrehajtására.

Kréta elfoglalása után azonban az ejtőernyős erőket szárazföldi egységként vetették be, és légideszant bevetésre (ejtőernyővel vagy tehervitorlázóval) csak néhány alkalommal került sor. 1944-1945. tavasza között rohamos fejlesztés során tíz ejtőernyős hadosztály felállítására

²² A Reichsminister der Luftfahrt, valamint az Oberbefehlshaber der Luftwaffe beosztását Hermann Göring töltötte be 1936-ban.

²³ Bundesarchiv – Militärarchiv, Freiburg, BW 57/536 (A továbbiakban: BA – MA).

²⁴ Heer = német szárazföldi haderő.

²⁵ BA – MA RH 15/58.

²⁶ BA – MA RH 12/5/4.

²⁷ Az elnevezés fedőnév volt, ezzel álcázták az ejtőernyősöket, légideszantosokat tehervitorlázókat, valamint teherszállítókat is magába foglaló hadosztályt. *Karl-Heinz Golla: Die deutsche Fallschirmtruppe 1939-1941.* Verlag Mittler E. S. & Sohn GmbH. Hamburg – Berlin – Bonn 2004. 44.

²⁸ Generaloberst Kurt Student und seine Fallschirmjäger. Die Erinnerungen des Generaloberst Kurt Student bearbeitet von Hermann Götzl. Podzun-Pallas-Verlag. Friedberg 1980. 42-43.

került sor (némelyikük csak részben állt fel), végül létrehozták az 1. ejtőernyős hadsereget, melyet 1944. szeptember 4-től hadsereg főparancsnokság működött.²⁹

A magyar katonai vezetés már a kezdetektől fogva nyomon követte a német fél fejlesztéseit és igyekezett információkat szerezni. 1937-ben a honvédelmi miniszter leirattal fordult a berlini magyar katonai attaséhoz.³⁰ Utasította, hogy tájékozódjon a német ejtőernyős ugrótornyok tervrajzának átadása felől, illetve arról, hogy engedélyezik-e tervező mérnökök kiküldését a németországi ugrótornyok tanulmányozására. A német fél, habár a tornyok tervrajzát nem kívánta átadni, nem zárkózott el az ugrótornyok helyszíni tanulmányozása elől, azonban tájékoztatta a berlini magyar katonai attasét, hogy a német ejtőernyősök kiképzését már nem tornyokból, hanem Junkers Ju-52-es repülőgépekből végzik. Az attasé jelentését a következőkkel zárta: „Végül jelentem, hogy egy esetleges vezénylés az ejtőernyős csapatokhoz egyenlőre még kérdéses. Ha Nagyméltóságod erre súlyt helyez, kérek utasítást, hogy eljárjak-e.”³¹

1940-ben egy, a haditapasztalatokkal kapcsolatos kérdésgyűjteményt küldött a vezérkar főnöke a berlini magyar katonai attasénak. Ebben több kérdés foglalkozott a német ejtőernyősökkel. Az ejtőernyős alakulatokról, azok felszereléséről, szervezetéről, alkalmazási elveiről és a velük szerzett tapasztalatokról kívántak tájékoztatást szerezni.³²

A magyar ejtőernyősök kiképzésével kapcsolatos iratok szintén tartalmaztak utalásokat a német ejtőernyősökkel kapcsolatosan:

„Ezúttal nyomatékosan felhívom a figyelmet az eje.szolgálat rendkívüli fontosságára, amit a közelmúltban lefolyt hadjáratokból a hadsereg, de különösen a tisztikar ma már kiértékelhetett.”³³

A külföldi információk beszerzésének hiánya – egyes források szerint – gondokat okozott a szervezés során:

²⁹ <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/ArmeenLW/1FallArmee.htm>. 2012. 01. 20.

³⁰ A berlini magyar katonai attasé 1937-ben dr. Hardy Kálmán vezérkari szolgálatot teljesítő alezredes volt, akit előző évben neveztek ki attasénak a berlini M. kir. Követséghez. Részletes életrajzát l. Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. Ister Kiadó. Budapest 2003. 124-125.

³¹ Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, A m. kir. Honvédelmi Minisztérium (a továbbiakban: HL HM) HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

³² „12. Az egyes egységek részletszervezésére adatokat kérünk, és pedig

a./ a hegyi utász alakulatokra,

b./ páncélos seregtestek utász alakulataira,

c./ gyors seregtestek utász alakulataira /:gk.,kp.,pc.jmü.:/,

d./ ejtőernyős utász alakulatokra,

e./ vh./:kód:/alakulatokra,

f./speciális mü.alakulatokra, mint pl.mozgó műhelyszakaszok, villamos alakulatok.

[...]

14. Az ejtőernyős utász alakulatoknál milyen mü.anyag volt? Mi az ejtőernyős katona mü.felszerelése?

[...]

17. Az ejtőernyős alakulatok szervezetéről, alkalmazási elveiről és a velük szerzett tapasztalatokról tájékoztatást kérünk.” HL VKF 2502/el. 1. vkf. oszt. 1940.

³³ HL VKF 101.434/el. 5. vkf.-1940. sz.

„A további kiépítés szempontjából veszteségnek kell minősítenünk, hogy külföldi tapasztalatoknak helyszíni megszerzése nem vált lehetővé.”³⁴

Vitéz Szentnémedy Ferenc³⁵ százados bepillantást nyerhetett olyan, bizalmas német dokumentumokba, melyek a német ejtőernyős csapatnemről tartalmaztak addig elérhetetlen információkat. Állítása szerint „baráti kapcsolatai révén” olyan iratokat tanulmányozhatott, melyek a nyugati arcvonalon szerzett tapasztalatok alapján készültek és 1940 őszén kerültek kiadásra. Erre a német 4. légiflotta parancsnoksághoz összekötő tisztként történt vezénylése alkalmával, Bécsben volt lehetősége.³⁶

Ismertetőjében kiemelte, hogy az ejtőernyősök század, zászlóalj és ezred kötelékben tiszta gyalogsági köteléket képviselnek; egyes alegységeik utász kiképzést kaptak. A XI. repülő hadtest, mint különleges repülő hadtest, összevontan tartalmazta az ejtőernyős és légi gyalogsági egységeket, valamint rendelkezett hadosztály közvetlen alakulatokkal. Haditechnikai újításként mutatott rá a vitorlázó repülőgépekre, mint szállítóeszközökre. Az ejtőernyősöket (és a légi gyalogságot) az addigi (az 1930-as években megjelent szakfolyóiratok cikkeivel összhangban) ismeretekkel megegyezve, a szárazföldi haderővel együttműködve alkalmazták. Feladatköriük megegyezett az addig megjelent magyar ismeretekkel.³⁷ Az ejtőernyős csapatok és légi gyalogság közvetlenül a légierő főparancsnoka³⁸ rendelkezése alá tartoztak és helyzet szerint a haderő különböző részeinek voltak alárendelve. Bevetésük idő- és térbeli korlátozással volt megvalósítható, hogy a támadás után 48 órával fel tudják venni a kapcsolatot a szárazföldi erőkkel.³⁹

„A háború eseményei az ejtőernyős csapatokat az érdeklődés központjába állították. A németeknek norvégiai, belgiumi, görögországi, krétai ejtőernyős sikerei nagy lelkesedést

³⁴ HL VKF 3133 / eln. 1. oszt.-1940. sz., valamint „/:Tapasztalatszerzés tekintetében nagy hátrány, hogy a Kik.oszt-nak az eje.sz.d.pk. külföldi kiküldetésére vonatkozó javaslata nem valósulhatott meg.:/” – HL VKF 3282/ 1. oszt. eln. 1940. – Sajnos az irat nem említi, hogy melyik európai államba tervezték kiküldeni a századparancsnokot, ám a csapatnem rejtett jellege miatt csak a „baráti” államok jöhettek szóba, mint a Német Birodalom, vagy Olaszország. Mivel azonban az Olasz Királyság ejtőernyős egysége nem rendelkezett olyan szintű tapasztalattal a fejlesztés és alkalmazás terén, mint a németek, így leszűkíthető – a korabeli katonai szakirodalom és levéltári források alapján – Németországra.

³⁵ Szentnémedy Ferenc (1896, Orsova – 1969, Budapest). Az első világháborúban gyalogezrednél, majd 1918-ban pilótaként harcolt. 1923-1925 között végezte el a Hadiakadémiát. 1927-től a Légügyi Hivatal osztályvezetőjévé nevezték ki. 1938-1939 között a légierő vezérkari főnöke volt. 1941-ben a Légierő Parancsnokság törzstiszti beosztásában szolgált, majd 1942-től a Légügyi Főcsoportfőnökség IV. Csoportfőnökségének vezetője volt. 1943-ban nyugállományba helyezték. 1944-ben orosz fogságba esett. Turcsányi K. – Hegedűs E.: Légideszant i. m. 160-162.

³⁶ HL VKF 5312/ 1. vkf. oszt. eln. – 1941.

³⁷ Úgy, mint: terepszakaszok birtokbavétele és tartása, átjárók elfoglalása, messze a saját csapatoktól, az ellenség oldalában, főképpen párhuzamos üldözés, az ellenség hátában különböző harchelyzetekben, mint a hadsereg gyorsan mozgó tartaléka. HL VKF 5312/ 1. vkf. oszt. eln. – 1941.

³⁸ Oberbefehlshaber der Luftwaffe = Luftwaffe főparancsnoka.

³⁹ Bevetési módjaik vitéz Szentnémedy százados szerint 3 típusra voltak oszthatók: ejtőernyős csapatok bevetése harc és romboló feladatokra, ejtőernyős csapatok bevetése, mint biztosítás az utána következő légi gyalogság leszállására, és csupán légi gyalogság leszállását minden biztosítás nélkül. HL VKF 5312/ 1. vkf. oszt. eln. – 1941. Ejtőernyős vadászokat és légi gyalogságot említett még: Magyar Katonaújság, 1940. január 1. 4.

váltak ki. a német sikerek kulcsa az alapos anyagi és kiképzési előkészítés. Amíg az ejtőernyős csapatok az alkalmazásig eljutottak, a vezetésnek rendkívül sok technikai és kiképzési nehézséggel kellett megküzdeni.”⁴⁰

1941 júniusában, az ejtőernyős alakulat szervezéséről szóló jelentésben hiányként említették meg a zászlóalj haditapasztalatát, továbbá hogy túl sokféle kiképzési alegységet hoztak létre, ezzel szemben homogénebb ismeretekkel rendelkező szakosztályokat lenne érdemes szervezni. A szervezéshez hasznos tájékoztatást Németországból kívánták megszerezni.⁴¹

Szakkikkek, tanulmányok továbbra is foglalkoztak a német ejtőernyős csapatnemmel. Azonban német ejtőernyős felszerelés vagy taktika átvételére, alkalmazására nem került sor. Olaszország a '20-as években kezdte meg az ejtőernyős csapatok felállítását, igaz, kezdetben csak korlátozott keretek között. 1927. november 6-án hajtott végre 11 olasz ejtőernyős az első katonai csoportos ugrást. A második világháború kitöréséig, az olasz fegyveres erők, a nyugati világban egyedülálló módon, ezred erejű ejtőernyős köteléket állítottak fel.⁴²

Franciaországban szovjet hatásra állítottak fel két század ejtőernyős gyalogságot, melyet mindkét alkalmazási szerepkörben kívántak kiképezni és bevetni. A francia ejtőernyős erők 1937-ig több ugrógyakorlatot hajtottak végre, melyek tapasztalatait összegezve többféle alkalmazási lehetőséget dolgoztak ki.⁴³

Az első francia légideszant csapatok neve "infanterie de l'air" volt: hivatalosan 1937. április 1-én alapították meg, miután erről 1936. október 20-án döntés született. Két "Groupes de l'Infanterie de l'Air"-t (GIA.) hoztak létre, (a 601.-et Reimsben és a 602.-et Barakiban, Algériában).

A „furcsa háború” során, 1940. február 14-től március 11-éig 28 órjára és 23 leszből támadást hajtottak végre, néha több mint 3 km-re a német vonalak mögött. Március 11-17 között visszatértek Niederbronnban a francia vonalakba és az 54 francia ejtőernyős kitüntetésekot kapott. Március 22-én a „corps franc”-ot feloszlatták, a katonák visszatértek az "infanterie de l'air" századaikba.

A német támadás és a sorozatos visszavonulások során a Loire folyó mentén lévő városok védelmét szervezték meg, de összességében nem vettek részt harcokban. A „furcsa háború” során csak a francia légideszant (ejtőernyős) csapatok voltak az egyedüli alakulatok, melyek

⁴⁰ Dr. Vándor Ferenc: Ejtőernyősök sportja. In: Magyar Katonai Szemle 1941/10. 215.

⁴¹ „Ezért a zlj.szervezet megalkotásánál a Németország-ba kiküldendő eje.és rep.szakközegek rep.tapasztalatai lennének mérvadók.” HL HM 39.011/ 1./a. eln. – 1941., Melléklet az 55.341/el.n.le.kv.-1941. számhoz, 3. p.

⁴² Stimpel, H.-M.: Fallschirmtruppe i. m. 17., 5. sz. lábjegyzet.

⁴³ Franciaország Istresben állított fel egy ejtőernyős iskolát, Varsóban, Lembergben, Poznanban, Krakkóban és Brombergben pedig lengyel, Prostejovban és Prágában cseh ugrótornyok létesültek. Olaszország és Anglia is bevezette az ejtőernyőugró kiképzést. Vitéz Szentnémedy Ferenc: A függőleges átkarolás kérdéséhez. In: Magyar Katonai Szemle 1937/2. 111.

támadó harcot folytattak. 1940. június 17-27 között az "infanterie de l'air"-t Észak-Afrikába szállították és augusztus 25-én feloszlatták.⁴⁴

A britek a szovjetek 1933-36 között lefolytatott hadgyakorlataira felfigyeltek, de a légideszant erők könnyű jellege miatti aggodalmak, valamint a szállító repülők hiánya akadályozta a fejlesztéseket. Hasonlóképp, 1940 előtt komoly légideszant kísérletezés nem ment végbe az Egyesült Államokban sem. Csak a német légideszant erők bevetése Kréta szigetén 1941 májusában – sarkallta Nagy-Britanniát és az Egyesült Államokat, hogy létrehozzák saját ejtőernyős alakulataikat.⁴⁵ Az Amerikai Egyesült Államok első ejtőernyős egységének létrehozását – az ejtőernyős kísérleti szakaszt – 1940. június 25-én rendelték el. Fort Benningben, július 1-én alakult meg, a 29. gyalogezred önkénteseiből. A 200 jelentkezőből végül 48-at választottak ki. Tagjai 1940. augusztus 16-án hajtották végre első ugrásukat, 29-én pedig már kötelékugrásra is sor került. Fort Benning lett a szülőhelye az 1. ejtőernyős zászlóaljnak is, melyet szeptember 16-án hoztak létre. Nem sokkal ezután átnevezték 501. ejtőernyős ezreddé. A légideszant erőfeszítések további növelésére és az ugrások koordinálására 1941. február 25-én megeremtették az ideiglenes ejtőernyős csoportot.⁴⁶

A britek kezdetben kis létszámú, kommandós egységeket hoztak létre, melyeket ejtőernyővel juttattak a célterületre. Winston Churchill, Nagy-Britannia miniszterelnöke, 1940. június 22-ei feljegyzésében utasította a „Háborús Kabinetet”, hogy egy 5000 fős ejtőernyős hadtestet kell felállítani. A légierő kiképző iskolát Ringway repülőterén, Manchesterben állították fel, hadsereg és légierő állománnyal: a 2. számú kommandót (No. 2 Commando) választották ki a kiképzésre. Az első ugrásokat július 13-án hajtották végre. 1940 végére, a 2. kommandót, 500 fővel, ejtőernyős és vitorlázó résszel, átnevezték 11. Különleges Légi Szolgálat Zászlóaljja (Special Air Service Battalion). 1941 szeptemberében az 1. ejtőernyős dandárt hozták létre, majd röviddel ezután az 1. légideszant dandárt.⁴⁷

Mind a brit, mind az amerikai katonai ejtőernyőzés jórészt német hatásra kapott nagyobb impulzust, hogy az addig létező, kísérleti kereténél magasabb – teljesen felszerelt, önállóan működő – szervezeti egységet hozzon létre. Ezek azonban az európai katonai ejtőernyőzésre – főleg a magyarra – nem voltak olyan hatással, mint a német, vagy szovjet lépések.

I. A függőleges átkarolás elmélete és annak megjelenése a katonai szaksajtóban

⁴⁴ <http://www.axishistory.com/index.php?id=5999>, 2011. július. 09.

⁴⁵ David M. Glantz: The Soviet airborne experience. Combat Studies Institute. U. S. Army Command and General Staff College. H. n. 1984. 18.

⁴⁶ <http://www.faaa.me.uk/Airborne%20History.htm>, 2011. július 10.

⁴⁷ <http://www.parachuteregiment-hsf.org/British%20Airborne%20Forces.htm>, 2011. július 10.

Az 1930-as években megjelent a légi szállítás gondolata a külföldi, majd átvételével a magyar katonai szakcikkekben, tanulmányokban. Ehhez kapcsolódott a szintén ebben az időszakban megfogalmazott harceljárás – a függőleges átkarolás⁴⁸ – elmélete.

Vitéz Szentnémedy Ferenc százados vitaindító cikkében vetette fel a merőleges átkarolás⁴⁹ megvalósíthatóságának kérdését.⁵⁰ 1931-ben Szentnémedy írásaira⁵¹ reagálva vitéz /Vitéz volt? 1940-ig biztosan nem és úgy tudom azt követően sem./ Ibrányi Mihály százados kifejtette véleményét, miszerint kivitelezhető akár a hadászati átkarolás is. Ennek végrehajtására a szárazföldi erőkkel együttműködő légierő biztosíthatja a döntő meglepetést, ha megfelelő erőt összegyűjt és az ellenség legérzékenyebb pontja ellen alkalmazza azt. Az erők összegyűjtését a légierők meggyorsíthatják, ám a korlátozott kapacitás miatt kevés katonát tudtak szállítani a korabeli gépek. Emiatt szállítóeszközként csak harcászati tekintetben jöhettek számításba.⁵² A harcászati sikert, amit elérhettek a légi úton szállított csapatokkal,⁵³ ki lehet bővíteni hadászati vá. Ehhez azonban a földi erők támogatása lett volna

⁴⁸ Függőleges átkarolás: „Megint a technika sietett a hadvezetés segítségére azzal, hogy lehetővé tette, hogy függőleges irány, az ellenség fölött lehet annak háta mögé jutni ejtőernyővel vagy légi szállítással. Az átkarolás elve ezzel semmit sem változott, csak az iránya lett új és kivitele lett egészen más.” *Makray Ferenc: Napló (gépelt irat, másolata a szerző birtokában.)* 14.

⁴⁹ Vitéz Szentnémedy Ferenc százados megfogalmazásában: „A repülőgép technikai továbbfejlődése folytán a hadászati ujjában már a függőleges átkarolással is számolni kell. Ez alatt szállító repülőgépeken élő erők és tüzgépek szállítását, főként az ellenség hátába értjük.” *Szentnémedy Ferenc: A korszerű hadászat problémái különös tekintettel a légierők működésére.* In: Magyar Katonai Közlöny 1932/2. 89. A merőleges, vagy függőleges átkarolás más felfogás szerint: „a repülőgépből kiszálló gyalogság hátszárnyi- és arcvonal mögötti támadása” – a hadviselés háromdimenzióssá válása. A repülőgépek segítségével, légi úton végrehajtani az átkarolást, elérni az áttörést. *Rostás József: Függőleges átkarolás.* In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1937/6. 45.

⁵⁰ A cikk hozzászólás F. W. Borgmann: Vertikale strategische Umfassung című cikkéhez. Szentnémedy elsősorban a nagyobb haderő – egy hadosztály – légi szállíthatóságát kérdőjelezte meg, elsősorban repüléstechnikai szempontból. Érvelése szerint a gépek teherbírása, noha fejlődött, csekélynek volt mondható a korban (100-150 fő), nagyszámú gép landolása egyszerűen szűk területen, ellenséges, ismeretlen terepen kivitelezhetetlen, legalábbis előzetes felderítéshez kellett volna kötni. Ha mégis sikerült a támadóerőt áthelyezni, az utánpótlás igényelt mennyiségét a korabeli technika nem tudta megvalósítani. Az egyes sejtek kommunikációjának megoldatlanságát is aggasztónak tartotta a szerző. Ejtőernyős csapatok bevetésével a légáramlatok okozta szétszóródás és „vállalkozó tömeg” (sic!) hiánya miatt nem számolt. A korban (1930) ekkora arányú légi szállítást még kivitelezhetetlennek tartott. Ehhez véleménye szerint a repülőgépes szállításban, leszállástechnikában forradalmi újításnak, fejlődésnek kell beállnia. Azonban merőleges átkarolás gondolatát nem vetette el. Habár hadászati értelemben még korainak tartotta, harcászati léptékben végrehajthatónak látta. Példaként egy folyamatkezelés során az ellenséges erők (tartalékok) lekötését légi úton átszállított, válogatott osztagokkal képzelte el, ugyanakkor ezek felmorzsolódásával számolt. *Vitéz Szentnémedy Ferenc: Lehet ma már „merőleges” hadászati átkarolásról beszélni?* In: Magyar Katonai Szemle, 1930/7-8. 716-717.

⁵¹ Vitéz Szentnémedy Ferenc százados: „Lehet ma már „merőleges” hadászati átkarolásról beszélni?” és „A repülő erők harceljárása és működésük befolyása a harcászatra és a hadászatra” című munkáiban jól nyomon követhető az író állásfoglalásának változása. Amit még 1931-32-ben, külföldi munkák elemzése alapján nehezen megvalósíthatónak tartott, azt 1932-ben saját eszmerendszerének részévé tette és komoly vitát kiváltó munkájában közzétette. A világháború kitörése után a kezdeti német ejtőernyős és légideszant sikerek alapján alkotta meg véleményét a kérdéskörrel kapcsolatban.

⁵² Vajai és Ibrányi Ibrányi Mihály: A légi erő, mint a meglepetés eszköze és együttműködése a földi erőkkel. In: Magyar Katonai Szemle 1931/8. 54-63.

⁵³ Légi úton szállított csapatok: a korabeli terminológia szerint hagyományos gyalogos csapatok, melyek kiképzést kaptak a szállítógépekkel történő szállításra, valamint ki- és berakodásra. Egyes magyar szerzők légi gyalogság gyűjtőszóval illették az ejtőernyősöket, valamint a légi szállítású gyalogos csapatokat is, de ejtőernyős vadász elnevezéssel is találkozhatunk.

szükséges. Ha az átszállított erők harcászati sikerét megtartják a földi erők beérkezéséig, biztosítható a siker. Az eljárás előnye abban rejlik, hogy az ellenséget a legváratlanabb, legérzékenyebb pontján lehet megtámadni. A harcászati átkarolás nagyobb kockázatot rejtett magában, mert az ellenség közvetlen mögöttes területén történik, míg a hadászati mélyen az arcvonal mögött, az ellenséges háterszágban. Így viszonylag könnyebb lett volna a kirakás és az erők megfelelő védelme, míg a harcászati átkarolásnál fokozottabban kellett volna ügyelni a támadók biztosításra.⁵⁴ 1932-ben Szentnémedy százados a siker kulcsát már a jól kiképzett csapatban és a rendszeres, élethű viszonyok között lejátszott gyakorlatokban látta. A harceljárásuk a korábbiakhoz hasonlóan foglalta össze: odarepülés, leszállás, sejtképzés, visszarepülés. A földi harcegységek „leszállás, vagy végszükség esetén ejtőernyő leszállás útján” kerülnek kirakásra, majd a begyakoroltak alapján sugárszerűen szétterjednek. Ez lett volna a sejtképzés. Továbbra is a technikai nehézségek okozta akadályokat tartotta a legnagyobb hátránynak, ám a problémák megoldását a technika rohamos fejlődésében látta.⁵⁵ A gyakorlati megvalósításra példaként Franciaországra hivatkozott, mely elsők között kísérletezett a légi szállítás kivitelezésével. Habár csak egy géppel hajtották végre a gyakorlatot, mégis bizonyította a függőleges átkarolás elvi működésének átültetését a gyakorlatba.⁵⁶ Réczey Ferenc vkszt.⁵⁷ százados reális fenyegetésként inkább a kisebb-nagyobb osztagok, robbantó különítmények áthelyezésének veszélyét vetette fel, melyekkel minden országnak számolnia kell. Megkérdőjelezte azonban, hogy észrevétlenül végre lehet hajtani az átszállítást: haditechnikai eszközökkel⁵⁸ lehetséges a beérkező gépek irányának meghatározása, felderítése, így a meglepetés előnye elveszett. Ha pedig ez elmarad, a vállalkozás csak egy lesz a többi földi harccselekmény közül. Megfelelően felkészített védelmi erőkkel – vadászgépek, motorizált földi egységek, légvédelmi ágyúk – fel lehetett lépni az új típusú támadási mód ellen. A vitához hozzászóló szerzők többsége a Szentnémedy által felvetett problémákban látta a megvalósítás akadályát: a szállítógépek korlátozott szállítókapacitására és a gyorsan mozgó védelem reagálására hivatkoztak, ezáltal a támadást még csírájában elfojtják, ezért nem képzelhető el a függőleges átkarolás hadászati értelemben,

⁵⁴ *Ibrányi M.*: Légi erő i. m. 54-63.

⁵⁵ Konkrét repülőtypus említése nélkül Szentnémedy egy repülőgép befogadóképességét 20-25 emberben, vagy 4 géppuskában, vagy 1 hegyi ágyúban, kezelőszeméllyel együtt, adta meg. Szentnémedy F.: Hadászat i. m. 90.

⁵⁶ 1931. szeptember 11-én, gyakorlat keretében egy D. B. 70 típusú szállítógép a reimsi repülőtérről szállt fel Ginesnet századossal és egy különleges robbantó különítménnyel. Célpontjuk Givry zsilipjeinek, Attigny vasútállomásának és az ellenséges hadsereg üzemanyag telephelyének megsemmisítése volt. A feladatot sikeresen végrehajtották. Az első művelet sikere alapján újabb gyakorlatot végeztek szeptember 15-én. Ismét egy D. B. 70-es géppel egy gyalogsági egységet tettek le az ellenséges vonalak mögött. 15 km-es éjjeli menet után meglepett egy kirakásban lévő gyalogezredet és szétverte azt. Franciaország mellett Anglia is sikeresen kísérletezett légi csapatszállítással. 1931 nyarán Anglia kilenc csapatszállító repülőgéppel kísérleti légi csapatszállítást hajtott végre „Kairótól Fokvárosig”. *Szentnémedy F.*: Hadászat i. m. 91., 94.

⁵⁷ Vkszt.: vezérkari szolgálatot teljesítő.

⁵⁸ „különböző irányjelző és figyelő készülékekkel, elektromos bemérő eszközökkel” *Réczey Ferenc*: A légi erők befolyása a hadászatra. In: Magyar Katonai Szemle 1932/3. 118.

csak kisebb vállalkozásokban.⁵⁹ „Egyébként is nehéz ellenérveket felsorakoztatni olyan feltevések mellé, melyek magukban véve is még beigazolásra szorulnak, mert hiszen egy angol vagy francia békegyakorlat – ahol sem a hatás, sem az ellenhatás nem érzékelhető – nem szolgáltat megbízható és reális alapokat.”⁶⁰ A bevethető támadóerők elsősorban szabotázs-cselekményeket képesek csak végrehajtani,⁶¹ és ezek majdnem bizonyos megsemmisülésével kell számolni.

A vitát Szentnémedy Ferenc százados 1932 októberében kiadott munkájával kívánta lezárni. Ebben összegezte az eddig kapott kritikákat és egyenként kitért azokra.⁶² Véleménye szerint a megfelelő időjárási viszonyok és napszak kiválasztásával fenntartható a rejtés egészen a leszállásig. Rámutatott arra is, hogy a védelemnek nem lesznek tartalékai, illetve azokat a pillanatnyi zavar miatt nem tudja azonnal a leszállási zóna ellen vezényelni, minek következtében a földet érő egységek meg tudják szilárdítani pozícióikat.⁶³ Az 1930-as évek közepétől kezdve a szaksajtóban megjelenő munkák szovjet légideszant hadgyakorlatok hatására módosultak: már nem kérdőjelezték meg az új harcéljárás létjogosultságát, hanem a megvalósítás módján vitatkoztak. Egyes írók maguk is megvallották, hogy a gyors fejlődés miatt a repülőgépekről szerezhető műszaki adatok pontos meghatározása igen nehéz.⁶⁴ A légi csapatszállítás, mint reális lehetőség, teret nyert a katonai gondolkodásban, ezt mutatják a különböző, külföldi légi gyalogságot értékelő munkák. A Szovjetunióra többször hivatkoztak a szerzők, mint élen járó államra, mely kísérletek sorát hajtotta végre nagyszámú katona ejtőernyővel történő ledobásával, gyakorlatok közben, a képzelt ellenség vonalai mögé. Ilyen

⁵⁹ *Ibrányi M.*: Légi erők i. m. 54-63., *Réczey F.*: Légi erők i. m., *vitész Vörös Géza*: A légi erők befolyása a hadászatra. In: Magyar Katonai Szemle 1932/4., *Szálasy Ferenc*: A légi erők befolyása a hadászatra. In: Magyar Katonai Szemle 1932/5., *Orosz Béla*: A légi erők befolyása a hadászatra. In: Magyar Katonai Szemle 1932/6. Szálasy Ferenc százados munkáját csak felsorolás jelleggel említjük a többi szerző között, mivel cikkének alapja egy fiktív háború elemzése Franciaország és Olaszország között, mellyel bizonyítani kívánta az önálló légi háborúról és a függőleges átkarolásról alkotott véleményét.

⁶⁰ *Vörös G.*: Légi erők i. m. 113.

⁶¹ Kis létszámú erők bevetése lehetséges a kor adott technikai színvonalán, így érhető el harcászati siker. A légi szállítás ilyen irányú alkalmazása fogja meghatározni a kialakuló doktrínákat. *Orosz B.*: Légi erők i. m. 96-97.

⁶² *Vitész Szentnémedy Ferenc*: A légierők befolyása a hadászatra. In: Magyar Katonai Szemle 1932/10. 96-119. A felderítő műszerek közül, melyek jelezheték a szállítógepeket, egyedül a fülelőkészülékek léteztek 1931-32-ben, azonban jellemzően csak a repülőgép irányát tudták hozzávetőlegesen megadni, más hasznos információval nem szolgáltak. Ezáltal a meglepetés ereje nem szűnt meg. A radar kifejlesztése 1931-32-ben sem járt még olyan szinten, mint az 1940-es angliai csata idején. A meglepetés erejét jól példázta a német Fallschirmjäger bevetése Hollandiában 1940-ben. Bár az ország elhárítása németek norvégiai hadjárata alapján felkészült a légideszant támadásokra, a sikeres megtévesztő akciók (ejtőernyős bábuk ledobása) megakadályozták az erők gyors összevonását és hatékony ellencsapások indítását.

⁶³ *Szentnémedy F.*: Légierők i. m. 113., 115.

⁶⁴ Nagyobb egységekkel kevésbé lakott területeken, míg kisebb, robbantó járóerőkkel, szinte bárhol lehetett számolni. Az egységeket repülővel, vagy ejtőernyővel rakták ki. *Sebő Alajos*: Csapatszállítás légi úton. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1936/6. 38. Következtetéseit Nagy-Britannia és az Egyesült Államok légijerének tanulmányozása során vonta le.

alakulatokat azonban csak a nagy légi erőkkel rendelkező országok engedhettek meg maguknak.⁶⁵

Pálosy János százados Szentnémedy Ferenc százados korábbi cikkeire hivatkozva kívánta bizonyítani, hogy a függőleges átkarolás pár év alatt elméleti szintről eljutott a gyakorlati megvalósíthatósághoz.⁶⁶ Külföldi sajtóhíreket felhasználva hívta fel a figyelmet arra, hogy már a Magyarországgal szomszédos országban is megjelenhetett a harcéljárás, ezért tisztában kell lenni azzal, és az ellene való védekezés lehetőségeivel. A földi erők ellentevékenységet elemezve megvizsgálta, hogy lehetséges-e eredményesen védekezni a függőleges átkarolás ellen, valamint azt, hogy mit lehet elérni vele.⁶⁷ A védelem alapszervezetévé a gyaloghadosztályt tette, a rendelkezésre álló géppuskákkal és a védendő területet annak kiterjedésével mérte.⁶⁸ A hadosztály⁶⁹ által elfoglalt területen (36 km²) négyzetkilométerenként felállítható 2 – 2 géppuska elegendő tüzert ad, hogy a légvédelemmel együtt a leérkező ejtőernyősöket már a levegőben jelentős mértékben megtizedeljék.⁷⁰ A mögöttes területen pedig a légvédelmi üteg és egy géppuskás század tudta volna hatékonyan felszámolni a levegőből érkező betörést. A hátszágot további alakulatokkal, kiépített légvédelmi figyelő és jelentő rendszerrel sikeresen lehetne megvédeni. Mozdó harc esetén⁷¹ azonban a kiépített, hézagmentes védelem feltételei már nem voltak

⁶⁵ *Vitéz Meggyes Károly*: Ejtőernyővel az ellenség hátába. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1936/7. 41-43.

⁶⁶ *Pálosy János*: Függőleges átkarolás. In: Magyar Katonai Szemle 1936/ 12. 28.

⁶⁷ Mivel a trianoni békeszerződés megtiltotta a korszerű légi erők kiépítését Magyarországon, a függőleges átkarolás ellen csak a megfelelően felszerelt és felkészített szárazföldi csapatok voltak képesek védekezni. A szárazföldi légvédelem ezért kiemelt szerepet kaphat. *Pálosy J.*: Függőleges i. m. 28.

⁶⁸ A védendő terület összesen 60 km²: ebből 6 km szélességet és 6 km mélységet, tehát 36 km²-t tett ki maga a hadosztály. A fennmaradó rész a közvetlenül csatlakozó mögöttes terület, mely számba jöhet még, mint a harcászati átkarolás lehetséges kirakó helye. Átkarolás szempontjából ez a terület jöhet szóba, mint a váratlan irányból végrehajtott támadás helyszíne. A hátszág és mögöttes terület megszállásának lehetőségét Pálosy nem elemezte, mivel csak harcászati függőleges átkarolás szempontjából vizsgálta a védelem erejét és a támadók lehetőségeit. *Pálosy J.*: Függőleges i. m. 29.

⁶⁹ Egy hadosztály Pálosy szerint 20 nehéz és 42 szabványos géppuskával, továbbá még légvédelmi eszközökkel rendelkezett: 1 légvédelmi könnyű ágyús üteggel, 4 löveggel és egy fogatolt légvédelmi géppuskás századdal, 6 géppuskával. *Pálosy J.*: Függőleges i. m. 29.

⁷⁰ A kiugró ejtőernyősök 500 m-ről ugrottak, mivel a biztonságos kiugrási magasság minimumára, azaz 200 m-re nem ereszkedhetnek le a csapatszallító, vagy nagy bombázó gépek. Ezáltal az ejtőernyősök kénytelenek „kínos percekig” (sic!) a levegőben lebegni. *Pálosy J.*: Függőleges i. m. 30. Ezt az elméletet a későbbi ejtőernyős ledobási kísérletek megcáfolták, mert a zuhanó test közel sem tölt annyi időt a levegőben, ahogy ezt 1936-ban feltételezték. A lefolytatott német és magyar kísérletek alapján a találati arány nagy lőszerfelhasználással is igen csekély volt. Krétán, a védelemben lévő brit nemzetközösségi csapatoknál nem készült hasonló vizsgálat, csak feltételezhető, hogy a találatok jelentős részét földközépen, vagy már a földön érték el a védelem erői.

⁷¹ A találkozóharcon kívül a következő esetekben volt érdemes az ejtőernyősöket alkalmazni:

- védelemre berendezkedett ellenséggel szembeni felvonulás során,
- a megfelelő felderítéssel feltárt gyenge ellenséges védelem elleni megfelelő időben végrehajtott támadáskor,
- a nehezen járható tereptárgyakra támaszkodó ellenség ellen,
- az ellenség függőleges átkarolására, amikor kétoldali kötelékben van,
- amikor mindkét fél még mozgásban van, felderített ellenséges oszlop ellen, melyet szárazföldi erőkkel nem lehet elérni,
- folyón való átkelés elősegítésére,
- jelentős műszaki zár esetén,
- üldözéskor. *Pálosy J.*: Függőleges i. m. 33.

adottak – ezt maga a szerző is elismeri. A támadó erők részéről egy ejtőernyővel ugró zászlóaljjal számolt, ám ezt kis erőnek tartotta, mely nem képes hathatósan zavarni vagy megakadályozni a védelem felvonuló csapatait. Az új rendszerű harcmodor alkalmazására a találkozóharc körülményeit tartotta a legalkalmasabbak.⁷²

A Szentnémedy százados keltette vita még az 1930-as évek közepe után is parázslott: az 1937. évben továbbra is a megvalósíthatóság és sikeres védekezés, valamint hadászati vagy harcászati szintű bevetés kérdésköre ütközött. Szentnémedy százados továbbra is a függőleges átkarolás harcászati megvalósíthatósága mellett érvelt. Szovjet példákat emelt ki, melyekkel rácsáfolt a korábban kétkedésüknek hangot adókra. Ismét sorra vette a cikk alapjául szolgáló F. W. Borgmann téziseit: az egységek átszállítását, azok sejtképzését majd a folyamat megismétlését.⁷³ Információi szerint a franciák, angolok és amerikaiak szakasz és század erejű kötelékeket, lövegeket szállítottak, az oroszok, csehek és franciák tömegesen (sic!) képezték ki az ejtőernyős ugrókat. Egyetértett Pálosy százados elképzelésével, hogy a levegő helyett a földi védelmet kell erősíteni a harmadik dimenzióból történő támadással szemben. Tévedésnek minősítette azonban Pálosy százados nézetét, miszerint a függőleges átkarolás kirakóhelye nem lehetett a saját főellenállási vonaltól 10 km-nél nagyobb távolságra. Példaként ismét a szovjet gyakorlatot említette, mint megvalósult kísérletet.⁷⁴ Az ellenintézkedések közül Szentnémedy százados az országos figyelőszolgálat kialakítását, továbbá gyorsan mozgó tartalékok létrehozását tartotta fontosnak. Nem osztotta Pálosy százados azon nézetét sem, hogy a támadó légi gyalogságot, mint merénylőt kell kezelni és ki kell végezni. Amennyiben katonai egyenruhában harcolnak, ugyanúgy hadifoglyoknak számítanak – írja Szentnémedy százados. Kiemelte, hogy a függőleges átkarolás, vagy légi csapatszállítás „*lényeges bevezető részét*” az ejtőernyőugrások képezték. Az orosz tömeges ejtőernyőugró sportrendszer (ugrótoronyos kiképzés), valamint az ernyő, mint harceszköz

⁷² A függőleges átkarolás legnagyobb veszélyét az jelentette, hogy minél később ismerték fel a támadó ellenséges csapatokat, annál kisebb valószínűséggel tudták a levegőben leküzdeni őket. Mivel azonban az átkaroló csoport kevés lőszerrel, élelemmel felszerelve érkezett, a kirakás napján kellett megoldania feladatát, legfeljebb másnap hajnalban tudott csatlakozni a beérkező saját csapatokhoz. Amennyiben sikerült sötétedésig feltartóztatni, a védelem képes volt felszámolni a támadást, mivel az éjszaka folyamán lehetőség volt a tartalékok összevonására. Pálosy százados, véleményét összegezve azt a következtetést vonta le, hogy a függőleges átkarolás nem különösebben veszélyes, csak bizonyos esetekben (folyón való átkelés elősegítésénél, műszaki záruk ellen, ellenséges csapatok üldözésénél) hatásos. A műszaki zárukkal szemben történő bevetést tartotta Pálosy százados a legveszélyesebbnek, mivel a védelem a záruk irányából nem számít támadásra. A függőleges átkarolás csak ott lehetett sikeres, ahol a védelem nem volt eléggé felkészült. Jól kiépített elhárítás esetén eredményt nem tudott elérni. Végkövetkeztetésében kiemelte, hogy az eljárás romboló, kis egységek kirakására nagyon alkalmas, és igen valószínű ennek megfelelő használata. *Pálosy J.: Függőleges i. m. 37., 39.*

⁷³ *Vitéz Szentnémedy F.: Függőleges i. m. 97-111.* A korabeli cikkek – köztük Szentnémedy századosé is – , noha elméleti szinten helyes megállapításokat rögzítettek, a külföldi katonai ejtőernyőzéssel kapcsolatban csak kevés érdemi információt tartalmaztak, és hiányzott a megfelelő hivatkozás az adatok forrására is

⁷⁴ Az „oroszok” 1936 nyarán a függőleges átkarolást 170 km-re az arcvonaltól mögött hajtották végre. *Vitéz Szentnémedy F.: Függőleges i. m. 102.*

használatával kezdett elterjedni, melyet több más állam is követett.⁷⁵ Az olaszok abesszíniai tapasztalatai alapján – ahol ejtőernyővel ledobott tartályokban tárolt élelmiszerrel, vízzel és lőszerrel látták el a harcoló csapatokat – megoldhatóvá vált az ugrók ellátása, melyet az oroszok is igyekeztek beépíteni harceljárásukba.⁷⁶ Maguk az ejtőernyők (Heinecke, Irvin, Salvator) is módosításra szorultak, mivel eredetileg mentőeszköznek szánták, így szerkezetük nem alkalmazkodott a megváltozott feladatkörhöz.⁷⁷ Pálosy százados viszontválaszában kifejtette, hogy a légi szállítás több előnnyel bírt az ejtőernyős ugráshoz képest. Nem kellett a csapatok szétszóródásától tartani. Továbbá kisebb landolási sérülésekkel kellett számolni, mint az ejtőernyőugrásnál. A repülőgépek segítségével koncentráltabban, fegyverrel együtt tudtak harcba lépni, rejtett területen képesek voltak a gépekkel földet érni. A cikkíró nehezen képzelte el egy teljes zászlóalj bevetését ejtőernyővel, tűzgépekkel, élelmiszer és lőszer utánpótlással együtt.⁷⁸ Ráadásul a hadgyakorlatok során a résztvevők igyekeztek elméleteiket bebizonyítani, annak megfelelően alakítani a gyakorlatokat. Az éles lőszer használata is hiányzott a szituációk során, így nem sikerült visszaadni az élethű viszonyok közötti gyakorlatot, nem volt érzékelhető a valós harci helyzet. Mindenképp a légi szállítás és nem az ejtőernyős kirakás mellett tette le a voksát: csak ha nincs leszállásra alkalmas terep, akkor javasolta az ejtőernyősök bevetését, mivel akkor minden haditechnikai eszköz kirakása csak ledobással volt megoldható. Mivel a meglepetés és a gyorsaság tényezője létfontosságú volt a támadás során, az ejtőernyők már az ugrás során elárulták a támadást. Elképzelhetetlennek tartotta a szerző egy zászlóalj egyidejű, egy terület fölött történő ugrását is. az uralkodó széljárás ráadásul szétszórhatta az egységeket, így rengeteg időt vett volna igénybe a gyülekezés, így a védelemnek lett volna ideje a felkészülésre. Egy zászlóalj szállítása rengeteg gépet is igényelt volna.⁷⁹ Mivel a ledobott erők – maximum egy zászlóalj – nem motorizáltak, mozgásuk lassú lett volna. Ezért ha el is foglalták (vagy megsemmisítették)

⁷⁵ Franciaország Istresben állított fel egy ejtőernyős iskolát, Varsóban, Lembergben, Poznanban, Krakkóban és Brombergben a lengyel, Prostejovban és Prágában cseh ugrótornyok létesültek. Olaszország és Anglia is bevezette az ejtőernyőugró kiképzést. *Vitéz Szentnémedy F.*: Függőleges i. m. 111.

⁷⁶ Az 1936-os orosz hadgyakorlaton, sajtóbeszámolók szerint, Minszk tájékán, 170 km-re az ellenséges arcvonal mögött sikerült 1200 fő ejtőernyős kirakásával egy ellenséges repülőteret elfoglalni, rajta bázist kialakítani. Az ejtőernyősökkel együtt 150 géppuskát és 18 löveget tettek földre. *Vitéz Szentnémedy F.*: Ejtőernyő i. m. 121.

⁷⁷ A mentőernyők (pl. a német Heinecke, az angol Irvin, az olasz Salvator) szerkezete, felépítése és hevederzete nem volt megfelelő a sorozatos, gyakorlatszerű ejtőernyőugrásra. Az erős öv kellemetlen rántást okozott a sorozatos ugrásoknál. Másik hátrányuk az volt, hogy a hevederzet a derékövönél összpontosult, ezért a súlypont nagyon alacsonyra került. *Szentnémedy F.*: Ejtőernyő i. m. 130. A Heinecke ernyő automatikus, önműködő, míg az Irvin-ernyő új típusú, nem automatikus, nem önműködő (kézi kioldásos) ejtőernyő volt. *Gyulai István*: Az ejtőernyő és újabb felhasználásmódjai. In: Magyar Katonai Szemle 1932/6. 101-104.

⁷⁸ *Pálosy János*: Az ejtőernyő jövője. In: Magyar Katonai Szemle 1937/9. 61.

⁷⁹ A zászlóalj ejtőernyős ledobásához, vagy légi szállításához számolni kellene száz szállító- és ugyanennyi vadászgéppel, ehhez hozzá kell még számítani 20% tartalékot és 10% felderítő gépet, tehát 260 gépre lenne szükség összesen. Ez a szerző állítása szerint az akkori viszonyok között a vezető hatalmak gépállományának 10%-a, míg a közepes és kishatalmak fél, vagy akár egész állományát is jelenthette. *Pálosy J.*: Ejtőernyő i. m. 63-66.

volna célpontjukat, az ellenség is könnyen körülzárhatta és megsemmisíthette volna őket, a felmentő erők beérkezése előtt. Fokozottan érvényes volt ez a megállapítás, ha mélyen a háterszágban vetették be őket. Ezért, ha bármely sikert is értek el, az időleges és nincs döntő kihatása a háborúra. Az új harc eljárás bizonytalanságára, illetve veszélytelen voltára példaként a spanyol polgárháborút hozta fel: itt nem került sor a „vörösök” oldalán az új csapatnem kipróbálására. Végül megállapításra jutott, hogy a nagy tömeggel végrehajtott légi vállalkozást az arcvonaltól egy napi menettávolságra érdemes véghezvinni, mint mélyen a háterszágban. Az ejtőernyő szerepét pedig a hírszerzésben – kémek – és a kisebb, romboló osztagok kihelyezésében látta hasznosíthatónak.⁸⁰

Szentnémedy Ferenc százados francia források ismertetésével mutatta be a nyugati államok ejtőernyős kiképzésében elért eredményeket.⁸¹ Más francia szerző, (Niessel tábornok, a *La France militaire* című lapban), a szovjet hadgyakorlatokat és az arról alkotott véleményét ismertette, mely szerint a bemutatott hadgyakorlatok eredményeit fenntartásokkal kell kezelni, hiszen nem volt ellenállás az elfoglalandó célpontnál (biztosító erők, légvédelem), mely ellenállást tanúsíthatott volna.⁸²

A függőleges átkarolás elmélete a későbbiekben igen keveset módosult: a hadászati-harcászati szinten történő bevethetőség közötti különbségek megmaradtak.⁸³ A célba juttatás módja sem módosult: szállítógéppel vagy ejtőernyővel képzelték el. A Szovjetunió, mely nagyszámú csapatot képzett ki repülőgéppel történő szállításra vagy ejtőernyővel történő ledobásra, egyes szerzők szerint az ún. robbantó-szabotázs, propaganda-agitátor egységeket is felállított, melyek alkalmazása beleillett a harcászati feladatkörbe.⁸⁴

⁸⁰ Pálosy J.: Ejtőernyő i. m. 64-66.

⁸¹ Szovjetunió mellett Anglia, Franciaország és Lengyelország is behatóan és intenzíven foglalkozott az ejtőernyős kiképzés és a légi szállítás várható alkalmazásával. A sorrend elképzeléseikben változatlan maradt: ejtőernyősök biztosítják a leszállóhelyeket, majd átszállítják repülőekkel a gyalogos egységeket. *Vitéz Szentnémedy Ferenc*: Ejtőernyős csapatok kiképzése és alkalmazása angol, francia és lengyel megvilágításban. Magyar Katonai Szemle 1939/9. 120. Az ugró kiképzés iskolákban történik: először ugrótoronyból, majd utána repülőgépből eltérő magasságból hajtják végre az ugrásokat. *Bánhidi M.*: Légigyalogságról i. m. 32-33.

⁸² 1937. július 18-án 40 fő ugrott ki 3 Potez 650 típusú gépből, 600 m-ről. 2 percen belül egy 300 x 200 méteres területen értek földet, majd a gyakorlat bemutatását követően a landoló gépek felvették őket. Az augusztus 21-én lezajló hadgyakorlaton 40 fő ugrott 500 m-ről teljes felszereléssel, ismeretlen terepen. A leszállástól 7 km-re fekvő hidat megközelítették és a gyakorlat szerint megsemmisítették. A gyakorlatok kiemelték, hogy többféle célpont elfoglalására és megszállására alkalmas az új erő, gyorsaságánál fogva: terepszakaszok időleges megszállására, egy rés lezárására, vagy bekerítés elhárítására, üldözésre, fontos pontok robbantására, sőt a hegyi alkalmazás lehetőségét is felvetette a francia szerző. Emellett a kémek kihelyezésénél is fontosnak ítélte az ejtőernyővel történő kihelyezést. A kisebb romboló csoportok kihelyezésénél és a rombolások hatásánál gondot jelenthetett, hogy az egyes emberek nem tudnak elegendő robbanóanyagot szállítani a kívánt pusztítás eléréséhez, így az általuk okozott kár elhanyagolható lehet. *Szentnémedy F.*: Ejtőernyős i. m. 126-129.

⁸³ Két fajtája lehet a függőleges átkarolásnak: hadászati, amely a háterszág ellen irányul és harcászati, akkor a harcoló csapatok mögöttes területén érnek földet. Hadászati támadás során feladatuk városok, út-csomópontok, katonai tároló helyek, hadianyaggyárak, fontos felvonulási utak rombolása, megszállása, vagy a termés megfertőzése, gátak rombolása stb. harcászati feladatkörben a csapatokat támadják, illetve azok felvonulását próbálják megakadályozni. *Rostás J.*: Függőleges i. m. 45-47.

⁸⁴ Mivel egy repülőgép csak 8-15 főt tud szállítani, egy zászlóalj levegőbe emeléséhez 50-100 gép kellene. A földet érő ejtőernyősök ráadásul nagy területen szóródnának szét, így időbe telne, míg rendeződnének. Ez alatt a

Franciaországban szovjet hatásra felállítottak két század ejtőernyős gyalogságot, melyet mindkét alkalmazási szerepkörben kívántak kiképezni és bevetni. Megállapítja, hogy: „*ez a speciálisan Oroszországban kitenyésztett új harceljárás fokozott figyelmet igényel.*” Magyar vonatkozásban a „légi gyalogos”, vagy „ejtőernyőslövész” elnevezést tartotta megfelelőnek. Önként jelentkezőket várt a gyalogságtól, akik a földi harceljárást már eleve ismerték. A francia elképzeléssel szemben Szentnémedy a gyalogsághoz csatolná az új egységet, hogy a rohamkiképzés nagyobb teret kapjon, mint a repülő kiképzés. Az ideális arányt 2/3 rész rohamkiképzésben, és 1/3 rész szállítási és ugrókiképzésben látta.⁸⁵ Az orosz példákat Bánhidi nem látta megfelelően bizonyítottnak.⁸⁶

Az európai államok légi szállítási képességét Vadas Mihály is vizsgálta. Szovjetunió mellett Franciaország, Nagy-Britannia és Lengyelország, valamint Olaszország foglalkozott intenzíven ejtőernyősök kiképzésével és a légi szállítással, melybe beleértették a hadianyag repülőgépből történő ledobását is: ebben főleg Angliának és Olaszországnak voltak tapasztalatai.⁸⁷ Utóbbi állam esetében háromféle kiképzési irányvonalat különböztetett meg: politikai szónokok kihelyezését ellenséges területre, agitációs céllal, csapatok szállítását és ejtőernyővel történő kiugrását, végül egységek szállítógéppel történő kirakását.⁸⁸ A német fejlesztésekkel kapcsolatban a következő megállapítást tette: „*Németországból a légi gyalogság (sic!) kiképzéséről és szervezéséről a legkevesebbet hallunk, mert mindig csak az*

gyorsan mozgó védelem képes arra, hogy ezeket az ellenállási gócpontokat felszámolja. *Samu János*: Független átkarolás ejtőernyővel. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1937/6. 45-49. Végeredményben a szerző inkább körmondfont propagandának tekintette az ilyen típusú alakulatok létezését. Makray Ferenc volt ejtőernyős százados, visszaemlékezésében – 1941-ben készült naplója alapján – a független átkarolás elméletét az első világháborús hadviselés evolúciójának tartotta. Az új csapatnem szerepét elsősorban gerilla-harc, rombolások végrehajtásában, bomlasztó propaganda kifejtésében látta megvalósíthatónak. *Makray F.*: Napló i. m. 13-14.

⁸⁵ *Vitéz Szentnémedy Ferenc*: Az ejtőernyős légi gyalogság értékelése. In: Magyar Katonai Szemle 1938/3. 130-143.

⁸⁶ „Nappal is még csak Oroszországban sikerült a gyakorlatok folyamán többszáz katona részvételével előre megállapított célú támadásokat eredményesen is végrehajtani és az ellenség tartaléksapatát vagy az ellenséges állásokat hátulról, meglepetésszerűen megtámadni. Ennek hitelességét ellenőrizni nem tudjuk, úgyszintén a végrehajtás módozatai is ismeretlenek előttünk.” Forrásként a Luftwehrt, német katonai folyóiratot jelölte meg, mely 1938. évi márciusi száma szerint a kijevi hadgyakorlaton 700 katona ugrott egyszerre ejtőernyővel. Emellett nehéz haditechnikával történő kísérletekről is tudósított: Szovjetországban végzett ledobási kísérleteket 2,5 tonnás harckocsival; az Egyesült Államokban pedig egy 4,5 tonnás harckocsit szállítottak repülőgépen. *Bánhidi M.*: Légigyalogságról i. m. 32-39. Mai ismeretek birtokában érthető a fenntartás, amellyel az európai közvélemény és a katonai vezetés fogadta a hadgyakorlatok során elért szovjet ejtőernyős és légideszant tapasztalatokat.

⁸⁷ Az egyes államokban alkalmazott harceljárásokat következőképp osztotta részekre:

1. Amikor a földi csapatokkal együttműködve független átkarolást hajtanak végre, kiaknázzák a földi erők által elért sikereket.

2. Fontos pontok (gyárak, vasutak, hidak, lőszerraktárak) felrobbantása.

Ehhez hozzátett még egy harmadik pontot is: a gyarmati feladatok ellátását. Azonban ez csak bizonyos államokra volt értelmezhető. *Vadas Mihály*: A légi gyalogságról. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1939/9. 16-17.

⁸⁸ Vadas Mihály őrmester az orosz ejtőernyőugró feladatokat a következőkben határozta meg: 1. Az ellenség felülről történő bekerítése, vagyis független átkarolás. 2. Szorosok gyors birtokba vétele, hogy a támadó zöm nyugodtan nyomulhasson előre. 3. Az ellenség tartalékainak küzdőktől való elvágása. A cikk azt sugallta, hogy a rendelkezésre álló információk (külföldi beszámolók alapján) mellé illesztette elképzeléseit, hogy nagyobb súlyt adjon azoknak. *Vadas M.*: Légigyalogság i. m. 16-17., 19.

eredményeket közlik. Ezek pedig rajzok.”⁸⁹ A német és orosz elképzelések szerint a légi úton szállított csapatok működésének fő feladatait a következőképp lehetett összefoglalni: vasúti és egyéb közlekedési berendezések rombolása, repülőterek birtokbavétele, jelző és jelentő berendezések elpusztítása, messze az arcvonal mögött levő törzsek, parancsnokságok megrohanása és megsemmisítése, élelmiszer-, lőszer-, üzemanyag-, egészségügyi- anyagraktárak elpusztítása, a harcoló ellenséges csapatoknak hátába intézett támadások és áttörések rajtuk keresztül a legkülönbözőbb helyeken a főcsapatokkal való egyesülés céljából. A német harceljárás szerint vadászgépek biztosításával, a légvédelem kiiktatására bombázással kezdték meg a támadást. Az ejtőernyősök elleni védelem összezavarására több helyen dobtak le bábukat.⁹⁰ Az 1940-es hadjárat idején a holland, francia és brit sajtó a német ejtőernyősöket megtévesztő ruházat⁹¹ hordásával vádolta és kémeknek tekintette, ezzel kirekesztve őket a hadijogból, felkoncolásukkal fenyegetőztek. A cikkben alkalmazott megtévesztő eljárást több író is a szovjet ejtőernyősök egyik „bevált” eljárásának tulajdonította, noha konkrét példával ők sem szolgálhattak.⁹² A szovjetek kisebb romboló osztagokat képeztek ki, hogy az arcvonal mögött lévő célpontokat pusztítsák el. A lezajlott kísérletek és a folyó háború alapján a célponttól távol – hogy rejtve maradjanak – 10 – 15 kilométerre kellett őket kirakni. Egy fő max. 30 kg-nyi tömeget vihetett összesen: ez azonban egy 12 fős rajt számolva már 360 kg, ami már elegendő lehetett megfelelő romboláshoz. Emellett nagy kötelékekben voltak alkalmazhatók: ennek előfeltétele a megfelelő felderítési adatok beszerzése. A bevetés célpontját – egy repülőteret – megelőző bombatámadással kellett támadni, hogy a védelmet meggyengítse. Ezután vadászvédelem mellett a szállítórepülők ledobták az ejtőernyősöket. Őket követte a légi úton szállított gyalogság.⁹³

⁸⁹ A szöveghez a cikkben közölt képeket, melyek bemutatják a német ejtőernyős ugrás néhány főbb mozzanatát. *Vadas M.: Légi gyalogság* i. m. 15-18.

⁹⁰ *Jónás Endre: A légi úton szállított csapatok német és orosz szemmel.* In: *Magyar Katonai Szemle* 1940/8. 412-413.

⁹¹ A német légierő (Luftwaffe) kötelékébe tartozó ejtőernyős vadászok (Fallschirmjäger) nem hajtottak végre ellenséges egyenruhában, vagy bármilyen megtévesztő ruházatban bevetéseket. Erre a Brandenburg alakulatok voltak kijelölve, melyek kevés sikerrel vettek részt megtévesztő jellegű harcselekményekben, Hollandia megszállása során.

⁹² *Dr. Kupa Mihály: Ejtőernyősök jogi helyzete.* In: *Magyar Katonai Szemle* 1940/8. 416-423. Dr. Kupa Mihály másik írásában vitéz Szentnémedy Ferenc százados felvetését ismertette, mely szerint a gépből kiugró repülőgép személyzet és az ejtőernyősök között különbséget kellene tenni, méghozzá úgy, hogy a pilóták ejtőernyőjét jól láthatóan megjelölik, ezáltal nem lőnének rá. Dr. Kupa értelmezése szerint hiába volt a katona az arcvonal mögött a saját egyenruhájában, nem bizonyítható, hogy kémek öltöztek-e be egyenruhába, hogy ezáltal, mint hadviselő fél, elkerüljék az elfogás utáni sorsukat. A katona csak abban az esetben kerülhetett el a kémkedés vádját, ha nem lépte át a nemzetközi egyezmények által körülhatárolt határvonalat. A kémeket kihelyező repülő csak abban az esetben kezelték volna kém segítőként, ha egyszerre estek fogságba, vagy bizonyítást nyert a kémek támogató szándéka. *Dr. Kupa Mihály: Válasz az „ejtőernyősök jogi helyzete” című közleményre vonatkozó hozzászólásra.* In: *Magyar Katonai Szemle* 1941/12. 649-652.

⁹³ *Jónás Endre: Ejtőernyős háború.* In: *Magyar Katonai Szemle* 1941/10. 116-123.

1940-ben⁹⁴ a légi gyalogság alkalmazásánál új szállítóeszköz mutatkozott be a gyakorlatban: a tehervitorlázó. Egyes szerzők szerint a légi gyalogság ejtőernyős kiképzése (sic!) költséges és időigényes, az ernyő elárulja az ugrást, a gyülekezés körülményes, sokba került (ejtőernyő, szállítógépek használata), a földet érés helye kockázatokat rejtett magában (erdő, tó, folyó, nagyfeszültségű vezeték), az ellenségnek volt ideje felkészülni. Ezzel szemben egy vitorlázó gépben (nem megadottak a paraméterei) elért egy egység, fegyvereivel együtt. Megérkezése zajtalan, leérkezése biztonságosan megoldható. Az egység több és nehezebb fegyverzetet vihetett magával. Ráadásul 40-40 darab vitorlázóval az elképzelés szerint közel egy zászlóalj (sic!) lehetett kirakni. A költséges ejtőernyő ugrógyakorlatok (sic!) elhagyhatók, kiképzésük gyorsabb volt. Összegezve: gazdaságilag jobban megéri az ejtőernyős csapatokhoz képest a vitorlázógépes alakulatokat előnyben részesíteni. Az ejtőernyős kihelyezést a szerző csak a kémek alkalmazásánál tartotta ésszerűnek.⁹⁵ A nyugati német sikerekben szerepet játszó ejtőernyős és légi szállítású bevetésekről szóló beszámolókat, információkat a magyar ejtőernyős tisztek is figyelemmel kísérték és javaslatokat tettek azok adaptálására. Makray Ferenc hadnagy a légi úton szállított csapatoknál⁹⁶ alkalmazási mód szerint megkülönböztetett légi gyalogságot és ejtőernyős csapatokat. Az ejtőernyős feladatkör két részre válna szét: a zöm alacsony nyitási magassággal ugrana és foglalna el tereptárgyakat, míg a magas fokon kiképzett, kisebb ejtőernyős kötelékek fontos célpontokat, személyeket iktatnának ki.⁹⁷

A háború közepén megjelent könyvében⁹⁸ Pataky Géza ejtőernyős százados már a földi erőkkel történő együttműködésen alapuló bevetésről írt. Biztosító csoportot javasolt nagy magasságból (5-6000 méterről) kiugratni, hogy észrevétlenül földet érve, a zöm beérkezéséig

⁹⁴ Jónás Endre: „A légi úton szállított csapatok német és orosz szemmel” című cikkében már az első sorokban említette, hogy a légi úton szállított csapatok sikeresek voltak a nyugati hadszíntér harcaiban. *Jónás E.: Légi úton i. m. 411-416.*

⁹⁵ *Szy Tibor: Légi gyalogság alkalmazása. In: Magyar Szárnyak 1940/5. 25-26.*

⁹⁶ Makray Ferenc hadnagy fontosnak tartotta szétválasztani a légi gyalogság és az ejtőernyősök fogalmának körét, a légi gyalogságról alkotott hiedelmeket eloszlatni. Ez az alakulat nem ugrott ejtőernyővel, hanem szállítógépből szállt ki. Harceszközeikkel együtt érkezett a kívánt területre – az ellenség háta mögött – és a harcoló csapatokkal összhangban, a hadászati vagy harcászati cél érdekében küzdött. Az ejtőernyős csapatoknál az ernyő harceszköz. Olyan feladatokat hajtanak végre, melyet más alakulatokkal nem lehet megoldani. *Vitéz Makray Ferenc: Az ejtőernyős csapatok magyar szemmel nézve. In: Magyar Katonai Szemle 1939/9. 143-145.* A gyűjtőnéven légi úton szállított csapatok alkalmazási módjuk szerint három részre voltak oszthatóak: légi gyalogságra, ejtőernyős csapatokra és egyéb alakulatokra, melyekbe az összes többi fegyvernem tartozott. *Jónás E.: Légi úton i. m. 412.*

⁹⁷ Nem mindenkit lehet kiképezni tökéletes ejtőernyős ugrásra, ugyanis nem minden ember rendelkezik a szükséges szellemi és fizikai képességgel, ami az ilyen nagy teljesítményekhez szükséges. A kisebbik ejtőernyős rész, az „ejtőernyős vadászok” csoportja „csak akkor kerülne bevetésre, ha kifejezetten nekik való munka akad”. Makray Ferenc hadnagy a kifejezést vitéz Szentnémedy Ferenc százados: „Az ejtőernyős légi gyalogság értékelése” című munkájából vette, noha Szentnémedy százados „ejtőernyőslövész” kifejezést használt. *Szentnémedy F.: Légi gyalogság i. m. 143.* Az ugrásokat utóbbi harc feladatnál Makray hadnagy nagy magasságból javasolta, hogy a meglepetés tökéletes legyen. Ilyen módszer szerint képezték ki a magyar ejtőernyős csapatokat is 1938-1940 között.

⁹⁸ *Pataky Géza: Ég és föld között. Magyar Repülő Sajtóvállalat és Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság. Budapest 1942. 99-102.*

a terepet biztosítsák. A kihelyezésre az esti szürkületet, vagy a hajnali derengést tartotta a legalkalmasabbnak. Cikkében jórészt elképzeléseit ismételte meg: a bevetés során a repülési magasságot az ellenséges légvédelem, a terep és az időjárás szabta meg. Az ugrás alsó határa 100-150 méter volt. A bevetést előnyösebb volt az esti szürkületben vagy a hajnali derengésben végrehajtani. A parancsnok rádióval felvette a kapcsolatot a saját vezetésével és az előretörő részek, gyorsan mozgó alakulatok parancsnokával.⁹⁹

A háborús tapasztalatokat megfigyelve, Tassonyi Edömér százados azt a következtetést vonta le, hogy a német ejtőernyős csapatok nagyszabású hadműveletekben kerültek bevetésre. A német, csapatkötelékben történő bevetés életképesnek volt mondható, ellenben a szovjetek által használt szabotázs¹⁰⁰ feladatok nem váltak be. Az általánosan meghatározott feladatokat¹⁰¹ csak szervezetszerű kötelékek oldhatnák meg, legalább zászlóalj szinten. A szabotázs feladatok végrehajtásához azonban elegendőnek ítélte 3-5 fős járőr bevetését. A csapatalkalmazást összetett volta miatt sok gátló tényező hátráltathatta, vagy akár megakadályozhatta, míg a szabotázs feladatok, annak kisebb létszámot és gépanyagot igénylő volta miatt könnyebben, szinte korlátlanul végrehajthatóak. Ezt két módon is el lehetett érni: ha egyes „járőröket” térben és időben szétszórta, vagy több önálló feladattal megbízott „járőrt” vetnek be. Ugyanakkor ezekkel a bevetési módokkal szemben is fenntartásokat fogalmazott meg.¹⁰² Javaslata szerint a csapatnem megfelelő alkalmazásának alapja legalább egy zászlóalj, egyszerre, egy lépcsőben történő szállíthatósága (ahogy azt a szovjetek és a németek 1941-ig megvalósították).

Egy zászlóalj egy lépcsőben történő szállításához elégséges szállítógép mennyiséget, légi uralmat a bevetési térség felett, elegendő felkészülési időt, a támadó alakulatokkal történő gyors kapcsolatfelvételt,¹⁰³ valamint repülésre alkalmas időjárást és az ugrásra alkalmas területet igényelt. A végrehajtáshoz komplex, több kockázati tényezőt is magában ölelő problémakört kellett feloldani, illetve összehangolni. Ezt az ejtőernyős köteléket harcászati

⁹⁹ Pataky Géza: Ejtőernyős alakulatok szervezése, felszerelése és bevetése. In: Magyar Katonai Szemle 1941/11. 371.

¹⁰⁰ Szabotázs fogalom Tassonyi százados szerint: „Bár a szabotázs fogalma nem fedi teljesen az ejtőernyős járőröknek messze az ellenség hátában végrehajtott romboló és zavarkeltő feladatait, szándékosan használom ezt, a szakkörökben már meghonosodott (!) kifejezést.” Tassonyi Edömér: Az ejtőernyős csapat alkalmazása. In: Magyar Katonai Szemle 1943/4. 125.

¹⁰¹ Önálló alkalmazás keretében hadászati jelentőségű, szoros jellegű terepszakaszok birtokbavétele, repülőalapok, életközpontok (sic!) kikapcsolása, a gazdaságilag fontos területek birtokbavétele, hogy megóvják azokat a rombolástól, továbbá szabotázs feladatok. Tassonyi E.: Ejtőernyős csapat i. m. 126.

¹⁰² A térben és időben szétszórta csoportokat a jól működő ejtőernyős elhárítás képes felszámolni, az általuk okozott károk elhanyagolhatóak. Az egy időben történő szabotázs bevetésekre még nem tudott példát említeni Tassonyi százados. Mivel azonban egy időben, több csoportot szállítottak volna be, ez a vadászvédelmet és az ejtőernyős elhárítást szétforgácsolhatta. Tassonyi E.: Ejtőernyős csapat i. m. 127.

¹⁰³ Egy körülbelül zászlóalj erejű ejtőernyős alakulat sikeres harcára 24-36 órán át lehetett számítani. Ezen időn belül feltétlenül be kellett érkeznie a földi, gyorsan mozgó alakulatoknak, hogy az ejtőernyősök felmorzsolását megakadályozzák. Tormássy Tibor: Ejtőernyős csapatok harca. In: Magyar Tartalékos Tisztek Lapja. 1944. ápr. 20. 12.

célokra nem érdemes alkalmazni, illetve harcászati feladat megoldására sikeresen csak hadászati célra bevetett ejtőernyős kötelék keretén belül használták fel.¹⁰⁴

Ha a zászlóalj szintű alkalmazás anyagi és technikai feltételei nem voltak adottak, akkor csak a szabotázsjellegű bevetés maradt az adott ország ejtőernyősei számára.¹⁰⁵ Érdekes, hogy 1943-ban említette Tassonyi százados a diverzáns jellegű alkalmazást, mikor a tengelyhatalmak már rég nem hajtottak végre zászlóalj méretű ejtőernyős bevetéseket, sőt szabotázs-alkalmazásokra is elvétve került sor.¹⁰⁶

A háború közepén még mindig előfordult, hogy az ejtőernyős és modern kifejezéssel élve – légideszantos – alakulatok megnevezését nem választották szét, hivatkozván arra, hogy a két egységnek nagyjából hasonló a feladata.¹⁰⁷ Véleménye szerint a két egység szervezésének, valamint felszerelésének nagyjából meg kellett egyeznie, kiképzése pedig csak annyiban tért volna el, hogy a légi szállítású alakulatok csak „szükségszerűen” részesültek volna ejtőernyős ugrásban. Ezeket az egységeket továbbá nem a függőleges átkarolás végrehajtására vetették volna be, hanem a saját hadműveleti területen hajtották volna végre a harcadataikat, mint hézagok kitöltését, új súlyképzést, szárnyak meghosszabbítását, stb. A két eltérő harceljárással rendelkező alakulat ilyen egybemosása nehezzé tette a megfelelő alkalmazást, mivel a szerző szerint mindkét alakulat képes lett volna a kijelölt feladatokat¹⁰⁸ végrehajtani. Sőt, a hadrendi ábrák szerint sem különböztette meg őket, ejtőernyős jelzést alkalmazott, miközben végig légi szállítású alakulatokról beszélt. Utóbbiról – a légi úton szállított egységekre (légideszantosokra) – mint a német 22. gyalog (légideszant) hadosztály, a Magyar Királyi Honvédség esetében nem beszélhetünk, mivel nem létezett hasonló alakulat, még kísérleti keretként sem.

¹⁰⁴ *Tormácssy T.*: Ejtőernyős i. m. 126-127.

¹⁰⁵ „A mondottakból következik, hogy a vezetésnek anyagi szempontból a csapatalkalmazás feltételeinek biztosítására kell törekednie. Mindaddig azonban, míg a csapatalkalmazás feltételei nincsenek meg, a kiképzés, szervezés és hadműveleti előkészítés különböző irányú.

A csapat alkalmazásához elegendő szállítógéppel nem rendelkező alakulathoz a szervezés, a csapat földi kiképzésének nagyobb része és a vezetők kiképzése a csapatalkalmazást a hadműveleti előkészítés, a csapat földi kiképzésének egy része és az ugrókiképzés pedig a szabotázsalkalmazást szolgálja.” *Tassonyi E.*: Ejtőernyős csapat i. m. 128.

¹⁰⁶ Brandenburg hadosztálynál a háború előrehaladtával került előtérbe a szabotázs-alkalmazás, amikor annak már semmilyen ésszerű haszna nem volt. Ebben talán lemérhető a magyar hadi írás és fejlesztések időbeli lemaradása az európai szakirodalomhoz képest.

¹⁰⁷ *Pokorny László*: Légiúton szállított egységek szervezése. In: Magyar Katonai Szemle 1943/6. 578-585.

¹⁰⁸ Ide tartoznak a szabotázs-cselekmények – magasabb parancsnokságokon, menetelő oszlopokon, fontos raktárakon, repülőtereken, vasutakon, állomás berendezéseken, mőtárgyakon – való rajtaütés, továbbá pánikeltés. Erre az ejtőernyős csapatok a legalkalmasabbak. A többi feladatkör: visszavonuló ellenség útjának elzárása, fontos terepszakasz, átjáró, szorosnak vagy mőtárgynak rajtaütésszerű elfoglalása és megtartása. Erődökön függőleges irányból való rajtaütés. Az ellenség arcvonala mögött visszahagyott saját csapatok megerősítése. Fontos terepszakaszok megszállása és megtartása. Ezen feladatok jellegéből adódik, hogy végrehajtásukra legalább megerősített század, vagy zászlóalj méretű egységre lesz szükség. Ezek a tervezett 1200-1400 fős zászlóalj létszám helyett inkább 600-700 főnyi harcászati egységre
Pokorny L.: Légiúton i. m. 579-580.

II. A magyar katonai ejtőernyőzés előzményei

A XX. századra a repülőgépek megjelenésével felmerült az igény, hogy baleset, vagy ellenséges behatás következtében a gépet elhagyni kényszerülő pilóta életét megmentésük. A németek már korábban bevezették az ejtőernyőt, az Osztrák-Magyar Monarchia azonban csak 1918 elején.¹⁰⁹ A német és osztrák-magyar hadvezetést a jól kiképzett, nagy tapasztalattal rendelkező, hosszas kiképzés után kikerülő pilótáinak elvesztése igen érzékenyen érintette. Valahogy csökkenteni kellett ezt a veszteséget, megmenteni az értékes emberanyagot. Erre kínált megoldást az ejtőernyő. Az első világháború idején két fontos esemény határozta meg a magyar katonai ejtőernyőzés kialakulásának előzményeit. A német Heinecke ejtőernyőgyártó vállalatnak írt az osztrák-magyar felsőbb vezetés, hogy küldjenek Perignébe egy olyan személyt, aki már ugrott az ernyővel, hogy bemutatót tarthasson a csapatoknak. A vállalat visszaírt, hogy Bécs mellett az asperni repülőtéren a vállalat ugrója már bemutatta az ernyőt, de ott nem volt jelentkező. Erre Boksay Antal repülő hadnagy jelentkezett önként. 1918. március 23-án, 2000 méter magasról, egy kétüléses gépből, hajtotta végre az ugrást. Az ejtőernyő tökéletesen működött, bár a földet érés nem volt zökkenőmentes. Az ernyő összecsuklott, így szinte lábujjhegyen ért földet, emiatt megrándult a jobb bokája.¹¹⁰ A korai Heinecke-ejtőernyővel, a repülőtér beton talajára érve ez még szerencsés landolásnak volt mondható.

Boksayn kívül Hefty Frigyes repülő altiszt Hefty Frigyes altiszt volt?/, első világháborús vadászpilóta használta még a Heinecke-ernyőt. Miután alulmaradt angol vadászgépekkel vívott harcában – saját állítása szerint 4800 m magasról – zuhant ki a fejjel lefelé fordított, égő gépből Hefty altiszt. Az első alkalommal felvett ejtőernyő hevederzetét sikerült még időben felerősítenie, ez mentette meg az életét.¹¹¹

A két világháború közötti időszakban különböző személyek hajtottak végre bemutató ugrásokat, elsősorban népszerűsítő, megélhetési, szórakoztató céllal. 1920-ban, az első budapesti nyilvános ejtőernyős bemutatón Kovács Endre 2000 méterről hajtott végre sikeres ejtőernyős ugrást.¹¹² A magyar katonai ejtőernyőzés előzményeire egészen 1937-ig kellett

¹⁰⁹ Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Archívum, Kéziratgyűjtemény 977/980. Boksay Antal visszaemlékezése 1914-1918. 17. p.

¹¹⁰ Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Archívum, Kéziratgyűjtemény 977/980. Boksay Antal visszaemlékezése 1914-1918. 22. p.

¹¹¹ Közlekedési Múzeum, Kézirat/434. Hefty Frigyes eredeti kézirata a készítés dátuma nélkül.

¹¹² Gibás Andor: Szemelvények a magyar katonai ejtőernyőzés történetéből (1945-ig). A repüléstörténeti konferencia közleményei. Szerk. Zörgő Tibor Magyar Repüléstörténeti Társaság, H. n. 2001. 7. 1919-ben Szegeden ejtőernyős-iskolát szerveztek, ahol a résztvevők megismerkedhettek az ejtőernyő kezelésével, hajtogatásával. Itt Kovács Endre repülő főhadnagy ejtőernyős ugrást hajtott végre. 1920. november 7-én, a Rákosmezőn rendezett repülőnapon ismét ugrott Kovács Endre főhadnagy, egy kisméretű pilótaernyővel (az

várni. Ekkor zajlott Budapesten a Nemzetközi Légi Mentésügyi Konferencia, a Mátyásfüldi repülőtéren. A magyar orvosi és ápolói ejtőernyős ugrás mellett, amely unikumnak számított ebben az időszakban, valamint abból a szempontból is, hogy orvosok és ápolónők eddig nem hajtottak végre ejtőernyős ugrást.¹¹³ A kiugrók a következők voltak: dr. Lehoczky Béla főorvos, Medveczky Gabriella és Tatár Margit ápolónő, valamint Hídvégi Géza mentő orvos-asszisztens.¹¹⁴ Az alkalmazott ejtőernyők típusát nem említik a források, valószínűleg Irvin vagy Salvator típusok voltak, ezek számítottak a 30-as években modern mentőernyőknek. Külön kiemelendő az ugrók bátorsága, hogy mindenféle tapasztalat és ejtőernyős gyakorlat nélkül mégis vállalkoztak erre a szó szerint nyaktörő feladatra. 1937. június 20-án a budaörsi repülőtér megnyitó ünnepségén, egy héttel a Mentésügyi Konferencia után, a HA-JUA és JUB jelzésű Junkers Ju-52/3m típusú repülőgépekből ejtőernyősök ugrottak.¹¹⁵

II/1 Gyalogsági kiképzés a harcjelzések végrehajtására

A gránátos egységeket szánták a jövőbeni mozgó háború rohamcsapatának, melyek különleges rendeltetésük és kiképzésük révén, az arcvonal résein, vagy hátában támadtak, és erődítési pontokat számoltak fel, tereppontokat foglaltak el. Az új harcmodor mozgékonyságát és a meglepetés erejét a légi szállítás biztosította. A kiképzési irányelvekben¹¹⁶ megkülönböztették a légi kiszállítás két módját: ejtőernyővel való ledobást és a repülőgépeken történő átszállítást. Az ejtőernyővel történő alkalmazás esetén egyes személyeket dobtak volna le, hogy hidakat, vasutakat romboljanak, felforgató tevékenységet végezzenek.¹¹⁷ A kiképzési tervet főként kisebb osztagok¹¹⁸ esti szürkületben történő

ernyő típusa nem ismert), tartalék ernyő nélkül, 2000 méterről. *Simon László*: A magyar katonai ejtőernyőzés rövid története. In: Magyar Szárnyak 1996. 262.

¹¹³ 1937. június 12-én, 4 és 7 óra között: „Fokker VII. típusú 4 ágyas kórházgéppel egy teljes tábori kórházfelszerelés ledobása a levegőből, az első magyar vöröskeresztes testvérek és orvosok ejtőernyőugrása” Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Archívum, Témagyűjtemény 120. I. Nemzetközi légi mentésügyi konferencia – 1937 – ifj. Hüttl Hümér a Magyar AERO Szövetség főtítkára hagyatéka 1. doboz. A tájékoztató az ugrás dátumát és a leugrók számát is megőrizte: 18:20-tól 18:50-ig a Fokker F VII típusú gép egy teljes segélyhely felszerelését dobja le ejtőernyővel, majd 1 orvos, 2 ápolónő és 1 ápoló ugrik ki. Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Archívum, Témagyűjtemény 120. Tájékoztató az I. Nemzetközi Légi Mentőügyi Verseny és Bemutató résztvevői számára. A forrás azonban nem adja meg a kiugrók neveit. „Medveczki Bella (sic!) ápolónő 1937-ben, a Nemzetközi Légi Mentésügyi Bizottság (sic!) első tanácskozása alkalmával hajtott végre bemutató jellegű ejtőernyős ugrást.” *Pecsők József*: Az ejtőernyő születése a magyar ejtőernyőzés kezdete. MALÉV Repülés Üzemi Kör VII. Konferenciája 1982. <http://www.vorosmeteor.hu/szakirodalom/03/82pecsok.pdf>, 2011. június 18.

¹¹⁴ *Gibás A.*: Szemelvények i. m. 7. Más forrás nem említi Hídvégi Géza nevét, csak annyit, hogy az említett személyeken kívül egy egészségügyi altiszt ugrott még.

¹¹⁵ A budaörsi repülőtér megnyitáskor 3 db Ju-52-ből „tömeges ejtőernyős ugrásra” került sor. A megnyitó ünnepség hivatalos programjában rögzítették, hogy 20 – 20:10 h között harminc magyar sportrepülő hajtott végre ejtőernyőugrást 1000 méterről, a ténylegi legelők felett. Egy ejtőernyőugró a repülőtér felett ugrott ki a repülőgépből. *Aero História* 1988. június 49.

¹¹⁶ HL HM 2303/ VI.-1. oszt. eln. – 1937.

¹¹⁷ „fajtestvéreinknél felkelést szítsanak és az elg. anyaországában merényleteket hajtsanak végre.” – HL VKF 2303/ VI.-1. oszt. eln. – 1937.

¹¹⁸ Gránátos rajok, szakaszok, esetleg gránátos század géppisztollyal. HL VKF 2303/ VI.-1. oszt. eln. – 1937.

kihelyezésével számolt, az ismeretlen terepen történő problémák megoldását külső segítséggel¹¹⁹ képzelték el. Tervbe vették, hogy „ha minden rendelkezésre áll” ejtőernyővel kell ellátni minden embert. A landolás után a gránátos osztag a leszállási zónától távol elrejtőzött volna, majd az éjjeli sötétséget felhasználva megközelítette volna megcélpontját.¹²⁰

1936-ban, a gránátos tanfolyamok megalakításánál sor került repülőekkel együttműködő szállítási és kirakási gyakorlat¹²¹ végrehajtására, melyhez a szükséges gépállományt a Lüh.-nak kellett biztosítania. Ez a rendelet két évvel megelőzte a magyar ejtőernyős csapatok felállítását. Itt azonban csak légi szállítású, ún. légideszant rohamcsapatok szintjén hajtottak végre gyakorlatokat a gránátos csapatok és nem került sor ejtőernyős ugrásra. A tanfolyamról szóló beszámoló sikeres repülő szállítási gyakorlatokat említett, melynek során egyes gránátos, golyószórós rajokat sikerrel tettek le az ellenséges vonal mögött, hogy az ellenséget hátulról rohanják le.¹²²

A légi szállítású csapatok¹²³ jelentőségének csökkenésével, valamint az ejtőernyős bevetés előtérbe kerülésével a magyar hadvezetés és katonai teoretikusok követték az alkalmazási elméletek módosulását. Habár a tanfolyamot 1936. szeptember 7-vel megszüntették, a gyakorlatok során bebizonyosodott, hogy repülőgéppel lehetőség nyílt az ellenséges arcvonala mögött csapatok kirakására. A légi szállítású mozgékonyt a gránátosoktól a létrejövő ejtőernyős század örökölte meg. A szabotázs-bevetésekre történő felkészítés azonban a gránátos egységek megszüntetésével nem szorult háttérbe. Jó példa erre a HM 18.000. 1/a-1938. rendelethez kapcsolódó hadrendi táblázata. Ebben az ejtőernyős-század szakaszai (3 szakasz) egyenként 3 robbantó és gyújtó rajjal rendelkeztek, melyek kiképzési feladatkörükből adódóan alkalmasak lehetnek szabotázs műveletek végrehajtására. 1939-ben,

¹¹⁹ „A meglepetésszerű kitelepítést az elg. védelme, figyelése és légi fölénye igen megnehezíti, sőt teljesen lehetetlenné teheti, míg az elg. anyaországban élő fajtestvéreink közreműködése azt lényegesen megkönnyítheti. [...] A rep.gépek leszállási helyét jelezni kell. Ezt ejtőernyővel előzetesen leugrott embereink, az elg. arcvonalon keresztül lopózkodott bizalmi egyéneink vagy rádióval irányított és az elg. arcvonala mögött működő megbizottaink fogják végezni. Jeladás füsttel vagy más előre megbeszélt jellel. Ezeknek az embereknek a feladata egyben a leszállás helyének biztosítása is. Erre a célra, ha magyar lakosság által lakott területen történik a kitelepítés, megbízható fajtestvéreink felhasználandók.” – HL VKF 2303/ VI.-1. oszt. eln. – 1937.

A kiképzési segédletben több helyen előfordult a helyi magyar lakosság segítségének felhasználása, mint elméleti módszer hírszerzési és helyi információk szerzésére a leszállási hellyel kapcsolatban. Mindezek arra mutatnak, hogy a gránátos csapatokat a szomszédos, kisantant államok ellen tervezték bevetni.

¹²⁰ A forrás hivatkozott a támadó csapatokkal való kommunikációs nehézségekre – a hatékony hírközlés hiányára – ám ha ezt megoldják, akkor érdemes a csapatok bevetésének kockázatát vállalni. HL VKF 2303/ VI.-1. oszt. eln. – 1937.

¹²¹ HL VKF 1184/1. oszt. eln. – 1936.

¹²² HL VKF 1367/ 1. oszt. eln. – 1936.

¹²³ Ez az alkalmazás-elméleti változás nem jelentette a légi szállítású csapatok (légideszantosok) megszűnését, csak harceljárásuk változását. Ezután az ejtőernyősök kaptak szerepet, mint egyszerre szabotázs-műszaki (robbantó) egységek, illetve nagyobb kötelékekben bevethető légi gyalogság, mely megszáll bizonyos területeket. A légi gyalogságra, mint megerősítő kötelékre számítottak a továbbiakban, hogy az ejtőernyősök által megszállt területre beérkezve a támadás súlypontját megadták és a döntést saját oldalra billentették.

az ejtőernyős-század 10 havi kiképzésének eredményében ugyancsak említik a kiképzési fajták között a robbantási gyakorlatokat.¹²⁴ Az ejtőernyős-század állomáshelyének megállapításánál a helyszín kijelölését is a különleges kiképzés szempontjának rendelték alá.¹²⁵

A Testnevelési Szaktanfolyam, ahogy azt az 1938-as vkf. kiképzési irányelvekhez kapcsolódó javaslatban¹²⁶ említették, volt az első próbálkozás a magyar katonai ejtőernyőzés gyakorlati alapjainak megteremtésére. A Honvéd Vezérkar főnöke 5. osztályának javaslata a vezérkar kiképzési irányelveihez a testnevelési szaktanfolyammal kapcsolatosan a következőket tartalmazta: 92 karpaszományos részvételével, 1938. július 11. és augusztus 13. között tervezték végrehajtani. Kéthetenként, ismétlődő 30 – 30 főnyi csoportokban „a katonai repülőtereken” először szoktató repülésben vettek volna részt, majd július 13. és szeptember 24. között ugyancsak 30 – 30 fős csoportokban, háromhetes turnusban, katonai repülőtéren, ejtőernyőugrásban kapnának kiképzést. Megoldást kerestek a többletköltségek leszorítására is: a szoktató repüléseket úgy tervezték végrehajtani, hogy a turnus 30 karpaszományosát a Lüh. által megadandó repülőterekre elosztva vezényelték volna /:3-5 főt egy helyre:/, és ott az egyébként folyó repüléseknél, mint utas (megfigyelő) repültek volna. „Az ejtőernyőugrásban való kiképzés külön repüléseket igényel, így ennek költségei külön beállítandók volnának.”¹²⁷

Mint az később kiderült, ebből csak a tanfolyam valósult meg: a karpaszományosokat nem vezényelték több repülőtérré, és a tanfolyam is csak Szombathelyen zajlott. Egyes információk szerint két helyen zajlott a kiképzés: Pápán, illetve Szombathelyen, bár előbbiről nincs információ.¹²⁸

Két, egykori résztvevő visszaemlékezése árnyalhatja a dokumentum által megadottakat. Dr. Csongor Győző 1938 nyarán, 19 önkéntes társával együtt vett részt a tanfolyamon.¹²⁹ Dr.

¹²⁴ „A szoktató repüléseken és az ugrásokon kívül az eje.keret gyalogsági lökik-ben, robbantási kik-ben, gk.vez-ben és főleg térképolvasásban lett kiképezve.” – HL VKF 4415/ 1. oszt. eln. – 1939.

¹²⁵ Az ejtőernyős század kiképzésének nagyobb része földi, és: „és hivatásának megfelelően főleg robbantó, szabotázs és rohamkiképzés-szerű, amihez megfelelő terület kell.” – HL VKF 3177/ 1. oszt. eln. – 1938.

¹²⁶ HL VKF 2548/ 1. oszt. eln. – 1938.

¹²⁷ HL VKF 2548/ 1. oszt. eln. – 1938.

¹²⁸ „Eje. kiképzést eddig az országban két helyen végeztek. Az egyiket Pápán, s ezt követően a másikat Szombathelyen. A feszült felvidéki helyzetre tekintettel állították fel ezt a két tanfolyamot a későbbi alkalmazás reményében. Önként jelentkezett karp.-ok voltak az ugrók. Pár hetes, nagyon hiányos kiképzést kaptak. Első és legnagyobb hiba mindkét helyen az volt, hogy nem állt rendelkezésre szakképzett oktató. Úgy Telbisz Imre fhdgy. Szombathelyen, mind Mészöly fhdgy. Pápán mindent megtettek, hogy az igen sűrűn előforduló baleseteket elkerüljék. Sajnos, ez nem sikerült! Alig jutottak túl a kezdeteken, mikor az igen gyakori balesetek miatt mindkét tanfolyamot beszüntették.” *Makray F.*: Napló i. m. 3.

¹²⁹ *Dr. Csongor Győző*: Testnevelési szaktanfolyam. In: Magyar Szárnyak 1997. 182. A hallgatókat a 7 vegyesdandár területén működő tartalékos tiszti iskolák hallgatói közül válogatták ki. Nem hivatásos tisztek, hanem tartalékos tisztjelöltek voltak. Dr. Bonhardt Attila ezredes írásbeli közlése. 2011. 11. 07.

Csongort a gyorsított tisztvi vizsga letétele után vezényelték Háros-szigetre.¹³⁰ Itt a Honvéd Vezérkar főnöke 5., majd 2. osztályának vezetésével működött „testnevelési szaktanfolyam” elnevezéssel egy olyan kiképzés, melynek célja az volt, hogy „*a magyar hadsereg tartalékos állományából különleges képesítésű, magasabb szintű katonai ismeretek birtokában (modern fegyverek használatának elsajátítása, idegen nyelv alapfokú ismerete stb.) különböző fegyvernemekbeni jártasság mellett különféle katonai teljesítmények elérésére alkalmas egyéneket nyerjenek.*”¹³¹ Részt vettek vezérkari tisztek által tartott oktató előadásokon, meg kellett tanulniuk a különböző fegyverek kezelését, harcgázok elleni védekezésre való felkészülést, védelmet, az ejtőernyőugrást, rövidhullámú adást-vevést, rejtjelezést, gépkocsik vezetését, a híradás különböző fokozatait. Emellett kerékpárral tettek meg nagyobb távokat, rohamcsónakkal utaztak Paksig, majd onnan vissza. Várpalota környékén, hadgyakorlaton vettek részt és megismerkedtek a korszerű harcokocsikkal, a gyalogsági ágyú alkalmazásával. A kiképzés fő részét azonban az ejtőernyős ugrás és az arra való felkészülés jelentette. Az első héten megtanulták az ernyők helyes hajtogatását, majd az első napokban szoktató repüléseken vettek részt. A Szombathelyet állomásozó, légi forgalomban részvevő repülőgépeken (Caproni, Junkers Ju-86, Messerschmitt, kétszemélyes Bücker) szokhatták a repülés érzését. Az ugrásgyakorlatokat naponta végezték – ugrótorony és egyéb kiképző eszköz hiányában – a földön, 5-7 méteres szalmakazlak tetejéről. Kiképzőik legfontosabbnak ugyanis a földet érést tartották, mert a legtöbb baleset így következett be. Szeptember 12-én hajtotta végre dr. Csongor első ugrását egy Caproniból, 800 méterről, bekötött ernyővel. Az első 6 fő ugrását Czékus Ferenc százados, pilóta vezette.¹³² A harmadik ugrást már önkioldóval, angol típusú, „Irvin” ernyővel végezte, 2000 m magasságból. Balesetről dr. Csongornak nem volt tudomása, csak kettős ernyővel történő földre érkezésről, ahol a főernyő későn és rosszul nyílt, így az ugró nyitotta mentőernyőjét és az időközben teljesen kibomló főernyővel együtt ért földet. Szerencséje volt személyesen találkozni vitéz Bertalan Árpád századossal is. Sajnos a szoktató repüléseken és egyéb körülmények miatt kihulló jelöltekről nincs pontos információ.

A másik visszaemlékezés első kézből, egy honvéd ejtőernyőstől, vitéz Ladányi Domonkostól, egykori m. kir. főhadnagytól származik. A tanfolyamon, visszaemlékezése szerint összesen 28-an vettek részt. Parancsnokuk Kovács Ferenc árkász (vagy utász) hadnagy volt, ő oktatta a robbantást. Az ellenséges területen való viselkedést és ott a feladat végrehajtását Stefán Valér vezérkari százados oktatta. A nagy hatótávolságú, rövidhullámú rádiózást nem mindig

¹³⁰ Háros-sziget: Budapesten, Budafok-Háros vasútállomás mellett található terület, a XXII. kerületben, közel 30 hektáron fekvő laktanyával. Az 1911-es folyamszabályozás óta csak félszigetet a Magyar Királyi Honvédség már 1928 óta használta.

¹³¹ Dr. Csongor Gy.: Szaktanfolyam i. m. 182.

¹³² Dr. Csongor Gy.: Szaktanfolyam i. m. 183.

ugyanaz a személy. Lőkiképzés nem volt, mindenkinek saját magának kellett elérnie a megfelelő céllövő szintet. Rendelkezésükre álltak cseh és román pisztolyok és annyi töltény szabadon, amennyit éppen a célbalövésre esetenként fel akart használni. Az autó- és motorkerékpár vezetés és egyéb járművek szükségszerű használatának ismerete is fontos volt: motorcsónak, gőzmozdony, villamos, repülőgép. A tanfolyam 1938 május 2-án indult és 1938 augusztus 31-en fejeződött be Szombathelyen. A bécsi döntések a Felvidék és Erdély részeinek a visszacsatolása után már nem volt szükség az alkalmazásukra, de a Fővezérség nyilvántartásában maradtak, bárhol is teljesítettek szolgálatot.

Az ejtőernyős kiképzésekről a következőket nyilatkozta: *„Mielőttünk történt eje. kiképzésről nem tudok. Ha lett volna, akkor a Fővezérség és a Hadügyminisztérium (Honvédelmi Minisztérium) nem kért volna tapasztalatokat, vagy utasítást az eje. ugrásokhoz a németektől, akiknek akkor már voltak eje. alakulatai. Azonban többszöri kérésre még csak nem is feleltek. Magyarországon viszont még repülők sem ismertek senkit, aki kényszerből, életmentésre kiugrott volna a repülőgépből. Kétségtelen, hogy a Honvédség kérésére, mi 28-an kísérleteztük ki először és írtuk fel a természetesen nagyon hiányos, de addig az általunk tapasztalt tudnivalókat, előírásokat az eje ugráshoz. Az 1938 végén felállított magyar eje. alakulat parancsnoka vitéz Bertalan Árpád, Mária Terézia Renddel az 1. v.háboruban kitüntetett százados és a legelső önként jelentkezett tisztek a mi TSzT-sek ugrásait jöttek legelőször nézni és tanulmányozni. Még volt mási két TSzT csoport, akik azonban későbbben kezdték el a tanfolyamot, de velünk együtt fejezték be. Ezért az ő kiképzésük már hiányosabb volt és tudtommal a harmadik csoportnak már nem is volt ideje eje. kiképzésre”.*¹³³

Az egymással való beszélgetések során megállapították, hogy mindnyájan a karpaszományos (érettségizett újoncok), a tiszti iskola legkiválóbbjai voltak. Voltak a Felvidéken és Erdélyben minden szempontból megbízható jó magyar rokonaink és mindnyájan beszéltek többet-kevesebbet csehül vagy szlovákul, ruszinul és románul. *„Minimum egy ugrása a mi csoportunkban mindenkinek megvolt, de általában kettő, vagy esetleg három. Nekem 3 ejtőernyős ugrásom volt.”*

1938-ban, Pápán, hasonló elképzelések alapján folyt a kiképzés:

„A keret tagjai ettől¹³⁴ kezdve már csak földi kiképzéssel foglalkoztak. Ehhez, főként a robbantáshoz, a lövészethez, a kézigránáttal történő gyakorláshoz pedig anyag és eszköz kellett. Rendszeresített vagy kiutalt anyaguk nem volt. Fegyvereket, géppuskát, golyószórót, lőszert, robbanóanyagot, kézigránátot egy éven keresztül a szombathelyi katonai alakulatoktól vételeztek. A kiképzés a nehézségek ellenére sikerrel folyt. Október 27-én már

¹³³ Vitéz Ladányi Domonkos, volt ejtőernyős főhadnagy írásbeli válasza: 2010. 10. 05.

¹³⁴ 1938. október 7.

egy MÁV-tól kapott vashíd robbantását is szakszerűen el tudták végezni. Egy alkalommal a sárvári Rába-hidat is előkészítették robbantásra, természetesen éles robbanóanyag nélkül. Bertalan Árpád autóvezető-tanfolyamot szervezett, melynek során a keret tagjai személygépkocsira és teherautóra szereztek jogosítványt. Többen megtanulták a mozdonyvezetés alapelemeit, s azt is, hogyan kell a különböző járműveket, technikai eszközöket használhatatlanná tenni.”¹³⁵

A későbbi hadrendekből már hiányoznak az ilyen speciálisan kiképzett rajok.¹³⁶ 1940-ben tervezet született az „ejtőernyős típusgyakorlatokra”.¹³⁷ A HIV felterjesztésében összeállított ejtőernyős típusgyakorlatokat, melyek a magyar ejtőernyősöknél még kiforratlan elvek alapján készültek, ám alkalmasnak látszottak arra, hogy ezeket kipróbálva a szükséges tapasztalatokat megszerezzék. A gyakorlatokat az 5. vkf. osztálynak továbbították, hogy ezeket megfelelően kidolgozza, és kiegészítve végrehajtás céljára az ejtőernyős-század parancsnoknak küldje el. A gyakorlatok vázlatai különböző műtárgyak,¹³⁸ valamint repülőterek, leszállási zónák elleni támadások, éjjeli és nappali viszonyok között (különböző napszakokban) történő elfoglalására irányultak. A romboló- és gyalogsági szerepkör egyfajta ötvözését jelentették. A rejtett támadások végrehajtására raj, szakasz, a nagyobb célpontok ellen 1-2 század erejű támadást dolgoztak ki. A robbantásra kiképzett katonákon kívül biztosító erők is ugrását is tervezték. A romboláshoz szükséges anyagok (robbanóanyag, gyújtólőszer, robbanó szelencék, gyújtószinór, kötélhágcsó) a kijelölt feladatnak megfelelően kerültek volna összeállításra. A meglepetésre és a rejtett érkezésre, továbbá az őrség zajtalan kiiktatására¹³⁹ nagy hangsúlyt fektettek, minden célpont megközelítésénél kiemelték, hogy törekedni kell ennek megvalósítására. Nagyobb célpontok (vasúti híd, vasútállomás, repülőtér) támadásakor szükséges lett volna egy biztosító csoport bevonása a műveletekbe, mivel a „robbantók” (műszaki szakasz) nem tudták végrehajtani a robbantást és egyidejűleg az esetleges tűzharc során az ellenség leküzdését. Az ilyen romboló típusú feladatokhoz a felszerelésben „bőséges” kézigránát és robbanóanyag felszerelést írtak elő.¹⁴⁰ A bevetések típusainak többségénél – bár a kiképzési javaslat említette a biztonságos visszajutás megtervezését – a célpontok milyensége és mélyen az ellenséges háterszágban való

¹³⁵ Huszár J.: Honvéd i. m. 13-14.

¹³⁶ Lásd HL HM 40.400 eln. 1/a-1940 ejtőernyős zászlóalj, vagy HL HM 41.000/eln. 1/a.-1941. ejtőernyős század szervezési- és állománytáblázatát.

¹³⁷ HL VKF 4341/ 1. oszt. eln. – 1940.

¹³⁸ Lőszerraktár, vasútvonal, vasúti, híd, műút műtárgy, vasúti elágazás és állomás, lakott helyen lévő vasúti állomás.

¹³⁹ A vasúti híd kiiktatásának tervezeténél a következő utasítás található: „Tekintve, hogy a szerelés huzamosabb ideig tart, az őrség kikapcsolásának zajtalanul, lövések nélkül kell megtörténnie. Ezért az őrház, őrszemek megközelítése hosszadalmas, igen óvatosan és elővigyázatosan történjék.” – HL VKF 4341/ 1. oszt. eln. – 1940.

¹⁴⁰ A különböző vasúti célpontok megsemmisítésére az előírásban kézigránát kötegeket és ekrazit szelencéket írtak elő.

elhelyezkedése eleve kizárta a biztonságos visszajutást a saját erőkhöz. A repülőterek megtámadását részletesen készítették volna elő, a légierő hathatós támogatásával. A feladat végrehajtására 1-2 század erejű köteléket terveztek.¹⁴¹ Éjjeli végrehajtás során bombatámadás elterelő művelete mellett a célponttól távolabb (1-2 km-re) ugrottak volna az ejtőernyős osztagok és az éjszakai sötétséget kihasználva közelítették volna meg a célpontot, majd a hajnali derengésben, biztosító részek fedezete mellett rohanták volna le. Nappal bomba- és alacsony támadással tervezték a légvédelmi eszközök kiiktatását, majd a végrehajtó hullámot szorosan követték volna a szállító repülő.¹⁴² Az ugrást a repülőtér közvetlen közelében tervezték úgy, hogy koncentrikusan lehessen támadni.¹⁴³ A biztosító erők ugyanakkor ugrottak volna, ám külön csoportosításban és helyen. Az alkalmazási tervetben szerepet kapott a légi gyalogság is. bevetésével mind éjjel, mind nappal számoltak. Az ejtőernyősök feladatává tették a repülőtér harcászati és műszaki biztosítását is.¹⁴⁴ A légi gyalogság széleskörű, az adott célpontnak megfelelő feladatkört kapott, melyet az adott harcászati elvek szerint kellett volna végrehajtania.¹⁴⁵ Ha leszállásra alkalmas területet kellett megszállni, egy-két századnyi erővel történt volna a kihelyezés. Az előzetes felderítési adatok birtokában a kijelölt célpont közelében hajtották volna végre a kiugrást, biztosítás mellett berendezték volna leszállásra repülő műszakilag – éjjel leszállófényekkel. Ezeket az ejtőernyősök vitték volna magukkal.

Pápán, 1940 folyamán alapos és mindenre kiterjedő kiképzés zajlott:

„Megalakítottuk az első tisztesiskolát, ahova a légénységnek majdnem felét beiskoláztuk. A század fennmaradt részéből pedig egy légénységi iskolát alakítottunk. Ebben az iskolában a gyors tüzelő és páncéltörő fegyverek használatában valamint a robbantásokban képeztünk szakosított kezelőket és robbantókat. Mind a két iskolában az volt a legfőbb cél, ha majd a zászlóalj megalakul, a szakosított és tisztesiskolát végzett emberekből alakítsuk meg a 2. és 3. század keretét. Tekintettel a jó hóviszonyokra, mind a két iskola tantervébe beépítettük a sí kiképzést is.”¹⁴⁶ Szokolay Tamás hadnagy vezette Bakonyjákó környékén az oktatást, itt gyakorolhatták a sífutást és lesiklást. Mivel a terep nem volt a legalkalmasabb, február

¹⁴¹ HL VKF 4341/ 1. oszt. eln. – 1940.

¹⁴² Nem lehet figyelmen kívül hagyni a kiképzési tervet hasonlóságát a német ejtőernyősök harceljálásával, melyet sikerrel alkalmaztak az 1940. évi nyugat-európai hadjárat során a Benelux államok ellen.

¹⁴³ „Lényeg a meglepetés és gyorsaság a végrehajtásban.” – HL VKF 4341/ 1. oszt. eln. – 1940.

¹⁴⁴ „A leugró résznek kötelessége a repter-et felderíteni, akadályokat eltávolítani, leszállójelet és szélirányjelzőt kitenni stb. Célszerű, ha a rep.mü. tiszt is ugrik!” – HL VKF 4341/ 1. oszt. eln. – 1940.

¹⁴⁵ Ezek közé tartozott a repülőtérről kiindulva fontos vasúti, közúti csomópont, ipartelep, hadiüzem, város elfoglalása, ellenálló ellenség hátbatámadása, ellenség visszavonulásának elvágása, út szoros elfoglalása, völgyzár, erődök hátulról történő elfoglalása – egyszerűen minden olyan feladatkör, melyet az ejtőernyős erők kis létszámuk miatt nem tudtak végrehajtani. Egyes feladatkörökben rá lehet ismerni a megszüntetett gránátos csapatok kiképzési elemeire is (erődelfoglalás).

¹⁴⁶ Szokolay Tamás, volt ejtőernyős századost idézi Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd. *Huszár J.: Honvéd i. m. 28.*

második felében az ejtőernyős-századot Visk környékére helyezték ki, hogy sí kiképzését tökéletesítse. Március 1-vel tértek vissza Pápára. 1941 februárjában már Gyergyóditróra utazott a zászlóalj, ahol kéthetes turnusokban tanulták a sielést. Az oktatást Szokolay Tamás és Tassonyi Edömér főhadnagy végezte.¹⁴⁷

„A májusi szép időt alaposan kihasználtuk. Teljes létszámú szakaszgyakorlatokat tartottunk a rendelkezésre álló négy repülőgéppel. Ismeretlen terepen, a szakaszparancsnok által térképről meghatározott helyen harcgyakorlattal egybekötve történt az ugrás. Különböző típusgyakorlatokat dolgoztunk ki, és hajtottunk végre. Volt ezekben felderítés, találkozóharc, támadás, visszavonulás és különböző járőrfeladatok. A harcszerű éleslövészetet is az ugrásokhoz kapcsolva végeztük”¹⁴⁸

„A kiképzés foka öröndetesen javult, hogy már teljes szerelvényt¹⁴⁹ vittek magukkal az emberek. Most arattuk a rendszeres testedzés sikerét. 30-40 kg-os súlytöbblettel ugrani nem a legkönnyebb! Az ernyő nyitása pillanatában sokszorosra nő a holt súly, és ember legyen a talpán, aki baj nélkül kibírja ezt a rántást.

29-én (1940. május) már 3 gépből, tehát kötelékből egyszerre, teljes felszereléssel, idegen terepen ugrottunk, hogy egy 3 napos gyak-ot hajtsunk végre. Mi sem bizonyítja jobban, hogy sérülés nélküli földet érés után az egész csop. végre tudta hajtani a gyak-ban meghatározott feladatát.”¹⁵⁰

„Május 29-én a tisztesiskola háromnapos gyakorlatot hajtott végre. Ez kötelékugrással kezdődött, harcgyakorlattal folytatódott, éleslövészettel és robbantási gyakorlattal végződött. Ez volt a tisztesiskola záró feladata. Ezután még egy hétre Győrbe mentek az ott állomásozó árkászalakulathoz vízi gyakorlatra, s ezzel be is fejeződött a tanfolyam.”¹⁵¹

A tragédiával kezdődő délvidéki bevetés¹⁵² után kelt, az addigi tapasztalatokat összefoglaló jelentés részletes alkalmazási elveket dolgozott ki. A már korábban megalkotott bevetési alapelvekhez hasonlóan a kihelyezésre a szürkületi, vagy hajnali időpontot tartották a legalkalmasabbnak.¹⁵³ Az 1./1. sz. al melléklet foglalkozott az ejtőernyős csapat alkalmazási elveivel, melyet az ejtőernyős-zászlóalj parancsnokság állított össze. A támadás célpontjaként az ellenséges hadtápkörletet, vagy hátországot, illetve a harcoló csapatok hátsó területeit vették számításba. Ha mélyen az ellenséges arc vonal mögött kerültek bevetésre, az

¹⁴⁷ Huszár J.: Honvéd i. m. 28-29., 46-47. Az 1941. évi síkiképzéshez az ejtőernyős zászlóalj 300 pár sílécet, 300 pár sítotot és 300 pár sítakancsot igényelt. A HM 2/r. osztály a kért eszközöket ki is utalta 1941. XII. 12-ei keletkezéssel. HL HM 118246/ III. csf.-1940.

¹⁴⁸ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 44.

¹⁴⁹ A teljes felszerelés: mentőernyő, alatta a puska vagy a géppisztoly, a kenyérszakokban pedig a tartalék lőszer és a kézigránát.

¹⁵⁰ Makray F.: Napló i. m. 41.

¹⁵¹ Huszár J.: Honvéd i. m. 33. Az ejtőernyős vízi kiképzéséről lásd a melléklet 9. sz. képét.

¹⁵² Bővebben a 166. oldalon.

¹⁵³ HL HM 39.011/ 1./a. oszt. eln. – 1941., Melléklet az 55.341/el.n.le.vk.-1941. számhoz, 1. p.

ejtőernyősök romboló feladatköre, az ellenséges csapatok háta mögött a gyorscsapatokkal történő együttműködés keretében kerülnek volna alkalmazásra.¹⁵⁴ Utóbbi feladatkörre eltérő nagyságú erőt kívántak bevetni: a kisebb kötelékek (raj, szakasz, megerősített század) hajtották volna végre egyes erődök leküzdését, a műtárgyak robbantását, „pszichológiai hadviselést” – vaklárma előidézését, parancsnokságok kikapcsolását: vagyis mindazt, amit a hátsó területek ellen is végrehajtottak volna. Nagyobb erőkkel¹⁵⁵ közvetlenül az ellenséges arcvonal mögött kezdeményeznétek volna harcot, más, földi erőkkel – gyors- és páncélos csapatok – szoros együttműködésben. Céljuk a gyors döntés kierőszakolása lett volna, a védelem megtörésével, az ellenük indított támadások elhárításával csapatok lekötése, ezzel az ellenséges tartalékok felvonulásának megakadályozása. Egyes erődök megbénításával, leküzdésével, műszaki záruk átugrásával ugyancsak a szárazföldi csapatok harcát támogathatták volna. Önálló szerepkörben az ejtőernyős erők csak rövid bevetésekre lettek volna alkalmasak, mivel nem rendelkeztek megfelelő nehéz fegyverzettel számbelileg fölényben lévő ellenség elleni huzamos harcra. Gyors lefolyású, rövid időtartalmú feladatok során az előzetes felderítés elengedhetetlen lett volna, sőt megfigyelők előzetes bevetésével is számolni kellett. Feladatuk a terep biztosítása és folyamatos kommunikáció lett volna az ejtőernyős csapat és a hadműveleti területen működő seregtest parancsnokságával. Hangsúlyos szerepet kapott volna a légierő hathatós támogatása a támadás előtt – és szükség esetén – a harcok során. A német ejtőernyősökhöz hasonlóan a megtévesztő eszközök alkalmazásának lehetősége is felmerült.¹⁵⁶ A tervezet beépítette a függőleges átkarolás elméletét, nagyobb kötelékek – légi úton szállított gyalogság – átszállításával az ellenséges arcvonal mögé. A végrehajtást a biztosító – ejtőernyős – rész kezdte volna meg, vadászrepülők támogatásával. Megfelelő repülőgép leszálló helyen vagy ellenséges repülőtéren – annak közelében – ugrottak volna, majd a beérkező gépeken szállított gyalogság számára biztosították volna a terepet. Ha nem sikerült meglepni az ellenséget – vagy

¹⁵⁴ A romboló feladatkör célpontjai – mélyen az ellenséges hátországba – ipartelepek, közlekedési csomópontok, vasutak, utak, műtárgyak, távíró-, távbeszélő és rádió központok, víz – és áramvezetékek, élelmiszer-, lőszer-, üzemanyag és egészségügyi raktárak. A hátország elleni támadás során a repülőterek elfoglalása, szorosok megszállása vagy felszabadítása, fontos terepszakasz megtartása az erősítés beérkezéséig szintén az ejtőernyős csapatok feladatköre volt. Itt nem határozták meg a bevetendő erők nagyságát (megjegyzés a szerzőtől). Az ejtőernyősök célpontjai közlekedési műtárgyak, kommunikációs eszközök, vízművek, hadtápraktárak voltak, továbbá repülőterek elfoglalása, szorosok megszállása vagy felszabadítása. A magasabb parancsnokságok kiiktatásával a katonai irányítás hatékony akadályozását célozták meg. HL HM 39.011/ 1./a. oszt. eln. – 1941., 55.341/el.n.le.vk.-1941. 1./1. sz. al melléklet, 2. p.

¹⁵⁵ Század, zászlóalj erejű, megerősített csoportokkal. Az 1941. évi tervezet nagyra törését mutatja, hogy a zászlóalj még csak ebben az évben nyerte el formáját és valószínűleg nem volt teljesen feltöltve, és hiányoztak a hadrendi táblázatban meghatározott alegységek is, mégis nagyobb kötelékek alkalmazására tettek javaslatot.

¹⁵⁶ Ezt ejtőernyős bábuk ledobásával kívánták elérni, szomszédos terepszakaszon, hogy megosszák a védelem erejét és nagyobbak tüntessék fel a támadó erőket. HL HM 39.011/ 1./a. oszt. eln. – 1941., 55.341/el.n.le.vk.-1941. 1./1. sz. al melléklet, 4. p.

biztosítani a landolási zónát – akkor a feladatot csak a már megrendített ellenség hátában lehetett volna kivitelezni.¹⁵⁷

A modern hadviselés műszaki csapatokkal szemben támasztott új követelményrendszerére, a légi szállításból adódó eltérő harc helyzetekre történő kiképzés fontosságára hívta fel a figyelmet az 1943-ban a Magyar Katonai Szemlében megjelent cikk.¹⁵⁸ Szerzője egy zászlóaljban a harcászati alapegységhez egy árkász szakaszt tervezett szervezetenként beilleszteni. Három-négy árkász szakasz összevonása egy „kiképző századba” és kihelyezése műszaki táborba, kiképzésre, hasznos és nélkülözhetetlen lett volna a kiképzési cél elérése szempontjából. A zászlóalj közvetlen árkász szakaszok létszámát úgy kellett volna megállapítani, hogy a szakasz törzsén felül legalább négy romboló rajból álljon.¹⁵⁹ A zászlóaljhoz szervezetszerűen beosztandó árkász szakaszokon kívül a légi úton szállítandó, vagy ejtőernyős ezredek nem nélkülözhetők volna az ezred közvetlen alakulatként beállított utász századot, mely századtörzsből, három utász szakaszból és egy lángszórós szakaszból jött volna létre. A megfelelő létszámú műszaki katona eléréséhez a kiképzésre szánt időt le kellett volna rövidíteni, elérhető kiképzési követelményekre és a hozzá szükséges eszközökre volt szükség. A különleges testedzést, vagyis a légi szállítással és ejtőernyős ugrással kapcsolatos ismereteket „bármely célunknak megfelelő repülőtéren (ugróiskolában) rövid időn belül elsajátíthatók”. A különleges kiképzés idejét a légi úton szállítandó csapatok részére két hétben, ejtőernyősöknél négy-hat hétben állapították volna meg.¹⁶⁰

A kiképzési követelmények sokrétű elsajátításába a következő ismeretek tartoztak: a különleges harceljárás ismerete, robbantásban, műszaki záróharcban, erődharcban, előkészített rombolások megakadályozásában, kisebb egységek áthajózásában való jártasság, valamint a műszaki szolgálat egyéb ágazataiban szükséges kiképzési fok elérése.¹⁶¹

¹⁵⁷ HL HM 39.011/ 1./a. oszt. eln. – 1941., 55.341/el.n.le.vk.-1941. 1./1. sz. almelléklet., 5. p.

¹⁵⁸ Az ejtőernyős utász (árkász) alegységek feladata közé tartozott:

- ejtőernyős egységek biztosítása műszaki zárral, sündisznóállások kiépítésében való közreműködés,
- az ellenség visszavonulásának megakadályozása céljából, a légi szállítású egységekkel közreműködve, rombolások végrehajtása, műszaki zárrak telepítése,
- erődökön függőleges irányú rajtaütés és azok megsemmisítése,
- meghatározott terepszakaszon az ellenséges infrastruktúra – utak, vasutak vízi utak, mőtárgyak – megbénítása rombolással,
- fontos közlekedési berendezések, terepszakaszok, mőtárgyak gyors birtokba vétele, azok rombolásának megakadályozása,
- az ellenség által telepített műszaki zárrak, akadályok felderítése és eltávolítása,
- az ellenséges arcvonal mögött bevetett kötelek gyors partváltásainál való közreműködés,
- az ellenséges arcvonal mögött védelmi feladattal megbízott csapatok műszaki támogatása,
- ellenséges parancsnokságokon, fogolytáborokon, raktárakon, oszlopokon való rajtaütésnél, azok megsemmisítése céljából végrehajtandó műszaki feladatok megoldása. *Pokorny László: Légiúton szállított műszaki csapatok. Magyar Katonai Szemle 1943/11. 342-343.*

¹⁵⁹ *Pokorny L.: Műszaki i. m. 345-346.*

¹⁶⁰ *Pokorny L.: Műszaki i. m. 348.*

¹⁶¹ Pokorny a magyar ejtőernyős hadszervezetben soha be nem állított, légi szállítású lángszórós alakulatok számára általános műszaki kiképzést is javasolt, melyet a kiképzési éven belül, négyheti időtartamra, valamelyik

A műszaki csapatok és csapatárkászok részére kiadott irányelvek – az 1944/45. kiképzési évre vonatkozó – magában foglalta az ejtőernyős-zászlóalj árkász század kiképzési időszakának felosztását, egyes emberre lebontva.¹⁶² A kiképzés össz-időtartama 200 napot vett volna igénybe, és kiterjedt az általános katonai és gyalogsági kiképzés mellett az erődharcra, a „vízen járásra”, a vízen történő átkelésre, robbantó- és záróharcra, valamint műszaki alapismeretekre.

Az 1944. VIII. 15. – 1944. IX. 30-ig megtartásra kerülő tanfolyamok szintén tartalmazzák adatokat az ejtőernyős lövészkiképzéssel kapcsolatosan. A kiadásra kerülő „Egyszerűsített lökiképzés”-t tárgyaló 11. sz. Emlékeztető 1. – 9. füzetei szerint tervezték végrehajtani, de a megadott lőszámok csökkentésével.¹⁶³

A rendszeresített fegyverekkel végrehajtandó gyakorlatok során az ejtőernyős csapatnem némi előnyt élvezett a többihez képest: kézigránátdobásnál 3 db volt előírva a többi fegyvernemhez képest. Gránátvető, aknavető, nehézpuska, páncéltörő ágyúval történő, megerősített szakaszban, században vagy zászlóaljban került volna sor köteléklövésre. Az „Egyszerűsített lökiképzés” című 11. sz. Emlékeztető 1. füzete, valamint a 'Puskatalálatlap' augusztus 15-ig, míg az Emlékeztető többi füzete és a többi fegyverek Találatlapjai szeptember hó 1-ig kerülnek kiadásra”, ezért a honvéd ejtőernyősök kiképzése nem ezek alapján, hanem a gyakorlati szempontok figyelembevételével zajlott.

A terepgyakorlatokat (harckiképzést) a Bakonyban végezték, a lövészeteket az elemi, illetve harcszerű lőtéren. Nagyacsád község déli részén volt az elemi lőtér, Pápától 9 km-re észak-északnyugatra. Ezt a lőteret a huszároktól örökölték az ejtőernyősök. Teljesen kiépített volt, fedett lőállásokkal, golyófogó földhányásokkal, s néhány épülettel. A harcszerű lőtér a várostól délkeleti irányban, Nagytevel község határában volt, mintegy 12 km-re a Bakony északi lejtőjén. Itt nem voltak létesítmények, a lövészet a terep adottságainak megfelelően történt.¹⁶⁴

„Mivel elsősorban katonák voltunk, kiképzésünknek jelentős részét a speciális harckiképzés tette ki. Bevonulásomat megelőzően már részesültem általános újonckiképzésben, tehát itt a zászlóaljnál erre már nem volt szükség. A harckiképzésünkben már felhasználásra kerültek azok a harctéri tapasztalatok is, melyeket a zászlóalj hivatásos tiszti és altiszti állománya szerzett a hadműveleti területen.

A zászlóalj állománya lényegében lövész kiképzésben részesült, kiegészítve speciális ejtőernyős feladatok végrehajtásával.

vegyiharc gyakorlótéren, vagy vegyiharc alakulatnál, kihelyezve hajtának végre. Pokorny L.: Műszaki i. m. 349.

¹⁶² HL VKF 577/ hdm. csf. eln. – 1944. Lásd még: mellékletek, 30. sz. kép.

¹⁶³ HL VKF 56.500/ 5. oszt. eln. – 1944. Lásd még a melléklet 1. sz. táblázatát.

¹⁶⁴ Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd levele, kelt: 2010. május 27.

A lövészs századokon kívül, géppuskás, nehézfegyver és árkász századokban folyt a szakkiképzés. Igen jól képzett híradó századdal rendelkezünk és volt egy kerékpáros századunk, mely el volt látva, összehajtható és hüvelyekben ledobható kerékpárokkal.

A lövész századok összetétele és fegyverzete alkalmas volt arra, hogy önálló harcfeladatokat hajtson végre.”¹⁶⁵

„Az eje. tisztikar és hivatásos altisztek ekkor már mind legalább 3 hónap tapasztalattal rendelkeztek.”¹⁶⁶

„A létszámmal nem volt probléma. Közel ezer újonc és számos önként jelentkező, még nem sorköteles fiatal vonult be 1944. október első napjaiban, s velük ettől kezdve kemény kiképzés folyt. Most nem más alakulatoktól érkezett az utánpótlás, hanem a besorozott 1923-as évfolyamból egyenesen ide érkeztek a sorkötelesek. Válogatásra, komolyabb orvosi vizsgálatra nem került sor, a bevonulók mindannyian ejtőernyős levetekiképzésben vettek részt. Így Pápán az ugrókiképzést a szokottnál rövidebb idő alatt egy repülőgépből történő ugrással zárták, a rendelkezésre álló többi időben csatárkiképzésben részesültek az újoncok. ... Novemberben erőteljes harci kiképzéssel teltek a napok.”¹⁶⁷

„A levente-újoncanyag jónak bizonyult. A kiképzés súlya – magyar fegyverzettel – a lökiképzésen volt. Pl. a 6. szd.-ot többször vittem Acsádra, ahol a szd. minden tagja minden rendelkezésre álló fegyverrel annyi löszert használt, és annyi kgr-ot dobott, amennyihez kedve volt. Sokszor gyakoroltuk a közelharcot kgr. dobással és beleroohanással. azonban óriási hátrány volt, hogy az I./II. eje. zlj. nem egészen 6 hetes kiképzés után XI. 25-én riadózott, s másnap Csepel-szigeti bevetésre indult. Hat hét semmiképpen sem elegendő 2 év kiképzés lerövidítésére.”¹⁶⁸

A levente-újoncok kiképzése során a lőfegyverek ismerete és a harckiképzés nagyobb hangsúlyt kapott, mint az alaki kiképzés. A reggeli gyakorlatokat tornával kezdték, (csuklógyakorlatok), majd fegyverismerettel folytatták a hangárokban, vagy az épületben (golyószóró szétszedése, kezelése) illetve harcászati gyakorlat a repülőtér végén, a vasútvonal mentén. A második héten, az acsádi lőtéren, lőszerfelhasználás korlátozása nélkül zajlott az éleslövészet puskával, és villámgéppuskával.¹⁶⁹ Emellett kézigránátdobást és kisebb töltetekkel a robbantást is gyakorolták. Külön hangsúlyt fektettek az eldobás utáni

¹⁶⁵ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye 2904. sz. Marosújvári Géza – ejtőernyős szolgálatom emlékei (1941 – 1945) 8-9. p.

¹⁶⁶ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 6. p.

¹⁶⁷ Huszár J.: Honvéd i. m. 104-105.

¹⁶⁸ Huszár J.: Honvéd i. m. 105.

¹⁶⁹ Huszár J.: Honvéd i. m. 119-120. Villámgéppuska: a katonai köznyelv megnevezése a német Mg-42 típusú géppuskát takarta.

belerohanás gyakorlataira, a szuronyharcra. Minden katona lőtt puskával, géppuskával, az önként jelentkezők pedig elsajátíthatták a páncélöklő használatát is.¹⁷⁰

III. Hadrendi változások 1938-1944 között

A következő fejezetben igyekszem áttekinteni az ejtőernyős alakulat hadrendi szervezését a rendelkezésre álló források és békehadrendi táblázatok alapján. Az 1936-ban végrehajtott¹⁷¹ gránátos tanfolyam kiképzése során légi szállítással végrehajtott kirakásokra is sor került. A tanfolyam feloszlásával a légi szállítás¹⁷² feladatkörét az ejtőernyősök örökölték. A szabotázs, romboló harcéljárásnak megfelelően az 1938-as magyar királyi ejtőernyős honvéd század hadrendjében még domináltak a robbantó- és gyújtó csoportok. A kiképzés során, ennek megfelelően, a robbantó, utász-műszaki ismeretek elsajátításán volt a hangsúly.¹⁷³ Az ejtőernyős-század egyik, 1938-as hadrendi táblázata szerint még csak a század kerete alakult meg: 7 tiszt, 6 hivatásos altiszt és tisztes, 10 továbbszolgálo altiszt és tisztes és 5 sortisztes alkotta.¹⁷⁴

Az ejtőernyős csapatnem a Huba I. hadrendben bukkant fel először. A Honvédelmi Minisztérium 1938-ból származó iratának 1. sz. mellékletében, a gyalogság fegyvernemi keretében jelölték a „*M. kir. ejtőernyős század*”-ot, mint új megnevezést.¹⁷⁵

A felállítás kérdéskörének kiemelt voltát mutatja, hogy a Huba I. hadrendi fejlesztés kapcsán elhangzott vezetőségi értekezleten külön pont alatt tárgyalták az ejtőernyős-század felállításának kérdését. Végül nem teljes költséggel, hanem csak szükségszerű felszereléssel állították fel a századot.¹⁷⁶ Ez a spórolás, illetve a komoly kiadásoktól való húzódozás a későbbiekben is jellemző volt a katonai felső vezetésre.

Az 1938/39. évi szervezési változásokra vonatkozó részletintézkedésekben az új 7. (addigi 5.) gyalogezred kötelékében (és gazdaszat-közigazgatási alárendeltségében), Szombathelyen

¹⁷⁰ Huszár J.: Honvéd i. m. 131-134.

¹⁷¹ A tanfolyam 1936. július 1 – augusztus 16. között zajlott le, Várpalotán. HL VKF 1184/1. oszt. eln. – 1936.

¹⁷² Az 1938-as új harcászati szabályzatban szerepel a légi szállítás: „Teljesen új és korszerű a légi szállítás.” – HL VKF 2170/ VI-1. oszt. – 1938.

¹⁷³ HL VKF 3177/1. oszt. eln. – 1938., ill. HL VKF 3277/ 1. oszt. eln. – 1938.

¹⁷⁴ HL HM 60.000/ 1/a. eln. – 1938.

¹⁷⁵ HL HM 2546/ 1. vkf. eln.-1938. Az ejtőernyős század létszám változásai nyomon követhetők a melléklet 8. sz. táblázatában.

¹⁷⁶ A teljes költség helyet – mely egyszeri 1,275,504 pengőt tett volna ki a repülőgép beszerzésével, továbbá a kiképzési hitelt 388.800 pengővel terhelte volna meg – ezért csak a szükségszerű felszerelést szavazták meg, mely 84.512 pengőnyi költséget tett ki. HL VKF 9321/ I. csf. – 1938.

került felállításra az ejtőernyős egység, kezdetben csak 2 golyószóró, 2 robbantó és 1 híradó rajjal.¹⁷⁷

A HM 18.000/ 1./a. oszt. eln. – 1938. számú rendelet több táblázatában¹⁷⁸ sem került sor az ejtőernyős-századhoz tartozó különböző beosztások feltöltésére: csak a minimális keretet állították fel az 1938/39-es kiképzési évben.¹⁷⁹ Ez a helyzet 1939-ben sem változott. A Magyar Királyi Honvédség katonaállományú havidíjas helyeinek szervezetszerű elosztása 1938-hoz képest ugyanannyi maradt: 7 fő, a VIII.-IX. rangosztályból.¹⁸⁰ Az 1939. évi Magyar Királyi Honvédség csapatszolgálatos altiszti és legénységi állománya szervezetszerű elosztásának táblázata az ejtőernyős-század összlétszámaként 192 főt adott meg.¹⁸¹ Ezzel megegyező adatok találhatóak a honvéd ejtőernyős-század szervezési és állománytáblázatában is.¹⁸² Ez a táblázat az 1939/40. évi szervezési intézkedések mellékletében található. Ugyanezen szervezési intézkedések között található többi melléklet szerint továbbra sem töltöttek fel több hivatalnoki vagy hivatásos helyet.¹⁸³ Az újoncjutalék – vagyis az újoncok utánpótlását – a többi fegyvernemhez képest úgy szabályozták, hogy – egyrészt önkéntes jelentkezésre való felhívást intéztek a honvédség fegyvernemeihez (elsősorban a gyalogsághoz, illetve műszaki és híradó alakulatokhoz) – másrészt az éves újonclétszámot a fegyvernemeknek megfelelő arányban és létszámban osztották szét. 1939-ben a

¹⁷⁷ HL HM 18.000/ 1/a. oszt. eln. – 1938. – Felmerült a század áthelyezése Szombathelyről Várpalotára, mivel a szombathelyi repülőter közelében nem létezett olyan gyakorlóter, amely a különleges kiképzés céljaira megfelelt volna. HL VKF 3277/ 1. oszt. eln. – 1938.

¹⁷⁸ Lásd a HL HM 60.000/ 1/a eln. – 1938., 2846. csomóban található m. kir. honvédség szakszolgálatos altiszti és legénységi állományának elosztásának táblázatát (87. sz. mell.), és a m. kir. honvédség katonaállományon kívüli havidíjas helyeinek szervezetszerű elosztásának táblázatát (85. sz. mell.). Ehhez kapcsolódva a HL HM 18.000/ 1/a eln. 2811/a (2844/a)-1938. csomóban található a honvédség szakszolgálatos altiszti és legénységi állományának elosztása (93. sz. mell.), továbbá a katonaállományon kívüli havidíjas helyeinek szervezetszerű elosztásának táblázata (91. sz. mell.), szintén nem tartalmaz számadatokat az ejtőernyős századdal kapcsolatban.

¹⁷⁹ A HL HM 60.000/ 1/a eln.-1938, valamint HL HM 18.000/ 1/a eln.-1938. a „m.kir.Honvédség katonaállományú havidíjas helyeinek szervezetszerű elosztása” mellékletben az ejtőernyős század 7 hivatásos tiszttel számolt, egy a VIII., hat a IX. rangosztályba (századosi és főhadnagyi) tartozott. Ehhez kapcsolódott a HM 60.000/eln. 1/a. 1938. sz. (39.000-re történt átjavítás található az iraton) 11./a. sz. melléklete, melynek megjegyzés rovatába a következő adatokat írták:

„1.) 1938/39. évben csak a századkeret nyer felállítást. Ennek állománya:

7 hiv. katonaállományú főtitst,

6 hiv. katonaállományú alti. és ts.,

10 tsz. csapatállományú alti. és ts.,

5 sortiszt (2 tiz., 3 őrv.,)

Kiképzést nyer 30 fő rendfok. nélk. sorlegénység. Ezek vezénylése az összhonvédség állományából történik.” – HL HM 39.000/ 1/a. oszt. eln. – 1939. – Az idézett részt utólag letakarták és a végleges változatú szervezési és állománytáblázatban – HM 39.000/ 1/a. eln. – ez a szöveg nem szerepelt.

¹⁸⁰ HL HM 39.000/ 1/a. eln. – 1939. 90. sz. mell. Az említett rangosztályok a századosi és főhadnagyi rendfokozatot takarták.

¹⁸¹ HL HM 39.000/ 1/a. eln. – 1939. 92. sz. mell.

¹⁸² HL HM 39.000/ 1/a. eln. – 1939. 11/a mell. A tartalomjegyzékben a Magyar Királyi Honvédség 1939. évi október 1-vel rendszeresített elnevezései között először jelent meg az ejtőernyős század megnevezése, mivel az 1938. évi szervezési intézkedésekben még az alakulat hivatalosan nem szerepelt.

¹⁸³ HL HM 39.000/ 1/a. eln. – 1939. M. Kir. Honvédség katonaállományon kívüli szakszolgálatos altiszti és legénységi állományának szervezetszerű elosztása (93.sz.mell.), M. Kir. Honvédség katonaállományon kívüli havidíjas helyeinek szervezetszerű elosztása (91.sz.mell.).

rendszeresített sorlegénység állománya 99 főt tett ki (tisztes és rendfokozat nélküli sorlegénység együttesen). Az „utánpótlás alapját képező rendszeres újoncjutalék évente biztosító hányad nélkül” a következőképp alakult: rendfokozat nélküli sorlegénységet a honvédség összes alakulataitól 2. évet szolgált legénység áthelyezése után kapott.¹⁸⁴

1939-ig a Légierők parancsnoksága adta a keret kiképzési költségeit. A költségek átállításával kapcsolatos kérdések több problémát vetettek fel. Ilyen volt, hogy a végleges H. hadrend¹⁸⁵ tervezetben 4 századot állítottak be, mely vkf. követelmény volt. 1940. április 1-ei tervben 1 ejtőernyős-század volt beállítva, 1939. október elsején pedig terv szerint az ejtőernyős-század békekeretét kellett felállítani, szintén vkf. követelmény szerint.¹⁸⁶ Ezen kívül a HM III. csoportfőnökségnek vállalnia kellett a század felállításához és fenntartásához a költségeket, melyek kb. 1.8 millió pengőt tettek ki. Az összeget laktanya, illetve hangárépítésre kellett fordítani. A döntés sürgős voltát mutatta, hogy a századot 1939. október 1-ei dátummal létre kellett hozni. Az osztályközi értekezleten ezeket a problémákat boncolták tovább. A Légierő Parancsnokságnak, mely eddig az eszközöket bocsájtotta az ejtőernyős keret részére, 1940-től az előirányzott költségvetésének 1/3-val kellett számolnia, így az október 1-től nem volt módja az ejtőernyős-század kiképzéséhez hozzájárulni. Ezek alapján az 1939. október 1-től századdá alakult ejtőernyős keretnek a Légierő Parancsnokságtól független megszervezéséről és kiképzéséről kellett gondoskodni. A Hfp.kiko. előterjesztette az ejtőernyős-század (sic!) 10 havi kiképzésének eredményét. A mostoha körülményekhez képest az alakulat ugró és földi kiképzésben megfelelő eredményeket ért el. Végleges rendezés céljából javasolta, hogy vezetői értekezleten határozzák meg az ejtőernyős-század ügyét.¹⁸⁷

Szeptember 15-én a III. Csoportfőnök helyettesnél megtartott értekezlet feladata volt lehetővé tenni, hogy az ejtőernyős-század, illetve annak legalább kerete október 1-ére okvetlen megalakuljon, és a kiképzését megkezdhesse.¹⁸⁸ Az értekezlet egybehangzó állásfoglalása szerint költségkímélés szempontjából a századot Pápán kell elhelyezni, a rendelkezésre álló

¹⁸⁴ HL HM 39.000/ 1/a. eln. – 1939. B.) melléklet.

„az ejtőernyős szd. létszámát a rendszeresített állományának mértékéig fel kell tölteni. Ezen állománykiegészítés a honvédség összállományából – fegyvernemre való tekintet nélkül – rátermettség és önkéntes jelentkezés alapján történik.” – HL HM 39.000/ 1/a. eln. fogalmazvány – 1939. – Az 1939/40.évi szervezési változásokra vonatkozó részletintézkedések anyaga.

¹⁸⁵ H. hadrend: A Röder honvédelmi miniszter által, 1938. február 3-án ismertett, ún. „Huba”-hadrend, melynek végcélja egy 107 ezer fős békelétszámú haderő kiépítése volt; 3 hadseregre és 7 hadtestre tagolva, 2 hadosztályból, 2 gyors- és 2 lovasdandárból, 1 repülőhadosztályból, 3 hadosztály erősségű határbiztosító erőből, fővezérség- és hadtestközvetlen alakulatokból felépítve. A „Huba”-hadrendet három lépcsőben kívánták kiépíteni: az első ütemben – 1940. október 1-jéig akarták mozgósítható állapotba hozni – a határbiztosítás megerősítését, a 7 hadtest keretében 21 kétezres dandár, a gyors- és lovasdandárok felállítását, a tüzérség továbbfejlesztését, valamint a légierő kiépítését. Magyarország a XX. században (Főszerk.: Tarsoly István). I. kötet. Babits Kiadó. Szekszárd 1996. <http://mek.niif.hu/02100/02185/html/57.html> 2011. 08. 14.

¹⁸⁶ „Az eje. szd. földi alakulat a legfelsőbb vezetés kezében. Alárendeltsége eszerint a földi erők vonalán legyen, békében a III. hdt. pság útján.” – HL VKF 4415/ 1. oszt. eln. – 1939.

¹⁸⁷ HL VKF 4415/ 1. oszt. eln. – 1939.

¹⁸⁸ HL HM 47726/ III. Csf. eln. – 1939.

lovassági laktanyában. Ezáltal a Tapolcán tervezett laktanyaépítés elmaradt, mely 800.000 pengő megtakarítással járt. A költségeket a pápai laktanya átalakítása során az 1939/40 évi fenntartási hitelébe kellett beállítani és addig folyó ellátmányból előlegezni.¹⁸⁹

A béke elhelyezést és az alárendeltséget a századdal kapcsolatban – utólagos szabályozással – változatlanul hagyták: Várpalota helyett Pápán, a lovassági laktanyában. Az elhelyezés miatt (pápai repülőtéren) a század alárendelésének új szabályozása vált szükségessé. Módosítani kellett a HM 39.000/1/a. oszt. eln. – 1939. számú rendeletet is: az ejtőernyős-századot állományügyekben és gazdaszat-közigazgatási szempontból a pápai repülőtér gondnokságnak, repülő szakügyekben (változatlanul) a 3./II. könnyűbombázó repülő osztálynak, a hadtestparancsnok területi hatásköréből folyó ügyekben a III. hadtestparancsnokságnak rendelték alá.¹⁹⁰ A Honvédelmi Minisztérium 1. a. osztálya beadványában javasolta ennek módosítását, mivel a pápai repülőtér gondnokság nem lett volna képes ellátni a század ügyeit, illetve anyagi ellátását.¹⁹¹ Így véglegesen anyagi és gazdaszat közigazgatási tekintetben az ejtőernyős-századot és állományügyekben, a 4./III.gy.zlj-hoz utalták.¹⁹²

A légierők parancsnoka 1939. október 3-án kiadta az ejtőernyős-század¹⁹³ felállításával kapcsolatos rendeleteit. Október 1-ével, Pápán kellett megalakulnia az ejtőernyős-századnak. A század állomány és gazdaszat-közigazgatási ügyekben a 4./III. zászlóalj, repülő szakügyekben a Pápán állomásozó 3./II. könnyűbombázó repülőosztály alá tartozott. Kiképzés, valamint a hadtestparancsnok területi hatásköréből folyó ügyekben a III. hadtestparancsnokság alárendeltsége alá került. A személyzetet Pápán, a volt lovassági laktanyában helyezték el. A repülőtéri legénységi épületeket csak később építették.¹⁹⁴

A század harcértéke 1939. szeptember 5-én 6 tiszt és 41 fő legénység volt.¹⁹⁵ Ez a táblázatokban feltüntetett elvi hadrend szerint nem érte el a teljes feltöltöttséget. Ennek több oka lehetett. Egyrészt az ejtőernyős csapatnem katonáit nem sorozták, hanem önkéntesség alapján jelentkeztek át a többi fegyvernemtől. Ezt azonban a fegyvernemek tisztikara nem

¹⁸⁹ HL HM 49538/ III. Csf. eln. – 1939.

¹⁹⁰ HL HM 47605/ 1/a. oszt. eln. – 1939.

¹⁹¹ A reptérgondnokságok saját alakulataikat is nehezen tudták ellátni, így a reptérgondnokság tehermentesítése céljából a századot, a III. hadtest által szabályozott módon kívánták beosztani. A légierők külön költségvetési hitellel rendelkeztek, ám az ejtőernyős század nem tartozott a légierőkhöz, így ellátásáról nem tudott gondoskodni. HL HM 47605/ 1/a. oszt. eln. – 1939.

¹⁹² Ezt erősíti meg egy másik dokumentum is: „Kapcsán a f. évi szeptember hó 18.-án kelt 47.605/eln. 1.a.-1939. számú rendelet 1/a. alpontjának és a f. évi 49.538/eln.III.Csfség-1939. számú rendelet 7. pontjának a m.kir.honvéd ejtőernyős századot, anyagi és gazdaszati közigazgatási tekintetben és állományügyekben, a 4./III.zlj-hoz utalom. Ez a rendelet a III. hdt.pság10.937/eln. III.1939.sz. felterjesztését is elintézte.” – HL HM 47605/ 1/a. oszt. eln. – 1939.

¹⁹³ A magyar királyi Honvédség alakulatainak 1939. október 1-vel rendszeresített elnevezéseit tartalmazó I. sz. melléklet tartalomjegyzékében az ejtőernyős alakulat, már, mint „m. kir. honvéd ejtőernyős század” megnevezéssel szerepel. HL HM 39.000/ 1/a. oszt. eln. – 1939.

¹⁹⁴ HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939.

¹⁹⁵ Az ejtőernyős század felállításáig, 1939. október 1-jéig, csak egy kísérleti, illetve kiképző keret működött, a szükséges alapfeltételek hiánya ellenére. HL VKF 4415/ 1. oszt. eln. – 1939.

nézte jó szemmel és az ejtőernyős szolgálatra alkalmas, kiváló katonaeerőt gyakran nem engedte el, akadályozta áthelyezését.¹⁹⁶

Az 1939. október 1-vel létrehozott ejtőernyős-század keretlétszáma mellett a repülő részlegét is lefektették – igaz ekkor még ideiglenesen.¹⁹⁷ A század a 7. gyalogezred, a repülő részleg pedig repülőgép szakügyekben a 3./II. könnyűbombázó repülő osztály hatáskörébe tartozott: a segédszerelő személyzetet a század állományából lévő segédszerelők kiképzéséig esetenként rendelkezésre bocsátották. A szeptember 15-én lezajlott tárgyalások az október 1-ei határidőre kijelölt felállítás körüli hatásköri és ellátási problémákat igyekeztek megoldani. A javaslatban elhangzott, hogy gépenként 1 pilótát és 3 szerelőt, tehát összesen 20 főt vezényelt volna a Légierő Parancsnokság a századhoz. Az ejtőernyős-század állományát „*átlagban kereken*” 200 főben határozták meg. A szeptember 23-ai keltezésű iratban az elfogadott szám adatok végrehajtására törekedtek.¹⁹⁸

Az 1940-es évben az ejtőernyős-század szervezése kiemelt fontosságot kapott. Az 1. vkf. osztály bekérte a többi vkf. osztálytól (beleértve a Hfp.kiko. és haderőnkívüli kiko.-t is) a békeszervezésre vonatkozó javaslatokat, melyeket 1940. február 15-éig kellett közölniük. Leszögezte, hogy „*vkf. ur őnagyméltósága csak a feltétlenül fontos és életbevágóan szükséges javaslatokat veszi majd figyelembe, miért is csak ilyenek megküldését kérem.*”¹⁹⁹

Az 5. vkf. osztály²⁰⁰ javaslata szerint az ejtőernyős-századot ki kellene építeni az új szervezés szerint. (Sajnos a forrásban feltüntetett részletes javaslat hiányzik.) A vezérkar főnök írásban

¹⁹⁶ Makray Ferenc hadnagy később tudott csatlakozni az ejtőernyős kísérleti kerethez, mivel ezredparancsnoka nem volt hajlandó továbbítani jelentkezését, ezért Bertalan Árpád századosnak kellett közbelépnie. Makray Ferenc hadnagy 1938. november 3-án vonult be. *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök* i. m. 10., 14.

¹⁹⁷ Október 10-én hozták létre a „m.kir.honv.ejtőernyős szd.repülő részlegét”. Ideiglenes állományába a következők tartoztak:

- 1 pk. /:fhdgy., repgépvezető:/
- 1 ti.,pk.helyettes, repgépvez. vagy megfigyelő
- 3 alti. vagy tisztas, repgép rád.távi.
- 1 alti. vagy tisztas, repgép. főszerelő
- 3 tisztas, repgépszerelő

HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939.

¹⁹⁸ „Az eje. szd. részére szükséges 200 ágyat és teljes ágyfelszerelést a 2/é.oszt. -, amennyiben szükséges egyenlőre egyéb csapatok rovására is -, biztosítson.” – HL HM 47726/ III. Csf. eln. – 1939.

¹⁹⁹ HL VKF 3056/ 1. oszt. eln. – 1940.

²⁰⁰ A vkf. 5. osztályának feladata volt 1939-1945 között a Honvédség földi erőihez tartozó alakulatok ki- és továbbképzése, valamint a honvédek katonás szellemében való nevelésének elvi irányítása. Az alapvető kiképzési utasítások szerkesztése, nagyobb csapatgyakorlatok előkészítése. A szárazföldi és légi erők együttműködését biztosító gyakorlatok szervezése. A csapatok felszerelését képező mindennemű hadianyag csapatkipróbálására vonatkozó rendelet kiadása. A gyakorlóterek, központi és hadtest kiképző táborok, lőterek elvi kérdései, fegyvernemi kiképzőiskolák kiképzési és felszerelési ügyei. A csapattisztek továbbképzési ügyei - ezredesig bezárólag. A honvéd zenekarok kiképzési és anyagi ügyei, katonai ünnepek szervezése. A haderőn kívüli kiképzés lényeges ügyeiben véleménynyilvánítás. A katonai sajtó és irodalom irányításának elvi ügyei. A Honvédség sportügyei. A versenystállókcal és kopófalakkal kapcsolatos ügyek. Az osztály kettős - HM és VKF - alárendeltségű volt. A HM alárendeltségében végezte az ügykörével kapcsolatos anyagi és közigazgatási ügyeket. <http://mek.nif.hu/01300/01340/html/fond03.htm#c3> 2011. 04. 06.

adott hozzászólásában az ejtőernyős-század új szervezés szerinti kiépítését „feltétlen kívánatosnak tartom, amennyire azt az anyagi lehetőségek megengedik”²⁰¹

A kiképzési osztály 1. vkf. osztálynak felterjesztett javaslatában, a január 17-én kelt 3056/el. 1. vkf.-1940. sz. átiratára hivatkozva – mivel korábban már egyes békeszervezési változások kérdéseinek megvitatására²⁰² már sor került – olyan javaslatokat közölt, melyek az osztály közvetlen hatáskörébe tartozó alakulatokra vonatkoztak, vagy közvetlen tapasztalatokon alapultak. Az ejtőernyős-század HM 39.000/1.a oszt. eln. – 1939. számú szervezése az osztály szerint minden gyakorlati tapasztalatot nélkülöző, kísérleti szervezés volt. Az időközben eltelt időszak alatt a század által végrehajtott gyakorlatok és kísérletek azonban megfelelő alapot adtak, hogy ütőképes hadrendet állítsanak fel és megfelelő harc eljárás szerint alkalmazzák az ejtőernyős-századot. A vitéz Bertalan Árpád őrnagy által betérjesztett hadrend²⁰³ (szervezési javaslat), az osztály véleménye szerint, megfelelő volt kisebb csoportok kiképzésére, melyek az ellenséges erők mögött, vagy az ellenséges hátszágban kerültek volna alkalmazásra. Emellett a szervezés biztosította volna azt a képességet is, hogy az ejtőernyősök nagyobb egységekben (megerősített szakaszok) a földi harcokat támogassák. A javaslat szerint a béke- és hadiállomány között nem volt eltérés. Ennek megállapítását a tervezett alkalmazás függvényében képzelték el. Mivel a század elhelyezése és ellátása nem volt megnyugtató módon rendezve, a kiképzési osztály szükségesnek tartotta ezek rendezését.²⁰⁴ A szombathelyi magyar királyi III. honvéd hadtestparancsnokság javaslata hasonlóságot mutatott a kiképzési osztályéval. Az ejtőernyős-század HM 39.000/el.1.a-1939. sz. állománytáblázata nem felelt meg, sem a kiképzési, sem a különleges követelményeknek. A század 4./III. gyalog zászlóaljhoz való utalása nem vált be, ezért javaslatot tett a 3/II. könnyűbombázó repülő osztályhoz állományvezetési, gazdaság-kezelési és orvosi ellátás tekintetében történő alárendelésére. A Légierő Parancsnokság a könnyűbombázó osztálynak való alárendelést nem támogatta: javaslata szerint a századot vegyék át a honvéd légierők hadrendjébe, mert a költséges repülő kiképzés és ellátás így biztosítható.²⁰⁵

A felállítandó zászlóalj parancsnokság szervezetének megállapítása kapcsán a Légierő Parancsnokság 1940. június 8-án, 9 órai kezdettel a Légierő Parancsnokság vkf.ov-i

²⁰¹ HL VKF 3056/ 1. oszt. eln. – 1940.

²⁰² HL VKF 3133/ 1. oszt. eln. – 1940.

²⁰³ Az elkészült hadrendben az osztály a javaslattal szemben a géppuskás szakaszoknál 12 fővel többet állított be, mert véleménye szerint rajonként 6 fő nem elegendő, 9 főre van szükség. Miután az ejtőernyős század a légierők alárendeltségébe került, (HM 40.000/ 1./a. oszt. eln.-1940. – eje. zlj. felállítása, kelt: 1940. jún. 24.) a szervezési- és állománytáblázatot a Légierő Parancsnokságnak (Csukás Kálmán vezérkari százados) adták át. Az 1./a. osztály értesülést szerzett 1940. június 6-án, hogy a vezérkar főnöke 1000 fős ejtőernyős csapat felállítását tervezi, melyhez a miniszterelnök hozzájárult és a felmerülő költségekre a szükséges pénzösszeg rendelkezésre áll. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940. Lásd a mellékletek 33. sz. képét.

²⁰⁴ HL VKF 3282/ 1. oszt. eln. – 1940.

²⁰⁵ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

helyiségében értekezletet tartott.²⁰⁶ A harcos (ugró) és földi létszámot az értekezleten 16 főben, a földi részét 10 főben állapították meg. Ezen felül századonként 1 orvos rendszeresítését tartották szükségesnek.²⁰⁷

Ismét felvetődött az alárendelés és elhelyezés kérdése: a terv szerint az ejtőernyős repülő részleget az ejtőernyős-zászlóalj parancsnokság alárendeltségébe utalták; a zászlóalj békeidőben az 1. repülő dandár parancsnokságnak, mozgósítás esetén a Fővezérségnek lett alárendelve.²⁰⁸

Az ejtőernyős-század – HM 39.000/ 1./a. oszt. eln. – 1939. számú szervezési rendelettel megállapított – létszámát az 1940./1941. évi szervezés kapcsán tervezték felemelni. Az állománytöbbletre költségvetést is biztosítottak.²⁰⁹ Miután azonban az ejtőernyős-század helyett ejtőernyős-zászlóalj – három századdal – valamint egy ejtőernyős szállító repülő század került felállításra,²¹⁰ ez további többletköltségekkel járt. Az állományemelésen kívül szükség volt 1940. október 1-től 1941. december 31-ig 2,358,324 pengőre, emiatt 1940. június 20-án az iratot döntésre terjesztették elő. Kiegészítő javaslatként felterjesztésre került

²⁰⁶ Az 1. vkf. osztálynak szóló távirat még kevés konkrétumot tartalmazott a zászlóalj törzsszel kapcsolatban. „Az eje zlj. törzs szervezete tapasztalatok hiányában csak ideiglenes.

A zlj. törzs két részből áll:

a./ Ugró rész: zlj. pk. és szűkebb törzse kb. 16 fő.

b./ Földi rész: A zlj. pság. tágabb törzse /:mozg. ea., és lőszer ti., gh., stb.:/” – HL VKF 3924/ 1. oszt. eln. – 1940. – Az 1. vkf. oszt. mellett a következő osztályok kapták meg a meghívásról szóló táviratot: HM 1./a. oszt., 7. ö. vkf. oszt. és az 5. vkf. oszt. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940. A zászlóalj törzs létszám változásai nyomon követhetők a melléklet 10. sz. táblázatában.

²⁰⁷ Az ejtőernyős zászlóalj törzs harcos (ugró) rész beosztásai és létszáma:

1 zlj. pk. – főti.

1 zlj. sgt. – főti.

1 zlj. írnok – hiv. szakszolg. ts.

3 fő, hírvivő – 1 sorts. és 2 fő sorleg.

7 fő, rádió raj – 1 hiv. alt., 2 tsz. ts., 4 sorleg.

1 gk. vezető – sorts.

2 tí. küldönc – sorleg.

Összesen 16 fő.

A zászlóalj törzs földi rész:

1 földi rész vezető egyben M előadó – főti.

1 lőszer és vonat ti. – főti.

1 gh. főnök – gt. főti.

2 számv. alt. – ht. szakszolg. alt.

1 nyilv. tv. – nyilv. tv.

1 zlj. írnok – tsz. ts.

2 lóápoló – sorleg

1 patkolómester – sor ts.

Összesen 16 fő.

Az irat szélére „pro domo” jelzéssel a következő megjegyzést tették:

„Légierők szervezési javaslatában (304./bbk 1./a.-1940) már az eje. zlj. készlet szervezési táblázatban csak orvos és gt-ről van szó. – Csukás vk. szds. távb.-ön közölte, hogy 4 orvos és 1 gt-et kell az eje. zlj.-nál beállítani. Tehát nyilv. tv. nem lesz rendszeresítve. VI.17.” – HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁰⁸ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁰⁹ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²¹⁰ A zászlóalj békeszervezete kiadásra került a HM 40.100/ 1./a. oszt. eln. – 1940. számú szervezési rendelettel (mely a 40.000/ 1./a. oszt. eln. – 1940. számú szervezési rendelet 117. és 118. sz. mellékletei alatt található. A 40.000/ 1./a. oszt. eln. – 1940. szervezési rendelet 117. sz. melléklete szerint ejtőernyős századonként 6-6, a zászlóaljnál összesen 18 db. 3 tonnás tehergépkocsit terveztek rendszeresíteni.

egyetlen, illetve mindhárom század repülőgéppel történő ellátásának anyagi költsége, melyek közül az egy századra vonatkozó gépállomány javaslata kapott támogatást.²¹¹

Az 1940. évi békehadrend szerint: „Az ejtőernyős csapat a légierők szervezetébe és állományába kerül át, azonban gyalogsági fegyvernemének jellegét és egyenruháját megtartja.”²¹²

Az ejtőernyős-zászlóalj mellett lefektették az 1. ejtőernyős-zászlóalj parancsnokság, a 2., 3. ejtőernyős-század és az 1. ejtőernyős szállító repülőszázad szervezeti keretét. Az 1. ejtőernyős-zászlóaljat az 1. repülő dandárparancsnokságnak rendelték alá. A kiegészítő rendelkezésben a pápai repülőtér gondnokság és az ejtőernyős újoncoknak bevonulási kötelezettségét határozták meg.²¹³

A Honvéd Vezérkar főnöke 1940.évi szeptember hó 23-án kiadott felterjesztésében: „A légierő jelenlegi szervezetében csak az alábbi csapatáthelyezéseket /:átszámozásokat és összevonásokat:/ kérem 1940.november 1-vel elrendelni. ... Az ejtőernyős századot 1940. november hó 18-val három századból és egy ejtőernyős szállító repülő századból álló ejtőernyős zászlóaljja kellett kiépíteni.”²¹⁴

Az átmeneti irányelvek a HM eln. 1/a.- 40.400. sz. szervezéshez a következőket tartalmazták: „d./ A pápai rep.állomáson és reptéren csak az 1.eje.zlj.marad az 1.eje.száll.rep.sz.d-dal és reptérgondnoksággal.

[...]

f./ A VKF-e a csapatáthelyezéseket /:átszámozásokat 1940.november 1-re, az eje.zlj. és eje.száll.rep.sz.d.kiépítését 1940.november 18-ra kéri.

²¹¹ „A honv. min. ur Öméltóságának döntésre előterjeszteni a VI/25-én nálam tartott értekezlet javaslata szerint. Van A) ált (egy század számára szükséges rep.gép rendelendő meg)

Anyagi szükséglet – 4 m. P

Szerv. és fenntart. – 2.3 m. P

7 db S 82 + lőszer + 5 db S 75 rep.gép javítására) 7.76 m. P

Összesen: 14.06 m. P

Van B) ált (három század számára szükséges rep.gép rendelendő meg)

Anyagi szükséglet – 4 m. P

Szerv. és fenntart. – 2.3 m. P

21 db S 82 + lőszer + S 75 jav.) 27.69 m. P

Összesen: 33 m. P

Döntésre! VII/1

A H. M. Úr ugyanott jelenti döntését. ... az A) alternativa alapján lesz a műhely és rep.gép anyag beszerezve! VII/1.” – HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940. – A szerző által kiemelt S 82 jelzés feltehetőleg szintén szállítórepülőt takart (Savoia-Marchetti SM.82), ám ezt a típus nem volt rendszeresítve a Magyar Királyi Honvéd Légierő állományában.

²¹² Az ejtőernyős zászlóalj szervezetét és állományát a 117. sz., az ejtőernyős szállító repülőszázad szervezetét és állományát a 118. sz. melléklet tartalmazta. Ebben meghatározták, hogy a három századból álló zászlóalj harcos létszáma 1083 (szakszolgálatosok, földi részleg nélkül), a szállító század repülő állománya 65 fő. HL HM 40.100/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²¹³ Ezek szerint a pápai repülőtér gondnokság újoncaiból csak 58 fő vonult be, az ejtőernyős zászlóalj 237 fő újonca nem vonult be; ezeket az ejtőernyős zászlóalj parancsnokság az újonckiképzés befejezte után az egész honvédségből önként jelentkezés alapján választotta ki. HL HM 40.400/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²¹⁴ HL VKF 4865/ 1. oszt. eln. – 1940.

*Az osztály a honvédség szervezési változásainak érvénybe lépésével azonos időpontot tart szükségesnek, azaz dec.1-et.*²¹⁵

1940. október 28-án a Légierő Parancsnokság megszerkesztette és elküldte a honvédelmi miniszternek az ejtőernyős-század, az ejtőernyős-zászlóalj és az ejtőernyős-pótszázad hadiállomány táblázatát. Az ejtőernyős-század M. (mozgósított) szervezetébe a béke géppuskás raj helyett a harcászati követelményeknek megfelelően 4 géppuskás rajt állított be. Hozzátette, hogy a századok már békében is el voltak látva 4 géppuskával.²¹⁶ Válaszként a következő megjegyzés szerepel a beállított géppuskákkal kapcsolatban: „*Feltűnő, hogy egy eje.sz.d-nak 4 db.gp-ja van, holott az állványos golyószóró valószínűleg sokkal jobban megfelel az eje.sz.d.feladatainak.*

*A hadiállománytáblázat módosítása egyenlőre nem szükséges, mert a gyakorlati tapasztalatok alapján fogjuk (kiemelés a szerzőtől) majd a végleges szervezetet megállapítani.*²¹⁷

Az ejtőernyős-zászlóalj az 1941. VIII. 11-én kelt 53.850./Elnöki oszt.-1941.számú rendelettel – a HM légügyi csoportfőnök újabb átszervezése során – a légi erők repülő részének (ejtőernyős rész is) minden elvi és szervezési kérdés a 37./le.elvi:/ osztály hatáskörébe került.²¹⁸ Az ejtőernyős csapatokat a részben védett alakulatok közé sorolták.²¹⁹ Az ejtőernyős zászlóalj törzset – egy kerékpáros és egy kísérleti lövész szakasz felállításával – kibővítették, állományát pedig „*még a gp., n. pu., gr. vető, mű. és hír. szakkiképzés egységes irányításához szükséges személyzettel emeltem*”.²²⁰ Változott az ejtőernyős-századok megnevezése is: az addigi, ejtőernyős-század megnevezést váltotta az ejtőernyős lövész század.²²¹

Az 1941. évi szervezési intézkedésben az ejtőernyős-zászlóalj törzsből, három ejtőernyős-századból, egy repülő szállítószázadból és üzemi alosztályból állt. Az ejtőernyős-század

²¹⁵ HL VKF 4865/ 1. oszt. eln. – 1940.

²¹⁶ Az ejtőernyős század fegyverzetének változásait a melléklet 11. sz. táblázata tartalmazza.

²¹⁷ HL VKF 4378/ 1. oszt. eln. – 1940. Az ejtőernyős század létszámát a melléklet 8. sz., a pótszázadét a 9., a zászlóalj törzset a 10. sz. táblázata tartalmazza.

²¹⁸ HL HM 79202/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

²¹⁹ „A részben védett alakulatokhoz a megbízható magyar és német legénységen felül legfeljebb 15-20% priorált egyéb nemzetiségű legénység osztható be oly helyekre, ahol semmiféle kárt nem okozhatnak kocsis, küldönc, lóápoló, stb.)” – HL HM 41.000/ 1./a. oszt. eln.– 1941. – A HL HM 41.000/ 1.a. oszt. eln. – 1941. számú szervezési rendelet fogalmazványában ugyanakkor az ejtőernyősök már a védett alakulatokhoz lettek besorolva, vagyis: „A védett alakulatokhoz csak megbízható magyar és német nemzetiségű legénység osztható be. E legénység kiválasztására, priorálására, stb. az eddigi szabályok mérvadók.” – HL HM 41.000/1.a. oszt. eln. – 1941.

²²⁰ „Az eje. szd-ok (123. sz. mell.) szervezetés és állományát akként fejlesztettem, hogy a csapatonkívüli hajózó személyzet gyakorlatban tartására és kgs. feladatok elvégzésére képes legyen.” – HL VKF 693/ hdm. csf. eln. – 1941. Pataky Géza százados 1941-ben részben saját tapasztalatok alapján, „részben külföldi szakleírásokból, folyóiratokból és ujsághírekből vett részletekkel egészítettem ki” képzelte el az ejtőernyős csapatok felépítését. Legmagasabb szervezeti egység az ejtőernyős ezred, mely a következő alegységekből állt volna: ezredtörzs, ugró és nem ugró résszel; 3 zászlóalj; 1 nehézfegyver kiképző keret; 1 különleges zászlóalj (szállított gyalogság) és kísérleti csoport. Sokoldalú kiképzéssel és megfelelő alegységek kiépítésével (golyószórós, nehézpuskás, könnyű géppuskás, gránátvetős, híradó, műszaki szakaszok, kerékpáros raj[ok]) alkalmassá tették volna az ejtőernyős ezredet a sokrétű harci feladatok elvégzésére. Pataky G.: Ejtőernyős alakulatok i. m. 364-372.

²²¹ HL HM 42.000/37. oszt. eln. – 1942. sz. Le. 61. számú melléklet.

békehadrendje ekkorra nyerte el végső formáját. Az ejtőernyős-század törzsből, három golyószórós, egy-egy géppuskás, nehézpuskás, gránátvető, műszaki és híradószakaszból épült fel.²²²

A Légierő Parancsnokság 1942 márciusában felterjesztett javaslatában²²³ az ejtőernyős-zászlóalj állományába tartozó tisztek a légierőn (mint fegyvernemen) belül külön csapatnemet alkottak és rangsorolásuk ennek megfelelően lett volna megállapítva. Ezt elsősorban morális okokkal indokolták (az ejtőernyős ugró tisztek továbbra is eredeti fegyvernemükbe rangsoroltak, „*ez pedig a tisztikarban az együvé tartozás érzésére és a csapatszellem kialakulására igen kedvezőtlen, valamint a rangviszonyok rendezetlensége miatt a szolgálatra is hátrányos*”). A nem ugrók állományába tartozók eredeti fegyvernemükhöz rangsoroltak volna. Ugrásra való alkalmatlanság, vagy egyéb okból történő áthelyezés esetén mindenkit eredeti fegyverneméhez helyeztek volna vissza, ám kivételeket itt is felhoztak.²²⁴

A 8./e.osztály egyetértett a HM Elnöki osztály véleményével, mely szerint a kérdést érdemben majd csak az átdolgozott Szolgálati Szabályzat tervezetének megvitatásra történő kibocsátása alkalmával tárgyalják.²²⁵ A javaslat nem valósult meg: a Honvédségi Közlöny Személyes Ügyek 1944. évi kiadásában sem szerepelt külön jelzés az ejtőernyős tisztek neve mellett. Az alakulatok azonosítására szolgáló háromjegyű törzsszám jelentette az egyetlen megkülönböztetést a Honvédség csapatnemei között.²²⁶

1942 az ejtőernyős-zászlóalj bővítését, hadrendbeli fejlesztését hozta. Több, zászlóalj közvetlen alakulatot hoztak létre.²²⁷ A tiszti, altiszti és legénységi létszámmal továbbra is problémák akadtak – legalábbis ami az állománybeli szükségletet illette. A 2. ejtőernyős-zászlóalj földi fegyvernembeli tiszti szükségletét, „*mint létszám feletti állomány, a szervezési továbbfejlesztés céljaira tartalékolt létszám terhére és a jelentkezések számához mérten az 1. eje. zlj. állományába helyeztessék át.*”²²⁸ Az állomány létszáma 14 tiszt volt, melyet elvonni

²²² HL HM 41000/1.a. oszt. eln. – 1941.

²²³ HL HM 18.378/Eln. o. II. tétel -1942.

²²⁴ „Ugrásra alkalmatlanság, vagy más okból történt áthelyezés esetén mindenki származási fegyverneméhez volna visszahelyezendő, kivéve azokat, akik psz.alapján vétettek át ht.állományba és mint az eje.zlj.állományába tartozók, gyalogsági alantos ti.tanf-ot végeztek. Utóbbiak a gyal-hoz volnának helyezendők.” – HL HM 18.378/Eln. o. II. tétel -1942.

²²⁵ A 8/e osztály igyekezett felhívni a figyelmet, hogy egy zászlóaljnyi erő nem sorolható külön csapatnemként. Javasolta, hogy a névkönyvben a nevek után zárójelben „ejtőernyős” kifejezést tüntessék fel. HL HM 18.378/Eln. o. II. tétel -1942.

²²⁶ Az ejtőernyős zászlóalj törzsszáma 671 volt. <http://www.hungarianarmedforces.com/torzsszam/a.php>, 2011. június 14.

²²⁷ 1942: Eje. gpu. szd. (le. 25. sz. mell.), neh. fgyv. szd. (le. 26. sz. mell.), távb. szd. (le. 28. sz. mell.), zlj. törzs és közvetlenek (le. 23. sz. mell.), ár. szd. (le. 27. sz. mell.) Szervezési és állománytáblázata. HL HM 42.000/el. 37. oszt. – 1942. Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd szerint ekkor hozták létre a 60 főből álló kerékpáros osztagot, 2 tiszttel, valamint a kísérleti szakaszt is, Ajtay Ferenc főhadnagy parancsnokságával. *Huszár J.:* Honvéd i. m. 63.

²²⁸ HL VKF 4096/ 1. oszt. eln. – 1942.

és áthelyezni kívántak, miután a jelentkezésre való felhívás és a megfelelő személyek felvétele megtörtént.²²⁹

1942/43. évi szervezési rendelet szerint „*a mozgósított rep. alakulatok (eje., rep. hír. zlj., stb.) harmadéves, nem karpaszományos sorlegénységét nem lehetett leszerelni, hanem a 1942. október 10-től „hadiszolgálatra behívott tartalékosoknak tekintendő.*”²³⁰

1943 során a meglévő alegységek (lövész-, távbeszélő-,²³¹ árkász-, nehézfegyver-, géppuskás-század, zászlóaljtorzs)²³² mellett létrehozták az ejtőernyős kerékpáros szakaszt²³³ és a gépkocsizó vonat alosztályt,²³⁴ valamint szervezési és állománytáblázatát. Az új ejtőernyős lövészsorozatban megmaradt három golyószórós és egy-egy gránátvető, illetve nehézpuskás szakasz, de elvették tőle műszaki és híradószakaszát.²³⁵ Így állománya kb. 30%-al csökkent: 205 főből állt.²³⁶

1944-ben már nem került sor hadrendi táblázat kiadására.²³⁷ Ebben az évben a leharcolt ejtőernyős-zászlóaljat beolvasztották a formálódó Szent László hadosztályba és ejtőernyős ezreddé „fejlesztették”. Az „*ejtőernyős-vadászezred*” a következő alegységekből állt fel (1944. dec. 21/22):

- kerékpáros-szakasz
- páncéltörő ágyú-szakasz (3db 7,5cm-es Pak 40)
- árkászszakasz
- távbeszélő-szakasz

²²⁹ „Ezen létszámfeletti állomány legnagyobb mérve a 41.000/el.n.1./a.-1941.sz.szervezési rendelet 122., 123., és 142.sz.mellékleteiben rendszeresített állomány egyharmadával azonos. /:33 gyalogos, 4 műszaki, 4 híradó és 1 gk.vonat = összesen 42 tisztt egyharmada, vagyis 14 tisztt:” – HL VKF 4096/ 1. oszt. eln. – 1942.

²³⁰ HL HM 42000/ 1.a. oszt. eln. – 1942.

²³¹ A távbeszélő-század 1942. évi szervezési- és állománytáblázatában kettő R/7. E. szakasz (egyenként 36 fővel) és egy R./3. szakasz (43 fővel) volt beállítva, míg az 1943. évi táblázatban már egy R/7. E. raj (58 fő), három R./3. raj (egyenként 45 fő), valamint egy ötödik szakasz (44 fő) volt található, amely a technikát kezelte.

²³² HL HM 43.000/ 37. oszt. eln. – 1943. m. kir. honv. eje. géppuskás szd. szervezési és állománytáblázata. Le. 62. sz. mell., HL HM 43.000/ 37. oszt. eln. – 1943. m. kir. honv. eje. Zászlóaljtorzs szervezési és állománytáblázata. Le. 58. sz. mell., HL HM 43.000/ 37. oszt. eln. – 1943. m. kir. honv. eje. árkász szd. szervezési és állománytáblázata. Le. 64. sz. mell., HL HM 43.000/ 37. oszt. eln. – 1943. m. kir. honv. eje. nehézfegyver szd. szervezési és állománytáblázata. (eje. nf. szd.) Le. 63. sz. mell., HL HM 43.000/ 37. oszt. eln. – 1943. m. kir. honv. eje. lövész század szervezési és állománytáblázata. Le. 61. sz. mell., HL HM 43.000/ 37. oszt. eln. – 1943. m. kir. honv. eje. távbeszélő-szd. szervezési és állománytáblázata. (eje. távb. szd.) Le. 65. sz. mell. Felszerelés és létszám tekintetében a géppuskás század, a nehézfegyverszázad, az árkász század 1942-ben és 1943-ban kiadott táblázata azonos adatokat tartalmaz (lásd a melléklet 12-14. sz. táblázatait az 1942. és 1943. évi hadrenddel).

²³³ Összesen 62 fő tisztt, altisztt, tiszthelyettes és közlegény. HL HM 43.000/ 37. oszt. eln. – 1943. m. kir. honv. eje. kerékpáros szakasz szervezési és állománytáblázata. Le. 59. sz. mell. Lásd még a melléklet 17. sz. táblázatát.

²³⁴ 97 fő, ebből 2 tisztt. HL HM 43.000/ 37. oszt. eln. – 1943. m. kir. honv. eje. gépkocsizó vonat alosztály szervezési és állománytáblázata. Le. 60. sz. mell. Lásd még a melléklet 18. sz. táblázatát.

²³⁵ Lásd még a melléklet 15. sz. táblázatát.

²³⁶ A valóságban rajonként 2-2 géppisztoly volt. Távbeszélő-, árkász-, nehézfegyverszázadnál minden raj egy-egy géppisztolyt kapott. Pisztolyt csak a parancsnokok és a géppuskák irányzói kaptak. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 73.

²³⁷ „Szabolcs” hadrend: a HL 5500/M. 1. vkf.-1943. számmal, 1943. augusztus 12-én kiadott hadrendben nem került változtatásra az ejtőernyős zászlóalj meglévő hadrendje.

- I. ejtőernyős-vadászszázlój + 1 páncélromboló szakasz (páncélöklökkel és páncélrémmel).
- II. ejtőernyős-vadászszázlój + 1 páncélromboló szakasz (páncélöklökkel és páncélrémmel).

Az ezred zászlóaljai egyenként három lövészs századból és egy nehéz fegyverszázadból álltak. A lövészs századokon belül három szakasz volt, egyenként három rajjal.

IV. Az ejtőernyős-század állomáshelyének építkezése 1936-1944: a pápai repülőtér

A pápai építkezések tervrajzai sokat segítenek abban, hogy meg lehessen állapítani az épületek méreteit, befogadóképességét, és több olyan építkezést, tervezetet, mely a háborús viszonyok miatt nem épült meg.

A pápai repülőtérrel viszonylag bőséges anyag (4 doboz²³⁸) áll rendelkezésre a Hadtörténelmi Levéltárban, ugyanakkor kevés leírás létezik az épületek tényleges megépültéről és azok használatáról. Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd a következőket írta a pápai repülőtéren végbement építkezésekről:

„1937. május 1-jén, a pápai katonai repülőtér átadása alkalmával csupán két hangár²³⁹ állt itt a hozzá csatlakozó műszaki helyiségekkel, s egy kétszintes, tágas, lapos tetejű épület²⁴⁰ a Szombathelyről ide költöző két könnyűbombázó század személyi állománya számára.”²⁴¹

Egy másik, 1937-ből származó²⁴² tervrajzon a következő épületek voltak megtalálhatók a pápai repülőtéren: felszállópálya, légénységi épület (számozás nélkül), gyengélkedő épület (számozás nélkül), tisztai étkeзде (számozás nélkül), 2 hangár (Caproniknak), derítő, szivattyúház, házi lövölde és a gonioház.²⁴³

„Miután azonnal kiderült, hogy az egyetlen kaszárnyaépület nem elegendő a parancsnokság és a repülő légénység elhelyezésére, 1937 második felében megkezdték a második, az elsőhöz teljesen hasonló épület alapozását. Ezt 1938-ban adta át Sorg Antal országos hírnevű cég, mely az első üzem munkálatait is végezte. Ilyen állapotokat talált itt az ejtőernyős alakulat 1939 őszén ideérkezése alkalmával. Ezen a repülőtéren alakult meg

²³⁸ HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 187-190. doboz.

²³⁹ Huszár J.: Honvéd i. m. 63-64.

²⁴⁰ Ez a kétszintes, lapos tetejű épület lehetett a tervrajzokon szereplő légénységi épület. A terveken Budapest, 1936. július 10-ei dátum szerepel, ám ez többnyire nem az épület elkészültét, hanem csak a tervek láttatását, vagy elkészítését jelzi. A II. emeleti tervrajzra írva a következő található: 3/5 könnyűbombázó repülő század, továbbá a II. emeleti alaprajzon található helyiségek, mint például a pilóták, a műszaki tiszt és a megfigyelők helyisége, jelzi, hogy az épület a bombázó század számára épült. Hadtörténelmi Levéltár: VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga 1936 – 1937 Pápa 187. doboz.

²⁴¹ Huszár J.: Honvéd i. m. 63-64.

²⁴² Tervek készülte: Székesfehérvár, 1937. dec. 10. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 187. doboz.

²⁴³ Gonioház: a fel- és leszállásokat rádióan irányító személyzetnek helyet adó épület. Hangodi László <http://epa.oszk.hu/00000/00018/00023/12.htm> 2011. 01. 23.

hónapokkal később az ejtőernyős szállító repülőszázad. Az ejtőernyős katonáknak az első időkben, a városban az egykori huszárlaktanya nyújtott kényelmes otthont.

A könnyűbombázó századok hamarosan Kecskemétre távoztak. Ekkor az első laktanyaépületben a szállító repülőszázad és az ekkor szerveződő repülő üzemi század helyezkedtek el, a másodikat²⁴⁴ az ejtőernyősök foglalták el.”²⁴⁵

Az ejtőernyős-század hosszú huzavona, kb. egy éves²⁴⁶ szombathelyi²⁴⁷ ideiglenes tartózkodás után, 1939. október 1-vel²⁴⁸ került végleges állomáshelyére, Pápára.²⁴⁹ Pápán az elemi lőtér Nagyacsád község déli részén, Pápától 9 km-re, a harcszerű lőtér a várostól délkeleti irányban, mintegy 12 km távolságban a Bakony északi lejtőjén volt. „Az elemi lőtér 8 km-re a lakt.-tól, céltáblaanyag nélkül, teljesen elhanyagolva, a harcszerű lőtér 15 km-re a laktanyától, szintén anyag nélkül, sőt kibérelés nélkül várta a szd-ot.”²⁵⁰ A beérkező ejtőernyősök a visszaemlékezések szerint a laktanyát eléggé leromlott állapotban találták.²⁵¹ A Légierő szűkös anyagi kerete miatt esett a választás a kisvárosra, mert itt állt rendelkezésre a pápai huszárok laktanyája, csak így lehetett megoldani a század elhelyezési problémáját további kiadások költséges építkezések nélkül.

²⁴⁴ Utóbbiról ábrázolások nem voltak fellelhetők: elképzelhető, hogy ugyanazokat a tervrajzokat használták fel a második építkezés során és a két épület semmiben sem tért el egymástól.

²⁴⁵ Huszár J.: Honvéd i. m. 63-64.

²⁴⁶ Az ejtőernyős kísérleti keret 1938 augusztusában alakult, majd 1939. október 1-ig Szombathelyen állomásoztak.

²⁴⁷ Szombathelyen az ejtőernyős kísérleti keret, majd a század elhelyezése elég mostoha körülmények között volt csak megoldható. Állandó állomáshelyként nem jöhetett szóba: az itt tartózkodó bombázókat nem lehetett máshová áthelyezni, az ejtőernyősöknek nem tudtak volna megfelelő épületeket biztosítani, és a gyakorlótéri viszonyok is elég rosszak voltak. A harcszerű lőtér is igen messze helyezkedett el. Az ideális megoldáshoz az új helyszínnek több tényezőnek kellett megfelelnie: csak ejtőernyős alakulat legyen ott elhelyezve, jó gyakorlási viszonyok mellett jól használható, közel fekvő harcszerű lőtér álljon rendelkezésre, valamint a legénység elhelyezése megoldható legyen laktanyákban a repülőtéren. Várpalota és Tapolca rendelkezett ugyan repülőtérral, ám laktanyával nem, ezért kiestek a lehetséges helyszínek közül. Makray F.: Napló i. m. 18-19. Tapolcán nagyon kicsi volt a repülőtér, Várpalota és vidéke nagyon köves talajú volt, és ez a kiképzésnél sok sérüléssel járhatott volna. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 33.

²⁴⁸ Az ejtőernyős század felállításáról szóló rendeletben szabályozták az ejtőernyősök elhelyezését; Pápán, a lovassági laktanyában. HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939.

²⁴⁹ Huszár J.: Honvéd i. m. 64. Makray Ferenc, volt ejtőernyős százados visszaemlékezésében rossz választásnak ítélte Pápát, mert a huszár laktanya 1939 óta üresen állt. Akkor helyezték át a huszárokat. A fedeles lovardák, istállók, beteg ló istállók felhasználhatósága is igen kérdéses volt. A laktanya berendezése teljesen hiányzott. Makray F.: Napló i. m. 30. Pápa mellett a legfőbb érv az volt, hogy a 7. huszárezred kiköltözésével üresen állt a huszár laktanya és az épület alkalmas volt egy zászlóalj elhelyezésére. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 33-34.

²⁵⁰ Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd, 2010. 05. 27. levél. Makray Ferenc, volt ejtőernyős százados visszaemlékezésében épp az elemi és harcszerű lőtér nagy távolságát nevezte meg, mint a helyszín rossz választásának egyik bizonyítékát. Makray F.: Napló i. m. 30.

²⁵¹ A laktanyában a szobák négy falán kívül nem találtak semmit. A legszükségesebb berendezési tárgyakat – ágyak, szalmazsákok, kályhák – hosszas utánjárással kiutalta a III. hadtest, de asztalokat, padokat, fogasokat és iroda berendezéseket csak egy év múlva kapott a század. Hat hétig orvos és gyengélkedő szoba felszerelés nélkül, hat hónapig cipész és szabóműhely nélkül voltak. Makray F.: Napló i. m. 30-31.

1939-ben készült repülőtéri helyszínrajzon²⁵² újabb épületek elkészültét lehet felfedezni. Egy legénységi épület feltüntetése mellett egy 2/3 legénységi épület jelzés már található a rajzon, továbbá egy gy. ép. (gyengélkedő épület) megnevezés, I. és II. Hang. (hangár), egy Hang. (hangár) szaggatott vonallal rajzolva, egy műhely és egy gk. sz. (gépkocsiszín)²⁵³ volt feltüntetve.

1939-es átköltözése után egy darabig közösen osztozott az ejtőernyős-század a Szombathelyről ide költözött két könnyűbombázó századdal, ám a századokat még ebben az évben Kecskemétre helyezték át és a század egyedül használhatta a repülőtér. A rendelkezésre álló hangárok azonban csak a bombázó osztály által használt Caproni Ca-101/3m típusú gépek befogadására voltak alkalmasak, az 1940-ben beérkező Savoia-Marchetti SM-75-ös gépek nem fértek el bennük. Újabb hangárok építésére nem volt keret, így a Savoyák kénytelen-kelletlen gyakran a szabad ég alatt voltak elhelyezve (az említett sátorhangárokból²⁵⁴ nem lett semmi), amely korróziós problémákhoz²⁵⁵ vezetett. Tartós tárolásukat csak Veszprémen tudták megoldani, így minden ugrás alkalmával át kellett a gépeknek repülni, ami időigényes és eléggé körülményes volt.

A pápai repülőtér kiépítetlen kifutópályája miatt sem tartozott a legjobb fel- és leszállóhelyek közé. Talaja hamar átázott, így nem egyszer heteket kellett várakozni, hogy kiszáradjon és a szállítógépek biztonsággal tudják használni. Rendszeresen kényszerültek rövidebb-hosszabb várakozásra az ejtőernyősök.²⁵⁶ 1941 nyarán megkezdődött a repülőtér alagsövezése.²⁵⁷

Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd így idézi fel az 1942-től megtörtént újabb bővítéseket:

„a bekövetkezett létszámgyarapodás azonban 1942-ben feltétlenül szükségessé tette a legénység elhelyezésére szolgáló épületek számának növelését. A helyzetet felmérve a Honvédelmi Minisztérium biztosította a fejlesztés anyagi fedezetét, bár ekkor már Magyarország is hadviselő fél volt.

²⁵² A tervrajz elkészültének dátuma: 1939. VIII. 18. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz.

²⁵³ Az épület itt még csak terv szinten létezhetett, ugyanis az 1943. október 22-ei dátummal ellátott alaprajzon részletesen feltüntették a gépkocsiszín részeit. Ám ez sem jelenti egyértelműen azt, hogy a szóban forgó épület fel is épült. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 187. doboz.

²⁵⁴ HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939.

²⁵⁵ „A pápai repülőtér két hangárja méreteinél fogva nem volt alkalmas a hatalmas szállítógépek befogadására, így az öt SM-75-ös gép a szabadban állt. Bár igyekeztek letakarni őket, a hólé és a víz több helyen befolyt, a vászon alatti szárnymechanizmus megrozsdásodott, szükség volt a szerkezeti részek cseréjére.” Huszár J.: Honvéd i. m. 46.

²⁵⁶ Makray, volt ejtőernyős százados szerint a repülőtér puha talajú volt és egész évben baj volt vele, mert a rendkívül sok csapadékos időszak alatt nem tudott kiszáradni. Makray F.: Napló i. m. 38. A pápai repülőtér is elég kicsi volt és altalajvizes. Noha a repülőtér alagsövezték, a magas talajvízszint miatt ez nem segített. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 33., 38.

²⁵⁷ Huszár J.: Honvéd i. m. 60.

1942 tavaszán a repülőtér város felőli oldalán, a Darza pataktól balra nagyszabású építkezés kezdődött. A Vaszarra vezető országútra merőlegesen két tágas, kétszintes legénységi épület készült, mellette egy nagy konyha élelmiszerraktárral, és egy újabb legénységi épült, mely az első kettőhöz hasonlóan szintén egy század befogadására volt méretezve.

A munka sürgősségét jelzi, hogy az építési területen a pápaiak nagy megbotránkozására harminc holdnyi búzát zölden arattak le, hogy az alapozás mielőbb megkezdődhessen. A terület a Pátkai uraságé volt, aki a levágott gabonát takarmányként hasznosította.

A munkát Márovics Antal vállalkozó végeztette. Ennek a cégnek a telephelye Pécssett volt. Az irányítást Fa László pápai építészmérnök vállalta, aki ebben az évben adta át készen az új református templomot megbízójának, a pápai egyháznak. A felelősség mindvégig az ő vállain nyugodott.

A munka erős tempóban folyt, 1943-ban fokozatosan használatba lehetett venni a kaszárnya legénységi szállásait. Ezután a hangárok közelében folyt tovább a munka. Itt elkészült a zászlóaljparancsnokság kisebb épülete, erre emeletet is húztak, a szerényebb földszinti tisztí étkezdé és a kísérleti szakasz körlete.

Csak ezután fogott hozzá a patak város felőli oldalán az országúttól távolabb eső részen a kialakuló kaszárnyaváros központjában a Márovics-cég egy nagy csarnok felépítéséhez, melyben ejtőernyő hajtogató helyiséget, ejtőernyő szárogatót és raktárt alakítottak ki. 1944-ben az építkezés fokozatosan leállt, nem folytatódott tovább.

Az építkezés ütemének megfelelően a három lövészszázad kikerült az új legénységi szállásokra. Az egykori huszárlaktanyában a nehézfegyver, a géppuskás, az árkász század és a zászlóaljtorzs egy részlege maradt. A repülőtéren az őrség, a fogda, a híradósok, a kerékpárosok az eltávozott bombázók által kiürített régi épületekbe kerültek. Az új legénységi szállások egyenként egy-egy század befogadására voltak alkalmasak. A bővítés lehetőségét mindegyiknél fenntartották, a padlástérben is tudtak később szobákat kialakítani.

Ezekbe az új legénységi épületekbe belépve szép, tágas hallba jutott a látogató, mely modern szállodák előcsarnokához volt hasonló, csak itt a portás helyett a napos tizedes igazította el az érkezőket. De nem hiányzott a nagyméretű tükör, a nagy falióra, s az emeletre vivő szép, széles lépcsősor sem.²⁵⁸

A pápai lovassági laktanyában lévő műhelyépület,²⁵⁹ a lóistállók átépítése²⁶⁰ és a repülőtéri fegyverzetraktár²⁶¹ alaprajza mutatta, hogy milyen átalakításokat, bővítéseket tervezett a zászlóalj.

²⁵⁸ Huszár J.: Honvéd i. m. 63-65.

²⁵⁹ Átalakítási tervrajzára a következőket írták: Ziegler József, Budapest, 1942. febr. 25. A tervrajzon nem szerepelt az egyes szobák, műhelyek alaprajzának mérete sem. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz.

A pápai repülőtéren építendő ejtőernyő szárító és tároló épület terve több érdekes részletet tartalmazott. A tervezett építménynek saját tüzelő raktárt és kazánházat szántak. Mind a 3 századnak saját tárolót, szárító és kihúzó helyiséget terveztek. Az ejtőernyő-hajtogatás folyamatához kapcsolódóan külön hajtogató, szárító és raktár épületet szándékoztak építeni, ahol sor kerülhetett a hajtogatás rendszerének oktatására és gyakorlására, valamint tárolására.²⁶² A hatalmas épület alaprajza megmutatta, milyen részei lettek volna, amennyiben sikerül befejezni. 2 mosdóval és wc-vel, szénraktárral és kazánházzal volt ellátva. Külön volt a szárító és hajtogató terem. 3 raktárral rendelkezett, a hajtogató terem délnyugati sarkában pedig egy átvilágító és 3, egyenként 14 m hosszú, 1,30 m széles hajtogató asztal került volna elhelyezésre.

Sporttelepek és Épületek Országos Főfelügyelőségének megbízása alapján egy komplex sportpálya terve készült el. Ez az építmény a háborús viszonyok miatt már nem épült fel, mégis érdemes megvizsgálni, hogy milyen eszközökkel akarták az ejtőernyősök fizikai kondícióját növelni. A 400 m-es futópálya köré tervezték építeni a többi sportelem helyét: a belső területére a magasugrást, a súlylökést, a labdarúgó pályát, a diszkoszvetést, a gerelyhajítást és a rúdugrást. A síkfutás mellett helyet kapott volna még a gátugrás, a távolugrás is. A nézők részére külön lelátót is terveztek.²⁶³

Ennél grandiózusabbak voltak az ejtőernyős ugró előképző sportcsarnok tervei. A papíron 10536 m² beépített térfogatú építményben speciálisan az ejtőernyős kiképzésre szolgáló eszközök szerepeltek, mint repülőgéptörzs, kiugróállványok és ejtő szerkezetek. Ha megvalósult volna az építkezés, az időjárástól függetlenül lehetett volna folytatni külön az ugrókiképzéshez szükséges gyakorlatokat, melyeket csak kinti eszközökkel, jó idő esetén lehetett végezni. 200 fő tudott volna egyszerre testmozgást végezni, ugyanis a tervrajzon 2 x 100 fős öltöző és fogas van feltüntetve, a hozzá tartozó 1-1 zuhanyzóval. Kazánház, szénraktár beépítését tervezték, az eszközök külön felszerelési raktárt kaptak volna. A tervekből kiderül, hogy az ugróállványok 1, 2 és 3,5 méter magasak lettek volna, az ugróterületen 60 cm fűrészporral, hogy a beérkezés erejét tompítsák.²⁶⁴

A pápai repülőtér gyenge minőségű talaja, mélyen fekvő elhelyezkedése miatt, sokszor került olyan állapotba, hogy hetekig nem lehetett használni. A m. kir. 1. honvéd repülő hadosztály parancsnokság építési osztálya 1943-ban adta ki vállalatba a pápai repülőtéren létesítendő

²⁶⁰ HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz.

²⁶¹ HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz.

²⁶² A tervrajzon Pápa, 1943. febr. 4-én dátum szerepel, február 8-ai dátummal a tervező mérnök olvashatatlan aláírása, valamint Ziegler József rajzoló sajátkezű aláírása. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz. Erről az épületről írt Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd. *Huszár J.:* Honvéd i. m. 63-65.

²⁶³ Pápa 1944. január 10. dátumozással. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz.

²⁶⁴ HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz.

(beton) gurulópálya építési munkálatait.²⁶⁵ Hivatalos eljárás szerint nyilvános versenytárgyalást hirdetett a HM 11. osztály. A versenytárgyalást a Magyar Wayss és Freytag Rt. nyerte, a 4,500 000 pengő hitelhez szükséges összeget az 1943. évi állami költségvetés külön beruházás hiteltételével biztosították. Az árajánlat a jegyzőkönyvben megadott 121.700 pengő figyelembe vételével és az árleszámítolás után mérséklődött és 4,069,450 pengő végösszeget fogadtak el 1943. szeptember 29-én. A munkálatokat gyors ütemben, 1944. július 30 be kellett fejezni.²⁶⁶

A cég teljesítőképességét, biztosított feltételek esetén, és napi 10 órai munkaidő mellett, 240 m³ beton keverésében határozta meg. Összesen 23980 m³ betonra volt szükség. Ha tudták tartani a napi mennyiséget, akkor 100 munkanapot igényelt a betonozás. Amennyiben 1943. augusztus 1-én megkezdheték a betonozást, a pálya munkája 4 naptári hónap alatt, havonként 25 munkanapot feltételezve, 1943. november 30-ig befejezhető. Feltételezhető, hogy az időjárási viszonyok is kedveztek a munka folyamán, egészen a végéig. Az anyagok (bazalt) szállítási ideje július 15-ei kezdettel és november 20-ai befejezéssel 105 munkanapot tehetett ki. A munkamenet zavartalan lebonyolításához naponta 685 tonna, vagyis kb. napi 70 vagon anyagnak kellett volna beérkezni Pápa vasútállomásra. A cég azonban nem látta kivitelezhetőnek, hogy Pápa állomása napi 685 tonna anyagot fogadjon naponta, ráadásul úgy, hogy közben más építkezésekhez is érkezik anyag. Mivel a szállítmányok zöme a Ság-hegyi bazaltbányából érkezett, a bányának naponta 440 tonna szállítmányt kellett volna útnak indítani. Mivel a kecskeméti repülőtérnek a nyersanyagát is a bánya szállította, így kétséges volt, hogy képes lenne kapacitásán felül még a pápai repülőtér építését is kiszolgálni. Ezek alapján a munkára fordítandó időt a kiíró hatóság 250 napban állapította meg.

Az ejtőernyős-zászlóaljnak – az ejtőernyős ugrással végrehajtott harceljárás megszűnésével – szüksége volt egy intenzív, közelharcon és a páncélelhárításon alapuló harckiképzési rendszerre, a keleti arcvonalon tapasztalható ellenséges harckocsi és élőerő-fölény miatt. A megfelelő kiképzéshez szükség volt egy arra alkalmas kiképzőpálya kialakítására.²⁶⁷

1943-ban már folytak tárgyalások, hogy az ejtőernyős-zászlóalj számára a repülőtér mellett építenek ki egy komplex, rohampályát. 1944. március 18-ára értekezetet tűztek ki a

²⁶⁵ HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga Pápa 188. doboz. Lep. 127.338/ XI. oszt.-1943. alapszám: 202.489.

²⁶⁶ A betéltlap szélére a következő kiegészítést írták: „Szerződésileg fenntartom azt a jogot, hogy esetleg munkaszolgálatosok rendelkezésre bocsájtása esetén, a költségvetés B. alternatívára adott egységárak alapján számolhassam el az egyes tételekben szereplő építési munkálatokat annak dacára, hogy az építési munkába vállalati úton (A. alternatíva) hajtandó végre. Kikötöm azt is, hogy a munkamenetet úgy kell beosztani, hogy minél nagyobb, de legalább 50-60 m. szélességű összefüggő részt a f. évben feltétlenül el kell készíteni és hogy szükség esetén a pályát a kisebb szélességgel is a pályát már a f. é. tél folyamán használhassuk.” – HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga Pápa 188. doboz. Lep. 127.338/ XI. oszt.-1943. alapszám: 202.489.

²⁶⁷ HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga Pápa 188. doboz – pápai eje. zlj. rohampálya terve. M. kir. 1. honvéd repülő hadosztály parancsnokság. Építési osztály. 211.591/ ép. oszt.-1944.

rohampálya építésével kapcsolatban. A januári jelentésben – melyben meghatározták a márciusi értekezletet – a csatolt tervekből kiderült, hogy két épület²⁶⁸ túl közel esett volna a rohampálya határához. Mivel a zászlóalj a gyakorlatok során éles kézigránátokat használt, biztonsági okok miatt javasolták, hogy bizottság vizsgálja meg a helyszínt és a körülményeket. 1944. június 13-ai jelentésben, a március 18-án összehívott bizottság tárgyalásának eredményeképp a repülőtéri laktanya területén létesítendő akadálypályával és az ejtőernyős ugró-gyakorlóter helyszínén felépítendő roham- és páncélromboló pályával kapcsolatban a költségvetést és Marsay Andor építési vállalkozó cégének ajánlatát terjesztették fel. 1944. szeptemberben már arról tájékoztattak az iratok, hogy az építési javaslatot visszaadták, hogy az 1944. januári bizottsági eljárás jegyzőkönyvét csatolják és újból terjesszék fel. Ez szeptember 29- én (!) meg is történt.

Az 1. sz. betétlapon a bizottsági tagok közül egy ejtőernyőst említenek.²⁶⁹ A csatolt 1943. évi felterjesztésben az ejtőernyős-zászlóaljnak az akadály- és rohampályára sürgős szüksége volt a legénység kiképzéséhez. A terveket a zászlóalj szakértői készítették el (konkrét személyek említése nélkül), külön pontokban emelve ki a pálya jellegét és épületeinek kialakítását. A pályát állandó jellegűnek szánták, ezért az összes felszerelést és berendezési tárgyat erős kivitelűre tervezték. A rendszeres kézigránát gyakorlatok miatt a felépítmények, berendezések (raj óvóhelyek, földbunkerek, házak) anyagát gondosan kellett kiválasztani, hogy a terhelést kibírja. A tervezett három darab háznak orosz mintájú falusi ház jellegűt szántak, legalábbis erre utalt a leírásban a konyha helyiség alatti pince és a padlásfeljáró kialakítása is. A falakat a kézigránátdobások miatt betonból tervezték, ablak- és ajtónyílásokkal, tokok nélkül. A nyílásokba beakasztható deszka és ajtólapok elégségesek és gyorsan pótolhatók lettek volna. Az 1944. június 3-ai, akadálypályát ábrázoló alaprajzon a következő bejegyzés szerepel: *„rohampálya a bizottság véleménye alapján az eje. ugró gyakorló téren tervezve.”*²⁷⁰

A roham- és páncélromboló pályáról készült helyszínrajz hasonlóan vázlatos volt, mint az akadálypályáé. Itt még nem jelölték a rajttól a célíg terjedő szakaszokat, csak a műszaki akadályok voltak feltüntetve. Harckocsi utánzatok megépítésére is sor került volna, hogy a

²⁶⁸ A tervrajzon csak az Antalháza puszta aláírással ábrázolt épületei jöhetnek szóba, mint problémás objektumok, ám az adott épületekhez fedett futóárok vezetett volna, így a tervrajzokból nem derült ki egyértelműen, hogy a tervezők és a bizottság ezekre a tárgyakra gondoltak-e. (az eredeti tervek szerint két épület közel esett volna a rohampálya határához, így azt módosították) Hadtörténelmi Levéltár: VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga 1937 – 1944. Pápa 188. doboz.

²⁶⁹ 1. sz. betétlap a 211.591/ép.-1944.sz. ügyirathoz. Ebben az V. osztály Paikert Imre főhadnagyot rendelte ki bizottsági tagként.

²⁷⁰ HM 211.591/ép. oszt.-1944. iratokhoz tartozó vázlattevé, sokszor javított változata. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz.

harckocsik gyenge pontjai elleni támadást is lehessen gyakorolni: egy MK II, két T-34, egy KW. I és egy KW II modellje szerepel a rajzon.²⁷¹

V. Toborzás és válogatás

Az ejtőernyős csapatnem fennállása során – a kezdeti, kísérleti kerettől (kezdetektől) egészen 1944 végéig, a Szent László hadosztály kötelékében felállított ejtőernyős ezredig – katonáit önként jelentkezőkből válogatta.

A megfelelő emberanyag kiválogatásához, kiszűréséhez meg kellett alkotni egy rendszert. Az önként jelentkezők, amennyiben megfelelték a szigorú repülőorvosi vizsgálatokon, ejtőernyős próbaszolgálatra kerültek. Az egészségügyileg megfelelt honvéd, ha sikeresen túljutott a kiképzésen, (és nem lépett időközben vissza) felvételt nyert az ejtőernyős alakulatba. A kísérleti keret egykori tagjai visszaemlékezéseikben számoltak be arról, hogy 1938-ban napiparancsban felolvasva hallották először az ejtőernyős kísérleti keretbe történő önkéntes jelentkezésre történő felszólítást.

„1938 nyarán érkezett felhívás a csapattestekhez, hogy jelentkezzenek a kísérleti keretbe. 1938. augusztus 16-án jelentkeztek Budapesten a Mária Terézia laktanyában. Itt találkoztak vitéz Bertalan Árpáddal, aki a kísérleti keret megbízott parancsnoka volt. Közölte a jelenlévőkkel, hogy repülő orvosi vizsgálaton kell átesniük, majd utána Szombathelyen ejtőernyős ugrást hajtanak végre. Ennek elvégzése után döntenek el, hogy ki kerülhet be a kísérleti keretbe. Összesen 10 hadnagy jelentkezett erre a szolgálatra, ám az orvosi, majd az azt követő pszichológiai vizsgálat után heten maradtak. A hét fő utazott le Szombathelyre az első ugrás elvégzésére.”²⁷² A sikeres kiképzés után ez a keret fogadta az újabb jelentkező újoncokat: 1939-re 27 főnyire nőtt a tiszti, kiképző keret.²⁷³

Az 1938/39. évi, szervezési változásokra vonatkozó részletintézkedésekben az ejtőernyős-század újoncszükségletét „az összes állományszükséglet rátermettség és elsősorban önkéntes

²⁷¹ Külön érdekessége a tervrajznak, hogy vitéz Szügyi Zoltán ejtőernyős zászlóaljparancsnok láttamozta saját kezűleg és jól látható a zászlóalj saját bélyegzője is. Vaszar, 1944. június 3. szerepel az építésvezető aláírása fölött. A tervrajzokon szereplő akadályok felsorolását lásd a mellékletek 7. sz. táblázatánál.

²⁷² A megmaradó, 7 fős kísérleti keret tagjai a következő személyek voltak: Vitéz Bertalan Árpád. Hadnagyok: Vértes Béla, Mátray Károly, Lédeczy László, Pataky Géza, Majthényi Imre, Kiss Zoltán, Szokolay Tamás. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 39.

²⁷³ Szokolay Tamás hadnagy a véglegessé váló ejtőernyős keret névsorában a következő személyeket adta meg: Az ejtőernyős kiképző keret egy évvel a felállítás után 1938-1939. Vitéz Bertalan Árpád százados, Balogh Miklós ht. szkv., Ferencz Gyula ht. szkv., Szalay János ht. őrm., Vitéz Makray Ferenc hdgy., Majthényi Imre hdgy., Kiss Zoltán hdgy., Szokolay Tamás hdgy., Kemenes Sándor ht. őrm., Elek Sándor ht. szkv., Váradai János ht. szkv., Czakó János tsz. szkv., Csordás Károly tsz. szkv., Antal Sándor tsz. szkv., Tassonyi Edömér fhdgy., Pataky Géza fhdgy., Szurgyi Mihály tsz. szkv., Logodi Gyula tsz. szkv., Szabadvári Antal tsz. szkv., Derschner Henrik tsz. szkv., Szabó Márton tiz., Nagy Károly tiz., Gondor Benda József tiz., Kámi Dezső őrv., Kristóf János tiz., Gosztola József tiz., Pados Pál tsz. szkv. HL Tanulmánygyűjtemény 2880. sz. Szokolay Tamás visszaemlékezéséhez csatolt fényképen szereplő nevek.

*jelentkezés alapján a Honvédség állományából való kiválasztás útján nyer fedezetet.*²⁷⁴

kívánták szabályozni. Ezt szinte szó szerint megismételték a z 1939/40. évi szervezési változásokra vonatkozó részletintézkedésekben.²⁷⁵ A HM 40.400/ 1./a. oszt. eln. – 1940. számú rendeletében az ejtőernyős újoncok utánpótlásának megoldását továbbra is az önkéntesek kiválogatásában (és vezénylésében) látták.²⁷⁶

1940-ben folytatódott az ejtőernyősök kiválasztási rendszerének szabályozása. A HM 10. osztály az I.-VIII. hadtestparancsnokságnak írott leiratában felszólította a hadtesteket, hogy orvosi vizsgálatra, Pápára, küldjenek meghatározott létszámú²⁷⁷ legénységet, ejtőernyős próbaszolgálatra. A Honvéd Vezérkar főnöke szerint minél nagyobb arányban a hivatásos, illetve a ténylegesen szolgáló állományból kellett volna toborozni az újoncokat.²⁷⁸ Elrendelte, hogy az összes alárendelt alakulatnál és intézetnél szólítsák fel az ejtőernyős szolgálatra való önkéntes jelentkezésre a tisztikart, az altiszti kart és a legénységet. A tisztek és altisztek közül 28 éves korig, bármilyen állománybeliek jelentkezhetnek.²⁷⁹ Nagy fontosságot tulajdonítottak a csapatnembe jelentkezők önkéntes voltának és – a külföldi hírek alapján – ezt ki is emelték: *„Ezúttal nyomatékosan felhívom a figyelmet az eje.szolgálat rendkívüli fontosságára, amit a közelmúltban lefolyt hadjáratokból²⁸⁰ (kiemelés a szerzőtől) a hadsereg, de különösen a tisztikar ma már kiértékelhetett. De az is nyilvánvaló, hogy erre a különleges szolgálatra csakis önként jelentkezők felelhetnek meg (kiemelés a szerzőtől), akik a testi alkalmasságon kívül, nemzeti és erkölcsi szempontból is különleges értéket képviselnek.*

Éppen ezért az általános katonai érdekre való tekintettel, minden pk.hasson oda, hogy a fentieknek megfelelő emberanyag minél nagyobb számban álljon rendelkezésre és feltétlenül mellőzendő az önként jelentkezőknek önző szempontokból való visszatartása.”²⁸¹ Az önként jelentkezőket a szolgálati helyükhöz legközelebb eső helyőrségi kórházakba kellett berendelni

²⁷⁴ HL HM 60.000/ 1/a. oszt. eln. – 1938. Ugyanezt ismétli meg a HL HM 18.000/ 1/a. oszt. eln. – 1938. számú rendelete is. A HM 60.000/ 1/a. oszt. eln. – 1938. számú rendelet B melléklete a következő információt tartalmazza: „a csapatonkívüli alakulatok karp.tiz.c.örm. szükségletének Karp.ujoncai a gy.e-k ujonchányadán belül biztosítottak. Az ejtőernyős szd. 5 fő szükséglete szintén. [...] Az ejtőernyős szd.rendfokozat nélküli leg-i állománya kizárólag vezénylések útján nyer fedezést.” – HL HM 60.000/ 1/a. eln. – 1938. B melléklet.

²⁷⁵ „A 4. gy. ezred kötelékében felállított ejtőernyős szd. létszámát a rendszeresített állományának mértékéig fel kell tölteni. Ezen állománykiegészítés a honvédség állományából – fegyvernemre való tekintet nélkül – rátermettség és önkéntes jelentkezés alapján történik.” – HM 39000/ 1/a. oszt. eln. – 1939. fogalmazvány.

²⁷⁶ Ezek szerint a pápai repülőtér gondnokság újoncaiból csak 58 fő vonult be, az ejtőernyős zászlóalj 237 fő újonca nem vonult be; ezeket az ejtőernyős zászlóalj parancsnokság az újonckiképzés befejezte után az egész honvédségből önként jelentkezés alapján választotta ki. HL HM 40.400/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁷⁷ A hadtestek által küldendő legénység létszáma a következőképp alakult: I. hadtest: 30 fő, II. hadtest: 22 fő, III. hadtest: 10 fő, IV. hadtest: 14 fő, V. hadtest: 20 fő, VI. hadtest: 10 fő, VII. hadtest: 22 fő, VIII. hadtest: 22 fő. Összesen: 150 fő. Lehetőleg első évét szolgáló legénységet vártak. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁷⁸ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁷⁹ A hivatásos és továbbszolgáló tisztek 28 éves korig, a hivatásos és továbbszolgáló altisztek és tisztesek 28 éves korig, a ténylegesen szolgáló 1., 2. és 3. éves sorlegénység, valamint ez idő alatt bármilyen címen tényleges szolgálatot teljesítő tartalékos tisztek, tisztjelöltek, altisztek és legénység 27 éves korig feleltek meg. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁸⁰ Az irat dátumozása: 1940. június 8. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁸¹ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

orvosi vizsgálatra²⁸² (nem pedig Pápára, mint ahogy az a 10. osztály javaslatában szerepelt). A helyzet sürgősségére való tekintettel június 27-ig el kellett küldeni a tisztek adatait és az altiszti, legénységi létszámot. Amennyiben az orvosi vizsgálaton megfeleltek, azokat a jelentések beérkezése után pár nappal részben vagy egészben be kellett volna vonultatni az ejtőernyős-századhoz Pápára. Fontosnak tartotta megjegyezni az osztály, hogy ettől függetlenül a korábban kiadott HM 28.284/ 10. oszt. eln. – 1940. számú rendeletben foglaltakat végre kellett hajtani.²⁸³

Júliusban a Honvéd Vezérkar főnöke megadta az ejtőernyős csapat fejlesztésére, az előzetes orvosi vizsgán július 15-vel megfeleltek létszámát, kiket átvezényelni terveztek. Összesen ez 15 tisztet, 2 katonarost, 20 hivatásos vagy továbbszolgáló altisztet vagy tisztet, és 600 főnyi sorlegénységet érintett.²⁸⁴ Az átvezényelt tiszti, altiszti és legénységi létszám a nyolc hadtestből,²⁸⁵ a légerő és a Folyami Erők, valamint a Gyorshadtest alakulataiból került ki. A vezénylendők 60%-a a gyalogságból, 40%-a más fegyvernemből és szolgálati ágakból került ki. A vezénylendő sorlegénység (rendfokozat nélküliek és tisztesek) 1. vagy 2. évet szolgáló tényleges sorlegénységből, nagyjából az 1. évüket szolgálókból állt. A vezényelteknek 1940. július 15-én éjfélig kellett beérkeznie Pápára. Az erőfeszítések dacára a vezényeltek nagy része nem felelt meg a követelményeknek, ezért csapattestéhez vonult be.²⁸⁶ Ezért az ejtőernyős csapatok fejlesztésére, 1940. június 16-ra, Pápára, ejtőernyős kipróbálásra,²⁸⁷ az előzetes orvosi vizsgálatokon megfeleltek közül a következők újabb vezénylését rendelték el:

- az I.-VIII. hadtestektől egyenként 1-1 hivatásos vagy továbbszolgáló tisztet, 1-1 hivatásos vagy továbbszolgáló altisztet, vagy szakaszvezetőt és 60-60 fő sorlegénységet,

²⁸² A berendelték utazási költségeit az illetékes hadtesteknek kellett elszámolnia, a rendelkezésükre álló összkiképzési keret terhére. „A Hák-ra felemelt alakulatoktól berendelték költségeit a 25.807/el.n.6/k. 1940.számú rendelet értelmében kell elszámolni.” – HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940. – A Légierő Parancsnokságtól és a Folyamerő parancsnokságtól berendelték költségeit saját hitelből kellett előlegezni, majd a kifizetett összegeket a rendeletre való hivatkozással a kiképzési osztálynak kellett megküldeni 1940. július 15-ig. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁸³ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁸⁴ Az irat szélén a következő bejegyzés található: „Ez csak 13 tiszt (10 hiv, 2 tsz v. psz, 1 tü.szert tv, csak 17 hiv. v. tsz. alt. v. ts. csak 540 sorlegénység. Erre az 5. vkf. oszt.-ban v. Tomosy alezds figyelmét felhívtam. VII./11. H.” – HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940. – A név pontosítása: Tömösy Jenő gyalogsági alezredes neve szerepelhet az iraton. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1940/>, 2011. február 05.

²⁸⁵ „Az I., III.-VII. hdt.pszág-ok a vezénylendőket a jelentkezettek közül úgy a kihelyezett, mind a kerületeiknél visszamaradt alakulataiktól vehetik a célszerűnek mutató elosztás szerint.” – HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁸⁶ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁸⁷ Az „ejtőernyős kipróbálás” az ejtőernyős próbaszolgálatot jelentette, amelyről, annak időtartalmáról egy korabeli szakcikk tett említést, egy hónapban jelölve meg a tartamát. Az ejtőernyős próbaszolgálatot lehetett a kiképzés kezdetétől a végrehajtott 4 ugrásig számítani: ez esetben a kiképzés hosszabb időt vett igénybe, mint 1 hónap. Amelyik ejtőernyős-jelölt (próbaszolgálatos) újonc a kiképzés valamelyik szakaszában kiesett, vagy nem hajtotta végre az ugrásokat, esetleg az ugrások utáni időszakban meggondolta magát és visszalépett, nem lett ejtőernyős honvéd.

- a Gyorshadtesttől 1 hivatásos vagy továbbszolgáló tisztet, 1 hivatásos vagy továbbszolgáló altisztet vagy szakaszvezetőt és 50 fő sorlegénységet.

A vezénylendők kiválasztása a korábbi rendeletek²⁸⁸ alapján zajlott: a vezérkar főnöke kérte, hogy nagyobb gonddal végezzék, ugyanis a legutóbbi vezénylés alkalmával a vezényelt legénység igen számottevő része már jelentkezése alkalmával, azonnal (!) kérte visszahelyezését csapattestéhez. Emiatt a vezényelt legénység számottevő része még csak ejtőernyős kipróbálás alá sem volt vonható, ami a fejlesztést hátráltatta és a kincstárt anyagilag feleslegesen terhelte meg. A további hátráltató lépések esetén felelősségre vonást helyezett kilátásba a vezérkar főnöke.²⁸⁹

A csapattestek emberanyagának elvonása miatti aggodalmát fejezte ki a Lótenyésztő Intézetek Katonai Felügyelőjének felirata, melyben az ejtőernyős szolgálatra átadott méneskari legénység pótlását kérte, mivel csak a legszükségesebb létszámmal rendelkezett és az elvonások miatt a működést akadályozná. Miután a beérkezett jelentkezésekből megállapították, hogy a jelentkezők és az orvosi vizsgálatra behívottak száma nem nagy, és közülük is csak az 1/6-a kerül behívásra (elsősorban a gyalogsági alakulatoktól származók), ezért az érintett minisztériumi osztályok (5. vkf. osztály, HM 1/a. osztály) nem tartotta szükségesnek további intézkedések megtételét.²⁹⁰

1940. november 11-ével a csapattestektől 42 fő áthelyezésére került sor az ejtőernyős állományba. Két fő visszahelyezésre került eredeti csapattestéhez, különböző okok miatt.²⁹¹ Az áthelyezésekkel kapcsolatos utazási költségeket az útba indító számadótesteknek kellett ellátmányukból fedeznie, majd a kifizetett összegeket 1940. november 30-ig a hadtest hadbiztosságának jelenteni.²⁹²

1941. április 21-én az 5. vkf. osztály az ejtőernyős-zászlóalj újoncainak bevonultatása tárgyában újfent feliratot intézett a légierők parancsnokához, mivel az újoncellátás a mozgósítások miatt ismételt hátrányt szenvedett.²⁹³ A folyamatban lévő újoncbehívások folyamatosságát kérte az osztály, mivel az ejtőernyős-zászlóalj ugyanis csak 1 (sic!) ejtőernyős-századot állított fel és a zászlóalj zömét pótkeretként kívánták alkalmazni az ejtőernyős-századnál. A zászlóalj hadiállományra való feltöltése nem szakadt volna meg, mint

²⁸⁸ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁸⁹ Elrendelte, hogy legutóbb vezényelték közül azok, akik az ejtőernyős századhoz való beérkezésükkel egyidejűleg önként jelentkezésüktől való visszalépésüket is kérték, a csapatparancsnokuk vonja felelősségre őket. A később előforduló esetekben kilátásba helyezték az érintett csapatparancsnok felelősségre vonását. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

²⁹⁰ HL HM 34.232/ 1/a. oszt. eln. – 1940.

²⁹¹ Papp Sándor vadász a 13. határ vadász zászlóalj állományába került vissza, mert orvosi vélemény szerint ejtőernyős szolgálatra időközben alkalmatlanná vált. Kovács Ferenc továbbszolgáló szakaszvezetőt a 6/II. zászlóalj állományába helyezték vissza, mert „megrögzött iszákossága miatt az ejtőernyős szolgálatra érdemtelenné vált.” – HL HM 14.984/ 10. oszt. eln. – 1940.

²⁹² HL HM 14.984/ 10. oszt. eln. – 1940.

²⁹³ HL HM 26.018/ 10. oszt. eln. – 1941.

ahogy a múlt évi hadiállományra kerülésnél történt, hanem befejeződhetett volna. 1941 áprilisáig a tervezett újoncbevonulások 50%-a folyt le csak, s a részleges mozgósítás miatt a továbbiak megghiúsultak. Ezért azzal a javaslattal élt az osztály, hogy a be nem vonultak egyenlőre alakulataiknál maradtak, a bevonultakra pedig a mozgósítás után történik intézkedés. Mind a kilenc hadtestet és a Gyorshadtestet utasították, hogy amennyiben az újoncokat még nem indították volna útba, úgy azoknak azonnali bevonulására tegyék meg az intézkedéseket.²⁹⁴

A Gyorshadtest 1941. április 28-án táviratban²⁹⁵ jelentette, hogy, hogy az I. hadtestparancsnokságnak alárendelt alakulatoktól ejtőernyős kiképzésre vezényelt újoncok 1941. március 24-én az ejtőernyős-zászlóaljhoz Pápára jelentkeztek. Azonban a folyó évi 12.668/el. VIII. leg. 1941. számú felterjesztésben tájékoztatott, hogy az I. hadtestparancsnokság területén lévő és az I. gyors hadtestparancsnokságnak alárendelt alakulatoktól az ejtőernyős kiképzésre tekintetbe jövő újoncokat az időközben bekövetkezett különleges helyzet²⁹⁶ folytán nem tudták útba indítani – minthogy az I. gyors hadtestparancsnokságnak alárendelt alakulatai április 28-áig nem érkeztek vissza a béke állomásra. Döntést kért a 10. osztálytól, hogy a beérkezés után még útnak indítsák-e az újoncokat az ejtőernyős-zászlóaljhoz Pápára. Az osztály az I. kerület parancsnokságot utasította, hogy a Gyorshadtest alakulatainál szolgálatot teljesítő és ejtőernyős kipróbálásra alkalmas újoncokat, a Gyorshadtest alakulatainak a béke helyőrségbe való visszatérése után ejtőernyős kipróbálásra az ejtőernyős-zászlóaljhoz Pápára azonnal vonultassa be.²⁹⁷

A HM 9. osztály 1941. április 10-én kelt beadványában az 5. vkf. osztály ismételten kérte a felavatásra kerülő aks-ok felszólítását az ejtőernyős szolgálatra való jelentkezésre. Ennek céljából 1941. április 17-én, a Ludovika Akadémián, valamint a Bolyai János Honvéd Műszaki Akadémián ismeretterjesztő előadás megtartását rendelték el, melyre Labancz Gyula századost jelölték ki. Az előadás célja az volt, hogy az ejtőernyős-zászlóalj tiszti kiegészítésére a felavatásra kerülő III. évfolyamba tartozó akadémikusok közül újoncokat toborozzanak. Ezt az utánpótlást nem azonnal kívánták alkalmazni, hanem a természetes hiányok pótlását célozta volna. Az előadást követően az ejtőernyős szolgálatra jelentkező akadémikusok személyi adatait az 5. vkf. osztálynak kellett megküldeni. Az ejtőernyős szolgálatra jelentkezők közvetlen avatásuk után orvosi vizsgára és 2 hétig tartó kipróbálásra

²⁹⁴ HL HM 26.018/ 10. oszt. eln. – 1941. A pécsi IV. hadtest május 27-én küldött táviratában a honvédelmi miniszter 1941. április hó 21-én kelt 26.018/el.10-1941.számú rendeletére hivatkozva közölte, hogy az alárendelt alakulatok az ejtőernyős újoncokat még a különleges helyzet előtt 1941. március 30-án bevonultatták az ejtőernyős zászlóaljhoz Pápára. HL HM 35.590/ 10. oszt. eln. – 1941.

²⁹⁵ A folyó évi (1941.) április hó 24-én kelt 26.018/ 10. eln. 1941. számú rendeletére hivatkozva. HL HM 27.785/ 10. oszt. eln. – 1941.

²⁹⁶ Különleges helyzet: az április 12-én meginduló délvidéki hadműveletet jelentette.

²⁹⁷ HL HM 27.785/ 10. oszt. eln. – 1941.

Pápára lettek volna vezényelve.²⁹⁸ Április 16-án mindkét akadémiát rádió útján értesítették, hogy az előadásokat későbbi időpontban tartják meg.²⁹⁹ Ezekre 1941. május 8-án került sor, a Boyai János Honvéd Műszaki Akadémián május 8-án 8 h 25-kor, a Ludovika akadémián 8-án 11 h-kor.³⁰⁰

1941. május 12-én a honvédelmi miniszternél értekezletet tartottak az ejtőernyős-zászlóalj utánpótlásának új alapokra való helyezésének tárgyában.³⁰¹ Az értekezlet tárgyát az 1941. március 11-én felterjesztett Légierők parancsnokságának tervezete adta.³⁰² Ebben megállapításra került, hogy az ejtőernyős-zászlóalj eddigi kiegészítési rendszere nem felelt meg a korszerű követelményeknek. Az alakulathoz ugyanis a csapatok csak a selejt személyzetet küldték, a jól bevált, önként jelentkezőket viszont nem engedték el. Ez azért volt lehetséges, mert a kiegészítés önként jelentkezés alapján történt; a jelentkezések szolgálati úton kerültek felterjesztésre. A Légierő Parancsnokság kidolgozott – egy véleménye szerint korszerű – kiegészítési rendszert az ejtőernyős-zászlóalj személyi kiegészítésére.

A tényleges tiszti kiegészítést, a tervezet hatályba lépésétől kezdve, közvetlenül az akadémiáktól kapta volna meg az ejtőernyős-zászlóalj, önként jelentkezés alapján. Az akadémiák felső évfolyamaiban felvilágosító ejtőernyős előadást kellett volna tartani, és felállítani a repülőgép modellező és vitorlázó szakosztályokhoz hasonlóan az ejtőernyős szakosztályt is, melynek keretében az akadémikusok megkapnák elméleti és gyakorlati ejtőernyős kiképzésüket. A nyári nagy gyakorlati kihelyezés alkalmával szerezték volna meg a gyakorlati alapot (szoktató repülés, 2-3 ugrás). *„Ehhez azonban szülői beleegyezés³⁰³ kell, azon kívül még az ugrások előtt karp. őrmesterekké kellene avatni és felesketni őket.”* A kihelyezés befejeztével a kapott minősítés alapján avatás után az ejtőernyős-zászlóaljra vonultak volna be, ám már nem próbaszolgálatra, hanem a zászlóaljhoz való beosztásuk alapján. A hivatásos altiszteket a jutasi csapataltiszt képző iskolából, a felső évfolyamából igyekeztek volna mozgósítani. Az előadások, a jelentkezés és a gyakorlati előképzés menete, továbbá a beosztás a tiszti kiegészítés elképzeléseire hasonlóképp történt volna.

²⁹⁸ A két helyszínen tartandó előadásra 1941. április 17-én 9, illetve 11 órakor került volna sor. HL HM 24.561/9. oszt. eln. – 1941.

²⁹⁹ Ennek oka az 1941. április 12-én bevetésre induló vezérgép lezuhanása volt, melyben a zászlóaljparancsnok is életét vesztette. HL HM 24.561/9. oszt. eln. – 1941.

³⁰⁰ Az iratban megemlítik, hogy a 24.561/9. eln. – 1941. sz. előiratban jelzett szakelőadás az ejtőernyős csapat parancsnokának halála miatt 1941. május 8-án kerül megtartásra. HL HM 30.650/9. oszt. eln. – 1941.

³⁰¹ HL HM 18.386/10. oszt. eln. – 1941.

³⁰² A Honvédelmi Minisztérium 1941. március 14-ei beadványában említette a HL HM 52.219/le. 3. eln.-1941. sz. rendeletét, melyet egy másik ügyirattal együtt összesítésre és ismételt felterjesztésre visszaadott, mivel az ejtőernyős legénység utánpótlási kérdése kétféle megoldásban került javaslatra. HL HM 18.386/10. oszt. eln. – 1941.

³⁰³ Az önkéntes belépés feltételei közé tartozott a betöltött 17. életév, valamint kiskorúaknál az atya, vagy a gyám beleegyezése. CompLex Kiadó Kft. 1000 év törvényei internetes adatbázis. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8096>, 2011. február 27.

A továbbszolgáló legénység utánpótlását az ejtőernyős-zászlóalj saját keretén belül képezte volna ki. Erre lehetőséget az „az állandóan működő eje. tisztesképző iskola”, melynek felszerelését „*esetleg*” Németországtól vásárolt kiképzési eszközökkel lehetett volna tökéletesíteni.³⁰⁴ Az ejtőernyős tsz. tovább szolgálatra való jelentkezést 6 (!) évben állapították volna meg, a jelentkezési kedv fokozására leszereléskor pedig 1000 pengős jutalomdíjat ítélték volna oda.³⁰⁵

A sorlegénység kiegészítésénél a javaslat/felterjesztés értelmében közvetlenül a polgári életből jelentkezettek önként a zászlóaljhoz, mely újonckiképzéssel is foglalkozott volna.³⁰⁶

Ez azonban nem zárta ki teljesen, hogy harcrendi kiképzésen átesett katonák önkéntes jelentkezését is fogadják. Az utánpótlás másik vonalát a haderőn kívüli ejtőernyős előképzés is biztosíthatta volna. Az előképzést levették, diákok, cserkészek, egyetemi hallgatók, és más polgári szervezetek bevonásával meg kellett kezdeni. Felvilágosító előadásokat kellett volna tartani és (az akadémiák felső évfolyamaiban felállítandó ejtőernyős szakosztályhoz hasonlóan) megszervezni az ejtőernyős szakosztályokat.³⁰⁷ Ehhez elegendő lett volna egy kiselejtezett, de hajtogatásra alkalmas ejtőernyő, továbbá egy-két fő oktató személyzet (leszerelt ejtőernyős, polgári oktatóként alkalmazva). Az oktató feladata lett volna az ejtőernyő-hajtogatás oktatása a jelentkezőknek. Emellett a zárt és harcrendi kiképzést is oktatták volna. Az előképző elméleti és gyakorlati oktatást a téli hónapokban tartották volna, ahol a legkiválóbbak felkerülhettek volna Budapestre, ahol az ugrótoronyból³⁰⁸ történő ugrásokat, szoktató repüléseket, esetleg valóságos ugrást is gyakorolták volna. A toronyugrással, szakoktató repüléssel párhuzamosan fokozott zárt és harcrendi kiképzés is

³⁰⁴ HL VKF 5107/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁰⁵ A későbbi hadrendekben, illetve szervezési rendeletekben – például a HL HM 43.0000/ eln. 1./a. oszt. számú szervezési rendeletben – nem esik szó a 6 éves továbbszolgálásról, sem az 1000 pengős jutalomdíjról. Ugyanakkor az 57. sz. Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek) 1941. december 16-ai számában, az egyszerre négy év továbbszolgálati kötelezettséget vállalt legénység részére a megállapított 800 pengő helyett 1000 pengő szolgálati jutalomdíjat kellett kifizetni – a valóban teljesített negyedik szolgálati év befejeztével. Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941. december 16., 677., 137.406/ 2. i. eln. – 1941. számú körrendelet.

³⁰⁶ „Eje. zlj.pk-tól r.u.vett értesülés szerint az eje.tisztikar az ujonckiképzést nagy örömmel vállalja.” – HL VKF 5107/ 1. oszt. eln. – 1941. 1940-ben Szokolay Tamás hadnagy, Kiss Zoltán hadnagy és Molnár Lajos főhadnagy, 1941-ben Néma Tibor hadnagy vett részt a kiképzés különböző fokozataiban. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 30., 33., 34., 59. Szokolay Tamás, volt ejtőernyős százados, visszaemlékezésében szintén említi, hogy 1940 tavaszán foglalkozott újonckiképzéssel, továbbá a kiképzők között említi Kiss Zoltán hadnagyot, Molnár Lajos főhadnagyot és Makray Ferenc hadnagyot. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 42., 44., 46., 49. Makray Ferenc volt ejtőernyős százados, is Szokolay Tamás, volt ejtőernyős százados, valamint önmagát említette a kiképzők közül. *Makray F.*: Napló i. m. 38., 45., 46.

³⁰⁷ Vitéz Bély Alajos altábornagy, az Ifjúság Honvédelmi Nevelésének és Testnevelésnek Országos Vezetője, naplójából származó 1941. október 21-ei bejegyzés említi, hogy a levettek részére megkezdtek az ejtőernyős kiképzést. *Dr. Blasszauer Róbert*: Az Inhetov munkanaplója. Vitéz Bély Alajos vezérezredes Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1941-1943. PETIT REAL Könyvkiadó. Budapest 2002. 85.

³⁰⁸ „A már elkészült és felhasználatlanul heverő ugrótoronyt Budapest valamelyik alkalmas helyén fel kell állítani és a kiképzéshez oktató személyzetet kell szervezni.” – HL VKF 5107/ 1. oszt. eln. – 1941. 1941-ben (az irat keletkezésékor) az ugrótoronyt még nem állította fel a hadvezetés.

folyt volna, és az ejtőernyős-zászlóaljhoz való bevonulás előtti minősítésben ez utóbbi kiképzési ágak is szerepeltek volna.³⁰⁹

A Légierő Parancsnokság a tartalékképzést a tiszt (tisztjelölti) tartalék ugró és nem ugró személyzet számára fontosnak tartotta. Itt azonban nem volt lehetséges, hogy mozgósítás esetén a bevonult tisztek azonnal bevetésre kerüljenek, mert a repüléstől és az ugrástól elszoktak. A javaslat szerint bevonulásuk után legalább 5 óra szoktató repülésre és három-négy ugrásra volt szükség ahhoz, hogy a kellő rutint ismét megszerezzék. A tervezet nagy veszteségekkel (30-50%) számolt, ezért volt fontos a nagyszámú, képzett tartalék, hogy behívás után, egy hetes gyakorlatozás után már bevethetőek legyenek. Az ejtőernyős tartalékos tisztek kiképzésére a legmegfelelőbb lett volna, ha a haderőn kívüli előképzésen átesett, megfelelő karpaszományosokat kapna a zászlóalj, kikből ki tudná képezni a szakaszparancsnokokat.

A kiképzett karpaszományosok 3 évnél több tényleges szolgálat után választhattak volna, hogy milyen szolgálatot vállalnak.³¹⁰ A tartósan szabadságolt tiszt, illetve tisztjelölt 30 éves koráig az ejtőernyős-zászlóalj ugró tartalék állományában, a korhatáron túl a zászlóalj nem ugró tartalék állományába került volna. Gyakorlatban tartásukra, mint ugró állománybeli, minden évben 6 hétre, mint nem ugró állománybeli, pedig minden harmadik évben 4 hetes fegyvergyakorlatra vonultak volna be.

Az ejtőernyős alakulatok legénységi tartaléka az ugró és nem ugró tartalék személyzet esetén a tervezet szerint a következőképp alakult: három év tényleges szolgálat után az ejtőernyős legénység a zászlóalj tartalék állományába került volna, 28 éves korig, mint ugró tartalék, utána, mint nem ugró tartalék állománybeli. Gyakorlatban tartásukra, mint ugró állománybeli (28 éves koráig) minden évben 6 hétre, mint nem ugró állománybeli szakszolgálatos minden második évben 4 hétre, mint nem ugró állománybeli nem szakszolgálatos legénység állományú a korhatárt átlépve a nem ugró állományba helyezték volna át. Amennyiben a nem ugró állományban főleg keletkezett volna, áthelyezték volna más fegyvernem tartalék állományába.

A Légierő Parancsnokság összegzésében az ejtőernyős-zászlóalj kiegészítésének megszervezésére a következő lépések megtételét javasolta:

- az Akadémiák felsőbb évfolyamaiban felvilágosító előadások tartását, ejtőernyős szolgálatra való jelentkezésre való felszólítást, ejtőernyős szakosztályok felállítását, akadémikusok vezényletét gyakorlati időszakra az ejtőernyős-zászlóaljhoz,

³⁰⁹ HL VKF 5107/ 1. oszt. eln. – 1941.

³¹⁰ - Tartalék viszonyba kerülhettek az ejtőernyős alakulat állományában,

- 6 éves továbbszolgálatra jelentkezhetnek,

- a legjobbak még a továbbszolgálat kötelezettségük letelte előtt átkerülhettek a hivatásos tiszt tényleges ejtőernyős tiszt állományba. HL VKF 5107/ 1. oszt. eln. – 1941.

- a haderőn kívüli ejtőernyős kiképzés megteremtését még 1941 tavasza során,
- a haderőn kívüli kiképzéshez ejtőernyős oktatószemélyzet kiképzését,
- állandó ejtőernyős tisztesiskola³¹¹ felállítását és korszerű felszerelését.

A Légierő Parancsnokság felterjesztésével az ejtőernyős-zászlóalj kiegészítésének új alapokra való fektetését javasolta. Mivel a kérdés több osztály hatáskörébe tartozott, az ügyiratot először a 6. vkf. osztálynak adták át, ugyanis az osztály a szükséges intézkedéseket már megkezdte és „*már az eje. ugró tornyok felállítására is megindultak a tárgyalások.*”³¹² Az ejtőernyős-zászlóalj évi újonc szükségletét kb. 400 főben határozták meg, ráadásul ezt már 1942-ben biztosítani kellett volna. Ezt csak úgy lehetett elérni, ha az 1942, 1943. évi újonc sorvány egy, illetve két éves előképzést kapott volna. Amennyiben 1941-ben elegendő korengedményes (17 éves) jelentkező nem akadt volna, úgy azt az újonc sorványt tervezték felszólítani az ejtőernyős csapatokhoz történő jelentkezésre, akik 1942-ben kerültek volna sorra. A légierőn belül megalakuló bizottságoknak feladata lett volna az előképzésben résztvevők kiválasztása, és gondoskodni arról, hogy a kiválasztottak, valamint az előképzettek – amennyiben nem korengedményesként akartak volna szolgálni – az ejtőernyős csapatokhoz kerüljenek besorozásra.³¹³

A kérdések alaposabb megvitatására a HM 10. osztály 1941. május 12-ére, értekezletre hívta össze az összes érintett osztályt. Itt megvitatották a korábban előterjesztett Le.p.ság 52.219/el.n.le.3.-1941. sz. javaslatát. A következő pontok megvitatására került sor:

- legénységi utánpótlás³¹⁴
- altiszti utánpótlás³¹⁵
- karpaszományos utánpótlás³¹⁶

³¹¹ Az állandó ejtőernyős tisztesiskolával, illetve felállításának tényével és időpontjával kapcsolatban, ezen a dokumentumon kívül nem található más elsődleges forrás annak létezésére és működési rendszerére. Az első tisztesiskolák 1940. január 8-án alakultak meg, a hallgatóit robbantásra és páncéltörő fegyverek kezelésére oktatták. A cél az volt, hogy ezekből az emberekből alakítsák meg a leendő 2. és 3. század keretét. Május 29-én, egy három napos gyakorlattal – melyen kötelékugrást hajtottak végre, majd harcgyakorlattal folytatták, végül éleslövészettel és robbantási gyakorlattal fejezték be – zárult a tisztesiskola. Ezután egy hétre Győrbe utaztak, vízi kiképzésre az ott állomásozó árkász alakulathoz – és így fejeződött be a tanfolyam. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 39, 43-44.

³¹² A 6. vkf. osztály részéről tervbe vették az ősz folyamán kb. 25 helyen – elsősorban nagyobb városokban – a levante intézményen belül a haderőn kívüli ejtőernyős kiképzés megkezdését és 25 levante parancsnok előképzését az ejtőernyős zászlóaljnál. HL HM 18.386/ 10. oszt. eln. – 1941.

³¹³ HL HM 18.386/ 10. oszt. eln. – 1941.

³¹⁴ A HM 10. osztály szerint a legénységi utánpótlásnak nem volt akadálya, ám a 6 évi továbbszolgálati idő túl hosszú volt, ezáltal nem látszott megvalósíthatónak: az értekezlet véleménye szerint erre nem is volt szükség. A javaslattal elvben a 6. vkf. oszt. is egyetértett. A HM 8. osztálya a tsz. (továbbszolgálat) rendszerének fenntartásával nem értett egyet, csak akkor, ha tsz.-ként kiválóan megfelelt tisztek a ht. állományba kerülhetnek. A 8. osztály javasolta még a hadapródiskolákból történő felavatást is az ejtőernyős zászlóaljhoz. A jegyzőkönyvet – melyben a 8. osztály javaslatát tette – 1941. május 12-én vették fel.

³¹⁵ HM 10. oszt.: Az altiszti kiegészítés szempontjából külön ejtőernyős alosztály felállítására nem volt szükség, mivel a harc kiképzésben nem volt lényegi különbség, az alapját tekintve egyforma volt. Az „ejtőernyős hallgatók” a gyakorlati kiképzés ideje alatt az ejtőernyős zászlóaljhoz kerültek volna beosztásra. A 6. vkf. oszt. tájékoztatása szerint 1941. június vagy július hónapban 25 fő oktató vett részt ejtőernyős kiképzésben, akik majd a levante kiképzés keretében a haderőn kívüli ejtőernyős kiképzést fogják vezetni.

- felszerelés anyagi fedezete³¹⁷
- haderőn kívüli kiképzés³¹⁸
- tartalékosok létszáma³¹⁹
- fegyvergyakorlati behívás szabályozása
- orvosi vizsgálat menete és az ahhoz szükséges orvos létszám előteremtése³²⁰
- Akadémiákról az ejtőernyős-zászlóaljhoz kerülő csapattisztek ejtőernyős kipróbálása³²¹
- hadapródiskolákból kikerülők felavatása.

Az értekezlet javaslata szerint szükséges az elvi döntés kiépítése, melyet a minisztérium 1./a. osztálya határozna meg. Az ejtőernyős „csúcshadrendet” is meg kellett állapítani, hogy a szükségleteire a rendszeres évi utánpótlás meghatározható legyen. A fegyvergyakorlatra történő behíváshoz a honvédelmi törvény módosítását kezdeményeznék. A javaslat szerint emellett a fegyvergyakorlat idejét is fel kellett emelni.³²² A haderőn kívüli kiképzés esetén

³¹⁶ HM 10. oszt.: célszerű lett volna a karpaszományosok beosztása az ejtőernyős zászlóaljhoz, azonban a javasolt 3 évvel szemben csak 2 évi tényleges szolgálatra lennének kötelezhetőek.

³¹⁷ Vkf. 6. oszt.: felszerelés anyagi költségeire jelentése szerint rendelkezésre állt 1000 pengőnyi összeg.

³¹⁸ Vkf. 6. oszt.: a zászlóalj csak az 1942. évben kap először haderőn kívüli ejtőernyős kiképzésben részesült legénységet. Javasolta a haderőn kívüli kiképzés idejének 2 évben történő megállapítását. A kiképzés kezdeteként a betöltött 16. életévet adták volna meg, ezután jelentkezhetne a jelölt, mint korengedményes. A sorozott legénység haderőn kívüli kiképzését a 18. életévében kezdené. A 16. osztály szerint szükséges a korengedményes jelentkezőktől követelt szülői bejegyzés szövegének megváltoztatása (noha konkrét javaslatot írásbeli formában az értekezleten nem tett).

³¹⁹ A tartalékosok létszámának meghatározását az 5. vkf. oszt. rep. ea-ja vetette fel. Szükségesnek tartotta, hogy megállapítsák: hány fő behívása szükséges, illetve mennyi tartalékosra lenne szükség. Rámutatott az ejtőernyős alakulatok nagy veszteségeire (feltételezhetően elvi számítások alapján, valamint a német ejtőernyősök veszteségeit hozva fel példaként), amit az újoncjutalék, illetve a tartalékállomány kiszámításánál figyelembe kellene venni és ennek megfelelően magas számban megállapítani.

³²⁰ Az értekezlet javaslata szerint: „a sorozásnál az eje.csapathoz jelentkezők közül az alkalmasak kiválasztása céljából, minden hdt. 1-1 orvost rendeljen be a hdt.alárendelt kórházból a Rovi-hoz 2-3 napos tanfolyamra, ahol azok az eje.előzetes orvosi vizsgához szükséges kiképzést megkapnák. A kiképzésben részesült orvos a kórházban 1 helyettest maga képezze ki. A hdt.területén megtartott előzetes eje.orvosi vizsgán 1-1 eje.tiszt is résztvenne. Pápán állandó rep.orvosi vizsgáló állomást kell felszerelni.” – HL HM 18.386/ 10. oszt. eln. – 1941.

³²¹ 5. vkf. oszt.: Az akadémiákról 1941-ben, az ejtőernyős zászlóaljhoz kerülő csapattiszteknek felavatásuk után azonnal be kellett volna vonulni a zászlóaljhoz, amennyiben ott megfeleltek, az ejtőernyős zászlóalj állományában maradtak. Egy évi csapatszolgálatot kellett teljesíteniük eredeti fegyvernemüknél, és minden évben 4-6 hétre eredeti fegyvernemükhöz lettek volna csapatszolgálatra vezényelve. Az osztály javaslatát az értekezlet többi résztvevője elfogadta.

³²² A HM 16. osztály szerint a fegyvergyakorlatra történő behívásnál a törvény módosítására volt szükség.

Az 1939. évi II. törvénycikk fegyvergyakorlatról szóló része következőképp rendelkezett annak időtartamáról: „54. § (1) Az I. tartalékhoz és az I. póttartalékhoz tartozók legfeljebb hatízben összesen húsz, a légierőnél összesen huszonnégy heti időtartamra terjedő fegyver- (szolgálati) gyakorlatra kötelesek.

(2) Azok, akik három évi tényleges szolgálatot teljesítettek (21. § (3) bek.), legfeljebb négyízben, összesen tizenhat hétre terjedő gyakorlatra kötelesek. Ez a rendelkezés nem terjed ki azokra, akik a légierőnél teljesítettek szolgálatot.

(3) Egy-egy gyakorlat időtartama négy hetet, a légierőnél hat hetet nem haladhat meg; egy-egy évben legfeljebb egy gyakorlatra lehet helye behívásnak.

(4) A honvédség szervezetében, fegyverzetében, felszerelésében vagy kiképzésében beállott lényeges változás esetén, vagy ha ezt egyéb követelmények megkívánják, az I. tartalékhoz és az I. póttartalékhoz tartozók a rendes gyakorlatokon felül rendkívüli gyakorlatra is behívhatók. Ilyen esetekben a II. és a III. tartalékba, illetőleg póttartalékba tartozókat is be lehet gyakorlatra hívni. Az ilyen rendkívüli gyakorlat időtartamát az elkerülhetetlen szükséghez mérten kell megállapítani.

pedig a szülői beleegyezés szövegének módosítása szükséges.³²³ A többi osztály képviselője a Légierő Parancsnokság javaslatával, illetve a megbeszélte módosításokkal egyetértett.

A Honvédelmi Minisztérium 1941. május 30-án, a Légierő Parancsnokság javaslata alapján a következő irányelveket adta meg:³²⁴

1. A tényleges tiszti kiegészítés rendszerével kapcsolatban megmaradt a légierő javaslata, hogy az ejtőernyős alakulatok a tiszti kiegészítést közvetlenül az akadémiákból és hadapródiskolákból kapták, önként jelentkezés alapján. Az ejtőernyős kipróbálásra akadémikus (növendék) korban került sor. Felavatásuk közvetlenül a zászlóaljhoz történt volna, ám a zászlóaljhoz való bevonulásuk előtt egy évi csapatszolgálatot kellett teljesíteniük eredeti fegyvernemüknél. Erre azért volt szükség, hogy megszerezzék a szükséges alaki kiképzést, mielőtt az ejtőernyős csapathoz kerültek volna. A további években 4-6 hétre eredeti fegyvernemükhöz csapatszolgálatra lettek volna vezényelve (HM 8. és 9. osztály).

2. A hivatásos altiszti kiegészítés részeként a jutasi csapattiszt képző iskola ejtőernyős alakulatokhoz önként jelentkező hallgatói a nyári gyakorlati kiképzés ideje alatt az ejtőernyős-zászlóaljhoz lettek volna beosztva. (5. vkf. osztály)

3. A továbbszolgáló legénységi utánpótlás értelmében a továbbszolgálat ideje továbbra is 4 év maradt volna. A jelentkezési kedv fokozására, leszereléskor megítélhető 1000 pengős jutalomdíjat vezettek volna be. (2./i. osztály)³²⁵

3. Az ejtőernyős sorlegénység önként jelentkezőkből egészült volna ki és rendes tényleges szolgálati kötelezettségének ideje 3 év lett. Ez azonban 1941. május 30-án (az utasítás kiadásakor) az erre önként jelentkezőkön kívül csak azokra vonatkozott, akik 1940. október hó 1-én vagy utána vonultak be tényleges szolgálatra. (1./a.-10. oszt.) Az ejtőernyős-zászlóalj

(5) A gyakorlatra bevonult tartalékos (póttartalékos) a gyakorlatból a késedelmes bevonulás folytán elmaradt minden napot, bármely más esetben pedig a mulasztásnak három napot meghaladó tartamát pótolni köteles.

(6) A rendes tényleges szolgálati kötelezettségen felül önként teljesített szolgálat minden teljes év után egy-egy, de összesen legfeljebb három gyakorlat alól mentesít. A (4) bekezdésben említett rendkívüli gyakorlatra ez a mentesség nem terjed ki.

(7) Leventeoktatók ebben a minőségben végzett minden két évi működés után egy-egy gyakorlat alól mentesülnek; ezen a címen azonban összesen legfeljebb három gyakorlat alól lehet mentességet kapni.

(8) A gyakorlatok időszakait a mezőgazdasági munkálatok folyamatának és az egyéb foglalkozási ágak kereseti viszonyainak lehető figyelembevételével kell megállapítani.

(9) A gyakorlat teljesítését különös méltánylást érdemlő körülmények esetén ugyanannak az évnek másik gyakorlati időszakára vagy a rákövetkező évre el lehet halasztani. Rendkívüli gyakorlat alól közérdekből felmentést is lehet adni.” CompLex Kiadó Kft. 1000 év törvényei internetes adatbázis. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8096>, 2011. augusztus 14.

³²³ HL HM 18.386/ 10. oszt. eln. – 1941.

³²⁴ HL HM 35.722/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

³²⁵ A továbbszolgálóról a következők találhatóak a szervezési intézkedésben:

„Továbbszolgáló /:tsz.:/ tisztas: a rendes /:2, illetve 3 évi:/ tényleges szolgálati kötelezettség teljesítése után önkéntes jelentkezés alapján elvileg 4 évi továbbszolgálatra visszatartott tisztas /:szakaszvezető:/.

Továbbszolgáló altiszt: 4 évi továbbszolgálat után további 6 évi – meg nem hosszabítható tényleges szolgálatra önkéntes jelentkezés alapján visszatartott altiszt /:szakaszvezető, címzetes őrmester és őrmester:/.” – HL HM 39.000/ 1/a. oszt. eln. – 1939. Szervezési intézkedések az 1939/40. évre, 5./ alapfogalmak.

újoncokat saját keretén belül képezte volna ki, ez azonban csak akkor lett volna eredményes, ha a haderőn kívüli kiképzés rendszerét olyan módon építették volna ki, hogy az ejtőernyős-zászlóalj előképzett, lehetőleg már ugrást végzett újoncokat kapjon. A haderőn kívüli ejtőernyős kiképzést 2 évben kellett megállapítani és a kiképzés kezdetének feltétele a betöltött 16. életév lett volna. Önként belépésre az ejtőernyős-zászlóaljhoz csak az a levente jelentkezhetett, aki a 2 éves haderőn kívüli ejtőernyős előképzést befejezte. (Ht. 32.§)³²⁶ Amíg a 2 éves haderőn kívüli ejtőernyős előképzés rendszerré vált volna, (1943. év októberéig) az 1 éves haderőn kívüli ejtőernyős előképzés után is lehetett volna jelentkezni önkéntes belépésre. Az 1941 októberében bevonuló önként jelentkezőket 2 hetes összefüggő kiképzésben kellett volna részesíteni. (10. oszt. + 6. vkf. oszt.) Ezzel kapcsolatban a korengedményes jelentkezőktől megkövetelt „szülői beleegyezés” szövegét meg kellett változtatni, hogy az „bármely fegyvernemhez” való szolgálatvállalást tartalmazza (16. oszt.)

4. A tiszti (tiszjelölti) tartalék ugró és nem ugró személyzet tartalékképzése során a kiképzett karpaszományosok a tényleges szolgálat után (amennyiben további szolgálatra nem jelentkeztek) 30 éves korig az ejtőernyős-zászlóalj ugró tartalék állományába, a korhatáron túl a nem ugró tartalék állományba kerültek. Gyakorlatban tartásukra ugró tartalék állománybeliként minden évben 6 heti, mint nem ugró állománybeli minden harmadik évben 4 heti fegyvergyakorlatra vonultak volna be (5. vkf. oszt.).

5. A légénységi tartalék ugró és nem ugró személyzet esetén az ugró tartalék állománybeliek (28 éves korig) minden évben 5 hétre, a nem ugró tartalék állománybeli szakszolgálatos minden második évben 4 heti, a nem ugró tartalék nem szakszolgálatos minden harmadik évben 4 heti fegyvergyakorlatra vonultak volna be (5. vkf. oszt.).

„Az egyes fegyvergyakorlatok tartamának 6 hétben való megállapítására a 1939:II.t.c. 54 § /3/ be-e módot ad. A fegyvergyakorlatok összidőtartama azonban az 54 §./1/ bek-ében meghatározott összesen 24 heti időtartamot felül fogja múlni. Épen ezért nevezettek e 24 hét összefegyvergyakorlati idő leteltével a még szükséges időtartamra az 1939:II.t.c.54 § /4/ bek-e alapján rendkívüli fegyvergyakorlatra kell behívni. Mind a tisztelnél, mind a légénységnél az ugró állománybeli tartalékosokat fegyvergyakorlati több szolgálatuknak megfelelő mértékben egyrészt anyagilag kártalanítani kell /:pl a 24 héten felül teljesített 6 hetes rendkívüli fegyvergyakorlat után leg. részére 100 P., tisztak részére 150 P.jutalomdíj adományozásával /: másrészt előléptetés tekintetében előnyzésben kell őket részesíteni.

³²⁶ Az 1939. évi II. törvénycikk 32.§-ában a honvédségbe való önkéntes belépés feltételei között a 17. életév betöltése szerepel. CompLex Kiadó Kft. 1000 év törvényei internetes adatbázis. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8096>, 2011. február 07.

*Az anyagi kártalanításra vonatkozóan a 2./a osztály, az előléptetési előnyzésre pedig a 8. osztály javaslatát hozzám /:1.a/ oszt.utján:/ terjessze elő.*³²⁷

6. Az ejtőernyős alakulatokhoz jelentkezők közül, a szolgálatra alkalmasak már a sorozásnál történő kiválasztására, minden hadtesttől 1 – 1 orvost kellett berendelni, a hadtest alárendelt kórházakból, a Repülőorvosi Vizsgáló Intézethez. Itt 2-3 napos tanfolyamon megkapták az ejtőernyős előzetes orvosi szakvizsgájához szükséges kiképzést. Az ilyen módon kiképzett orvos a saját kórházában egy – egy helyettest képzett volna ki (12. oszt.). A hadtest területén megtartott előzetes ejtőernyős orvosi vizsgán 1 – 1 ejtőernyős tisztnek is részt kellett volna vennie. A sérülések és az időszakos orvosi ejtőernyős szakvizsgálatok megtartására egy állandó orvosi vizsgáló állomást kellett beszervezni az ejtőernyős-zászlóalj törzsébe (1./a. oszt.).

A miniszteri előterjesztésben/rendeletben leírtak végrehajtását minél hamarabb el kellett kezdeni: „A fentiek alapján szükséges intézkedéseket az egyes osztályok azonnal kezdeményezzék.”³²⁸

1941. június 6-án elkészült az ejtőernyős-század délvidéki bevetésével foglalkozó jelentés. Kritikus véleményt fogalmazott meg a végrehajtott harci ugrással és annak előzményeivel kapcsolatban, azonban a szükséges tapasztalatok levonásával javaslatot tett az ejtőernyős toborzás és önként történő jelentkezés feltételeinek módosítására. A beadvány mellékletének IV. pontjában az addigi felszólítás alapú toborzást azonnali hatállyal meg kívánták változtatni, mivel – az eddigi tapasztalatok szerint – idegenkedést keltett és emiatt kevés számú volt a jelentkező. Azok közül sok nem volt alkalmas a szolgálatra. A csapatok gyakorlata továbbra is az maradt, hogy kiváló tisztjeiket és legénységüket visszatartották, így csak a „gyengébb” emberanyag érkezett be, amelyet hosszú folyamattal kellett kiszűrni. A javaslat a 20. számú Honvédségi Közlönyben³²⁹ közzé tett jelentkezési rendszertől várta el, hogy a csapatok korábbi, káros visszatartó szokását megszünteti és meg hozza a kívánt eredményt.

³²⁷ HL HM 35.722/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

³²⁸ HL HM 35.722/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

³²⁹ Felhívás ejtőernyős szolgálatra való jelentkezésre:

„A honvédség ejtőernyős alakulatainak kiegészítésére a honvédség tisztjeit és legénységi személyeit önkéntes jelentkezésre fel kell szólítani:

I.

Ejtőernyős szolgálatra jelentkezhetnek:

Bármely fegyvernemből és állománycsoportból tisztelnél, karp-oknál és legénységnél 30 éves korhatárig bezárólag:

- 1) hivatásos-, a hivatásos állományba való felvételt megelőző próbaszolgálatra beosztott, valamint továbbszolgáló tiszték és tisztjelöltek,
- 2) karpaszományosok és
- 3) hivatásos és továbbszolgáló legénység.” – 20. számú Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941. május 6., 271., 27.807/el. 8.-1941. sz. körrendelet.

„Az ideális elérendő cél azonban az lenne, hogy az *eje.alak. a tiszt* kiegészítést a jövőben közvetlenül az akadémiáról, az *altiszt* kiegészítést a *csapataltiszt képző iskolákból*, a *sorlegénységet pedig a polgári életből* kapja.

Ezek beosztásánál, illetve *kik-énél feltételként a haderőn kívüli kik. keretén belül felmutatott eredményt kellene tekintetbe venni.*

[...]

3./ A *szd.rendszerezített tiszt* létszámának *tényleges /:katonai akadémiát végzett:/ tisztekkel való haladéktalan feltöltése a kik.érdekében feltétlenül szükséges.*”³³⁰

A VI. pont kitért a tájékoztató propaganda fontosságára: ha a nagyközönség körében, iskolákban, sajtóban, rádióban szerepet kaptak volna az ejtőernyősök, az több önként jelentkező bevonulásával járt volna. A különböző harcjeljárások összeegyeztetése és a kiképzés egységesítése céljából tervbe vették egy ejtőernyős szabályzattervezet kiadását.³³¹

Intézkedés történt az új típusú hadrend megszerkesztésére és annak kiadására is.³³²

1941. július végén a zászlóaljnál már jelentkező többlettel lehetett számolni.³³³ Ebben szerepet játszhattak a német ejtőernyősök sikereiről, illetve a magyar ejtőernyősök alkalmazásáról szóló propaganda-híradások.³³⁴ A Légierő Parancsnokság körrendeletben hívta fel a hadtestek figyelmét, hogy az ejtőernyős próbaszolgálatra jelentkező továbbszolgálo legénységet és karpaszományosokat költségkímélés szempontjából már ne rendeljék be orvosi vizsgálatra, ugyanis az 1941. július 24-éig jelentkezett karpaszományosok és továbbszolgálo legénység a szükségletet fedezte. Csak az 1941. VII. 1-ig jelentkező karpaszományos és továbbszolgálo legénységi jelentkezőket kellett berendelni orvosi vizsgálatra. A tisztek, tisztjelöltek és hivatásos legénység jelentkezését továbbra is fogadták; a rendelet őket nem érintette. Ez a tömeges jelentkezés az irat szerint a 20. sz. Honvédelmi Közlönyben kiadott körrendeletnek volt köszönhető.

A VI. hadtest a jelentkezésekkel kapcsolatban aggodalmának adott hangot, ugyanis kötelékéből 2 fő hivatásos, 2 fő próbaszolgálatos honvédtiszt³³⁵ jelentkezett.³³⁶ A

³³⁰ HL HM 39.011/ 1./a. oszt. eln. – 1941. számú rendelet melléklete.

³³¹ Az „Ejtőernyőugrás végrehajtása” című utasítást 1940-ben adták ki csapatkipróbálásra. Ez állt a legközelebb egy ejtőernyős szabályzathoz. A kipróbálás eredményéről és a javasolt változtatásokról azonban rendelet nem jelent meg. 13. számú Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1940. június 15., 207. p., 42.857/eln. szab. szerk.-1940. sz. körrendelet.

³³² „A szervezési rész kiadásra kerül a 41.000/eln. 1./a. – 1941. számú szervezési rendelet 122. és 123. sz. mellékletében.” – HL HM 39.011/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

³³³ HL HM 27.807/ 8. oszt. eln. – 1941.

³³⁴ Az 1940. évi német sikerek, valamint Kréta szigetének elfoglalására indított légideszant hadművelet, továbbá a magyar honvéd ejtőernyősök bevonulása 1940-ben, Erdély megszállásakor, majd harci bevetése a volt Jugoszlávia ellen 1941-ben, meghozta a várt áttörést és megfelelő anyaggal szolgált a népszerűsítő propaganda számára

³³⁵ 1941. július 24-én a VI. utász zászlóaljtól Hajdú Ottó és Tóth László hadnagyok, hivatásos tisztek, továbbá Bálint Mihály és Travnik Pál tsz (továbbszolgálo) próbaszolgálatos zászlósok. HL HM 27.807/ 8. oszt. eln. – 1941.

hadtestparancsnokság javasolta, hogy a műszaki csapatoktól csak kivételes esetben vezényeltessenek tisztet az ejtőernyős csapathoz, és akkor is szükséges a vezényelt tiszt azonnali pótlása.³³⁷

A Légierő Parancsnokság a Honvédségi Közlöny hatásának tulajdonította azt is, hogy megjelenése után tömegesen érkeztek be a sorlegénység jelentkezési lapjai.³³⁸ A rendelet azonban félreérthetetlenül úgy intézkedett, hogy csakis a hivatásos és továbbszolgáló állományú legénység számára tette lehetővé a jelentkezést. Ez ugyanis felesleges munkát okozott és a kiadott jelentkezési lapok elhasználásával megnőtt annak a kockázata, hogy a jogosult jelentkezők számára nem marad. Az V. hadtestnek már igényelnie kellett további 200 darab kérvényűrlapot.³³⁹

Ennek hatására a Honvédelmi Minisztérium kénytelen volt változtatni a felvétel módján. A 14. számú Honvédségi Közlönyben (1942. március 24.) közétették az 1941. évi, ugyancsak a Közlönyben megjelent 27.807/el. 8. – 1941. sz. körrendelet hatálytalanítását a fentebb említett okok miatt. A továbbiakban az ejtőernyős szolgálatra történő jelentkezéseket „*a szükségletnek megfelelően esetenként kiadandó rendelettel*” szabályozták. A rendelet kiadásáig felterjesztett jelentkezéseket az újabb felhívásnál már nem kívánták figyelembe venni.³⁴⁰

Az 1. ejtőernyős-század zászlóaljja történő bővítésével előtérbe került további alegységek – konkrétan a 2. zászlóalj – felállításának tervezete³⁴¹ is. Március 24-én a légierők parancsnoka a Honvéd Vezérkar főnökének írt felterjesztésében a 2. ejtőernyős-zászlóalj felállításával kapcsolatban.³⁴² Ebben kifejtette, hogy fontos lett volna legalább a tiszti és altiszti kar kiválogatása és kiképzése. Gondot jelentett azonban az, hogy még az 1. ejtőernyős-zászlóaljnál is komoly tiszti és altiszti hiányok voltak, továbbá az, hogy az ugrószemélyzet kiképzése jelentős időt vett igénybe. Amennyiben októberben felállításra került volna a 2. zászlóalj tiszti és altiszti ugrószemélyzetéről – a kiképző és parancsnoki beosztásba kerülőkről – idejében gondoskodni kellett volna. Nem vezetett volna megoldásra az sem, ha a rendelkezésre álló tiszti és altiszti létszámot felezték volna meg, az 1. zászlóaljban már

³³⁶ Ezt azért tartotta a hadtest aggályosnak, mivel várható volt további, tömeges jelentkezés egy olyan csapatostól – az utászoktól – melyeknek tiszti létszáma már eleve igen alacsony volt. Mivel az ejtőernyős szolgálatra való jelentkezés a felterjesztés kiadásakor még nem volt áttekinthető a VI. hadtest jogosan vetette fel a kérdést: A jelentkezések elegendő száma lehetővé fogja-e tenni, a felvételre kerülők arányos elosztását a különböző fegyvernemek és csapatostok szerint? HL HM 27.807/ 8. oszt. eln. – 1941.

³³⁷ HL HM 27.807/ 8. oszt. eln. – 1941.

³³⁸ HL HM 27.807/ 8. oszt. eln. – 1941.

³³⁹ HL HM 27.807/ 8. oszt. eln. – 1941.

³⁴⁰ 14. számú Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek) 1942. március 24., 144. p. 10.141/ 8. b. eln. – 1942. számú körrendelet.

³⁴¹ A hivatalos iratokban 1944-ig arab számmal jelölték a zászlóaljat – pl. Honvédségi Közlöny, szervezési táblázatok – a második zászlóalj létrehozására 1944-ben került sor, ezután római számmal jelölték az I. és II. zászlóaljat.

³⁴² HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941.

említett tiszti és altiszti hiány miatt. Az 1. zászlóaljnak 23 főnyi tiszti és 33 altiszti rendszeresített ugrószemélyzet³⁴³ volt előírva. Ebből a meglévő (állományban lévő) ugrószemélyzet létszáma a következőképp alakult: 15 fő tiszt – ebből 8 fő hiány, 5 fő altiszt – itt 27 (!) fő volt a hiány.³⁴⁴ Próbaszolgálatra vezényeltek 8 fő tisztet (altiszti jelentkező nem volt), akik közül – a tapasztalat szerint – kb. a fele, 4 fő, nem felelt meg. Emiatt nem volt lehetséges személyzet átadása a 2. zászlóaljnak pótlás nélkül. Az altiszti jelentkezések hiánya a feliratot készítő osztálynak azt a gondolatát erősítette meg, hogy a csapatok nem terjesztették fel a kérelmeket, vagy lebeszéltek a jelentkezőket. A megfelelő utánpótlás biztosítására a légierők parancsnoka új utánpótlási forrás bevonását javasolta. A tiszti és altiszti ugrószemélyzetet közvetlenül az akadémiákról és a jutasi csapataltiszt képző iskolából toborozták volna. A népszerűsítés növelése érdekében ejtőernyős toborzó előadásokat kellett volna tartani a potenciális jelentkezők körét magába foglaló intézményekben.³⁴⁵ Fel kellett szólítani az akadémiák és csapataltiszt képző iskola parancsnokságát, hogy a jelentkezők névsorát haladéktalanul terjesszék fel a Honvédelmi Minisztériumnak. A jelentkezett akadémikusokat, illetve altisztképzősöket be kellett volna rendelni Rovi. vizsgálatra. A vizsgálaton megfeleleket a nyári nagygyakorlati időre be kellett rendelni próbaszolgálatra az ejtőernyős-zászlóaljhoz, szolgálatuk alapján minősítést kaptak volna. A próbaszolgálat alatt a jelentkezők egyszerűsített (lerövidített) ejtőernyős elméleti és gyakorlati kiképzésben részesültek volna.³⁴⁶ A próbaszolgálaton megfelelt akadémikusok, illetve altisztek avatásuk után, míg a csapataltiszt képző iskola végeztével beosztásra kerültek volna az ejtőernyős-zászlóaljhoz. Mivel ez a kiképzési rendszer eredményt csak később hozott volna, így fontos volt az első zászlóalj számára annyi tisztet és altisztet kiképezni, amennyi a második zászlóalj teljes létszámát kitöltötte és a hiányokat az elsőnél is pótolta volna.³⁴⁷

³⁴³ A HM 42.000/ 37. oszt. eln. – 1942. számú, ejtőernyős zászlóalj szervezési és állománytáblázatában összesen 21 főnyi tiszt, tisztviselő és hasonállású volt feltüntetve. A HL VKF 4378/ 1. oszt. eln. – 1940. számhoz csatolt, ejtőernyős század hadiállományában mindössze 8 fő tiszt, hasonállású és tartalékos tiszti kiképzésen megfelelt karpaszományos szerepelt. A HL HM 40.400/ 1/a. oszt. eln. – 1940. számú, ejtőernyős zászlóalj szervezési és állománytáblázatában az 1. ejtőernyős szállító repülő század tisztjeivel együtt 112 fő hivatásos tiszt és altiszt szerepelt. A számunkra érdekes, HM 41.000/ 1/a. oszt. eln. – 1941. számú, ejtőernyős század szervezési és állománytáblázatában 9 főnyi tiszt és 12 főnyi altiszt szerepelt. A zászlóaljtörzsben 22 főnyi tiszt, tisztjelölt és hasonállású, katonállományú, illetve nem katonai állományú tisztet és tisztviselőt tüntettek fel. Ehhez jött még 37 főnyi, hivatásos csapat és szakszolgálatos, alhadnagy-szakaszvezetői rangban lévő ejtőernyős. HM 41.000/ 1/a. eln. – 1941. sz.

³⁴⁴ Az ejtőernyős zászlóaljtörzs szervezési és állománytáblázatában a forrással megegyező létszámú, 15 főnyi hivatásos, katonállományú tiszt szerepelt. HL HM 41.000/ 1/a. oszt. eln. – 1941.

³⁴⁵ A Ludovika Akadémia, a Boyai János Honvéd Műszaki Akadémia és a csapataltiszt képző iskola tartoztak a megkeresni tervezett intézmények közé. HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁴⁶ Ez annyit takart, hogy szoktató repülést végeztek volna, legalább 3 bekötött és 2 kézi kioldású ugrás végrehajtásával. HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941. Ez azért volt is érdekes felvetés, mivel az ejtőernyős kiképzés során az újoncok csak 4 ugrást hajtottak végre.

³⁴⁷ A forrás szerint 27 tisztet és 51 főnyi altisztet kellett volna kiképezni. HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941.

Az osztály az alacsony jelentkezések másik okát (az orvosi vizsgálatok során előforduló nagyszámú alkalmatlan jelöltek mellett) az elégtelen propagandában látta. Megoldásként országos ismeretterjesztő előadásokat kellett volna tartani az Országos Tiszti Kaszinóban és az összes nagyobb honvéd helyőrségekben, hogy az ejtőernyős szolgálattal kapcsolatos tévhiteket eloszlassák. Szükséges lett volna egy ejtőernyős témájú film készítése is, mely a honvédség és a nagyközönség részére is megfelelő hírverést kelthetett volna.³⁴⁸ Erre jelentős pénzösszegű³⁴⁹ pályázatot kellett volna kiírni.

A 2. zászlóalj felállítását³⁵⁰ a Honvéd Vezérkar főnöke 1941-ben nem javasolta, mivel hiányzott a tiszti és repülő anyagi felszerelés. Az utánpótlás a tiszti nevelő intézetekből való kiválasztásával egyetértett az osztály: véleménye szerint önként való jelentkezés alapján lehetőséget kellett teremteni a csapatoktól honvédtiszt és tartalékos tisztek jelentkezésére is.³⁵¹ Szükségesnek tartotta, hogy az ejtőernyősök tartalékállományába kiképzett tartalékos tisztek is legyenek. A tiszti nevelőintézeteknél történő kipróbálás idejét az osztály a nyári gyakorlatokon nem javasolta, hanem más időpont kiválasztását tartotta célszerűnek. Az osztály a népszerűsítést szolgáló lépésekkel³⁵² is egyetértett. A 8. osztály részéről írta, hogy az 1. vezérkari főnök osztály állásfoglalása szerint a 2. ejtőernyős-zászlóalj felállításának időpontja az irat kiadásakor (április 28.) még ismeretlen volt. Ettől függetlenül az osztály javasolta a 2. zászlóalj részére legalább a tiszti és altiszti személyzet biztosítását, mivel a kiképzés és az elkerülhetetlen szelekciók hosszú időt igényeltek, viszont a felállításkor már szükség volt a kiképzett személyzetre.

A Légierő Parancsnokság az ejtőernyős-zászlóaljhoz beérkezett jelentkezéseket felterjesztette és közölte az 1. zászlóalj, valamint a felállítandó 2. zászlóalj tiszti hiányát.³⁵³ Kérte a hiányok pótlására a szükséges vezénylések elrendelését. Mivel a 2. zászlóalj a tervezet szerint az 1942/43. kiképzési évben került felállításra, szükséges lett volna, hogy kiképző kerete még

³⁴⁸ Az 5. vkf. osztály, valamint a 8. osztály válaszában a szükséges intézkedéseket (ismeretterjesztő előadások és ejtőernyős filmek, ejtőernyős bemutatók ügye) folyamatba tette. HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁴⁹ Kb. 1500-2000 pengős összegű pályázatot tartott az osztály célszerűnek. HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁵⁰ A II. ejtőernyős zászlóalj tényleges felállítására 1944-ben került sor: „Az I. ejtőernyős zászlóalj még Budán volt a Károly-laktanyában (IV. Károly király laktanya), mikor 1944. október 17-én Ugron István százados Pápán megkezdte a frissen bevonult újoncokkal a II. zászlóalj szervezését.” *Huszár J.*: Honvéd i. m. 104.

³⁵¹ HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁵² Ejtőernyős ismeretterjesztő előadások, ejtőernyős filmek és ejtőernyős gyakorlati bemutatók. A forrásból azonban nem derült ki, hogy melyik osztály előterjesztése volt ez a javaslat. HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁵³ A következő szükségleteket jelentette a Légierő Parancsnokság:

1. eje. zlj:

- jelenlegi tiszti hiány: 11 fő

- leváltásra kerül az 1. eje. zlj.-ből: 4 fő

- központi parancsnokságokhoz beosztva: 3 fő (még nincs rendszeresítve)

- új szervezésben állományemelés: 6 fő (még nincs rendszeresítve)

Összesen: 24 fő.

2. eje. zlj.:

- teljes szükséglet: 26 fő (még nincs rendszeresítve).

HL HM 41.907/ 8. oszt. eln. – 1941.

1941 folyamán ejtőernyős kiképzésben részesüljön, hogy a felállításhoz rendelkezzen teljesen kiképzett oktató személyzettel (tisztekkel). A tapasztalat szerint nagyszámú létszámbeli változásokkal kellett számolni (a jelentkezők 30%-a repülőorvosi vizsgán, 20%-a próbaszolgálat alatt kiesik), ezért ejtőernyős próbaszolgálatra nagyjából a szükségletek kétszeresét kellett vezényelni.³⁵⁴ A próbaszolgálatra vezénylésre javasolt 57 fő, valamint az ejtőernyős szolgálatra vezényelt 20 főnyi akadémikus és a beérkezendő jelentkezések előreláthatólag a szükségleteket fedezték. Az akadémikusok azonban „a kiadott irányelvek szerint” felavatásuk után előbb egy évnyi csapatszolgálatra kerültek beosztott fegyvernemükhöz. A Légierő Parancsnokság a következő kéréseket fogalmazta meg:

1. A jelentkezők közül elsősorban a hivatásos tisztek kerültek volna átvezénylésre (19 fő), és csak ezek hiányában egyéb besorolású tisztek.

2. A nem katona állományú tisztek áthelyezésére külön javaslatot tett volna a Légierő Parancsnokság.

3. A kijelölteket háromhavi időtartamra javasolták az 1. ejtőernyős-zászlóaljhoz, Pápara vezényelni; az orvosi vizsgálaton nem megfeleltetek és az ejtőernyős állományból ejtőernyős szolgálatra alkalmatlanokat csapattestükhöz vonultatták be.³⁵⁵ Az 1. ejtőernyős-zászlóalj szükségletét a beadvány biztosítottak láta, erre intézkedéseket is tett, azonban a 2. zászlóalj tiszti szükségletére a létszámfeletti vezénylés, illetve a tisztek kiképzettségének kérdésével fordult a Légierő Parancsnokság a többi osztályhoz (vfk. 5. oszt., vfk. 1. oszt., kbt. 1./a. oszt.). Az irathoz csatolt 3. számú betétív tájékoztat az időközben beálló változtatásokról. Az 1. ejtőernyős-zászlóaljnál új szervezés szerint (1941. október 1-vel)

- 40³⁵⁶ gyalogos tiszt (ebből 2 törzstiszt),

- 4 híradós tiszt,

- 4 műszaki csapattiszt,

1 gépkocsizó vonat csapattiszt,

Összesen: 49³⁵⁷ tiszt rendszerezését tervezték. Az 1. ejtőernyős-zászlóaljnál 17 tisztet jelentettek (ebből 1 fő a leváltását kérte, 1 főt a Műegyetemre vezényeltnek). 15 fő maradt, ha a tervezett 49 főből ezt leszámítják: 34 fő szükséglet kellett. Ennek fedezésére az 1./a. osztály a következő utánpótlási lehetőségeket javasolta:

³⁵⁴ Ezek szerint az 1. zászlóalj szükségletére 15 (30 főt), az új szervezés különbözetére (ld. 96. sz. lábjegyzetet) 9 (18 főt), a 2. ejtőernyős zászlóalj szükségletére 26 (52) főt kellett volna ejtőernyős próbaszolgálatra vezényelni. HL HM 41.907/ 8. oszt. eln. – 1941.

³⁵⁵ A beadvány 4. pontjában javaslat történt arra, hogy a IX. hadtesttől jelentkező vitéz Szügyi Zoltán vezérkari alezredest át kell vezényelni, „mert az eje.zlj.pk.nélkül van és a zlj. vezetése tapasztalt és kiváló tisztet kíván.” – HL HM 41.907/ 8. oszt. eln. – 1941. – A javaslatot azonban a beadványban kihúzták és nem került sor tárgyalására, valamint az intézkedések megtételére.

³⁵⁶ Ceruzával áthúzva és mellé írva: 33.

³⁵⁷ Ceruzával áthúzva és mellé írva: 42.

- 30 főt 1941. VII. 1-vel próbaszolgálatra vezényeltek; a tapasztalatok szerint ebből 15 alkalmas egyén maradt,
- a még nem vezényelt kérvényezők közül próbaszolgálatra még nagyjából 25 fő áthelyezése volt lehetséges: belőlük kb. 12 fő számított alkalmasnak,
- az akadémiáktól 20 fő jelentkezővel kellett számolni, ezekből 10 fő lehetett alkalmas (a 10 fő azonban csak az 1 éves csapatszolgálat letelte után, 1942 őszén került volna az ejtőernyős-zászlóaljhoz
- a jelentkezők behívásával kb. 3 fő növendékkal lehetett számolni.

A meglévő 15 fővel együtt 53 főt tett ki, 4 fővel többet az 1. zászlóalj szükségleténél. Ebből azonban a kb. 10 fő csak 1942 őszétől állhatott a rendelkezésre. A rendelkezésre álló lehetőségekkel ezért csak az 1. zászlóalj szükséglete látszott biztosítottnak. A lehetőségek kimerítésével nem volt egyszerre annyi jelentkező, hogy a 2. zászlóalj számára szükséges 49 főnyi tisztet ki lehetett válogatni. Az 1.³⁵⁸ és 5.³⁵⁹ vkf. osztályok javaslata szerint a 2. zászlóalj tisztikarának kiképzését időben el kellett kezdeni. Mivel a jelentkezők nem álltak rendelkezésre a kellő számban és időben, ezért szükséges lett volna a 2. zászlóalj leendő tisztikarát az alkalmas tisztek beosztásával az 1. zászlóaljnál tartalékolni.³⁶⁰

1942-1944 között a fentebb felsorolt szempontok szerint történt az emberanyag kiválogatása. 1942-ben, a hiány-felesleg kimutatásban (1942. december 31. létszámhelyzet alapján) Ht. tsz. sor³⁶¹ és tartalék I. korcsoportban, az ejtőernyős gyalogság legénységi létszámában hiányt nem, ellenben 272 fő felesleget jelentettek. Ezzel szemben a tiszti létszámnál felesleget nem,

³⁵⁸ Az 1. vkf. osztály egyetértett az 5. vkf. oszt. elképzelésével, hogy az újonnan felállításra kerülő ejtőernyős zászlóalj tisztjeit egy évvel a tervezett felállítás előtt vezényeljék az ejtőernyős csapathoz kiképzésre. Az új zászlóalj kiképzéséhez szükséges repülőgépek biztosításától függött az is, hogy az új ejtőernyős zászlóalj felállításának időpontját mikorra tudják kijelölni. A Vezérkar főnöke a 2. és 3. ejtőernyős zászlóalj felállítását 1943. október 1-ig kérte. HL HM 41.907/ 8. oszt. eln. – 1941.

³⁵⁹ Az 5. vkf. osztály javaslata szerint fontos, hogy a 2. ejtőernyős zászlóalj tisztikara a 2. zászlóalj megalakulása előtt legalább egy évvel, ejtőernyős beosztásba kerüljön az 1. zászlóaljhoz (szolgáljon). Mivel a jelentkező tisztek nem rendelkeznek a szükséges képzettséggel/ismeretekkel, először őket kell kiképezni, csak utána lehetséges a legénység oktatása. Ez azt jelenti, hogy a 2. zászlóalj hosszabb ideig nem lesz harckész. Az a megoldás sem életképes – t. i., hogy az 1. zászlóaljat a 2. felállításával kettéoszák – mert két olyan alegység jönne létre, ami nem bevethető, ráadásul az összeszokott egységet elveszítenék. Az 5. vkf. osztály hivatkozott a légierőnél megélt negatív tapasztalatokra az ikreződéssel kapcsolatban. Véleménye szerint a 2. zászlóalj felállítása előtt a 2. zászlóalj teljes tisztikara vonuljon be ejtőernyős szolgálatra az 1. zászlóaljhoz. HL HM 41.907/ 8. oszt. eln. – 1941.

³⁶⁰ A HM 8. oszt. javaslatában a jelentkezők számához mérten már 1941-ben biztosítani kellene az 1. zászlóalj létszám feletti állományát. HL HM 41.907/ 8. oszt. eln. – 1941. Ehhez az intézkedéshez kapcsolódott egy 1942. évi rendelet, amelyben a 2. ejtőernyős zászlóalj fegyvernembeli tiszti szükségletét: „mint létszám feletti állomány, a szervezési továbbfejlesztés céljaira tartalékolni létszám terhére és a jelentkezők számához mérten az 1.eje.zlj.állományába helyeztessék át.” Az állomány létszáma 14 tiszt volt, melyet elvonni és áthelyezni kívántak, miután a jelentkezőkre való felhívás és a megfelelő személyek felvétele megtörtént. „Ezen létszámfeletti állomány legnagyobb mérve a 41.000/eln.1./a.-1941.sz.szervezési rendelet 122., 123., és 142.sz.mellékleteiben rendszeresített állomány egyharmadával azonos. /:33 gyalogos, 4 műszaki, 4 híradó és 1 gk.vonat = összesen 42 tiszt egyharmada, vagyis 14 tiszt:” – HL VKF 4096/ 1. oszt. eln. – 1942.

³⁶¹ Ht. tsz. sor: Hivatásos továbbszolgáló és sorállomány.

viszont 32 fős hiányt regisztráltak.³⁶² 1943 során már több tiszt és legénységi állományú³⁶³ katona harctéri szolgálatot teljesített, így az ejtőernyős-zászlóaljnál fokozatosan kiépült egy harctéri tapasztalatokat szerzett parancsnoki személyzet, mely tapasztalatait megoszthatta beosztottjaival, így a kiképzést ennek megfelelően alakíthatták. A tiszt hiány 1943. 01. 31-ei helyzet alapján 34 főt tett ki: a legénységnél 190 fő felesleg szerepelt.³⁶⁴ A 2. hadsereg alakulatainak létszámhelyzete (fegyvernemenként 1943. február 28-án tiszték és legénység) szintén említett ejtőernyős létszámot: 57 fő teljesített arcvonalbeli szolgálatot az adott időszakban.³⁶⁵

1944-ben előfordult, hogy az arcvonalban osztályparancsnoksági parancsban hirdették ki a jelentkezési felhívást az ejtőernyős csapatokba. Az önkénteseket az állásokból kivonták és Pápára, az ejtőernyős pótzászlóaljhoz irányították.³⁶⁶

Ennek ellenére hiány volt jelentkezőkből, mert a katonák idegenkedtek az akkor még ismeretlen csapatnemtől és félelmeiket fegyvernembeli előljáróik csak táplálták, illetve a szolgálatra alkalmasakat visszatartották.³⁶⁷

V./1. Ejtőernyős szolgálat időtartama 1938-1944

Az ejtőernyős szolgálat – a Magyar Királyi Honvédség többi fegyverneméhez hasonlóan – meghatározott időtartamra szólt. A rendes tényleges szolgálati kötelezettség időtartama az 1939: II. t. –c. 21. §. (3) bekezdése értelmében 3 év volt. „A gyorsfegyvernem, a repülő, ejtőernyősök és a méneskar kivételével – a rendes tényleges szolgálatra kötelezettek, továbbá az összes karpaszományosok (minden fegyvernemnél) a 2 évi tényleges szolgálat letöltése után f. évi szeptember hó 20-án a tartósan szabadságolt viszonyba helyezendők.” Az ejtőernyősöknél a nem karpaszományosok tényleges szolgálatának tartama gyakorlatilag is 3 év volt. A 3 évi tényleges szolgálatot letöltött sorlegénység ezeknél az alakulatoknál is folyó évi szeptember hó 20. és 30. között került nemtényleges viszonyba.³⁶⁸ 1941-ben a

³⁶² HL HM 1/a. eln. számnélküli iratok – 1944.

³⁶³ Az 1943. évi december hó 31.-i állományhelyzet alapján harctéri szolgálatot 16 tiszt és 33 fő legénység teljesített. 4. sz. melléklet a HL HM 13.213/M.1.ny. – 1944. számhoz.

³⁶⁴ Tiszt és Legénységi hiány-felesleg, Ht., tsz., sor és I. tartalék. HL HM 1/a. eln. számnélküli iratok – 1944.

³⁶⁵ HL HM 1/a. eln. számnélküli iratok – 1944.

³⁶⁶ „Az eje.csop.továbbfejlesztésére a személyi kiegészítés önként jelentkezőkből történik. Az önként jelentkezőket az ala-ok Galambos-ra /: Szolyva ÉNY:/ a von.pk-hoz irányítsák, úgy hogy oda f.hó 12-ig beérkezzenek. A von.pk. a jelentkezőket csoportosan indítsa utba Pápá-ra, az eje.csop.póttestéhez. Az alosztályok a jelentkezők létszámát, azon belül fegyvernemét, illetve szolgálati ágát f. hó 14-én 12 h-ig ide jelentsék /:nemleges jelentésre nincs szükség:/” – HL II. 1687. Magyar királyi 13. honvéd táborigaznádály – 38. doboz. 30. sz. Osztályparancsnoksági pcs. 1944. évi október hó 13-án.

³⁶⁷ „a fiatal tiszték körében igen sok téves fogalom terjedt el. Az ejtőernyős szolgálatot igen sötét színben látják és általában az a vélemény alakult ki, hogy: „Nem érdemes odamenni, mert az ember előbb-utóbb agyonveri magát!” – HL VKF 4839/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁶⁸ HL HM 39.000/ 1/a. oszt. eln. – 1939., HL HM 43.000/ 1/a. oszt. eln. – 1943., továbbá HL HM 41.000/ 1/a. oszt. eln. – 1941. számú rendeletek.

sorlegénységből mindenkit 3 éves tényleges szolgálatra köteleztek, függetlenül attól, hogy mikor vonult be tényleges szolgálatra.³⁶⁹

1943-ban a gyorsfegyvernemeknél, a repülőknél (beleértve az ejtőernyősöket is) és a méneskarnál: a nem karpaszományos sorlegénység tényleges szolgálati ideje békeviszonyok között is 3 év volt.³⁷⁰ A mozgósított alakulatoknál, tehát az ejtőernyősöknél is, a folyó évi harmadéves nem karpaszományos sorlegénységet 1943. évi október hó 1-től kezdve hadiszolgálatra behívott tartalékosoknak tekintették. Ezeknek fokozatos leszereléséről külön intézkedtek (1./b. oszt.). A nem mozgósított alakulatoknál – mely kiterjedt az ejtőernyősökre is – a nem karpaszományos sorlegénység tényleges szolgálati idejét békeviszonyok között is 3 évben határozták meg. A nem mozgósított alakulatoknál a 3. évi tényleges szolgálati kötelezettségüket leszolgált nem karpaszományos sorlegénységet 1943. évi szeptember hó 20-a és szeptember hó 30-a közötti időben a nem tényleges viszonyba helyezték. Amennyiben azonban a fegyvernembeli pótalakulatok kiképzési nehézségei, vagy egyéb okok azt szükségessé teszik, közülük egyesek – a legszükségesebb számban, – külön engedéllyel (1./b. oszt.), mint tartalékosok hadiszolgálatra, illetve rendkívüli gyakorlatra azonnal behívhatók voltak. Amennyiben a rendszeres újonchányad és a rendelkezésre álló 1 évet (gyorsfegyvernemnél, repülőknél, ejtőernyősöknél 1 és 2 évet) már szolgált sorlegénység (hadapródok, sortisztesek és honvédek) összege a rendszeresített sorlegénységi állományt – Továbbszolgáló és hivatásos tiszthelyettesek és tisztesek szerinti pótlások levonása után is – kivételesen meghaladhatta, úgy a létszámfelesleget a 10. osztálynál december hó 31-ig be kellett jelenteni.³⁷¹

V./2 Orvosi vizsgálat

A toborzáshoz és válogatáshoz szervesen hozzá tartozott az orvosi vizsgálat kiépítésének rendszere, ahogy azt több beadványban is tárgyalták.

„Amennyiben a rendszeres újonchányad és a rendelkezésre álló 1 évet (gyorsfegyvernemeknél, repülőknél, ejtőernyősöknél 1 és 2 évet) már szolgált sorlegénység (hdp-ok, sortisztesek és rendfokozatnélküliek) összege a rendszeresített sorlegénységi állományt – az alábbi 3. §. 3. pont szerinti pótlások levonása után is – kivételesen meghaladja, úgy a létszámfelesleget 1 évet (gyorsfegyvernemeknél, repülőknél, ejtőernyősöknél 2 évet) már szolgált sorlegénység tartós szabadságolásával kell megszüntetni (1939: II. t.-c. 49. §.). elvileg ily legénység tartós szabadságolása csak akkor rendelhető el, ha a hadtest területén belül a rendszeresített sorlegénységi állománnyal szemben hiányok számszerűen egy alakulatnál sem állanak fenn. (10. osztály).” Ebben a rendelkezésben az ejtőernyősök még részben védett alakulatként szerepelnek (szemben a HL HM 41.000/ 1/a. oszt. eln. – 1941. számú rendelet fogalmazványával), ami azt jelentette, hogy „a megbízható magyar és német legénységen felül legfeljebb 15-20% priorált egyéb nemzetiségű legénység osztható be oly helyekre, ahol semmiféle kárt nem okozhatnak kocsis, küldönc, lóápoló, stb.)” – HL HM 41.000/ 1/a. eln. – 1941. számú rendelet.

³⁶⁹ HL VKF 6187/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁷⁰ HL HM 43.000/ 1/a oszt. eln. – 1943.

³⁷¹ HL HM 43.000/ 1/a oszt. eln. – 1943.

A szabályozás első lépése az volt, hogy az ejtőernyős szolgálatra történő jelentkezés során, az önkéntesek közül az alkalmatlanokat egészségügyi-fiziológiai szempontok alapján kiszűrjék. A repülőorvosi vizsgálat volt a legfontosabb, amely eldönthette, hogy a jelölt mehet-e ejtőernyősnek vagy sem. Egy fizikailag nem fitt, testi rendellenességgel, esetleg szívproblémával küzdő újonc könnyen megsérülhetett, vagy akár meg is halhatott a gyakorlólougrások során. A testi követelmények mellett a pszichikai adottságok (akkori ismeretek és módszerek szerinti) vizsgálatára is törekedtek, mivel egy fizikailag alkalmas, ám tétiszonytól szenvedő katona nem volt alkalmas a szolgálatra (ha nem hajlandó kiugrani a gépből, pánikba esik, és nem engedi el a gép ajtókeretét, és ezzel társait veszélyezteti).

A HL HM 40.000/1./a. oszt. eln. – 1940. számú rendeletben és a 40.100-40.400-ig számozott kiegészítésekben³⁷² az elnöki 10. osztály az I.-VIII. hadtestek parancsnokságainak írott leiratában felszólította a hadtesteket, hogy orvosi vizsgálatra, Pápára, küldjenek meghatározott létszámú legénységet, ejtőernyős próbaszolgálatra. A zászlóaljja történő bővítés során felhívást intéztek a honvédség tiszti, altiszti és legénységi részei felé – a Honvéd Vezérkar főnöke leiratában megadott irányelvek alapján – melyben meghatározták a kívánatos orvosi vizsgálatokat is.³⁷³

„Az önként jelentkezeteket a szolgálati helyükhöz legközelebb eső oly helyőrségi kórházakba rendelje be orvosi vizsgálatra, hol rajtuk a következő vizsgálatok tényleg elvégezhetők:

a./ A jó erőnlétnek,

b./ az izomzat, különös tekintettel a hasfali izomzatra, az inszallagok, a csontrendszer és ízületek teljes épségének,

c./ a sérvhajlam és lúdtalpúság teljes hiányának,

d./ a szem, fül³⁷⁴, légzőszervek és hasüri szervek teljes épségének vizsgálata.

e./ Szív-, vér-, vérnyomás-,

f./ röntgen- és vizeletvizsgálat.

Eje. szolgálatra csak a felsorolt vizsgálatokon megfelelt jóerőnlétű, inkább zömök, alacsony, vagy középtermetű, izmos és jó testalkatú emberek jöhetnek tekintetbe.

Az orvosi vizsgálaton megfelelteket ide a lehető leggyorsabb módon, de legkésőbb f.hó 27-ig géptávirón jelentse, az alábbiak szerint:

Tiszteket és hasonállásukat név szerint, a rendfokozat, csapattest /:intézet:/ stb.feltüntetésével, altiszteket és legénységet pedig szám szerint jelentse.

³⁷² HL HM 40.400/ 1./a. oszt. eln. – 1940. Egy másik, 1940. július 15-ével kelt rendeletben, az ejtőernyősökhöz történő átvezénylés az önként jelentkező tisztek, altisztek és sorlegénység mellett 2 katonaorvost érintett. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

³⁷³ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

³⁷⁴ Helyes egyensúlyérzéssel, ép szemmel, füllel, dobhártyával kellett rendelkezni. Szokolay Tamás: Ejtőernyőugrás, a jövő legkatonásabb sportja. In: Magyar Katonai Szemle 1939/9., 133. p.

Jelentésében válassza külön a ténylegeseket /:hivatásos, tsz., és sorlegénység:/ a tart.-októl.

Számoljon azzal, hogy az orvosi vizsgálaton megfelelteket – jelentésének beérkezte után – pár napon belül részben vagy egészben be kell vonultatnia külön parancsomra az eje.sz-d-hoz Pápára.”³⁷⁵ A rendeletben megállapított orvosi vizsgálatok a következő évben, 1941-ben, szinte változtatás nélkül – némi kiegészítéssel – kerültek beépítésre a Honvédségi Közlönyben kiadott önkéntes jelentkezésre történő felszólításba:

„f) röntgen- (szív, tüdő), vizeletvizsgálat, esetleg EKG.

Az orvosi vizsgálatra való kirendelésből felmerülő költségeket az illetékes hadtestek (ker., közvetlen szervek), innen (H. M. 34. osztálya) igényeljék és számolják el a XVII. Fejezet, 4. cím, 2. rovat, 3. alrovat terhére, mutassák ki a Pfk. 98/a. tétele alatt és az így elszámolt összegeket ide (H. M. kiképzési oszt.), 1941. évi október hó 1-ig jelentsék.

V.

Repülő orvosi vizsgálatra és próbaszolgálatra való behívás.

A követelményeknek megfelelőnek mutatkozó jelentkezőknek repülő orvosi vizsgálatra és próbaszolgálatra való behívására a légierők parancsnoksága ide (H. M. 8., illetve 10. osztálya) tegyen javaslatot.”³⁷⁶ A vizsgálatokat a rendeletben említett módon, a kérvényezőkhöz legközelebb eső olyan helyőrségi kórházban kellett elvégezni, ott, ahol ezek kivitelezhetők voltak.³⁷⁷ Ezt követte a repülőorvosi vizsgálat,³⁷⁸ majd a próbaszolgálatra³⁷⁹ való behívás. A szigorú orvosi feltételek miatt „a repülőorvosi vizsgán” a jelentkezők 30%-a is kiesett.³⁸⁰

³⁷⁵ HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940. Ezt megelőzően, 1938-ban, az ejtőernyős kísérleti keret tagjai (Makray Ferenc, Szokolay Tamás hadnagyok) is beszámoltak napi parancsban felolvasott felhívásról, melyben az ejtőernyős keretben történő jelentkezésre buzdították a katonákat, azonban a jelen ismeretek szerint ezt az irat nem maradt fent.

³⁷⁶ 20. számú Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941. május 6., 272. old

³⁷⁷ 23 altiszt, vagy tiszt „A” és „B” jelentkezési lapja, valamint néhányuk orvosi vizsgálatának dokumentuma fennmaradt: ebből megállapítható, hogy pl. a Komáromi 2. sz. Honvéd Helyőrségi Kórházban (csont- és izomrendszer, szemészeti, fül, fogászati és belgyógyászati vizsgálatot végeztek el), Kolozsvári 9. Honvéd Helyőrségi Kórházban (belgyógyászati, sebészeti, orr, fül, gége, röntgen vizsgálat, laboratórium, vizelet vizsgálat, szemészet), Kassai 8. sz. Helyőrségi Kórház (sebészet, belgyógyászat, röntgen, szemészet, orr, fül-gége, laboratórium-teljes vérkép, vizelet, Wa. R. vizsgálat), Debreceni 6. sz. Honvéd Helyőrségi Kórház (erőnlét, izomzat, sérvhajlam, szemészet, orr, fül, gége, légző és hasi szervek, szív, vér, vizelet, röntgen vizsgálat), Komáromi 2. sz. Honvéd Helyőrségi Kórház (testi fejlettség, védhimlő hegek, fertőző betegségek, csont- és izomrendszer, látás, hallás, tüdő, szív, vizelet, fog, idegrendszeri vizsgálat), Budapesti 10. sz. Honvéd Helyőrségi Kórház (röntgen, bakteriológiai laboratórium, szemészeti, fül, orr, gégszeti, sebészeti, idegosztály, belosztály vizsgálat), végeztek el a fent említett vizsgálatokat. EKG vizsgálatokra és azok eredményére nincs utalás a dokumentumokban. Ebből jól látható, hogy a helyőrségi kórházakban alapos, mindenre kiterjedő vizsgálatokat végeztek. HL HM 27807/ 8. oszt. eln. – 1941.

³⁷⁸ Szokolay Tamás százados vitt fel tiszteket Caproni Ca-101 típusú géppel Budapestre, a repülő orvosi vizsgáló intézetbe. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 46. A 2. ejtőernyős zászlóalj felállításával kapcsolatban kelt feliratban az önként jelentkező akademikusok és altisztképzősök egészségügyi vizsgálatát a Rovi-ban kellett elvégezni a javaslat szerint. HL VKF 4839/1. oszt. eln. – 1941.

³⁷⁹ A próbaszolgálat egy hónapot vett igénybe: utána derült, ki hogy a jelölt alkalmas az ejtőernyős szolgálatra, vagy visszaküldték eredeti csapattestéhez. Vitéz Ladányi Domonkos: Ejtőernyős élet. In: Kanadai Magyar Szárnyak. 1988. 116-117.

³⁸⁰ HL HM 41907/ 8. oszt. eln. – 1941.

A honvédelmi miniszter (1941. május 30-án kelt), a Légierő Parancsnokság javaslata alapján elkészített tervezetében a hadtestek alárendelt kórházából 1-1 orvost kellett berendelni a Repülőorvosi Vizsgáló Intézethez 2-3 napos tanfolyamra, ahol az ejtőernyős előzetes orvosi szakvizsgájához³⁸¹ szükséges kiképzést megkapták volna. A kiképzett orvos ezután maga képezte volna ki kórházában helyetteseit. A hadtestek területén megtartott előzetes ejtőernyős orvosi vizsgán lehetőség szerint 1-1 ejtőernyős tisztnek is részt kellett vennie. A sérülések és az időszakos orvosi ejtőernyős szakvizsgálatok megtartására egy állandó orvosi vizsgáló állomás³⁸² beszerzése lett volna a feladat az ejtőernyős-zászlóalj törzsébe. (1./a. oszt.)

A 44. számú Honvédségi Közlönyben (Szabályrendeletek 1941. szeptember 30.) adták ki az „Orvosi bizonyítvány ejtőernyős szolgálatra jelentkezőktől” című nyomtatványt, kezdetben kipróbálás céljára, rendszeresítés előtt. Az igazolványt mind a haderők kötelékéből, mind pedig a haderőn kívüli (levente) jelentkezők orvosi vizsgálatánál kellett felhasználni.³⁸³

Az új típusú űrlap két részből állt: az „A” részt a jelentkezőnek közvetlenül a Légierő Parancsnoksághoz, a „B” részt pedig szolgálati úton kellett felterjesznie. Az egyes parancsnokságok kötelesek voltak a „B” űrlapot 24 órán belül véleményezni és továbbítani.³⁸⁴

Az „Orvosi bizonyítvány ejtőernyős szolgálatra jelentkezőktől” elnevezésű jelentkezési űrlap feltételezhetően bevált, mivel némileg módosított formában kiadták a 18. számú Honvédségi Közlönyben (Szabályrendeletek, 1942. április 21.).³⁸⁵

A fennmaradt honvéd orvosi bizonyítványok 1941-ből valók és nem mutattak egyezőséget sem a Honvédségi Közlöny 1941. évben kiadott, sem az 1942-es módosított változattal.³⁸⁶ A

³⁸¹ Más forrás nem támasztja alá a hadtesteknél lévő ejtőernyős szakorvosi rendszer meglétét és működését, csak a budapesti székhelyű repülő orvosi intézetét, illetve a hadtestek kórházaiban végezték el a vizsgálatokat speciális kiképzéssel nem rendelkező orvosok. HL HM 35.722/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

³⁸² Ez az orvosi vizsgáló állomás csak elképzelés maradt: a háború folyamán nem került felállításra, valószínűleg anyagi és szervezési okok miatt, valamint a rendelkezésre álló források sem említik. HL HM 35.722/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

³⁸³ A nyomtatványt rendszeresítés előtt, kipróbálás céljára adták ki. Az orvosi bizonyítványokról a honvéd helyőrségi kórházaknak, ahol ejtőernyős orvosi vizsgálatot hajtottak végre, 1941. december 31-ig jelentést kellett felterjeszteni közvetlenül a Légierő Parancsnokságnak. A Légierő Parancsnokságnak ezen jelentések figyelembe vételével az űrlapok rendszeresítésére 1942. február 1-ig a 32/b. eü. osztályhoz kellett javaslatot tennie. 129.008/el. 32/b. – 1941. számú körrendelet: Ejtőernyős orvosi igazolvány kiadása. In: 44. sz. Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941. szeptember 30., 529. p.

³⁸⁴ HL HM 27807/ 8. oszt. eln. – 1941. többneves, valamint 129.008/el. 32/b. – 1941. számú körrendelet. Ejtőernyős orvosi igazolvány kiadása. Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 44. sz., 1941. szeptember 30., 529. p.

³⁸⁵ Lásd Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 18. sz., 1942. április 21., 10.141/el. 8. b. – 1942. számú körrendeletének, valamint Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941. szeptember 30., 129.008/el. 32/b. – 1941. számú körrendeletének mellékletét. A módosítások a formanyomtatvány címét, illetve egy rövid kiegészítést érintették: az 1941. évi mellékletben az irat címe „Orvosi bizonyítvány (ejtőernyős szolgálatra jelentkezőkről), míg az 1942. évinél „ejtőernyős orvosi bizonyítvány. Az 1942-es formanyomtatványnál, a csapatorvos által kitöltendő résznél, külön sorban, a csapatorvos határozhatta meg, hogy tovább engedi-e kórházi orvosi vizsgálatra a jelentkezőt, vagy sem.

³⁸⁶ Az 1942-es rendszeresített bizonyítvány raktári száma 364, a Kolozsvári 9. Honvéd Helyőrségi Kórház 1941-es bizonyítványáé 363 és a Komáromi 2. sz. Honvéd Helyőrségi Kórház (1606. kérvényszámú, 1941. május 27. irat) rendelkezett egy 393. számú, valamint (358. kérvényszámú, 1941. július 8.) egy 362. számú formanyomtatvánnyal. Ugyanakkor a kassai, a debreceni, a budapesti irat nem rendelkezett raktári számmal.

minták alapján – az 1942. évi orvosi bizonyítvány rendszeresítéséig – az addig rendszeresített, hagyományos formanyomtatványt használták fel a helyőrségi kórházak a megadott vizsgálatok adatainak rögzítésére. Minden bizonnyal ezt a változatot használták a többi fegyvernem katonáinak egészségi vizsgálatakor is.

V./3 Ejtőernyős orvosi, sebesültellátó szolgálat működése, feladatai harc közben

Melyek voltak azok a vizsgálatok, amiket egy ejtőernyős orvos végzett, illetve milyen sérülés típusokkal találkozhatott, milyen típusúakat kellett kezelnie? Kik voltak az ejtőernyős orvosok? A választ dr. Vándor Ferenc, ejtőernyős főorvos százados cikkei adhatják meg.³⁸⁷ Személye, valamint dr. Szolár Béla százados³⁸⁸ látta el a főorvosi teendőket az ejtőernyős-zászlóaljnál. Dr. Vándor százados cikkeiben behatóan foglalkozott az ejtőernyős sportkiképzéssel, valamint az ejtőernyős ugrás során bekövetkező sérülésekkel. Munkája révén vált lehetővé az ejtőernyős ugró orvosi feladatkör és a felszerelés megismerése.

Beható ismereteket szerezhetünk dr. Vándor százados a Magyar Katonai Szemlében megjelentetett, ejtőernyős egészségügyi szolgálatról szóló cikkéből.³⁸⁹ Szerzője, aki maga is gyakorlott ugró orvos tiszt volt, górcső alá vette a szolgálat felépítését, megszervezését és alkalmazását. Századonként egy orvos, két egészségügyi tiszt és szakaszonként két sebesültvivő tartozott az alakulathoz.³⁹⁰ Az orvos a két tiszttel a segélyhely szolgálatát látta el, míg a sebesültvivők a szakaszok szervezetszerű részeit alkották. Olyan esetben, ha az egészségügyi személyzet nem jutott volna el a harcolókhoz, dr. Vándor százados szerint meg

Nem minden esetben rendelkezettek a szükséges formanyomtatványokkal: a debreceni és budapesti például csak egyszerű gépelt irat volt az elvégzett vizsgálatokkal.

³⁸⁷ Dr. Vándor Ferenc százados honvédtiszt állományba való átvételénél különleges elbírálását kérték, mivel szülei között szerepelt zsidó (izraelita) származású családtag, és az ejtőernyős csapatnemhez, mint védett alakulathoz elvileg nem lehetett volna „nem igazolt származású” katonát felvenni. Az ejtőernyős zászlóaljnál próbaszolgálaton Dr. Vándor Ferenc százados bevált, továbbá 3 orvos volt rendszeresítve, és csak egy orvos (Dr. Vándor százados) felelt meg, ezért kérték kivételes bánásmódban való részesítését. HL VKF 4486/ 1. oszt. eln. – 1941.

³⁸⁸ Dr. Szolár Béla: 1940. november és 1944. december között repülő orvos főhadnagyi rendfokozatban, az ejtőernyős zászlóaljnál repülő orvos századosi rangban látta el feladatát. HL Központi Irattár, 4325 sz. gyűjtő.

³⁸⁹ Dr. Vándor Ferenc: Ejtőernyős egészségügyi szolgálat. In: Magyar Katonai Szemle 1941/12. 708-718. Ő lett az ejtőernyős század első ugró orvosa. Dr. Vándoron kívül a századból zászlóaljja bővült alakulatban dr. Dióssy Ferenc és dr. Farkas Pál szolgált még egészségügyi parancsnoki beosztásban. Huszár J.: Honvéd i. m. 36-37. 1940 augusztusában érkezett két, ugrószolgálatra jelentkező orvos, dr. Diósy (sic!) Ferenc és dr. Farkas Pál orvos főhadnagyk. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 50. Horváth Gyula őrvezető ejtőernyős ugrás közben vesztette életét: boncolását dr. Vándor Ferenc ejtőernyős orvos főhadnagy végezte. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 54. Július (!) 15-én vonult be 19 tiszt ejtőernyős kiképzésre, közöttük volt dr. Vándor Ferenc főhadnagy is. Makray F.: Napló i. m. 45.

³⁹⁰ Dr. Vándor F.: Egészségügyi i. m. 709. A magyar királyi ejtőernyős század szervezési és állománytáblázatában már szerepel főtiszt orvosi rangban egy századorvos, egy egészségügyi altiszt és két egészségügyi tiszt. HL HM 31.682/ 1/a. oszt. eln. – 1940. A HL HM 40.000/ 1/a. oszt. eln. – 1940. számú, ejtőernyős zászlóalj szervezési táblázatában a földi részlegnél 1, a századparancsnokságnál 3 orvos, 3 egészségügyi altiszt, 6 sebesültvivő szerepelt, míg a 3 golyószóró szakasz törzsnél 18, a géppuskás, nehéz puskás, árkász és híradó szakasz törzsnél egyenként 6, összesen 48 sebesültvivő sorlegénység volt beállítva papírforma szerint.

kell teremteni a harcolók egységében egy új sebesültellátó fogalmát, a segélynyújtót. A segélynyújtó sebesültvivői feladatot is ellátott, ám ugyanolyan harcoló volt, mint a szakasz többi tagja. Sebesültvivő tanfolyamot, vagy tisztos iskolát végzett ejtőernyősök lehettek segélynyújtók. Hogy feladatukat megfelelő színvonalon elláthassák – akár az ejtőernyős ugró orvosok kiesésével is – megfelelő technikai felszereléssel kellett ellátni őket.³⁹¹ Mivel a honvédségnél rendszeresített segélyhely súlyánál, alakjánál és összetételénél fogva nem volt alkalmas, módosítani kellett, hogy ledobásra alkalmas legyen és beférjen a rendszeresített ledobó hüvelybe. A rendszeresített ledobó hengerből kettőre volt szükség az ejtőernyős orvosi segélyhely teljes felszerelésének szállításához.³⁹² A rendszeresített honvéd orvosi, egészségügyi altiszti táska és a sebesültvivői kötszeres táska méreténél fogva szintén nem volt alkalmas ugrás közben való szállításra, így azokat is módosítani kívánta dr. Vándor százados.³⁹³ Az összecukható hordágy megszerkesztése is az ő nevéhez volt köthető. Kidobását hengerben végezték, ám nem a bombatérben felfüggesztve, hanem az első ugró maga előtt dobta ki. Előnye kis méretében és könnyű hordozhatóságában rejlett, a német kerek hordágyhoz képest.³⁹⁴ Az ejtőernyős egységek szakasz-, illetve századszintű

³⁹¹ A Magyar királyi H. M. Légyügyi főcsoport egészségügyi felszerelés utánpótlását igénylő mellékletében több ejtőernyős orvosi felszerelésre és azok árára lehet bukanni. A lista szerint 13 db eje.sgt.egység – egységára 7000 pengő, 13 db eje.kötszer A.tip. hátizsák – egységára 500 pengő, 13 db eje.kötszer B.tip. hátizsák – egységára 550 pengő, 62 db eje.hordágy – egységára 550 pengő - beszerzésére történt intézkedés. HL HM eln. 34. oszt. számnélküli iratok – 1943., RM hitelből átállított hitelek.

³⁹² Az egyik ledobó konténerben helyezték el a segélyhelyládát, melynek két végében további kötszereket tartalmazó, energia elnyelő kötszerpárnák védték a tartály tartalmát. A láda egyesítette magában a segélyhely, a kötszerbőrönd, az orvosi szerelékőrönd és a gázorvosi táska tartalmát. A másik hengerben kapott helyet egy összecukható hordágy, Krámer-sínek (Krämer-sínek), szintén lökéshárítóként két kötszerhátizsák, valamint a kerek. Az ejtőernyős egészségügyi tisztetek a felszerelhető kerekkel viszonylag könnyen tudták szállítani a tartályokat. Amennyiben a ledobó konténer kerekai megsérültek, vagy elvesztek a tartállyal együtt, a segélyhelyládát a tisztetek az összecukható hordágyon szállíthatták. A ledobható segélyhely tartalma a következő volt: rekeszeiben orvosi szerelékek, műszerek, fertőtlenítő szerek, gyógyszeresek, injekciók, folyékony gyógyszerek, steril anyagok, érzéstelenítők voltak bepakolva. A segélyhely fedelét oldalra hajtva alkalmassá vált műszerasztalnak, oldallapjaira Krámer-síneket erősítettek, oldalzsákjait kötszerrel töltötték meg. A cikk szerint a segélyhelyt több alkalommal kipróbálták, törésmentesen földet ért. *Dr. Vándor F.*: *Egészségügyi i. m.* 713.

³⁹³ A honvéd orvosi táska méreténél fogva megnehezítette az ejtőernyő felcsatolását, ezért egy lapos, a derékszíjra felfűzhető, kenyérsákba könnyen berakható táskát kellene rendszeresíteni. Tartalma az ejtőernyős szükségleteknek megfelelően módosult: sebészi zsebtálca műszerekkel (esetleg alkoholos műszertok), 1 db 2 cm-es fecskendő alkoholos tokban, 3 db sebészszelyem, alkoholban, 2-es, 20 db morfium injekció, 20 db koffein injekció, 30 db chlorogén pastilla, 50 db morfium comprimata, 100 db sulfamid comprimata, 50 db dolor comprimata, kötéstípusok, pólyák, 1 db Esmarch pólya, 5 db háromszögletű kendő, gumivászon, szappan és körömkefe. Az egészségügyi altiszti táska tartalmában megfelelt, elhelyezésén javítani lehetett volna a jobb állon átfutó tartószíj beépítésével. A sebesültvivő kötszertáska sem felelt meg az ejtőernyős igényeknek: mert az ernyő felcsatolását megnehezítette, ugráskor akadály, földet érés után pedig bonyolította az ernyő lecsatolását. Formájában hasonlított volna a javasolt honvéd orvosi táskára: tartalma 2 db Esmarch pólya, 6 db kötéstípus közép, 6 db 5x10-es kalikó pólya, 6 db háromszögletű kendő, gumivászon, 1 fiola kaliumhipermangán kristály, 20 db nátrium hydrocarbonat pastilla lett volna. A segélynyújtók csomagjából minden rajnak adtak volna egyet. Ez tartalmazna 4 db kötéstípus közép, 4 db 5x10-es kalikó pólya, 4 db háromszögletű kendő, gumivászon, 1 db Esmarch pólya egészségügyi felszerelést. *Dr. Vándor F.*: *Egészségügyi i. m.* 714., 716.

³⁹⁴ A cikk szerint a német ejtőernyősöknél, hagyományos, kerek hordágyat használtak. Alkalmazásával kapcsolatban több probléma merült fel; a kerek miatt nagy, vagy 2 ledobó konténer szükséges, hátton nem vihető, használata két embert igényel, használva (összerakva) nagy célt mutat, csak sík terepen használható, a domborzati adottságok megnehezítik a mozgását, és a sebesült rázkódása is nagyobb. *Dr. Vándor F.*: *Egészségügyi i. m.* 715-716.

alkalmazása eltérő orvosi ellátást vont maga után. Előbbinél csak két sebesültvivő ugrott volna, ennek megfelelően feladatuk is korlátozott lett volna. Század szinten orvosi jelenléttel is lehetett számolni. Az ejtőernyős egységben a harc helyzetnek megfelelően kellett az orvosnak és személyzetének a sérülteket ellátni. Elzárt ejtőernyős-század által védett területen segélyhelyet³⁹⁵ kellett kiépíteni és működtetni, a felmentésig. A beérkező gyors egységek szállították volna el ebben az esetben a sérülteket. Ha a légi szállítású gyalogság képes volt landolni, az utánpótlást és katonákat szállító tehergépek visszafelé sebesülteket vettek volna fel a fedélzetre. Utóbbi alkalmazást dr. Vándor százados minden bizonnyal a német ejtőernyősök hollandiai, belgiumi légideszant hadművelete példája alapján építette be cikkébe, mivel a honvéd ejtőernyős csapatnem nem rendelkezett rendszeresített légi gyalogsággal és a meglévő gépkapacitása sem lett volna elegendő egy századszintű, vagy annál nagyobb méretű ejtőernyős bevetés végrehajtására, a sebesültek kiszállítására.

V./4 Sebesülések típusai, kategorizálásuk

A kiképzés folyamán, az ugrás, a nyitás és a földet érés során többféle sérülés típusok érhettek az ejtőernyőst. Ezek többsége a nyitáskor lépett fel: a vállon a hevederektől bevérzések keletkeztek, illetve a mell- és hátizmok fájdalmával járnak.³⁹⁶ A bukósisakkal történő ugrás utáni napon izomláz léphetett fel a tarkóizmokban és a fejbiccentő izomban. Az olykor előforduló sérülések 65.6%-a az alsó végtagra esett. Ebből 48.6%-ot a boka körüli károsodások alkottak.³⁹⁷

Dr. Vándor Ferenc százados a sérülések bekövetkeztét 4 fő kiváltó okra vezette vissza: 1. az ejtőernyővel való ugrás, 2. földet érés gyakorlása csigaszerkezettel, 3. rohamdeszkáról (ugródeszka) történő ugrás, 4. különleges kiképzés során keletkező sérülések; főként sportsérülések.³⁹⁸ A sérülések 61.6%-a az ugrással kapcsolatban történt, ezt 23.8%-al a csigaszerkezet követte, a rohamdeszka sérülések 6.8%-ot és a sportsérülések 7.3%-ot tettek ki. A törések és ficamok 88%-a ejtőernyő ugráskor jött létre. A sérülések az alsó végtagokon voltak a leggyakoribbak: az összes sérülés 67.6%-át alkották.³⁹⁹ Dr. Vándor százados 18 ejtőernyős sérülését vizsgálta meg behatóan, röntgenfelvételekkel. A sérültek el tudták mondani, hogyan keletkeztek a sérüléseik. Hat esetben a puha talaj, vagy egyenetlenségbe

³⁹⁵ A segélyhelyen a következő beavatkozásokra kellett felkészülni: sebellátás, sínezés; életmentő műtétek: érelétkötés a seb területén, tracheotomia, hólyagsaprolás, állandó katéter, égési sérülések ellátása, szérum oltások, nyílt törések, gázsérültek szükség szerű ellátása. *Dr. Vándor F.:* Egészségügyi i. m. 717.

³⁹⁶ *Dr. Vándor F.:* Ejtőernyősök i. m. 216. L. a mellékletek 3. sz. táblázatát.

³⁹⁷ *Dr. Vándor F.:* Ejtőernyősök i. m. 216. p.

³⁹⁸ *Dr. Vándor Ferenc:* Ejtőernyő-ugrás orvosi szemszögből. In: Magyar Katonai Szemle 1941/5. 472.

³⁹⁹ A sérülések megoszlása testrészenként: Szárkapocs törés – 4.8%, Bokatorés – 4.8%, Lábszárközépcsont törés – 0.6%, Lapocka törés – 1.3%, Vállficam – 1.9%, Felkartörés – 1.9%, Könyökficam – 0.6%, Bordatorés – 1.3%, Bokarándulás – 39.7%, Térdrándulás – 16.4%, Csípőrándulás – 1.3%, Derékrándulás – 4.1%, Vállrándulás – 2.7%, Zúzódás – 18.5%. A csontsérülésekről lásd ugyanitt. *Dr. Vándor F.:* Ejtőernyő-ugrás i. m. 473.

szoruló lábfej okozta a problémát. Tizenegy esetben oldalra dőlés a földet érés után, négy esetben egy lábra történő leérkezés, három esetben lábujjra való érkezés, négy esetben befelé fordított lábfej és három esetben talpra esés után rögzített lábfej mellett az alsó végtag és a törzs valamelyik oldalra való elcsavarodása volt a kiváltó ok.⁴⁰⁰ A többi sérülésfajta – térdrándulás, a váll- és felkarsérülések és az agyrázkódás – szintén a helytelen testtartás következtében adódott.⁴⁰¹

VI. Ejtőernyős leventekiképzés

Az 1939. évi II. törvénycikk a honvédelmi kötelezettségek sorában első helyen említette a leventekötelezettséget. Célja elsősorban az volt, hogy a tényleges katonai kiképzést lehetőleg mentesítse az elemi katonai képzéstől.⁴⁰² Minden magyar fiatal állampolgár leventeköteles volt a 12. életévétől egészen a 23. évéig, vagy tovább is, ha halasztást kapott. Utóbbi esetben leventeköteles maradt, amíg tényleges katonai szolgálatra be nem vonult. A leventék kötelesek voltak évente legfeljebb tíz hónapon át és legfeljebb heti négy órában leventekiképzésben részt venni. Ezen felül minden levente abban a naptári évben, amelyben tizenharmadik életévét betölti, összefüggő-gyakorlaton köteles volt részt venni. Ennek a gyakorlatnak időtartama három hetet nem haladhatta meg.

Ez ugyanúgy vonatkozott az ejtőernyős leventékre is: lényegében csak kiképzési rendszerükben tértek el a többi leventetagozattól. Ugyanazok a kötelezettségek vonatkoztak rájuk is, mint a többi leventére. Kivételt talán csak az összefüggő gyakorlat jelentett: ez azonban ugrótorony megépítése körüli huzavonák miatt, 1943-ban történt elkészültéig nem realizálódott. A fővárosi és vidéki leventeservezetek anyagának hiánya miatt lehetetlen megmondani, hogy hol léteztek ejtőernyős leventeservezetek és milyen rendszer szerint folytatták kiképzésüket.

Magyarországon a két világháború között Európában egyedülálló módon⁴⁰³, a fiatal leventék részt vehettek ejtőernyős előképzésben. Erre szükségszerű okok vitték rá a hadvezetést: elegendő szállítógép hiányában az ejtőernyős leventék kiképzésre más alternatívát kellett találni. A relatíve legolcsóbb megoldást egy ejtőernyős ugrótorony megépítése kínálhatta, mivel ez által fokozatosan lehetett az ejtőernyősöket kiképezni és a szűkös

⁴⁰⁰ A csonttörés öt esete részletesen, röntgen felvételekkel elemezve *Dr. Vándor F.: Ejtőernyő-ugrás* i. m. 474-476.

⁴⁰¹ *Dr. Vándor F.: Ejtőernyő-ugrás* i. m. 477-478.

⁴⁰² *Gergely Ferenc – Kiss György: Horthy leventéi.* Kossuth Kiadó 1976. 170.

⁴⁰³ Németországban a Hitlerjugend katonai és sportkiképzéssel, vitorlázórepülő oktatással készítette fel a fiatalokat a katonai szolgálatra; konkrét ejtőernyős szakágról – kiképzésről – nincs tudomásunk.

szállítókapacitást⁴⁰⁴ a már kiképzett ejtőernyősök gyakorlóugrásaira illetve hadgyakorlataira fordítani.

A Szovjetunióban nagy múltra tekintett vissza az ugrótoronyból történő ejtőernyős kiképzés. A háború kitöréséig rengeteg civil és katona hajthatott végre ezeken a tornyokon irányított ejtőernyős ugrást. Európában ejtőernyős ugrótoronyok Nagy-Britanniában, Franciaországban, Lengyelországban és Csehszlovákiában már léteztek a háború előtt, ezekről fényképek is tanúskodnak.⁴⁰⁵

A leventemozgalom más, közvetett módon is igyekezett támogatni a katonai ejtőernyőzés fejlődését. Az ejtőernyőgyártás elősegítésére az összes levente szakosztályból jelentkeztek leventék, hogy az eperfákkal rendelkező településeken megkezdik a selyemhernyó tenyésztést. 3000 községben indulhatott meg így a selyemhernyó-tenyésztés, mely nem mellékesen még pénzbevételhez is juttathatta a résztvevőket.⁴⁰⁶

1941-ben az ejtőernyős-zászlóalj akadozó újonc utánpótlása miatt új alapokra kellett helyezni azt. Ennek részeként megjelent egy olyan javaslat, hogy katonai és civil vonalon kellene biztosítani a folyamatos újonc utánpótlást. Külön ejtőernyős szakosztály felállításával, az akadémiákról önként jelentkezők, a nyári nagy gyakorlati kihelyezés alkalmával megszerezhették volna az elméleti és gyakorlati ejtőernyős kiképzést. Avatásuk után már nem próbaszolgálatra, hanem zászlóaljhoz történő beosztásra vonultak volna be.⁴⁰⁷ Kedvezőbb lehetőségeket biztosíthatott a haderőn kívüli ejtőernyős előképzés beindítása. Az előképzést leventék, diákok, cserkészek, egyetemi hallgatók, és más polgári szervezetek bevonásával, ejtőernyős szakosztály (az akadémiák felső évfolyamaiban felállítandó ejtőernyős szakosztályhoz hasonlóan) megalapításával kellett elkezdni. A képzéshez szükséges személyi és technikai feltételek (selejt, de hajtogatásra alkalmas ejtőernyő, 1-2 fő oktató személyzet – leszerelt ejtőernyős, polgári oktatóként alkalmazva) viszonylag egyszerűen beszerezhetők voltak.⁴⁰⁸ A javaslat egyik eleme sem valósult meg: az akadémiák újoncai

⁴⁰⁴ A rendelkezésre álló gépek darabszáma és típusa eleve csak a legszükségesebb ejtőernyős kiképzést tette lehetővé: olyan „extra” igények kielégítésére, mint a leventék repülőgéppel történő ugrógyakorlata, vagy szokatató repülése, esély sem volt.

⁴⁰⁵ Európában az ejtőernyős ugrók kiképzését először 70-100 m magas tornyokból történő ugrások végrehajtásával kezdték, hogy az újoncok a félelemérzést megszokják. *Bánhidi M.*: Légi gyalogságról i. m. 32. Vitéz Szentnémedy Ferenc százados cikkében amerikai ugrótoronyról közölt képeket. *Szentnémedy F.*: Légi gyalogság i. m. 132-133. Az angol, francia és lengyel ejtőernyős kiképzéssel foglalkozó cikkében említést tett angol, szovjet, valamint lengyel ugrótoronyokról (bielskoi ugrótorony). *Szentnémedy F.*: Ejtőernyős i. m. 121-131.

⁴⁰⁶ Magyar Távirati Iroda, Pro Domo. 1942. április 11., 12 óra 50 perc. <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1> 2010. 11. 02.

⁴⁰⁷ HL HM 18.386/ 10. oszt. eln. – 1941.

⁴⁰⁸ A javaslat szerint az előképző elméleti és gyakorlati oktatást a téli hónapokban tartották volna, ahol a legkiválóbbak felkerültek volna Budapestre, ahol az ugrótoronyból történő ugrásokat, szokatató repüléseket, esetleg valóságos ugrást is gyakorolhatták volna. A toronyugrással, szakoktató repüléssel párhuzamosan, fokozott zárt és harcrendi kiképzés is folyt volna. „A már elkészült és felhasználatlanul heverő ugrótoronyot Budapest valamelyik alkalmas helyén fel kell állítani és a kiképzéshez oktató személyzetet kell szervezni.” – HL

számára nem létesült külön ejtőernyős szakosztály, ugrótorony, valamint képzett oktatók és kiképzőtábor helyének hiányában, az utánpótlás szervezett kiképzése továbbra is megoldatlan maradt. A Honvédelmi Minisztérium 1941. május 30-án lefektetett *irányelvei szerint*⁴⁰⁹ a haderőn kívüli ejtőernyős kiképzést 2 évben kellett megállapítani és a kiképzés kezdetének feltétele a betöltött 16. életév lett volna. Önként belépésre az ejtőernyős-zászlóaljhoz csak az a levente jelentkezhetett, aki a 2 éves haderőn kívüli ejtőernyős előképzést befejezte. (Ht. 32.§)⁴¹⁰ Amíg a 2 éves haderőn kívüli ejtőernyős előképzés rendszerré vált volna, (1943. év októberéig) az 1 éves haderőn kívüli ejtőernyős előképzés után is lehetett volna jelentkezni önkéntes belépésre. Az 1941 októberében bevonuló önként jelentkezőket 2 hetes összefüggő kiképzésben kellett volna részesíteni.⁴¹¹

Az ejtőernyős levente csapatok előképzésével kapcsolatos, személyi utánpótlás rendszeréről szóló intézkedés a HM 122.544/el. 40.-1942. számú iratában látott napvilágot.⁴¹² Az ejtőernyős csapatokról megalakulásuk után névjegyzéket kellett felterjeszteni a Légierők parancsnoksághoz. Az ejtőernyős előképzés alatt álló korengedményesek okmányait, akik 1942-ben akartak szolgálni, 1942. február 1-ig szintén a Légierők parancsnokságához kellett felterjeszteni. Ez azonban elmaradt, ahogy erről az irat is beszámolt. Több ejtőernyős leventecsapattól a névjegyzék 1942. február 18-ig nem érkezett be, és nem lettek felterjesztve a korengedményesek okmányai, valamint az 1942-ben állításkötelesek okmányai sem. Mivel az ejtőernyős-zászlóalj újoncsükségletét mindenképp biztosítani kellett, így ha nem állt elegendő haderőn kívüli előképzett újonc, akkor a fősorozáson való jelentkezésre való felhívással képzelték el a toborzást és a pótlást. Hogy ezt megvalósíthassák, szükség volt a haderőn kívüli előképzett ejtőernyősök számára. Ezért az irat ismételten elrendelte az elmaradt névjegyzékek, a korengedményesek okmányainak, valamint az 1942-ben állításkötelesek névjegyzékeinek 1942. március 1-ig való felterjesztését. Azokat a korengedményeseket, akik 1942-ben akartak szolgálni, és március 1. után jelentkeztek, már nem lehetett felvenni az ejtőernyős csapatokhoz. A Légierő Parancsnokság javaslatában a tavaszi fősorozáson kívánta felszólítani az újoncokat az önkéntes jelentkezésre. A testileg alkalmas, magyar anyanyelvű, és 1918. vagy későbbi születésű egyéneket névjegyzékbe kellett volna

VKF 5107/ 1. oszt. eln. – 1941. 1941-ben (az irat keletkezésekor) az ugrótoronyt még nem állította fel a hadvezetés.

⁴⁰⁹ HL HM 35.722/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

⁴¹⁰ Az 1939. évi II. törvénycikk 32.§-ában a honvédségbe való önkéntes belépés feltételei között a 17. életév betöltése szerepel. CompLex Kiadó Kft. 1000 év törvényei internetes adatbázis. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8096>, 2011. február 07.

⁴¹¹ A Honvédelmi Minisztérium 10. oszt. és 6. vkf. oszt. javaslata szerint. HL HM 35.722/ 1./a. oszt. eln. – 1941.

⁴¹² Az iratban megemlítették, hogy 1941. október 8-án a HM 81.830/el.40. számú, kelt rendelet foglalkozott először a leventék ejtőernyős előképzésével, azonban bővebb információt az intézkedésekről nem lehet tudni. HL HM 11603/ 10. oszt. eln. – 1942.

foglalni. A jegyzékekben több adat⁴¹³ alapján kívánta volna a Légierő Parancsnokság az illetékes kiegészítő parancsnokságokat értesíteni, hogy az újoncjutalék figyelembe vételével kiket kíván berendelni a hadtest kórházakba. A kórházi vizsgálat eredményét a kórházak névjegyzékei, illetve ejtőernyős orvosi bizonyítványai alapján a kiegészítő parancsnokságok jelentenék a Légierő Parancsnokságnak. A megfelelt újoncokat 3 hetes összefüggő gyakorlatra berendelnék az ejtőernyős-zászlóaljhoz. A tervezet szerint nem csak az ejtőernyős levente szakosztályoknál, hanem az ejtőernyős-zászlóaljnál is folytattak volna levente kiképzést. A javaslatra az osztály (10.)⁴¹⁴ a következő észrevételeket tette: 1942-ben az ejtőernyős levente csapatokban, ebben az évben bevonulók közül kb. 400 fő volt kiképzésben. Ezek az újoncok már átestek az orvosi vizsgálaton és alkalmasak voltak. A kiképzés során számolni lehetett lemorzsolódással, ám a valószínűség szerint 2/3 részük megfelel ejtőernyős szolgálatra. „Figyelembe véve az eje.zlj.ez évi szükségletét /biztonsági többlettel 330 fő:/ ilyen nagy létszám felhívása jelentkezésre nem szükséges, mint ahogy azt a le.pság.javasolja.

*Amennyiben alapul vesszük a 400 fő 2/3-ad részét az ez évben bevonulók létszáma 266 fő lesz. A 266 fő és a 330 fő közötti különbség tehát 64 fő.*⁴¹⁵ Az osztály a kiválasztott legénység 3 hetes gyakorlatra történő behívását akkor tartotta érdemesnek, hogyha az ugrótorony már rendelkezésre állt (mint a szöveg mutatja, 1942-ben még nem készült el). A kiegészítő parancsnokságok leterheltségére hivatkozva pedig elutasította az önként belépők számáról további statisztikai adatok szolgáltatását, mondván, hogy az önként belépőket elbíráló és felvevő bizottság képes a kért információk megadására. Végül az 1. sz. betétlapon összegezték az elrendelt intézkedéseket:

A sorozások részt vevőket a légierő tisztjei – akik a légierő újonc szükségletének kiválasztását végzik – szólítsák fel az ejtőernyős csapatokhoz való jelentkezésre. Külön pontban rögzítették volna, hogy a jelentkező részt vett-e már ejtőernyős előképzésben, vagy sem. A repülő tisztek feladata volt a jelentkezők kioktatása, hogy behívás iránti kérvényüket rögtön a Légierő Parancsnoksághoz terjesszék fel. A Légierő Parancsnokság, figyelembe véve az ejtőernyős leventekiképzésben részt vevők számát, az önkéntesekből a kellő létszámú egyén orvosi vizsgálatát az illetékes hadtest kórházakban végeztette volna el. Az orvosi vizsgálatokon megfeleltetek az illetékes kiegészítő parancsnokság útján az 1942. évi általános

⁴¹³ A névjegyzéknek a következő adatokat kellett tartalmaznia: Név, születési hely és idő, vallás, családi állapot, foglalkozás, állampolgárság, apja neve, anyja neve, lakhelye, pontos lakcíme. HL HM 11603/ 10. oszt. eln. – 1942.

⁴¹⁴ HM 10. osztály: A katonai vagy egyéb honvédelmi szolgálatra kötelezettek nyilvántartásának irányítása a katonai állománytestek és népmozgalmi nyilvántartók útján. A rendelkezésre álló "van" egybevetése a katonai és polgári háborús szükségletekkel. A mutatkozó hiányok és feleslegek kiegyenlítése, az igénybevételre való kijelölés elvi irányítása. A népszámlálással vagy egyéb statisztikai adatgyűjtésekkel kapcsolatban személyi nyilvántartási követelmények megállapítása.

⁴¹⁵ HL HM 11603/ 10. oszt. eln. – 1942.

újoncbevonulás időpontjában az ejtőernyős-zászlóaljhoz tényleges katonai szolgálatra hívták volna be A sorozáson részt vevő, összes, arcvonal szolgálatra alkalmas egyén ejtőernyős szolgálatra való felhívását és a jelentkezőkről és nem jelentkezőkről névjegyzék készítését a kiegészítő parancsnokságok nem vállalták. A sorozáson kiválasztott egyének 3 hetes gyakorlatra való behívását az osztály abban az esetben tartotta lehetségesnek, ha az ejtőernyő ugró torony „arra az időre felállításra kerül”. Az önként jelentkezők létszámáról statisztikai adatszolgáltatásra a kiegészítő parancsnokságok nem voltak felhasználhatóak, mert munkájuk miatt így is leterheltek: erre a Légierő Parancsnokságnál felállított önként belépőket elbíráló és felvevő bizottság is alkalmas volt.⁴¹⁶

1943-ban a Levente újságban jelent meg az ejtőernyős leventeszolgálatra való felhívás.⁴¹⁷

„A 25. számú parancsból:

Ejtőernyős szolgálatra való felhívás. 135.804/el.n.40.k.-1943.sz.

Felszólítom a levente ifjúságot az ejtőernyős szolgálatra való jelentkezésre. Jelentkezhetnek mindazok a levente ifjak, akik 18. életévüket már betöltötték, de még nem 24 évesek. (1920-1925. évfolyambeliek). A jelentkezők kötelesek még ez évben bevonulni az ejtőernyős alakulathoz. A nyár folyamán a jelentkezők részére háromhetes összefüggő gyakorlatot (Tábort) tartok az ugrótoronynál. Az ejtőernyős alakulathoz csak olyanok kerülhetnek be, akik az összefüggő gyakorlatot sikeresen elvégezték és testileg, lelkileg alkalmasak az ejtőernyős szolgálatra.

Részletes feltételek:

1. A jelentkező kötelezi magát arra, hogy részt vesz az ugrótoronynál tartandó összefüggő gyakorlaton és ott legkevesebb 4 toronyugrást végez.⁴¹⁸ Ekkor elnyeri az ejtőernyős teljesítményi jelvényt.

2. Akik keresztény származásukat legalább szülőikig bezárólag igazolni tudják idejében, tisztos azonban csak az lehet, az ejtőernyős alakulatnál, aki keresztény származását nagyszülőikig

⁴¹⁶ HL HM 11603/ 10. oszt. eln. – 1942.

⁴¹⁷ Levente. 1943. szeptember 16. 410-411.

⁴¹⁸ Az ejtőernyős leventéknek 4 ugrást kellett teljesíteni, ugyanúgy, mint a honvéd ejtőernyősöknek: „amely után izléses teljesítményi jelvényt kaptak.” *Dr. Szolár Béla: Az első ejtőernyős leventetábor és az ugrótorony.* In: Magyar Katonai Szemle 1943 /12. 598. Pataky Géza százados kevésbé konkrét adatokat adott meg könyvében: „[...] Aki a toronyból meghatározott számú ugrást végzett, az már az első év végén megkapja a szép „ejtőernyős levente jelvény”-t, amelyet büszkén viselhet mindaddig, amíg fel nem cseréli az igazi, halálfejes ejtőernyős jelvénnel, amikor mint ejtőernyős honvéd már repülőgépből is többször ugrott.” *Pataky G.: Ég és föld i.m. 103-104.*

bezárólag igazolni tudja. Ennek igazolására azonban ráér az eje.-alakulathoz való bevonulás után.

3. Akik büntetlen előéletűek.

4. Magyar nemzetiségűek és magyar állampolgárok.⁴¹⁹

5. Akik igazolják azt, hogy szüleik elengedték az ejtőernyős összefüggő gyakorlatra és beleegyeznek abba, hogy fiúk még ebben az évben bevonul az ejtőernyős alakulathoz.

6. Akik testileg és lelkileg erősek a nehéz szolgálat viselésére.

Akik ebben az évben akarnak bevonulni az eje.-csapathoz, azok azonnal jelentkezzenek személyesen abban a városban, ahol ejtőernyős levente csapat van, az ejtőernyős leventeoktatónál, vagy helyettesénél, olyan városokban lakók pedig, ahol nincs ejtőernyős levente csapat, a városi vagy járási leventeparancsnoknál.

Jelentkezhetnek azok a levente ifjak is, akik még nem voltak tagjai ejtőernyős levente csapatnak. A jelentkezés minden esetben személyesen történjék az ejtőernyős leventeoktatónál, ahol nincs ejtőernyős levente csapat ott városi, vagy a járási leventeparancsnoknál. A jelentkezéskor a levente okvetlenül vigye magával az alábbi okmányokat:

- a) „Kötelező nyilatkozat” arra vonatkozólag, hogy nevezett részt vesz az összefüggő gyakorlaton és ennek sikeres elvégzése után bevonul még ebben az évben az ejtőernyős csapathoz. Negyedív papíron, tintával.
- b) Saját születési anyakönyvi kivonata, valamint szüleinek keresztlevele és házasságlevele. Aki annakidején tisztési rendfokozatot akar elérni, az nagyszülei kereszt- és házasságleveleit is vigye magával. Ez utóbbiak beszerzése azonban ráér az eje.-csapathoz való bevonulás után is.
- c) Erkölcsei bizonyítványát, amely nem lehet régebbi mint 1942. XII. 31.
- d) Illetőségi bizonyítványt, mellyel magyar állampolgárságát is igazolhatja.
- e) „Szülői nyilatkozat” arra vonatkozólag, hogy fiúkat elengedik az ejtőernyős leventék ez évi összefüggő gyakorlatára és beleegyeznek abba, hogy fiúk ez évben bevonulhasson az ejtőernyős csapathoz. Negyedív papíron, tintával kitölteni.”⁴²⁰

1944 májusában, újabb rendeletben, amelyet a Levente folyóirat tett közzé, a leventék későbbi, katonai, megfelelő fegyvernembe való beosztását szabályozták:

„Rendelet a vízi-, híradó-, repülő-, ejtőernyős- és gyorsleventékről. Az újjászületett leventeintézmény egyik igen fontos eredménye, hogy a minden ifjúra kötelező katonai

⁴¹⁹ Ez a kikötés az ejtőernyős csapatoknál is jelen volt: a szervezési rendeletekben – HL HM 41.000/ 1/a. oszt. – 1941 (1941-42. évre), HL HM 43.000/ 1/a. oszt. eln. – 1943 – rögzítették, hogy csak magyar nemzetiségű önkéntesek jelentkezhetnek a harci állományba. A földi alapa bekerülhettek nem magyar, illetve nem igazolt származású személyek is.

⁴²⁰ Levente. 1943. szeptember 16. 410-411.

előképzés mellett önkéntes jelentkezés alapján a különböző fegyvernemeknek megfelelő szakkiképzésben is részesülhetnek a leventék. A leventeegyesületekben nagy lelkesedéssel dolgoznak a kerékpáros és motoros gyorsleventék, a híradósok, vízi-, ejtőernyős- és vitorlásrepülő leventék. A honvédelmi miniszter úr legutóbb kiadott rendelete intézkedik, hogy a besorozott leventék beosztásánál figyelembe kell venni rendszeres kiképzésüket és minősítésüket, valamint esetleges szakkiképzésüket. Az illetékes járási (városi) leventeparancsnokságok a besorozott leventék törzslapjait megküldik az illetékes honvéd kiegészítő parancsnokságnak és a beosztást ennek alapján készítik el. Ezután tehát a leventék, akik megfelelő kiválasztás után valamilyen szakkiképzést kaptak, a képességeiknek legjobban megfelelő fegyvernemben katonáskodhatnak. E fontos rendelet végrehajtását a leventeszakoktatónak kell megkönnyíteniük azzal, hogy a fejlődési, illetőleg szakkiképzési törzslapokat és minősítéseket pontosan vezetik s azokat felettes parancsnokságuk révén idejében az illetékes hadkiegészítő parancsnokságra eljuttatják.”⁴²¹

VI./1 Ejtőernyős leventék a magyar sajtóban

1940-ben kisebbfajta vihart kavart az Új Magyarország című napilap 1940. évi december 25-ei száma,⁴²² melyben az ejtőernyős sportkiképzésről és magáról az ejtőernyős alakulatról történt említés. A Honvéd Vezérkar főnöke⁴²³ azt kifogásolta, hogy a békeszervezési adatok titkosak és a cikkel a napilap felhívta az ellenséges hírszerzés figyelmét a csapatnem létezésére, ezáltal titkos információkat közölt, valamint lehetőséget adhatott az ellenségnek a felkészülésre. Továbbá az ejtőernyős alakulatot és annak parancsnokát, vitéz Bertalan Árpád őrnagyot, a cikk név szerint említette. Az 1. és 2. vkf. osztály levélváltással arra a megállapításra jutott, hogy az ejtőernyős alakulatok a kolozsvári bevonulással⁴²⁴ már így is széles körben ismertek, létezésüket elrejtteni, elhallgatni nem lehetett. Ellenben a további, békeszervezési adatok – hadrendi számozás, elhelyezkedés, parancsnokok neve – időközben titkosítottak lettek. Az ejtőernyős sportkiképzést⁴²⁵ ugyan nem vonták be ebbe a körbe, de nem támogatták egyéb kiképzési adatok tájékoztatását a nagyközönségnek.

⁴²¹ Levente, 1944. május 16., 5. sz., 470. p.

⁴²² HL VKF 5976/ 1. oszt. eln. – 1940.

⁴²³ A Honvéd Vezérkar főnöke Werth Henrik, gyalogsági tábornok volt 1940-ben.

⁴²⁴ 1940. szeptember 15-én az ejtőernyős század Kolozsváron a vitéz nagybányai Horthy Miklós jelenlétében megrendezett katonai díszszemlén vonult fel. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 40.

⁴²⁵ Új Magyarország. 1940. 12. 25., HL VKF 5976/ 1. oszt. eln. – 1940. Az említett ejtőernyős kiképzésről nem derül ki egyértelműen, hogy a hivatalos ejtőernyős levente előképzéshez tartozott, vagy csak egy kezdeményező – báró Temesváry Ede *ejtőernyős főoktató* (kiemelés a szerzőtől) – magán kezdeményezése volt. A kiképzést a turáni vadászok egyesületi keretén belül kezdték meg és a cikk megjelenésekor már 300 fiatalt oktatott, akik a gyakorlatok során overallt viseltek – hasonlót hordtak az ejtőernyős leventék is. Trapézra húzták fel a jelöltet, melynek lábai tartószalagokba voltak bedugva, majd lassan engedték vissza. Kb. 3-4 m magasán elengedték, így szabadeséssel ért földet. A „berántás” során biztonsági kötéllel rögzítették a fiatalt, 8-9 m magasból elengedik a tartóköteleket; a biztosító pedig 2-3 m magasságban rántással fékezte le. A „pörgetés” abból állt, hogy két

1941. október 19-én, a Városi Színházban megtartott leventeünnepségről készült beszámolóban az ejtőernyős leventéket a többi szakág (egészségügyi mentőszolgálat, tűzoltóképzés, légoltalmi szolgálat, repülő) között említették.⁴²⁶

1941-1943 között a Magyar Távirati Iroda több alkalommal közölt különböző ünnepi rendezvényekről, melyekben az ejtőernyős leventék is részt vettek, vagy ők maguk szervezték.⁴²⁷ A leventék ejtőernyős bemutatója az olasz ifjúsági vezetők előtt szintén azt sugallta, hogy főként propaganda és demonstrációs céllal szerepeltették őket.⁴²⁸ 1943 márciusában a leventék labdarúgó bajnoki versenyét megnyitó vitéz Bély Alajos altábornagy fogadására jelent meg az ejtőernyős leventék díszszázada.⁴²⁹ Fényképek tanulsága szerint az ejtőernyős leventék is adtak díszőrséget a Hősök terén, illetve vonultak fel a Hősök Emlékünnepén.⁴³⁰

VI./2 Az ejtőernyős leventekiképzés megszervezése és részei

Vitéz Bély Alajos altábornagy⁴³¹ naplójában 1941. október 21-én származó bejegyzésében a következők találhatók: „vitéz Kudriczy István⁴³² vk. ezredes jelentette, hogy a leventék részére

tartószalagon felhúzták az embert és beforgatták a két tartószalagba, majd a kicsavarodó kötelek gyorsulása mellett még meg is hintáztatták, majd megfelelő magasságból leejtették. Új Magyarország, 1940. december 25., 34. p. Bár a kiképzés mutatott hasonlóságokat – az ejtőernyős leventék hasonló ejtőszerkezeten (bitón) tanulhatták meg a földetés folyamatát – a cikkből nyilvánvalóvá vált, hogy egy egyesület keretén belüli, civil kezdeményezésről volt szó, mely nem kapcsolódott az ejtőernyős levente intézményhez. Mivel báró Temesváry Edéről nem található információ *Gudenus János* (A magyarországi főnemesség XX. Századi genealógiája. IV. kötet, SZ-ZS, Budapest, 1998, Heraldika Kiadó) munkájában, így feltételezhető, hogy a rang (és lehet, hogy a név is) csupán a cikkíró regényes fantáziájának terméke, hogy így adjon nagyobb hangsúlyt írásának. A Hadtörténeti Könyvtár online kutatóbázisában, az 1938. évi rangsorolásban is csak vitéz Temesváry Endre m. kir. csendőr alezredes lelhető fel. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1938/>, 2010. október. 22.

⁴²⁶ <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>, 2010. november. 02. Magyar Távirati Iroda/Magyar Országos Tudósító. Budapest, 1941. október 19. A Magyar Katonai Szemlében szintén szó esett ejtőernyős előképzésről – még ha csak említés szintjén is. A cikk szerint 1943-ban Magyarországon már 36 ejtőernyős leventecsapat működött, egyenként 30 – 60 leventével. Az ugrótorony felavatását azonban tévesen adta meg: 1943 júliusára teszi azt. *Richter János*: Két év a honvédelmi nevelés és az átszervezett testnevelés történetéből. In: Magyar Katonai Szemle 1943/8. 410.

⁴²⁷ 1942. február 14-én a VIII. és IX. kerületi levente ejtőernyős csapat első ízben mutatkozott be nyilvánosan a VIII. kerületi református művelődési házban megrendezett tánccal egybekötött farsangi műsoros esten. <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>, 2010. november 02. Magyar Távirati Iroda/Magyar Országos Tudósító. Budapest, 1942. február 11.

⁴²⁸ <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>, 2010. november 02. Magyar Távirati Iroda. 1942. június 16.

⁴²⁹ <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>, 2010. november 02. Magyar Távirati Iroda, 1943. március 14.

⁴³⁰ 1943. május 23-án, a hősök napján tartott levente díszfelvonulásról szóló cikkben külön megemlézték a felvonuló ejtőernyős leventéket „formaruhájukban, teljes felszereléssel”. Pálosy János: Lelki előkészítés a Hősök napjára. In: Szébb jövőt! 1943. VI. 5. 8. A „budapesti VIII. kerületi ejtőernyős leventeszakasz őrségváltása a szabadságtéri ereklyés országzászlónál” aláírással, az ejtőernyős levente díszőrségről fotó a Magyar Erő 1942. XII. 18. számában jelent meg. A felvételen jól látható a leventék által is viselt kezeslábas, valamint a bőr pilótasapka és a bal karon viselt felvarrható levente jelvény.

⁴³¹ Vitéz Bély Alajos: (1918-ig: Bruckner, 1927. 3. 19-ig: Béli) vezérezredes (lov.). Budapest, 1889. július 8. – Budapest, 1946. december 22. Részletes életrajzát l. *Szakály S.*: Vezetés i. m. 48-49.

⁴³² Vitéz Kudriczy István: (1922. 8. 11-ig Haiser) altábornagy (gyal.). Gimnáziumi érettségi után a Hadiakadémián végzett (1923-1925). Hadnagygyá 1916. 7. 1-én, (1915. 9. 1-ei ranggal), főhadnagygyá 1917. 11.

megkezdtek az ejtőernyős kiképzést. (kiemelés a szerzőtől)”.⁴³³ Egyes források szerint már 1940 nyarán megkezdődött az ejtőernyős előképzés, ennek vezetője Pataky Géza százados volt.⁴³⁴ Az ejtőernyős előképzésre a fiatalok önként jelentkezéssel kerülhettek be. A jelentkezők kiképzése 15-16. életévükben kezdődött és 2-3 évig tartott, ezután 18-19 évesen kerülhetett az ejtőernyős jelölt korengedélyes⁴³⁵ az ejtőernyős csapathoz. Az orvosi vizsgálat után az arra alkalmasakat ejtőernyős csoportokba osztották be, és heti két-három alkalommal tartották kiképzésüket, ügyelve arra, hogy ne hátráltassák a fiatalokat tanulmányaikban, vagy egyéb foglalatosságokban. Az előképzés a következő részekből tevődött össze: előkészítő

1-én, századossá 1925. 11. 1-én nevezték ki, őrnagy 1935. 5. 1-től, alezredes 1938. 5. 1-től, ezredes 1940. 9. 1-től, vezérőrnagy 1943. 2. 1-től, altábornagy 1944. 11. 1-től. Szakály S.: Vezetés i. m. 192-193.

⁴³³ Dr. Blasszauer R.: Ihnetov i. m. 85. Ugyanitt található egy bejegyzés 1942. december 12-ről, ahol az Országos Vezető (vitész Bély Alajos altábornagy) tájékoztatta a honvédelmi minisztert, hogy 27 ejtőernyős csapat megkezdte a munkáját. Dr. Blasszauer R.: Ihnetov i. m. 138. „A légierő parancsnokság és a Honvédelmi Minisztérium 1941 tavaszán lefektette az ejtőernyős utánpótlás alapelveit. Ennek megfelelően megindult az ejtőernyős előképzés a leventemozgalomnak nevezett minden fiatal fiúra kiterjedő ifjúsági szervezet révén. 1941 őszén a fővárosi kerületekben és a jelentősebb településeken megalakultak az ejtőernyős leventeszakaszok, melyekben az önként jelentkezők írásbeli szülői engedéllyel, szigorú orvosi vizsgálat után kerülhettek. Itt év közben a csapatnem sajátosságaival ismerkedtek, igen erőteljes sportmunkát végeztek, ugrási előgyakorlatokat folytattak, ejtőernyőt hajtogattak. Az 1941-1942-es kiképzési évtől kezdve a legjobbakat a nyári szünidőben táborozásra hívták be Rákosra, ahol a lengyel tervek alapján készült ugrótoronyból rögzített ejtőernyő segítségével ugrási gyakorlatokat végeztek.” Urbán szkv., ejtőernyős leventeoktató, valamint Babják Zoltán egykori ejtőernyős leventé idézi: Huszár J.: Honvéd i. m. 93. A „leventeejtőernyős kiképzés” kezdetét a „Szébb jövőt!” című levente képes hetilap 1942 tavaszára tette. Szébb jövőt! 1942. V. 2. 7. Leventeoktatókat és ejtőernyős leventéket mutatnak be a melléklet 28. és 29. sz. képei.

⁴³⁴ „Pataky főhadnagyot Budapestre helyezték (1940-ben) a légierők parancsnokságának állományába. Ő irányította ezután az ejtőernyős-levente kiképzést. Erre a célra Csepelen épült egy 60 m magas ugrótorony, amiből teljesen biztonságos körülmények között ugorhattak a bátrak sportját kedvelő fiatalok. Ez lett volna az utánpótlás bázisa, amitől ezt reméltük, hogy az ejtőernyős szolgálatra jelentkezőknek nem fog a jövőben több mint a fele az ugrás előtt visszalépni.” Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 49-50. Az ugrótorony magassága, valamint felépítésének helyszíne pontatlan: a rákosi gyakorlóterén felépült ejtőernyős ugrótorony 80 m magas volt. Pataky Géza százados budapesti áthelyezéséről személyi gyűjtőjében nem található információ. HL Központi Irattár, 13806 sz. okmánygyűjtő.

⁴³⁵ Korengedélyes: a Magyar Királyi Honvédségben a hadkötelezettség korhatára 21 év volt, ezért kellett az ennél fiatalabbaknak korengedélyes kérvényért jelentkezni a katonai szolgálat korábbi megkezdésére. Ehhez a szülőktől írásos beleegyezést is be kellett szerezni. Pataky Géza százados adatai az előképzés időtartalmáról helyt állóak lehetnek, hiszen ha vitész Bély Alajos altábornagy naplójában foglaltak vesszük alapul – hogy az ejtőernyős leventeképzés 1941-ben kezdődött – akkor a 2-3 éves képzés 1943/44-re jöhetett ki az első kiképzett levente. Ezt támasztja alá vitész Bély Alajos altábornagy bejegyzése az 1943. I. 1-től 1943. V. 15-ig terjedő időszakból:

„Az ejtőernyős kiképzésre vonatkozólag jelentette az Országos Vezető, hogy jelenleg 36 ejtőernyős leventecsapat működik, csapatonként 30 – 60 leventével. Az októberi bevonulások alkalmával előreláthatólag 450 – 500 előképzett eje. leventét tud a leventeintézmény a honvédség rendelkezésére bocsátani. 1943. év nyarán leventeoktató és ifjúvezetőképző tanfolyamok lesznek Pápán.” Dr. Blasszauer R.: Ihnetov i. m. 236. A haderőn kívüli előképzés rendes ideje két év, a rövidített idő egy év. Jelentkezhet minden 17. életévét már betöltött, de 20. életévét még nem betöltött fiatal. A 17-19 év közöttiek, mint korengedélyesek, a 20 évesek egy év múlva, mint sorkötelesek, kerülhetnek az ejtőernyős csapatokhoz. Ejtőernyős leventék (sz. n.). In: Magyar Katonaújság 1941. okt. 25. 4. „A hivatalos jelentkezési felhívás alapján önként jelentkezett leventéket (17-19 évesek) katonáorvos vizsgálja meg és elbírálja, hogy az illető erre a szolgálatra alkalmas-e vagy sem. [...] Az orvosi vizsgán megfelelő leventéket külön csapatokba osztják be (ejtőernyős leventecsapatok), ahol olyan kiképzést kapnak, amely a későbbi, ejtőernyős csapatbeli kiképzéshez alapul szolgál. Az ejtőernyős előképzés két évig tart és feloszlik előkészítő oktatásra, továbbá ugrótoronygyakorlatokra. Az előkészítő oktatás a levente lakóhelyén egyelőre csak a nagyobb városokban folyik, míg az ugrótoronygyakorlatok egy háromhetes összevont táborozásból állanak, amikor összegyűjtik az összes ejtőernyős csapatokat a Budapest környékén felállított ugrótoronynál”. Pataky Géza: Ejtőernyős levente. In: Szébb jövőt! 1941. XI. 1. 6.

oktatás és gyakorlatok, kiképzés az ugrótoronynál, különleges gyakorlatok.⁴³⁶ Az oktatást a diákok (ifjak) leventekörzetekben kapták, ejtőernyős oktatóktól, akik többnyire leszerelt ejtőernyősök voltak.⁴³⁷ A haderőn kívüli előképzés célja a szűrés volt, hogy kiválogassa a testileg vagy lelkileg arra nem alkalmasokat a jelentkezők közül. A különböző talajgyakorlatok mellett – melyek elemei a honvéd ejtőernyős kiképzéshez hasonlóak voltak – nagy szerepek kaptak a különböző fegyver nélküli harcmódok oktatása is.⁴³⁸ Az ejtőernyős előkészítő oktatás és előkészítő gyakorlatok a következőkből álltak: előkészítő testedzés – hangsúly a lábizmok erősítésén, előkészítő gyakorlatok a földet érésre, elméleti és gyakorlati kiképzés ejtőernyővel, fegyver- és lőszerismeret, tereptan, térképolvasás, műszaki alapkiképzés, zártrendű gyakorlatok, harckiképzés.⁴³⁹ Az ugrótorony mellett ugróponyvába is hajtottak végre a leventék ugrásokat. „Minden ugrótoronyhoz tartozik egy ugróponyva, ami nem egyéb, mint egy L-alakban kifeszített széles, erős ponyva, amelybe az ugró 10 – 30 méter magasból leugrik.” A súrlódás következtében az ugró, mire a ponyva végéhez ért, lefékeződött.⁴⁴⁰ Pataky Géza százados elképzelése szerint a léggömbből végrehajtott gyakorló ugrások olcsón kivitelezhető és köztes kiképzési metódusokat jelentettek volna, ám ez a javaslat nem öltött testet.⁴⁴¹ Az ejtőernyős előképzés végét, úgymond csúcspontját jelentette az ugrótoronyból való ejtőernyős ugrások gyakorlása a rákosi gyakorlótéren. Erre az ugrótoronynál végrehajtott ejtőernyős kiképzés szolgált, három hetes táborozás keretében.⁴⁴²

⁴³⁶ Pataky G.: Ég és föld i.m. 103-104.

⁴³⁷ Az 1941-es év folyamán 29 leventeoktató részesült ejtőernyős kiképzésben, hogy továbbadhassa tapasztalatát a leventéknek. A kiképzés „Magyarország egyik repülőterén folyt le.”. Az előkészítő részben (lényegében ejtőernyős kiképzést kaptak az oktatók, semmilyen speciális, leventeoktató kiképzésben nem részesültek – legalábbis Pápan nem) reggelente tornával kezdték a napot, majd ejtőernyő hajtogatás következett. Ezután különböző szerekek gyakorlatoztak – rúd- és kötélmászás, nyújtó, korlát, asztalugrások – végül ugróállványokról ugrottak. A gyakorlatok végét az ejtőállvány zárta. Természetesen részesültek szoktatórepülésben is. Leszállás után még rövid hasizomgyakorlat, majd kézi- vagy kosárlabdajáték zárta a napot. *Minnaeh Mária*: Ejtőernyős kiképzés. In: Szébb jövőt! 1941. IX. 13. 7.

⁴³⁸ A Nemzeti Sportcsarnokban lezajlott cselgáncs bemutatón a kispesti ejtőernyős levente csapat (vezetőjük egy Nagyszebeni nevű, keresztnév és rendfokozat nélkül említett személy) szuronnal rendelkező ellenség ellen mutatta be a cselgáncs előnyeit. <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1> 2010. 11. 02. Magyar Távirati Iroda, sportkiadás, 1943. június 21., 11 óra 55 perc.

⁴³⁹ Pataky G.: Ég és föld i.m. 104-105. A kiképzés zöme egy 1941-es sajtó beszámoló szerint még csak a nagyobb városokban folyt. Ezekben a városokban ejtőernyős szakosztályokra felosztva tanulták az ejtőernyős ismeretet, fegyver-ismeretet, térképtant és térképolvasást, valamint a műszaki ismereteket. Emellett testedző gyakorlatokat végeztek. *Magyar Katonaiújság*: Leventék i. m. 4. „Az előkészítő oktatás heti négy órát vesz igénybe és általában a következő kiképzési ágakra oszlik fel: a) Előkészítő testedzés, b) Előkészítés, c) Ejtőernyősismeret az ejtőernyős ugrásra, d) Fegyver- és lőszerismeret, e) Előkészítő looktatás kiegészítése, f) Tereptan, g) Harckiképzés, h) Műszaki kiképzés, i) Alaki kiképzés. A kiképzés másik főrésze a minden év nyarán megtartandó háromhetes összpontosított táborozás, amelynek keretében a leventék a toronyugrást gyakorolják.” Pataky G.: Levente i. m. 6. Bővebben l. Pataky G.: Ég és föld i.m. 105.

⁴⁴⁰ Pataky G.: Ég és föld i.m. 108. Rendkívül érdekes a Magyar Világhíradó 1005. része. Az 1943. májusi adásban látható, hogy az olasz ejtőernyősöket (feltehetőleg a Folgore hadosztály katonáit) ugrótoronyon képezték ki, és földet érésükre – alacsonyabb magasságból – ugyanúgy használták a ponyvát, ahogy azt Pataky leírta.

⁴⁴¹ Pataky G.: Ég és föld i.m. 109-110.

⁴⁴² *Magyar Katonaiújság*: Levente i. m. 4., Pataky G.: Levente i. m. 6. 1944-ben – az első és egyetlen végrehajtott nyári ugrókiképzést szolgáló tábor idején – 300 főnyi válogatott levente részesült az ugrótoronynál kiképzésben. *Molnár Károly*: Ejtőernyős leventék táborában. In: Szébb jövőt! 1944. IX. 2. 6. Az első ejtőernyős

A kiképzés fejlődési lépcsőjének végén az ejtőernyős levente felvételt nyert a vitéz Bertalan Árpád 1. honvéd ejtőernyős-zászlóalj keretébe, ahol már igazi, repülőgépből végrehajtott ugrás várt rá. Az ejtőernyős leventék közül aki – erre vonatkozóan nincsenek konkrét adatok – meghatározott számú ugrást végrehajtott, már az első kiképzési év végén megkapta az ejtőernyős levente jelvényt.⁴⁴³

VI./3 Az ejtőernyős leventeképzés alapja: az ejtőernyős ugrótorony

1936-ban születtek az első iratok az ugrótoronnyal kapcsolatban.⁴⁴⁴ A Lüh 1936. szeptember 24-ei, a vezérkar főnökének⁴⁴⁵ szóló feliratában az ugrótorony felépítését azzal indokolta, hogy az 1937/38. szervezési évben „oly földi alakulat (gránátosok),⁴⁴⁶ felállítását tervezi, amelynek ejtőernyő ugrásban való kiképzése az alakulat hivatásából kifolyóan alapvetően szükséges.”⁴⁴⁷ Az ugrótorony gazdaságosságát azzal indokolták, hogy a kiképzés feltételeinek megteremtése mellett a repülőgéppel történő kiképzést csökkenteni tudná. Magát a tornyot eredetileg Tapolcán tervezték felépíttetni úgy, hogy a kiképzést már a következő évben, 1937. január 1-én megkezdték volna. A torony tervezett költségeit 15-20.000 pengőre becsülte a Hivatal. Magassága a mellékelt vázlat szerint 80 méter volt (70 méter az állványzat és 10 méter a felépítmény). A Hfp. kiko. állásfoglalásában külföldi folyóiratokban⁴⁴⁸ megjelent cikkeket hozott fel a légi szállítás és függőleges átkarolás kérdésére, ezzel indokolta meg a különleges alakulatok létjogosultságát. Az ugrótorony előképzés lenne a későbbi valódi gyakorlóugrások végrehajtásához. A Lüh. kiemelte az esetleges bekövetkező kiképzési

leventetáborba 450 levente vonult be, közülük 358 lett alkalmas. Az alkalmatlanok legnagyobb része az első napok orvosi vizsgálatain esett ki. „A kiképzés egész tartama alatt a szolgálat sajátosságaival összefüggő lényegesebb sérülést senki sem szenvedett a növendékek közül, noha mintegy 1300 ugrás történt, leszámítva a nem jegyzett kísérleti és próbaugrásokat.” *Dr. Szolár B.*: Leventetábor i. m. 598. Az ugrótornyos kiképzés egyes mozzanatait mutatja be a melléklet 26. és 27. sz. képe.

⁴⁴³ Az ejtőernyős levente jelvények adományozásáról, kiosztott darabszámukról nem áll rendelkezésre információ. Megfigyelhető a Magyar Szárnyak 1942. június 15-ei számának elején lévő ejtőernyős leventékről készült fénykép, amelyen a hivatalos, honvéd ejtőernyős fémjelvényt viselték a levente jelvény helyett. Úgy tűnik a jelvények viselésének nem volt hivatalosan lefektetett szabályzata, illetve elképzelhető, hogy nem állt rendelkezésre elegendő levente jelvény. Fokozza az ejtőernyős levente jelvény viselése körüli bizonytalanságot, hogy egyes esetekben a magyar királyi honvéd ejtőernyős zászlóaljnál is rendszeresített jelvényt viseltek egyes leventék. Emellett létezett külön ejtőernyős levente jelvény is, amely formája nagy vonalakban a honvéd jelvényt követi, kisebb méretű koponyával, valamint alatta egy „L” betűvel tűzzománc pajzsban. Még egy egyszerűbb ejtőernyős-levente jelvény változat is ismert, mely pajzsból, benne a levente „L” betű szimbólumából, fölötté ejtőernyőből, valamint kétoldalt stilizált szárnyakból állt. Elképzelhető, hogy ezt a jelvényt az ejtőernyős leventeoktatók viselték. Utóbbi jelvényről kép található: Magyar Katonaujság 1943. jún. 12. 7.

⁴⁴⁴ HL HM 1556/ VI-1. oszt. eln. – 1936.

⁴⁴⁵ 1936 szeptemberében Rátz Jenő volt a Honvéd Vezérkar főnöke.

⁴⁴⁶ Kezdetben magyar ejtőernyősök helyett gránátos csapatok légi szállítását és kirakását képzelték el a magyar hadvezetésben, azonban miután a németek elvetették ezt a bevetési módot, illetve elnevezést (Fallschirm-Infanterie = ejtőernyős gyalogság), az elképzelés megvalósítása és a fogalom is kikerült a magyar terminológiából.

⁴⁴⁷ HL HM 1556/ VI-1. oszt. eln. – 1936.

⁴⁴⁸ Deutsche Luftwehr 1936/9, La Revue d' Infanterie 1936, Vojenske Rozhledy 1936. HL HM 1556/ VI-1. oszt. eln. – 1936.

balesetek negatív hatását és hangsúlyozta, hogy növelte volna a vállalkozó kedvet a fokozatos, először a toronyból végrehajtott kiképzés. Nem is javasolták a kiképzés megkezdését repülőgépből a torony megépítéséig. A 11. osztály⁴⁴⁹ részéről 1937. január 28-án kelt válaszában a Kfcsf. azt a döntést hozta, hogy a Lüh-nek a torony 50.000 pengős költségét (tehát nem 20. 000 pengőt, mint ahogy azt a Lüh. állította) a hivatalnak az 1937/38. évi költségvetésből kell kigazdálkodnia. Amennyiben ezt sikerült volna vállalni, a torony már 1937. október 1-re felépülhetett volna. Az Acsf.⁴⁵⁰ állásfoglalásában kifejtette, hogy az ugrótorony felépítésére szükséges kb. 50.000 pengőre fedezet nem állt rendelkezésre, esetleg a következő, 1938. költségvetési évre. Emiatt a kiképzést repülőgépről kellett volna végrehajtani, ami a gépek elhasználódásának fokozódásával, üzemanyag-többletköltséggel, valamint esetleges kiképzés közben megtörténő balesetekkel járhatott volna. A Lüh. jelentette, hogy 1937. augusztus 19-én a H. M. 11. osztály 1937/38. évi költségvetésében sikerült 50.000 pengőt biztosítani az építkezésre. 1937 augusztusában tovább folytatódtak az iratváltások a torony megépítésével kapcsolatban. Az iratokban itt már 60.000 pengő hitelt említett a 11. osztály.⁴⁵¹ A Lüh. továbbra is a tapolcai lőtéren javasolta a torony felépítését. Javaslatot tett továbbá, hogy a varsói katonai attasé⁴⁵² Lengyelországból szerezze meg a tervrajzokat, mivel ott több ugrótoronyt is építettek. A varsói Acélszerkezetek r.t., az attasénak a rajzokat, szerkezeti leírást, valamint fényképet tájékoztató jelleggel adta át, mivel több szerkezeti szabadalom Magyarországon még nem volt törvényesítve. Javaslatukban ajánlották, hogy kérésre szívesen küldtek volna árajánlatot (megrendelés esetén elkészítették volna a tornyot). A katonai attasé újabb, október 20-ai jelentésében arról számolt be, hogy a lengyel vezérkar utasította a „Bistal” Építkezési Rt-t, mely az ugrótoronyokat építette, hogy bocsássa rendelkezésre az ugrótoronyok tervrajzát és költségvetését. Hozzájárult továbbá ahhoz, hogy egy műszaki szakember megtekinthesse a varsói 20 méteres, illetve a lodzi 40 méteres tornyot. Magyar részről mérnök kiküldése nem került szóba, a tervrajzok beszerzése fontosabb volt. A varsói attasé november 29-ei jelentésében közölte a Chorzowi Vasművek által átadott 20 méteres torony tervrajzát, a torony fényképét, valamint 4 különböző magasságú ugrótorony építési költségét. A gyár javasolta, hogy licenz megvásárlása helyett inkább ők építsék meg a tornyot.⁴⁵³

A lengyel katonai attasé mellett a berlini katonai attasé is utasításokat kapott, hogy tájékozódjon a meglévő német ugrótoronyok műszaki, szerkezeti leírásáról, építési költségéről.

⁴⁴⁹ HM 11. osztály: építési ügyekkel foglalkozott.

⁴⁵⁰ Az említett időben Győrffy-Bengyel Sándor volt az anyagi csoportfőnök.

⁴⁵¹ A 11. osztály egy ejtóernyő ugrótorony építésére az 1937/38. költségvetési évben 60.000 P. hitelt kapott. HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

⁴⁵² HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937. 1937-ben Lengyel Béla vezérkari alezredes volt a varsói katonai attasé.

⁴⁵³ HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

A berlini attasé 1937. november 25-én küldte meg válaszáat. Az RLM a megkeresésre közölte, hogy lehetővé tették egy szakember utazását, hogy a tornyokat tanulmányozhassa, ugyanakkor a műszaki dokumentációt nem adták át. A német légierő már elvetette az ugrótornyos kiképzést, mivel drágának (200.000 RM) ítélte, illetve nem jó tapasztalatokat szereztek vele. Emiatt régóta repülőgéppel hajtottak végre az ejtőernyős ugrásokat. A német ejtőernyősök bekötött ugrást alkalmaztak, 80-100 méter magasságból, továbbá az is kiderült az RLM válaszából, hogy ugrás során a felszerelést nem vittek magukkal, hanem azt külön dobták le.

„Az ejtőernyős szds.kiképzésnek csak igen kis részét képezi az ejtőernyős ugrásban való kiképzés /toronyból és repülőgépből/. A zöme a földön zajlik le és hivatásának megfelelően főleg robbantó, szabotázs és rohamkiképzés-szerű, amihez megfelelő terület kell. Ez Szombathelyen nincs. Ezért az értekezlet javasolja, hogy a szd.kerüljön a gyság-i lőiskola kötelékébe Várpalota elhelyezéssel. A torony kiképzés csak 3 – 4 hétig tart s az egyszer kiképzett ember többé nem tér vissza a toronyugráshoz. Már csak repülőgépből ugrik.”⁴⁵⁴

Tehát a toronynak az előképzésben lett volna nagy szerepe. Az értekezleten felmerült javaslatban a tornyot Pesten (a Rákos mezőn található katonai gyakorló téren) tervezték elhelyezni, mivel így az ejtőernyős-századon kívül a megfogalmazás szerint „polgári egyének (leventék, cserkészek)” rendelkezésére állt volna.⁴⁵⁵

1938. évi szeptember hó 19-én 12 órakor, a Honvédelmi Minisztérium kiképzési osztály vezetőjének hivatalos helyiségében megtartott újabb értekezleten folytatták az ejtőernyős ugrótorony elhelyezésének megvitatását. Szóba került a Vát repülőtere is, mint megfelelő építkezési terület. A vati repülőtér esetében azonban a repülőtér mellett nem állíthatták fel a tornyot, mivel annak 70 méteres magassága veszélyeztette volna a repüléseket. Emiatt felépítésére csak „Vát-i rep.tér mellett lehetne elhelyezni, amely a rep.tértől 16 km.távolságra fekszik és közelében nincs villanyáram, amely az ugrótorony felvonójának működtetéséhez szükséges volna.” Így Vátot, mint lehetséges ejtőernyős támaszpontot és ugrótorony bázist, elvetették. A torony elhelyezésére a következő határozatot hozták:

„Az ejtőernyő torony elhelyezésére vonatkozólag az értekezlet úgy határozott, hogy az Budapesten a Rákos-i gyak. téren állíttassék fel, azon elgondolással, hogy az ejtőernyő ugrótorony az ejtőernyős szd. kik-re évenként legfeljebb 1-2 hó tartamára szükséges csak, míg Budapesten az a többi időben úgy az 5. vkf. céljait⁴⁵⁶ szolgálhatja, mint pedig bármely más

⁴⁵⁴ HL VKF 3177/ 1. oszt. eln. – 1938.

⁴⁵⁵ HL VKF 3177/ 1. oszt. eln. – 1938.

⁴⁵⁶ 5. vkf. osztály = A Honvédség földi erőihez tartozó alakulatok ki- és továbbképzésének, valamint a honvédek katonás szellemben való nevelésének elvi irányítása. Az alapvető kiképzési utasítások szerkesztése, nagyobb csapatgyakorlatok előkészítése. A szárazföldi és légi erők együttműködését biztosító gyakorlatok szervezése. A csapatok felszerelését képező mindennemű hadianyag csapatkipróbálására vonatkozó rendelet kiadása. A

*központi kiképzést lehetségessé tesz és propagandisztikus céllal /:leventék, cserkészek, honvédség tagjai, stb.:/ engedélyezett ugrásokkal nagyban hozzájárulhat az ejtőernyős alakulatok személyi szükségletének **utánpótlásához**. (kiemelés a szerzőtől)”.⁴⁵⁷*

1939-ben az iratokban csak egy-egy sor utalt a torony sorsára. 1939. szeptember hó 15-én a III. Csfh.-nél tartott értekezleten döntöttek az ejtőernyős-század október 1-vel történő haladéktalan felállításáról. A megbeszélésen rövid utalás is történt az ugrótoronyra, melyet rögzítettek: „Az ugrótorony felállítása függőben.”⁴⁵⁸ Az értekezlet rendelkezéseit magába foglaló intézkedés szinte szóról-szóra megismétli az előiratot: „Az ugrótorony felállítása egyelőre függőben marad.”⁴⁵⁹

1943-ban végül megvalósult az 1936 óta tervezett és a magas költségekre hivatkozva többször elhalasztott ejtőernyős ugrótorony megépítése és felavatása: ekkor azonban már csak az ejtőernyős leventék kiképzésére használták. Elég későn történt mindez, hiszen a háború második harmadában, Európában már csak Magyarországon⁴⁶⁰ létezett ugrótornyos kiképzés. Németország már a háború előtt elvetette⁴⁶¹ az ugrótornyos kiképzést, Nagy-Britannia ejtőernyős csapatnemét már eleve repülőgépekből végrehajtott ugrásokkal képezte ki. Az Egyesült Államok azonban szintén építtetett ugrótoronyokat⁴⁶² 1942-ben és az ejtőernyős újoncok kiképzésüket ezeken kezdték meg. Az Amerikai Egyesült Államokon kívül még a Szovjetunió rendelkezett nagyszámú ugrótoronnyal, melyek a háború előtt több ezer ember számára biztosították az ejtőernyős képzés lehetőségét.

A torony avatására a honvédelmi miniszter⁴⁶³ jelenlétében került sor, 1943. augusztus 22-én, Rákosmezőn.⁴⁶⁴ A Magyar Távirati Iroda kimerítő beszámolót készített az esemény

gyakorlóterek, központi és hadtest kiképző táborok, lőterek elvi kérdései, fegyvernemi kiképzőiskolák kiképzési és felszerelési ügyei. A csapatisztek továbbképzési ügyei - ezredesig bezárólag. A honvéd zenekarok kiképzési és anyagi ügyei, katonai ünnepek szervezése. A haderőn kívüli kiképzés lényeges ügyeiben véleménynyilvánítás. <http://mek.niif.hu/01300/01340/html/fond03.htm>. 2012. 01. 20.

⁴⁵⁷ HL VKF 3277/ I. oszt. eln. – 1938.

⁴⁵⁸ HL HM 47.726/ III. csfség. eln. – 1939.

⁴⁵⁹ HL HM 49.538/ III. csfség. eln. – 1939.

⁴⁶⁰ Magyarországon kívül még Olaszország használt ugrótoronyt, az olaszok ejtőernyős csapataik kiképzésénél. L. 751. sz. lábjegyzet.

⁴⁶¹ A berlini magyar katonai attasé érdeklődésére a német Birodalmi Légügyi Minisztérium válaszában közölte, hogy: „a./ A német légierők a toronyból való leugrást már régen elvetették, mert költséges /: 1 torony ára kb. 200.000 RM.:/, továbbá mert nem jó tapasztalatokat szereztek vele. Már régóta a gépből való mechanikus – nem manualis – leugrás rendszerére tértek át és azt kitünő eredménnyel 80 – 100 m magasságból gyakorolják.” – HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

⁴⁶² A Fort Benningben létrehozott ejtőernyős iskolában több ugrótorony is létezett, melyek jól láthatóak a korabeli felvételeken. <http://www.eucmh.com/2009/04/25/injuries-at-the-parachute-school-us-army/>, 2010. 10. 07.

⁴⁶³ Csataji Csataj Lajos, honvédelmi miniszter (Arad, 1886. augusztus 1. – Budapest, 1944. október 16.) Életrajzát részletesen l. *Szakály S.*: Vezetés i. m. 69.

⁴⁶⁴ Régi írásmód szerint írva. Az ugrótorony avatásakor jelen volt vitéz Bély Alajos, vitéz Solymossy Ulászló és csatai Csataj Lajos is. Vitéz Haynal Alajos ezredes, Budapest levente parancsnoka ismertette az ugrótorony felállításának körülményeit. A honvédelmi miniszter avatóbeszéde után sor került az ejtőernyős leventék bemutató gyakorlataira, melyek az ejtőernyős kiképzés egyes szakaszait ismertették. A különböző testedző gyakorlatok mellett az ökölvívás, birkózás és a cselgáncs bemutatók arattak nagy sikert. Magyar Katonaújság

alkalmából. Innen tudhatjuk meg, hogy a torony piros és fehér színű, 80 m magas⁴⁶⁵ volt, felavatásán több katonai és polgári előkelőség⁴⁶⁶ tette jelenlétét. Az előkelőségek díszemelvénye mellett az ugrótorony körül felállított lelátókon a nagyszámú közönség is jelen lehetett az ünnepélyes pillanaton. A leventék először a tornyot mutatták be, majd ugróbemutatók következtek. Az ugrások közben Héjából álló vadászrepülőgép raj húzott el az egybegyűltek felett, majd a BSZKRT Sportrepülő Egyesület kiképző keretének gépei mutattak be kötelékrepülést. Végül Kovács Sándor „Jungmeister” típusú gépével műrepülő bemutatót tartott.⁴⁶⁷ Az eseményt még a finn Uusi Suomi lap is megemléltette.⁴⁶⁸

VI./4 Ugrótorony tervrajzok⁴⁶⁹ beszerzése Lengyelországból

Miután a német fél a magyar megkeresésre azt a választ adta, hogy megfelelő és elegendő szállítógéppark áll rendelkezésére a kiképzéshez, továbbá, hogy az ugrótornyos kiképzést

(szerző nélkül) 1943. augusztus 28. 3. A Magyar Katonaujság 1943 júniusában beszámolt arról, hogy az ugrótorony „hamarosan” szolgálatba áll. Magyar Katonaujság 1943. június 26. 7. A Szebb jövő! 1943. VIII. 28. számában a Levente Hírközpont jelentette, hogy az ugrótornyot vasárnap délután avatták fel. Levente élet. In: Szebb jövő! 1943. VIII. 23. 13. A Magyar Szárnyak cikkében az ejtőernyős ugrótorony elkészültét előreláthatólag július elejére prognosztizálták. Ejtőernyős levente-ugrótorony épül. (sz. n.) In: Magyar Szárnyak 1943. VI. 1. 6. A Rákosi gyakorlótéren 1943. augusztus 22-én avatták fel vitéz Csatay Lajos jelenlétében az ugrótornyot. *Stirling György*: Ejtőernyős ugrótornyot avattak a leventék. In: Magyar Szárnyak 1943. IX. 1. 22. 1943. augusztus 22-én a Magyar Távirati Iroda a „nagyarákosi leventeejtőernyős szakkiképzési tábor” bemutató ünnepségéről tudósított. Magyar Távirati Iroda, 1943. augusztus 22., 21 óra „Június-augusztus hónapokban 600 eje. levente kiképzése van tervbe véve, háromhetes tanfolyamokon, a budapesti eje. ugrótornyon.” *Dr. Blasszauer R.*: Ihnetov i. m. 236.

⁴⁶⁵ Vitéz Bély Alajos altábornagy naplójában, az 1943.I.1-től 1943. V.15-ig terjedő időszakból szintén megemlíti a rákosi gyakorló téren megépített ugrótornyot, ám 75 méteres magasságot ad meg. (5 méteres tévedés elenyészőnek mondható): „Budapesten, a rákosi gyakorló téren elkészült a 75 méter magas (Magyarországon első) ejtőernyős ugrótorony. (Felavatása június hónapban tervezve.)” *Dr. Blasszauer R.*: Ihnetov i. m. 236. Az építmény 80 méter magas, piros és fehér színű volt. Magyar Távirati Iroda, 1943. augusztus 22. 21 óra és 1943. augusztus 22. 22 óra 26 perc. „a 80 méter magas ugrótorony Európa leghatalmasabb ilyen építménye” Új Nemzedék, 1943. augusztus 21. 6. „Az ejtőernyős ugrótorony kb. 75 méter magas” **Ejtőernyős leventék** 4. „A torony – mint említettük – nyolcvan méter magas és hazánk első ilyen alkotmánya.” *Stirling György*: Ejtőernyős i. m. 22. 80 méter magas tornyot említ Molnár Károly is. *Molnár K.*: Ejtőernyős leventék i. m. 6.

⁴⁶⁶ Jelen lévő magas rangú személyek: vitéz Bély Alajos altábornagy, az ifjúság honvédelmi nevelésének országos vezetője, vitéz Magyarossy Sándor altábornagy, légierők képviselőjében, vitéz Németh József altábornagy, vitéz Major Jenő altábornagy, Hász István és Soltész Elemér táborigazgatók, vitéz Solymossy Ulászló vezérőrnagy, a leventék országos parancsnoka, Fáy István államtitkár, Traeger Ernő miniszteri osztályfőnök, Misángyi Ottó, az Országos Központ vezetője, stb. <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1> 2010. 11. 02. MTI 18. kiad., 1943. aug. 22., 21 óra.

⁴⁶⁷ <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1> 2010. 11. 02. Magyar Távirati Iroda, 1943. augusztus 22, 21 óra.

⁴⁶⁸ Az Uusi Suomi jelentette, hogy a magyar leventék ejtőernyős kiképzésére felépítették Európa legmagasabb gyakorlótornyát. <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1> 2010. 11. 02. Magyar Távirati Iroda, 1943. augusztus 27., 0 óra 52 perc.

⁴⁶⁹ Az ugrótorony technikai ismertetése alatt az átadott lengyel ugrótorony szerkezeti terveit értjük, mivel a magyar toronyról csupán fényképekkel, illetve filmfelvételekkel rendelkezünk, tervrajza, vagy egyéb műszaki dokumentációja nem maradt fenn. A katonai objektumok építési anyagában, a nagyarákosi építkezésekkel kapcsolatos dobozban magáról az ugrótoronyról technikai leírás vagy műszaki rajz nem maradt fenn, csak a hozzá kapcsolódó megfigyelő épületről, illetve a leventék számára tervezett barakkokról. HL VII. 244. Katonai objektumok építésére vonatkozó iratok jegyzéke, Nagyrákos, 1943., helyszínrajz, 165. doboz.

elvetették⁴⁷⁰ – a magyar fél Lengyelországnál érdeklődött, mivel a lengyeleknél már több városban⁴⁷¹ épült ugrótorony. A Honvédelmi Minisztérium 11. osztálya a következőkkel összegezte az ugrótorony tervrajzainak beszerzésével és építésével kapcsolatos problémákat:

*„Miután a Lüh. véleménye szerint eddig ugrótoronyokkal nálunk senki sem foglalkozott szakszerűen, ilyet nálunk még senki sem látott, a részletekre nézve támpontunk nincs. A Lüh. tudomása szerint a tekintetbe jövő államok közül ilyenek csak Lengyelországban vannak.”*⁴⁷²

A magyar fél követelményei az ugrótoronnyal kapcsolatban a következők voltak:

„A tervezéshez kívánatos lenne már megépült és jól bevált ugrótorony tervének és műszaki leírásának, esetleg a költségvetési kiírásának megszerzése.

A torony tervezésénél nem annak szilárdsági számítása, hanem az ugró szerkezet kiképzése /: ugródeszka, ejtőernyő felfüggesztés és lekapcsolás, az ugrónak az ernyő kinyílásáig való biztosítása, a felső ugrószerkezetnek a széliránynak megfelelő forgatása:/ az újszerű és legfontosabb feladat.

*Fentiek folytán igyekezzék az ottani legjobban bevált ugrótorony tervét, műszaki leírását és költségvetési kiírását megszerezni. Ha a terveket nem bocsájtanák rendelkezésre, akkor legalább az ugrószerkezet tervét és oly részletességű műszaki leírását szerezzék be, amely a tervezésnél hasznos támpontul szolgálhat. Egyben tudja meg azt is, hogy illetékesek hozzájárulnának-e ahhoz, hogy az építendő ugrótorony tervező mérnöke tanulmányútra, az ottani ugrótorony tüzetes, helyszíni megismerésére kimenjen.”*⁴⁷³

A hosszas fáradozás meghozta gyümölcsét: a lengyel fél készségesnek mutatkozott a kért dokumentáció átadására. A varsói magyar katonai attasé a következő tájékoztatást kapta: *„Mellékletként felterjesztem a Konstrukcije Stalowe R.T. hozzám intézett levelét, melyben kéri, hogy a nekünk betekintésre adott tervrajzot, - szabadalmi jogi okból, - kizárólag a mi általános tájékoztatásunkra adják ki.”*⁴⁷⁴

A Konstrukcije Stalowe mellékelten megküldte a varsói magyar katonai attasénak egy 20 + 8 m magas torony technikai leírását és tervrajzát.⁴⁷⁵

A magyar ugrótoronyot nem a megküldött lengyel tervrajzok alapján építették fel: sajnos konkrét egyéb információ az összehasonlításhoz a korabeli fénykép- és filmfelvételeken kívül

⁴⁷⁰ „A 11. osztály 29.520/el.n.11.-1937.szám alatt javasolta ugrótorony tervrajzának beszerzését a varsói katonai attaché útján. Ez az előirat szerint meg is történt. Miután utólag az 1/c osztály 29.520/el.n.11.-1937.számú ügypirat pro domójában annak a véleményének adott kifejezést, hogy ily ugrótorony tervrajzok a berlini katonai attaché útján is beszerezendők volnának [...] A fent elsőnek idézett rendelet kérdésében személyesen jártam el a RLM.-ben. Semmi akadálya sincs annak, hogy egy szakember a helyszínen tanulmányozzon egy ugrótoronyt. A rajzokat stb.-t egyelőre nem engedik át.” – HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

⁴⁷¹ Posenben, Bielskoban, Kowelben, Radomban, Varsóban, Katowiceban, Lwowban, Bialistockban, Lublinban, Thornban, Lodzban. HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

⁴⁷² HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

⁴⁷³ HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

⁴⁷⁴ HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

⁴⁷⁵ HL HM 34.495/ Eln. B oszt. – 1937.

nem áll rendelkezésre, ám ezeken is jól megfigyelhető a méret- valamint formabeli eltérés.⁴⁷⁶ Kiképzése, formája és alakja sem egyezett az 1937-es átadott lengyel tervrajzzal. Az ugrótorony mellett léteztek egyéb ellátó és tároló épületek is, melyekben a toronyhoz rögzített ejtőernyőt és egyéb felszereléseket tároltak (pl. ugrótorony ejtőernyő). Ezt szakmunkások felügyelték és adminisztrálták.⁴⁷⁷ Egyes információk szerint az ugrótorony felvonóval is rendelkezett.⁴⁷⁸ Az ugrótorony felavatásáról bővebben, míg a körülötte lévő épületekről és azok funkciójáról kevesebbet szolt a sajtó.⁴⁷⁹

VII. Ejtőernyős honvéd egyenruha, gyakorló ruházat

Nem sokban különbözött az ejtőernyős honvédek ruházata a gyalogságétól. A Magyar Királyi Honvédségben rendszeresített, zsávoly⁴⁸⁰ anyagú gyalogsági egyenruhát hordták az ejtőernyősök is. A többi fegyvernemhez képest az eltérést a gyakorló ruházat jelentette. Ez kezdetben nem volt speciálisan az ejtőernyős ugrásra kifejlesztve, mint a német⁴⁸¹ ejtőernyősöknél rendszeresített ruhadarabok, az ugrószolgálatot azonban ezekben is kiválóan

⁴⁷⁶ Világhíradó 1943., Levente, Szebb Jövőt!, Képes Vasárnap, Magyar Szárnyak, Tolnai Világlapja, Új Nemzedék c. újságok és folyóiratok.

⁴⁷⁷ A HM 43.000/ 1./a. oszt. eln. – 1943. számú rendeletéhez tartozó, 93. számú – A m. kir. Budapest székesfővárosi leventeparancsnokság és a m. kir. 2. honvéd kiegészítő kerületi leventeparancsnokság szervezési és állománytáblázatában, valamint ennek HM 43.200/ 1./a. oszt. eln. – 1943. számú rendelettel módosított, új 93. számú mellékletében a fővárosi leventeparancsnokság állományában lévő 4 polgári alkalmazott, pontosabban az irodai szerződéses szakmunkások (női munkaező) közül 1 – főnek a levente ejtőernyős ugrótoronynál gondnoki és raktárkezelői feladatot kellett ellátnia. Sajnos más forrás nem támasztja alá azt, hogy a rendelet életbe lépését és azt, hogy ezeket a kijelölt helyeket feltöltötték volna.

⁴⁷⁸ Molnár K.: Ejtőernyős leventék i. m. 6. A torony maga 15 méter mélyen volt bebetonozva a földbe. Rendelkezett „villámfelvonóval” és vaslétrával is. Kiss Károly: Ejtőernyős leventék. In: Képes Vasárnap 1943. VI. 1. 343.

⁴⁷⁹ „Az elszállásolás, sajnos anyagi nehézségek miatt még mostoha, pedig a növendékek kézbentartásának első feltétele az, hogy ellenőrizhető, egymáshoz közeli körletben legyenek, nem pedig szétszórva. Ez nemcsak fegyver szemponyjából fontos követelmény, hanem azért is, mivel különböző távolságú körletekből a táborhely megközelítése sok időbe kerül, amely a kiképzés rovására megy. [...] Az egyes ugrások ellenőrzésénél azonban nagy szükség volna a már tervbevett kis épület mielőbbi felállítására, amely a toronytól kb. 50 méterre lenne. Innen az oktató az ablakon keresztül észlelhetné az ugrás különböző mozzanatait és részben az ugrónak adhatna innen utasítást hangerősítőn, részben pedig távbeszélő összeköttetésben volna az ernyő ejtőszerkezet gépközvetőjével, illetve a toronyban lévő ugrásvezetővel.” Dr. Szolár B.: Leventetábor i. m. 597. A cikk megjelenésekor a tervezett épületek egy része (az ugrótorony belsejében található „villámfelvonó” és gépháza, az ejtőernyős leventék „laktanyája”) már megépült, ahogy azok a fényképfelvételen (2. p.) láthatóak. Az ugrótorony elkészültét 1943. július elejére tervezték, majd átadása után az otthonnal együtt a leventemozgalom vette volna át. Leventék ejtőernyős ugrótornya. In: Szebb jövőt! 1943. VI. 5. 12. Az elkészült épületek szállás- és kiképzési célokra szolgálhattak: „A korszerűen berendezett oktatóteremben elméleti oktatás folyik. A különböző ejtőernyőkről, a rendszerek közötti különbségről, széljárásról és az ugrás elméleti részéről esik itt szó.” Molnár K.: Ejtőernyős leventék i. m. 6. Vázlatos leírás található a gyakorlótérről a Magyar Szárnyakban is: „A műútról a gyakorlótér, ill. az ugrótelep – melyet a tornyot nagy körzetben övező kisebb épületek és különféle tornaszerek alkotnak – bejárata felé vezető út két oldalán leventék állnak sorfalat.” Stirling György: Ejtőernyős i. m. 22. A torony mellett a következő melléképületek alaprajza található meg a Hadtörténeti Levéltárban: ugrótorony-örház, figyelő torony, 160 fős ejtőernyős levente barakk, 4 szobás tisztai épület, ör- és lakóépület, 120 fős levente barakk, iroda, konyha és raktár épület, altiszti lakás-, étkező és legénységi ivó. HL VII. 244. Katonai objektumok építésére vonatkozó iratok jegyzéke, Nagyrákos, 1943., helyszínrajz, 165. doboz.

⁴⁸⁰ Zsávolyruhának a (nyári) gyakorló/laktanyai egyenruhát nevezték. Az ejtőernyősök alapruházata a gyalogsági (posztó) egyenruha volt. Dr. Bacsoni Tamás őrnagy írásbeli közlése. 2011. 10. 12.

⁴⁸¹ A német légielő egy rövidebb szabású kezeslábast fejlesztett ki és rendszeresített ejtőernyősei számára, hogy az ernyő okozta erőhatásokat csökkentse.

el lehetett látni. A repülőknél rendszeresített kezeslábast alkalmazták kezdetben az ejtőernyősök is, majd saját igényükre kialakított ruházatot kaptak.⁴⁸² A korabeli fényképeken kétféle változat látható: egy tavaszi-nyári, könnyebb vászonból készült, valamint egy szőrmebéléses, őszi-téli változat.⁴⁸³ Az ejtőernyős leventék szintén a kezeslábás vékonyabb, nyári változatát használták.⁴⁸⁴ Rendszeresített derékszj, valamint bőr pilóta sapka (haubé) tartozott a felszereléshez, a fül-részbe beépített fülhallgató nélkül. Az erdélyi bevonulások (Kolozsvár, Nagyvárad), az 1942. májusi csapatzászló-adományozás⁴⁸⁵ során, valamint a budapesti Hősök terén az ejtőernyős díszőrség is ezt a fejfedőt viselte. A leventék már nem kaptak olyan gumitalppal ellátott ugrócsizmát,⁴⁸⁶ amelyet az ejtőernyős honvédek használtak a háború első felében, a kiképzések alatt. Terepszínű kezeslábásokról szóló visszaemlékezések⁴⁸⁷ eléggé ellentmondásosak. Jelen ismereteink szerint levéltári források ezt nem támasztják alá.

A magyar tervezésű (?) sisak rendszeresítésére utaló egyetlen dokumentumban 1500 darab 35 M. mintájú rohamsisak gyors kiutalását kérte a parancsnok, vitéz Szügyi Zoltán alezredes, hogy a zászlóavatási ünnepségen viselhessék, mivel: *„Indoklásul jelentem, hogy az eje. sisakok még nincsenek legyártva, s viszont a zászlóavatási ünnepségen a Kormányzó Úr Öfőméltósága is meg fog jelenni, miért is szükséges, hogy a zlj. az előirt díszöltözettel legyen*

⁴⁸² A ballonvászon (nyári) pilóta kezeslábás szolgált mintául a későbbi, ejtőernyős kezeslábashoz, mely részleteiben tért el attól. Villámzárral (zipzárral) szűkíthető kéz- és lábérsszel rendelkezett. *Dr. Tóth L.: Egyenruhái i. m. 38.* A nyári vászon overallal és vászon pilóta sapkával kapcsolatban lásd a melléklet 11., 12.. sz. képét.

⁴⁸³ Ez a típus nem rendelkezett olyan átalakításokkal, mint a tavaszi-nyári változat: feltételezhető, hogy átalakítás nélküli, bélelt téli pilóta kezeslábast használtak az ejtőernyősök, bár erről hivatalos levéltári forrás nem lelhető fel. A kezeslábásról lásd a melléklet 11., 12., 14. sz. képét.

⁴⁸⁴ Magyar Világhíradó, 1943, Szebb Jövőt!, Magyar Szárnyak folyóiratokban, ill. újságokban található képanyag az említett ruházatról.

⁴⁸⁵ 1942. május 25.: Ejtőernyős csapatzászló-adományozás, melyen a díszvendég Horthy István kormányzóhelyettes volt.

⁴⁸⁶ Az ugrócsizma annyiban különbözött a rendszeresített 1941 M fűzős csizmától (bilgericsizmától), hogy vastag gumitalppal látták el. A talp tette lehetővé a biztonságos mozgást a repülőgép belsejében, valamit segített elnyelni a földet érés energiáját. *Baczoni Tamás: A Magyar Királyi Honvéd Légierő egyenruházata V. rész.* In: *Haditechnika.* 2005/3. 81.

⁴⁸⁷ Vitéz Trembeczky István, egykori ejtőernyős őrmesterrel, vitéz Bakó István, volt ejtőernyős szakaszvezetővel, Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéddel, vitéz Harmat Lajos, volt ejtőernyős hadnaggyal, vitéz Láng Géza, volt ejtőernyős hadnaggyal, vitéz Völgyi József, ejtőernyős honvéddel készített interjúk alapján. A visszaemlékezők közül egyesek szerint léteztek kísérleti terepszínű kezeslábás ruhák, ún. „macskaruhák”, ám ezekről jelenleg nem lehet bármilyen hitelt érdemlő információt – dokumentumot, fényképet – fellelni. Rendelkezünk néhány fényképpel, amelyen az ejtőernyősök már a Szent László hadosztályba beosztva teljesítenek szolgálatot és terepszínű köpenyt viselnek. Ezt azonban nem szabad összetéveszteni a rendszeresített sátorlappal. Gyakran a sátorlap anyagából varrattak maguknak a tiszték – mint ahogy az a megadott képen is látható – egyedi köpenyt. Terepszínű ruházatról – tágabb kapcsolódási körben – az ejtőernyős ezredet is magában foglaló Szent László hadosztály egyik katonájáról készült fénykép szolgált adatokat. Ezen, a beosztását és fegyvernemi jelzéseit nem viselő katona a hadosztály megkülönböztető jelvénye mellett, terepszínű nadrágot visel. Elképzelhető, hogy német felszerelésből származik a darab és úgy osztották ki a hadosztály egyes katonáinak. A fénykép kelte és helye: 1945. június, Demberg. *Sallay Gergely Pál: Seregszemle fémbe, zománcban.* A Magyar Királyi Honvédség és a leventemozgalom jelvényei 1938-1945. Monarchia Kiadó. Budapest 2009. 167.

*felszerelve.*⁴⁸⁸ Speciális ejtőernyős sisakkal, mint a német Fallschirmjägerek, a honvéd ejtőernyősök nem rendelkeztek,⁴⁸⁹ és hitelt érdemlő információ sincsen arra, hogy a német féltől⁴⁹⁰ beszereztek volna 38 M mintájú ejtőernyős sisakokat. A Magyar Filmhíradó 1943. évi felvételén látható vitéz Szügyi Zoltán – az ejtőernyős-zászlóalj parancsnoka – egy átalakított 35 M rohamsisakban, melynek levágták a tarkó- és homlokvédő részét. Ezen kívül a bal oldali szellőzőnyílásba rögzítettek egy ejtőernyős fém csapatjelvényt. A sisak formája egyértelműen német mintára készült. A felvételen kívül – mely minden bizonnyal egy helyi, pápai átalakítású, egyedi rohamsisak egyetlen bizonyítéka – más, bizonyító erejű felvétel vagy fénykép eddig még nem került elő, átalakított, vagy gyárilag készített magyar ejtőernyős rohamsisakokról és azok használatáról.

A rohamsisak-kérdéskörben a korabeli fényképek is segítségünkre lehetnek. Az erdélyi bevonulás során (Nagyvárad, Kolozsvár) az ejtőernyősök a rendszeresített 35 M rohamsisakokat viselték. Az 1944. évi harcok során is ezeket hordták a honvédek.

Az ugrókiképzések során már a kísérleti keret is megtapasztalta a keményebb földet érés okozta agyrázkódásokat. Ezt, valamint a komolyabb sérüléseket elkerülendő, a páncélos fegyvernemnél is használatos bőr sisakot⁴⁹¹ (fejvédőt) alkalmazták, eleinte kisebb-nagyobb hibákkal, majd ezeket kiküszöbölve, már megfelelő számban és méretben állt az ugrók rendelkezésére.

„Ezen az őszön vezettük be az ugrásnál kötelező bukósisak használatát. Ahogy fokozódott az ugrások száma, úgy lett mind gyakoribb a talajérés közbeni fejsérülés. Ezek ugyan nem voltak súlyosak, de nem is kívántuk megvárni a súlyosabb sérülést. Rendszeresítettük a motorkerékpár versenyzőknél használatos, talpbőrből készült, homlokon és tarkón párnázott bukósisakot. Ez nem csak a sérüléseknél védte a fejet, hanem elejét vette, a talajérésnél sokszor elkerülhetetlen nagyobb bukások okozta kisebb agyrázkódásoknak is. Az elején sok baj volt a sisakokkal. Ha az nem felelt meg pontosan az ember fejméretének, az ernyő kinyílása okozta rántás következtében elszakadt az állszíj és a sisak elrepült. Ilyenkor az ember hajadonfőtt érkezett a földre. Az emberek sem szerették a szokatlan és billegő fejvédőt. Idővel sikerült megerősíteni az állszíjat és sok, különböző méretű bukósisakot beszerezni. Így lassan megszokták az emberek a fejvédő használatát. Persze ehhez hozzájárult az is, hogy

⁴⁸⁸ HL HM 28253/ III. csfség. eln. – 1942.

⁴⁸⁹ 1943. augusztus – Magyar Világhíradó 1018. Honvédatatás Szent István napján, a Ludovika Akadémián, a kassai vitéz Horthy István Honvéd Repülő Akadémián és a Bólyai János Műszaki Akadémián. <http://filmhiradok.nava.hu/watch.php?id=5136> 2011. 01. 28.

⁴⁹⁰ Dr. Tóth László hivatkozik könyvében levéltári forrásokra, amelyek alátámasztják a németektől történt beszerzést, azonban nem jelzi ezeket. Dr. Tóth L.: Egyenruhái i. m. 39.

⁴⁹¹ Az ugrók gyakran bukósisakként hivatkoznak rá. Óvári-Óss József: Ugrás a mélybe, Magyar Szárnyak, 1941/8. sz., 14. p. Az első ugrásnál kötelező volt a bukósisak viselése. HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 2904. sz., Marosújvári Géza – ejtőernyős szolgálatom emlékei (1941 – 1945), 20. p. Ez volt a 37M fejvédő bőrsisak, melyet 1937. július 28-án rendszeresítettek. A bőrsisakról lásd a melléklet 14. sz. képét.

néhány nagyobb bukásnál maguk is érezték, hogy komoly sérüléstől mentette meg őket a bukósisak.”⁴⁹²

Az ejtőernyős ruházatnak – különösképpen a lábbeliknek – biztosítania kellett a sérülésmentes földet érést. „*Erre szeptember 9-én került sor, kissé szeles időben. Az ernyő szabályosan működött, de az erősödő szél alaposan földhöz vágta. Egyik bokáját alaposan meg is rándította, de az 1-2 nap alatt magától is meggyógyult. Bertalan első ugrása után mindjárt rá is jött arra, hogy a gyakori lábsérülések oka a nem megfelelő lábbeli. Szorosra fűzhető, a bokát szorosan tartó lábbelire van szükség. Addig is, míg ilyen beszerezhető lesz, megtiltotta a lovaglósizmában való ugrást és elrendelte, hogy mindenki rugalmas pólyával körülcsavarva védje bokáját az ugrásoknál.*”⁴⁹³

A többi felszerelési tárgy – 15 M. vagy 35 M. rohamsisak, tábori sapka, tábori zubbony, gyalogsági nadrág, köpeny, „*bilgeri*” csizma (speciálisan ejtőernyősök és a Szent László hadosztály katonái számára nagyobb számban kiadva), sátorfelszerelés, gyalogsági hordkészülék, kenyértarisznya, tölténytáska, szuronytáska, főzőcsésze, tábori kulacs, gázálarc – megegyezett a M. kir. Honvédség többi fegyverneménél bevezetett eszközökkel. Az említett felszerelési tárgyak a honvéd gyalogos puskás csatár felszerelését⁴⁹⁴ képezték: ettől a honvéd ejtőernyős felszerelése és ruházata alig tért el.

Mivel az ugróbevetések megszűntek, nem volt már szükség a speciális kezelábasra és fejfedőre.⁴⁹⁵ A Szent László hadosztály részeként az ejtőernyősöket már nem látták el speciális ugróruházattal. A katonák a szabvány 35 M rohamsisakot viselték, 39 M zubbonyukon a paroli (gallérhajtóka) színe (fű) zöld volt, mivel a Magyar Királyi Honvédségen belül a gyalogsági fegyvernemhez tartoztak az ejtőernyősök. 43 M pantalló,

⁴⁹² Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 53. A sisak bevezetésére más visszaemlékező szerint a következők miatt volt szükség: „[...] Bevezetését az tette szükségessé, hogy a kiképzés során gyakoriak voltak a fejsérülések, különösen akkor, ha a szél a földetérő ejtőernyőst magával ragadta. Több csúnya fejsebet okoztak a ferdén levágott kukoricaszárak földből kiálló hegyes tövei is. [...]” Huszár J.: Honvéd i. m. 54.

⁴⁹³ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 9. „A földetérés sebessége az ugró súlyától és a levegő sűrűségétől függ. Általában 4-7 m/sec között változik. Sima talajon, pólyával erősített bokaizület, kellő edzés mellett ezt az esési sebességet könnyen bírja.” Makray F.: Napló i. m. 12. „Legjobb a magasszárú cipő, vagy bakancs viselése és a boka pólyázása, mert ezzel sok ficamot és törést lehet elkerülni.” Mohos I.: Tapasztalatok i. m. 47.

⁴⁹⁴ A felszerelési tárgyak kimerítő és részletes felsorolása megtalálható a következő weboldalon: http://militiahungarorum.extra.hu/1920_e_r_m_m_g_pc.html. 2010. 05. 11.

⁴⁹⁵ 1944-ben a Kárpátokba kivonuló ejtőernyősök ruházatát a következők alkották: „Valamennyi katona vadonatúj posztóruhát kapott. A legénység nagyobb részét pantallóval és nyersbőr árkászcsizmával látták el, melynél a torokbőséget bőrszíjjal lehetett szabályozni.”. Az I. ejtőernyős zászlóalj, az 1944. decemberi, arcvonalba történő kihelyezés előtt a következő felszerelést kapta: „A raktárakból kiadták a nyersgumitalpú fűzős csizmákat, melyeket eddig csak ugrásnál s díszelgésnél használtak, s a köpeny mellett valamennyi katonát vadonatúj fényes bőrmellénnyel és ujjatlan bekeccsel láttak el.”. Az ejtőernyős pótzászlóalj felszerelése a következőkből állt: „December 27-én, a karácsonyt követő napon nem volt kiképzés, egy száz főből álló menetszázadot állítottak össze. Egész nap folyt a felszerelés. A katonák vadonatúj acélsisakot, bőrmellényt, prémbekecset kaptak, de új egyenruha most sem jutott senkinek. Megnyitották a ruharaktárt, onnan válogathattak a fiatalok.” Huszár J.: Honvéd i. m. 80., 108., 120-121.

Az ejtőernyős ruházatról: http://www.hadakutjan.hu/egyenruhak_ejtoernyos_fohadnagy.php és http://www.hadakutjan.hu/egyenruhak_ejtoernyos_katona.php, 2011. március. 05.

valamint 43 M bakancs és vászon bokavédő volt a rendszeresített ruházat, ám a katonák többsége inkább előnyben részesítette a rövid szárú utászcsizmát, vagy a „bilgerit”.⁴⁹⁶ A könnyű rohamfelszerelésbe tartozott a kenyérzsák, az ebben elhelyezett kulacs, továbbá az evő- és tisztálkodó eszközök, illetve gázálarc.⁴⁹⁷

VII./1 Ejtőernyős felszerelés külföldi beszerzése

Németországból az ejtőernyős-zászlóalj ellátására meglepően kevés haditechnikát, vagy felszerelést igyekezett a magyar hadvezetés beszerezni. Az ejtőernyő-gyártást sikerült teljes egészében magyar keretek között megoldani, így a felajánlott német pilótaernyő típusokat nem rendszeresítették.⁴⁹⁸ Ugyanígy német ejtőernyős csapaternyő sem került Pápára.⁴⁹⁹ 1943-ban, a Németországból sürgősen szállítandó hadianyagok listájában szerepel egy 1600 db-os, ejtőernyős ugrósikak tétele, ám szállítási határidőről, illetve a kiszállítás megtörténtéről nincs más forrás.⁵⁰⁰ A háború előrehaladtával történt kísérlet ilyen eszközök beszerzésére, amikor egy lehetséges ejtőernyős bevetés lehetősége a minimálisra csökkent. A gyakorlatokra pedig a rendszeresített bőr fejevédők megfeleltek. A német csapaternyőkre 1944 nyarán átképzést kapott magyar ejtőernyősökről létezik fényképfelvétel, ahol német felszerelésben láthatóak, ám ez nem a fentebb említett rendelési tétel teljesítését igazolja, inkább a német kiképző személyzet által kiadott felszerelés lehetett.⁵⁰¹

VIII. Repülőtechnika – szállítórepülők, vitorlázók

VIII./1 Caproni Ca-101/3m, Savoia-Marchetti SM-75, Fiat G-12T⁵⁰²

1939-ig, az ejtőernyős-század hivatalos megalapításáig, szervezésével és kiképzésével kapcsolatos rendeletekben kevés szó esett az alkalmazásra kerülő szállítórepülőgéptípusokról.

⁴⁹⁶ A „bilgeri” az 1941 M füzőscsizma köznap elnevezése volt. A csizmából az ejtőernyősök számára létezett egy speciális – gumitalpú – változat, ám a harcok során a Szent László hadosztály ejtőernyősei már a hagyományos, bőrtalpú változatot viselték. *Baczoni Tamás*: Bakaruhában. In: *Aranysas* 2002/4. 66.

⁴⁹⁷ *Baczoni Tamás*: Bakaruhában. In: *Aranysas* 2002/6. 66.

⁴⁹⁸ Magyar fejlesztésű Hehs-ejtőernyő család részben.

⁴⁹⁹ Dr. Baczoni Tamás őrnagy, a Hadtörténeti Múzeum Tárgyi Gyűjteményi Osztály vezetője olyan fényképekre hívta fel a figyelmet, amelyen honvédtisztek (nem ejtőernyős csapatnembeliek) láthatók német ejtőernyős sisakban. Mivel azonban a tervbe vett német ejtőernyős sisakok rendeléséről, illetve azok kiszállításáról nem rendelkezünk egyéb információval, valószínűsíthető, hogy az ejtőernyős honvédek számára nem rendszeresítettek 38 M típusú, német ejtőernyős sisakot és ugrózubbonyt.

⁵⁰⁰ HL HM 44.226/ 3. a. oszt. eln. – 1943. 1944. szeptember 5-én a HM átadott egy listát von Wersch német ezredesnek, mely tartalmazta a beszerzendő hadianyagot, mellyel a légibázisokat és repülőtereket szándékoztak feltölteni. Itt szerepelt az is, hogy légibázisonként 3, repülőterenként 4, összesen 175 ejtőernyős sisakot terveztek rendszeresíteni. *Vajda Ferenc Antal*: A magyar légierő és a németországi repülőgépbeszerzés a második világháború végén. In: *Haditechnika* 1988/3. 34.

⁵⁰¹ Lásd 150. o. 701. sz. lábjegyzetet.

⁵⁰² Az alkalmazott szállítórepülőgépek technikai adataival kapcsolatban lásd a mellékletek 4. sz. táblázatát.

Szombathelyen a század közösen használta a repülőteret az ott állomásozható repülőszázadokkal,⁵⁰³ igyekeztek kihasználni az épp szabad gépeket.

Mivel a század bővülése már zavarta a repülőtér működését, az új szállítógépek beérkezésével (Savoia-Marcetti SM-75) a századot végleges állomáshelyére, Pápára helyezték át. Az SM-75-ösök beérkezése után a Caproni Ca-101/3m-eket továbbra is szoktató repülésekre és ejtőernyős ugrásra használták.⁵⁰⁴

Az ejtőernyős-század repülő részlegének gépellátásával kapcsolatban az álláspontok több értekezlet és megbeszélés után körvonalazódtak. A III. csoportfőnökség osztály az ejtőernyős-század részére, kiképzési célokra 3 darab Caproni Ca-101/3m és 2 darab Savoia-Marchetti SM-75⁵⁰⁵ típusú gép tartós vezénylését tervezte.⁵⁰⁶ A pápai 200 kataszteri hold nagyságú repülőtéren az irat keletkezésekor (1939. szeptember 15.) még 10 kataszteri holdnyi beépítetlen, hangárok építése alkalmas terület állt rendelkezésre. A Savoia gépek elhelyezésére a rendelkezésre álló hangároknál nagyobbat kellett volna építeni, ezért takarékosági szempontból azokat nem építették fel, a gépek Szombathelyen, illetve Váton maradnának. Csak a 3 Caproni Ca-101/3m számára épülne hangár.⁵⁰⁷ Ezek megépültéig a Capronik számára a Légierő Parancsnokság hangársátrakat bocsátott volna rendelkezésre.⁵⁰⁸ Az 5 géphez gépenként 1-1 pilóta és 3-3 fő személyzet átvezénylését, tehát összesen 20 főt

⁵⁰³ A második bombázóezred Székesfehérváron állomásozó (pk.: Modory József alez.; 2/I. éjjelibombázó repülőosztály, 2/II. könnyűbombázó osztály pk.: Bisits Tibor őrgy.) 2. századát (2/1. „Boszorkány”, pk.: Czékus Ferenc százados; 2/2. „Fekete macska”, pk.: Sasváry József százados) szerelték fel Caproni Ca-101/3m típusú gépekkel. *Révész Tamás: Repülőtér az Alpokalján.* Zrínyi Kiadó. Budapest 1999. 121-122. Ezeket a gépeket vették igénybe az ejtőernyősök 1939-es, Pápára történő áthelyezésükig.

⁵⁰⁴ „Már nagyon vártuk az átalakítás alatt levő Sm.-75 megérkezését, mert Ca 101-eseinket, a „jó öreg ládákat” mind sürűbben vitték el tőlünk a lgv. tü-hez célvontatásra. Célvontatások alatt csak szoktató repülést tudtunk végrehajtani és ez nagyon gátolta az ugró kik-t. Végre 16-án (m. j.: 1940) megérkezett a Savoya. Mint minden gyarapodást, úgy a Savoya megérkezését is nagy örömmel fogadtuk. Nagyon megkönnyített az ujonc szak-ok szoktatórepülését, mert egyszerre 25 fővel lehetett vele felszállni. Az egy kissé tehermentesített Ca 101-eseikkel ettől kezdve rendszerint csak ugráshoz szálltunk fel.” *Makray F.: Napló* i. m. 39. Caproni Ca-101/3m-ről készült fotót lásd a melléklet 24. sz. képénél. Valójában az első SM-75-ös már 1939-ben, Szombathelyen az ejtőernyősök rendelkezésére állt. A gépen az átalakításokat a szombathelyi műhely végezte el. *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök* i. m. 29. 1940 januárjában 4, júniusban már mind az 5 gép a légierők tulajdonában és kezelésében volt. 1940 tavaszán a csepeli Weiss Manfréd Művek Repülőgép Építő Üzemében rendelték meg a gépek átépítését: ezután kerültek a gépek Pápára. *Bonhardt Attila – Sárhidai Gyula – Winkler László: A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete.* Budapest 1993. 245. p. Savoia-Marchetti SM-75-ről lásd a melléklet 25. sz. képét.

⁵⁰⁵ Bombázó gépek nem voltak alkalmazhatóak ejtőernyős kiképzési célokra, csak utasszállítók, megfelelő átalakítás után. Ezen okból került 2 db Savoia-Marchetti SM-75-ös gép átadásra, ejtőernyős célra átalakítva, valamint 3 darab Ca-101/3m, melyet a légierő akkor adott volna át, ha pótlásukra anyagi fedezetet kap. 13 millió pengő hitellel számolt a légierő, amelyből a gépek pótlását kívánta beszerezni. A további felállítási és fenntartási költségeket a HM III. Csfségnek kellett vállalnia. Ez 1,8 millió pengőt tett ki, melyből tervezett épületeket, hangárokat kellett építeni. HL VKF 4415/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁵⁰⁶ HL HM 47726/ III. csfség. oszt. eln. – 1939.

⁵⁰⁷ Egy 1939 VII. 18. keltezésű pápai repülőtéri helyszínrajzon 2 hangárt tüntettek fel. Ezek közül az egyiket az 1939 utáni keltezésű helyszínrajzokon „Caproni hangár” jelöléssel ábrázolták. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 188. doboz.

⁵⁰⁸ HL HM 47726/ III. csfség. oszt. eln. – 1939. A hangársátrak meglétére korabeli fénykép, vagy tervrajz nem utal, így feltételezhetően nem épültek fel.

vezényeltek volna az ejtőernyős-századhoz. A kiképzés során évenként felhasznált üzemanyag költsége nagyjából 240.150 pengőt tett volna ki.

Az ejtőernyős-század repülő részlegét alkalmazás és ejtőernyős kiképzésben való közreműködés szempontjából az ejtőernyős-század parancsnoknak, állomány és gazdaság-kezelési tekintetben a pápai repülőtér gondnokságnak, végül minden más vonatkozásban a 3./II.kB.rep.osztálynak rendelték alá.⁵⁰⁹

A szeptember 15-n kelt javaslatokat a Honvédelmi Miniszter elfogadta, beleértve a gépek számát, elhelyezését, személyzetének vezénylését és üzemanyag szükségletét.⁵¹⁰

Az 1939. október 1-vel megalakuló század Pápara települt, repülő szakügyekben az ott állomásozó 3./II.KB.rep.osztálynak lett alárendelve. A század repüléseinek biztosítására külön repülő részleg került felállításra október 10-vel.⁵¹¹ Ideiglenes állománya 9 főből⁵¹² állt, melyet a gépállomány bővítésével kívántak felemelni. A személyzetet a 3./6. KB.sz.d.-től kívánták tartósan átvezényelni. A gépek üzemben tartásához szükséges segédszerelő létszámot az osztály a 3./II.KB.o.-tól időnkénti átvezénylésekkel kívánta megoldani, amíg az ejtőernyős-század saját állományából 15-20 főt ki nem képzett.

A rendszeresítésre kerülő gépekről és ellátásukról a következő rendelkezés született:

„4./ Az eje.sz.d.ugró kiképzéséhez a rep.részleghez a Szombathely-i reptér gondnokságtól a következő gépeket osztom be: a B-103, B-105 és B-115 jelz. Ca-101-es jelz., továbbá HA-SMA és HA-SME jelz. S-75 tip.repgépeket.

Fenti gépek közül a Ca-101-es gépek teljes felszereléssel f.hó 12-ig a Pápa-i reptér gonds-nak állományilag is átadandók.

Az S-75-ös gépek, valamint tart. alkatrész készletük további intézkedésig a Szombathely-i reptér gonds. állományában maradnak és Szombathely-en, vagy Vát-on való tárolásáról a Szombathely-i reptér gonds. gondoskodik. A két S-75 gépet csak az eje.sz.d. használhatja, minden más célra szolgáló rep-re csak a le.pság. rendelheti ki.

Az S-75-ös gépeket csak a következő repgépvezetők repülhetik:

Ivácskovics Elek szds.,

Kelemen Károly fhdgy.,

Kelemen Antal hdgy.,

⁵⁰⁹ HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁵¹⁰ HL HM 49538/ III. csfség. oszt. eln. – 1939.

⁵¹¹ HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁵¹² „Ideiglenes állománya:

1 pk. /:fhdgy., repgépvezető:/

1 ti. /pk. helyettes, repgépvez. vagy megfigyelő,

3 alti. vagy tisztos, repgép rád.távi.,

1 alti. vagy tisztos, repgép. főszerelő,

3 tisztos, repgépszerelő.” – HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939.

Lévay József hdgy. és

Mohos Imre őrm.

Ivácskovics szds. és Mohos őrm-t a B.isk. az S-75-ös gépek repülésében képezze ki.

A két S-75-ös géphez a Rep.isk.e. rendeljen ki állandó repgépészre és rád. személyzetet, akik csak akkor vehetők más célra igénybe, ha az eje.szd. a gépeket nem igényli.

Az eje.szd. a gépeket hughes útján 24^h-val az igénybevétel előtt kérje, ill. igényelje.

Az eje.szd. által r.u. eszközölt lehívása az isk.e. az általa rendelkezésre bocsátott hajózó személyzettel a gépeket Pápa-ra a kellő időben rendelje ki.

A Ca-101-es gépekhez a szükséges tart. alkatrészeket a Szombathely-i reptér gonds. bocsássa rendelkezésre.

5./Addig, amíg az eje.szd. részére tervezett hangár felépül, 1 drb. nagy hangársátort bocsátottam a Pápa-i reptér gonds.ill. az eje.szd. rendelkezésére. A hangár átadására nézve a 71.179/el.n.le.I.-1939.sz.rendeletében történt intézkedés.

A Pápa-i reptér gonds-ot utasítom, hogy a gépeket a nem kielégítő elhelyezés miatt kísérje állandóan figyelemmel és amennyiben úgy találná, hogy a sátorhangárban történő elhelyezés a gépekre káros hatással van, ide haladéktalanul jelentse.

Az elhasznált üzemanyaggal előjegyzést kell felfektetni. Az igénybevétel, ill. elhasznált üzemanyag mennyiségét ide /:le.pság.I.any.:/ minden hó 5-ig jelen számra való hivatkozással – jelenteni kell.

Az üzemanyag elszámolásban az összes kenőanyagokat, valamint a motorpróbáknál és gurulásoknál elhasznált üzemanyagot is fel kell számítani.

7./ Az eje.szd. repülésének szabályozása:

a./ az eje.szd. részére végrehajtásra kerülő rep-ek végrehajtásáért az eje.szd.rep.részleg pk., ill. a 3./II.KF.o.pk., míg az eje. ugrások végrehajtásáért az eje.szd.pk. a felelős. Más rep.alakulatoknál az eje.szd. sem szoktató repülést, sem eje. ugrást külön engedélyem nélkül nem végezhet.

b./ Az eje.szd. részére átadott, ill. rendelkezésére bocsátott repgépek a rendszeresített személyzetten kívül a következő számú eje. ugró szállítására alkalmas:

Ca-101-es: 5 fő /:max.súly 500 kg.:/

S-75-ös: 16 fő /:max.súly 1600 kg.:/

Az ugrók max.összsúlyába a felszerelés és fegyverzet súlya is be van számítva.

c./ Reptér körzetben végzett gyakorló eje. ugrás idejére a repüléseket szükség esetén be kell szüntetni.

d./ Az eje.szd.rep.részleg a rep-ekkel kapcsolatban mindazokat az előjegyzéseket tartozik vezetni, amelyeket a rep.szd-ok a kiadott rendeletek értelmében vezetni kötelesek.

e./ A le.hajózó személyzet részére előírt rep.leírást az eje.sz.d.az eje. ugrókról is fektesse fel. A felfektetésben az összes repülési adatokat visszamenőleg vezesse be. A szükséges adatokat annál az alakulatnál szerezze be, ahol a repülések történtek.”

1940. február 17-én kelt és február 22-én beérkezett felterjesztésben a III. hadtest parancsnokság tájékoztatta a honvédelmi minisztert az ejtőernyős-század – és a repülő részleg – kiképzésével és ellátásával kapcsolatos hiányok miatt.⁵¹³ Ebben az ejtőernyős szállító repülőszázad személyzetének és gépanyagának pápai elhelyezése 45.000 pengőnyi költséget jelentett (a Légierő Parancsnokság április 24-én kelt jelentése szerint). A tervezetben szó esett a Pápán állomásozó a 3./II.B.osztály⁵¹⁴ elhelyezéséről más repülőtérré, hogy a repülőtéren csak az ejtőernyős-zászlóalj maradjon.

1940-ben került sor az 1. ejtőernyős szállító repülőszázad szervezetének lefektetésére.⁵¹⁵ Szervezetét átmenetinek tekintették, mivel a géptípusnak megfelelően tervezték azt beállítani. Papírforma szerint 6 élvonalbeli gép üzemben tartására állították be. A szállító repülőszázad együttműködése a repülőtér üzemi osztállyal hasonló volt a többi repülő századéhoz. A vezérkar főnöke a honvédelmi miniszternek küldött felterjesztésében a 3 ejtőernyős-századból és egy ejtőernyős szállító repülő századból álló ejtőernyős-zászlóalj kiépítését 1940. november 18-val kérte kiépíteni.⁵¹⁶

A vezérkar főnökének 1940. május 21-én kelt felterjesztése szerint a 4 (!) darab S-79 (sic!) repülőgép közül 3 átalakítás alatt állt, így kiképzési célokra alkalmas Caproni Ca-101/3m gépekkel a célvontatás és ejtőernyős kiképzés egy időben nem megoldható, elsősorban a Capronik állapota miatt.⁵¹⁷ A kiképzés biztosítására mindenképp szükség lett volna 2 db Junkers Ju-52-re. A gépek átadása a Kereskedelmi Minisztérium állásfoglalása miatt – t. i., hogy a gépek átadásával a légi forgalom csökkenne – meghiúsult, helyette 2 db S.79. (sic!) gép igénylését támogatták.⁵¹⁸

1940 júniusában tovább folytatódott a gépek cseréje körüli iratváltás. A Kereskedelmi Minisztérium ismételten hangsúlyozta (a korábbi irat megkeresésére hivatkozva), hogy „A Magyar Légiforgalmi R.T.-nak jelenleg 5 db JU 52 típusú utasszállító repülőgépe van, ezek közül az egyik teljesen szétszerelt állapotban általános nagy javítás alatt áll, amíg egy másik gépen ugyancsak javítási munkálatok folynak, egy gép motorjának pedig üzemideje oly

⁵¹³ HL HM 9297/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

⁵¹⁴ II. bombázó osztály 3. százada.

⁵¹⁵ HL HM 40.000/el. 1./a. oszt. eln. – 1940.

⁵¹⁶ HL VKF 4865/ 1. oszt. eln. – 1940.

⁵¹⁷ „a Ca-101-esek már annyira elhasznált állapotban vannak, hogy naponta alig egy-két db.üzemképes” – HL VKF 3805/ 1. oszt. eln. – 1940.

⁵¹⁸ HL VKF 3805/ 1. oszt. eln. – 1940.

magas, hogy ez – arra való tekintettel, hogy a szükséges különleges cseremotorokkal nem rendelkezünk, csak tartalék gépként használható.”⁵¹⁹

A légiforgalmi kötelezettségek miatt nem maradt volna gép a kötelezettségben vállalt repülési útvonalak⁵²⁰ fenntartására.

A honvédelmi miniszter 1940. május 28-án a Junkers Ju-52-k helyett a Savoia-Marchetti SM-75 gépek⁵²¹ átadása mellett döntött, melyet a Légiforgalmi Rt. adna át a Magyar Honvédségnek. A Savoiaikat több szempontból is jobbnak tartotta az ejtőernyős ugrásra:

„Ezek a gépek ugyanis a kívánt célnak a Ju 52 típusnál még jobban megfelelnek, nagyobb számú utas befogadására alkalmasak, ilyen típusú gépekkel a m. kir. honvéd légierők már rendelkeznek, a szóban forgó kiképzés is ilyen gépekkel történik, végül e gépek motorjai a légierőknél rendszeresített motorokkal azonos típusúak, eként karbantartásuk és motorcseréjük lényegesen könnyebb.”⁵²²

„Ezen előzmények előrebocsátása után kérésem most már az, hogy a 2 db Ju 52 gép helyett átadandó Savoia gépek nem kölcsönképen, hanem végérvényesen adassanak át a m.kir.honvéd légierőknek, mert hisz ezeket abból a célból, hogy az ejtőernyős század kiképzésére alkalmasak legyenek, át kell alakítani. Az átalakítások olyan mérvűek lesznek, hogy azok légi forgalom céljaira többé nem vehetők igénybe.

Ezért lenne szükséges már most a gépek végérvényes átadása, mert csak így áll módunkban a gépeken mélyreható változtatásokat eszközölni.”⁵²³

1941-re a kiképzés súlyos helyzetbe került a repülőgépek elhasználtsága következtében. 1941 januárjában a légierők parancsnoka az ejtőernyős kiképzésének elősegítése érdekében ismételt javaslatot tett a légi forgalom megszüntetésére és a Malert gépállományának hasznosítására.⁵²⁴

⁵¹⁹ HL VKF 3964/ 1. oszt. eln. – 1940.

⁵²⁰ A Malert Junkers Ju-52 gépei abudapest-velence-milánói vonalon, majd 1941. június hó 24-től a vállalt kötelezettség szerint a bukarest-budapest-wieni vonalon repültek. HL VKF 3964/ 1. oszt. eln. – 1940.

⁵²¹ A Honvédelmi Miniszter Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Miniszternek írott levelében 2 darab Savoia S.79. gépet említett. Ez valószínűleg elírás lehet, mivel a Savoia-Marchetti SM.79 típusú szállítógép nem volt a Magyar Királyi Légierőnél rendszeresítve és a szövegből is nyilvánvalóvá válik, hogy a Kereskedelmi Minisztérium birtokában lévő Savoia-Marchetti SM-75-ös gépekről van szó. HL VKF 3964/ 1. oszt. eln. – 1940. A Délvidék visszafoglalása idején egy SM-79-es típusú gép kényszerleszállt a Magyar Királyság területén. A gépet 1942-ben adták át az olasz félnek, CR-42-es gépekért cserébe. *Sisa András: A Magyar Királyi Honvéd Légierő olaszországi repülőgép-beszerzései.* In: Hadtörténelmi Közlemények 2002/IV. 13. 66. lábjegyzet.

⁵²² HL VKF 3964/ 1. oszt. eln. – 1940.

⁵²³ HL VKF 3964/ 1. oszt. eln. – 1940.

⁵²⁴ A javaslatban nagy hangsúlyt kapott az ejtőernyős zászlóalj kiképzése: „A légiforgalomban jelenleg szolgálatot teljesítő rep.gépvezetők és szerelők mind a légierők tartalékállományába tartoznak, így első rangú érdekünk lenne az, hogy a fejlesztésbe őket is bekapcsolhassuk és mint oktatókat felhasználhassuk. De nemcsak a légiforgalmat végrehajtó szerv személyzetére, hanem annak anyagára is nagy szükségünk van. a légierőnek kiképzési céljait szolgáló rep.gépekben tudvalevőleg igen nagy a hiány. Ugyancsak teljesen szünetel az ejtőernyős zászlóalj kiképzése is, mert nincs olyan rep.gépünk, amellyel az alapkiképzés végrehajtható lenne. Mindkét célra a légiforgalmat lebonyolító rep.gépek elsőrendűen használhatóak lennének. Ily gépeknek másutt való beszerzésére nincs mód. Már pedig – ha választanunk kell a légierő rep.gépvezetőinek és az ejtőernyős

A Honvéd Vezérkar főnöke is aggályait fejezte ki a használatban lévő gépállomány elégtelen minősége miatt.⁵²⁵ Az ejtőernyős-zászlóalj kiképzett személyzetének gyakorlatban tartását a szállító század nagyfokú repülőgép hiánya következtében nem látta biztosítottak. Mivel az állományába tartozó 5 darab SM-75 gép bizonytalan ideig javítás alatt állt, emiatt bevetésre alkalmatlanná vált. Az ugrókiképzések folytatására csak Capronik álltak rendelkezésre:

„A jelentés szerint a kiképzést csak a teljesen elhasznált Ca-101-esekkel lehet a legszükségesebb mértékben folytatni. Az osztály a teljesen elhasznált Ca-101-esekkel az eje. kiképzést aggasztónak tartja, mert a nagyon elhasznált gépekkel könnyen történhetik esetleg tömegbaleset is. /:Ez pedig a fejlődésben lévő fegyvernemre igen rossz hatással lenne.:/”⁵²⁶

Két forrásból volt lehetőség a hiányzó gépek pótlására: a Német Birodalomtól rendelni Junkers Ju-52-eseket, vagy a Malerttől kérnének kölcsön ezeket a típusokat. A Légierő Parancsnokságnak kellett minél hamarabb megállapítania a Ju-52-es repülőgépek beszerzési lehetőségét és javaslatot tennie a honvédelmi miniszternek. Az új gépek beszerzéséig a Malert az SM-75-ösök javítását támogatta. A Ca-101-eseknek ejtőernyős kiképzésre való alkalmasságát bizottságnak kellett megvizsgálnia, és jelentenie, hogy az SM-75-ösök javítása mikorra fejeződik be.⁵²⁷

A Légierők Parancsnoka, 1941. február 20-án kelt, összefoglaló jelentésében tájékoztatást adott a Capronik felülvizsgálatáról. Ennek eredményeként várható volt, hogy a gépek egy részét le kell selejtezni, ám feltételezték, hogy *„kb. 5-8 gép teljes átjavítás után még használhatóvá tehető”*.⁵²⁸ A Capronik javítása a jelentés szerint hosszabb időt vett igénybe (kb. 3-4 hónapot), rövid idő alatt, csak 1-2 darab szolgálatba állásával számoltak. A többi – kb. 5-8 darab – gép javítási idejét 3-4 hónapra becsülték. A Savoiaék műszaki problémájuk miatt⁵²⁹ szintén kiestek az ejtőernyős kiképzésből. Félcszárnyaik javítását hazai bázison is megtudták oldani, így 1941. március 1-15 között várható volt ismételt üzembe vételük.⁵³⁰

zászlóalj kiképzése, valamint a légiforgalom fenntartása között, úgy érzem, hogy minden gondolkozás nélkül az előbbit kell választanunk.” – HL VKF 50.551 / le. 10. eln. – 1941.

⁵²⁵ HL VKF 4091/ 1. oszt. eln. – 1941.

⁵²⁶ HL VKF 4091/ 1. oszt. eln. – 1941.

⁵²⁷ HL VKF 4091/ 1. oszt. eln. – 1941.

⁵²⁸ HL VKF 4403/ 1. oszt. eln. – 1941.

⁵²⁹ A gépek szerkezete a huzamosabb szabadtéri tárolás következtében károsodott: Az öt gép csűrőlapjaiba és félcszárnyaiba befolyó esővíz korróziót okozott a belső szerkezeti elemekben. (korszerűtlen felépítése miatt) A javítás idejét több hónapra becsülték, ezért számolni lehetett azzal, hogy a gépek tavaszig – az ejtőernyős ugrások kezdetéig – üzemképtelenek lesznek. Az olasz Savoia cég nem tudta határidőre a kért javításokat teljesíteni, továbbá drága ajánlatot tett, ezért a Weiss-Manfréd cég hajtotta végre a szükséges munkálatokat és leszállította a Savoiaék csűrőlapjait és félcszárnyaikat Pápára, 1941. február 18-ig. A szükséges javítási és konzerválási munkálatokat pedig a székesfehérvári repülőgép-javító műhely fejezte be február 15-ig. Az alkatrészek felszerelése mind az öt gépre megtörtént. Egy gépen pár napon belül javítható hiányosságot jelentettek. HL VKF 4759/ 1. oszt. eln. – 1941. *„A repülőgép korszerűtlen felépítésű volt, átmenő főtartós, alsófedeles, nagy szárnyal és acélcső törzzsel készült. Az utasteret kivéve – vászon borította.” Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet i. m. 304.*

⁵³⁰ HL VKF 4403/ 1. oszt. eln. – 1941.

A Savoia gépek a jelentés szerint csak képzett ejtőernyősök kiképzésére voltak használhatók, és a Capronik részleges kiesése miatt égetően szükséges volt más kiképzőgépek beszerzésére. „A jelenlegi helyzetben az eje. zlj. kiképzése csak akkor biztosítható, ha a Malert összes Ju-52-es gépeit /5 db és No-ból megrendelve 1 db/ az eje. zlj. rendelkezésére bocsátjuk. [...] 1941-re biztosítanunk kell az eje. kik-re a Malert Ju-52-eiből legalább egy repülőgépet. Ebben az esetben az 1941. kiképzési évet nehezen áthidalhatjuk a Ca-101-eseket is figyelembe véve.”⁵³¹ A németországi beszerzéshez a honvédelmi miniszter látogatása alkalmával a német féltől megkapták az elvi hozzájárulást, azonban a gépek teljesítés esetén is csak előreláthatólag 6-12 hónap múlva érkeztek volna meg. A repülőjáratok fenntartására hivatkozva a Malert⁵³² (Kereskedelmi Minisztérium) akár egy gép ideiglenes átadását is elutasította. Így a korszerűtlennek számító Capronik, a pótlásukra rendszerbe állított Savoiaék mellett, még évekig szolgálták az ejtőernyős kiképzést.

A Capronikat⁵³³ elavultságuk ellenére továbbra is rendszerben tartották: az újonc ejtőernyősök kiképzésére kiválóan megfeleltek. Robusztus felépítésük és repülhetőségük miatt a pilóták kedvelt eszközei voltak. Hátrányuk volt, hogy rendkívül zajosak és kényelmetlenek voltak (nem rendelkeztek beépített ülésekkel, mint az SM-75-ösök), mégis nélkülözhetetlen részei voltak az ugrókiképzésnek.

Amíg az ejtőernyős-századnak nem voltak saját szállítógépei,⁵³⁴ addig az ejtőernyős ugrásokat a két éjjeli bombázószázad⁵³⁵ Ca-101-es gépeiből hajtották végre. 1941 elején – a 2/1. éjjeli bombázó osztály 1939. év végi feloszlásával – újabb 3 Capronival gyarapodott az ejtőernyősök szállító gép állománya. 1941 elején a „Gavallér”⁵³⁶ ejtőernyős szállító repülőszázadnak már hat Ca-101-e volt.⁵³⁷

„Az ejtőernyősöknél üzemelő Ca-101-eseken felhasználási idejük alatt semmiféle lényegesebb hiba nem akadt. Több forrás az 1942-es, 1943-as évekre teszi ezeknek a gépeknek

⁵³¹ HL VKF 4403/ 1. oszt. eln. – 1941.

⁵³² MALERT a Magyar Légiforgalmi Rt. rövidítése. Sisa A.: Repülőgép i. m. 15.

⁵³³ Caproni Ca-101/3m: A Caproni Ca-101/3m olasz bombázót a Magyar Királyi Légierőben – a mostoha gépellátottság miatt – kényszerből ejtőernyős kiképző gépként üzemeltették. L. Sisa A.: Repülőgép i. m. 31. III/1. melléklet: Az M. kir. Honvéd Légierőben rendszeresített olasz bombázó repülőgépek műszaki adatai, M. Szabó Miklós: A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945. Zrínyi Kiadó 1999. 73.

⁵³⁴ Az első három Caproni Ca-101-est 1940. április 1-jén adták át Pápára, B. 103., B.105; B.115 egyéni jelzéssel. Lajtai János: Gianni Caproni és a „Capronik”. Aero História 1992. 23.

⁵³⁵ 1939-ig két éjjeli bombázószázad (2/1. „Boszorkány” és 2/2. „Fekete macska”) felszereléseként szerepeltek a Ca-101-esek. Lajtai J.: Caproni i. m. 20.

⁵³⁶ Az ejtőernyősök kiképzését két szállító század végezte: a „Gavallér” (az 1. ejtőernyős szállítószázad Ca-101 repülőgépekkel, 1939-1944 között), valamint az „Ernyős” (a 2. ejtőernyős szállítószázad SM-75 repülőgépekkel, 1939-1942 között). Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet i. m. 462.

⁵³⁷ Lajtai J.: Caproni i. m. 26.

az utolsó szereplését, de valójában néhányuk az ejtőernyősöknél egészen 1944 végéig üzemben volt.”⁵³⁸

A Savoia-Marchetti közül két gép semmisült meg 1941-ben. Az E-101 jelzésű Savoia⁵³⁹ 1941. április 12-én Veszprémben felszállás közben visszacsúszott és a fedélzeten lévő személyzettel, valamint a bevetésre induló ejtőernyősökkel együtt megsemmisült. A másik (jelzése E-105) repülőgép 1941. november 4-én Budaörsről felszállva a Kamaraerdőbe zuhant. A típus repülését ezek után bizonyos ideig letiltották.⁵⁴⁰ 1942-től korlátozott mértékben sebesült-szállításra alkalmazták.⁵⁴¹

1942-ben indult meg a lassú típusváltás az ejtőernyős-zászlóaljnál. A korszak modernnek számító Fiat G-12T típusú gépet rendelték meg az Olaszországba kiküldött bizottság javaslata szerint.⁵⁴² Az első gépet⁵⁴³ az akadozó olasz szállítások miatt csak lassan követte a többi. A második repülőgép – a magyarországi átalakítások⁵⁴⁴ után – 1943 októberében, a harmadik csak 1944 elején került Pápára.⁵⁴⁵

⁵³⁸ *Lajtai J.*: Caproni i. m. 27.

⁵³⁹ Savoia-Marchetti SM-75: az első típus, melyet speciálisan, az adott feladatkörre alakítottak át. 1940 tavaszán a csepeli Weiss-Manfréd Művek Repülőgép Építő Üzemében kezdték meg az E-101-E-105 katonai lajstromjelzésű gépek átalakítását. Ennek során mindegyik gép kapott egy felső és egy alsó géppuskaállást és egy megfigyelő kupolát. Új rádiót szereltek be, továbbá a bal oldalon is kialakítottak egy ajtót, hogy a gépelhagyást az ugrások során meggyorsítsák. Az üléseket kiszerelelték és kétoldalt vászonpadot, karabiner tartó sínt építettek be. Az ugrás jelzésére jelzőkürtöt szereltek be. A csomagteret módosították, hogy kézi kioldás nélkül a 4 ejtőernyős ledobó konténer ledobására képes legyen a repülőgép személyzet (vagy az ejtőernyős ugratótízt). *Sárhidai Gyula*: Az 1941. április 12-i ejtőernyős deszanthadművelet. In: *Hadtörténelmi Közlemények* 1982/2. 245., valamint *Suba János*: Ejtőernyős hadművelet tragédiával. In: *Haditechnika* 1995/4. 35. A Savoia gépek Olaszországból rendelt, Breda típusú forgatható géppuskatornyot kaptak, a pilótaülés mögött alsó és felső elrendezésben, valamint a törzs felső hátsó részén egy szélvédővel ellátott nehézsúlyú géppuska-állást. *Bonhardt A.* – *Sárhidai Gy.* – *Winkler L.*: Fegyverzet i. m. 304.

⁵⁴⁰ A Honvédelmi Minisztérium 1941. évi VIII. 28-án kelt 128.899/eln.31.-1941.sz.rendeletével az alábbiakat rendelte el: „A jövőben a Savoia SM-75.gépeknek a hadműveleti területbe való kirendelésének jogát magamnak tartom fenn. Egyébként a SM-75.gépekkel kapcsolatos erre vonatkozó intézkedéseket már folyamatba tettem.” – HL VKF 6167/ 1. oszt. eln. – 1941.

⁵⁴¹ *Sisa A.*: Repülőgép i. m. 16. 1944 decemberében az egyik SM-75 használhatatlanná vált kényszerleszállás következtében; a megmaradó két gépet 1945 márciusában felrobbantották. *Bonhardt A.* – *Sárhidai Gy.* – *Winkler L.*: Fegyverzet i. m. 304. A megmaradt Savoia gépek az anyaország és az Ukrajnában harcoló csapatok közötti szállítási feladatokat hatottak végre. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 60.

⁵⁴² *Sisa A.*: Repülőgép i. m. 17.

⁵⁴³ Az első Fiat G-12T gép átvételére Marosszéky Jenő százados, az 1. ejtőernyős szállító század parancsnoka utazott Torinóba, magyar személyzettel együtt. A gép 1942. november 21-én érkezett haza, a gépre Siemens automata pilótát szereltek, majd 1942. december 2-től Pápára, az 1. ejtőernyős szállító század állományaiba került. 1943. március közepén érkezett meg további két gép. *Zsille Péter*: A Fiat G-12 Magyarországon. In: *Aero História* 1988. 35-36. Gelencsér Ferenc repülő százados visszaemlékezése szerint az első Fiat G-12-t 1942. november 21-én hozták Budaörsre, majd 1942. december 3-án került véglegesen Pápára. A második géppel 1943. július 28-án indultak el Budaörsre. Gelencsér repülő százados 1943 novemberéig szolgált a pápai 1. eje. száll. szd. parancsnokaként. Addig harmadik Fiat G-12 beérkezésére nem került sor. *Zsille P.*: Fiat i. m. 41. Az első Fiat G-12T szállítógépet a zászlóalj csak 1942. november 21-én kapta meg. *Sisa A.*: Repülőgép i. m. 18. Az első gép érkezését *Bonhardt-Sárhidai-Winkler* 1942. december 3-ra teszi. *Bonhardt A.* – *Sárhidai Gy.* – *Winkler L.*: Fegyverzet i. m. 306. A megrendelés 1942-ben történt, a szállítás dátuma pedig 1943. III. 15. *M. Szabó M.*: Légierő i. m. 59. Összefoglaló kimutatás, ill. 65.

⁵⁴⁴ A Dunai Repülőgépgyár végezte a gépek átépítését, melynek során a gázkarokat, a belső berendezéseket és az ajtónyílásokat módosították. *Bonhardt A.* – *Sárhidai Gy.* – *Winkler L.*: Fegyverzet i. m. 306.

⁵⁴⁵ Ezek közül egyet 1944 októberében amerikai vadászrepülők lőttek le, a másik Kecskeméten, 1944 novemberében, szovjet csapatok tüzeiben vált ronccsá. Összesen négy gép állományba vétele bizonyítható.

Az ejtőernyős-zászlóalj régi óhaja, hogy –a német ejtőernyősökhöz hasonlóan – Junkers Ju-52/3m gépeket kapjanak, soha nem teljesült. A Malerttől bevonultatott gépeket, és a PIRT-nél⁵⁴⁶ gyártott példányokat⁵⁴⁷ is csak sebesült- és teherszállításra használták a háború során.⁵⁴⁸

Hasonlóképp csak a német átképzés során, 1944-ben szerezhettek tapasztalatokat a magyar ejtőernyősök a német Heinkel He-111 típusból történő ugrásról.

A 102/1. és 2.⁵⁴⁹ szállítórepülő század – bár⁵⁵⁰ hajtott végre ejtőernyős szállítást – szervesen nem kapcsolódott az ejtőernyős szállító század történetéhez, mivel szervezetileg nem volt az ejtőernyősök alá rendelve.

A rendelkezésre álló, 1940-1943 között kiadott békehadrendekben az 1. és 2. ejtőernyős szállító repülő század – csakúgy, mint az 1. ejtőernyős szállító repülő üzemi alosztály, melynek feladata a repülőtechnika üzemképességének biztosítása volt – az ejtőernyős-zászlóalj közvetlen alárendeltségében szerepelt.⁵⁵¹ 1944-ig elsősorban ugrókiképzéseket hajtott végre.

1939 novemberében Segesvári György repülő főhadnagyot Pápára vezényelték. Ő a légi forgalomban már repült Savoiaival, így tapasztalt pilótának számított.⁵⁵² Ő végezte a Capronin repülő pilóták átképzését az új géptípusra: Gelencsér Ferenc hadnagyot, Sági László⁵⁵³ zászlóst és két tiszthelyettest tanított meg az SM-75 vezetésére.⁵⁵⁴

Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet i. m. 306. A Magyar Királyi Honvéd Légierő 1943. július 30-i hadrendjében – melyet Fütterer budapesti német légügyi attasé jelentésében közölt – az 1. ejtőernyős szállító század 4 db Fiat G-12 géppel rendelkezett. Zsille Péter is kifejtette, hogy a rendszeresített Fiat G-12 gépek darabszámáról rendelkezésre álló adatok és visszaemlékezések igen ellentmondóak. Részletesen I. Zsille P.: Fiat i. m. 34-41.

⁵⁴⁶ PIRT = Pestszentlőrinci Ipartelepek Rt.

⁵⁴⁷ A PIRT-nél legyártott Junkers Ju-52/3m-ek számáról igen ellentmondásos adatok léteznek. *Gaál Gyula: Szárnyas szállítók. In: Kanadai Magyar Szárnyak 1981. 11. 12. sz. jegyzet.*

⁵⁴⁸ Némiképp árnyalja a képet a Hadtörténeti Intézet, Múzeum Fotóarchívumának néhány fényképfelvétele, melyen a pápai kiképzés során a német módszerrel megegyező, Junkers Ju-52 ajtó utánzatot használtak a gépből történő ugrás gyakorlatának oktatására. Ez azonban lehet, hogy csak 1944-ben történt, amikor német kiképző személyzet átképzést hajtott végre a Pápán állomásozó ejtőernyősökkel német csapaternyőkre, ám ők elsősorban Heinkel He-111-es gépekből ugrattak.

⁵⁴⁹ A 102/2. szállító század alárendeltségébe 2 db Fiat G-12T került. Maga a század 1944 májusában alakult meg Debrecenen, állomáshelye Pápa lett. *Gaál Gy.: Szállítók i. m. 7.*

⁵⁵⁰ 1944. október 25-én a 102/1. szállítórepülő század gépeivel az 1. ejtőernyős pótzászlóaljat Pápáról Nagyváradra szállította. *Illéfalvi Péter – Szabó Péter – Számvéber Norbert: Erdély a hadak útján 1940-1944., Püedlo Kiadó. Nagykovácsi 2005. 143., Sztojalovszky Gábor: A magyar királyi honvédség ejtőernyős alakulata megalakulásától 1945-ig. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Hadtudományi Kar Budapest. 1998. 40.*

⁵⁵¹ A m. kir. honvéd légierők békehadrendje és alárendelési viszonyai 1940-1943. *M. Szabó M.: Légierő i. m. 5., 7., 9., 11. sz. mellékletek. A HL HM 42.000./eln. 37. oszt. – 1942. számú rendelet szerint, a „Légierők rendszeresített repülőgépeinek elosztása” táblázatban 18 db repülőgéppel kellett rendelkeznie az ejtőernyős szállító repülő századnak, ebből 6 kiképző, 12 pedig „különleges szállító repülőgép” lett volna. Lásd a melléklet 16. sz. táblázatát.*

⁵⁵² *Huszár J.: Honvéd i. m. 27.*

⁵⁵³ Az ejtőernyős zászlóalj repülő üzemi századának parancsnoka Sági László hadnagy volt, hadnagyként került az ejtőernyős szállító századhoz. Ugyanakkor Gelencsér Ferenc százados után Sági László főhadnagy volt az ejtőernyős repülő szállító század parancsnoka. *Tobak Tibor: A repülő kopersó. Top Gun 1993/2. 41., 43.*

⁵⁵⁴ *Huszár J.: Honvéd i. m. 31-32. Kelemen Károly százados 1940-ben vitéz Bertalan Árpád őrnaggyal együtt Olaszországba utazott, hogy egy új típusú Savoia gép beszerzéséről tárgyaljanak. Az utazás eredménytelen volt. Huszár J.: Honvéd i. m. 35-36.*

„(1940.) Május 1 -én érkezett meg Pápára Kelemen Károly repülőszázados és átvette az időközben áthelyezett Segesváry főhadnagy helyét. Kelemen Károly százados is évekig repülte az S.M. 75. gépeket a légiforgalomnál. Vele együtt vagy nem sokkal utána érkezett meg Bene László repülő főhadnagy és végre kialakult az ejtőernyős szállító század végleges formája. Kelemen százados nagyon agilisan kezdett hozzá a szervezéshez. Altiszti pilótákat hozott még különböző repülőalakulatoktól és kiegészítette a műhelyben dolgozó szerelőgárdát is. Közben folytatta a pilóták átképzését az SM. 75 gépekre, hogy mire a többi gép is megérkezik, minden pilóta önállóan is tudja a gépeket vezetni.”⁵⁵⁵

Marosszéky Jenő százados, az 1. ejtőernyős szállító század parancsnoka volt 1942. szeptember 15-én, amikor az első Fiat G-12 gép átvételére Olaszországba utaztak.⁵⁵⁶ 1943 júliusában Marosszéky százados már a budaörsi műszerrepülő századnál volt, az 1. ejtőernyős szállító század parancsnokságát Gelencsér Ferenc százados vette át, aki 1943 novemberéig volt a század parancsnoka.⁵⁵⁷ Szántay Alajos hadnagy szintén az ejtőernyős szállító századnál szolgált, Fiat G-12 géppel repült, már nem vezetett Savoiaikat.⁵⁵⁸ Szennik Dezső zászlóst 1943. december 6-án avatták zászlóssá, utána szintén az ejtőernyős repülő szállító századhoz helyezték.⁵⁵⁹

VIII./2 Vitorlázórepülő-kiképzés, bevetési koncepciók

Miért volt érdemes vitorlázókkal csapatokat (ejtőernyősöket) szállítani és bevetni? A meglévő hátrányok ellenére tehervitorlázók alkalmasak a vontatógépnél nagyobb terhek szállítására, illetve olyan terjedelmes haditechnikai eszközöket (gépkocsik, lövegek, stb.), melyeket a szállítógépek nem képesek.⁵⁶⁰ Földet érése a motoros gépekhez képest könnyebb és egyszerűbb: nem igényel kiépített leszállóhelyet. Vontatásához másodvonalbeli gépek is alkalmasak – mint pl. a német légierőnél is alkalmazott Junkers Ju-86, Heinkel He-46, stb. Előállításuk nem volt költséges és nem igényeltek különleges, drága alapanyagokat. Mivel nagyobb részt fából készültek, gyártásukat faipari megmunkálásban jártas üzemek is képesek

⁵⁵⁵ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 43.

⁵⁵⁶ Zsille P.: Fiat i. m. 35.

⁵⁵⁷ Zsille P.: Fiat i. m. 41.

⁵⁵⁸ Tobak T.: Koporsó i. m. 42.

⁵⁵⁹ Tobak T.: Koporsó i. m. 43.

⁵⁶⁰ Ajtay Ferenc: A vitorlázó szállító repülésről. In: Magyar Katonai Szemle 1944/2. 369-370. a szerző munkájában kiemelte, hogy a kis államok gyengén ellátott repülőtechnikájának könnyítést jelenthetett volna az olcsón, tömegesen előállítható vitorlázók tömege, mely a hiányzó szállítási kapacitást pótolhatta volna. Ajtay F.: Vitorlázó i. m. 375. A „siklógépekkel” közel kétszeresére növekedhetett volna a repülőgépen szállítható anyagmennyiség, vagy a szállítható katonák száma. Zákány Zoltán: A siklógépvontatás. In: Magyar Katonai Szemle 1944/9. 593.

voltak megépíteni. Vezetésükhöz nem volt szükséges különlegesen képzett személyzet, a vitorlázó repülő pilóták rövid átképzés után képesek voltak irányítani a gépeket.⁵⁶¹

Hátrányaik közé tartozott, hogy csak vontatógépekkel együtt tudtak a levegőbe emelkedni, a rossz időjárási viszonyok között (felhőzet, köd, eső) nem voltak alkalmazhatók. Felszállásukhoz – a vontatógép és a hosszú vontatókábel⁵⁶² miatt – hosszabb felszállóhelyet igényeltek, faszerkezetük és alkotóelemeik miatt a környezeti hatásokra, a szabadban történő tárolásra érzékenyek, végül pedig az ellenséges légvédelemmel és vadászgépekkel szemben könnyen sebezhetőek voltak.

Mindezen hátrányok ellenére alkalmasak voltak (mint pl. a német DFS-230 típusú tehervitorlázó) meghatározott számú fegyverrel és felszereléssel ellátott katona koncentrált, pontos földre tételére, ráadásul meglepetésszerűen, hangtalan repülésük révén. A nagyobb kapacitású tehervitorlázók képesek voltak jelentős mennyiségű hadianyag szállítására, ismételt alkalommal (Go-242, Me-321⁵⁶³ felhasználása utánpótlás szállítására a keleti arcvonalon). Használatukkal lehetőség nyílt az ejtőernyős csapatok tüzérséggel, illetve könnyű harcokcsikkal történő támogatására.

Az ejtőernyős tüzérség⁵⁶⁴ célba juttatásához is a vitorlázógéppel történő szállítás látszott a legcélravezetőbbnek. Bár a Magyar Királyságban folytak kísérletek páncéltörő ágyú ejtőernyővel történő ledobhatóságával kapcsolatban 1940-1941-ben, ám ezeket végül nem rendszeresítették és gyakorlatban sem került sor alkalmazásukra – a kísérleteken kívül. Elméleti szinten egy könnyű löveg egy kb. 25 személyes szállítógépben és vitorlázó gépben elfért volna kezelőszemélyzetével és lőszeranyagával együtt.⁵⁶⁵ A vontatógépen foglalt volna

⁵⁶¹ *Ajtay F.*: Vitorlázó i. m. 369-370., *Zákány Z.*: Siklógépvontatás i. m. 593. Vitorlázógépekkel történő csapatszállítás akkor hajtható végre, ha az ellenséges légvédelem hatótávolságán kívül indítva, megfelelő napszakban volt képes landolni a vitorlázó. Előnye, hogy egy egységben, nagyobb tüzerővel felszerelt alakulatot képes volt szállítani. A katonák kiképzése nem igényelt annyi időt és anyagi áldozatot, mint az ejtőernyősöké, így nagyobb számban és gyorsan kiképezhetőek és hadra foghatóak voltak. Ez a harceljárás ugyanúgy képes volt meglepő támadást végrehajtani, mint az ejtőernyős erők. *Szy Tibor*: Légi gyalogság i. m. 25-26.

⁵⁶² „A német légierőnél kísérletek folynak 2 m hosszú vontatókötéllel a vakrepülés miatt, ebben az esetben más, mint egyszintben való vontatás szóba sem jöhet. [...] Vontatást jelenleg csak felhőalap alatt végeznek a német légierőnél, mert a vakrepülés és főképp a leszállás a vontatásnál nincsen megoldva, de mint az előzőkben említettem, kísérleteket folytatnak. Számolni lehet a vontatási megoldások gyors fejlődésével, mert egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a siklógép vontatás és erre mutatnak azok a hírek is, amik egyre újabb típusokról, ejtőernyős zuhanó siklógépekről számolnak be.” *Zákány Z.*: Siklógépvontatás 593., 596.

⁵⁶³ A Messerschmitt Me-321 Gigant óriás teherszállító vitorlázó repülőgépet az angliai invázió számára tervezték, bár az invázióra nem került sor, összesen 152 darabot építettek belőle. Mivel a hatalmas gép kezelésére képzett személyzetre volt szükség és a költséges gépet a landolás után nehéz volt újra felhasználni, Me-323 jelöléssel a vitorlázót egy hatmotoros szállítógéppé alakították át. Dr. Bonhardt Attila ezredes írásbeli közlése. 2011. 11. 07.

⁵⁶⁴ Az ejtőernyős tüzérek mind a német Fallschirmjägerok, mind a honvéd ejtőernyősök esetében elsősorban hagyományos tüzérségi eszközöket (36 mintájú, 3,7 cm-es páncéltörő ágyú, ill. 18L/11 mintájú hegyi gyalogsági ágyú – *Golla, K.-H.*: Fallschirmtruppe i. m. 43. p.) alkalmaztak harcaik során – illetve a tervezett és végrehajtott légideszant akciók során is ilyen eszközöket vetettek be. Ezek jellemzően hegyi ágyúk voltak, mivel kialakításuk során már eleve törekedtek a minél kisebb tömeg és a könnyű szállíthatóság elérésére. Ugyanakkor a német ejtőernyősöknél külön hátrasiklás nélküli ágyút is kifejlesztettek a nagyobb tűztámogatás elérésére.

⁵⁶⁵ *Maros G.*: Tüzérség i. m. 353-354.

helyet a parancsnok és kb. 10 ejtőernyős tüzér, a repülőgép személyzete és ejtőernyős dobásra csomagolt lőszer. A vitorlázón a vezető, 3 tüzér, a löveg és lőszer fért volna el. Ennek gyakorlati megvalósíthatóságával matematikai szinten is foglalkoztak.⁵⁶⁶

A magyar haderőben 1943-ig csak elméleti szinten, a Magyar Katonai Szemle hasábjain történt említés a vitorlázók harci alkalmazásáról, főként a nagy hadviselő államok (Német Birodalom, Nagy-Britannia, Egyesült Államok) kapcsán.

Pataky Géza százados 1941-ben részben saját tapasztalatok alapján, „*részben külföldi szakleírásokból, folyóiratokból és újsághírekből vett részletekkel egészítettem ki*”⁵⁶⁷ fogalmazta meg elképzeléseit az ejtőernyős csapatok szervezésével kapcsolatban. Szervezésük az adott állam háborús célkitűzéseitől, az előre látható feladatoktól és a gazdasági teljesítőképességtől függött.⁵⁶⁸ Szerveződési egységként az ejtőernyős ezredet jelölte meg Pataky százados, melyek között megtalálható volt egy „*1 különleges zászlóalj (szállított gyalogság), egy légi úton szállítandó alakulat, mely az egyes fegyvernemekből önként jelentkezőkből töltődik fel.*”⁵⁶⁹

Pokorny László százados a háború második felében (1943) írott cikkében szintén különbséget tett a légi úton szállított egységek és az ejtőernyősök között. Különbséget közöttük a földre juttatás módja jelentett, míg az ejtőernyősök fő eszköze az ejtőernyő, a légi úton szállított csapatok nagyrészt – kivételes alkalmaktól eltekintve – repülővel értek volna földet, emiatt csak „*szükségszerűen*” képezték volna ki őket ejtőernyős ugrásra.⁵⁷⁰

A szerző szerint közös névvel illetett, „*légiúton szállított csapatok*” feladatainak⁵⁷¹ jellegéből következett, hogy végrehajtásukra legalább egy megerősített század, vagy egy zászlóalj lett

⁵⁶⁶ A gépágyú szállíthatóságának két fő akadálya nagy tömege és terjedelme. Összeszerelve semmiképp sem lehetett volna szállítani. *Vasy Géza: Gépágyút szállító vitorlázó repülőgép megvalósításának műszaki feltételei.* In: Magyar Katonai Szemle 1944/3. 597-603. A német ejtőernyősök tüzérségi eszközöket ejtőernyővel (5 ejtőernyőből álló fékezőernyővel) vagy tehervitorlázóval szállították a harctérre – aknavetőket, 3,7 cm-es páncéltörő ágyút, illetve hátrasiklás nélküli ágyúkat. Kezdetben kisebb, DFS-230 típusú, majd a nagyobb teherbírású Go-242 volt a szállítóeszköz.

⁵⁶⁷ Pataky G.: Ejtőernyős alakulatok i. m. 364.

⁵⁶⁸ Pataky G.: Ejtőernyős alakulatok i. m. 364.

⁵⁶⁹ Felépítése a következő részekből állt: zászlóaljtorzs (benne 1 motorkerékpáros raj), mely itt is légi és földi részre oszlott volna, mint az ejtőernyős ezredtorzsnél. A földi rész általában a békeszolgálat segédszemélyzetét, a szállított rész a harcvezetés szerveit foglalta volna magába, köztük a nagy teljesítményű rádiós rajt. 1 kerékpáros századot, összecsukható kerékpárokkal felszerelve. A nehézfegyverszázad, szintén a harcoló részt erősítette; 1 nehézpuskás szakaszból (20 mm-es gp.), 1 páncéltörő ágyú szakaszból, 1 aknavető szakaszból, 1 légvédelmi géppuskás szakaszból, 1 gépágyús szakaszból állt volna. Egy utász század is a harcoló részhez tartozott, a következő egységekből állt volna: 1 robbantó részleg, 1 aknalerakó és felszedő részleg, 1 ködösítő részleg, 1 gumicsónak részleg (felfújható nagy gumicsónakkal), 1 nehéz lángszórós részleg, 1 rohamrészleg (kiserőd harcra kiképezve). *Pataky G.: Ejtőernyős alakulatok i. m. 364-372.*

„A szállított különleges zászlóalj csak akkor kerülhet bevetésre, ha megfelelő nagykiterjedésű és sima leszállóhely már a saját ejtőernyősök birtokában van. Ezért van szükség olyan géptípusokkal való kísérletezésre, amely gépek a nehézfegyverekkel és kezelőkkel együtt a bevetett kötelékkel egyszerre, vagy közvetlenül utána indulnak és a földetérés helyén akármilyen terepen leszállnak.” *Pataky G.: Ejtőernyős alakulatok i. m. 367.*

⁵⁷⁰ Pokorny L.: Légiúton i. m. 578.

⁵⁷¹ A légiúton szállított csapatok feladatai a következők lettek volna: Szabotázs-cselekmények határán mozgó harcfelelakatok, mint magasabb parancsnokságokon, menetelő oszlopokon, fontos raktárakon, repülőtereken,

volna szükséges. A légi úton szállítandó zászlóalj magas állományú, mintegy 40 tisztet és 1200-1400 főt tartalmazott volna. A harcászati egységek béke- és háborús szervezete között (ilyen megoldás mellett) minimális eltérés mutatkozott.⁵⁷²

Vitorlázógépes alakulat hadrendileg nem került beépítésre semmilyen formában az ejtőernyős-zászlóalj kötelékébe. Pápán a katonai célú vitorlázás gyakorlati képzése 1943-ban indult meg.⁵⁷³ Ez az ejtőernyős ugrókiképzés mellett zajlott egészen 1944 augusztusáig. A Légierő Parancsnokság döntésére kezdtek el az ejtőernyős szállító repülő századnál a vitorlázó repülőgép vezető kiképzést. Többféle típusú vitorlázógépet kaptak.⁵⁷⁴ Az oktatást a pápai Petruz-textilgyár sportrepülő egyesületének oktatója, Mehlhoffer Albert vezette. A kiképzést a század repülőgép vezetőinek átképzésével kezdték. Csörlős vontatással, „Vöcsök” gépeken tették le az „A” és „B” vizsgákat, majd az oktatás vezetőjének felügyeletével a kétüléses „Cimbora” géppel egy-egy felszállás keretében a vontatásban való repülést tapasztalták meg. Ezután vontatásban felvitt „Pilis” gépeken tették le a „C” vizsgát.⁵⁷⁵ Az átképzéssel egy időben indult be kilenc fő legénységi állományú (ejtőernyős) növendék kiképzése is. hogy meggyorsítsák felkészítésüket, először Bücker Bü 131 „Jungmann” gépeken részesültek kétkormányos oktatásban. 1944 nyarára a többségük már rendelkezett „C” vizsgával. A kiképzés során több vitorlázó is összetört.⁵⁷⁶ A vontatást egy Heinkel HD-22 típusú iskolagéppel végezték, melyet a vontatóköteles szállításra alakítottak át. A háború előrehaladtával, valamint a bevetési lehetőségek hiányával a kiképzés fokozatosan háttérbe szorult. 1944. szeptember 16-ával Fehér Endrét áthelyezték az ejtőernyős repülőszázad parancsnokságából az 5/1 éjjeli vadászszázad állományába. Távoztakor a gépek még megvoltak, a nagy hangárok mellett lévő fahangárban⁵⁷⁷ tárolták azokat.⁵⁷⁸

vasutakon, állomásberendezéseken, műtárgyakon való rajtaütés, visszavonuló ellenség útjának elzárása, fontos terepszakasz, átjáró, szoros vagy műtárgy elfoglalásával és megtartásával, erődökön függőleges irányból való rajtaütés, azok megsemmisítése, az ellenséges arcvonal mögött hagyott, körülzárt csapatok megerősítése, meglepetésszerű támadás végrehajtása az ellenség hátában, fontos terepszakaszok birtokba vétele az ellenség arcvonala mögött és annak megakadályozása, hogy az ellenség fontos terepszakaszon tartós ellenállást építsen ki, vagy fontos műtárgyakat romboljon le. *Pokorny L.: Légiúton i. m. 580.*

⁵⁷² *Pokorny L.: Légiúton i. m. 583.*

⁵⁷³ Sági László, volt ejtőernyős hadnagy visszaemlékezése szerint 1943 tavaszán kezdődött a vitorlázó kiképzés Pápán. *Sági László: Vitorlázórepülő kiképzés Pápán 1943/44-ben.* In: *Magyar Szárnyak 1990.* 129. Más források szerint már 1942-ben megkezdték Pápán vitorlázó repülőgépes alakulat szervezését és a pilóták kiképzését. *Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet i. m. 460.*

⁵⁷⁴ Fehér Endre emlékezése szerint 1 db „Tücsök”, 2 db „Vöcsök”, 3 db „Pilis”, 1 db „Cimbora”, 2 db „Kevély” és 1 db „M-22” vitorlázóból állt az állomány. *Sági L.: Vitorlázórepülő i. m. 129.*

⁵⁷⁵ *Sági L.: Vitorlázórepülő i. m. 129.* Marosújvári Géza visszaemlékezésében említette, hogy „C” típusú vitorlázógép vizsgát tett le. *HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 2904. sz., Marosújvári Géza – ejtőernyős szolgálatom emlékei (1941 – 1945), 18-19. p.*

⁵⁷⁶ Összesen 4 gép tört össze: egy „Pilis”, egy „Tücsök”, egy „Kevély” és egy „M-22”. *Sági L.: Vitorlázórepülő i. m. 129.*

⁵⁷⁷ A nagy hangárok alatt a Caproni hangárokat érthette Sági László. Mellettük állt a fahangár, ahogy az 1942-től meglévő építési tervrajzokon már feltüntették, mint megépített objektumot. A fahangár megépítésére 1939-1942 között kerülhetett sor, ahogy az említett tervrajzokból kiderül. 1937. évi építési tervrajzon még nem szerepel a fahangár a megépült épületek között. 1939. évi építési tervrajz: az I. hangártól jobbra szerepel egy hangár épület,

Törekvések voltak magyar részről egy saját fejlesztésű gép tervezésére és legyártására is. Az R-21 jelzésű tehervitorlázó⁵⁷⁹ 15 személy befogadására lett volna alkalmas. A háború végén készültségi foka mintegy 80% volt.⁵⁸⁰ Német típusú tehervitorlázókat csak az ejtőernyős szállító repülőszázad alkalmazott 1944 végén, 1945 elején, ám ezek vagy már nem is kerültek be 1944. évi hadrendjébe, vagy erről nem maradt fenn irat.⁵⁸¹ Az ejtőernyős-zászlóalj állományába nem kerültek, ezekre nem kaptak kiképzést az ejtőernyősök.

A már említett cikkeken kívül, a jelenlegi ismeretek szerint, nem található forrás arra nézve, hogy az ejtőernyős alakulat tervezte-e már a korai időszakban (1938-1941) vitorlázógépes alegység felállítását, illetve, hogy tett-e erre konkrét lépéseket. Feltételezhető, hogy a német példákat és sikereket látva kezdődött meg – igen későn – a magyar ejtőernyős csapatnemen belül a vitorlázógépes alakulatok szervezése.

IX. A magyar fejlesztésű Hehs-ejtőernyő család

A magyar ejtőernyők kifejlesztésére anyagi és technikai okok miatt volt szükség. A külföldi ejtőernyők magas ára⁵⁸² miatt, valamint azon okból, hogy az ejtőernyő-szabadalmakat nem engedték át, a magyar hadvezetés nehéz helyzetben volt. A külföldi gyártó cégek a licenz szabadalom átadásától elzárkóztak, csak annyit engedélyeztek volna, hogy az egyébként sem olcsó ejtőernyők gyártását és javítását a külföldi, honos cégnél kellett volna végeztetnie a magyar Honvédségnek. Ez függőséget jelentett volna, amelyet egy állam sem engedhetett

mint megépítendő objektum, ám semmi konkrétat nem tüntetnek fel a rajzon. Két, évszámmal meg nem jelölt építési tervrajzon is a Caproni hangár mellett, attól balra szerepelt a hangár, ám a parancsnoki épületet ugyanerre a helyszínre tervezték, mivel a tervrajzokon fedte a hangárt. Az 1942. évi tervrajzon szintén a Caproni hangár mellett, attól balra tüntették fel az épületet, ezen még szintén a helyére tervezték felépíteni az ezredparancsnoki épületet. Az ezredparancsnoki épület azonban más helyszínen került megépítésre. 1943. évi tervrajz – szintén a Caproni hangártól balra helyezkedett el a fahangár. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, 187., 188. doboz.

⁵⁷⁸ Sági L.: Vitorlázórepülő i. m. 129.

⁵⁷⁹ A főbb rohamvitorlázók adatairól lásd a mellékletek 5. sz. táblázatát.

⁵⁸⁰ Jereb Gábor: Magyar vitorlázó repülőgépek. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1988., 17. p. Az esztergomi Aero-Ever R-21 típusjellel kezdte meg a vitorlázó munkálatait. A légierő 1942-ben az R-21-ből öt darabot rendelt. A teljesen faszervezetű gép 15 személyt vagy 2 tonna terhet lett volna képes szállítani. A háború végéig már nem tudták befejezni. Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet i. m. 460.

⁵⁸¹ A Gotha Go-242 típusból 15 db állt szolgálatban 1945-ben, 701-715-ig terjedő jelzéssel. A DFS-230 típusból 1 db állt rendszerben 601-es jelzéssel, 1944-ben. Emellett rendszeresítették még a DFS Kranich deszant vitorlázó-kiképzőt is, 801-803 jelzéssel, 1944-ben. Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet i. m. 428-431.

⁵⁸² A külföldi ejtőernyők ára: Kettős gyakorló Irvin eje. 3800 P, német Schrooder (sic!) 3600 P. Ezzel szemben a magyar gyártmányú ejtőernyőn 1600 P megtakarítás mutatkozott. Makray F.: Napló i. m. 3., 23. A külföldi ernyők darabja 3-4000 pengőbe került. A magyar ernyő ára ezzel szemben csak 1/3-a volt a külföldieknek. Szokolay Tamás: A magyar ejtőernyősök lovagkora 1938-1941. (gépelt irat, másolata a szerző birtokában. 19., 22.) Az olasz (Salvatore) és a német ülő vagy háternyő 1300 – 1300 pengőbe került, tehát a 2 ernyő 2600 pengőbe, addig a magyar ejtőernyőt kb. 930 pengőből állíthatták elő. HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939. A gyakorló has ejtőernyő ára 599.08 pengő, a gyakorló hát ejtőernyőé 1.131.34 pengő, a beakasztós (sic!) ejtőernyő 957.39 pengő, a hát ejtőernyő 921.12 pengő és az ülő ejtőernyő ára 934.87 pengő volt, 1939. február 28-ai árak szerint, ekkor állították ki a dokumentumot. Sajnos nem rendelkezünk ilyen pontos összehasonlítási alappal az addig beszerzett külföldi ejtőernyőkkel kapcsolatban, az azonban egyértelműen kitűnik, hogy a magyar ernyők nemcsak jobb minőségűek, megbízhatóbbak voltak, de olcsóbbak is.

meg magának. Félő volt ugyanis, hogy a háborús helyzet miatt a beszerzési források elapadhatnak, főleg ha a beszerző állammal hadiállapotba lép a Magyar Királyság. Az első világháború után beszerzett és repülőgépeken használt külföldi ejtőernyők⁵⁸³ javítását⁵⁸⁴ természetesen hazai keretek között megoldották, saját gyártásra azonban 1939-ig nem került sor. Amíg azonban idáig eljutott a magyar ejtőernyő, hosszú és rögös utat járt be. Hehs Ákos honvéd mérnök⁵⁸⁵ már 1937-ben elkezdte a tervezést, azonban még nem tudta – megfelelő ejtőernyő varró és szabó gépek nélkül – legyártani ernyőjének prototípusát. Miután sikerült Németországból⁵⁸⁶ megfelelő varrógépeket és selyemvágó készüléket beszerezni, képessé vált az üzem arra, hogy a javítások mellett legyárthassa a kívánt méretű ernyőt. Meg is történt a kérés továbbítása a Légierő Parancsnokság felé, hogy engedélyezze a további kísérleteket, illetve kedvező véleményezés alapján a sorozatgyártást, ez azonban ellenállásba ütközött.⁵⁸⁷ A Légierő Parancsnokság tiltását azonban nem sokkal később feloldották,⁵⁸⁸ így lehetőség nyílt a további kísérletekre és a gyártás folytatására.

Az első két ugrást Bertalan Árpád százados 1938. november 10-én hajtotta végre.⁵⁸⁹ Az ernyőn bizonyos módosításokat kellett végrehajtani (erős rántás nyitáskor, nem tökéletes illeszkedés a testhez, kisebb csatolási hibák). Más forrás szerint⁵⁹⁰ Bertalan Árpád százados

⁵⁸³ Schröder, Heinecke, Salvatore.

⁵⁸⁴ A Magyar Királyi Székesfehérvári 4. Önálló Repgépjavító Üzemben végezték az 1930-as években az ejtőernyő-javításokat, majd a Hehs-féle ejtőernyők gyártását is. A sóstói műszaki bázis. In: *Farkas Gábor – Lajtai János: Székesfehérvár repüléstörténete I.* Székesfehérvár, 1997. 63.

⁵⁸⁵ Hehs Ákos: 1904. I. 30-án született Aradon. Tanulmányait a Ludovika Akadémián, valamint a budapesti Műegyetemen végezte, ahol gépész- és légügyi mérnöki oklevelet szerzett. Katonai szolgálatát 1930. X. 1-én kezdte meg, 1928. évi sorolási évfolyammal, a repülő szakma műszaki tisztviselőjeként. 1940. V. 1-vel okleveles gépészmérnökként szerepel a honvédmérnökök között, a repülő alcsoportban, 1929. X. 1-jei tényleges szolgálat kezdetének időpontjával. Adatai változatlanok voltak 1942-ben. Az 1944. évi rangsorolásban már őrnagyi rangfokozatban szerepel a honvéd mérnökök között, 1929. október 1-jei tényleges szolgálat kezdetével, 1927. évi sorolási évfolyammal. A háború után Ausztrián keresztül az Egyesült Államokba menekült, ahol a Danco Metals Company alkalmazásába került, majd nyugdíjaztatásáig a Bud Industries cégnél technikai igazgatóként működött. 1994. 09. 25-én, Birminghamban (Alabama) hunyt el. <http://www.sztmh.gov.hu/kiadv/ipsz/200402/07-evnaptar.html?printable=1>, 2011. szeptember 02.

⁵⁸⁶ A német Schroeder-gyárban (sic!) tett látogatás, valamint a gépek megrendelésének idejét és helyét Hehs Ákos, volt honvéd mérnök őrnagy, visszaemlékezésében nem közölte. *Hehs Ákos: A magyar ejtőernyő története.* In: *Kanadai Magyar Szárnyak* 1981. 27-29. A Schröder-ejtőernyő gyár látogatása más források szerint 1933-ban történt, nem sokkal ezután rendelték meg a szükséges gépeket. *Farkas G. – Lajtai J.: Székesfehérvár i. m.* 63-65.

⁵⁸⁷ A válaszban a Légierő Parancsnokság meglepődését fejezte ki a kísérletek miatt és utasította a további próbák beszüntetésére, mivel nincs szándék arra, hogy a beszerzett német és olasz ernyőket hazai gyártással pótolják. A fennálló kereskedelmi szerződések alapján a magyar félnek a kivitelével szemben szüksége van arra, hogy főleg német ipari termékeket importáljanak és ezek egyike az ejtőernyő. *Hehs Á.: Ejtőernyő i. m.* 27-29.

⁵⁸⁸ Hehs, volt honvéd mérnök őrnagy, visszaemlékezésében két intézkedésről írt, amely elgördítette az akadályokat a magyar ejtőernyő fejlesztése elől. Az egyikben Hány László ezredes (1937-ben a Repülő dandár megbízott parancsnoka), megszüntette a tiltó rendelkezést és elrendelte, hogy az ejtőernyőket minden reptéren mutassák be, valamint 12 darabot szállítsanak le Pápára, csapat-kipróbálásra. A másik esemény – Hehs, volt honvéd mérnök őrnagy, maga is megjegyzi, hogy nem biztos a kronologikus sorrendben – nagyjából ugyanakkor történt (1937-ben, konkrétan időpont megjelölése nélkül). Marton Dezső mérnök százados, az üzem parancsnoka, utasítást kapott a 32. osztálytól, hogy Hehs Ákos századost indítsa útba Pápára a Schroeder- (sic!) és Salvador-ernyők átvétele céljából. *Hehs Á.: Ejtőernyő i. m.* 27-29. Elképzelhető, hogy a visszaemlékezésben 1-2 évet tévedett, hiszen a hivatalos ejtőernyős kiképzés megszervezése csak 1938 augusztusában kezdődött el.

⁵⁸⁹ *Makray F.: Napló i. m.* 13., 31.

⁵⁹⁰ *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m.* 20-21.

január közepén utazott le Székesfehérvárra, mivel értesítették, hogy az ernyő 10 dobást sikeresen kiállt. Miután végignézett két dobást a próbababával, Hehs főhadnagy⁵⁹¹ tiltakozása ellenére kijelentette, hogy a még kipróbálatlan és bizottság által nem hitelesített ernyővel ugrik. Először 800 méterről, majd 500 méterről ugrott sikeresen. Hehs volt honvéd mérnök őrnagy – visszaemlékezése szerint – már 1937 nyarán, Pápán végrehajtotta az első ugrást az akkor még kísérleti, saját tervezésű ejtőernyőjével. Megkapta ugyanis az engedélyt a HM 32. osztálytól, hogy mutasson be próbaugrásokat. Az egykori ejtőernyősök visszaemlékezéseiben nem esik szó Hehs Ákos főhadnagy bemutató ugrásáról. Először ejtőernyősök – és nem Hehs főhadnagy – hajtották végre a próbaugrást a leendő új csapaternyővel, méghozzá Székesfehérváron.⁵⁹² Az időpontot illetően eltérések mutatkoznak, az azonban kétségtelen, hogy nem 1937-ben történtek a próbaugrások.

A hivatalos iratok szerint 1939-ben a Repülő Kísérleti Intézet felterjesztésében közölte, hogy a m. kir. Honvéd Központi Repülő Javító Műhely és Raktár új típusú ejtőernyőket kísérletezett ki. Ez volt az első hivatalos irat, mely konkrétan megemlítette az új ernyőt és annak változatait. Az irat szerint két gyár vállalkozott az ernyő anyagának legyártására, azonban sajnos nem tudni, melyik volt ez a két gyár. Az egyik minden bizonnyal a Székesfehérvár-sóstói lehetett.⁵⁹³ Székesfehérváron végezték a dobópróbákat: nagyszámú dobást hajtottak végre homokzsákokkal, illetve a 90-kg-os fabákkal.⁵⁹⁴ A következő eredményekre jutottak a vizsgálatok során: az ejtőernyőket egy Fokker C.V-D repülőből dobták le, melyeket a fabábura erősítettek. Az első dobást Sóstó életmentő ernyővel végezték (mentőernyővel) 100 méter magasságból. A másodikat, közvetlenül földközelen, 43 méterről. Ez alkalommal a Sóstó életmentő ernyőt vizsgálták. Végül a gyakorló háternyőt tesztelték, melyet az ejtőernyős csapatoknak szántak. A dobási magasság ebben az esetben 310 méter volt. Mindhárom ernyő kifogástalanul működött és figyelemre méltó eredményeket

⁵⁹¹ Hehs volt honvéd mérnök őrnagy visszaemlékezése szerint ekkor már százados volt. *Hehs Á.: Ejtőernyő i. m. 27-29.* Hehs Ákos A „M. Kir. Honvédség és Csendőrség Tisztjeinek, Lelkészeinek és tisztviselőinek rangsorolása, Budapest, 1940” sematizmus kiadásakor még „műszaki tisztviselő”, ami a főhadnagyi rendfokozat megfelelője volt. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1940/>, 2011. június 18.

⁵⁹² A helyszínt mind Makray, mind Szokolay, volt ejtőernyős századosok megerősítik visszaemlékezéseikben, noha eltérő időpontot adnak meg Bertalan Árpád próbaugrására. A M. kir. központi repülő javító műhely és raktár 1939. évi január 20-án felterjesztésében említette, hogy 37 dobást hajtottak végre a Székesfehérváron a legyártott ejtőernyő típusokkal. Az ejtőernyős-századnál a helyi készítésű ejtőernyő két példánya Szombathelyen kipróbálás alatt állt. A felterjesztés állítása szerint az ernyővel tíz ugrást végeztek, minden probléma nélkül. Véleményezésre az alakulat vezetőjét felkérték. HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁵⁹³ „Az ejtőernyők gyártását a Le.Pság. kisebb részben a székesfehérvári ejtőernyőüzemben, nagyobb részben pedig egy keresztény polgári cégnél tervezi.” – HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939. – A forrás azonban nem említi a céget!

⁵⁹⁴ A székesfehérvári kísérleteknél használt fabábut a légcavargyártó üzem faragta ki rétegzett fenyőfából készült fatömbből: „Jancsi” volt a beceneve. Elkészülte után hosszirányban kettévágták és annyi ólomnehezéket helyeztek el benne, hogy pontosan 70 kg tömegű legyen. A belsejében kapott helyet még egy időzítő szerkezetnek, melyet egy gramfon meghajtó szerkezetéből alakítottak ki, és képesek voltak időzíteni 10-60 másodpercig. *Hehs Á.: Ejtőernyő i. m. 27-29.*

ért el. Rendkívüli volt a kis magasságú – 43 méteres! – sikeres dobás és nyitás. A gyakorló ejtőernyőnél még kiemelkedőbb adatot mértek: a leszállási sebességből kiszámított minimális ugrási magasság 1,32 méter volt! A bizottság a vizsgálatok és próbák eredményeképpen a következő javaslatot tette: „javasolja az elhalasztott teljes bizottsági kipróbálás mielőbbi megtartását és az ejtőernyő típusok rendszeresítését.”⁵⁹⁵ A kísérleti eredmények alapján a volt Lüh.Kir. /Rep.Dand.Pság./⁵⁹⁶ kiadta csapatpróbára az ejtőernyőket. A visszajelzések igen biztatóak voltak: az ernyőket csaknem mindegyik alakulat jobbnak ítélte a külföldi gyártmányoknál. A csapatpróbák kedvező eredménye után elrendelték (a volt HM 14/c osztály, illetve a Le.Pság.III.osztály), hogy egy bizottság vizsgálja meg az ejtőernyő anyagát, annak működését és ez alapján hozzon döntést, majd azt terjessze fel. A szakbizottság 1939. január 31-én ült össze Székesfehérváron.⁵⁹⁷ A jegyzőkönyv szerint a csapatok által javasolt módosítások megtörténtek és a kísérleteket a módosított ernyőkkel hajtották végre.⁵⁹⁸ Ekkor került sor az összehasonlító ejtőernyős ugrásra. A szemlére a hét tiszt és hat fő legénység vonult fel, vegyesen beosztva rang szerint, valamint hazai és külföldi ernyőkkel felszerelve.⁵⁹⁹ Az ugrások során bebizonyosodott, hogy a magyar ernyőkkel az ugrók simábban érnek földet, mint a külföldiekkel.⁶⁰⁰ Az utolsó ugrás során Pataky hadnagy Salvator ernyője, mely még új

⁵⁹⁵ HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁵⁹⁶ Lüh. Kir. A Légügyi Hivatal Kirendeltsége, a Repülő Dandár Parancsnokság rejtés időszak alatt használt elnevezése.

⁵⁹⁷ A jegyzőkönyv szerint jelen voltak: a H.M.kik.osztály képviselőjében vitéz Csenkey Géza ezredes, a H.M.5.Vkf.osztály képviselőjében Temessy Dezső őrnagy, Ladányi Domonkos zls., Lévy Pál zls., Pintér Benedek zls., Sztramaszky László zls., Kremnitsky Lajos zls., Kálmán Lajos zls., Lepa.I. osztály részéről Pogány Lajos vezérkari rep.szds. Az ejtőernyős kiképző század Szombathelyi képviselőjében vitéz Bertalan Árpád szds., Lepa.III.osztály részéről Subai József mftv., Sólyom Zoltán gm., a Rep.isk.ezred parancsnokság képviselőjében Felleg Róbert fhdgy., 1/1.Vadász osztály képviselőjében Gyenes László fhdgy., 2.Kf.és rep.dandár képviselőjében Hoitsy Pál fhdgy., a H.T.I.képviselőjében Csonka Béla szds., a Földművelésügyi Minisztérium képviselőjében dr.Mihóky Ernő min.tanácsos és Hertelendy Gyula erdőmérnök. A közp.rep.jav.müh.és rakt.képviselőjében Nagyenyedy József műszaki tisztviselő jelent meg. HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939. Január 30-án, *Makray F.*: Napló i. m. 17., aki pár sorral lejjebb maga ír 31-ét! Szokolay Tamás, volt ejtőernyős százados szerint 31-én. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 21.

⁵⁹⁸ HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁵⁹⁹ „Ezután a szhelyi ejtőernyős század parancsnoka öltötte magára a Közp.rep.jav.müh.és.rakt.által készített gyakorló ejtőernyőt és 4 beosztott tisztjével összehasonlító ugrást végzett egy Ca.101.tip.repgépből. A többi ugró közül 3 Irvin ejtőernyővel, 1 Salvator ejtőernyővel volt felszerelve. Az ugrás 1000 m.magasságból történt és az összes ejtőernyők szabályszerűen kinyitak. A legelső ugró a műhely által gyártott ejtőernyővel ugrott és ennek dacára ő ért le legutoljára, tehát ennek az ernyőnek volt a süllyedési sebessége a legkisebb, emellett a többiekhez viszonyítva a legnyugodtabban és legkisebb kilengéssel süllyedt. Vitéz Bertalan szds. a bizottságnak előadta, hogy már 21 ugrást végeztek a műhely ejtőernyőjével összehasonlítás képen az Irvinnel és a tapasztalat azt mutatta, hogy a műhely ernyőjének a leszállósebessége valamivel kisebb, mint az eddig ismert legjobb Irvin ejtőernyőjé. A felcsatolás módja gyorsabban és jobban végrehajtható, földetérésnél gyorsabban kapcsolható le.” – HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939. – A forrással szemben Makray és Szokolay, volt ejtőernyős századosok visszaemlékezéseiben hét tisztet és hat fő legénységet említettek, konkrét nevek nélkül. Mivel az említett Caproni Ca-101-ből maximálisan 6 fő ugorhatott, az említett 13 főhöz pedig 2 gép kellett, ugyanakkor erről a levéltári forrás nem szól, ez tekinthető hitelesebbnek.

⁶⁰⁰ Ez nem volt meglepő, hiszen a magyar ernyők ejtőernyősök által használt változatát speciálisan ejtőernyős ugrásra fejlesztették ki, míg a próba során használt többi ernyő első világháborús (Heinecke és Schröder), vagy háború utáni (Salvator, Irvin) gyártású mentőernyő volt.

volt, szétrobbant nyitáskor és csak a mentőernyő mentette meg életét.⁶⁰¹ A bizottság a történeteket látva egyértelműen a Hehs-ernyő mellett szavazott.

A hát-ernyőt Schwager János repülő őrnagy a helyszínen Fiat Cr-32-es repülőgépen próbálta ki. Véleménye szerint a Salvator ejtőernyő kialakítása miatt jobban megfelelt a Fiat Cr-32-höz, mint a magyar. Ezért a Közp.rep.jav.műh.és.rakt. nem javasolta a gyártott ejtőernyőket a Fiat repülőgépekhez.⁶⁰²

Az ernyőket ez után elküldték több repülőegységnek, hogy próbálják ki és küldjék vissza javasolataikat, észrevételeiket. A csapatok következőképp összegezték az általuk kipróbált Hehs-ernyőkről összefoglalt tapasztalataikat:

- a csapatpróbát végző 2. repülő ezred a rendszeresített Caproni Ca-101 gépeken megfelelőnek tartotta a beakasztható ernyőt a lövész és a rádiós, az ülőernyőt – minimális átalakítással – a pilóta és megfigyelő számára. A Salvatornál alkalmasabbnak tartották, mely nem biztosított olyan fokú mozgási szabadságot, mint a magyar ernyő. A 2. ezred 3. könnyűbombázó százada Caproni Ca-310-es gépeken is kipróbálta az ernyőket. Kisebb módosításokkal – az öv túl vastag, kényelmetlen – alkalmasnak ítélte a hátejőernyő a pilóta és megfigyelő részére. A beakasztható ejtőernyőt a bombázó megfigyelője, lövésze és szerelője számára megfelelőnek, rendszeresítésre alkalmasnak tartották. Az ülő ernyő egyedül a Bp.14. gép pilótájának felelt volna meg, a háternyő alkalmassága miatt így nem javasolták.
- Mátyásföldön a Regjü. 1938. december 10-én már kipróbálta az ülő- és hát-ejtőernyőt, szétbontották és össze is hajtották azokat. Az ülő ejtőernyőt repülés közben is kipróbálták, az idő elromlásával a hátejőernyő próbájára nem került sor. Dobást sem hajtottak végre az ernyőkkel. A Fiat Cr-32-es és Focke-Wulf Fw-58-as gépekhez az ernyők megfeleltek. A bizottság javasolta, hogy ha megfelelő számú dobást sikerül végrehajtani és kifogástalanul működnek az ernyők, érdemesebb a magyar változatokat rendszeresíteni.⁶⁰³ 1938. december 27-én a (Regjü. mellett) a Légiforgalmi Vezetőség is benyújtotta tapasztalatait a Hehsch-féle (sic!) ejtőernyőkről. A Junkers Ju-86 repülőgépen a megfigyelő részére a beakasztható ejtőernyő, a pilóta, a rádiós, szerelő és a lövész számára az ülőejtőernyő jöhetett szóba. A Bü-131-es gépen mindkét személynek (pilóta, másodpilóta) az ülőernyő volt a legcélszerűbb. A próbán szintén felmerült a deréköv hajlékonyságának kérdése, mint orvosolandó javítás. Módosítást javasoltak a kioldókar derékra helyezésével, mert véleményük szerint a törzs nagyobb mértékű elfordításával az ernyő kinyílhat. Mivel repülés közben az ernyőket nem próbálták ki, javaslatot tettek az ejtőernyők repülés közbeni próbájára is.

⁶⁰¹ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 20-21. Pataky időzített ugrást hajtott végre, kb. 5-600 m zuhanás után nyitott, és a Salvator legalább 10 szelete kiszakadt. Makray F.: Napló i. m. 21.

⁶⁰² HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁶⁰³ HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939.

- a 2/I. éjjeli bombázó osztály Szombathelyen, 1938. december 15-én vizsgálta a hát-, a beakasztható- és az ülőernyőt. Mindhárom ejtőernyőt minden tekintetben jobbnak találták a Salvator és Heinecke ejtőernyőknél.⁶⁰⁴ Módosítást itt is szintén a deréköv anyagában javasoltak. A Caproni Ca-101-es gépeknél a hát- és a beakasztható típusokat tartották alkalmasnak, nem pedig az ülőernyőt. Ez azért történt így, mert az ernyő az egyébként is magasan lévő ülésekben még magasabbra emelte volna a pilótát és a megfigyelőt, ezáltal akadályozva őket a munkavégzésben. A hátejőernyőt megfelelőnek tartották a pilóta és megfigyelő, a beakasztható ejtőernyőt a repülő rádiós és géppuskás lövész részére.⁶⁰⁵

- az 1. önálló távolfelderítő repülő osztály a beakasztható mentőernyőt (beakasztható hátejőernyő) jobbnak tartotta Heinkel He-70 repülőgépen, mint a rendszeresített Heineckét. Módosítást az övzáró csaton, a lábtartó heveder hosszán és a derékövön javasolt, hogy biztonságosabb és kényelmesebb legyen a viselet.

A kipróbáló egységek zöme a próbákat a földön végezte, jórészt csak az ernyő viselhetőségét tesztelték az ülésekben, valamint a bombázókban történő mozgást. Ejtőernyős ugrást az ejtőernyős-század tagjain kívül nem hajtott végre más. Ahogy a 2. repülőezred 3. könnyűbombázó százada jelentésében említette, az ernyők kibontására sem került sor, összerakó (hajtogató) asztal hiányában.

„A csapatpróbára vonatkozó jelentésekből és jegyzőkönyvekből a bizottság megállapította, hogy az ejtőernyőket a csapatpróbát végző 2.rep.ezred, a Ca.101.,Ju.86.gépekhez; a 3.rep.ezred Ju.86;az 1.önálló Távolfelderítő rep.oszt He.70.géphez és 1/2. Vadász Oszt. FW.56.,Cr.32-es repgépekhez alkalmasabbnak tartja, mint az eddigi rendszeresítve volt külföldi típusú ejtőernyőket.”⁶⁰⁶

A sorozatgyártás beindítása azonban még váratott magára. A Hehs-ernyők 1939 nyarán kerültek először az ejtőernyősökhöz.⁶⁰⁷ A következő adattöredék 1940-ből származik, mely szerint az ejtőernyősök ekkor egy századra való ejtőernyővel rendelkeztek.⁶⁰⁸

Az elnevezések a hivatalos iratok szerint a következők voltak:

- 39.M.ülő ejtőernyő
- 39.M.hát ejtőernyő
- 39.M.beakasztható ejtőernyő
- 39.M.kettős gyakorló ejtőernyő.⁶⁰⁹

⁶⁰⁴ Az ernyőtípusokról lásd a melléklet 2. sz. táblázatát.

⁶⁰⁵ HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁶⁰⁶ HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939.

⁶⁰⁷ „erre az időre esik az első magyar ernyők leszállítása is.” Makray F.: Napló i. m. 26., ugyanakkor nem ismert a beérkezett ernyők száma. Szokolay Tamás, volt ejtőernyős százados ezt az időpontot június 17-ére tette, szintén ernyőszám nélkül. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 28.

⁶⁰⁸ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 42.

⁶⁰⁹ HL VKF 3607/ 1. oszt. eln. – 1939.

Az ernyők közül az első három feladata szerint mentőernyő volt, míg a kettős gyakorló ejtőernyő a katonai ejtőernyős ugrás gyakorlására szolgált.

Maga az ernyő kialakításában nem hasonlított a korabeli típusokra, illetve nem azok másolatára, hanem saját fejlesztés volt. A kupola lapos kialakítása, valamint a fékernyő (segédernyő) használata mind új elem volt.⁶¹⁰ A német RZ-ernyőknél nem voltak hasonló jellegzetességek, mivel azokat eleve bekötött, kis magasságban végrehajtott ugrásokra tervezték, ezért a kupola formája is más volt és nem rendelkezett segédernyővel.

A H-39. M. típusú ernyő⁶¹¹ kényszer- és kézi kioldású volt. Az ernyő részletes ismertetőjében részletesen kitértek a maximális repülési sebességre és az annak megfelelően alkalmazható nyitási módokra. A magyar ernyő lehetővé tette – a némethez hasonlóan – az alacsony nyitási magasságot bekötött kioldással. Utóbbi nyitási módnál kiemelték, hogy gyakorlóugrások során lehetőleg 200 m alatt ne hajtsanak végre ugrást. Ezt az ernyő nyitási idejével és a zuhanó emberi test megtett távolságával indokolták.⁶¹²

Az ernyők sikerességét és gyártásának kiemelkedő színvonalát mutatta az is, hogy a Magyar Honvédség a saját gyártású ernyőket részesítette előnyben a német típusokkal szemben.

A magyar-német ipari együttműködés keretében a HM 17/b osztály licenz alapján tervezte gyártatni az ejtőernyőket és hevedereket a Benyáts Debrecen cégnél.⁶¹³ Az RLM utasítására 1942. III. 10.-én jelent meg az osztálynál az Autoflug és a Schroeder cég egy-egy képviselője, hogy a licenz tárgyalásokat lefolytassa. Közölték a német ernyők gyártási jogának, valamint az ernyők darabárának és azok alkatrészeinek költségeit.⁶¹⁴ A német cégek képviselői⁶¹⁵ is osztották azt a véleményt, hogy a kevés (1000 db) darabszám miatt a hevederzár, ill. a háternyő teknőjének előállítását gazdaságtalan lett volna, ám garantálni tudták a Magyarország számára szállítandó mennyiséget. Sólyom főhadnagy megállapítást tett, hogy a német ernyők angol (sic!) mintára készültek, az eltérések lényegtelenek, és a magyar ernyők módosításai

Más hivatkozás szerint az ejtőernyős csapatnemnél használt ejtőernyő típusok elnevezése a következő volt:

- Hehs-féle 39.M. hátejőernyő, röviden: H.39.M.h.
- Hehs-féle 39.M. ülőejtőernyő, röviden: H.39.M.ü.
- Hehs-féle 39.M. beakasztható ejtőernyő, röviden: H.39.M.b.
- Hehs-féle 39.M. kettős gyakorló ejtőernyő, röviden: H.39.M.gy.

Ejtőernyők kezelése, használata, gyártása, vizsgálata és teljességi kimutatása. Budapest, 1940, M. kir. Honvéd Térképészeti Intézet 3.

⁶¹⁰ Hehs Á.: Ejtőernyő i. m. 27-29.

⁶¹¹ H-39. M. gyakorló kettős ernyő főbb jellemzői: 24 cikkely, 12 zsinór, 50 cm átmérőjű nyílás, felülete 64 m². A zsinórzat kb. 5 mm átmérőjű selyemből vagy lenből készült. Pataky G.: Ég és föld i.m. 53-58.

⁶¹² Ejtőernyők i. m. 4.

⁶¹³ HL HM 5187/ 17/r. oszt. eln. – 1942.

⁶¹⁴ „Az ejtőernyők gyártási jogát 100.000 RM-ért, ill.az 1001-ik darabtól kezdve drb.-ként az eladási ár 5%-ért adnák át. A Bagu gyártási joga 3.000 RM, ill.az 1001-ik drb.-tól kezdve drb.-ként 5%. A Schugu gyártási joga 2.000 RM, ill.az 1001-ik drb.-tól kezdve drb.-ként 5%.

[...]

Az ejtőernyők ára 925, illetve 890 RM. A hashevederé 29.5 RM, a vállhevederké 18, ill. 19.5 RM. A tartalékszár ára 30.—RM, a háteknő kb. 10 RM-ba kerül.” – HL HM 102401/ 17/r. oszt. eln. – 1942.

⁶¹⁵ A német Autoflug céget Sedelmayer, a Schroedert von Cleef képviselte. HL HM 5187/ 17/r. oszt. eln. – 1942.

jobbak. Kijelentette, hogy elegendő nyersanyag áll rendelkezésre a hazai igények ellátására. A Honvéd Vezérkar főnökének kiképzési csoportfőnöke a javaslat és azon elgondolás alapján, hogy: „*az ejtőernyőknek MO-on való gyártása nem német érdek*” úgy döntött, hogy a licenzjogot nem vásárolja meg. A HM 32. osztály megállapította, hogy a Messerschmitt Me-109G, illetve Me-210 típusú gépekhez is alkalmasak lesznek a magyar ernyők, módosításra csak akkor lesz szükség, ha helyhiány miatt nem férne be a pilóta az ernyővel együtt. Az osztály mintegy 3000 darab ejtőernyőhöz való nyersanyagot – tehát selymet is – biztosított. A magyar szükségletek egy éven belül nem nőnek 1000 db fölé, így a németek részére is képesek lennének ejtőernyőket gyártani. A gyári kapacitás 3000 db ejtőernyőhöz rendelkezésre állt, ezt a mennyiséget egy éven belül el is tudták készíteni.⁶¹⁶

X. Ejtőernyős kiképzés a Magyar Királyi Honvédség ejtőernyős-zászlóaljában⁶¹⁷

X./1. Ejtőernyős ugrókiképzés folyamata, részei

A teljes kiképzési folyamat részeit alkották az egyszerű és különleges talajgyakorlatok, melyek felkészítették és megedzették az ugró szervezetét az ejtőernyős ugrásra. Ezt követte az ejtőernyő ismeret elméleti része, majd az ejtőernyő-hajtogatás elsajátítása. Végül a szoktató repülés hozzászoktatta az újoncokat a repülés élményéhez, illetve megismertek a későbbi ugrásoknak teret adó gép szerkezetével, a rendelkezésre álló térrel. A végső kiképzési szakasz pedig az ejtőernyős ugrás végrehajtása volt, mely után (4 ugrást kellett végrehajtani hivatalosan: kettőt bekötve, kettőt az ugrónak lehetősége van kézi kioldással ugrani) a jelölt teljes rangú tagja lett az ejtőernyős csapatoknak és megkapta az ejtőernyős ugrójelvényt.⁶¹⁸

A következő részekből állt az ejtőernyős kiképzés:

- előkészítő gyakorlatok:

⁶¹⁶ HL HM 5187/ 17/r. oszt. eln. – 1942.

⁶¹⁷ Az ejtőernyős csapatnem hivatalos elnevezése 1938-1945 között többször változott a bővítések, valamint hivatalos névváltoztatások miatt. 1938-1940 között „M. kir. honvéd ejtőernyős század” megnevezéssel létezett. Az 1941. évi, április 12-én végrehajtott ejtőernyős bevetés során, a felszállás után – feltehetőleg műszaki hiba miatt – lezuhanó gépben, vitéz Bertalan Árpád, 17 ejtőernyős és a gép háromfős személyzete hősi halált halt. A kormányzó a Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek) kiadott, 31.528/Elnöki oszt. – 1941. számú körrendeletében elrendelte, hogy a zászlóalj a „vitéz Bertalan Árpád” 1. honvéd ejtőernyős zászlóalj nevet viselje, mintegy tisztelegve elhunyt parancsnoka előtt. Honvédségi Közlöny (szabályrendeletek) 1941. május 27., 299. p. 1944-ben, a Szent László hadosztály felállításával (1944. október. 12.), tovább bővítették az ejtőernyős zászlóaljat, ezred szintre.

⁶¹⁸ A m. kir. honvéd ejtőernyős csapatnemnél 2 típusú ún. teljesítmény jelvény létezett. A kisebbik, babérkoszorú nélküli változatot 4 sikeres ugrás után kapta a honvéd, tiszteknek hímezett, közlegényeknek fém változatban. 25 ugrás teljesítése után pedig a mesterugró jelvényt kapta az ejtőernyős, ennek egy típusú változata létezett a közlegények és a tisztek számára is. Az ejtőernyős jelvényekről részletesebben l. Sallay Gergely: Seregszemle fémben-zománcban: a Magyar Királyi Honvédség és a leventemozgalmak jelvényei 1938-1945. Budapest Monarchia Kiadó 2009. Ejtőernyős ügyességi és csapatjelvények Magyarországon 1939-1945. In: Numizmatikai Közlöny. CII-CIII. évfolyam (2003-2004). Budapest 2004. 131-139. Magyar ejtőernyős ügyességi jelvények adományozása német tiszteknek 1941-ben. Az Érem 2005/2. 26-29.

- egyszerű gyakorlatok
- különleges gyakorlatok
- szoktató repülés
- ejtőernyő-ismeret és hajtogatás
- ejtőernyőugrás (az ugrási folyamat „modellezése”)
- harci kiképzés
- földi közelharc-csatárkiképzés

Más elképzelés szerint három részre lehetett felosztani a kiképzést: az első részben sportelőkészítő és nevelő gyakorlatok kaptak helyet. Második részét a továbbfejlesztő sportgyakorlatok alkották, melyek az újonckiképzés időszakának befejeztétől a második kiképzési év végéig tartottak. Végül a harmadik kiképzési év sportanyaga pedig a gyakorlatban tartást szolgáltatta.⁶¹⁹ Az előkészítő gyakorlatok egyszerű és különleges gyakorlatokra tagolódtak.⁶²⁰

X./2 egyszerű gyakorlatok

Az egyszerű gyakorlatok magukba foglalták a hagyományos testnevelési torna elemeit, ezek megegyeztek a honvédség többi alakulatánál gyakoroltakkal. Az eltérés abban mutatkozott meg, hogy az ejtőernyősöknél a lábgyakorlatokra nagyobb hangsúlyt fektettek, mivel a földet érés során ez a testrész hárítja a mozgási energia egy részét.⁶²¹ Az ún. csuklógyakorlatok végrehajtásának módját két irányvonal képviselte. Lehetséges volt nehéz gyakorlatok sorával nyers izomnövekedést elérni, a másik irányzat inkább a ritmikus, szabad mozgásokra helyezte a hangsúlyt. Az ejtőernyős alkalmazás szempontjából a durva, nyers izomnövekedés nem járt haszonnal, míg a szabad mozgásokkal elérhették az újoncok a megkívánt fokú rugalmasságot. Dr. Vándor százados megfelelően összeállított gyakorlatsorokat közölt, melyeknek véleménye

⁶¹⁹ *Sáray Bertalan*: Sportkiképzés az ejtőernyős csapatnál. In: Magyar Katonai Szemle 1943/10. 199.

⁶²⁰ A csuklógyakorlatok karhajlításokból és egyéb mozgásformákból álltak. Minden reggel végrehajtották, legénység és a teljes tisztikar, beleértve vitéz Bertalan Árpád őrnagyot is. *Huszár János*: Honvéd ejtőernyősök Pápán 1939-1945. Pápa Jókai Kör 1999. 34.

⁶²¹ Naponta 20-30 percnyi tornagyakorlat elengedhetetlen, mely szabadgyakorlatból és szertornából állt. A megfelelő összeállításban ezek a láb mellett a váll és hasizmot is erősítették. Az ejtőernyő ugrást a növendékek egy hónapos testedzés után kezdhették meg. *Szokolay Tamás*: Ejtőernyőugrás, a jövő legkatonásabb sportja. In: Magyar Katonai Szemle, 1939/9. 133.

Minden katona, rangtól függetlenül részt vett a reggeli csuklógyakorlatokon. Ezeket úgy válogatták össze, hogy minden izmot megmozgassanak és erősítsék azokat. Az izompuhító gyakorlatok nagyobb részt lég- és talajtornából álltak. Ezek a kiképzés első heteiben nem csak napi fél órát, hanem akár 2-3 órát is igénybe vettek. A futást 3-400 méterről kezdték, majd egy-két hét alatt 1000-1200 méterig, 3-4 hét alatt pedig 5-6000 méterig növelték. A futók azonban a saját ritmusuknak megfelelően futhatnak, nem volt kötelező együtt futás. *Kincses Gyula*: Magyar ejtőernyősök. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1942/5. 36-37. A rendszeres és kemény csuklógyakorlatoknak, melyeknél nagy súlyt fektettek a lábgyakorlatokra (futás, tornaszerek, ló, palánkugrás, stb.) köszönhetően, a boka- és térdrándulások egyre ritkábban jelentkeztek. A tapasztalat az volt, hogy: „három hónapi rendszeresen felépített komoly testedzéssel jól izmolt és kiválóan használható ejtőernyősöket neveltünk.”. *Makray F.*: Napló i. m. 15. Egy hónapnyi, „ilyen jó állóképességet adó gyakorlat után kerülhetett csak sor az ugrásokra.” *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 37.

szerint az ejtőernyős kiképzésben szerepelnie kellett volna.⁶²² (Nagyon valószínű, hogy hasonló, vagy a felsoroltakkal megegyező gyakorlatokat hajtottak végre – ezt fényképek, híradó felvételek és visszaemlékezések támasztják alá.) A csuklógyakorlatok lefolytatásának helyes sorrendjét⁶²³ általában érdemes volt mindig ugyanúgy végezni és betartani, ezáltal az újoncok annyira megismerhették, hogy a gyakorlat lényegét magában foglaló vezényszó után – magyarázás nélkül – azonnal végre tudták hajtani. A vezénylő tiszt személyes példamutatásával szabályozta az ütemet. A tiszt középen állt, a legénység kört alkotva vette körül, a többi tiszt és altiszt ellenőrizte a gyakorlatok helyes végzését. A gyakorlatok közepén, esetleg végén minden alkalommal futást iktattak be. A reggeli csuklógyakorlatok időtartama fél óra volt.⁶²⁴

X./3 különleges gyakorlatok

Az ún. különleges gyakorlatok már fokozottabb ütemben készítették fel a lábizomzatot és modellezték a földet érés folyamatát. Erre különböző gyakorlóeszközök álltak rendelkezésre, melyet az ejtőernyősök fejlesztettek ki. Az ugrópadok különböző magasságú, (1-3 méter közötti)⁶²⁵ fából készült egyszerű pad formájú faállványok voltak, hátsó részükön falépcsővel, vagy rámpával, a pad előtti részen pedig felásott homokkal, hogy a becsapódást tompítsa (lásd melléklet 7., 8. számú képét).⁶²⁶ Az egy méteres magasságból a három méteres ugrópad magasságáig kb. 3 hét alatt jutottak el az újoncok.⁶²⁷ Magasabb ugrópadot nem használtak a kiképzések során, mivel onnan már nem lehetett sérülés nélkül leugrani, valamint létezett egy

⁶²² A munkába vett izomcsoportokra külön lebontva meghatározta azokat a gyakorlatokat, melyek végzésével az adott célterület a legjobban kimunkálható. A gyakorlatok sorrendje a következő volt: könyökvágás, könyökkörzés, vízszintes kaszálás, törzsöntés oldalirányú ingamozgással, törzshajlítás ingással, törzshajlítás nyújtott karokkal, légzésgyakorlat testsimítással, szökdécseles felugrással, térdkörzés, térdingás, medveállás, sarokemelés és lazítás. *Dr. Vándor: Ejtőernyősök i. m. 219-221.*

⁶²³ „A sorrend általánosságban a következő:

- a) könnyű lábgyakorlatok (bemelegítés),
- b) kargyakorlatok,
- c) nehezebb lábgyakorlatok,
- d) törzsgyakorlatok,
- e) lábgyakorlatok (levezetés).

Nehezebb gyakorlatok után könnyebb, vagy levezető gyakorlat következzen, esetleg légzés is.” *Dr. Vándor: Ejtőernyősök i. m. 222.*

⁶²⁴ *Dr. Vándor: Ejtőernyősök i. m. 222.*

⁶²⁵ Más írások szerint 2-3, illetve 5 méteres ugrópadok is léteztek. Ezekről a következő módon folyt a gyakorlás: „először kinézi magának az ugró, hogy hova ugrik, majd karba tett kézzel lelép. A földetésnek már nyújtott, összezárt és rugózó lábbal kell történnie. A lábak egymás mellé zárására nagy hangsúlyt fektetnek, mert a szétett két lábat egy időben földre értetni nem lehet. Nyilvánvaló, hogy az egyik láb hamarabb ér földet, ez esetben pedig egy láb kapja a földre érés ütődésének egész erejét, ekkor pedig könnyen lehet bokaficam, ejtőernyővel való ugrásnál pedig esetleg lábtörés is.” *Kincses Gy.: Ejtőernyősök i. m. 37.* A mélybe ugrást a katonák 2 és 3 ½ méter magas állványokról hajtották végre, frissen felásott földre vagy homokba. *Dr. Vándor: Ejtőernyősök i. m. 224.*

⁶²⁶ 2, 3 és 4 m magasak voltak az állványok, előttük vastagon leterített homok. *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 37.*

⁶²⁷ *Pataky G.: Ég és föld i. m. 71.*

másik szerkezet, mely alkalmas volt a nagyobb magasságból történő leugrás, valamint a földet érés modellezésére. Ez a berendezés volt az ún. ejtő szerkezet, vagy „bitó”, ahogy az ejtőernyős zsargonban nevezték (lásd melléklet 5. sz. képet). Ezen a szeren szintén fokozatosan növelték a leejtés magasságát a maximális, 6 méteres magassáig.⁶²⁸ A katonát a többi újonc húzta fel a földről. Előtte lábait a kötelek alsó végein lévő hurkokba dugta, karjait pedig a feje fölé nyújtva, megmarkolta a köteleket. A húzás és a leeresztés mindig egy oktató vezényszavára történt. Az ugró leeresztés előtt jól kihomorított, lábait kinyújtotta és szorosan zárta. Lenézett a földre, és ha kész volt, kívánt magasságnál az oktató vezényszavára a 2-2 húzó ember egyszerre eleresztette a köteleket. Ezáltal a katona szabadeséssel zuhant addig, amíg meg nem rántotta a köteleket, ezáltal a másik végükön lévő ellensúly lefékezte az esést.⁶²⁹

A testi kondíció fenntartására az atlétika volt a legalkalmasabb. Adott esetben hasznos önvédelmi eszköznek tartották a cselgáncsot, az ökölvívást és egyes birkózó fogások ismeretét, ám hivatalos szinten nem utasították az ejtőernyősöket küzdősportok kötelező jelleggel történő elsajátítására. A vízi sportok közül az úszás elsajátítása bírt jelentőséggel. Sáray nagy fontosságot tulajdonított a sí- illetve magashegyi kiképzésnek is, Elképzése szerint legalább alosztályonként egy raj erejű járőr legénységet ki kellett volna helyezni 4-6 hétre, magashegyi környezetbe. A sí kiképzést jég- és sziklamászás egészítette volna ki.⁶³⁰

X./4 szoktató repülés

A legtöbb szakcikkben említették a szoktató repülést, ám annak sorrendjét, idejét az ejtőernyős kiképzésben konkrétan nem határozták meg. A kiképzés ésszerű folyamata megkövetelte, hogy az igazi ejtőernyős ugrás előtt, tehát a kiképzés folyamán sor kerüljön a szoktató repülésre, hogy kiderüljön, melyik jelölt nem bírja a repülést, a magasságot, vagy a bezártságot.⁶³¹ Szoktató repüléseken már a kísérleti keret tisztjei is átestek.⁶³² A kezdetek

⁶²⁸ 14 méter magas a két oszlop Kincses Gyula őrmester, a kísérleti keret tagjának írása szerint. *Kincses Gy.: Ejtőernyősök* i. m. 37. Az állvány Szokolay Tamás, volt ejtőernyős százados emlékezete szerint 10 m magas volt, a kötélhurokba ültetett embert így húzták fel. A kötéltúlsó végén olyan ellensúly volt, amely az ejtőernyő süllyedési sebességére fékezte le az embert. „Az ejtőszerkezet esetében 8-12 m magasságból, 5 kg ellensúly visszafogó tartásával, zuhan a gyakorló. Ez a gyakorlat jobban megközelíti az ernyővel történő süllyedés sebességét és hatását. A csigarendszer segítségével a szél hatása és az ernyő kilengései is utánózhatók. A földet érésnél szükséges berántást is lehet gyakorolni a szerkezeten.” *Dr. Vándor: Ejtőernyősök* i. m. 224.

⁶²⁹ *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök* i. m. 37-38.

⁶³⁰ *Sáray B.: Sportkiképzés* i. m. 201.

⁶³¹ 1938 augusztusában, Szombathelyen, a kísérleti keret tagjai 2-3 napon át szoktató repüléseken vettek részt, különböző típusú gépeken, hogy megszokják a repülést. 1940 nyarán az önként jelentkező tiszteket Budapestre, a Repülő Orvosi Vizsgáló Intézetbe Ca-101 típusú repülőgéppel szállították fel, egybekötve a vizsgálatot a szoktató repüléssel. *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök* i. m. 3., 46. Pataky Géza főhadnagy, az ejtőernyős csapatokhoz történt jelentkezése után, szoktató repüléseket végeztet, mielőtt az ejtőernyős ugrásra sor került volna. *Pataky Géza: Miért lettem ejtőernyős?* In: *Magyar Szárnyak 1942/2.* 13. A kiképzési sorrend a következő volt: „Miután az újonc-ejtőernyős a megfelelő testedzésen átesett és az előírt szoktató-repüléseken a repülést megszokta, kezdődik az ejtőernyővel való ugrás.” *Kincses Gy.: Ejtőernyősök* i. m. 44. Ugyanakkor Pataky Géza

során is ugyanúgy előfeltételként szerepelt az ugrások előtt, mint a későbbi kiképzések során, mikor az állomány először század, majd zászlóalj méretűre növekedett.

X./5 alkalmazott ejtőernyő-típusok

A kísérleti keret az Irvin,⁶³³ Schrooder (Schröder),⁶³⁴ Salvátor (Salvator)⁶³⁵ ernyőtípusokat használta kiképzése során. Ezek mellett még a Heinecke-típus⁶³⁶ is alkalmazásban volt. Az első ugrást is vegyes ejtőernyő párossal hajtották végre: a háternyő az első világháborúból visszamaradt Heinecke, a mentőernyő pedig Salvator volt.⁶³⁷ Később, a kibővített keret még

százados egy másik írásában némiképp megváltoztatva a sorrendet a következőképp adta meg: 1. Testedző gyakorlatok, 2. Ejtőernyő ismeret, 3. Szoktató repülés. A szoktató repülés során „több órát repült, mialatt az oktatója árgus szemekkel figyel, hogy az illető mennyire bírja a repülést.” *Pataky Géza: Ejtőernyősök előre ...! III. közlemény.* In: Magyar Tartalékos Tisztek Lapja. 1942. nov. 20. 10. Pataky százados a Magyar Katonai Szemlében megjelentetett cikkében már 4 részre bontotta a kiképzés folyamatait: a) egyszerű gyakorlatokra, b) különleges gyakorlatokra, c) Ejtőernyő ismeretre, elméletileg és gyakorlatilag, d) szoktató repülésekre. A repülőgép zaj és „szagok” mellett a szoktató repülések hozzájárulnak a magasságbecslés kialakulásához, javulásához, mivel horizontális helyett vertikális volt a nézőpont. *Pataky Géza: Az ejtőernyőugrás, mint sport és szolgálat.* In: Magyar Katonai Szemle 1941/8. 368., valamint *Pataky G.: Ég és föld i.m. 69.* A gépből való ugrás előtt a növendékeknek 8-10 repülőórāja kellett, hogy legyen, azon a géptípuson és olyan magasságon, ahonnan az ugrásokat végrehajtják. Az oktató ezek során tudta megállapítani, hogy a növendékek bírják-e a gyors magasságváltozásokat. Ezek a szoktató repülések még az előkészítő gyakorlatok ideje alatt történtek. *Szokolay T.: Ejtőernyőugrás i. m. 136-137.* A gyakorlatok közben a jelentkezők szoktató repüléseket végeztek és egy-két ugrást végignéztek, melyeket a már kiképzett ejtőernyősök hajtottak végre. A repülések alatt megtanulták a gépben való viselkedést, a magasság becslését és „hozzászoktatják magukat a kiugrás gondolatához, ami nem is olyan nehéz, mert hiszen azzal az elhatározással jelentkeztek, hogy ejtőernyővel fognak ugrani.” *Makray F.: Ejtőernyős i. m. 148.*

⁶³² Makray Ferenc, volt ejtőernyős százados, visszaemlékezésében (készítési időpont megadása nélkül) említette, hogy: „Egy tiszt sem ült azelőtt repgépben. Első volt tehát, hogy elkezdjék a szoktatórepüléseket, hogy minél előbb elkezdhesék az ugrásokat, és minél előbb képezze ki saját magukat. (kiemelés a szerzőtől) 26-án (1938. augusztus 26.) már gépben volt minden tiszt. Előre látható volt, hogy kifogástalanul birta mindegyik.” *Makray F.: Napló i. m. 3-4.* Nem volt könnyű megszerezni a kellő repülőgépes tapasztalatot, ezért a szoktató repüléseket a szombathelyi repülőtéren megtalálható legkülönbözőbb típusokon végezte a keret. „Ha volt hely valamelyik felszálló gépen, mint a hiénák csaptunk rá, hogy saját érdekünkben egy kicsit repülhessünk.” *Makray F.: Napló i. m. 7.* A különböző repülőgépeken történt repülést támasztja alá Szokolay Tamás, volt ejtőernyős százados visszaemlékezése is. Őt pilótája, Telbisz Imre egy kétüléses Bücker Jungmann repülőgéppel háton repülve vitte Szombathelyről Pápara és vissza. Ugyancsak Szokolay, volt ejtőernyős százados említi, hogy az előkészítő gyakorlatok közben sokat repültek az emberekkel, hogy „szokják a levegőt”. *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 4., 37.*

⁶³³ Rövid ismertető az Irvin-ejtőernyőről: Kézi- és kényszerkioldásra (automatikus nyitásra) is szerelhetők. Segédernyővel is el vannak látva, mely a nyitáskor megkönnyíti a légáramlat segítségével a főernyő kirántását a tokból. *Pataky G.: Ég és föld i.m. 47.*

⁶³⁴ A Schröder gyár állította elő a Heinecke A és B típusú ejtőernyőket; nem létezett külön Schröder ejtőernyő. [http://www.wwl.aeroinc.org/files/German Parachutes in the Great War.pdf](http://www.wwl.aeroinc.org/files/German%20Parachutes%20in%20the%20Great%20War.pdf), 2011. május 24.

⁶³⁵ *Makray F.: Napló i. m. 6.*

⁶³⁶ Heinecke-ejtőernyő: Ennél a típusnál nem volt rugós segédernyő, valamint nem lehetett kézi kioldásra szerelni. Megbízható, ám rendkívül lelkiismeretes hajtogatást igényelt. Jellegzetes, ún. repülő fejessel ugrottak ki vele a német ejtőernyősök, hogy az ernyő ne csavarodjon össze. A Heinecke-ejtőernyő kényszerkioldásos volt, ezt rendszeresítették a német véderőnél. Kényszerkioldásos elvű volt, a német repülő személyzet pedig nem ezt használta, hanem a Schroeder-ejtőernyőt (sic!). *Pataky G.: Ég és föld i. m. 43-44., 48.* A korabeli forrásokra támaszkodva ezeket az információkat sikerült Pataky Géza századosnak megszereznie. A német haderő ejtőernyősei azonban nem a Heinecke-ernyőt, hanem az RZ-ernyőcsalád (RZ = Rückfallschirm mit Zwangsauslösung: Hát-ejtőernyő kényszerkioldással) különböző változatait használták a háború alatt.

⁶³⁷ *Makray F.: Napló i. m. 7.*

mindig ernyőhiánnyal küzdött.⁶³⁸ A kényszerű választás nem volt éppen előnyös, hiszen más jellegű ejtőernyőt használtak a pilóták és mászt az ejtőernyősök. Más azonban nem állt akkor rendelkezésre. Le kell szögezni, hogy egyik ejtőernyő sem volt speciálisan katonai ejtőernyős ugrásra kifejlesztett típus; a Heinecke, valamint a Salvator és Irvin típusok repülő mentő ejtőernyők voltak. Jellemző, hogy a németek is saját fejlesztésű ernyőcsaládot, az RZ-típus(oka)t a 27/II/S 20 típusú repülőgéppel mentőernyőből hozták létre.⁶³⁹ Hasonlóképp tettek az olaszok is, azzal a változtatással, hogy a magyar kísérleti keret által is használt Salvatore-mentőernyő⁶⁴⁰ továbbfejlesztett változatát használták. A magyar ejtőernyő-típus hadrendbe állításával lényegesen javult az ejtőernyős század ernyő-ellátottsága.

X./6 Az ejtőernyős ugrás lépései, a gépelhagyás folyamata, ugrók sorrendje

Meglévő források hiányában elég nehéz rekonstruálni egy ún. „tipikus”, gyakorlóugrás végrehajtását. Az alkalmazott géptípusok (Caproni-Ca-101/3m, Savoia-Marchetti SM-75, Fiat G-12T) közül a Savoia és Fiat gépek voltak azok, melyeket át kellett alakítani az ejtőernyős ugrásra. Ez elsősorban az ajtókat, azok számát, az ugrást jelző kürt felszerelését, a karabiner tartó sínt és huzalt jelentette. A hagyományos üléseket is kiszerezték és vászonülésekkel pótolták. Ilyen mértékű átalakításra a Capronik esetében – azok korlátozott szállítókapacitása és elavultsága miatt – nem került sor.

A módosított gépekhez ki kellett alakítani az ugrások rendszerét, meg kellett határozni az ugrók sorrendjét, a kijelölt ugrató tiszt helyét, szerepét, feladatkörét, stb. Erre nem volt írásban rögzített szabályzat, vagy kiképzőkönyv: a magyar királyi honvéd ejtőernyős

⁶³⁸ A 26 fős kibővített keret 5 db Irvin angol, 5 db Salvator olasz, valamint 5 db Schröder német kettős ernyőt kapott. Így 15 ernyő jutott a 26 fős keretre. Ehhez jöttek még a Heinecke és a kölcsön kapott mentőernyők. Főként kettős gyakorló ernyőket használtak, mert ezek számítottak korszerűnek (a hevederzetten volt elhelyezve a mellső ernyő és a háternyő is), azonban a nagy igénybevétel miatt gyakoriak voltak a szakadások. Ez is csökkentette a használatba vehető ernyők számát. Az 5 db angol ernyőről igen jó véleménnyel voltak. Állítólag japán kézi szövésű selyemből készültek és rendkívül strapabírók voltak. Még később is szívesen használták azokat, mikor már rendelkezésre álltak a magyar ernyők. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 11. A 15 darabos ernyőszámot Makray Ferenc, volt ejtőernyős százados is megerősíti visszaemlékezésében, hozzátéve, hogy négyféle ernyőtípust használtak. Pótlásként a szombathelyi repülő osztály adott még kölcsön hasernyőket. *Makray F.*: Napló i. m. 3. Makray volt ejtőernyős százados emlékei szerint a két karpaszományos tanfolyam feloszlása után megkapták azok ernyőanyagát. Ezek közül 11 db volt használható, Irvin, Schrooder (sic!) és Salvádor (sic!) típusok. A repülő osztály német Heinecke háternyőket, valamint Salvádor (sic!) olasz hasernyőket adott kölcsön. A többi ernyő kettős gyakorlóernyő volt, előregedettek és emiatt legalább 25% üzemképtelen ernyővel (!) kellett számolni! *Makray F.*: Napló i. m. 7.

⁶³⁹ A 27/II/S 20 típust, melyet a Luftwaffe bevezetett és sport-, iskola- és vitorlázó repülőgépek használtak, használták az ejtőernyősök is, amíg végleg el nem vált, hogy a kiképzéskor is bekötött ugrást alkalmaznak és ehhez egy új ernyőtípus kellett. BA – MA, BW 57/541.

⁶⁴⁰ Salvatore-ernyő: ennél a típusnál is rendelkezett segédernyővel a főernyő, a gyors nyitást elősegítendő. A cég gyártott hát- és hasernyőket is. Kényszerkioldásra is szerelhető, érdekessége, hogy egyszerre lehetett kényszerkioldásra és kézioldásra szerelni az ernyőt. *Pataky G.*: Ég és föld i.m. 49-50. A magyar ejtőernyősök által használt típus a Salvatore D (Dorsale = hátoldali) 30 háternyő volt. Ezt használták a repülőgépek személyzeti mentőernyőként. A 30 típusnak létezett mellkasi (mentő-) és ülőernyő változata is. *Guy Richards*: World War II Troop Type Parachutes. Volume One Axis: Germany, Italy, Japan. Schiffer Publishing Ltd. Aghtlen PA. 2000. 13.

csapatnemről elmondható, hogy az ugrások rendszerét inkább saját gyakorlati tapasztalatok alapján alakította ki és módosította, mint külföldi példák átvételével (amelyek megszerzésére, vagy lemásolására a háború kitöréséig nem került sor).

A Caproni Ca-101/3m fedélzetén – ez igaz volt a másik két alkalmazott típusra is – a kommunikációt a nagy alapzaj igen megnehezítette.⁶⁴¹ Elsősorban a földön megállapított és megbeszélte sorrendben szállt be a 6 ugró a gépbe, ahol a parancsnok kézzel jelezte a kiugrást. Ezekből a gépekből csak kézi kioldású ugrás volt lehetséges, ezért a Savoia-Marchetti SM-75-ösök hadrendbe állításával a Capronikat már csak a tapasztaltabb ugrók gyakorlóugrásaira használták.⁶⁴²

A Savoia-Marchetti SM-75 típusnál: „Az ugrókat leszállás után az oktató megszámozza 1.-től X-ig és ebben a sorrendben helyezi el őket az ajtó közelébe. Ő rögzíti a kioldó kötelek végeit a gép egy bizonyos pontján, majd mikor a gép az ugrató hely fölé ér: int és az ugrók az elrendezett sorrendben kiugranak. Ilyen ugrási módnál az ernyők önműködően nyílnak. Két ilyen ugrás után következik az úgynevezett időzített ugrás, ahol már az ugrónak magának kell nyitnia. Az ugrókat ilyenkor is beosztják és az oktató, vagy a pk. intésére ugranak egymás után.”⁶⁴³ A gépbe történő beszállás sorrendjét más ejtőernyősök eltérő módon látták és emlékeztek vissza:

„A gépbe való beszállás a kiugrás fordított sorrendjében történik. Az oktató megvizsgálja a kioldó köteleket, nincsen-e azokon valahol kopás vagy szakadás és saját kezűleg erősíti meg azokat a gépen. [...] Az oktató természetesen maga is felszáll a géppel és vezeti az ugrást. A kiugrás pillanatát úgy választja meg, hogy az ugró a már előre kiszemelt puhatalajú területre essen. A kiugrás helyét még a földön, az ugrómagasság és a szélesség alapján állapítja meg. Mikor a gép a kijelölt hely fölé ér, a pilóta leveszi a gázt, hogy a gép sebessége, annak lebegési sebességére csökkenjen, az oktató megadja a jelt és az ugrók egymás után, szorosan a testhez zárt kézzel kilépnek az ajtón, háttal a menetiránynak.”⁶⁴⁴ Az ugrató tisztnek fontos feladata volt: ejtőernyős ugrásban tapasztaltként ellenőrizte az újoncokat és megfigyelte, hogy ki viselte nehezen az ugrás előtti várakozás izgalmát. Igyekezett kiszűrni azokat, akik esetleg megtagadhatták az ugrást, különböző okokból, legtöbbször az ismeretlentől való félelem miatt. A földön, még a gépbe történő beszállás előtt ellenőrizte az ugrók felszerelését, valamint meghatározta az ugrási sorrendet, név szerint, hogy ki hányadiknak ugrik. A kiugrást úgy jelezte, hogy többször a földre mutatott. Az ugrási sorrendet következőképp határozta

⁶⁴¹ Balogh Miklós: Tizenharmadik ejtőernyős ugrásom. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1942/6. 61.

⁶⁴² Ezzel szemben Sági László, volt ejtőernyős hadnagy visszaemlékezésében bekötött ugrásokat említ Caproni Ca-101/3m-ekből, 700 m magasságból. A gépenként egy oktató és öt ugró volt. Sági László: Emlékek az ejtőernyős repülő szállítórepülő életéből. In: Kanadai Magyar Szárnyak 1982. 92.

⁶⁴³ Kincses Gy.: Ejtőernyősök i. m. 45-46.

⁶⁴⁴ Szokolay T.: Ejtőernyőugrás i. m. 137-138.

meg: a legutoljára kiugró szállt be legelsőnek, hátrament, az első szállt be legutolsóként és megállt a gépajtóban.⁶⁴⁵ Egyes visszaemlékezők szerint – néhány ugrató tiszt – alkalmasszerűen ennél drasztikusabb kiképzési módszereket is használt.⁶⁴⁶

X./7 Kiugrás a gépből

Az ejtőernyős újonc első 4 ugrásából 2-3 kényszerkioldással történik; a 4. ugrásnál már saját kérésre, az ugrató tiszt döntésére bízva, már kézi kioldással is ugorhatott.⁶⁴⁷ „*Kabinos gépből való kiugrásnál az ugró megindul az ajtó felé és lépését úgy számítja ki, hogy az egyik lába a küszöbön legyen. Ekkor folytatólagosan lép egyet a másik lábával a levegőbe, minek következtében a gépből kibukik.*”⁶⁴⁸

A helyes testtartás – kézi kioldással történő – ugrás végrehajtása során az ugró egyik kezét az oldalához szorította, a másikkal megfogta a kézi kioldót. A kilépés pillanatától elszámolt lassú ütemben háromig (kb. 3 másodperc), és nyitotta a főernyőt. Amennyiben ez nem nyílt ki, nyitotta a mentőernyőt.

Késleltetett nyitással történő ugrás esetén a testtartás megegyezett a kényszerkioldásnál felvett, eltérés csupán a kiugrás módjában jelentkezett. Az ugrónak 60-70 fokos szögben, fejfelé, arccal a föld felé fordulva kellett zuhannia. Hogy ezt elérje, testét ugrás után ki kellett mereven nyújtania, kissé kihomorítva, mint a műugróknak.⁶⁴⁹

X./8 Helyes testtartás a zuhanás alatt

Az ejtőernyős ereszkedését meggyorsíthatta, – vagy veszélyes tereptárgyakat kerülhetett ki – hogy az ernyő egyik oldalán két hevedert kb. 1 méternyire lehúzta, így ferde helyzetbe hozta a kupolát és az ernyő abba az irányba csúszott. Ez sebességnövekedéssel járt, így földközelen nem volt ajánlott. A süllyedés alatt úgy volt képes az ugró az áramlás irányába nézni, hogy a fentebb említett módszerrel lehúzta az egyik heveder oldalt, és néhány erőteljes rántással a kívánt irányba fordította a testét. Ezen kívül a leszállás közbeni lengés az, mely kockázatot jelentett az ugróra. Ezt a hevederek változtatott, lengéssel ellentétes irányú húzogatóásával lehet

⁶⁴⁵ Pataky G.: Ég és föld i.m. 128. A kiugrási hely és idő kézzel történő jelzése a Caproni Ca-101/3m-re vonatkozhatott, mivel a másik két rendszeresített típus el volt látva jelzőkürttel (Bosch-kürttel).

⁶⁴⁶ „Oktató fogta a derékszíjat és időnként „kinyomogatott bennünket”. – HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye. 2904. sz. Marosújvári Géza – ejtőernyős szolgálatom emlékei (1941 – 1945), 19. p.

⁶⁴⁷ Mohos Imre: Tapasztalatok az ejtőernyőugrásnál. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1939/4. 47. Ezt megerősíti Szalay János őrmester cikke is. Szalay János: Jelentkezés ejtőernyős szolgálatra. In: Honvéd Altiszti Folyóirat 1941/12. 21. Az első 3-4 ugrás mindig kényszerkioldással történik, a negyedik-ötödik ugrásnál már nem félt annyira az újonc, és vissza tudott emlékezni az oktatásra. Pataky Géza: Ejtőernyősök. In: Magyar Katonai Szemle 1941/5. 405.

⁶⁴⁸ Mohos I.: Tapasztalatok i. m. 47.

⁶⁴⁹ Szokolay T.: Ejtőernyőugrás i. m. 138. Az ejtőernyős ugrással kapcsolatosan lásd a melléklet 15-17.. sz. képeit. A 16. sz. képen jól látható, hogy a kívánt testtartás nehezen volt kivitelezhető.

kiküszöbölni, vagy csökkenteni.⁶⁵⁰ Kidolgozták a vízbe történő érkezésre való felkészülést és a hevederek leoldásának módját is.⁶⁵¹

Egyes vélemények szerint a fejes ugrás keresztirányú forgást eredményezhetett és előfordulhatott, hogy a forgás ereje a kihúzódó ernyőt az ugróra csavarta.⁶⁵² A kéztartás is fontos volt: nem volt ajánlatos az ugrónak az ajtót megfogni, mert akaratlanul is később engedte el, minek következtében hosszirányú forgást kaphatott, mely szintén összesodorhatta az ernyőt, késleltetve annak nyitását. A lábakat azért kellett összezárva tartani, hogy a nyíló ernyő zsinórzata ne akadjon beléjük, veszélyes pillanatokot okozva ezzel az ugrónak, míg kiszabadítja magát.⁶⁵³ További veszélyeket jelentett kezdő ugróknál a korai nyitás is. Ha a kilépés pillanatában nyitotta az ugró az ernyőt, a rugós segédernyő, vagy akár a főernyő is beleakadhatott a gépbe és leszakadhatott.⁶⁵⁴ A túl gyors számolás miatt indokolatlan mentőernyő nyitásra is sor kerülhetett – ez olyankor fordulhatott elő, ha az újonc a főernyő viszonylag lassú nyitását nem várta meg, hanem szinte azonnal használta a mentőernyőt. Ezért volt olyan fontos a biztonságos ugrómagasság, hogy a főernyő és a segédernyő biztonságos nyitására rendelkezésre álljon megfelelő idő és tér. Két ernyő – a fő és a mentő –

⁶⁵⁰ Az első 50-100 méter esés után az ugró fejfelé fordulva zuhant; ebből a helyzetből dugóhúzóba kerülhetett, melynek tengelye – a gerincoszlop és a váll vonalának képzeletbeli metszéspontja – körül forog. Ezt karjainak kinyújtásával szüntethette meg. *Pataky G.: Ejtőernyőugrás* i. m. 373. Pataky százados hasonlóképp fogalmaz másik cikkében is, annyit hozzátéve, hogy 50 m alatt már nem volt szabad az ugrónak behúznia az ernyőt, mert a kupola torzulása lengést okozhatott, melyet, ha nem tudott kiküszöbölni, nagy sebességű földet éréshez és agyrázkódáshoz vezethetett. Emellett a szél hatására is ingásba jöhetett az ernyő: ez akkor volt veszélyes, ha a két holtpontra szakasz között vágódott az ember a földhöz. Ilyen esetben könnyen lábsérüléseket szerezhetett az ejtőernyős. *Pataky G.: Ejtőernyősök* i. m. 406.

⁶⁵¹ *Kincses Gy.: Ejtőernyősök* i. m. 48. , *Pataky G.: Ejtőernyősök* i. m. 407.

⁶⁵² *Mohos I.: Tapasztalatok* i. m. 47-48.

⁶⁵³ *Mohos I.: Tapasztalatok* i. m. 47-48. Az 1944-es pápai német vezetésű átképzésen éppen az ellenkezőjét oktatták az ugróknak: a német ejtőernyősök csukafejessel, széttárt kezekkel ugrottak és ugrás közben sem kellett összezárniuk lábukat. A német ugrások során nem tudni olyan balesetről, melyet épp a széttárt lábakra csavarodó ernyő okozott. A magyar honvéd ejtőernyős kiképzés során előfordult ilyen baleset – valószínű emiatt szabályozták a kiugrás során kötelező testtartást – ám a kiképzettek és az ugrások nagy száma során az ilyen balesetek elenyésző számban fordultak elő. *Balogh M.: Ejtőernyős* i. m. 62. „A százados úr (vitéz Bertalan Árpád) megkérdezi, történt-e valami baja valakinek, vagy nem észleltünk-e valami eddig még nem tapasztalt jelenséget? Az egyik jelenti, hogy az ő ejtőernyője jóval lassabban nyílt, mert az ernyő kupolája egy kissé rátekeredett a lábára. [...] Tehát, – mondja a százados úr – mint mondtam a múltban is, tanulság ebből az, hogy a lábainkat zuhanás közben szorosan össze kell zárunk!” *Balogh M.: Ejtőernyős* i. m. 62-63. Pataky Géza százados szintén kiemelte az összefont karokkal és a testhez szorított kezekkel és lábakkal történő ugrás fontosságát. Ha ugyanis az ugró ezt nem tartja be, az „összevissza kapálózó” lábakra és kezekre könnyen beleakadhatott az ernyő, vagy akár a rugós segédernyő is. Sőt, az is előfordulhatott, hogy a „mellsőernyő” (segédernyő) beleszaladhatott a főernyőbe, ez pedig végzetes következményekkel járt. Kézi kioldásnál is kezeket keresztbe fonva, lábakat ugrás után rögtön zárva kellett ugrani. *Pataky G.: Ejtőernyősök* i. m. 403-404. „Az ugrásokat mindig testhez zárt karokkal és ugrás után azonnal egymás mellé zárt lábakkal, nyujtott, homorított testtartással kell végrehajtani. Önkioldónál a nyitást akkor kell végrehajtani, ha arccal a föld felé és fejfelé zuhanunk. Ha a nyitás pillanatában karunkat, vagy lábunkat szétcsapjuk, könnyen előfordulhat, hogy a segédernyő zsinórja a karra, vagy a lábakra csavarodik, ami megakadályozza a kupola kinyílását és lezuhanást idézhet elő.” *Kincses Gy.: Ejtőernyősök* i. m. 46-47.

⁶⁵⁴ *Mohos I.: Tapasztalatok* i. m. 48., *Pataky G.: Ejtőernyősök* i. m. 404-405.

együttes nyitása sem okozott bajt, mert a két ernyő egymással szöget bezárva állt be a levegőben és így érhetett földet velük az ejtőernyős.⁶⁵⁵

X./9 A földet érés folyamata

Nagyon fontos volt a megfelelő földet érési technika oktatása az újoncoknak, hiszen a nem megfelelő leérkezés rándulásokhoz, ficamokhoz, vagy a legrosszabb esetben, lábtöréshez is vezethetett, amely az ejtőernyős szolgálatának végét jelentette. A kisebb sérülések szintén lassították a kiképzés menetét, megnövelték idejét. Ezek elég gyakoriak voltak a kísérleti keretnél, hiszen senki sem magyarázta el a helyes testtartást, nem volt honnan példát venniük. Az ejtőernyős ruházatnak – különösképpen a lábbeliknek – is segítenie kellett a zökkenőmentes földet érést. 1938-1939 között befászlították (bepólyázták) a bokát. Erre az után került sor, hogy 1939. szeptember 9-én vitéz Bertalan Árpád százados egy bokaficammal sikerült földet érés után betiltotta a lovaglósizma viselését ugrás közben.⁶⁵⁶ Ereszkedés közben a szoros lábtartás továbbra is fontos volt, mert az ernyő ingamozgása miatt a földet érés odacsapódást és sérülést eredményezhetett.⁶⁵⁷ A föld felé közeledve az ugrónak ki kellett nyújtania lábait, izmait megfeszítenie és megfogni feje fölött a hevedereket. A leérkezés pillanatában erősen belerántott a hevederekbe, ezáltal valamennyire csökkentette a földet érés erejét és hagyta magát eldőlni tetszőleges irányba. Ezt többnyire a szélirány is befolyásolta.⁶⁵⁸

⁶⁵⁵ A kezdeti aggodalmak és hiedelmek kiküszöbölésére a kísérleti keret több kísérletet is végrehajtott kettős ernyőnyitással, a ledobó bábuval, mely minden gond nélkül, minden esetben simán földet ért. Ezekre 1939. szeptember-októberben került sor: mindkét ernyő hibátlanul kinyílt. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 10. Természetesen előfordulhatott, mikor a segédernyő a félig kibomlott főernyőbe nyílt bele, így egyik sem tudott teljesen kibomlani, ám ilyen tragikus baleset egy alkalommal – Elek Gábor őrmester, kísérleti kerettag ugrása során, 1940. október elején – fordult elő. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 56. Szalay szerint kétszer okozott halált a szétvetett lábakkal való zuhanó ugrás, ugyanakkor nem említi név szerint a tragikus sorsú ejtőernyősöket. *Szalay J.*: Ejtőernyős i. m. 22-23. A két nyitott ernyő a normál, kb. 5 m/sec. sebességű ereszkedést 4, 4 ½ m/sec.-ra lassította. *Pataky G.*: Ejtőernyősök i. m. 405.

⁶⁵⁶ Vitéz Bertalan Árpád századost az erősödő szél alaposan földhöz vágta és egyik bokáját meg is rántotta, ám az 1-2 nap alatt meggyógyult. Ebből levonva a következtetést, hogy a sérülések oka a nem megfelelő lábbeli. Az ejtőernyősöknek olyan lábbelire volt szüksége, ami szorosra fűzhető, a bokát szorosan tartja. Amíg a megfelelő cipők nem álltak rendelkezésre, megtiltotta a lovaglósizmában való ugrást és elrendelte, hogy minden ugró, tekerje körbe a bokáját pólyával az ugrásoknál. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 9. Makray Ferenc, egykori ejtőernyős százados, visszaemlékezésében megerősítette a dátumot és hozzátette: a kísérleti keret tagjai olyan lábbelivel ugrottak, amilyen volt; Mátray hadnagy csizmában. Sima talajon, pólyával erősített bokaízület, kellő edzés mellett a normál esési sebességet – 4-7 m/sec – kibírta. *Makray F.*: Napló i. m. 6., 12. Ha azonban erőteljesebben fúj a szél, vagy kilengett az ernyő, akkor keletkezhetnek sérülések, ezeket azonban a megfelelő és kellő mennyiségben elvégzett lábgyakorlatok megelőzhetnék. Fontos volt a magas szárú cipő vagy bakancs viselése és boka pólyázása, a ficamok és törések elkerülése miatt. *Mohos I.*: Tapasztalatok i. m. 47. Az ugró mind a két bokáját szorosan körbecsavarta 6-8 cm széles pólyával, vagy más néven fáslival. Erre vastag, puha, lehetőleg gumitalpú, magas szárú fűzős cipőt, vagy vadászcizmát húzott, olyan fajtát, amelyik a bokát jól tartja. *Szokolay T.*: Ejtőernyőugrás i. m. 137. Szokolay, egykori ejtőernyős százados visszaemlékezésében említi, hogy 1940 tavaszán a kiosztott speciális, ejtőernyős ruházat között volt vastag, gumitalpú fűzőscizma. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 42.

⁶⁵⁷ *Mohos I.*: Tapasztalatok i. m. 48.

⁶⁵⁸ *Pataky G.*: Ég és föld i. m. 82. Az ugró kissé behajlított térdekkal, enyhét megfeszített izmokkal, a vállai fölött lévő hevederekbe kapaszkodva ért földet. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 10. Az ugró a fejét leszorította a mellére és „minden körülmények között hátával érve a földre, egy „henger hátra” (bukfenc) mozgással a

Több ejtőernyős kiképző és kerettag is hangsúlyozta, hogy tilos egy lábra földet érni, vagy mereven tartott, megfeszített lábizmokkal landolni, mivel ezek minden esetben töréssel, vagy egyéb sérüléssel járnak. A kezdő ugróknál hangosbemondó tölcserrel kiabálva⁶⁵⁹ adtak utasítást és tanácsot az ugróknak a helyes testtartásról, valamint a földet érés viszonyairól, pl. szélereősségről. Egy bizonyos szélereősség felett tilos volt az ugrások végrehajtása – még tapasztalt ejtőernyősöknek is.⁶⁶⁰

X./10 Az ugrási magasság meghatározása

Az ugrási magasság megválasztását az alkalmazni kívánt harccljárás határozta meg mind a magyar honvéd ejtőernyősöknél, mint a német Fallschirmjäger-nél. A kézi kioldásos (önkioldásos) nyitást a magyar ejtőernyősök általában a nagy magasságból (6000 m) történő kiugrás⁶⁶¹ és viszonylag alacsony (180-300 m) nyitási magasság esetén használták.

„Az ideális eje. kihelyezés elg. területen időzített ugrással történik. Nagy magasságból 5-6000 m-ről ugranak az eje-ök, és mindannyian 3-400 m-re a földtől nyitják ki az eje-jüket. A csomagernyők időzítő készülékkel felszerelve szintén ebben a magasságban nyílnak. Felbecsülhetetlen előnye ennek a kihelyezési módnak a tökéletes meglepés. Sajnos, nagyobb tömegben kivihetetlen, mert nagyobb egységeket ilyen mérvű időzítésre kiképezni egyszerűen lehetetlennek látszik. A másik kihelyezési mód az alacsony ugrás /németek/. Ennél a

legkisebbre csökkentheti a felütődést.” Szalay J.: Ejtőernyős i. m. 24. A földet érésre történő felkészülés folyamatát – a hevederekbe való belekapaszkodást, a lábakkal történő lerugózást és a földön való gurulást – támasztja alá Balogh őrmester írása is. Balogh M.: Ejtőernyős i. m. 62. Pataky százados a nyitás előtt javasolta a megfelelő testtartás – megfeszített test, zárt kezek-lábak – felvételét, hogy az ugró a rántást könnyebben viselje el: megismételte az említett testtartás felvételét a földet érés előtt is. Pataky G.: Ejtőernyőugrás i. m. 375. Egy másik cikkében Pataky százados szerint az kilengések okozta földhöz ütődést az izmok megfeszítésével, behúzott fejjel történő bukfacezés végrehajtásával lehetett elkerülni. Pataky G.: Ejtőernyősök i. m. 407. Már a földi kiképzés során, az ugrópadokról történő leugrásnál is oktatták, hogy kinyújtott, összecsúrt és rugózó lábbal érjen földet az ugró. Amennyiben szétvett lábbal ugrott, egyik lába hamarabb érhetett le a földre, ez pedig könnyen bokaficamot, ejtőernyős ugrásnál pedig akár bokatorést is okozhatott. Kincses Gy.: Ejtőernyősök i. m. 37.

⁶⁵⁹ Balanyi őrmester kissé heroizáló stílusban alkotott leírásában arról számolt be, hogy nem ugrott, hanem kidőlt a gépből és az ugrás közben felidézte a repülőtéren ugrásoknál használt megafon utasításait, miszerint zárja a lábait és homorítsa ki magát, felkészülve a beérkezésre. Balanyi János: Ejtőernyős vándorugrás. In: Honvéd Altiszti Folyóirat. 1943/6. 55.

⁶⁶⁰ Ezt újonc ugrók számára 10 km/h-ban, gyakorlott ugróknál 20 km/h-ban határozták meg. Pataky G.: Ejtőernyősök i. m. 406. Szokolay, egykori ejtőernyős százados szerint vitéz Bertalan Árpád őrnagynak volt tulajdonítható az a döntés is, hogy 10 km/h-nál nagyobb szélben nem szabad gyakorló ugrást végezni kezdő ugrókkal, mert a szél sebessége nagy mértékben fokozza az ugró leszállósebességét és ez súlyos sérülések okozója lehet. Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 9.

⁶⁶¹ Olyan tapasztalt ugrók, mint Pataky Géza százados, az ejtőernyözést igyekeztek népszerűsíteni cikkekben, könyvek segítségével. Ebben említést találhatunk nagy magasságú, kézi kioldásos ugrásról. Pataky százados vezetésével 3 gyakorlott ejtőernyős ugrott. 3000 méterről ugrottak, 2600 méteres szabadeséssel, 400 méteren oldottak ki. A magasság pontos betartását stopperórákkal határozták meg. Könyvében felszereléssel történt nagy magasságú ugrást is említett Pataky százados. 4000 m magasságból ugrottak ki és alig 200 m-en nyitottak, azonban sem az ugrók számát, sem az ugrás helyét és idejét nem ismerteti. Pataky G.: Ég és föld i.m. 131., 138-139.

szétszóródás a minimálisra csökken, a csomagernyők időzítése is feleslegessé válik, minden eje-s kiképezhető rá, de az elg. meglepése vesztít tökéletességéből.

Annak idején – 1939 májusában – még hittiünk abban, hogy mindenki elérheti azt a kiképzési fokot, hogy 5-6000 m-es szabadesést végre tud hajtani, tehát a kik. is arra irányult.”⁶⁶²

Ez az észrevétlen kihelyezést volt hivatott szolgálni, minek során a kisszámú, szabotázsromboló feladatra kiképzett támadóerőnél fontos volt, hogy minél kevesebb időt töltsön a levegőben, kockáztatva a ledobás leleplezését. Miután – elsősorban szovjet példák alapján átvett – nagy magasságú ugrások és a szabotázs csoportok bevetésének koncepcióját elvetették, részben német hatásra, a magyar ejtőernyősök kiképzése is a tömeges harci alkalmazás felé fordult. Ennek már nem felelt meg a nagy magasságú ugrás rendszere, mert ilyen tömegben (egy század, majd egy zászlóalj) megfelelő géptechnika hiányában, nem volt lehetséges a kiképzés. A németek eleve alacsony ugrási magasságú, kényszerkioldásos ugrásokat hajtottak végre, mert a tömeges harceljárásnak jobban megfelelt. Ezt a módszert alkalmazták a honvéd ejtőernyősök is.

1940 után a kiképzések során csak a gyakorlott ugrók folytattak kísérleteket nagy ugrási és alacsony nyitási magassággal.⁶⁶³ Az ejtőernyősök többsége, a 4 gyakorlóugrást, melynek végrehajtásával megkapták az ejtőernyős jelvényt – vagyis a teljesítő ugrásokat – eltérő magasságon, ám 500 m alatt hajtotta végre.⁶⁶⁴

X./11 Kiképzés során bekövetkezett balesetek

Az ugróra háromirányú mozgás hathat, melyek sérülést okozhatnak: 1. A másodpercenkénti 4-5 méteres esési sebesség, 2. A különböző légáramlatok, 3. Az ernyő ingása.⁶⁶⁵ Sérüléseket okozhatott a földön történő vonszolódás is, ezt megelőzendő, a hevederek gyors leoldására

⁶⁶² Makray F.: Napló i. m. 23.

⁶⁶³ Azonban a gyakorló ugrások alkalmával sem volt gyakori ez az ugrástípus. 1939 februárjában 2 géppel 21 fő ugrott 1000 méterről és nyitott 500 méteren. Balogh M.: Ejtőernyős i. m. 60.

⁶⁶⁴ Az ugrást „a földtől legalább 200 m távolságban meg kell kezdeni”. Kincses Gy.: Ejtőernyősök i. m. 44-45. Ennél nagyobb ugrási magasságból, 700 m-ről hajtották végre a Caproni Ca-101/3m-esekből a bekötött (!) ugrásokat. Sági L.: Emlékek i. m. 92. A tapasztaltabb ejtőernyősök már árnyaltabban és pontosabban adták meg a kiugrási magasságokat: szabadeséssel végrehajtott ugrásoknál a biztonsági alsó nyitási határ 300 méter, míg azonnali nyitásnál a legalacsonyabb repülési magasság 150 méter volt. Pataky Géza: Ejtőernyősök előre! (II. közlemény) In: Magyar Tartalékos Tisztek Lapja. 1941. dec. 20. 8. Mások az első ugrásnál 1000 méteres magasságot javasoltak, hogy a kezdő ugrónak legyen elegendő ideje felkészülni a földet érésre. Szokolay T.: Ejtőernyőugrás i. m. 138. Pataky százados könyvében az alacsony ugrás biztonságos alsó határát 150 méterben határozta meg, kézi kioldásnál, mivel az ugrónak így még a főernyő meghibásodása esetén volt ideje a mentőernyő nyitására. A kísérleti ledobások során, fabábuval a legkisebb magasság 30-40 méter volt, ahol kényszerkioldás esetén még volt ideje az ernyőnek teljesen kinyílni, mielőtt a bábu földet ért volna. Ez azonban nagyon kemény földet érést eredményezett volna élő embernél, ezért végrehajtását az ugróknak csak életveszély esetén tanácsolta. Pataky G.: Ég és föld i.m. 81-82. Az ejtőernyős parancsnokság kötelezővé tette a 300 m feletti nyitást. Szalay J.: Ejtőernyős i. m. 23. Szintén 200 méteres ugrómagasságot említett egy 1942-ben, Caproni Ca-101/3m-ekből végrehajtott vándorugrás alkalmával Balanyi J.: Ejtőernyős i. m. 54.

⁶⁶⁵ Szalay J.: Ejtőernyős i. m. 22-24.

szintén kiképezték az ejtőernyőst.⁶⁶⁶ A legalaposabb kiképzés mellett is az első ugrást végzők 3-5%-a szenvedett boka- vagy térdrándulást, ritkábban ficamot.⁶⁶⁷

Sajnos nem rendelkezünk megfelelő adatsorral ahhoz, hogy megállapíthassuk, hogy az ejtőernyős alakulat átlagosan hány napot ugrott egy évben, valamint egy nap mennyi volt az ugrások száma. A kiképző keret két prominens személyisége, Makray Ferenc és Szokolay Tamás, egykori ejtőernyős százados visszaemlékezéséből ismerhető meg néhány adat. 1938 novemberében a végrehajtott ugrások száma 99 volt. A Kárpátalja visszaszerzésére irányuló események miatt 1939 márciusában csak 32 ugrást hajtottak végre, azonban májusban, a dobókísérletek mellett a keret 70 ugrást végzett.⁶⁶⁸ 1939-ig havonta átlag 40-50 ugrás történt: 1939 augusztusában már 273! Az összehasonlítás során – 1939 és 1940. április között – kiderült, hogy az előző évi 40-60 ugráshoz képest, 1940. április 4-én, 90 ugrásra került sor egy nap alatt.⁶⁶⁹ Ez a repülő- és ejtőernyős személyzet összehangolt munkájának volt köszönhető. 1940 szeptemberére túljutottak a 10.000-ik ugráson és csak egy halálos baleset történt.⁶⁷⁰

X./12 Ejtőernyős átképzés német csapaternyőre

1941. november 1-én sor került az első magyar tiszti küldöttség kiutazására Németországba, a német ejtőernyős kiképzés tanulmányozására.⁶⁷¹ A német-magyar kapcsolatok elmélyítése céljából, propaganda jelleggel, a magyar fél ejtőernyős teljesítmény jelvényeket adott át. Erre az után került sor, hogy a magyar bizottságnak rendezett búcsúvacsorán Herrmann Bernhard Ramcke vezérőrnagy német ejtőernyős jelvényeket adományozott a magyar ejtőernyős

⁶⁶⁶ Ha az ugró 15 km/h-nál nagyobb szélben ért földet, könnyen előfordulhatott, hogy az ernyő tovább vonszolta a földön. Az ejtőernyős ezt úgy tudta semlegesíteni, hogy: „az ernyő valamelyik részét erősen behúzza, mégpedig két kézzel. Mikor az ernyő így eltorzulva elkezd veszíteni húzóerejét, akkor az ugró lábait párosával a könnyebbik oldalról előrekanarítja és ülőhelyzetet vesz fel. Most hirtelen kiengedi a behúzott ernyőt, amely erőrekapva ismét húzni kezdi az ugrót, akit most éppen talpra állít. Amint az ugró felállt, azonnal szaladjon az ernyőkupola irányába attól jobbra vagy balra, mert így az ernyő nem talál ellenállásra, szépen összeesik. Az ugró úgy fordítsa meg a kupolát, hogy abba a szél már ne tudjon belekapni.” *Pataky G.: Ejtőernyősök i. m. 407.* Az ejtőernyős kísérleti keret 1939 nyarán folytatott kísérleteket különböző sebességű szélben, hogy megtapasztalják, milyen szélsőséget képes még az ugró elviselni sérülés nélkül. Megvizsgálták és kidolgozták, hogy az erős szélben hogyan lehetett a hevederektől megszabadulni. *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 31.*

⁶⁶⁷ *Makray F.: Napló i. m. 12.*

⁶⁶⁸ *Makray F.: Napló i. m. 15., 21., 24.* A csapatbizottság alatt kb. 5-6 ugrásra került sor évenként. HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye. 2904. sz. Marosújvári Géza – ejtőernyős szolgálatom emlékei (1941 – 1945) 18. p.

⁶⁶⁹ *Makray F.: Napló i. m. 26., 39.*

⁶⁷⁰ 1940 szeptemberét adja meg Szokolay, egykori ejtőernyős százados, pontos időmegjelölés nélkül. Az ejtőernyős zászlóalj első hősi halottja az 1940. június 22-én ugróbalesetben életét vesztett Penczel József (sic!), ejtőernyős honvéd volt. *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 45., 53.* Az ejtőernyős kiképzés során halálos balesetet szenvedett katonák listáját lásd a mellékletek 6. sz. táblázatában.

⁶⁷¹ HL HM 140586/ 2/r. oszt. eln. – 1941. és HM 140587/ 2/r. oszt. eln. – 1941. A küldöttségben – többek között – volt Tassonyi Edömér főhadnagy és vitéz Szügyi Zoltán alezredes is. A kiutazás során mindkét tiszt polgári ruhát is viselt, ezért 200 pengős ruhasegélyre adtak be kérvényt, melyet pozitívan el is bírált a 34. osztály.

tiszteknek.⁶⁷² 1941 decemberében (a felterjesztés dátuma 1941. dec. 6.) a magyar királyi Honvéd Légierők Parancsnoksága négy német tisztnek⁶⁷³ ítelt oda magyar ejtőernyős teljesítmény jelvényt vizonzásképpen, illetve azon kritérium alapján, miszerint az illetők 25 ejtőernyős ugrást már teljesítettek. A Honvéd Légierők parancsnoka külön kiemelte az adományozás fontosságát.⁶⁷⁴

1942 őszén újabb küldöttség utazott ki, hogy a német ugrókiképzést elsajátítsák, megismerjék az ejtőernyős szervezeti kérdéseket és utánpótlási módszereket.⁶⁷⁵ Petneházy Imre őrnagy,⁶⁷⁶ Molnár Lajos⁶⁷⁷ százados, Ugron István⁶⁷⁸ főhadnagy, Pávay Andor⁶⁷⁹ főhadnagy és Ajtay Ferenc⁶⁸⁰ hadnagy tartozott a kiutazók közé. Wittstockban 1942 őszén három hetet töltöttek el. Ugron István főhadnagy beszámolója szerint:

„A vasútállomáson vártak, innen autóval mentünk a repülőtérre. Ennek nagysága háromszorosa lehetett a pápainak. Mellette az erdőben voltak az épületek. Mi egy vendégházat kaptunk öt szobával, összkomforttal, közös fürdővel.

Először jelentkezünk a repülőtér parancsnokánál, aki lovagkeresztes ejtőernyős százados volt, majd bemutatnak bennünket a tisztikarnak az étteremben. A továbbiakban oda jártunk, mint a többiek, meghatározott időben.

Kaptunk egy főhadnagyot, aki mindig és mindenben rendelkezésünkre állt, és vezetett mindenhová bennünket.

Másnap indult a kiképzés, ugyanaz, amit minden ugró kap. Földet érési gyakorlatokkal kezdtük állóhelyből majd lengésből, előre-hátra kellett lengésben forogni. A földet érési gyakorlatok voltak majdnem a legfontosabbak. Ebben különböztünk leginkább (bukfenc előre és hátra). – Magatartás a levegőben, a gépben. Ez utóbbi persze géptípusonként különböző. Ott, Wittstockban Dornier 23 típusú gépből ugrottunk.⁶⁸¹ Ez régi bombázó volt, belül

⁶⁷² HL HM 141482/ B. oszt. eln. – 1941.

⁶⁷³ Bernhard Ramcke vezérőrnagy, Gustav Vogel őrnagy, Maximilain Haertle százados és Rudolf Schmitz hadnagy kapták meg a magyar ejtőernyős teljesítmény jelvényeket. HL HM 141482/Eln. B.-1941.

⁶⁷⁴ „A német eje. alakulatokkal fenntartandó kapcsolatok kimélyítése szempontjából az eje. teljesítményjelvények adományozása és megküldése feltétlenül kívánatos.” – HL HM 141482/Eln. B.-1941.

⁶⁷⁵ Huszár J.: Honvéd i. m. 68.

⁶⁷⁶ Petneházy Imrét 1943. május 1-ével léptették elő őrnaggyá: 1942-ben rendfokozata százados volt. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1942/>, és <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1944/> 2011. szeptember 16. Lásd a 19. sz. táblázatban.

⁶⁷⁷ Gyalogság – századosok között szerepel az 1942. évi rangsorolásban. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1942/>, 2011. szeptember 16. Személyi gyűjtője nem lelhető fel.

⁶⁷⁸ Híradó csapat – főhadnagyk, 1942. évi rangsorolás. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1942/>, 2011. szeptember 16. Lásd a 19. sz. táblázatban.

⁶⁷⁹ Gyalogság – hadnagyk között szerepel az 1942. évi rangsorolásban. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1942/>, 2011. szeptember 16. Személyi gyűjtője nem lelhető fel.

⁶⁸⁰ Gyalogság – hadnagyk között szerepel az 1942. évi rangsorolásban. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1942/>, 2011. szeptember 16. Lásd a 19. sz. táblázatban.

⁶⁸¹ A felkészítés 10-12 napig tartott, az ugrásokra 1942. október 1-8 között, hat alkalommal került sor. Az első ugrás 250 m-ről, a többi 150 m-ről történt: minden esetben beköve, mentőernyő nélkül. A második és ötödik ugrásnál a magyar ejtőernyősök géppisztolyt is vittek magukkal. Huszár J.: Honvéd i. m. 69.

keresztül-kasul merevítő huzalokkal. Kimondottan gyakorló ugrásokra és vitorlázó gép vontatására lehetett alkalmazni. [...] Ugyanez idő alatt megismertük a dobóhüvelyeket, melyek alkalmazkodtak a 200 kilogrammos bomba kioldószerkezetéhez és helyéhez. Kis kerekkel voltak ellátva és húzószerkezettel. Nagyon sok tapasztalatot gyűjtöttünk az étkezébeben. Az oktatógárda veterán, Krétát, Narvikot megjárt tisztből állt, akik tele voltak harci élményekkel, tapasztalatokkal. Nem győztük az információkat gyűjteni. Ez volt számunkra a legértékesebb.”⁶⁸²

1944 nyarán Pápára települt a III. német ejtőernyős iskola, mely a Waffen-SS 500. ejtőernyős-zászlóaljának kiképzését vezényelte le.⁶⁸³ Ekkor még nem került sor a magyar honvéd ejtőernyősök német csapaternyővel történő kiképzésére: azt a Luftwaffe ejtőernyős egysége hajtotta végre 1944 nyarán.

„A nyár közepén néhány Ju-52-es szállítógéppel mintegy 30 fős német ejtőernyős csoport érkezett, tisztek és tiszthelyettesek, akik megkezdték az itthon maradt pápai katonák átképzését német csapaternyőkre. A magyar ejtőernyősök meglepődve tapasztalták, hogy a németek nem ismerik a mentőernyő fogalmát, gyakorlásuk alkalmával is egy ernyővel ugranak, s náluk szinte minden esetben a géphez erősített kioldószinórral történik a nyitás.

És még egy fontos dolog!

A magyar katonák ugráskor minden alkalommal álló helyzetben igyekeztek földet érni. Ez a lábaknak maximális megterhelést jelentett.

A német ejtőernyősök földet érési módszereinek a lényege az volt, hogy az ütközést egy félvállas bukfencsel guruló mozgássá alakították át, ami jobban ellensúlyozta a fellépő erőket, mint az álló helyzetben történő berugózás.

A kiképzés német nyelven folyt, a tolmács szerepét a német anyanyelvű magyar ejtőernyős fiúk töltötték be kitűnően.

Az elméleti kiképzés mellett bőven volt gyakorlat is. Először álló gépből gyakorolták a kiugrást széttárt karokkal. Ez merőben különbözött a magyar előírástól, mely szerint a karokat és lábakat szigorúan zárni kellett.

Később sor került a Ju-52 gépekből történő ugrásra német csapaternyővel természetesen bekötött formában.

A német módszer jónak bizonyult, a magyar katonák elismeréssel nyilatkoztak a tapasztalatokról.”⁶⁸⁴

⁶⁸² Huszár J.: Honvéd i. m. 68-69.

⁶⁸³ A Waffen-SS ejtőernyős zászlóaljának tábori kiképző százada szintén Pápára települt. Rolf Michaelis: Das SS-Fallschirmjäger-Bataillon 500/600. Dörfler Verlag, Eggolsheim é. n. 55.

⁶⁸⁴ Huszár J.: Honvéd i. m. 82-83.

Kiss István, egykori ejtőernyős tizedes visszaemlékezése szerint a kiképzés 1944 júniusában vagy júliusában volt. Mindenben más volt a kiképzés: a magyar ugrás során a kéz, láb zárva volt, itt nyitott kézzel-lábbal kellett ugrani. Földet érésnél nem talpra, hanem bukfencsel előre, vagy hátra bukfencsel érkeztek a földre. Egy jó hétig gyakorolták álló gépből a ponyvába az ugrást, mire a gépbe szállhattak. Kb. 4-5 hét alatt képezték ki őket a 4 ugrást is beleértve. A 4 német ugrás nem egyféle gépből történt. 3 átalakított bombázógépből, Heinkel He-111-esből folyt a kiképzés. Egy halálos baleset történt a kiképzés során. Puskával, géppisztollyal, ugrottak, géppisztolya csak a rajparancsnokoknak volt, a többi katonának puska. Elő volt írva, hogy a puska szíját, vagy a géppisztoly szíját a csukójára kellett az embernek csavarni, hogy ugrás közben nehogy elveszítse. Tóth Béla harmadéves katona puskája – melynek szíja a csuklójára volt szíjazva – az ugrás során, a gép alján lévő bombakamra nyílásán fennakadt, teste a géphez csapódott. Nagy nehézségek után sikerült elválni a szíját és az ugrónak is sikerült az ernyőnyitás, ám a következő ugrókat szállító 3 Heinkel közül az egyik szárnyával az ereszkedő ernyőt szétszakította.

A németek csak ernyőt meg a gépet adtak, hajtogatni sem kellett az ernyőket. A német ugrásoknál ajánlatos volt a „sild nélküli vassisak” viselése, elő is írták. Kiss István tizedes is felvette. Ettől eltekintve magyar ruházatban ugrottak. Minden raj, szakaszban voltak sváb származású katonák, akik lefordították a kiképző utasításait. A gépben az ugrató tiszt magyar volt a gépben, csak a pilóta volt német. A németek arra mentek, hogy minél alacsonyabban – egy magasságból ugorjanak.

A német csapaternyőkre 1944 nyarán átképzést kapott magyar ejtőernyősökről létezik fényképfelvétel, ahol német felszerelésben láthatóak, ám ez a német kiképző személyzet által kiadott felszerelés lehetett.⁶⁸⁵

Kb. 20-25 fő kiképző érkezett Pápára, voltak köztük tisztek, voltak sorkatonák is. Hamar kialakult a barátság, habár ők se tudtak magyarul, a magyarok többsége se tudott németül. A németek nem ugrottak, csak a kiképzést vezették le. A kiképzés után gépestül, ernyőstül, mind eltűntek.⁶⁸⁶

1944 nyaratól egészen ősz végéig zajlott még a magyar ejtőernyősök ugrókiképzése – nem folyamatosan – hanem bizonyos időszakokban. Huszár János, egykori karpaszományos

⁶⁸⁵ Szemereki Zoltán (született: Szmrekovszky Zoltán Ödön): 1920. augusztus 29. Mosonmagyaróvár, 1956. december 9-én hunyt el. Édesapja postatisztként magyarosított a 30-as években. Az 1944. augusztus 1-én készült képen jól látható Szemereki Zoltán, több ejtőernyős honvéd társával, mind a Luftwaffe ejtőernyőseinél rendszeresített ugró kezelődobozt, ún. Knochensack-ot („csontzsák”) és M 38 mintájú ejtőernyős sisakot viselnek. Lásd a melléklet 10. sz. képét (Szemereki Zoltán hozzájárulásával: másolata a szerző birtokában.). Erre feltételezhetően azért volt szükség, mert a német csapaternyő használata, ugrási folyamata – valamint az ugrási magasság – nagyban eltért a Magyar Királyi Honvédség ejtőernyős csapatneménél alkalmazott metódusoktól és ehhez a legcélszerűbb volt a jól bevált német felszerelést használni.

⁶⁸⁶ Kiss István interjú, készítési ideje: 2010. 06. 14., Budakalász.

ejtőernyős honvéd így emlékszik ezekre: „A magyar ejtőernyős alakulatnál 1944 májusában, mikor a zászlóalj Kárpátaljára készült gyalogsági bevetésre, a behívott tartalékosokkal teljesen feleslegesen végrehajtottak néhány ugrást. [...] Az utolsó ejtőernyős ugrásokra 1944. november 1-én került sor Pápán. Ennek során, az október 1-én bevonult ejtőernyős leventék hajtottak végre ugrásokat Fiat G-12-es gépekből. Ezek a fiúk Rákoson az ugrótoronyból már hajtottak végre ugrásokat, ennek a veszélye mégis óriási volt. Az ország keleti részén, a tábori repülőtereken állomásozó szovjet vadászgépek igen rövid idő alatt elérhették volna Pápát, s lelőhették volna a fegyvertelen szállítógepeket. A veszélyt fokozta még, hogy az Olaszországból felszálló amerikai vadászgépek is sűrűn megjelentek szabad vadászatra a Dunántúl légterében.”⁶⁸⁷

XI. Haditechnikai fejlesztések az ejtőernyős csapatnem felszerelési állományában

A katonai ejtőernyőzés speciális mivolta és feladatköre miatt a hagyományos gyaloghadosztályoknál rendszeresített fegyverzettől eltérő típusokat igényelt.

Az ejtőernyős ugrás során a nehezebb és hosszabb kézfegyverek (puskák, géppisztolyok) sérüléseket okozhattak, igény volt egy hordozható, rövid, vagy behajtható válltámaszú géppisztolyra. A géppisztolyok mellett puskák, páncéltörő ágyúk, aknavetők, összecukható kerékpárok ejtőernyővel történő ledobhatóságáról folytak kísérletek. A teljesség lehetősége nélkül megállapítható, hogy a német ejtőernyős csapatnem színvonalához hasonló fejlesztési munka folyt a Magyar Királyi Honvédség keretein belül (Pápán, illetve a Haditechnikai Intézetben).

XI./1 Bergmann, illetve Király-mintájú géppisztolyokkal történő ellátás az ejtőernyős-zászlóaljnál

Mivel az ejtőernyős földet érés után nem rendelkezett gyalogsági támogató nehézfegyverzettel, törekvések folytak a századok tűzerejének fokozására géppisztolyok minél nagyobb számban történő kiutalásával.

1941-ben jelentős költségvetési beruházások zajlottak a zászlóalj részére. Németországból 50 db Bergmann géppisztolyt, valamint hozzájuk tartozó alkatrészeket, javító eszközöket és löszert rendeltek meg 1941. április 5-én.⁶⁸⁸ A géppisztolyokat és azok tartozékait leszállította

⁶⁸⁷ Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd levele, 2010. 06. 08.

⁶⁸⁸ A Honvédelmi Minisztérium 3a osztályának az 1941. költségvetési évben rendelkezésére bocsátott H II Hgy Eje hitel Fegyver tételszáma alatt 240. 000 pengőt fegyver beszerzésére. Összesen 50 db Bergmann-típusú géppisztolyt, 50 db hordszíjat, 150 db géppisztoly tárat, 50 db tártöltőt, 50 db helyretoló rugót, 50 db nyeles csavarhúzó, valamint 25 000 db 9 mm-es Parabellum töltényt rendeltek meg. HL HM 31349/ 3a oszt. eln. – 1941. 1940 során a kell-álladékok megállapításakor külön értekezlet zajlott, melynek tárgya az ejtőernyősök

a német fél, majd a 2. vkf. oszt. különleges alcsoportjához kerültek. Ebből a III. Csf. hozzájárulásával az osztálynál lévő eje. hitel 1. tételéről kérték 25 db géppisztoly, 25 db hordszív, 75 db tár, 25 db tártöltő, 25 db helyretoló rugó, 25 db nyeles csavarhúzó és 25.000 db 9 mm-es Parabellum töltény kiszállítását az ejtőernyős-zászlóalj számára.⁶⁸⁹ 1941 novemberében már 380 db Bergman géppisztoly megrendeléséről szóltak az iratok.⁶⁹⁰ Ugyanebben az iratban az V. csoportfőnökség a németek által felajánlott 600 db (sic!) géppisztoly megrendelését nem tartotta célszerűnek, mivel azok leszállításának ideje bizonytalan volt. Ráadásul a rendszeresített 39 M. (Király) géppisztoly gyártása hazai keretek között biztosítottak látták, ezáltal a Bergmann géppisztolyok feleslegessé válnának.⁶⁹¹ A Honvédelmi Minisztérium 3/a osztály elutasító véleményével szemben a 31. osztály szerint a légierő ejtőernyős és kivonuló repülő részének is sürgősen szüksége volt géppisztolyokra, a hazai gyártású 39 M. (Király) géppisztoly beszerzése a szárazföldi haderő hasonló igényei miatt akadályokba ütközött.

1942-ben a 3/b. osztály a honvédségi szervekhez kiutalt Bergmann géppisztolyok helyett, amíg ezek vezénylése tartott, 50 db 31 M. golyószórót tervezett kiutalni.⁶⁹² Az osztály az ejtőernyős-zászlóalj részére költségvetésileg biztosított összegből 405 db Bergmann géppisztolyt szerzett be. Ebből a többi alakulatnak 93 db-ot adtak át. A géppisztolyokat – melyek darabszáma iratonként változott – szíjak nélkül szállították le a fegyverszertárba.⁶⁹³ A Légierő Parancsnokság ezért kérte valamelyik zsákmány fegyveranyagból megfelelő fegyverszíjak és szíjkengyelek átutalását, hogy a géppisztolyokat karabély módon is lehessen használni. A felszerelését a Légierő Parancsnokság szertára végezte el Budapesten.

A zászlóalj a rendszeresített honvédségi fegyverzetten kívül – kísérleti céllal – ideiglenes jelleggel kiutalt 2 db román golyószórót is kapott, melyek visszaszolgáltatási határidejének meghosszabbítását kérték, mert azokra továbbra is igényt tartottak.⁶⁹⁴

Mivel a Bergmann géppisztolyok nem álltak elegendő számban rendelkezésre, a magyar hadvezetés a saját géppisztoly gyártását vette tervbe. Ez lett a Király-géppisztoly család, melyet Király Pál, a Danuvia Rt. tervezőmérnöke szerkesztett.⁶⁹⁵

lőszer-javadalmazása volt. Sajnos egyéb konkrétumot a meghozott döntésekről nem tudni. HL HM 116207/III. csf. – 1940.

⁶⁸⁹ További 50 db géppisztoly, az ejtőernyősök számára történő megrendelésétől a német fél elzárkózott.

⁶⁹⁰ HL HM 138718/ 3/a. oszt. eln. – 1941.

⁶⁹¹ HL HM 138718/ 3/a. oszt. eln. – 1941. A 31. osztály cáfolta a 450 db-os Bergmann készlet létezését, csupán 137 darabról volt tudomása. Az 1935/I M. Bergman, vagy az 1940 M. Schmeisser géppisztolyhoz használható, 9 mm-es 40 M. Parabellum lőszerből az ejtőernyős-zászlóalj számára, 1942. február 15-i szállítási határidővel, kiképzési célokra, 1.075.000 db-ot utaltak ki az 1. sz. lőszerraktárból, Csepelről. HL HM 1452/ 3/c oszt. eln. – 1942.

⁶⁹² HL HM 435270/ált. – 1942.

⁶⁹³ Az iratban az osztály az ejtőernyős zászlóalj részére megrendelt Bergmann géppisztolyokból 312 db-ot utalt át a zászlóalj felszerelésére. Ezeket a fegyvereket a fegyverszertárba szállították. A géppisztolyokhoz igényelték a 312 db zsákmányolt fegyverszíjat és 312 db szíjkengyelt is. HL HM 443.231/3/a. oszt. – 1942.

⁶⁹⁴ HL HM 409041/ 3/a. oszt. – 1942.

A 39 M. (Király) géppisztoly viselése az ugrások során, annak hosszú mérete miatt a sérülés kockázatát hordozta magában, ezért az ejtőernyős-zászlóalj számára egy átalakított, oldalra hajtható tusájú példányt készítettek és adtak át kipróbálásra.⁶⁹⁶ A próba fegyver megfelelt a várakozásoknak, mivel lőtulajdonsága nem változott, ám a behajtható tusánál a tusa rögzítő rész a tusanyakon csak erőfeszítéssel és valamilyen segédeszközzel (szurony, kés, szög) volt kiemelhető. Javaslatában a zászlóalj ennek módosítását kérte, hogy az szabad kézzel is kiemelhető legyen. A módosítást a Danuvia Rt. elvégezte és bemutatta a Haditechnikai Intézetnek. Az 1556 db-os Király-géppisztoly megrendeléséből 276 darabot már a módosított, behajtható tusával rendeltek meg és készültek legyártani.⁶⁹⁷ A rendelt darabszám később alig módosult.⁶⁹⁸ A kért darabszámú géppisztolyt legyártották és ki is utalták a zászlóalj számára, a szükséges felszereléssel.⁶⁹⁹ A géppisztolyokhoz szerkesztett használati, karbantartási és kezelési útmutatók később, 1943-ban kerültek a zászlóaljhoz. A 27 db F-11/d jelzetű utasítást a kiutalt géppisztolyokkal együtt küldték ki.⁷⁰⁰

A Király géppisztoly mellé rendszeresíteni kívánt tártáska is intenzív kísérletek alá került.⁷⁰¹ Az ejtőernyős-zászlóaljnak a tölténytáskát és annak fényképét csapatpróbára megküldték. A zászlóalj 1941. június 4-én kelt válaszában a tölténytáskát kipróbálták, javasolták rendszeresítését az ejtőernyős alakulatoknál. Formájában megfelelt az ejtőernyős követelményeknek, esetleges módosítással kapcsolatban különleges követelmény nem merült fel.⁷⁰²

A géppisztolyok beszerzésével azonban a zászlóaljat nem sikerült soha feltölteni teljesen, puskás századok, szakaszok még 1942 után is léteztek a hadrendben, legalábbis a béke kell-álladéokban.⁷⁰³ Gyakorlóugrások alkalmával teljes fegyverzettel és felszereléssel is kellett ugrani, ám ez a haditechnika, elsősorban a puskák, megrongálódásához is vezethetett. Noha már rendszerben álltak a Király-mintájú géppisztolyok, valamint Bergmann-géppisztolyokkal

⁶⁹⁵ Az első típus a fa tusájú 1939 M. változat volt, ezt követte a behajtható tusájú 1939 A M., mellyel az ejtőernyősöket ellátták. Utolsó változatát, a behajtható tusájú 1943 M.-at 1942. október 12-én mutatták be. Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs. Főszerkesztő: Sipos Péter, szerkesztő: Ravasz István. Magyar Hadtudományi Társaság, PETIT REAL Könyvkiadó. Budapest 1996. 124-125.

⁶⁹⁶ HL HM 50383/ 3/a. oszt. eln. – 1941.

⁶⁹⁷ HL HM 50383/ 3/a. oszt. eln. – 1941.

⁶⁹⁸ Az ejtőernyős zászlóalj számára az 1942. év folyamán, a lehajtható (sic!) tusával felszerelt 39 M. géppisztolyból 280 db 1942 VIII-X. között kerülhetett kiszállításra. HL HM 16.046/3. a. oszt. eln. – 1942.

⁶⁹⁹ A 276 (!) db géppisztoly mind az ejtőernyősök számára használható 39 M. lehajtható tusájú változat volt. HL HM 29.917/ 3. a. oszt. eln. – 1941. Az ejtőernyős változat pontos megnevezése: 39/A. M. géppisztoly. Emlékeztető a tűzfegyverek és harceszközök alkalmazásához. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Budapest 1944. 15.

⁷⁰⁰ HL HM 29916/ 3/a. oszt. eln. – 1941.

⁷⁰¹ HL HM 320/ 3/a. oszt. eln. – 1941.

⁷⁰² A tártáskát tovább kívánták módosítani, hogy a tartalék alkatrészek is elférjenek benne. Ez két tár helyét vette volna el. Az 5. osztály elutasította a javaslatot, hivatkozva arra, a puskához és a pisztolyhoz hasonlóan egyéni fegyver, valamint a rendszeresített fegyvermesteri szerszámládában elegendő tartalék alkatrész elegendő. HL HM 320/ 3/a. oszt. eln. – 1941.

⁷⁰³ Békekiképzés során a hadrendben puskával voltak ellátva a századok.

is rendelkezett a zászlóalj, az értékes haditechnika kímélése céljából is szükség volt a gyakorlóugrások során használható, nagyjából hasonló paraméterekkel rendelkező löfegyverre. Az ejtőernyős-zászlóalj az ugrógyakorlatokhoz 200 db selejt, szerb zsákmány puskát kapott, a 35 M. puskák kímélése céljából.⁷⁰⁴

XI./2 Páncéltörő- és hegyiágyú ledobási kísérletei, ill. rendszeresítésének kérdése

A német Fallschirmjägerok nem a rendszeresített 3,7 cm-es páncéltörő ágyút módosították a ledobhatósághoz, hanem a rendelkezésre álló szállítógéppel folytattak kísérleteket addig, amíg el nem érték, hogy az ágyú szétszerelése nélkül szállítható legyen a rendszerbe állított Junkers Ju-52/3m gépeken. A 3,7 cm-es ágyú pont elért a Junkers futóművei között, így több teherernyő – rendszerint 3-5 – alkalmazásával elérhető volt a problémamentes ledobás. Ennek az alkalmazásnak vitathatatlan előnye az volt, hogy szinte azonnal, tűzkész állapotban lehetett használni az ágyút. A magyar kísérletek ezzel szemben a szétszedhető, több darabban ledobható haditechnika irányában folytak 1940-1941 során.

Az ejtőernyős-század 1940 májusában kérvényt küldött a III. hadtesthez – ahova gazdaság- közigazgatási szempontból tartoztak – hogy utaljon ki egy páncéltörő és egy hegyiágyút, valamint golyószóró nehéz állványt.⁷⁰⁵ A haditechnikai eszközökre egy ledobó konténerrel elkészítéséhez, illetve a ledobhatóság vizsgálatához volt szükség. A III. hadtest válaszában azt közölte, hogy a kért anyagokat saját hatáskörében nem utalhatja ki. Az 1. vkf. osztály is bekapcsolódott és a kérdéses eszközök kiutalását javasolta. Mivel a honvédelmi miniszter kérdésére, hogy a század foglalkozik-e ledobó konténerrel, igenleges választ kapott, így utasította a III. hadtestet, hogy utalja ki a kért páncéltörő- és hegyiágyút. A kiutalás 3 havi időtartamra, a székesfehérvári 1. sz. önálló repülőgép javítóműhelyhez megtörtént.⁷⁰⁶ Június 2-án kelt táviratban a III. hadtest jelentette, hogy a kiszállítási hely és cím nem volt helyes, ezért rádió útján megadta a reptéri gondnokság székesfehérvári (börgöndi) címét.⁷⁰⁷ Utasították egyúttal a II. hadtestet is, hogy a téves címre kiszállított ágyút irányítsa a helyes címre.

Az ejtőernyős-század 1940-ben a Haditechnikai Intézettel kívánt páncéltörő ágyút ejtőernyős ledobáshoz átalakíttatni.⁷⁰⁸ A páncéltörő ágyúk az ejtőernyős-század béke- és hadrendjébe nem voltak beállítva: erről egyébként a Légierő Parancsnokság volt döntésképes jogkörrel felruházva. A Légierő Parancsnokság szükségesnek tartotta a páncéltörő ágyú beállítását az

⁷⁰⁴ HL HM 491.633/ 3/a. oszt. eln. – 1943.

⁷⁰⁵ HL HM 30.405/ 3/a. oszt. eln. – 1940.

⁷⁰⁶ Egy 7,5 cm 15M hegyiágyú és egy 37 mm 36M fogatolt páncéltörő ágyú került kiszállításra. HL HM 30.405/ 3/a. oszt. eln. – 1940. Feltehetően a melléklet 18. sz. képén látható, 15M hegyiágyúról volt szó.

⁷⁰⁷ HL HM 30.405/ 3/a. oszt. eln. – 1940.

⁷⁰⁸ HL VKF 4378/ 1. oszt. eln. – 1940.

ejtőernyős-század szervezetébe, ám attól a kísérletek és a kiképzett személyzet hiánya miatt tekintett el. Amennyiben a ledobások sikerrel zárultak, az 1941. szervezési évben a század hadrendjébe állították volna az ágyút. A hadiállomány táblázatot a gyakorlati tapasztalatok alapján tervezték végleges szervezeti formában megállapítani. Mialatt a hivatalos engedélyezések folytak, az ejtőernyős-század felterjesztette saját tapasztalatait az ágyú ledobhatóságával és szétszedhetőségének megvalósíthatóságával kapcsolatban. Megállapították, hogy az ágyú összeszerelt állapotában nem volt alkalmas az ejtőernyővel történő ledobásra,⁷⁰⁹ az csak részekre szedve történhetett volna. A rögzítések – anyáscsavarok, stb. – miatt a szétszerelés kb. 2 órát vett igénybe. A mintapéldány átalakítására Székesfehérváron, a Regjü. fegyverműhelyben lett volna lehetőség, amennyiben az átalakításokról szóló jegyzőkönyvet az intézet véleményezi és elfogadja. A századparancsnok kérte a Haditechnikai Intézetet, hogy amennyiben lehetősége van egyszerűbb átalakításokat végrehajtani, azokat minél hamarabb tegye meg, hogy legalább a mintapéldánnyal végre tudjanak hajtani kísérleteket.⁷¹⁰ A jegyzőkönyvben – melyet 1940. július 23-án, Székesfehérváron vettek fel – az ejtőernyős-század kiküldöttje és egy fegyverszaki törzsőrmeister jelenlétében vizsgálták meg a szükséges átalakításokat az ágyún. A hagyományos csavaranyák helyett több ponton – pajzsalátétnél, a csőcsapágyak rögzítő anyacsavarjai helyett és a talpszáraknál – szárnyas csapszegeket kívántak alkalmazni a gyors szétszerelés miatt. A századnak kiutalt ágyú ráadásul fakerekes változat volt, mely a dokumentum szerint elavultabb volt a honvédségben rendszeresített gumikerekes típusnál. Ilyen, gumikerékkel felszerelt eszköz beszerzését szorgalmazták. Amennyiben a kívánt átalakításokat végrehajtották, az ágyút 4 részre lehetett szétszedni.⁷¹¹ Szétszerelése és összerakása így kb. 20 percet vett igénybe; gyakorlott személyzetnél akár 10 perc alatt is végrehajtható volt a tűzkészé tétel. A Haditechnikai Intézet az ejtőernyős-század kérését felterjesztette a Honvédelmi Miniszternek, hogy engedélyeztesse a kísérleteket, hozzátéve, hogy ilyen irányú próbák még nem történtek, ezért számolni kellett a haditechnika sérülésével.

A hegyi ágyún és a páncéltörő ágyún kívül a zászlóalj 1 db aknavető és egy újabb páncéltörő ágyú kiutalását kérte, ledobási kísérletekhez. A HM 3/a osztály táviratban kért pontosítást a

⁷⁰⁹ Egyrészt a teherernyők nem bírták volna el a tömeget, valamint ilyen irányú kísérletekre nem került sor, másrészt méreténél fogva lehetetlen lett volna az ejtőernyősök által használt géptípusokban (Ca-101, SM-75) elhelyezni, ill. onnan ledobni.

⁷¹⁰ HL VKF 4378/ 1. oszt. eln. – 1940.

⁷¹¹ Az ágyú részegységei és tömegük a következőképp alakult:

I. egység: cső és bölcső	105 kg,
II. egység: alsó és felső lövegtalp	105 kg,
III. egység: talpszárak	40 kg,
IV. egység: kerekek és pajzs	92 kg.

Az alsó pajzs tömege hiányzik az adatokból, ugyanis az elhagyható. HL VKF 4378/ 1. oszt. eln. – 1940.

kirendelendő eszközök számával és felhasználási időtartamával kapcsolatban.⁷¹² A zászlóalj parancsnoka⁷¹³ a kérést megerősítette, hogy az ágyúra és az aknavetőre, és a hozzájuk tartozó felszerelésre 6 hónapig van szüksége. A kért haditechnikát a tüzér szertárfelszereléséből utalták ki.⁷¹⁴ 1940. december 12-én az ejtőernyős-század a 6 hónapra kölcsönadott páncéltörő ágyú és aknavető újabb 6 hónapig történő meghosszabbítását kérte, hogy a kísérleteket végrehajthassa.⁷¹⁵ Miután a 6 hónap letelt, 1941 végén a zászlóalj kérte a kölcsönzési idő további 6 hónappal való meghosszabbítását.⁷¹⁶ Mivel a kölcsönzési idő letelt, a hegyi- és a páncéltörő ágyút visszautalták. A zászlóalj mégis tovább tudta folytatni kísérleteit – egy kiutalt 37 mm-es lengyel páncéltörő ágyúval.⁷¹⁷ A Légierő Parancsnokság ezért a lengyel ágyún kívül kért még egy 8 cm-es aknavetőt és egy 7,5 cm-es hegyiágyút, ledobási kísérletekhez. Ezekhez elhasználandó eszközöket igényeltek, hogy az értékes haditechnika ne sérüljön meg. A vizsgálatok során kívánták megállapítani, hogy *„melyek azok a nagyhatású fegyverek, melyek ledobás, tűzkészültség és harcmód szempontjából az eje. alakulatok szervezetébe beállíthatók volnának.”*⁷¹⁸ A kért anyagot raj- és félszakasz felszerelésekkel együtt, málházó eszközök nélkül igényelték. A kísérletek azért szakadtak félbe, mert a fegyverek az ejtőernyős-zászlóalj szervezetébe nem voltak beállítva.

Az ejtőernyős ledobás mellett meg kellett oldani az ágyúk kezelőszemélyzetének kiképzését is, ezért 2 db ékzárás és 2 db csavarzárás löveganyag vezényletét rendelte el az 5. vkf. oszt.⁷¹⁹ Elsőként román anyagból kívánták megoldani a kiutalást, ám az már nem állt rendelkezésre, így lengyel és jugoszláv zsákmányanyag került ki a zászlóaljhoz. Az ágyúk közül a lengyel anyagnak nem kellett használható állapotban lennie: elég volt, hogy a csavarzárak kezelését elsajátíthassák rajta. A jugoszláv ágyúnak ellenben tűzkész állapotúnak, szükségszerűen ellátott lövegfelszereléssel kellett beérkeznie. Kiszállítási határidőként 1941. május 19-ét adták meg.⁷²⁰

⁷¹² Az osztály azt szeretne volna tudni, hogy a már kiutalt páncéltörő ágyún kívül egy másikra is szükség van-e, illetve az aknavetővel együtt felszerelést is igényel. A kiutalás időtartamára is kíváncsiak voltak. HL HM 30.405/3/a. oszt. eln. – 1940., HL HM 79684/3a. oszt. eln. – 1941.

⁷¹³ A távirat idején – 1940. november 2. – vitéz Bertalan Árpád volt a zászlóaljparancsnok.

⁷¹⁴ A Tüzér szertárt utasították, hogy (6 hónapi időtartamra) utalja ki a 109. számú, robbant csövű 8 cm-es 36 M aknavetőt, használt aknavető felszereléssel együtt, valamint a szintén robbant csövű, 122. számú 37 mm-es 36M páncéltörő ágyút, használt lövegfelszereléssel együtt. HL HM 30.405/3/a. oszt. eln. – 1940., HL HM 79684/3a. oszt. eln. – 1941.

⁷¹⁵ HL HM 30.405/3/a. oszt. eln. – 1940.

⁷¹⁶ HL HM 30.405/3/a. oszt. eln. – 1940., HL HM 79684/3a. oszt. eln. – 1941.

⁷¹⁷ Lengyel zsákmányanyag, 34.M. 37 mm. páncéltörő ágyú. HL HM 71592/3a oszt.-1941.

⁷¹⁸ Érdekes megjegyzés található a dokumentum alján. Utal bizonyos információk ismeretére a német ejtőernyősök ledobási kísérleteiről. „Egyébként a németek a kérdést kikísérletezték, nézetem szerint tőlük a megoldás átvehető volna. Lényege egy rugós fakeret! [...] A rendelkezésre álló német háborús tapasztalatok alapján beállításuk (hegyi- és páncéltörő ágyú-a szerző) szükséges, ezért a kísérleteket haladéktalanul folytatni kell.” – HL HM 30.405/3/a. oszt. eln. – 1940., HL HM 79684/3a. oszt. eln. – 1941.

⁷¹⁹ HL HM 29.986/3a oszt. eln. – 1941.

⁷²⁰ A következő ágyútípusok kerültek kiutalásra az ejtőernyős zászlóaljhoz:

1942-ben az ejtőernyős-zászlóalj lépéseket tett, hogy a részére kiutalt és kiképzésre használt hegyi ágyút tartósan a zászlóalj rendelkezésére bocsássák. Az ágyúhoz szükséges alkatrészeket is igényelték; indoklasként a zászlóalj harctéri kivonulását adták meg.⁷²¹ A 32.b. osztály „*értesülése szerint az eje.nem vonul ki. A kölcsönképen kiadott anyag végleges kiutalására mindaddig nincs szükség, míg a kérdéses anyag az eje.részére rendszeresítve nem lesz*”. A zászlóalj kell-álladékában felállítandó 6 db hegyiágyú rendszerbe állításáig (melyek beszerzését a III. Csfségtől tervezték) átmeneti megoldásként a 70.295. számú, 7.5 cm-es 15 M. hegyiágyú és teljes lövegfelszerelésének vezénylését visszavonásig meghosszabbították. Intézkedés történt a tartalék alkatrészek kiutalásáról is.⁷²² Egyes források szerint a hegyiágyúval történő kísérletek már a háború előtt zajlottak.⁷²³

A Magyar Katonai Szemle lapjain ismertető cikk is foglalkozott az ejtőernyős tüzérséggel.⁷²⁴ Ebben az ágyú szállíthatóságának vizsgálatára került sor. A vitorlázógéppel történő szállítás egyértelmű jelét mutatta a német gyakorlat elvi szinten való átvételének, ám rendelkezésre álló vitorlázógépek nélkül a gyakorlati kísérletek is csak óhaj szintjén maradtak. A komplex követelményeknek – viszonylag könnyű tömeg, nagy tűzgyorsaság, légi célok elleni alkalmazhatóság – csak a légvédelmi gépágyú felelt meg.⁷²⁵ Ejtőernyővel történő ledobására nem volt lehetőség: a haditechnika tömege miatt több ejtőernyőre lett volna szükség, azok működését a szerző (lehetséges ledobási tapasztalatok hiányában) megkérdőjelezte. Célszerűbbnek látszott a vitorlázógéppel való szállítás gondolata, ehhez egy szállítógépre és

Lengyel anyag:

- 1 db 65 mm-es hegyiágyú,
- 1 db 75 mm-es fogatolt tábori ágyú,
- 1 db 10.5 cm-es 29 M. terpesztalpas fogatolt tarack.

Jugoszláv zsákmányolt anyag:

- 1 db 8 cm-es 5 M. fogatolt k. táb.á. (közepes tábori ágyú). Utóbbi teljes lövegzárral, irányékkal, irányéktávcsővel és a legszükségesebb lövegfelszerelési cikkekkel kérték az ejtőernyős zászlóaljhoz, mert a legénység éles lövészet végrehajtását tervezte. A jugoszláv löveget saját (magyar) lövegzár és irányék ellátásával tették harckésszé. HL HM 29.986/3/a. oszt. eln. – 1941.

⁷²¹ HL HM 23498/ 3/a. oszt. eln. – 1942.

⁷²² Az ágyú kiegészítésére kiutalt alkatrészek:

- 1 készlet 7.5 cm. 15 M. cső és zár tartalék alkatrészek, a hozzájuk tartozó kazettával,
- 1 db. 7.5 cm. 15 M. csőkulcs,
- 1 készlet 7.5 cm. 15 M. lövegtalpkulcs,
- A kulcsok csomagolásához 1 db. löszerrakasz. HL HM 23498/ 3/a. oszt. eln. – 1942.

⁷²³ Hajmáskéren kísérletek folytak 7,5 cm-es hegyiágyúk ledobásával kapcsolatban. Az ágyút több darabra szétszerelve ládába csomagolták és úgy dobták le. A kísérletek során nem sikerült a részegységeket egymáshoz közel ledobni, így a kísérleteket *nem folytatták*. Dr. Horváth Árpád: Az ágyú története. Zrínyi Katonai Kiadó. Budapest 1966. 264. A Turcsányi – Hegedűs szerzőpáros Dr. Horváth munkájára hivatkozva említi, hogy az ágyút hét darabra lehetett szétszedni, a megadott oldalszámon azonban nem említik a konkrét darabszámot. Turcsányi K. – Hegedűs E.: Légideszant i. m. 264.

⁷²⁴ Maros Gábor: Ejtőernyős tüzérség. In: Magyar Katonai Szemle 1943/8. 351-354.

⁷²⁵ Konkrét típus említése nélkül: „Ezeket a követelményeket átgondolva, már rá is találtunk az ejtőernyős lövegnek legjobban megfelelőre: a magyar gépágyúra. Ennél jobb, a célnak megfelelőbb löveget szövetségesainknél sem találunk. Páncéltörő fegyverként elsősorúan bevált, ezért építették be a harckocsi vadászainkba. A nehéz harckocsi páncélját már 800 m-ről átütö (sic!).” Maros G.: Tüzérség i. m. 352. (A szerző a 40M Nimród páncélvadászra és az abba beépített 40 mm-es, 36M típusú Bofors gépágyúra gondolhatott.)

egy vontatott vitorlázóra lett volna szükség.⁷²⁶ Bár konkrét ledobási kísérletekre nem került sor légvédelmi gépágyúval, a cikk érdekes színfoltja volt a korabeli ejtőernyős tüzérség feladatairól alkotott elképzelés.

XI./3 Gránátvető⁷²⁷ kísérletek

A nehézfegyverek közül az aknavetők voltak azok, melyeket az elsők között igyekezett az ejtőernyős-zászlóalj vezetése a hadrendbe illeszteni, mint könnyű, viszonylag gyorsan mozgatható támogató fegyvert. Kísérleteket is végeztek ejtőernyővel történő ledobással, ám azok nem vezettek megfelelő eredményre.⁷²⁸ Az ejtőernyős-zászlóalj 1941. október 1-én életbe lépett hadrendje szerint századonként egy-egy 3 rajos gránátvető szakaszt terveztek felállítani.⁷²⁹ Igyekeztek a lehető legrövidebb idő alatt beszerezni gránátvetőket, mert a zászlóalj nem rendelkezett ezzel a haditechnikával, így az oktatókeret kiképzését nem tudta elindítani. A kért darabszámot a III. Csfség megrendelte, majd azokat a 31. osztálynak adta át. Végül onnan az ejtőernyős-zászlóaljnak, Pápára 9 db 39 M. tlj. (teljes) gránátvetőt és 9 készlet 39 M. gránátvető málházott rajfelszerelést utaltak ki.⁷³⁰

Az ejtőernyős-zászlóalj 1943-ban felvetette az 50 mm-es 39 M. aknagránát ejtőernyővel történő ledobhatóságának lehetőségét, ezért a Haditechnikai Intézethez fordult kérdésével. Az Intézet kísérletei során megállapította, hogy az ejtőernyővel való ledobás nem megvalósítható, mivel a földre való leeséskor a gyújtó kibiztosít, így az élessé vált lőszer leejtéskor, vagy kilövéskor felrobbanhatott. A lőszer tartójával együttes ledobása sem volt kivitelezhető, mert a szabvány 50 mm-es 39 M. vasalt aknagránát láda nem fért bele a rendszeresített ledobó konténerbe. Az 50 mm-es aknagránát (gránátvető lőszer) ejtőernyővel való ledobását rendeleti úton tiltották meg.⁷³¹ 1943-ban ismét kiutalás történt a zászlóalj számára:

⁷²⁶ „Egy löveg félszakasz egy kb. 25 személyes motoros vontató- és szállítógépből, valamint egy vitorlázó szállítógépből állana. A vontatón lenne a parancsnok kb. 10 ejtőernyős tüzérral, a repülőgép személyzete és annyi ejtőernyős dobásra csomagolt lőszer, amennyi még felfér. A vitorlázógépen lenne a vezetőjén kívül 3 kezelő tüzér, a löveg és lőszer.” *Maros G.*: Tüzérség i. m. 354.

⁷²⁷ Gránátvető: A Honvédségben alkalmazott, kis lőtávolságra, a kézigránátnál nehezebb gránátot hajító fegyver. Az 1939 M. gránátvetőt 1939. augusztus 1-én rendszeresítették. 50 mm-es, közel 1 kg-os gránátjával kb. 1 km-re volt képes hatni, alsó és felső szögcsoporthal tüzelni. *Sipos P.* (főszerk.): *Lexikon* i. m. 129.

⁷²⁸ A 39 M gránátvető ejtőernyős csapatoknál történő alkalmazási lehetőségeinek kikísérletezésére és szervezetébe való beállítására 1 db 39 M gránátvető szerelékkel és megfelelő mennyiségű lőszerrel együtt történő kiutalását kérte a Légierő Parancsnokság 1941. május 12-én beterjesztett feliratában. A 3.a osztály nem rendelkezett gránátvetővel központi készletben, ám a május végén várható részszállításból kiutaltak egy példányt, ezt a III. Csfség is támogatta. A kiutalás tényét az irat végén található bejegyzés is megerősíti, miszerint elintézését nyert az 54.338/ 3/a oszt. eln. – 1941. szám alatt 1941. augusztus 13.-án. HL HM 452.681/ 3.a. oszt. eln. – 1941.

⁷²⁹ HL HM 54338/3/a. oszt. eln. – 1941.

⁷³⁰ HL HM 54338/3/a. oszt. eln. – 1941.

⁷³¹ HL HM 66.861/ 3/c. oszt. eln. – 1943.

nehézfegyverszázada 2-2 db aknavető és páncéltörő ágyú kiutalását kérte, melyet 1943 áprilisával le is szállítottak.⁷³²

XI./4 Weiss Manfréd 40. M. összecsukható kerékpár⁷³³

Az ejtőernyős-század kiképzésével kapcsolatos hiányok között szerepelt az is, hogy ejtőernyővel ledobható kerékpárral végzendő kísérleteket nem folytattak le. Ennek megoldására a szombathelyi III. hadtestparancsnokság 2 db selejtes kerékpár kiutalását kérte, ledobási kísérletekhez. A Honvédelmi Minisztérium 3/b. osztálya válaszában jelezte, hogy 3 kerékpár kiutalása már megtörtént.⁷³⁴ Ezek azonban még nem összecsukható kerékpárok voltak.

A Haditechnikai Intézet 1940. június 24-én terjesztett fel egy ismertetőt a Honvédelmi Miniszternek, melyben javasolta a Weiss Manfréd gyár által gyártott „40 M. összecsukható eje. kp.” különleges célra való alkalmazásának vizsgálatát.⁷³⁵ A kerékpár több szerkezeti elemében eltért a rendszeresített 32 M. kerékpártól. Az ejtőernyős-századnak csapatpróbára 3 típust adtak: egy 32 M., egy könnyű, nem összecsukható, valamint a 40 M. összecsukható kerékpárt. Az ejtőernyős-század több ponton javasolta a kerékpár módosítását⁷³⁶ és voksát a 40 M. mellett tette le, a szükséges változtatásokkal. A megadott paraméterek szerint módosított kerékpárt ismételten csapatpróbára adták ki, melynek eredményeképp a következő csapatvélemény született: „a kerékpár megfelel. Kézifék felszerelését okvetlenül szükségesnek tartom.”⁷³⁷ A Haditechnikai Intézet kerékpáros szakemberekkel megvizsgálta a kézifék kérdését és arra a megállapításra jutottak, hogy a szabadonfutó, kontrafékes kerékpárnál a kézifék nem annyira szükséges, mint amilyen szerkezeti és összeszerelési nehézséget okozna.

⁷³² A leszállított haditechnika listája a következő:

- 2 db teljes, 81 mm-es 36/39 M. aknavető irányzékkal (csőszámuk 914 és 917),
- 2 készlet 81 mm-es 36/39 M. aknavető rajfelszerelés,
- 1 készlet 81 mm-es 36/39 M. aknavető közvetlen önálló szakasz felszerelés,
- 2 db 40 mm-es 40 M. páncéltörő ágyú,
- 2 készlet 40 mm-es 40 M. páncéltörő ágyú rajfelszerelés,
- 1 készlet 40 mm-es 40 M. páncéltörő ágyú közvetlen önálló szakasz felszerelés. A páncéltörő ágyúk csőszámait legkésőbb május 1-ig kellett jelenteni a 37/a. osztálynak. HL HM 24.935/3. a. oszt. eln. – 1943.

⁷³³ A kerékpárról lásd a melléklet 23. sz., a módosításokkal kapcsolatban a 31. és 32. sz. képét.

⁷³⁴ HL HM 9299/ 3.b. eln. – 1940.

⁷³⁵ HL HM 34.155/ 3. b. oszt. eln. – 1940.

⁷³⁶ A század jelentése a következőket tartalmazta:

- a kerékpár csak összecsukható lehet,
- szabadonfutó hátsó agy szükséges,
- csomagtartó felszerelhető,
- áttétel a 32 M. kerékpárral azonos,
- a nyereg magasságban gyorsan és szerszám nélkül legyen állítható,
- taposók (pedálok) ha lehet behajlíthatók legyenek,
- kormány bilincsekben a vázhoz rögzített legyen,
- kormány a kormánynyakkal együtt szerszám nélkül legyen kivehető és magasság állítható.

A kívánt módosításokat a pedálok változtatását kivéve végrehajtották. A módosítások következtében szükséges volt a kézifék elhagyása. HL HM 34.155/3. b. oszt. eln. – 1940.

⁷³⁷ HL HM 34.155/3. b. oszt. eln. – 1940.

A fékezést az első keréken lábbal is végre lehetett hajtani. A rendszeresítéshez be kívánták szerezni más osztályok és alakulatok véleményét is, ezért megküldték azoknak a rendszeresítési javaslatot. A gyorscsapatok gyakorló és kiképzőtábor parancsnoksága válaszában hangsúlyozta, hogy a kerékpár még nincs rendszeresítve, így csak kerékpáros csapatok által történő kipróbálás után lehetne állást foglalni. A leírás szerinti állapotánál fogva a kerékpáros csapatoknál történő rendszeresítésre nem látszott megfelelőnek. Javasolta továbbá az összecukható kerékpárok rendszeresítését a csapatpróba utánra halasztani, hogy ha a próba alatt módosítások válnának szükségessé, azokat gyorsan végre lehessen hajtani.⁷³⁸ A módosítások alapján rendelt gépjárművek mellett a kerékpáros század számára rendeltek 150 db összecukható kerékpárt.⁷³⁹

Augusztusban épp az következett be, amit a gyorscsapatok gyakorló és kiképzőtábor parancsnoksága megjósolt: az ejtőernyős-zászlóalj parancsnoka, vitéz Bertalan Árpád őrnagy, újabb módosítást⁷⁴⁰ kívánt alkalmazni a kerékpáron, ezt az osztállyal közölte. Az osztály értesítette a Haditechnikai Intézetet, valamint a Weiss Manfréd gyárat. Mindkét helyről azt a választ küldték, hogy a kívánt átalakítás nem megoldható, ugyanis a módosítással csak 1-2 cm-et nyertek volna, ami elhanyagolható ilyen esetben, ráadásul a kerékpárokat már legyártották.⁷⁴¹ A parancsnok által kért módosítás iktatmánya pedig augusztus 11-én érkezett be. Emiatt nem tudták már figyelembe venni a módosító kéréseket.

Novemberben a 3/b. osztály jelentette, hogy az ejtőernyős-század készletében volt a 150 db 40. M. összecukható kerékpár, ám azok karbantartásához szakaszonként 1, négy szakasz után 4 kerékpáros szakasz és 1 kerékpáros század szerelőre lett volna szükség. A szombathelyi hadtest táviratában tájékoztatta az osztályt, hogy az igényelt kerékpár szerelőket – ilyen mesterségbeliek hiányában – nem tud áthelyezni az ejtőernyős-századhoz.⁷⁴²

A kerékpárok rendszeresítése körül később is voltak még problémák, mivel 1942-ben nem érkezett be az ejtőernyős-zászlóaljtól a kerékpár kipróbálásának az eredménye, valamint a Haditechnikai Intézet sem küldte tovább a 40 M. összecukható ejtőernyős kerékpárt, így azt addig nem lehetett rendszeresíteni.⁷⁴³

⁷³⁸ HL HM 34.155/3. b. oszt. eln. – 1940. Ez a vélemény azután született, hogy már megrendeltek 150 db kerékpárt!

⁷³⁹ Az 1940. július 6-án megtartott értekezlet alapján, a./ pont. HL HM 34.155/3. b. oszt. eln. – 1940.

⁷⁴⁰ A málhatartó támasztórúdja a kp. (kerékpár) villából kiakasztható és ezáltal a málhatartó leereszthető legyen, hogy a ledobó konténer kisebb méretű lehessen. HL HM 479319/ 3. b. oszt. – 1940.

⁷⁴¹ A 3. b. osztály a kerékpárokat 1940. július 7-én rendelte meg, július 15-i szállítási határidővel. HL HM 479319/ 3. b. oszt. – 1940. Augusztusban a Weiss Manfréd Acél és Fémművei Részvénytársaság 10 db árjegyzéket küldött ki az ejtőernyős-századhoz. Mivel a kerékpárok alkatrészeit központi átalány segítségével szereztek be, azonban az összecukható kerékpár alkatrészei több részben eltértek a 32. M. kerékpárétól, ezért volt szükséges egy külön árjegyzék elkészítése. HL HM 43730/ 3/b. eln. – 1940.

⁷⁴² HL HM 66512/ eln. 3/b. – 1940.

⁷⁴³ HL HM 34.155/3.b. oszt. eln. – 1940.

Külön alfejezet címet – rövid terjedelme miatt – nem kapott, ám mindenképp érdemes megemlíteni az ejtőernyős műszaki anyagok között szereplő lángszórókat. 1940-ben rendszeresítették az ejtőernyős-századoknál a „Kézi lángszóró felszerelés”-t, továbbá üzemanyagainak utánpótlására a hadtest műszaki oszlopoknál a „Lángszóró anyag kocsi felszerelést”.⁷⁴⁴ A Légügyi főcsoport H.-III.1. /:R.M.-ban:/ mellékletében, mely számtani bizonyítás volt a műszaki és gázvédelmi anyag utánpótlásáról, ejtőernyős műszaki anyagokról találhatunk adatokat, egységárakkal együtt.⁷⁴⁵ Ejtőernyővel történt ledobási kísérletekről források hiányában nincs adat.

XI./5 Rádiótechnika

Az ejtőernyős-zászlóalj számára a német R/7 E rádiókészüléket rendszeresítették, melyet a Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek) 1941. évi számában közölték.⁷⁴⁶ A 40. M. R/7–E rádióállomás – ahogy hivatalos megnevezéssel szerepelt – szervezeti beosztása századonként 2-2 állomás volt, egyik a bevetett századnál, a másik a repülőtéren.⁷⁴⁷ Adó-vevőből, áramforrásból és tartozék szekrényből, lábhajtású generátorból állt, a rászert antenna készlettel. Áramellátását az adó részére a lábhajtású generátorról, a vevő részére a fűtést 6 voltos, 15 amperórás akkumulátorról, az anódot 132 voltos száraz anódtelepről oldották meg. Hatótávolsága – felületi hullámokkal – a távíró esetén 90-100 km, a távbeszélő 25-30 km teljesítményű volt. Ugyanez a hatótávolság térhullámok használata esetén a távírónál kb. 700 km-re, a távbeszélőnél kb. 500 km-re nőtt.⁷⁴⁸ Két ejtőernyős ledobó tartályban volt lehetőség a földre juttatására: az egyikben kapott helyet az adó-vevő és áramforrás szekrény, a másikban a lábhajtású generátor az antennával. A földön hordhevederekkel, háton szállítva három fő bírta el a rádiót. 2,5 x 10 méteres helyen 10 perc alatt felállítható volt. Kiszolgáló személyzete 1 parancsnokból és 3 főből állt, üzemeltetéséhez minimum 2 fő volt szükséges. Üzemideje szerint az adó önellátó volt, a vevőnél a száraztelepet 70 üzemóra után cserélni kellett, az akkumulátort 25 üzemóra után kellett feltölteni.⁷⁴⁹ Tekintélyes tömege miatt – az adó-vevő 25 kg-ot, az áramforrás szekrény 27 kg-ot, a lábhajtású generátor 29 kg-ot nyomott – szállítása emberi erővel nagyobb távolságra nehézkes volt. A rádiókat – összesen két

⁷⁴⁴ Az anyagok kell-álladékára külön történt intézkedés. A kézi lángszóró felszerelés 6 ütközet állományú, 1 tartalék készülékből, töltő eszközökből és üzemanyag javadalmazásból, valamint tartalék alkatrészekből állt, egy országos járműre málházhatták. HL 14.596/ III. mü. eln.-1940.

⁷⁴⁵ A listában szereplő ejtőernyős műszaki anyag:

1 db eje.sz.d.robb.felsz., egységára 3.800 pengő,

5 db eje.lgsz.felsz., egységára 300 pengő. HL HM 34. oszt. eln. számnélküli iratok – 1943. H III. 1. Hadrend – hir. anyag.

⁷⁴⁶ Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941/ 26. sz., 1941. június 10., 337. p. A rádióállomásról és ledobó konténereiről lásd a melléklet 20-22. sz. képeit.

⁷⁴⁷ HTI típuskönyv. 1943 IV. kötet. Híradó berendezések – Rádiókészülékek. 45-49.

⁷⁴⁸ Rádiókészülékek, 48.

⁷⁴⁹ Rádiókészülékek, 48.

darabot szerzett be a Magyar Királyi Honvédség – Németországban a Telefunken cég gyártotta, ám a hivatalos használati útmutatóban szerepelt, hogy nem szállít. Két darab rádió került rendszeresítésre – ahogy azt a fentebb említett Honvédségi Közlönyben is közzétették.⁷⁵⁰

XI./6 Ejtőernyős szaklégvédelmi kísérletek

Mivel nem léteztek konkrét adatok a gyalogsági tűzfegyverek megfelelő használatára és alkalmazására az ejtőernyősök ellen, kísérletek sorával vizsgálták a hatásos elhárítás rendszerét. A szabadesésben zuhanó, zárt ernyővel érkező ejtőernyősökre 200 m magasságon felül nem volt értelme tüzelni, mivel a célpont olyan kicsi felületet mutat, ráadásul nagy sebességgel esik. Több környezeti tényező is befolyásolta a célpont eltalálásának valószínűségét.⁷⁵¹ 200 m magasságból történő ugrásnál a földet érési idő 40 másodperc volt, míg ez az érték 1000 méterről ugorva 3 perc 20 másodpercre nőtt. A gyalogsági lőfegyverek (puska, géppuska) jobb találati arányt érhetnek el a nagyobb magasságról érkező célpont esetén.⁷⁵²

1943-ban az ejtőernyős-zászlóalj az ejtőernyős szaklégvédelmi elhárítással kapcsolatos javaslatát terjesztette fel, melyben egy komplex, gépágyúval (típusmegnevezés nélkül) és légvédelmi ágyúval (szintén konkrét típus és kaliber meghatározás nélkül) végrehajtott kísérletsorozatot terveztek.⁷⁵³ Az ejtőernyővel ledobott, különböző számú⁷⁵⁴ bábukat a tüzelőállástól eltérő távolságra és magasságon⁷⁵⁵ dobták volna ki. Azt is vizsgálat tárgyát képezte volna, hogy egy gépágyú, majd egy gépágyús szakasz tud-e hatásosabban tüzelni az adott célpontokra. A kísérlet során a lövészeknek nyilván kellett volna tartani, hogy mikor nyitottak tüzet a bábu kidobása után, az első lövés leadásától az ejtőernyő földet éréséig hány lövés dördült el és mennyi idő múlva sérült meg az ernyő, hogy használhatatlan lett, illetve a

⁷⁵⁰ Rádiókészülékek, 49. A korábbi tapasztalatok szerint a rendszeresített R/3 rádiókészülék helyett egy nagyobb hatótávolságú (200 km) száraztelepes eszközre volt szükség, hogy a leugrott részek és a parancsnokság közötti kommunikációt fenn tudják tartani. HL HM 31682/ 1./a. oszt. eln. – 1940.

⁷⁵¹ Ezek a cél sebessége, repülési ideje, a lövedék repülési ideje, az irányzékállás, a meredek lövéssel járó lövészög csökkenés. *Karola Dezső*: Gyalogsági fegyverek löeljárása ejtőernyős csapatokkal szemben. In: Magyar Katonai Szemle 1941/1. 117.

⁷⁵² Puskával 40 másodperc alatt 5-8, 3 perc 20 másodperc alatt 30-40 lövés adható le. Önműködő fegyverekkel 40 másodperc alatt 100-300, 3 perc 20 másodperc alatt 500-1000 lövés adható le. Csak kb. 800 m-ig lehet kielégítő eredménnyel számolni. Géppisztoly csak 100 m-en belül használható hatásosan. *Karola D.*: Fegyverek i. m. 118-121.

⁷⁵³ HL VKF 5303/1. oszt. eln. – 1943.

⁷⁵⁴ Először egy-egy, majd egyszerre öt-öt (egy félraj) bábukat dobtak volna ki. HL VKF 5303/1. oszt. eln. – 1943.

⁷⁵⁵ A következő paraméterekkel szándékozták vizsgálni a védelem tüzet az ejtőernyős bábukon:

- A tüzelő állásból 1.500 – 2.000 m távolságban a./ 700 m. magasan, b./ 300 m. magasan, c./ 150 m. magasan kidobott bábukra tüzelés,
- A tüzelő állástól 800 – 1.000 m. távolságon a./ 700 m. magasan, b./ 300 m. magasan, c./ 150 m. magasan kidobott bábukra tüzelés,
- A tüzelő állástól 150 – 300 m. távolságon a./ 700 m. magasan, b./ 300 m. magasan, c./ 150 m. magasan kidobott bábukra tüzelés. HL VKF 5303/1. oszt. eln. – 1943.

lövész mikor lett harcképtelen a repeszekről. Csoportos dobásnál jegyezni kellett volna a lelőtt ernyők számát és a lelövési időt is. A földet ért bábukon és ejtőernyőkön keletkezett sérüléseket a tüzelőállásnál lévő szakközegek vizsgálták volna meg.

A megadott magassági és távolsági paraméterekkel a következőket kívánták megvizsgálni:

„1./ 1.500 m. távolságon túl az elfoglalandó területtől távolabb megfelelő készenléti helyre kihelyezett eje. csoportok lgv.elhárítását ill.zavarását.

2./ 800 m. távolságon az elfoglalandó terület közvetlen közelébe /:pld.:reptér széle stb.:/ kihelyezett eje. csoportok szak légvédelmi elhárítását ill.zavarását.

3./ 150 m. távolságon az elfoglalandó területre reá kihelyezett eje. csoportok szak légvédelmi elhárítását ill.zavarását.

4./ 700 m. magasságból ledobott bábukkal orosz, ill.orosz rendszerű ejekkel ellátott s földre helyezési elveket valló és alkalmazó államok ejtőernyősei elhárítását.

5./ 300 m. magasságból minden rugós segédernyős rendszerű ejtőernyővel felszerelt és csapataalkalmazásra törekvő és csak nagy sebességű repgépekkel rendelkező államok ejtőernyősei elhárítását.

6./ 150 m. magasságból Német és Magyar /:angol:/ eje.typussal felszerelt eje. csapatok elhárítását.”⁷⁵⁶

A kísérletek végrehajtásával és azok adott szempontok szerinti elemzésével – lövészek feljegyzett adatai, az ejtőernyők és bábuk vizsgálata – az ejtőernyős csapatok „szaklégvédelmi elhárításához megfelelő adatok volnának kiértékelhetők, melyek a későbbiek folyamán alapul szolgálhatnak a légvédelmi tüzérség ejtőernyős elhárításban való esetleges kiképzésének és főleg a magyar ejtőernyős csapatok alkalmazásának, ill. bevetésének előkészítéséhez.”⁷⁵⁷

A kísérletet a szűkös repülőgép állomány és repülési idő miatt egy-másfél hét alatt akarták végrehajtani. A műszaki előkészítés kb. két hétig tartott volna – selejt ejtőernyők (kb. 30 db) beszerzése, fabábuk elkészítése – a végrehajtáshoz pedig 2 tisztnek és kb. 12 fő honvédnek a kihelyezése lett volna szükséges Eszterházára ill. Lesvárra az ejtőernyős-zászlóalj kísérleti szakaszától. A kihelyezési költségeket az ejtőernyős-zászlóalj ejtőernyős karbantartó átalányából tervezték fedezni.

XII. Ejtőernyősök, harcban (1938-1945)

XII./1 Kárpátalja visszacsatolása: bevetés tervezet

⁷⁵⁶ HL VKF 5303/1. oszt. eln. – 1943.

⁷⁵⁷ HL VKF 5303/1. oszt. eln. – 1943.

A magyar kormány – stratégiai okokból a lengyel-magyar közös határ megteremtése érdekében – fontosnak tartotta Kárpátalja visszaszerzését. A minisztertanács 1939. március 10-én – az új miniszterelnök, Teleki Pál javaslatára – olyan határozatot hozott, hogy Kárpátalját egy katonai akció keretében, akár német beleegyezés nélkül is visszafoglalja.⁷⁵⁸

Az ejtőernyősök készültségét elrendelő Hughes-távírat⁷⁵⁹ szerint három órán belül menetkészen kellett volna állniuk, hogy a parancs vétele után azonnal indulhassanak Mátyásföldre. Itt vételeztek volna fegyverzetet és robbanóanyagot. 36 óra riadókészültség után megérkezett a készültséget feloldó parancs. Az indoklás szerint a bevetés célterülete környékén nem volt ejtőernyős ugrásra alkalmas hely az erdős terep miatt.⁷⁶⁰ Az egyik lehetséges feladat egy Kárpátalja területét elhagyni készülő, értékeket menekítő vonat feltartóztatása lett volna.⁷⁶¹ A mozgósítás gyakorlati haszna az volt, hogy rámutatott: az ejtőernyősök nem rendelkeztek megfelelő konténerekkel és teherernyőkkel.⁷⁶²

XII./2 Ejtőernyős csapatok részvétele az erdélyi bevonulásban – 1940

Az első bécsi döntés (1938. november 2.)-11., majd a Kárpátalja elfoglalása (1939. március 15-18.) után a magyar vezérkar – Werth Henrik vezérkari főnök irányításával – sürgette a mielőbbi fegyveres fellépést a folyamatosan erősödő Románia ellen, Erdély visszaszerzése érdekében. A Szovjetunió 1940. június 26-án este jegyzékben fordult Romániához, melyben besszarábiai és bukovinai területek átadását követelte. A magyar kormány már másnap jegyzékben jelezte, hogy ha Románia diplomáciai nyomásra hajlandó volt területi engedményeket tenni, és más állammal tárgyalásokat kezdeményezett, úgy Magyarországot is be kell vonni. A megállapodásnak megfelelően a szovjet csapatok június 28-án megkezdték Besszarábia visszafoglalását. A magyar vezetés ezek után Magyarországot elleni fenyegető lépésnek tekintette, hogy bár a román csapatok a kapott parancsnak megfelelően sehol sem fejtettek ki ellenállást, hanem visszavonultak, Károly király június 28-án este mégis általános mozgósítást rendelt el. Románia az elmúlt néhány napban újabb 4 hadosztályt vonultatott fel a

⁷⁵⁸ Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó Budapest 2003 246-247.

⁷⁵⁹ „Szinkron üzemű betűnyomtató távirógép. Működése az adó- és a vevőoldalon együttfutó tárcsákon alapszik, amelyeken a kiválasztott betűk azonos fázishelyzetet foglalnak el. Az adóoldalon a billentyűzet (28-tagú) az adókorong megfelelő tüskéjét ugratja ki, amit egy letapogató kar érzékel és egyúttal ennek hatására áramimpulzust küld a vevő felé. Itt betűalakzatokkal kiképzett korong forog és az áramimpulzus hatására felüti kalapács a papírra nyomtatja a korong adott helyzetében éppen a kalapács alatt levő betűt. A szinkron együttfutás az adó és a vevő között nehézkessé tette ezt a géptípust, így ma már elavultnak tekinthető. Egyike az első betűnyomtató készülékeknek és előfutára a távgépíróknak.” <http://www.kislexikon.hu/hughes-tavirogep.html>, 2011. szeptember 02.

⁷⁶⁰ Makray F.: Napló i. m. 21., Huszár J.: Honvéd i. m. 18-19. A szárazföldi csapatok a gyors előrenyomulás miatt már nem igényelték az ejtőernyősök bevetését Turcsányi K. – Hegedűs E.: Légideszant i. m. 165-166.

⁷⁶¹ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 24.

⁷⁶² „Az anyag ledobásához szükséges csomagokat és ernyőket csak szükségszerűen tudtuk összeállítani, mert az eddigi kísérletek az anyag teljes hiánya miatt csak igen lassan haladtak.” Makray F.: Napló i. m. 22.

magyar határra. A román eseményekre reagálva, a magyar kormány mozgósította a még békeállományban lévő I. és VII. hadtestet is, így teljessé tette a hadsereg mozgósítását.⁷⁶³

A fegyveres konfliktus azonban elmaradt: Németország és Olaszország döntőbíráskodásával, 1940. augusztus 30-án megszületett a második bécsi döntés, mely értelmében 43541 km² került vissza Magyarországhoz.

A honvédség – és az ejtőernyős csapatnem – számára propaganda szereplést biztosított az erdélyi bevonulás, ahol a díszfelvonuláson, külföldi szereplők előtt lehetett bemutatni a legmodernebb alakulatokat, köztük az ejtőernyősöket is. Pápáról 1940. szeptember 1-én indult az 1. század vitéz Bertalan Árpád őrnagy vezetésével. Másodikán Biharkeresztesre értek, ám ott a feltorlódozó csapattestek miatt nem kaptak szállást, így Bedő kisközségben telepedtek le.⁷⁶⁴

Szeptember 3-án átvonultak Biharkeresztesre, hogy a Nagyváradra bevonuló oszlopba besoroljanak.⁷⁶⁵ A műszaki zárok miatt késéssel tudtak elindulni, emiatt erőltetett menetben kellett megtenni a 17 kilométeres utat. Ezt megállás nélkül, három óra húsz perc alatt teljesítették az ejtőernyősök. A rendes ruha felett viselt ejtőernyős kezeslábas és a tűző nap igen megterhelte az emberek szervezetét: Nagyvárad határában azonban sikerült a pihenő alatt rendbe szedni magukat.⁷⁶⁶ Vitéz Bertalan Árpád őrnagy megítélése szerint a román hadsereg fegyveres ellenállásával kellett számolni. Szokolay Tamás főhadnagy segédtsíztet és Majthényi Imre főhadnagyot Pápára küldte, hogy két géppel 50 személyre ejtőernyős felszerelést küldjenek Nagyváradra. A két tiszt Pápán összeállította a felszerelést. A két Savoia gép a szükséges felszereléssel másnap délután a nagyvárad repülőtéren landolt, ám az akcióra nem volt szükség.⁷⁶⁷

Az ejtőernyősök 1940. szeptember 10-én indultak vonattal Kolozsvárra, majd 11-én vonultak be.⁷⁶⁸ A Kolozsvárra történő díszmenetet aprólékosan szabályozták.⁷⁶⁹ A demarkációs vonalat a Gyalu-Kolozsvár műúton lépte át reggel hét órakor. Az elővéd a 9. dandár volt, majd a következő sorrendben vonultak a csapatok:

⁷⁶³ Dombrády Lóránd: *Hadsereg és politika Magyarországon 1938-1944.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1986., 94-99.

⁷⁶⁴ *Makray F.*: Napló i. m. 47-48., Szokolay nem említi a Bedőn történt elszállásolást. *Szokolay T.*: *Magyar ejtőernyősök* i. m. 51.

⁷⁶⁵ Az elnöki iktatókban, 796. folyószám alatt rögzítették, 1940. IX. 3.-ai dátummal az ejtőernyős zászlóalj bevonulásával kapcsolatos tárgyú iratot. Sajnálatos módon csak az irat keletkezésének ténye állapítható meg. Ugyanebben az iktatóban került rögzítésre 936. folyószámmal az 1941. IX. 5-én 8 óra 30 perckor kelt 541/2.hds.I.a. 40.IX.4. irat, melynek tárgyát képezte az ejtőernyős csoport beosztása a bevonulás során. HL VKF 90. segédkönyv Fővezérség hdm. iktató 796. ikt. szám.

⁷⁶⁶ *Makray F.*: Napló i. m. 48.

⁷⁶⁷ *Szokolay T.*: *Magyar ejtőernyősök* i. m. 51. Nincs megadva a repülőgépek érkezésének dátuma.

⁷⁶⁸ *Makray F.*: Napló i. m. 49., Szokolay tévesen szeptember 15-ét adja meg a díszszemle időpontjának. Az ejtőernyős-század (sic!) visszaérkezését pedig szeptember 20-ára tette. *Szokolay T.*: *Magyar ejtőernyősök* i. m. 52.

⁷⁶⁹ HL II.1453.M.kir.2.hadsereg, 4-1486./I.b.-1940.

„idegen attachék kb.10 szgk.,⁷⁷⁰

a 9.dd.hir.sz.d. 4 tdk-ja,

a III.hdt.hir.sz.d. 4 tdk-ja,

a hds.hir.sz.d.3 tdk-ja, /:lásd Hir.toldalékot is:/

a dd.hdt. és a hds.pság-ok gk-n mozgó szűkebb törzsei, /:a hds. pság-tól 3 szgk.:/

a Szamosfalva-i rep.teret megszálló különítmény /:2 szgk.és 3 tdk.:/

A 7.hv.zlj.Gyalu-nál lemarad az evéd-ből és a vázlat szerinti sávban biztosítson.

Az evéd a Kolozsvár-ra való beérkezés után a 7.hv.zlj.sávjához előrefelé csatlakozva a csatolt vázlat szerinti sávban biztosítson.

b./Főcs.a hdt.illetve a dd.pk.intézkedése szerinti menetrendben és csoportosi tásban, de élén a régi 21.gy.e.zászlaját vivő 9.dd-beli lov.szak-al 3 km távkozre kövesse az evéd-et.

Az Eje.zlj.a főcs-ban meneteljen./:lásd 3.pontot is:/

[...] A hds.pság-i szerelvényen szállított Eje.zlj.Mgy.Gorbó-n 10-én este kiszáll és gyalogmenetben a főútvonalon haladó 9.dd.főcs-ába besorol a hdt.illetve a dd.pk.intézkedése szerint.⁷⁷¹

A kolozsvári bevonulás után a 2. hadsereg⁷⁷² előrevonulása lényegében befejeződött. Az ejtőernyős-zászlóalj a díszmenetet követően „elhelyezési körletekbe beérkezett seregtestek IX.12-ét és 13-át pihenésre, kötelékek, valamint ruházat és felszerelés rendezésére, egymásközi ök-ek helyreállítására és az anyagi ellátás megszervezésére használják fel.

A harckészültséget ez idő alatt is fenn kell tartani.

4./ A hv.zlj-ak – kivéve a 17-iket, amely külön intézkedés szerint az Erdély-i csop-al és az Eje.zlj-al együtt Kolozsvárról vasúti szállítással béke helyőrségébe fog irányíttatni, - beérkezésük után az 1.illetve 4.hv.dd.pság-ok alárendelésébe lépnek.⁷⁷³

Ezzel az ejtőernyős csapatnem rövid szereplése az elszakított egykori területek revíziójában lezárult.

XII./3 1941. április 12. Az ejtőernyős-zászlóalj első ejtőernyős bevetése

„1941. március 25-én Cvetković jugoszláv miniszterelnök aláírta a háromhatalmi egyezményhez történő csatlakozási okmányt. A Balkánon zajló események ezzel drámaian

⁷⁷⁰ Szgk. = személygépkocsi, dd. = dandár, hír. = híradó, szd. = század, hds. = hadsereg, tdk. = tehérgépkocsi, pság. = parancsnokság, gk. = gépkocsi, hv. = honvéd, evéd. = elővéd, főcs. = fő csoport, zlj. zászlóalj, pk. = parancsnok, gy.e. = gyalogezred, lov. = lovas, szak. = szakasz.

⁷⁷¹ II.1453.M.kir.2.hadsereg, 4-1486./I.b.-1940.

⁷⁷² A 2. hadsereg parancsnoka Jány Gusztáv gyalogsági tábornok volt (alárendeltségében az V. és VII. hadtest), azt a parancsot kapta, hogy az alárendelt V. hadtest védelemben menjen át a Maros partján, míg a VII. hadtestnek meg kellett kerülnie a Károly-vonal erődjait és elfoglalni Nagyváradot. Horváth Cs. – Lengyel F.: Hadművelet i. m. 19-20.

⁷⁷³ II.1453.M.kir.2.hadsereg, 4-1486./I.b.-1940.

felgyorsultak. Már március 27-re virradó éjjel Dusán Szimovics tábornok katonai államcsínyt hajtott végre Belgrádban, letartóztatták a miniszterelnököt és kormányát, a trónörökös II. Péter néven királlyá nyilvánították. A Jugoszláv Királyság politikája élesen németellenes fordulatot vett, amely nyilvánvalóan nem maradhatott válasz nélkül Németország részéről, s részben lerombolta a magyar kormányzat korábbi reményeit.

Már 1941. március 27-én Hitler Sztójay magyar követ útján üzenetet intézett Horthy kormányzóhoz, melyben kérte, hogy a Jugoszlávia elleni akcióban magyar csapatok is vegyenek részt, s hogy Magyarország tegye lehetővé a német csapatok felvonulását. Ennek fejében elismerte Magyarország területi igényét Jugoszláviával szemben, beleértve a Bánátot is. A kormányzó március 28-án közölte Hitlerrel, hogy Magyarország kész teljesíteni a kívánságot, s a Legfelső Honvédelmi Tanács április 1-i ülésén Teleky Pál, gróf miniszterelnök módosító javaslatait elfogadva rögzítették a részvétel kérdését és a vezérkarnak kiadták a megfelelő utasításokat.

A német-magyar katonai megbeszéléseken körvonalazták magyar részről öt hadtest, a légierők és a folyamőrség bevezetését a tervezett hadműveletbe. A Wehrmacht főparancsnoksága (OKW) közben kibővítette a Marita-tervet és kiterjesztette Jugoszláviára is. Felvonult a német 2. és 12. hadsereg, a Panzergruppe-1 és a 4. légiflotta, készenlétbe helyezték az Isztriai félszigeten az olasz haderőket is.

1941. április 1-én és 2-án a befutó jelentések már kétségtelenné tették, hogy Teleki gróf külpolitikai kísérletei angol-amerikai vonalon nem találnak megértésre, számolni kell a hadiállapot bekövetkezésével a nyugati szövetségesek ellen. Teleki eddigi koncepciója a fegyveres semlegesség további fenntartásáról nem lesz elérhető. A revíziós törekvések, s a mögöttük álló erők hatása sokkal erőteljesebb volt, semhogy követelni lehetett volna a háborúból való kimaradás igényét. Az együttműködés Németországgal újabb területek azonnali visszacsatolását ígérte, s az ezzel szembe forduló politika a mértékadó körök részéről számottevő támogatására nem számíthatott.

Teleki miniszterelnök ezt az ellentmondást az adott időben feloldani nem tudta, a lemondást nem tartotta megfelelőnek, így április 3-ra virradóra főbe lőtte magát.

Halála a katonai és politikai helyzetet természetesen nem változtatta meg, a Wehrmacht csapatai április 2-án megkezdték a felvonulást Magyarországon is, majd április 6-án megkezdték a hadműveleteket Jugoszlávia ellen, több fronton. A döntés órája közeledett. Április 7-én, a Magyarországon állomásozó német erők is bekapcsolódtak a hadműveletekbe. Április 10-én Zágrábban proklamálták a Horvát Köztársaságot, a korábban meghatározott magyar feltételek ezzel megvalósultak a magyar haderő részvételét illetően. Ez volt Teleki

*gróf utolsó intézkedéseinek kései hatása. A parancsokat éjjel kiadták, április 11-én reggel a magyar szárazföldi és légi erők átlépték a déli határt.”*⁷⁷⁴

1941. április 12-én, a volt Jugoszláv Királyság ellen induló magyar hadmozdulatokban szerepet kapott az ejtőernyős-zászlóalj is.⁷⁷⁵ A bevetésre valószínűleg vitéz Bertalan Árpád őrnagy tett javaslatot, hogy a legjobban kiképzett 1. századdal részt kellene venni a hadműveletekben.

A 3. hadsereg parancsnokának 56/3. hds. hdm. I.a. 41. IV. 11. számú, 1941. április 11-én kelt intézkedésének 8. g) pontja értelmében: *„Ejtőernyős szd. előreláthatólag akkor kerül Zombortól D-re a Ferenc csatorna mentén az ottani hidak kézbevitelére alkalmazásra, ha a IV. hdt. támadása térnyerően halad előre.”*⁷⁷⁶ Az ejtőernyős század az 1. repülődandár alárendeltségében volt.⁷⁷⁷ A század erejű kötelék célja a Ferenc József-csatornán átívelő híd (Szenttamásnál) elfoglalása volt, 4 géppel.⁷⁷⁸ A korábbi esőzések miatt felázott talajú pápai repülőtérről Kelemen Károly repülőszázados nem vállalta a felszállást. Ezért a gépek a Veszprém melletti jutasi repülőtérré települtek át üresen, majd onnan hajtották végre a bevetést. A harccsoportot pedig gépkocsikkal szállították Veszprém-Jutasra.⁷⁷⁹ *„A VKF-től érkezett parancs értelmében április 12-én délig kellett az áttelepülést végrehajtani, mert déltől kezdve már várható volt a bevetési parancs. Ekkor váratlan akadály keletkezett, mert 10-ről 11-re virradó éjjel hatalmas hóesés és fűvás volt a Bakonyon átvezető úton, ami kétségessé tette a gépkocsik útját. [...] Az áttelepülés gyorsan ment. Már a délelőtti órákban megérkeztünk a rep.térre, ahová közben áttelepült a 4 S. M. 75. rep-gép is üresen.”*⁷⁸⁰

A repülőgépeken, a személyzetten és az ejtőernyősökön kívül négy-négy, egyenként 100 kg-os ledobótartályt helyeztek el, lőszerrel, nehézpuskákkal, géppuskákkal.⁷⁸¹

⁷⁷⁴ *Sárhidai Gyula*: Az 1941. évi 12-i ejtőernyős deszanthadművelet. In: *Hadtörténelmi Közlemények* 1982/2, 242-243.

⁷⁷⁵ Az elnöki iktatókban 78. folyószámmal, 1941. IV. 11.-ei keltezéssel az ejtőernyős vállalkozás idejének változását rögzítették. A 99. folyószám alatt – kelt 1941. IV. 12-én, 13 óra 30 perckor – az ejtőernyősöket a 3. hadsereg parancsnokságnak rendelték alá. A 100. folyószám, mely 1941. IV. 12-én, 14 órakor kelt, tárgya az ejtőernyős bevetési javaslat volt. HL Hd. Iktató – könyv. 1940. VII. 1. – 1941. V. 17. VKF 90. sk.

⁷⁷⁶ Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941-1945. Főszerk. *Liptai Ervin, Fabijan Trgo*. Budapest Zrínyi Kiadó 1986. 38.

⁷⁷⁷ *Horváth Cs. – Lengyel F.*: Hadművelet i. m. 45.

⁷⁷⁸ A cél Bácskában, Szenttamásnál lévő híd elfoglalása volt, mely a Ferenc-csatornán át az Újvidék felé biztosítja a közlekedést. A bevetésen kétszáz fő vett részt: többségük Majthényi főhadnagy századából került ki. Az árkászok a marcaltői hídon, mely pontos mása volt a szenttamásinak, többször kipróbálták, hogyan kell a robbanószerkezeteket leszerelni. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 52. Ujverbász és Szenttamás térségében kellett földet érni és a szenttamási hidat épségben elfoglalni, majd megtartani. *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 68. „A repülési terv szerint a 4 gép kötelék rombuszt repül, és két ajtóján át egyszerre dob, így a deszant ne szóródik szét. A 4 x 22 fő 60 másodperc alatt elhagyja a gépet, mint a gyakorlatokon.” *Sárhidai Gy.*: Ejtőernyős i. m. 245.

⁷⁷⁹ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 52.

⁷⁸⁰ *Szokolay T.*: Magyar ejtőernyősök i. m. 68.

⁷⁸¹ *Suba János*: Ejtőernyős hadművelet tragédiával. In: *Haditechnika* 1994/4, 37. A gépek Sárhidai Gyula repüléstörténész szerint nem voltak túlterhelve. Ha egy ugró katonát 110 kg-ot nyomott, és egy repülőt 75 kg-nak számítunk, akkor 26 x 110 + 5 x 75 = 3235 kg. Ehhez még hozzá jött 2-3 db, egyenként 100 kg súlyú ledobó konténer is. A repülőgépeket a bevetési távra és még 30 – 40 perc tartálékra tankolták, ami még kb. 1960 kg-al

Az ugrást 200 m magasságból tervezték végrehajtani, a vezérgép példája szerint. 40-50 repüléssel kellett számolni, a táv 220 km volt.⁷⁸²

„A bevetési parancs 15.45-kor géptávirón érkezett délután 17.00 órára, a 3. hadsereg parancsnokságától. Így 16.45-kor a deszant beszállt, majd a pilóták és a motorok bemelegítése után megindultak. A 4 gép eredetileg a két kis hangár előtti betonon állt, most egymás után fordultak jobbra, elgurultak a repülőtér város felőli végébe, ott bal fordulattal szembefordultak a széllal és a bakonyi Papod-tetővel, majd az E-101 nekifutott.

Motorhiba nem volt, a gép a hangárok vonalában felemelkedett. Az E-103 éppen indult a nekifutásnak, az E-102 gurulásban volt, az E-104 megindult, amikor a vezérgép hirtelen meredeken kezdett emelkedni felfelé, elvesztette sebességét, 50-60 (más adat szerint 100 m felett) magasságban átbillent, majd kissé lógó jobb szárnyal csúszott lefelé. Lapos szögben de működő motorokkal siklott és nem befűrödva, hanem érintve a talajt, csúszott. A gép légcsavarjai leszakadtak, a jobb motor levált és benyomódott a kabin oldalába, az alsó burkolat feltépődött, az alsó géppuskaállás leszakadt, majd a kiömlő benzin a forró alkatrészekről lángra lobbant.

17.01 volt, az egész alig 2 perc alatt zajlott le, s a gép vastag füsttel égett. A startoló második gép levette a gázt és visszagurult az állomáshelyre. A földi személyzet és a tartalék ejtőernyős legénység futott a mentéshez, de a robbanó lőszeres és a nagy lángok miatt a roncsot elérni nem tudta.”⁷⁸³

A roncsok között vesztette életét az ejtőernyős zászlóalj parancsnoka, vitéz Bertalan Árpád, a repülőgép személyzet és 14 ejtőernyős.⁷⁸⁴ A lezuhanás okaként a vizsgáló bizottság (melynek jelentése sajnos nem áll rendelkezésre) műszaki hibát állapított meg. A gép magassági kormány trimm (kiegyenlítő) rendszere hibásodhatott meg, minek következtében a gép faroknehéz helyzetbe jutott, és csak a motorok teljesítménye emelte felfelé. A meredek állásszög miatt azonban sebessége elégtelenné vált, emiatt zuhant vissza.⁷⁸⁵

Majthényi Imre főhadnagynak kellett volna átvennie rangidős tisztként vitéz Bertalan Árpád őrnagy helyett a parancsnokságot, ám ő a zuhanás következtében megsérült, ezért a rangban

növelte a tömeget. Ez összesen 5195 kg tömeget tett ki, ami 5-6%-os növekedést jelentett. Amennyiben a repülőgép felszálló tömege meghaladja a normál értéket, legfeljebb hosszabb felszálló utat igényel és lassabban emelkedik fel. *Sárhidai Gy.: Ejtőernyősök i. m. 249.*

⁷⁸² *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 68.*

⁷⁸³ *Sárhidai Gy.: Ejtőernyősök i. m. 246.*

⁷⁸⁴ A gépen lévőkből 25 fő repülő hősi halált halt. *Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 74-75.* Veszprémben 17 fő van eltemetve, Farkasréten pedig 3 tisztet temettek: vitéz Bertalan Árpád őrnagyot, nemes Nagy-Ernyei Kelemen Károly századost és Bene László főhadnagyt. A halottak száma 20 fő, 4 repülő és 16 ejtőernyős. Összesen nem 8, hanem 14 fő jutott valahogy ki az égő gépből, közülük 2 fő a veszprémi kórházban halt meg, 4 holttestet másnap találtak meg a kép közelében. *Sárhidai Gy.: Ejtőernyősök i. m. 248-249., valamint 249. p. 22. sz. lábjegyzet.*

⁷⁸⁵ *Sárhidai Gy.: Ejtőernyősök i. m. 250.*

következő Kiss Zoltán főhadnagy lett a parancsnok.⁷⁸⁶ Ő folytatta az előkészületeket: két-három fővel csökkentette a létszámot és egy-egy ejtőernyős konténert kirakatott a kézi dobású készletből.⁷⁸⁷ A repülőtér parancsnoka azonban nem adta meg az indulási engedélyt, csak akkor, miután a VKF távirón erre parancsot adott. Erre 19 óra után került sor. A másik 3 gép végrehajtotta feladatát, ám a rossz látási viszonyok miatt az ejtőernyősök 20 km-rel a célterület előtt ugrottak ki.⁷⁸⁸ A 2. századot gépkocsival Szegeden át egyenesen a hadműveleti területre vitték és a gyalogsággal együtt be is vetették.⁷⁸⁹ A 2. gépkocsizó dandár egyes részeiből, Sándor alezredes parancsnokságával kialakított Sándor-csoport (4. gépkocsizó-zászlóalj, 2. felderítő zászlóalj, 12. kerékpáros üteg, két légvédelmi gépágyús félszakasz és egy utászszakasz) előrenyomulása során bevonult Szabadkára. Itt találtak rá az ejtőernyős-századra, melyet a dandárparancsnok alárendeltségébe vont. A század személyzetét Sándor alezredes gépkocsikra ültette és gépkocsizó gyalogságként vettek részt a harcokban.⁷⁹⁰

XII./4 Utánpótlás-ledobás: Kárpátok, 1941

A magyar katonai vezetés számára 1941 elejétől nyilvánvalóvá vált, hogy a német-szovjet háború kirobbanása csupán idő kérdése. Werth Henrik, a Honvéd Vezérkar főnöke meg volt győződve arról, hogy az újabb területi revíziókhöz aktívabb külpolitikát kell folytatni. Ennek érdekében előfordult, hogy a németeknek a magyarok készségességét hangsúlyozta, a magyar külügyminisztériumnak pedig olyan álhíreket közölt, mely szerint, a németek csodálkoznak, hogy: „Magyarország katonailag látszólag teljesen érdektelenül áll a krízissel szemben.” 1941. június 26-án azonban szovjet repülőgépek Rahó és Körösmező térségében támadásokat hajtottak végre, Kassát pedig felségjelzés nélküli gépek támadták. Ez elegendő indokot adott Horthy Miklós kormányzónak, hogy kimondja a hadiállapot beálltát a két ország között. Június 28-án indultak meg a szárazföldi csapatok, először Volócnál lépték át a magyar határt.⁷⁹¹

Az egyetlen, ejtőernyős ugrással összekötött ejtőernyős utánpótlás ledobásra 1941. július 6-án került sor a Kárpátok ukrainai szakaszán. A Gyorshadtest Kárpát-csoportja⁷⁹² ellátási

⁷⁸⁶ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 73.

⁷⁸⁷ Sárhidai Gy.: Ejtőernyős i. m. 247.

⁷⁸⁸ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m. 73. „A két első gép kb. 3 perccel előbb dobta le a deszantot (300 km/h sebességnél 1 perc = 5 km) mint kellett volna.” Sárhidai Gy.: Ejtőernyős i. m. 248. Az ugrás erős szürkületben Csantavértől délre történt ellenséges területen, mintegy 15 kilométer távolságban a szenttamási hídtól. Huszár J.: Honvéd i. m. 56. Az ejtőernyősök navigációs hiba miatt Szabadka délen (Napfény területén) ugrottak ki. Horváth Cs. – Lengyel F.: Hadművelet i. m. 83.

⁷⁸⁹ Sárhidai Gy.: Ejtőernyős i. m. 250.

⁷⁹⁰ Horváth Cs. – Lengyel F.: Hadművelet i. m. 83.

⁷⁹¹ Ungváry Krisztián: A magyar honvédség a második világháborúban. Osiris Kiadó. Budapest 2005. 17-20. (a továbbiakban: Ungváry)

⁷⁹² A Kárpát-csoport 90 ezer fővel, Szombathelyi Ferenc altábornagynak, a VIII. hadtest parancsnokának vezetése alatt alakult meg. Kötelékébe tartozott az 1. hegyi- és a 8. határvadász-dandár, a gyorshadtest 1. és 2.

nehézségekkel küzdött a visszavonuló szovjet erők⁷⁹³ „felperzselt föld” taktikája következtében.

Az 1. hegyidandár július 4-én kapta meg a Gyorshadtest intézkedését 5-ére.⁷⁹⁴ Ebben a 3. hegyi zászlóalj feladatát következőképp határozták meg: 5-én úgy kellett keleti irányba a Czeremosz völgyébe indulnia, hogy Berwinkowára legkésőbb 16 óráig beérkezzen.⁷⁹⁵ A dandárparancsnok a csoport ellátását repülőik segítségével akarta megoldani, ezért a 3. hegyi zászlóalj és a huszár század részére ledobóhely berendezését parancsolta meg.⁷⁹⁶

A helyzetjelentés jól jellemezte a mostoha viszonyokat: *„Nehéz helyzet elé állította az 1. hegyidandárt az utánpótlás teljes megrekedése.”*⁷⁹⁷ *Az utak zsúfoltsága a Delatynig tartó rombolások miatt még mindig akadályozta az utánpótlás rendszeres lebonyolítását. Különösen gondot okozott a zömtől állandóan 25-30 kilométerre kikülönített Bárdoossy csoport további élelmezése. Az összeköttetés a csoporttal gyakori légköri zavarok miatt rádió is alig működött.*⁷⁹⁸ *Személyi összekötő eszközök, lovasok, motorkerékpárosok rendszeres lebonyolítását az Ardzeluzan túl elrombolt hidak miatt alig volt lehetséges. Javulásra nem volt kilátás, mert a gyakori éjjeli felhőszakadások következtében keletkezett áradás a szükséghidakat állandóan veszélyeztette. Az 1. hegyidandár már 4-én repülő szállítással igényelt élelmet. A Kárpát csoport parancsnokság ejtőernyős gépeket rendelt Debrecenbe, hogy az ottani élelmezési raktárakból az élelmet megfelelően csomagolva, sürgősen a kért ledobási helyekre szállítsa. A légi úton való ellátás itt azonban egyenlőre nem sikerült, mert a*

gépkocsizó dandárja, illetve 1. lovasdandárja. Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország. I. rész: 1941-1943. Püldo Kiadó Nagykovácsi 2002. 12. (a továbbiakban: Szabó – Számvéber: Keleti)

⁷⁹³ A Kárpát-csoporttal szemben a szovjet Délnyugati Front visszavonuló erői voltak. 1941. júniusában A Kijevi Különleges Katonai Körzet (Délnyugati Front, M. P. Kirponosz vezérezredes) 865 kilométeres arcvonalan négy összefegyvernemi hadsereg (864 600 fő, 32 lövészadosztály, 16 harcokocsiadosztály, nyolc gépkocsizó lövészadosztály, két lovashadosztály, három légideszant dandár, 14 megerősített körlet) állt rendelkezésre, amelyeket 10 repülőadosztály (1913 repülőgép) támogatott. Szabó – Számvéber: Keleti I. i. m. 12. A magyar szakaszon a 12. hadsereg Boriszlavtól Kamenyec-Podolszkiig helyezkedett el, parancsnoka Ponyegyelin vezérőrnagy volt. Ez a hadsereg az 1941-es hadművelési terv szerint 5 lövész-, egy hegyilövész-, egy motorizált lövész, két páncélos- és két vadászrepülő-hadosztályból, valamint a kamenyec-podolszki erődkörzet csapataiból állt. Andaházi-Szeghy Viktor: A Kárpát-csoport 1941. évi ukrajnai tevékenysége. In: Hadtörténelmi Közlemények 2004/1. 206-207.

⁷⁹⁴ HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. II./4. 1. hgy. dd. 1941. VI. 30. – VII. 9. Az 1. hegyidandár áttörése a Kárpátokon., 13. p.

⁷⁹⁵ Itt a 3. hegyi zászlóalj az 1. huszár századdal együtt Bárdoossy alezredes parancsnoksága alá lépett. HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. A VIII. hdt. harci cselekményei a Kárpát-csoport megalakulásáig. Intézkedések a gyorshdt. és más alakulatok felvonulására. A Kárpát-csoport hadműveletei. 1941. jún. 28 – júl. 12-ig. 143. p.

⁷⁹⁶ HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. II./4. 1. hgy. dd. 1941. VI. 30. – VII. 9. Az 1. hegyidandár áttörése a Kárpátokon., 14. p.

⁷⁹⁷ HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. II./4. 1. hgy. dd. 1941. VI. 30. – VII. 9. Az 1. hegyidandár áttörése a Kárpátokon., 15. p.

⁷⁹⁸ HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. II./4. 1. hgy. dd. 1941. VI. 30. – VII. 9. Az 1. hegyidandár áttörése a Kárpátokon., 16. p.

*rossz idő miatt a repülőgépek az igényelt készletet a mindent eltakaró, sűrű köd miatt ledobni nem tudták.*⁷⁹⁹

A Kárpát-csoport jelentésében a 3. hegyi zászlóalj és az 1. huszár század július 5-én Bárdossy alezredes parancsnoksága alá került, miután elérte Berwinokwa-t.⁸⁰⁰ A csoport ellátását légi szállítással kívánták megoldani: Berwinkowa-n tervezték a legszükségesebb élelmiszer ledobását a 3. hegyi zászlóalj és a huszár század részére. Ledobó helyet a huszár századnak kellett berendeznie.⁸⁰¹

A rossz idő azonban akadályozta a csoportnak légi úton történő ellátását, mert a repülőgépek – a köd miatt – nem tudták Marenicze-re ledobni az igényelt készletet.⁸⁰² Az 1. hegyidandár parancsnokság a Gyorshadtesttől kapott intézkedésre a következő parancsokat adta ki:

„1./ Bárdossy alez.csoj-ja mielőbb érje el Kuty-t és Kosów területét akként, hogy az 1.hgy.hu.sz.d.Kuty község É. és a 3.hgy.zlj. Kosów-ra kerüljön. [...] 6./ Készüljön fel arra, hogy repülővel történő ellátását Kosów-ra fogom irányítani, ott ledobó helyet rendezzen be. A Berwinkowa-i ledobóhelyen VII.6-án estig 1-2 szállító járművet hagyjon vissza.”⁸⁰³

„Jelentem, hogy a Kárpát csop.pság.VII.5-e folyamán az 1.rep.dd.pság.utján az 1.hgy.dd.részére légi úton eszközrendő azonnali anyagszállítási kérelemmel fordult hozzám.”⁸⁰⁴

A 101. ejtőernyős szállító repülő század 1941. július 5-én, 15 óra 10 perckor kapta a parancsot, hogy települjön át Debrecenbe. A három szállító repülőgép a teljes hajózó

⁷⁹⁹ HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. II./4. 1. hgy. dd. 1941. VI. 30. – VII. 9. Az 1. hegyidandár áttörése a Kárpátokon., 16. p.

⁸⁰⁰ HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. A VIII. hdt. harci cselekményei a Kárpát-csoport megalakulásáig. Intézkedések a gyorshdt. és más alakulatok felvonulására. A Kárpát-csoport hadműveletei. 1941. jún. 28 – júl. 12-ig., 143. p.

⁸⁰¹ HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. A VIII. hdt. harci cselekményei a Kárpát-csoport megalakulásáig. Intézkedések a gyorshdt. és más alakulatok felvonulására. A Kárpát-csoport hadműveletei. 1941. jún. 28 – júl. 12-ig. 143. p., 143. p. Néhány oldallal később ugyanebben a dokumentumban további részleteket eltérő módon adott meg a Kárpát-csoport parancsnokság. A Kárpát csoport parancsnokság a repülő dandártól ejtőernyős szállító gépeket kért és utasította a gyors hadtestet, hogy a hegyi dandár - a kért ledobó helyeken - füstháromszögeket gyűjtsen meg a repülőgépek érkezésekor. HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. A VIII. hdt. harci cselekményei a Kárpát-csoport megalakulásáig. Intézkedések a gyorshdt. és más alakulatok felvonulására. A Kárpát-csoport hadműveletei. 1941. jún. 28 – júl. 12-ig. 143. p., 155. p.

⁸⁰² HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. A VIII. hdt. harci cselekményei a Kárpát-csoport megalakulásáig. Intézkedések a gyorshdt. és más alakulatok felvonulására. A Kárpát-csoport hadműveletei. 1941. jún. 28 – júl. 12-ig. 143. p., 155. p. A Légierők parancsnoksága július 5-én adta ki intézkedését (1622. M. le. vk.) az ejtőernyős zászlóaljnak: „élelem adagok ledobása céljából 3 Savoia rep.gép tiszt psága alatt kb.45-45 összesen 90 csomag ledobásához szükséges személyzettel és teherernyővel azonnal repüljön Debrecen rep.térre, ahol további részletes feladatot kap. A rep.gépeknek Pápától a ledobás helyéig kb.570 km.utat kell megtenniök.” – HL II. 1456-1457. Kárpát csoport (gyorshadtest) III/d. Töredékek a Kárp. csop-hoz, 2. p.

⁸⁰³ HL II. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. A VIII. hdt. harci cselekményei a Kárpát-csoport megalakulásáig. Intézkedések a gyorshdt. és más alakulatok felvonulására. A Kárpát-csoport hadműveletei. 1941. jún. 28 – júl. 12-ig. 143. p., 166-167. p.

⁸⁰⁴ HL VKF 5958/ 1. oszt. eln. – 1941.

személyzetével, egy tiszttel és kilenc főnyi ejtőernyőssel,⁸⁰⁵ valamint a ledobáshoz szükséges eszközökkel 17 órára érkezett Debrecenbe.

A ledobásra szánt élelmiszer azonban nagyrészt csomagolatlanul érkezett meg a repülőtérre. Az ejtőernyős és hajózó személyzet megfeszített munkával, este 22 órára csomagolta össze az egy fordulóval ledobható anyagot és helyezte el azt a gépben.

A gépek rakománya 19 db szabvány fém ledobó hüvelyből, és 31 db teherernyővel ellátott szabálytalan csomagból állt. Ezek tartalma 12 zsák zsák kukorica, 12 zsák zab, 21 zsák kenyér, 6000 adag kávékonzerv, 64 kg főzőliszt, 3 kg paprika, 3 kg szárított zöldség, 75 kg zsír, 480 kg füstölt hús, 6 zsák borsó volt.⁸⁰⁶

Miután a század csak este 22 órára készült el a csomagolással, a feladat végrehajtását július 6-ára kellett halasztani. A ledobás helye Mareinice, Kolomea-tól D-re, 46 km-re a Cseremosz völgyében volt, ahol a földi csapatok füstjellel jelölték volna meg a ledobási területet.⁸⁰⁷

Az ejtőernyős szállító század parancsnoka megpróbált időjárás jelentést szerezni a Kárpátokról, július 6-áról, ám ez nem járt sikerrel. Reggel 7 óra 30 perckor szálltak fel. A Kárpátok keleti lejtője zárt felhőzet alatt volt, és Körösmezőnél 1200 méteres magasságban is tömör felhőzet fogadta a gépeket. Kísérletet tettek a felhőréteg alatt átjutni, ám 20 km-re a cél előtt a felhőzet mindent beborított, így 3 órányi sikertelen repülés után kénytelenek voltak visszafordulni.

A sikertelen kísérlet után a repülődandár 16 órakor rendelte el az újabb felszállást. A ledobási helyszín Zabie volt. A gépeknek alacsony repüléssel Körösmezőnél sikerült átjutnia. Habár a szállítószázad parancsnok füstjelet nem látott, a feladat értelmében parancsot adott a csomagok ledobására és a kiugrásra. A ledobás 3 rárepüléssel történt. A csomagok kb. 5 km-es területen értek földet.

A gépekre és a csomagok után kiugrott ejtőernyősökre az erdőből heves golyószóró tüzet nyitottak. Mint később kiderült, a Zabien elhelyezett III. hegyi zászlóalj 3. százada, nem kapott tájékoztatást az utánpótlásról, ezért az erdőben felfejlődve megnyitotta a tüzet több

⁸⁰⁵ A harcscsoport/különítmény parancsnoka Godó Ferenc hadnagy volt. Godó Ferenc hadnagyként szerepel az 1941. évi rangsorolásban. Tényleges szolgálatának kezdete 1940. VII. 1. Ez a hivatalos állományba való felvételének ideje is. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1941/>, 2010. szeptember 04. Az 1942. évi rangsorolásban is hadnagyi rendfokozattal szerepel. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1942/>, 2010. szeptember 04. 1944-ben nevezték ki főhadnaggyá. A csoport többi tagja: Polgár Ferenc szakaszvezető, Trembeczky István tizedes, Aracsi Dezső őrvezető, Elek László őrvezető, Bakó János őrvezető, Bogdán Antal honvéd, Petőfi Lajos honvéd, Ivanics János honvéd, Botos Sándor honvéd. Godó szláv nyelven beszélő katonákat válogatott ki. *Simon László: A magyar katonai ejtőernyőzés eseményei (1941-1952-1973)*. In: *Magyar Szárnyak* 1997. 254.

⁸⁰⁶ Az 1941. június 5-én (sic! Júl.5!) – a repülő dandár vezérkari főnöke és a Légierők parancsnoksága hadműveleti osztály vezetője között lezajlott üzenetváltás során 37, illetve 45 métermázsányi anyagot kellett 2 csoportban Zabie és Kamieniec közeliében, a hegyi dandár parancsnoksággal megbeszélte helyen ledobni. HL II. 1456-1457. Kárpát csoport (gyorshadtest) III/d. Töredékek a Kárp. csop.-hoz, 1. p.

⁸⁰⁷ Több szerző (*Gibás A.: Szemelvények i. m. 11., Turcsányi K. – Hegedűs E.: Légideszant i. m. 167.*) ezt a ledobási helyszínt adja meg, holott a jelentésből egyértelműen kiderült, hogy ez csak az első ledobás tervezett helyszíne volt.

golyószóróval. A leugrott anyag biztosításával megbízott különítmény parancsnoka, Godó hadnagy, a helyi lakosságot utasította a csomagok összeszedésére, majd megindult abba az irányba, ahonnan a tüzet kapták. Jelentkezett a századparancsnoknál, és kért embereket a csomagok összeszedésére, azonban a századparancsnok, Bartal főhadnagy, ezt megtagadta, hivatkozván a megtett nagy gyalogmenetre. Godó hdgy. erre magához vett 15 ukrán embert és 22 órára a csomagokat – 3 kivételével – összeszedte, azokhoz őrséget állított.

Godó hadnagy július 8-án reggel jelentkezett Kosorvon Gorzó őrnagynál, a III. hegyi zászlóaljparancsnoknál és parancsot kért a csomagok elszállítására és átvételére. A csomagokat átadták a III. zászlóaljnak. Július 10-én, az ejtőernyős különítmény Zabieba érkezett, ahol házkutatás során, a 3./3. hegyi század volt körletében megtalálták a hiányzó 3 teherezjtőernyőt és két üres fémhüvelyt. Ezután a csomagoló eszközöket harácsoló hegyi lovakra rakva megindultak Tartarowba, a dandárparancsnoksághoz. Útközben a dandár harácsoló század járműveire rakodtak át. Július 11-én Godó hadnagy jelentkezett a II. hegyi zászlóalj parancsnokánál, mint a tartarowi állomásparancsnoknál és gépkocsikat kért a Kőrösmezőig, azonban ezt a zászlóaljparancsnok megtagadta. Kőrösmezőn Godó hadnagy július 12-én jelentkezett a VIII. hadtest parancsnokságnál. Onnan Pápára irányították a különítményt, mely július 14-én, 9 órakor érkezett be.⁸⁰⁸

A következő megállapításokat tették a ledobással kapcsolatosan:

„A fentebb jelentett események az a benyomást keltették benne, hogy a súlyos helyzetben vélt 1.hgy.dd.megsegítésére tett intézkedések az érintett csapatokig nem jutottak el.

Ezt igazolják azok a körülmények, melyek szerint az 1.hgy.dd.csapatai az anyag szállításról és annak időpontjairól mit sem tudtak. Hiányoztak a füstjelzések s mindezeknek tetézésékképpen száll.repgépeinkre és kiugró embereinkre a csap-ok még tüzeltek is.

Az felderítő repgéppel kívánatos egyrészt az érintett csapatok elhelyezési körleteit felderíteni, másrészt az ott uralkodó időjárási viszonyokat megállapítani. Ehhez a szállító rep.kötelékekhez szervezetszerűen kell tartozék felderítő repgép.

Egyebekben az anyagszállítás kevésbé sikerült voltát annál inkább fájjalom, mert a szóban forgó száll.repgépek igénybevétele a hdm.időszaknak éppen abban az időpontjában történt,

⁸⁰⁸A Kárpát csoport parancsnokság az ejtőernyős ledobás végrehajtása után közölte az 1. repülő dandár parancsnoksággal, hogy már nem igényeltek ejtőernyővel ledobott utánpótlást, ezért az ejtőernyőket és az ejtőernyősöket irányítsák vissza Magyarországra. 1456-1457. M.kir.gyorshadtest Kárpát-csoport. I./3 A Kárpát-csoport hadműveletei 1941. júl. 1-8., 119. p. Azonban az itt megadott ejtőernyős létszám (1 ti., és 5 fő legénység) nem egyezik a HL VKF 5958/ 1. oszt. eln – 1941. számú jelentéssel A 10 fős ejtőernyős létszámot erősíti meg vitéz Trembeczky István, volt ejtőernyős őrmester visszaemlékezése is. 1941. július 6-án a Kárpátokban harcoló 1. Hegyivadász Dandár (sic!) anyagi utánpótlása érdekében, az ejtőernyős zászlóalj állományából kijelölt harcscsoport hajtotta végre az alakulat második ejtőernyős bevetését. A vállalkozást Godó Ferenc hadnagy vezette, kilenc ejtőernyős katona részvételével. *Simon László: A magyar ejtőernyőzés története. I. rész. Top Gun 1999/2. 55. Az 1. hegyidandár (parancsnok: Felkl Jenő tábornok) utánpótlására mozgósították az ejtőernyős zászlóaljból létrehozott harcscsoportját. Simon L.: Ejtőernyőzés i. m. 253.*

amikor azokat a saját működő légiereő amúgy is nehéz ellátásánál sokkal célszerűbben felhasználhatta volna.”

XII./6 Harcok a Kárpátokban

A keleti fronton a Wehrmacht a sztálingrádi (1942. augusztus 23. – 1943. február 2.), majd a kurszki (1943. július 5-13.) csata után elvesztette a hadászati kezdeményezést és fokozatosan szorult ki az elfoglalt területekről.

1944 januárja és márciusa között a Dél-és Észak-Ukrajna Hadseregcsoport súlyos vereségeket szenvedett. A Vörös Hadsereg február közepén Korszun-Sevcsenkovszkij térségében 10 német hadosztályt, egy hónappal később a „megerődített helynek” kinevezett Kovelt, és Kamenyec-Podolszkij térségében az 1. páncéloshadserget kerítette be. Az 1. páncéloshadereg csak nagy nehezen, „vándorló katlanként” tudta felvenni a saját csapataival az összeköttetést. A Dnyesztvertől délre márciusban már nem létezett összefüggő frontvonal. Ebben a stratégiai helyzetben az 1. hadsereg bevetése elengedhetetlen volt. Még az OKW hadinaplója is leszögezte, hogy a magyarok részvétele nélkül a helyzetet nem lehetett volna megmenteni.⁸⁰⁹

A magyar 1. hadsereg (16., 20., 24., 25. gyalog-, 27. könnyű-hadosztályok, 1., 2. hegyidandár, 2. páncélosadosztály, 18., 19. tartalékadosztály) egységei közül több csak április 13-tól kezdte meg felvonulását. Feladata volt a német erővel közösen a Tarnopol-Kolomea vonal visszanyerése és tartása. Miután Kolomeát nem sikerült elfoglalni, a hadsereg arcvonalán május-júniusban viszonylagos nyugalom uralkodott.⁸¹⁰

A magyar 1. hadsereghez⁸¹¹ a nyár folyamán újabb erősítések érkeztek.⁸¹² Ekkor került kiszállításra az ejtőernyős zászlóaljából kialakított, ún. „ejtőernyős csoport” is. Alkalmazásukat a német hadvezetés már korábban szorgalmazta. Az ejtőernyős-zászlóalj mozgósítását Hans von Greiffenberg,⁸¹³ a német Wehrmacht magyarországi megbízott tábornoka, Csataj Lajos honvédelmi miniszterhez, 1944. május 7-én írt levelében követelte. Mozcósítás után a zászlóalj a Heer főparancsnokságának rendelkezésére állt volna.⁸¹⁴ Válaszában a honvédelmi

⁸⁰⁹ Ungváry i. m. 253.

⁸¹⁰ Ungváry i. m. 254., 258., 264.

⁸¹¹ Az 1. magyar hadsereg

⁸¹² A magyar 1. hadsereg 136 ezer főt kitevő állománya 1944. áprilisára kibővült a 2. páncélos-, a 25. gyalog- és a 108., 19., 27. (székely) és 201. könnyűhadosztályokkal. Magyarország a XX. Században. Babits Kiadó Szekszárd 1996-2000. I. Kötet. <http://mek.niif.hu/02100/02185/html/65.html> 2011. 11. 27. 1944. augusztus 10.: „Az 1.eje.csoport az 1.hds-nek alárendeltük. /:4414./M.hdm.1.vkf-44:/” HL VKF 4414/ M. 1. vkf.-1944.

⁸¹³ Hans von Greiffenberg: (1893. október 12., Tschebiatkow, Kreis Bütow, Pomeránia – 1951. június 30., Königstein Taunus) a Wehrmacht gyalogsági tábornoka és a Wehrmacht magyarországi teljhatalmú meghatalmazott parancsnoka. <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/G/GreiffenbergHansv.htm>, 2011. május 30.

⁸¹⁴ HL VKF 3504/ M. 1. vkf.-1944.

miniszter közölte, hogy az „*I. ejtőernyős zászlóalj*” (sic!) a hiányos felszerelés és kiképzés miatt nem ütképes (hiányoznak a szállítógépek, a tehergépkocsik és nagyobb részben az ejtőernyők, ledobó hüvelyek, nehéz fegyverzet, géppisztolyok). Ezen okból a Honvéd Vezérkar főnöke egy ideje már tervezte a zászlóalj bevetését partizánok elleni harcra.⁸¹⁵ A zászlóalj kihelyezését ennek alapján kezdték meg.⁸¹⁶ Május 29-én rakodott be és indult el az I. ejtőernyős-zászlóalj felderítő csoportja Pápáról Sátoraljaújhelyen keresztül.⁸¹⁷ Június 3-án érkezett be és rakodott ki.⁸¹⁸ Két nappal később az I. ejtőernyős-zászlóalj törzsét, távbeszélő-szakaszát és nehézfegyverszázadát szintén útba indították Pápáról Beregszászra.⁸¹⁹ Június 6-án az ejtőernyős-zászlóalj 1., 2. és 3. százada rakodott be és indult útnak Pápáról Beregszászra. A 6-án kelt jelentés külön kitért az ejtőernyős-zászlóaljra, hogy „*a menetkészlő. zlj. Pápáról (Kárpátaljára) Beregszászra lesz szállítva a már odaszállított eje.feld.csoporthoz.*”⁸²⁰ Az ejtőernyős-zászlóalj 1-3 lövész századának árkász szakasza június 8-án rakodott ki (feltehetőleg Beregszászon).⁸²¹ Beregszászról később Máramarosszigetre költöztek át.⁸²² Augusztus elején, a Máramarosszigeten települt zászlóaljat Pápáról feltöltötték. Az ejtőernyős csoport augusztus 10-én hadseregközvetlen alakulatként rendelték az 1. hadsereg parancsnoksága alá az ejtőernyős csoportot.⁸²³

⁸¹⁵ Az irat kelte: 1944. május 13. HL 3504/ M. 1. vkf. 1944. sz. 1944. V. 13-án kelt jelentésben a Kárpátalján fokozódó partizán tevékenység leküzdésére kérte a vezérkar főnöke az 1. ejtőernyős zászlóalj mozgósítását a honvédelmi minisztertől. HL VKF 3521./ M. hdm. 1. vkf.-1944.

⁸¹⁶ HL VKF 3543/hdm. M. 1. vkf.-1944. Tassonyi Edömér, volt ejtőernyős őrnagy visszaemlékezésében az ejtőernyős alakulat 1944 nyarán, a tartalékállomány behívásával, „ad hoc” szervezettel, mint „eje. csoport” vitéz Szügyi Zoltán ezredes parancsnoksága alatt elvonult a Kárpátokba (4 lövész század és ezredközvetlenek). HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 6. p., *M. Szabó M.*: Légierő i. m. 240.

⁸¹⁷ HL M. kir. 101. központi szállításvezetőség napló, 2853. p. „Az 1.eje.zlj.feld.csoport-ja menetkészlőszülségét elérte. Kárpátalja-ra való kiszállítása és a Kárpát-i Kg.pk-nak való alárendelésre megtörtént az intézkedés. /:3660/M.hdm.1.vkf.-1944:/” HL VKF 3660./ M 1. vkf. 1944.

⁸¹⁸ HL M. kir. 101. központi szállításvezetőség napló, 2881. p. A zászlóalj többi része a későbbiekben Beregszászon rakodott ki és ott lett elszállásolva, tehát jogos a feltevés, hogy ez az alegység is ugyanott került kirakásra. Tehát nem 5-én indult el. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 80.

⁸¹⁹ HL M. kir. 101. központi szállításvezetőség napló, 2889. p. Június 3-án a következő bejegyzés található az 1. (hadműveleti) vkf. osztály M. naplójában: „Az 1. eje. zlj. zöme menetkészlőszülségét elérte, intézkedtünk Kárpátalja-ra való kiszállítására. /:3719/M.hdm.1.vkf.1944:/” HL VKF 3719/M. 1. vkf. 1944. Nagy Árpád, a nehézfegyverszázad parancsnoka visszaemlékezésében szállásként egy használaton kívüli dohánygyárat említett. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 81. Nagy Árpád, ejtőernyős főhadnagy háborús jegyzeteiben június 5-ét adta meg az indulás időpontjaként. Beregszászra június 7-én érkeztek. *Martin Kornél*: Nagy Árpád m. kir. ejtőernyős főhadnagy háborús jegyzetei. Hadtörténelmi Közlemények 2001/1. 146. (a továbbiakban: *Martin K.*: Nagy i. m.)

⁸²⁰ HL M. kir. 101. központi szállításvezetőség napló, 2897., 2901. p.

⁸²¹ HL M. kir. 101. központi szállításvezetőség napló, 2912. p.

⁸²² Június 27-én már Máramarosszigeten voltak az ejtőernyősök Nagy Árpád főhadnagy feljegyzése szerint. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 81. Nagy Árpád: 1915. IV. 21-én született, 1942. IX. 1.-én vették fel a Magyar Királyi Honvédség állományába, sorolási évfolyama 1941 volt, rangja gyalogsági hadnagy volt az 1944. évi rangsorolás szerint. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1944/>, 2011. május 01. Részletes életrajzát lásd: *Martin K.*: Nagy i. m. 142.

⁸²³ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 84. Június 27-én az egység Máramarosszigetre települt, feladatuk partizánvadászat volt. Uzsokra július 28. után települtek, az Uzsoki-hágóhoz, védőállásokba, bunkerekbe. *Martin K.*: Nagy i. m. 148., 151. Július 21-én intézkedés történt az 1. ejtőernyős-zászlóalj Máramarossziget környékéről Uzsok, Fenyvesvölgy területére történő átcsoportosítására. HL VKF 4201/M 1. vkf. 1944. augusztus 3-án az 1.

„a pápai I. ejtőernyős zászlóalját ... melyet eddig a fővezérség „vastartalékként” kezeltek és óvtak, augusztus közepén kénytelenek voltak alkalmazni ... mint első ejtőernyős csoport, Szügyi Zoltán parancsnoksága alatt 1944. augusztus 15-én útra indult Volócra. Itt a csoport a 16. gyaloghadosztály parancsnokának az alárendeltségébe lépett azzal a feladattal, hogy részt vállal a Toronyai-hágó védelmében. Az alakulat 18-án érkezett Toronyára, 20-án pedig megkezdődött a hágón keresztüli előrevonása vállalkozások végrehajtásához. Egyik százada súlyos harcok után 22-ére lezárta az Ilenta patak völgyét a Poharecki patak torkolatától északkeletre. Másnap az I. ejtőernyős csoport Ludvikovánál gyülekezett, majd 24-én Viszkovra irányították át, s innen került alkalmazásra a Mizunka völgyében.”⁸²⁴

1944. szeptember 22-től, mind a 13. hadosztály, mind az ejtőernyős csoport a Markóczy-csoport⁸²⁵ alárendeltségében volt. Szeptember 28-án a Markóczy-csoport megszűnt, és a 13. hadosztály az V. hadtest alárendeltségébe került.⁸²⁶

A szovjet főparancsnokság augusztus 5-én Petrov vezérezredes parancsnoksága alatt felállított 4. Ukrán Frontnak azt a feladatot adta, hogy a Kárpátokon áttörve hatoljon be Magyarország területére. A Front 26 hadosztállyal rendelkezett.⁸²⁷

A magyar 1. hadsereg élelmezési létszáma szeptember elejéig kb. 220 000 fő lehetett, de ebből mintegy 30 000 fő (a 20. gyalog- és a 2. páncélos hadosztály) nem volt frontvonalban. Ezzel szemben a 4. Ukrán Front 1. gárdahadserege (11., 107. lövész és 3. hegyivadászhadtest), a 18. hadsereg két hadteste és a 17. önálló hadtest vonult fel.⁸²⁸

Szeptemberben az ejtőernyős csoportot, mint hadtest tartalékot, Vezérszállásra irányították, mivel a Kárpátok vonalára történő szervezett visszavonulás⁸²⁹ folyamatban volt. Innen

ejtőernyős-zászlóalj megerősítésére kirendelt egységek Uzsokra való szállítására történt intézkedés. HL VKF 4201/M 1. vkf. 1944.

⁸²⁴ M. Szabó M.: Légierő i. m. 240. Volócra augusztus 17-én értek az ejtőernyősök, majd onnan Toronyára vonultak. Augusztus 21-én az ejtőernyős-zászlóalj egy csoportja – Ladányi Domonkos és Remete Imre vezetésével – hajtott végre egy vállalkozást. Ebben Nagy Árpád nem vett részt. Augusztus 24-én gyalogmenetben a toronyai-hágón át Wyskowra meneteltek az ejtőernyősök, ahol hadosztály tartalékba kerültek. Nagy Árpád főhadnagy aknavető szakaszával a 10. gyalogezred augusztus 27-én induló támogatásának feladatát kapta. Martin K.: Nagy i. m. 154-155.

⁸²⁵ „Magyarország, Huszt, Szolyva, 1944. szept. 19-20. ... Markóczy gyors léptekkel közeledett, bevágta magát a gépkocsiba: Irány Szolyva! Amire beértünk Szolyvára, már tudtam, hogy egy visszaözlő tömegből kell néki egy hadtestet szerveznie. A 13-ik hadosztály, a 100-ik német hadosztály, a Baumann hadosztálycsoport, a honvéd ejtőernyős zászlóalj és egy önálló utász századból.” HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3281. sz., Hidvégi Lajos: Fegyver alatt 1945 II. 151. p.

⁸²⁶ Martin K.: Nagy i. m. 166. Az ejtőernyős csoport a Markóczy-hadtest tartalékként volt alkalmazva: tevékenysége védőkörlet-tartalékként való részleges alkalmazásra és az orosz arcvonaltól előtti járőrözésre szorítkozott. HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 6., 7. p.

⁸²⁷ Ungváry i. m. 289-290.

⁸²⁸ Ungváry i. m. 293.

⁸²⁹ A magyar csapatok szeptember 13-án még Duklától 80 kilométerrel keletre, a Szent László-állásban harcoltak. A magyar csapatok szeptember 26-án meginduló visszavonulását (a nyugati szárnyon) nem a szovjet előrenyomulás, hanem a német erők átcsoportosítása váltotta ki. Ungváry i. m. 295.

hajtották végre a Mizunka-völgyben az erőszakos felderítő jellegű vállalkozást.⁸³⁰ „16. ho.: a Mizunka völgyéből Lipa-ra /:Luznaka völgyben:/ előreküldött vállalkozó csop. itt erős elg.ellenállásba talált. Az újonnan felvonuló seregtestek szállítása tervszerűen tovább folyik.”⁸³¹

Október elején a 4. Ukrán Front kibontakozó támadása Kisszolyva közelében visszavetette a magyar hegyi alakulatokat.⁸³² Néma Tibor főhadnagy századát Kisszolyva területére irányították. A hadtest a századnak október 3-án a szovjet állások felgöngyölítését adta parancsba. Az ejtőernyős-század betört az szovjet állásokba és azokat másfél kilométeres mélységben felgöngyölítette, azonban a túlerővel megindított szovjet ellentámadás⁸³³ az ejtőernyősöket kivetette.⁸³⁴ Október 4-én kapta Tassonyi Edömér százados a parancsot a hadtesttől, hogy a 2. századdal Volóctól 5 km-re északra lévő Korona 882-es magaslatot foglalja vissza. Másnap érkezett be gépkocsival az eddig be nem vetett lövész és utász század, az aknavető szakasz és a kerékpáros szakasz. A körzetparancsnok utasítására az ejtőernyősök 9 órakor támadást indítottak. Kb. 1 km előrenyomulás után jelentősen megtizedeltek egy orosz zászlóalj és tekintélyes hadizsákmányt szereztek, majd aznap este védelembe mentek

⁸³⁰ Két század, Molnár Lajos százados, zászlóalj parancsnok vezetésével a felvonult orosz erőket ebben a körzetben készenléti állásukban meglepte. Egy orosz zászlóalj parancsnokságot, aknavető, páncéltörő és egyéb tüzéllásokat semmisített meg. HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 6., 7. p. Molnár Lajos százados a Mizunka-völgybeli vállalkozás során esett el (1944. szept. 9-én). 1911. X. 7-én született, 1933. VIII. 20-án kezdte szolgálatát, 1938-ban rangja gyalogsági főhadnagy, sorolási évfolyama 1933 volt. 1940-ben rangfokozata változatlan volt. 1941-ben századosná nevezik ki, 59. rangszámmal. Az 1942. évi rangsorolásban Molnár Lajos I. megkülönböztető jelzéssel szerepel a gyalogsági századosok között. Rangja, sorolási évfolyama 1944-ben sem változott. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1944/>, 2011. május 01.

⁸³¹ HL Vkf. 1. oszt. tájékoztató 1944. VIII. 10. A 32. számú hadijelentés propaganda hangvétellel számolt be az ejtőernyős csoport vállalkozásáról, mely „nagyobb ellenséges köteléket szétvert, számos foglyot ejtett és nagyobb zsákmányra tett szert.” – HL VKF 3250/ M. hdm. 1. vkf.-1944.

⁸³² Az 1. hegyidandár a Tatár-hágó előtt sokáig tartani tudott egy hídfőszerű előreugró területet. *Ungváry* i. m. 296.

⁸³³ A 18. hadsereg egyetlen komoly sikeres akciója szeptember 28-án a Tatár-hágót védő körösmezői támpontrendszer megkerülése és egy részének lerohanása volt. Néhány napos hadműveleti szünet után, október 3-án a hadsereg felújította támadásait, de a 18. lövészhadtest előrenyomulása teljesen elakadt, és az Uzsocki-hágó térségében az ellentámadások miatt még ideiglenes területfeladásra is kényszerült. Valamivel több sikerrel járt a 95. lövészhadtest, amely október 3-ra Volóc-Alsóverecke térségéig jutott. *Ungváry* i. m. 298.

⁸³⁴ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 7. p. „A zászlóalj a Solotwina-völgyből – ahova VIII. 27-én nyomult előre – időközben már visszament Wyskowa, s mi a Boltról IX. 13-án leérkezve egy pár órás wyskowi éjjeli pihenő után a zászlóaljjal együtt elindultunk – vissza Magyarországra. [...] Tehát, hogy a menetre visszatérjünk, a Toronyai hágón át (ahol a háborúban, első ízben zenével fogadtak bennünket) IX. 14-én visszajöttünk Magyarországra és kétnapi menettel Zúgóra értünk, a talamási útvilla és viadukt előtt. Kétnapi pihenő után Talamáson és Volócon át mentünk Vezérszállásra, ahonnan Szolyvára akartunk tovább menni, de ebből nem lett semmi. Itt ragadtunk Vezérszálláson, s az óta itt ülünk, apró furcsaságokkal ütve agyon az időt.” Volóc, október 4. bejegyzéssel a következőket írta le Nagy Árpád főhadnagy: „Pávay és Szentkirályi század Tassonyi parancsnoksága alatt balról támad a kis dombon, Juhász század támadjon egy időben a nagy dombra. ... Harcos a támadás, eljut a domb aljáig. Ott egy pillanatra megakasztja pár ruszki akna. Túl jól fekszik rajtuk. Jön a századzöm, megy tovább a támadás. Most már nem tudok várni. Előre helyezem a tüzet, a domb mögé, felugrunk a népemmel és rohanunk az oroszok felé, otthagynva Juhász Bandit. ... Első ütközetünk Volóc előtt fényes győzelemmel végződött. Az ellenséges emberveszteség – a leszámolt hullák szerint – kb. egy orosz zászlóalj. A ruszók kezdik megismerni az esernyősöket.” *Martin K.*: Nagy i. m. 160., 162., 164.

át az elfoglalt területen. Tassonyi őrnagy emlékezése szerint a hadtest vezérkari főnöke további (6 km-es) előrenyomulásra utasította az ejtőernyősöket. Október 6-án reggel indult a magyar támadás, ám az orosz tűzcsapások miatt jelentős veszteséggel elakadt.⁸³⁵ Az előző napi védőállásba vonultak vissza és támpontszerű védelmet szerveztek. Október 7-én délután 2 órakor az előretörő orosz erők elvágták Tassonyi százados alakulatát a Vezérszállási bázisától. Éjjel indult meg az orosz támadás Juhász Andor főhadnagy⁸³⁶ százada elleni súlyponttal, ezt az ejtőernyősök rohamtávolságon feltartóztatták.

„Október 12-én (?) reggel, arcvonalunk előtt semmi mozgás nem volt, de távcsövön megfigyeltük, hogy balszárnyunkat az orosz gyalogsági tömegek a felsőverecsei völgyben messze túlhaladták és bekerítéssel fenyegetnek. Előző nap a csapatok és harcoló eje. szd-unk Kisszolyva térségéből visszavonult. Juhász fhdgy. századát a Volóchoz vezető délkeleti völgy lezárására rendeltem, azzal, ha átkaroló orosz erők elvágják, akkor az Árpád állás Temnatik nevű magaslatára vonuljon vissza. A gyülekezést Volócon leggyorsabb ütemben végrehajtottuk, de a Juhász szd. nem jelentkezett, így feltételeztük, hogy az átkaroló orosz erők elvágták és útban van a Temnatik felé. Miután feltételeztem (mint kiderült, jogosan), hogy a Zánka felé vezető út el van vágva, az erdőn keresztül, egy cserkészutat kihasználva, a zánkai völgy déli oldalán, úgyszólván libasorban menetelve, a délután folyamán a hdt. harcálláspontjára, az Árpád állás mögé bevonultunk. A Juhász szd-nak nyoma se volt. Magas antennát felhúzva sikerült rádióösszeköttetésbe lépni. A Temnatikon védőállásban voltak, ahova terv szerint vonultak fel, miután egy kb. zlj. erejű orosz ék elvágta őket Volóc délkeleti kijáratánál a zömüinktől. A hdt-nek jelentettem a helyzetet és ez a szd. felváltása után aznap este bevonult. Az eje. csoportot Budapestre való szállításra Ungvárra irányították (Osszatelep-ről?). Lejelentkezésemkor Markóczy altb. hdt. pk.-al, utasított, hogy a kitüntetési beadványokat mielőbb terjesszem fel, mert 'az ejtőernyősök minden kitüntetést megérdemelnek'.”⁸³⁷

A Kárpátok előterében, majd a hegyi harcok során az ejtőernyős-zászlóalj 281 főnyi veszteséget szenvedett. Június – augusztus között 29 fő, szeptemberben 60 fő, októberben 192

⁸³⁵ „Saját részről ellentád.indul a 867 (magassági pont jelzése a naplóban) megtisztítására. Közben az orosz több hullámban támadja a Janegovát. A harcokban súlyosan kiveszi magát a 3. u. (üte)g fejör-e (felderítő járör) is, hol két súlyos sebesülés történik. A tűzvezetésben kiténik a 2. ü. figyelője, amelynek sikerül még csírájában a kibontakozó tád-t széjjel szórni ü-gek (üte)gek jól vezetett tűzével. Az orosz halottak között egy százados hulláját is megtalálják az ott bevetett ejtőernyős csop.részei. a 867 (magassági pont) visszafoglalása nem sikerül.” – HL Horthy-kori csapatanyag, II. 1687. Magyar királyi 13. honvéd táborigazgató osztály – 38. doboz, A m. kir. 13. tü. osztály hadinaplója 1944.07.25.-1945.09.15., A m. kir. 13. tü. osztály parancsnokság 44-45. lap, 1944. október hó 5.

⁸³⁶ Juhász Andor: 1917. VII. 27-én született. Tényleges szolgálatát 1940. VII. 1-én kezdte meg (hivatalos állományba való felvételének ideje). Sorolási évfolyama 1941-ben 1939. augusztusi volt, rangja gyalogsági hadnagy. 1942-ben rangja, sorolási évfolyama nem változott. Az 1944. évi rangsorolásban gyalogsági főhadnagyként szerepel. <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1944/>, 2011. május 01.

⁸³⁷ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 7-12. p.

fő vesztesége volt az ejtőernyős alakulatnak. A június – július közötti veszteségek betegséget takartak, illetve a júniusi elhalálozás baleset volt (vízbefulladás). Augusztusban, a 26 főből 16 szilánksérülést szenvedett (repülőbomba, aknagránát, vagy érintőakna), 2 fő lövedék okozta sérülést szenvedett. Öt fő halottat vesztek az ejtőernyősök augusztus folyamán, közülük vitéz Zádor István páncélököllel történő kiképzés során halt meg.⁸³⁸ Szeptemberben 60 fő (ebből 21 fő szenvedett harci sérülést, 36 fő betegség következtében esett ki, 1 eltűnt, 1 elesett), októberben már 192 főnyi veszteséget (ebből 26 fő halott) jelentett az ejtőernyős csoport. Utóbbi esetben a veszteségek – sebesülés – jelentős részét már a szilánk, vagy lövedék okozta sérülések tették ki (csupán 4 fő eltűnt, 1 fő baleset, 3 fő beteg volt az egyéb veszteség a 192 főből).⁸³⁹

Október 12-én vonták ki az ejtőernyős csoportot az arcvonalból és rendelték Ungvárra, ahol bevagonírozták.⁸⁴⁰ A Központi Szállításvezetőség adatai szerint a zászlóalj a kivonási parancsnak megfelelően, Keselyű fedőnévvel indították útra, Budapestre, 1944. október 12-én.⁸⁴¹ Október 13-án összesen 3 vonat szerelvényvel volt mozgásban a zászlóalj.⁸⁴² Október 15-én érkezett a fővárosba az 1. ejtőernyős csoport 3 szállítmánya, 3 vonattal, a végszállítmánya is kirakodott.⁸⁴³ Az ejtőernyős csoport Budapestre történő szállításának több oka is volt: a Budapest térségében történő katonai alkalmazás mellett a kormányzó a hozzá hűnek tartott alakulattól támogatást várt az esetleges, német csapatok elleni fegyveres fellépés esetén. Erre azonban nem került sor, ugyanis mikor október 15-én kirakodtak volna, Budapestet már megszállták a német csapatok a „Panzerfaust” hadművelet keretében.

XII./6 Repülőgépes deszantolás Nagyváradon

Magyarország hadszíntérré válása a szovjet 2. és 3. Ukrán Front Iasi-Kisinyov hadműveletének következménye volt. Az 1944. augusztus 20-án meginduló offenzíva gyors

⁸³⁸ HL HM 632986/22. v. – 1944., HL HM 637835/22. v. – 1944., HL HM 640273/22. v. – 1944.

⁸³⁹ HL HM 641886/22. v. – 1944., HL HM 670441/22. v. – 1944., HL HM 670443/22. v. – 1944., HL HM 640273/22. v. – 1944., HL HM 642593/22. v. – 1944.

⁸⁴⁰ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 88. Az ejtőernyős csoport kivonását már október 6-án elrendelték: „Az 1.hds.pság. a harchelyzethez képest mielőbb vonja ki az arcvonalból az 1.eje.csop-ot és azt gyülekeztesse Munkács területén. A kivont eje.csop-ot vitéz Szügyi ezds. mielőbb szervezze át – külön kiadott intézkedésem szerint – és alakítsa meg az eje.ezredet. Az eje.egységek kivonásának megtörténtét a VII.hdt.pság. és az 1.hds.pság. ide is jelentsék.” – HL VKF 1321/Föv. hdm. napló – 1944., 1. p. Október 9-én az ejtőernyős csoportot a Duna-Tisza közére való beérkezése után a 3. hadsereg parancsnokságnak rendelték volna alá. HL VKF 1376/Föv. hdm. napló – 1944., 1. p. Október 12-én ezt megváltoztatták és parancsba adták, hogy: „Az eje.csop.Budapest-en rakjon ki. A Budapest-i hidfő védelmére kerül alkalmazásra és ezért beérkezése után alárendelem az I.hdt.pság-nak.” – HL VKF 1501/Föv. hdm. napló – 1944. 1. p.

⁸⁴¹ HL M. kir. 101. központi szállításvezetőség napló, 3887. p.

⁸⁴² HL M. kir. 101. központi szállításvezetőség napló, 3897. p.

⁸⁴³ HL M. kir. 101. központi szállításvezetőség napló, 3911. p. „Dögfáradtan, de a sikeres harc kajánságával arcunkon érkeztünk meg Volócról Szolyvára. Egynapi pihenés után éjjel áthúztunk Munkácsra. Két napig élveztük a várost, utána felpakoltunk a vonatra (már éjfélkor kicsődítettek bennünket, de csak reggel kezdhettünk hozzá a rakodáshoz), majd 15-én reggel kifutottunk a munkácsi pályaudvarról. Irány: Budapest.” *Martin K.*: Nagy i. m. 171.

sikereket ért el. 16 német gyaloghadosztályt és öt hadtest-parancsnokságot megsemmisítettek, további öt hadosztályt szétforgácsoltak, és csaknem a teljes keleten alkalmazott román haderőt felszámolták.⁸⁴⁴ Az első szovjet egységek augusztus 26-án az Úz völgyében, Úzvölgy-telep mellett érték el az 1941-es magyar határokat a Székelyföldön, majd másnap az Ojtozi-szorosnál is.⁸⁴⁵

A 2. Ukrán Front 1944. szeptember 1-26. között, hegyes erdélyi terepen erőltetett sikertelen áttörési kísérletei nem vezettek eredményre. Malinovszkij marsall jelentésében javasolta, hogy az Alföld tiszántúli részén kellene támadást indítani, ahol a különböző fegyvernemek együttműködését jobban meg lehetne szervezni.⁸⁴⁶

Malinovszkij marsall a szovjet hadvezetés döntését követően elhatározta, hogy főerőit Nagyvárad déli és Arad északnyugati térségében összpontosítja és a főcsapást Debrecen-Nyíregyháza-Csap irányban méri. A támadást a tervek szerint Arad-Orosháza-Szolnok, illetve Nagykikinda-Szeged-Kecskemét felé is kiterjesztik. A front Nagyszalonta és Szeged között áttöri a német-magyar csapatok védelmét, szétveri és megsemmisíti a Nagyvárad-Debrecen körzetében gyülekező erőket, kijut a Tiszához, elvágja az Észak-Erdélyben harcoló német-magyar csapatok visszavonulásának útját, segítséget nyújt az elakadt 4. Ukrán Frontnak a Keleti-Kárpátokon való áttöréséhez, és kedvező feltételeket teremt a további előrenyomuláshoz Budapest-Bécs irányában.⁸⁴⁷

A Nagyvárad déli-délkeleti előterében lévő VII. hadtest két seregtestét, a 4. tábori póthadosztályt és a 12. tartalékhadosztályt szovjet csapatokkal megerősített román erők támadták. A térségbe a szovjet 33. lövészhadtest érkezett be. Szeptember 20-án a hadtest alakulatait a szovjet csapatok támadása helyenként már a Déli-Kárpátok hágóinak kijáratáig vetette vissza. Egy nappal később a román 3. hegyihadosztály és a szovjet 337. lövészadosztály részei a magyar csapatokkal szemben tovább nyomultak előre északnyugati irányban. A 12. tartalékhadosztály két ezred-csoportját Belényes körzetéből a IV. és VII. hadtest között keletkezett rés lezárására nyugati irányban vetették be. Vörös Géza altábornagy, a VII. hadtest parancsnoka egy támadó csoportosítást akart létrehozni, hogy az 24-én ellenlökést végrehajtva tehermentesítse a 12. tartalékhadosztályt. A 12. tartalék hadosztály jobbszárny-csapatai (a 38. és 48. gyalogezerdek részei) azonban 15 óra körül Pustahollódtól keletre néhány (valószínűleg román) járőr felbukkanása miatt elhagyták állásaikat, és pánikszerű menekülésük magával rántotta 8. tábori pótezeredet is. A visszaözönlő

⁸⁴⁴ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 89.

⁸⁴⁵ Ungváry i. m. 307-308.

⁸⁴⁶ Számvéber Norbert: Páncélosok a Tiszántúlon. Paktum Nyomdaipari Társaság. Budapest 2002 52-53. (a továbbiakban: Számvéber: Páncélosok – Tiszántúl)

⁸⁴⁷ Számvéber: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 58-59.

csapatokat nem lehetett megállítani: a 12. tartalékhadosztály szétszórt maradványai 26-án pánikszerűen özönlöttek Nagyváradon keresztül nyugat felé.⁸⁴⁸

Nagyvárad védelmének jelentőségével a Honvéd Vezérkar főnöke is teljesen tisztában volt. Az 1. pótzászlóalj 1944. szeptember 25-én hajnalban „A 12.tart.ho-nál bekövetkezett eseményekre való tekintettel Nagyvárad védelmének alátámasztására” repülővel Pápáról Nagyváradra szállították. Az 53. határvadász zászlóalj Sajószentpéterről 30 autóbusszal, valamint tehergépkocsikkal csoportosították át Nagyváradra.⁸⁴⁹ A 102./1. szállító repülő század repülői szeptember 25-én hajnalban áttelepültek Pápara és az ejtőernyős-zászlóalj saját repülőgépeivel, a szükséges fordulókkal elszállította. Az ejtőernyős pótzászlóalj (két tiszt, 152 fő legénység, 18 golyószóró, 3 gránátvető, 2 nehézpuska) Nagyváradra való beérkezése után a VII. hadtestparancsnokságnak rendelték alá.⁸⁵⁰ A század erejű kötelék parancsnoka Kiss Zoltán százados volt.

Az „Intézkedés Nagyvárad védelmére” című parancs szerint a Pecze patak vonalában kellett a védelmet kiépíteni, és a főellenállási vonalat tartani. A 36., 38. gyalogezredek, a 18/I. tábori pótzászlóalj és a 48. gyalogezred állásai a patak északi partján építendőek ki. A nehézfegyvereket a töltés mögötti házakban kellett elhelyezni. A Pecze pataktól délre, Ősi-telep irányában 13 órakor szovjet–román támadás indult. Nagyvárad délnyugati előterében ekkor a szovjet 33. lövészhadtestnek alárendelt román 1. „Tudor Vladimirescu” önkéntes-hadosztály, a város délkeleti körzetében pedig a szovjet 337. lövészadosztály tevékenykedett. Az Ősi-telepnél kialakult mintegy 1000 méteres hézagot Tömöry vezérkari ezredes a VIII/1. gépkocsizó utászszázaddal fedezte.⁸⁵¹ Ugyancsak ide vezényelte az 1. ejtőernyős-pótzászlóaljtól beérkezett század erejű köteléket is Kiss Zoltán százados parancsnoksága alatt. Tömöry vezérkari ezredes⁸⁵² állítása szerint azonban az ejtőernyősök a parancsot nem teljesítették, és ki sem vonultak Nagyváradról. Emiatt parancsnokuk ellen parancsmegtagadás miatt a VII. hadtest parancsnokságánál eljárást kezdeményezett, és az alakulatot Nagyvárad elhagyására utasította. Ezek után az ejtőernyősöket Váradles védelmére vezényelték.⁸⁵³ Másfél napnyi tartózkodás után a Kiss Zoltán százados vezette ejtőernyősöket az ellenséges támadás kivetette állásaikból. A visszavonulás során, vasúton jutottak el Nagyváradra. A pótzászlóalj másik része – Cseke Endre főhadnagy és Godó Ferenc

⁸⁴⁸ *Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 67-68.

⁸⁴⁹ *Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 68.

⁸⁵⁰ HL VKF 883./Föv.hdm. napló – 1944., 1. o.

⁸⁵¹ *Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 72.

⁸⁵² Tömöry Jenő vezérkari ezredes szeptember 26-án váltotta fel beosztásában a 12. tartalékhadosztály parancsnokát, Németh Béla vezérőrnagyot. *Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 69.

⁸⁵³ *Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 69.

Szeptember 26-án és 27-én két részletben történt meg az alakulat átszállítása Nagyváradra. Az első szakasz szeptember 26-án délután landolt Nagyváradon. Kiss Zoltán százados az alegység másik felével 27-én fél négykor szállt le. *Huszárr J.*: Honvéd i. m. 91.

főhadnagy vezetésével – Köröstarjánhoz vonult fel a híd és a folyóvonal védelmére.⁸⁵⁴ Itt a harcok a híd felrobbantásával véget értek: kivonták az ejtőernyősöket, majd egyesítették a két csoportot és ismét Váradlesre irányították. Innen a támadó szovjet 33. lövészhadtest csapatai október 3-án szorították ki az ejtőernyősöket Váradlesről.⁸⁵⁵ Az 1. ejtőernyős-pótzászlóalj kivonására október 6-án került sor. A pótzászlóaljat Pápára vasúton szállították. Visszaérkezése után ismét az anyaalakulatához került vissza. „Az *eje.pótzlj. újoncainak kiképzését erőteljesen folytassa.*”⁸⁵⁶

Más források szerint először a kiürített Nagyváradra vonultak vissza, majd onnan Berettyóújfalura. Itt a harccsoportot a 7. hadosztály törzsének védelmére osztották be. Innen rövid időn belül Pocsajra települtek át. Pocsajt is el kellett hagyniuk egy ellenséges támadás miatt. A visszavonulás során a megmaradt 83 katonát kiemelték a 7. hadosztály alárendeltségéből és gépkocsikkal Mezőkövesdre szállították.⁸⁵⁷ Néhány napnyi pihenés után a tiszafüredi hídfőben vetették be az ejtőernyősöket; a folyó keleti oldalán vonultak állásba.⁸⁵⁸

XII./7 Harcok a tiszafüredi hídfőben

A IV. páncéloshadtest Szolnoktól keletre zajló támadása arra kényszerítette Malinovszkij marsallt, hogy egyetlen jelentősebb tartalékát, a 7. gárdahadsereget ne Debrecenből északra, a hadműveleti siker elérése érdekében, hanem Mezőtúr–Kisújszállás körzetében a németek feltartóztatására vesse be. A gárdahadsereg 18-án este Nagyvárad, Pocsaj, Gáborján és Biharkeresztes körül állomásozott. A 2. Ukrán Front parancsnoka ugyancsak Szolnokhoz csoportosította át a 6. gárda-harckocsihadsereget is. Kravcsenko vezérezredes harcokból kivont, már tartalékban álló legyengült 5. gárda-harckocsi- és 9. gárda-gépesítetthadteste azt a feladatot kapta, hogy 20-án estig csoportosuljon Kisújszállás–Karcag terepszakaszra, és csapataik minden körülmények között akadályozzák meg a németek további előrenyomulását kelet felé. Plijev altábornagy lovas-gépesített csoportját megerősítették Gorskov 23. harckocsi- és 5. gárda-lovashadtestével. Az egyesített csoportosítás parancsnoka Plijev maradt. Az öt legyengült hadtestből álló gyorscsoport azt a parancsot kapta, hogy 21-én estig foglalja el Nyíregyházát, és onnan nyomuljon előre Gáva–Nyíregyháza–Berkesz terepszakaszra. A feladat végrehajtására az 5. gárda-lovas- és 23. harckocsihadtest Hajdúsámson körzetében, a 4. gárda-, 6. gárda-lovas- és 7. gépesítetthadtest pedig Debrecenben gyülekezett. Ezzel együtt a front többi hadserege is újabb feladatokat kapott. A

⁸⁵⁴ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 91.

⁸⁵⁵ *Számvéber Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 96.

⁸⁵⁶ VII. hadtest parancsnokság 883/Föv.hdm.44.IX.25.sz. rendelete. HL VKF 1321./Föv.hdm. napló – 1944., 1.

⁸⁵⁷ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 92.

⁸⁵⁸ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 92-93.

27. hadseregnek (alárendeltségben a 33. lövészhadtesttel) október 21-én estig el kellett érnie a Nyírbéltek–Nyíregyháza–Polgár vonalat. Az 53. hadseregnek 23-án estig egész sávjában fel kellett zárkóznia a Tisza vonalára. Az átcsoportosított 7. gárdahadseregnek a német támadás megállítása után a román 1. hadsereg csapataival közösen október 22-én támadást kellett indítania a németek szolnoki hídfőjének felszámolására. Az 5. légihadsereget arra utasították, hogy vadászrepülőgépei zömével fedezze Plijev hadtesteit, a csatarepülőgépekkel és a vadászrepülő-erők kisebb részével pedig támogassa a 7. gárdahadsereget.

Ezzel a IV. páncélos hadtest szolnoki ellentámadása tulajdonképpen elérte minimális kitűzött célját, mivel a 2. Ukrán Front összes tartalékát magára vonta. Így a nyírségi főirányban harcoló fáradt és leharcolt szovjet csapatok megerősítést egyelőre nem kaphattak.⁸⁵⁹

A LXXII. hadtest Tisza menti arcvonalán a 12. tartalék hadosztály 48. honvéd gyalogezrede Ároktőnél felkészült a folyamvédelemre. Az ezredet a 89/1. önálló tüzéruteggyel és három 7,5 cm-es gépvontatású páncéltörő ágyúval erősítették meg. A magyar hadosztályhoz előző nap beérkezett a 10. felderítőosztály^l két gyalogszakasszal megerősített egy lovasszásada, összesen 350 fővel. A felderítőosztály Egerlövőn hadosztály-tartalék lett. A 12. tartalék hadosztály azt a feladatot kapta, hogy a két német hídfő, Tiszafüred és Polgár között védje a Tisza nyugati partját. Másnap a 36/I. gyalogzászlóalj Tiszabábolnára és Tiszadorogmára vonult, hogy ott átvegye a folyó biztosítását.

A német III. páncélos hadtest alárendeltségében Polgárnál harcoló 2. honvéd páncélos hadosztály dél felé némi teret nyert, de támadása jelentősebb eredményt nem hozott. Balmazújvárostól nyugatra, a vasút mentén a 13. páncélos hadosztály állásait zászlóalj erejű támadások érték. A németek mindet visszaverték, kivéve azt, amelyik végül a város délnyugati részébe is betört. A hadosztály erői ugyan ellenlökést indítottak, de kudarcot vallottak. Védelmük itt többé már nem szilárdult meg.⁸⁶⁰

Néhány napnyi pihenés után a tiszafüredi hídfőbe szállították az ejtőernyősöket, ahol a folyó keleti oldalán vonultak állásba.⁸⁶¹ Német alárendeltségben harcoltak, majd a tiszafüredi hídfő kiürítésekor a megfogyatkozott csoport – a 43 főre olvadt pótzászlóalj – elhagyta állásait.⁸⁶² Budapesten, a Károly-laktanyában helyezték el őket, mindegy másfél hetet töltöttek Budán. Itt közölte Szügyi Zoltán ezredes a Szent László hadosztály felállítását. Az ejtőernyős ezred I.

⁸⁵⁹ *Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 288-289.

⁸⁶⁰ *Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 296.

⁸⁶¹ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 92-93.

⁸⁶² A német LXXII. hadtest – melynek alárendeltségében harcoltak az ejtőernyősök – október 27-én éjjel ürítette ki terv szerint a hídfőt. A magyar ejtőernyősök és rohamtüzérek hősie és példamutató védelmi és támadó harctevékenységeiért néhány nappal később a Dél Hadseregcsoport főparancsnoka, Hans Friessner vezérezredes mondott személyesen köszönetet az előljáró német 6. hadsereg parancsnokságán keresztül. *Számvéber*: Páncélosok – Tiszántúl i. m. 332.

zászlóaljának parancsnokává Tassonyi Edömér századost, a II. zászlóalj parancsnokává Ugron István századost nevezték ki, ezredparancsnok Pokorny Zoltán őrnagy lett. Az ejtőernyős csoportot a zászlóalj és az ezredközvetlen alakulatok megalakítása után elosztották. A tisztikar és kiválasztott altisztek képezték a II. zászlóalj keretét, mely megalakulása után Pápára indult feltöltésre.⁸⁶³

XII./8 Dunaharaszti-soroksári harcok⁸⁶⁴

1944. október végén – tekintettel a Budapestet mind jobban megközelítő szovjet csapatokra – készülségbe helyezték az elvben még szervezés alatt álló, valójában zömmel még szinte kiképzetlen 22. SS-önkéntes-lovashadosztályt is. Október 25-én közvetlenül a főváros védelmére német részről csak az 1. SS-rendőrezred, valamint a 22. SS-önkéntes-lovashadosztály állt rendelkezésre. 1944. október 30-án a magyar főváros védelmének megszervezésére a Fretter-Pico seregcsoporton belül a német hadvezetés létrehozta a Budapest-csoportot (Gruppe Budapest), amelynek közvetlen alárendeltségébe helyezték a Zsámbék, Bia és Torbágy körzetében összpontosított 22. SS-önkéntes-lovashadosztályt is. Néhány riadóegységet leszámítva a hadosztály alkotta ekkor lényegében a hadtestcsoport egyetlen seregtestét, ezen kívül állományába jószerivel csak az október 21-én feloszlott magyar VI. hadtestparancsnokság, valamint a Budapest Harcparancsnokság (Kampfkommandant Budapest) tartozott. A Budapest-csoport parancsnoka a hónap elejétől Magyarországon tartózkodó Karl Pfeffer-Wildenbruch SS-Obergruppenführer és a Waffen-SS, valamint a rendőrség tábornoka lett, aki beosztása szerint ekkor egyben a magyarországi Waffen-SS csapatok parancsnoka is volt. Október 26-27-én városi autóbuszokkal Soroksárra szállították az I. ejtőernyős-zászlóaljat. A településtől délre védőállásba vonultak, arcvonaluk Dunaharasztiin keresztül a Dunáig nyúlt. Pokorny őrnagy harcálláspontja Soroksár délkeleti részén, Tassonyi századosé a soroksári út másik részén, ugyanitt volt a zászlóalj tartalék, egy századnyi erővel. A Juhász század az 5. számú műutat, Platthy főhadnagy százada Dunaharaszti délkeleti részén zárta le a műutat. Az erők zöme a műutakon volt alkalmazva, a két műút között, 3 km-es sávban „gyenge leplező erők voltak”. Alsónémedi-Ócsa térségében egy 7,5 cm-es páncéltörő ágyú zárta le a műutat, ez az egység Pokorny őrnagy rendelkezési egysége volt.⁸⁶⁵

⁸⁶³ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 14. p.

⁸⁶⁴ A soroksári-dunaharaszti harcok 1944. X. 25. és XI. 12. között zajlottak. Dr. Farkas Jenő: A Szent László Hadosztály Katonái írták... I. A. (Jegyzet). Szerzői kiadás 2005. 35.

⁸⁶⁵ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 16. p. Az állások előtt több kilométer távolságban – Pokorny őrnagy parancsára – foglalt állást Sebestyén Béla

Tassonyi Edömér százados visszaemlékezésében leírta az ejtőernyősök által tartott állásokat: „Mind Soroksáron, mind Dunaharaszti hevenyészett védőállások voltak előre elkészítve a munkaszolgálatosok által. A műút közvetlen környezetében harcokcsírok volt kiásva, fákra szerelt tányéraknák voltak telepítve. Pokornyai harcálláspontján rádióösszeköttetésben voltunk egy légvédelmi ágyús csoporttal, Budapest légvédelmében, akik igénylésünkre a soroksári védőállás elé területtüzet adtak.”⁸⁶⁶

1944. november 1-jén a 22. SS-önkéntes-lovashadosztályt a Fretter-Pico seregcsoportnak rendelték alá, s egyúttal első beérkező részeit – annak ellenére, hogy a hadosztály alkalmazásához hivatalosan Himmler még nem járult hozzá – az Attila-vonal külső, Dunaharaszti és Üllő közötti védőállásainak nyugati, a Csepel-sziget felé eső szárnyába vezényelték. A lovashadosztálynak rendelték alá a Dunaharaszti (Duna folyó) – Soroksár szakaszon sietve kiásott védelmi vonalak megszállására rendelt magyar 1/I. ejtőernyős-zászlóalj, Tassonyi Edömér százados parancsnoksága alatt. Még azon a napon (1944. november 2.) reggel a 22. SS-önkéntes-lovashadosztály részei – köztük a magyar 1/I. ejtőernyős-zászlóalj – Dunaharaszti felől keletre megütköztek a főváros felé nyomuló szovjet csapatokkal.⁸⁶⁷

„A Dunaharaszti területére előretört pc. éket a pc. védelem visszafordulásra kényszerítette. Alsónémedi-t 10 n. és 10 k.pc. elfoglalta. Itt a saját eje.vadászok 3 hk-t kilöttek.”⁸⁶⁸

Tassonyi százados ejtőernyőseinek két harcelőrsük volt: az egyik Gyálpusztánál, a másik pedig Ócsa déli kijáratánál. Ez utóbbi négy 7,5 cm-es páncéltörő ágyúból álló reteszállás volt Sebestyén Endre parancsnoksága alatt. A szovjet 14. gárda-gépesített dandár harcokcsíjai és a kísérő deszant-lövészek azonban rajtaütésszerűen lerohanták a páncéltörő ágyúkat. Mindössze két ejtőernyős jutott vissza innen a zászlóaljhoz.⁸⁶⁹ „November 2-án délután a páncélelhárító osztag irányából heves ágyútűz hangzott, majd rövidesen a műutat a rendezetlenül visszavonuló Kecskemét-i erők ló vontatású oszlopai Soroksár és a védőállás között eltorlaszolták. A tengelytöréses kocsikat az árokba fordítottuk, az oszlopot Budapest irányába zavartuk és az utat felszabadítottuk. Rövidesen beérkezett néhány katona a pc-törő állásból,

főhadnagy páncéltörő szakasza. Huszár J.: Honvéd i. m. 94. „Dunaharaszti-Soroksár, október 23. ... Egyenlőre itt vagyunk Haraszti legnyugatibb házában a vetőállással. A vonal kb. 500 m-rel keletebbre van. Tegnap még benne voltunk, mert – rémhírek szerint – a ruszki közelgett hozzánk. ... A házban és környékén van elhelyezve az én szakaszom. Soroksár szegélyén pedig a Mándli-szakasz.” Martin K.: Nagy i. m. 170. Lajos Árpád október 30-31-ét adta meg a Soroksárra történő szállítás dátumaként. Martin Kornél – Ugron István: Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből. Hadtörténelmi Közlemények 1998/3. 95.

⁸⁶⁶ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 17. p.

⁸⁶⁷ Kovács Zoltán András – Számvéber Norbert: A Waffen-SS Magyarországon. Paktum Nyomdaipari Társaság. Budapest 2001. 350-351. (a továbbiakban: Kovács – Számvéber: Waffen-SS)

⁸⁶⁸ HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XI. 2.

⁸⁶⁹ Számvéber Norbert: Páncélos hadviselés a budapesti csatában 1944. október 29. – 1945. február 13. Püedlo Kiadó. Nagykovácsi 2011. 28. (a továbbiakban: Számvéber: Páncélos hadviselés)

*jelentve, hogy az orosz harckocsik az állást lerohanták, Sebestyén fdgy. eltűnt. [...] Az orosz támadás a két műúton Soroksárra és Dunaharasztra az éj beálltával, kb. nyolc óra után indult meg [...] a soroksári védőkörlet előtt nov. 3-án 14 páncélost számoltam meg, kb. 20 vagy több páncélos támadhatott Soroksáron és ugyanennyi Dunaharaszton.*⁸⁷⁰

1944. november 3-án folytatódott a szovjet támadás. A 4. gárda-gépesített hadtest harckocsikkal támogatott csapatai áttörték a 22. SS- önkéntes-lovashadosztály védelmének harcászati mélységét, s Soroksártól keletre hat kilométerre megközelítették Budapestet.

A 13. páncéloshadosztály harccsoportjának ellenlökései miatt azonban a szovjet csapatok nem tudták kifejleszteni támadásukat. A harcok közepette a magyar 1/I. ejtőernyős-zászlóalj, miután meghiúsított egy szovjet gyalogsági támadást, a 22. SS- önkéntes-lovashadosztály Keitel-harccsoportjának (parancsnoka Karl-Heinz Keitel SS-Sturmbannführer) harcait támogatta, s estére Keitel SS-Sturmbannführer parancsára Dunaharaszti térségében közelharcban visszafoglalta a német harccsoport korábban elvesztett állásait.⁸⁷¹

*„Az elg. a nap folyamán Vecsés-re és ettől közvetlenül DNY-ra lévő területre pc-osoktól támogatva betört. 32 hk-ból 20-at kilőttek. Vecsés-t sikerült a betört részekről megtisztítani. Vecsés és Dunaharaszti között több elg. tád-t háritottak el. A harcokban különösen kitűntették magukat az 1.eje.csop. részei. Dunaharasztiába az elg. betört, ott utcai harcok voltak, majd az esti órákig a betört részeket visszavetették.*⁸⁷²

November 4-én a Breith-páncéloscsoportnak alárendelt 22. SS- önkéntes-lovashadosztály, valamint a „szomszédos” 13. páncéloshadosztály által tartott terület változatlan maradt. A lovashadosztálynak alárendelt magyar ejtőernyős csoport szárnyain a szovjetek kisebb támadásokat hajtottak végre”.⁸⁷³

Ezen az arcvonal szakaszon szovjet támadásra utoljára november 5-én került sor.⁸⁷⁴ 1944. november 12-én a lovashadosztálytól elvezényelték a magyar 1/I. ejtőernyős-zászlóaljat, amelyet Isaszegen helyeztek tartalékba.⁸⁷⁵ „Nem nov.2-án, hanem 12-én (vagy 13-án) váltott fel a Soroksár-i és a Dunaharaszti szakaszon a 22.SS., miután az orosz áttörési kísérleteit itt

⁸⁷⁰ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 17. p.

⁸⁷¹ Kovács – Számvéber: Waffen-SS i. m. 351.

⁸⁷² HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XI. 4.

⁸⁷³ Kovács – Számvéber: Waffen-SS i. m. 352. „XI. 04-én a szovjet egy utolsó meddő harckocsitámadás után a szárnyakon próbálkozott, hiába. Ez azonban az ejtőernyősök számára további véres veszteséggel járt. Pokornyai őrnagy, ezredparancsnok és Platthy, a saját kérésére bevetett tartalékszázad-parancsnok egy – a németekkel együtt indított – ellentámadás során, súlyosan megsebesült. Pokornyai egy Nimród páncélgéppályún, aknarobbanástól veszítette el fél szeme világát, Platthy tüdőlövést kapott.” Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 95.

⁸⁷⁴ „III. pc. hdt.: arcvonalán az elg. nyugodtan viselkedett. Lényeges harccselekményről jelentés nem érkezett. A hdt.p.ság. szándéka, hogy a Billnitzer csop-ot és az 1.eje.csop-ot, valamint az itt alkalmazott rögtönzött zlj-akat kivonja és részben a Csepel-sziget védelmére, részben hátsóbb védőállások kiépítésére használja fel.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XI. 5.

⁸⁷⁵ Kovács – Számvéber: Waffen-SS i. m. 354.

feladta. Parancsot, hogy Isaszegre szállításunk után a Feldherrnhalle német SS.ho. parancsnoksága alá lépünk és „pihenésre” kivonnak, Soroksáron kaptam.”⁸⁷⁶

XII./9 Isaszegi harcok⁸⁷⁷

„Az illúzió korán szertefoszlott, rövidesen riadóztatták, majd budapesti autóbuszokon⁸⁷⁸ a fővároson keresztül Isaszegre szállították őket. Ekkor már az ejtőernyős ezred parancsnoka Tassonyi Edömér százados volt. Pokorny László őrnagy közvetlen az arcvonalból történő kivonás előtt aknaszilánkoktól súlyosan megsebesülve⁸⁷⁹ kórházba került.”⁸⁸⁰

„Másnap, kb. 11-kor délelőtt írásbeli parancsot kaptam, ha jól emlékszem egy német ök.tiszt útján, hogy az orosz erők az előttünk lévő védőállást áttörték, azonnal foglaljak védőállást Isaszegtől K-re a ...-as magaslaton.⁸⁸¹ Sebteben megebédeltünk, erőltetett menetben értünk a magaslat (lapos domb, balra a Tápió völgye, jobbra szőlők, nyílt terep, részben letarolt, vagy letördelt kukoricaföldek) aljára. [...] Harcalakzatban értük el a magaslatot, két lövész szd. a magaslaton ásta be magát, egy szd. és az árk. szd. a Tápió völgyétől északra a szőlőkben foglalt állást. [...] A második napon felvonulásunk után egy magyar közepes üteg figyelőállást telepített. Az orosz gyalogsági támadás ezen a napon megindult a Tápiótól É-ra beásott 2 századunk ellen, egész nap folyt a harc, a vonal ide-oda hullámzott, többször közelharcra került sor; késő délután az oroszok a támadást feladták és pár száz m-re visszavonultak.⁸⁸² [...] A magyar üteg az első sorozatot rövidre lőtte, Kovács szd. felháborodva 4 halottat és 3 súlyos sebesültet jelentett [...] Kb. 20-án jelentek meg az első oroszok mögöttünk, aknavetőállásunktól kb. 1 km-re a szárnyon az erdős területen gyalogság gyülekezését figyeltük meg. [...] Egy szakasz erejű vállalkozást szedtünk össze azzal a feladattal, hogy Kökény parancsnoksága alatt a segélyhelytől délre törjön elő az erdős terület irányában, ahol

⁸⁷⁶ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 21. p. „Isaszeg, november 13. Isaszegen ébredtünk föl, védőállás a falu előtt.” *Martin K.*: Nagy i. m. 173.

⁸⁷⁷ A Feldherrnhalle SS. hadosztály alárendeltségében 1944. XI. 12-22 között harcolt az 1. ejtőernyős-zászlóalj. *Dr. Farkas J.*: Szent I. A. i. m. 44.

⁸⁷⁸ A budapesti autóbuszok minden valószínűség szerint a MÁVAG által gyártott "harcabuszok" lehetnek (típusaik: N 2h/39 illetve N 2h/40). <http://villamosok.hu/nza/3100.html> valamint <http://www.old-ikarus.hu/>, 2011. május 06.

⁸⁷⁹ Az 1944. évi november 11-én kelt 42. számú hadijelentés beszámolt a budapesti hídfőben (sic!) zajló súlyos harcokról, melyben a zászlóalj parancsnoka, Pokorny László őrnagy megsebesült. Ezt a sort azonban kihúzták. HL 3250./42./Föv.hdm.-1944. Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd szerint hivatalosan Tassonyi Edömér századost ekkor nevezték ki ezredparancsnokká, majd december elején, soron kívül őrnaggyá léptették elő. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 107-108.

⁸⁸⁰ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 98.

⁸⁸¹ Az elfoglalt terepszakaszról Nagy Árpád főhadnagy a következőket írta: „Késő délutánra – hosszas kínlódás után – sikerült végre elérni a Forró-tanyát, kb. 800 m-re a Tassonyi harcálláspont mögött. ... Roppant gennyes hely volt: teljesen belátható terület, a bunkereket kukoricaszárral befedett gödrök jelentették.” *Martin K.*: Nagy i. m. 174. November 13-án jött a parancs a Feldherrnhalle (páncélgránátos) német hadosztálytól, hogy védőállást foglaljanak az ejtőernyősök Isaszegtől keletre. *Martin K.* – *Ugron I.*: Fejezetek i. m. 96.

⁸⁸² „III.né.pc.hdt.: [...] Az 1.eje.zlj. Tápiósáp-nál küzdő részei kemény harcokban ezred erejű elg.tád-át verték vissza.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XI. 17.

az orosz gyalogság gyülekezését figyeltük meg. [...] Ekkor jelentette aknavető állásunk, hogy oldalról, az erdős területről géppuskatűz alá került és kénytelen volt áttelepülni. Ellenállás esetén a szakasz menjen védelembe és biztosítsa visszavonulási utunkat. Ekkor esett el fejlődéssel Kökény fhdgy. [...] 23-án (de lehet hogy 22-én) kaptam meg a parancsot, hogy éjjel vonuljunk vissza Isaszegre, ahol további parancsokat fogunk kapni.⁸⁸³ [...] Rövidesen a német tüzérfigyelő lebontott; az éj beálltával századaink nehézség nélkül kivontuk aknavetőink támogatása mellett és Isaszegre bevonultunk. Másnap Lajtos vk. őrgy. parancsára Pápára szállítottak.”⁸⁸⁴

Nagy Árpád főhadnagy naplója a következőket említette:

„Csak másfél napot tudtam kihúzni, 21-én este ott hagytuk a vetőállást, a felváltó csapat már hátrább fekvő védőállást foglalt el. [...] Már az utóvédként hátrahagyott Kovács Franci (ejtőernyős főhadnagy) is elhúzott mellettünk, mikor – az utolsó lövést leadva – otthagytuk az állást és éjfélre már Isaszegen voltunk. XI. 22-én reggel gépkocsik vártak bennünket – első eset volt, hogy a gépkocsik nem bevetésre vittek – és beautóztunk Budapestre, örök alapunkra, a Károly laktanyára.”⁸⁸⁵ 1944. november 21-én az I. ejtőernyős-zászlóalj leharcolt részeit Rákoscabára kivonták.⁸⁸⁶ November 24-én érkeztek állomáshelyükre, Pápára.⁸⁸⁷

XII./10 A II. zászlóalj harcai Csepelen

1944. október 17-én Ugron István százados Pápán megkezdte a II. zászlóalj szervezését. 7 ejtőernyős tiszt képezte a II. zászlóalj tiszti állományának gerincét: őket október 7-én rendelték Pápára.

Zászlóalj parancsnok: Ugron István százados

Segédtsiszt: Paykert Imre főhadnagy

4. század: parancsnok Szakács József főhadnagy

5. század: parancsnok Sanna Henrik főhadnagy

6. század: parancsnok Kövesdy Dezső főhadnagy

⁸⁸³ 1944 XII. 19.: „Az 1.magyar. pc.ho. megerősítésére és az erősen leharcolt 1.eje.zlj. kivonásának lehetővé tételére egy rögtönzött zlj. az éjszaka folyamán gk.szállítással Jutas-ról Rákoscabá-ra indult.” HL VKF 1944 I. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XI. 19.

⁸⁸⁴ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 21-22., 24-25. p.

⁸⁸⁵ Martin K.: Nagy i. m. 174-175.

⁸⁸⁶ HL VKF 1944 I. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XI. 21. Miután Tassonyi Edömér százados az ejtőernyősöket parancsra, november 22-én visszavonta az arcvonalból, Lajtos Árpád vezérkari őrnagy az alakulatot november 23-án kivonta a német parancsnokság alól és Pápára irányította. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 98.

⁸⁸⁷ Huszár J.: Honvéd i. m. 103.

Géppuskás század: vitéz⁸⁸⁸ Karsay István főhadnagy

Nehézfegyverszázad: Tóth Antal főhadnagy.⁸⁸⁹

„A létszámmal nem volt probléma. Közel ezer újonc és számos önként jelentkező, még nem sorköteles fiatal vonult be 1944. október első napjaiban, s velük ettől kezdve kemény kiképzés folyt. Most nem más alakulatoktól érkezett az utánpótlás, hanem a besorozott 1923-as évfolyamból egyenesen ide érkeztek a sorkötelesek. ... A rajokban az újoncokon kívül legfeljebb két fő volt a kiválóan képzett régi katonákból. Ezek jórészt az I. zászlóalj felgyógyult sebesültjei és a Tiszafüredről hazaérkezettek voltak, akiket a közben megalakult pótzászlóaljtól helyeztek ide. [...] A hiány akkor enyhült némileg, mikor október közepén Budapestről, az I. zászlóaljtól tiszteket, tiszthelyetteseket és tiszteseket vezényeltek haza.”⁸⁹⁰

November 20-án a szovjetek ismét az Ócsa–Budapest vasútvonal mentén kísérelték meg Budapest megközelítését, azonban gyenge támadásukat a 22. SS-önkéntes-lovashadosztály elhárította. Még azon a napon a németek felismerték, hogy a Csepel-szigeten a szovjetek könnyen átszivároghatnak Pest elővárosaiba. Ennek megakadályozására szükségessé vált, hogy a később a térségbe beérkező magyar 1. huszárhadosztály, illetőleg a 22. SS-önkéntes-lovashadosztály együttműködése szorosabbá váljon. Másnap, november 21-én a szovjetek a lovashadosztály Ócsa térségében lévő balszárnya ellen folytattak erősebb harcfelderítést. November 23-án – a korábbi felismerésnek megfelelően – a hadosztály Csepel-szigeten védelemben levő részeit, az ott védekező magyar 1. huszárhadosztállyal együtt harcászatiilag a német 6. hadseregnek rendelték alá. A német-magyar lovasalakulatok részeinek még azon a napon végrehajtott ellentámadása csak lassan nyert teret, de délutánra elérték Tököl közepét. A 22. SS-önkéntes-lovashadosztály egyéb arcvonalszakaszain harccselekmény nem történt. Az általa tartott arcvonal Tököl északkeleti részétől kezdve Taksony északi részein az Alsónémeditől keletre két kilométerre levő útkereszteződésen keresztül egészen Gyálig tartott.⁸⁹¹

Az 1./II. eje. zászlóaljat nem egészen 6 hetes kiképzés után november 25-én riadóztatták és másnap a Csepel-szigetre indult. Ugron István százados a II. zászlóalj mozgósítását november 27-re tette. Az elvonuló létszám rendkívül magas volt: 1400 fő⁸⁹² November 28-án, a

⁸⁸⁸ Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 54. A Vitézi Rend tiszti vitézek 1921-1945 avatott és várományos adatbázisában csak az 1943. év szerepel, mint az avatás éve. <http://www.hungarianarmedforces.com/vitezirend/tiszti/index.html>, 2011. május 13.

⁸⁸⁹ Huszár J.: Honvéd i. m. 104. A II. zászlóalj tisztjeiről a 19. sz. táblázatban található adatok.

⁸⁹⁰ Huszár J.: Honvéd i. m. 104-105.

⁸⁹¹ Kovács – Számvéber: Waffen-SS i. m. 355.

⁸⁹² Huszár J.: Honvéd i. m. 105-106. A november 25-27-én riadóztatott zászlóalj 28-án, Csepelen volt, a Feldherrnhalle német páncélos hadosztály alárendeltségében. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 101. Az ejtőernyős aknavetőöket 1944. november 27-én riadóztatták és 28-án indultak el Pápáról. A zászlóaljat november 28-án késő délután riadóztatták. Vitéz Trembeczky István, volt ejtőernyős őrmester szerint a lövészek már november 28-án déltájban érkeztek Csepelre. Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 56. lábjegyzet

Budapestről érkezett autóbusz oszloppal, Győrön keresztül, megindult az alakulat a fővárosba. A Budapesten kapott parancs értelmében a Csepel-szigetre kellett vonulniuk, hogy a Szigetszentmiklós-Halásztelek vonalában kiépített állásokban lévő 1. magyar lovashadosztályt leváltsák.⁸⁹³ Itt az ejtőernyős alakulat a német „Feldherrnhalle” páncélgránátos hadosztály alárendeltségébe került (pk. Günther Pape vezérőrnagy).⁸⁹⁴

„A zászlóalj a beérkezés után a csepeli sporttelep épületeiben helyezték el. [...] Miután a kiképzés eredményesen befejeződött, december 1-én este a zászlóalj kivonult a védőkörzetbe.” Ugron István visszaemlékezésében: „XII. 1. Szürkületkor leváltom a lovashadosztály⁸⁹⁵ védelemben lévő alakulatait. Védőállásom: lakihegyi rádió és Királyerdő vonala. [...] Eddigi veszteség kb. 6 fő.”⁸⁹⁶

December 4-ről 5-re virradó éjszaka a zászlóalj állást váltott: egy másfél kilométeres földszáv feladásával lényegesen megrövidítették a védővonalat. Komolyabb szovjet támadásra december 6-án került sor, ám a zászlóalj vissza tudta verni. December 12-én védőállásukat németek vették át (a 22. SS- önkéntes-lovashadosztály).⁸⁹⁷ 13-án tehergépkocsikkal és városi autóbuszokkal, két fordulóval az egész alakulatot Főtra szállították.⁸⁹⁸

XII./11 Az I. zászlóalj harcai Kéthelynél

Az 5. gárda-lovashadtest december 2-án parancsot kapott, hogy Mohács környékén keljen át a Dunán, erőit vonja össze Kaposvár körzetében, és innen az 57. hadsereg alárendeltségében nyugat felé, vagyis a zalai olajmezők irányában támadjon tovább.⁸⁹⁹

A szovjet 2. és 3. Ukrán Front december 5-én párhuzamos támadást indított a Dráva és a Balaton, a Balaton és a Velencei-tó, a Velencei-tó és Duna között, valamint a Csepel-szigetről a Duna nyugati partjára, illetve Hatvan körzetéből északnyugat felé. A 3. lovasdandár szakaszán a szovjetek Marcali felől déli irányban indított támadásaik során elfoglalták Bizét és Kelevízt, de nyugati irányban a védők visszaverték őket. Marcalitól északra a szovjetek délről és kelet felől támadva birtokba vették Kéthelyt.⁹⁰⁰

⁸⁹³ „III.pc.hdt.: a Csepel sziget-en a hu.ho.sávjában az elg.napközben és este két izben támadott. A tád-okat visszaverték. A 3.hu.e. megmaradt részeit az 1./II.eje.zlj.váltotta fel. Előbbiek Csepel D-en gyülekeztek.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XI. 29.

⁸⁹⁴ Huszár J.: Honvéd i. m. 106.

⁸⁹⁵ 1. lovashadosztály. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 101.

⁸⁹⁶ Huszár J.: Honvéd i. m. 106.

⁸⁹⁷ Részletesen lásd „A lovashadosztály harcai a budapesti csatában” című részt. Kovács – Számvéber: Waffenss i. m. 349-366.

⁸⁹⁸ Huszár J.: Honvéd i. m. 107.

⁸⁹⁹ Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 110.

⁹⁰⁰ Számvéber: Páncélos hadviselés i. m. 120. „2.pc.hds.: Saját tád. Marcali-t ismét visszafoglalta. Ezzel egyidejűleg Kéthely Ny-ot is elérték. Egyébként az arcvonal változatlan. A Szt.László ho. egy eje.zlj-a a hds.bal szárnyára már beérkezett.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XII. 8.

December 7-én napközben a magyar 1/I. ejtőernyős-zászlóalj a 3. lovasdandár alárendeltségébe került.⁹⁰¹ A leharcolt zászlóalj – miután Pápán feltöltötték a pótzászlóalj katonáival – december 2-án elérte a teljes készültséget. Az esti órákban, autóbuszokkal szállították a zászlóaljat Keszthelyre.⁹⁰² Másnap a 3. Ukrán Front arcvonalán a magyar 1/I. ejtőernyős-zászlóalj a 3. lovasdandár két századával, valamint a 69/I. páncélvadászszázad három rohamlövegével és egy vadászpáncélosával saját kezdeményezésre tüzérségi előkészítés nélkül indított meglepetésszerű támadást, elérte Kéthely nyugati szélét, majd az esti órákban a települést is birtokba vette.⁹⁰³

Tassonyi Edömér őrnagy így emlékezett vissza a harcokra:

„Pápán december első napjaiban riadóztattak és Keszthelyre rendelték; ugyanis a hirtelen előre tört orosz erők a Balatontól délre, Balatonszentgyörgy K., Keszthely-Marcali területét érték el és a Duna-Balaton terület bekerítése fenyegetett. [...] Dec. 7-én (pontos dátum bizonytalan)⁹⁰⁴ érkezünk be Keszthelyre, majd Balatonszentgyörgy területére. [...] Elhelyezkedésünk után a német lovashadosztályhoz hívtak, amely az oroszral harcérintkezésben volt a Balatonkeresztúr-Keszthely-Marcali-tól Ny-ra lévő magaslatokat és erdős területeket megszállva.⁹⁰⁵ [...] A (német) ho. utasított, hogy estére Hollád K. területén menjünk támadásra készenléti állásba. Oda este érkezünk be a temetőben töltöttük az éjszakát. Másnap kora reggel (beérkezésünk 4-ik napján, 10-én??) beérkezett támogatásunkra 4 rohamlöveg (Panzer IV, helyesebben páncélos, de ekkor már ezeket rohamlöveggént használták) – azzal a paranccsal, hogy keleti irányban törjünk előre az erdős területen és vegyük a szőlős magaslatokat birtokba. [...] Tekintetbe véve, hogy a német erők tőlünk É-ra és D-re támadtak, ugyan az eredeti támadási cél volt a magaslatok birtokbavétele,

⁹⁰¹ Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 132.

⁹⁰² Az I. zászlóalj parancsnoka Kiss Zoltán százados volt: Tassonyi Edömér őrnagyot ugyanis Pokorny László őrnagy sebesülésével ezredparancsnokká nevezték ki. Huszár J.: Honvéd i. m. 108. Az 1. ejtőernyős zászlóalj 1944. október 26. – november 23. között német alárendeltségben harcolt Keszthelytől délre a Margit vonalban a „lispei olajmezők” védelmében. Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 75.

⁹⁰³ Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 141. Az ejtőernyős harccsoport december 8-án, hajnalban, Hollád és Kéthely között, a német csapatok jobb szárnyán támadt. December 9-éig visszafoglalták Alsómáriát, Alsókeresztúrt, majd Kéthelyt. Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 124.

⁹⁰⁴ A megerősített 1/I. ejtőernyős zászlóaljat december 7-én, Devecser-Sümegeg útvonalon Keszthelyre, majd Balatonszentgyörgyre szállították. Kiss Zoltán százados parancsnoksága alatt az ezredközvetlen, páncéltörő ágyú, páncélgrenátos és aknavető szakaszaival, árkász századával és híradó részlegével érkezett be. A Gelsén elhelyezett, Dél Hadseregcsoporthoz alárendelt LXVIII. német hadtest parancsnokság a zászlóaljat Nagybjom térségébe irányította. December 7-én a 2. páncélos hadsereg I. vezérkari tisztje jelentette, hogy a német 1. hegyihadosztály egy ezredéből, a 3. lovasdandár egy osztályából és a Szent László hadosztály ejtőernyős zászlóalijából alakult harccsoporttal a Kéthelynél betört szovjet erőket szándékoztak visszavetni, ezután délre fordultak, Marcali irányába. Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 124.

⁹⁰⁵ „Kéthely, December 7. [...] Este volt, amikor Balatonszentgyörgyön kikötöttünk. [...] Reggel kilenckor már a falu túlsó szegélyén voltak az aknavetősök védőállásban, a századok pedig kb. Kéthely irányába húztak el öt német Sturmgeschütz társaságában. Reggel sült ki, hogy az oroszok már a szentgyörgyi erdő szegélyéig zárkóztak föl. A zászlóalj feladata az volt, hogy Kéthely irányába támadva vegye birtokba a Móri-tanyát, majd onnan – a 22. német lovas hadosztállyal együttműködve – másnap támadjon Kéthelyre.” Martin K.: Nagy i. m. 175-176.

elhatároztuk hogy Kéthelyt birtokba vesszük, az eredetileg megjelölt és elért támadási célt kb. 3 km-re túlhaladva, ha a német körzetparancsnok hozzájárul és továbbra is rendelkezésre bocsátja a 4 rohamlöveget. Miután a rohamlövegek erre engedélyt kaptak, Kéthelyt megtámadtuk átkaroló mozdulattal, az orosz erőket közelharccal a községből visszavetettük; többek között egy páncéltörő ágyút zsákmányoltunk. Veszteségünk aránylag nem volt nagy, 20-on alul sebesültekben és halottakban, sajnos Juhász fhgy., szd.pk. páncéltörő ágyú szilánktól megsebesült és 3 nappal később a Keszthely kórházban szepszisben meghalt. [...] Csapataink a vasútállomás elfoglalása után a község keleti szélén védőállást foglaltak. Egy kisebb, kb. szakaszerejű csoport és a páncélrombolók Balatonújlak felé előretörték, a kisebb orosz erőket onnan kizavarták, majd másnap Balatonkeresztúron az előretört német egységekkel felvették az összeköttetést. [...] Nyilvánvaló volt, hogy a Nagyberekt-től délre nyúló mocsaras földnyelv és közöttünk tetemes orosz erők maradtak és ez a „hídfő” állandó veszedelmet jelent, mert éj folyamán a terep, erdős terület Hunyadi kastély, Sári puszta területe kiválóan alkalmas tartalékok begyülekeztetésére. [...] Sajnos, Marcalinál⁹⁰⁶ a helyzet válságosra fordult és csak a helyzet tisztázása után, két nappal később (11-én?) kaptuk meg a rohamlövegeket. Éjjeli készenlétbe helyezés után reggel 7-kor támadtunk, a rohamlövegek a jobb szárnyon, Sári puszta irányában.⁹⁰⁷ [...] A rohamlövegek megjelenése új lendületet adott a támadásnak, a kastélyt rövidesen elfoglaltuk, a jobb szárny is előreleandult, az oroszok visszavonulóban voltak, a Sári pusztát jobb szárnyunk elfoglalta.”⁹⁰⁸

December 11-én a magyar 1/I. ejtőernyős-zászlóalj a heves szovjet ellenállás dacára elfoglalta a Kéthelytől másfél km-re délkeletre lévő Sári-pusztát.⁹⁰⁹

[...] Kiss Zoli a Hunyadi kastélyban ütötte fel hap-ját, ezt valahányszor motorkerékpáron kimentem közepes tüzéség részesítette „szeretetsomag” küldetésben. Több mint 80 sebesültünk (ha jól emlékszem 88) volt, számos halottat veszítettünk, köztük Ajtay főhadnagyot,

⁹⁰⁶ „2.pc.hds.: Az É-i szárnyon a 3.lov.dd. részei és a Szent László ho. egy zlj-a ellentád-sal visszafoglalta Marcali-t, Kéthely-t, Balatonújlak-ot és Balatonkeresztur-t.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XII. 9.

⁹⁰⁷ „Mire másnap visszamentem Kéthelyre, a két aknavető szakasz már a templom melletti udvarban volt, Godó Franci elfoglalta az állomást, Kovács Franci egy szakasza pedig – német kötelékben – megtisztította az utat egészen Szentgyörgyig. ... Másnapra támadást terveztek a mieink az erdőre és a Hunyadi-kastélyra. Reggel 8 órakor indult meg Godó és Kovács a vasútállomás felől, a második század pedig a Kiss zászlós és Tassonyi parancsnoksága alatt a falu déli végéről.” Martin K.: Nagy i. m. 177.

⁹⁰⁸ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 27-29. p.

⁹⁰⁹ Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 158. Az 1. (hadműveleti) vkf. osztály M. naplója a következőket tartalmazza december 11-éről: „A Szent László ho-ból a Mór-i gyülekezési területre eddig a gránátos löv.ezred érkezett be. A 2. pc.hds-nél bevetett eje.zlj. és a rep.löv.e.szállítására folyamatban van.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XII. 11.

a kísérleti szakasz parancsnokát, akit Kiss Zoli, saját kérelmére osztott be századparancsnoknak, addig segédtszjtje volt.”⁹¹⁰

A Kéthely ellen megindított (december 12-én), páncélosokkal is megtámogatott szovjet támadást a magyar 1/I. ejtőernyős-zászlóalj visszaverte.⁹¹¹

„[...] Kb. 18-án v. 19-én reggel orosz támadás indult meg Sári puszta ellen, jobbszárnyunkon, ugyancsak a felderítő zlj állásai ellen. A támadás megindulásakor a magyar felderítő zlj. állását feladta, néhány katona az oroszhoz átment és mint egy tisztjük nekem jelentette, kérésére megfordulva, feléje lőttek! Kiss kijelentette, hogy az orosz a jobb szárnyon betört és a Sári puszta birtokáért heves közelharc folyik. [...] Ezalatt az orosz támadás megállt; ugyanis Kiss Zoli tartaléka az oroszot kiverte közelharcban, az előnyomuló orosz erőket tűzfegyvereivel a nyílt terepen eredményesen pásztázta.”⁹¹² December 20-án „Az 1./I. eje.zlj-at gk.szállítással a 2.pc.hds.körzetéből a Szt.László ho-hoz utbaindították.”⁹¹³ December 23-án, Keszthelyen vagoníroztak be.⁹¹⁴ Felvidéken, Ógyallán helyezték el őket.⁹¹⁵

XII./12 A II. zászlóalj Főtnál

December 5-én 10.15-kor, háromnegyed órás rendkívül heves pergőtűz után 8 szovjet hadosztály rohanta meg Budapesttől északkeletre, Acsa-Galgamácsa között az arcvonalat. Két óra leforgása alatt Vác irányában 12 kilométer szélességben és 3-6 kilométer mélységben áttörték a Dél Hadseregcsoport védelmét, és az áttörés helyén már 13.30-kor bevetették a 6. gárda-harckocsihadsereget is.⁹¹⁶

⁹¹⁰ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 27-29. p.

⁹¹¹ *Számvéber N.*: Páncélos hadviselés i. m. 162.

⁹¹² HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 27-29. p. „A magyar és német csapatok tervszerű visszavételével az ellenség lendületét a Dráva-Balaton-Velencei-tó vonalában megállítottuk. [...] Ezekben a harcokban különösen kitűntette magát egyik ejtőernyős zászlóaljunk, Tassonyi Edömér százados parancsnoksága alatt. Lendületes ellentámadásával az ellenségnek nagy veszteségeket okozott és jelentős zsákmányt szerzett. ... Budapest dél és kelet térségében az elmúlt időszakban továbbra is eredményes elhárító harcokat folytattunk. Itt különösen egyik ejtőernyős zászlóaljunk és huszárezredünk tüntette ki magát védelemben és támadásban egyaránt.” HL M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke 1. osztály. 46. számú hadijelentés. (HL VKF 3250/ 46./M. hdm. 1. vkf-1944.) 1944. december hó 15.

⁹¹³ HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XII. 20.

⁹¹⁴ Tassonyi őrnagy visszaemlékezésében december 23-át említi a keszthelyi bevagonírozás időpontjaként, illetve szerinte egy felderítő zászlóaljhoz tartozó katonán futottak meg az állásokból Sári-pusztánál. HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 32. p. „A kastély és a Sári-puszta között már két nap óta be volt állítva egy századnyi huszár, ott sikerült az oroszoknak áttörést kieroszakolniuk: a huszárok elfutottak. (Hogy nekünk mindig a huszárokkal van bajunk!) Egészen a falu széléig sikerült ennek a támadó éknek eljutnia, mikor a Godóék ellentámadása elvágta őket a zömről. Mire a faluba értek volna, ott már Tassonyi legénykedett a rossz kezével, és néhány géppisztolysorozattal és vaktában leadott páncéltörő lövéssel teljessé tette a kavarodást a bolsiknál. ... Szinte fáj, mikor ki kellett jönnünk a Festetich-kastélyból és – december 23-án – beraktunk az állomáson, állítólag Pápa végcéllal útba indítva.” *Martin K.*: Nagy i. m. 182.

⁹¹⁵ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 114. Az 1./I. ejtőernyős-zászlóalj 500 katonája sokáig Celldömölkön vesztegelt, mert nem volt szerelvény, amely szerelvényüket elhúzhatta volna. *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 56.

⁹¹⁶ *Ungváry* i. m. 373.

Friessner vezérezredes Guderiantól azonnali erősítést kért. Az Ipoly völgyének lezárása kulcskérdés volt, mert a szovjet páncélosok ezen keresztül kijuthattak a Kisalföldre, és már nemcsak Budapestet, hanem Pozsonyt és Bécsset is fenyegethették. Malinovszkij 2. Ukrán Frontjának, illetve a főerőt képező 6. gárda-harcokoszahadseregnek épp ez, a Pozsony-Bécs irányú előretörés volt a feladata.

A német hadvezetésnek nem sikerült a Dunától északra megállítani a szovjet előrenyomulást. Budapest északkeleti része és Vác között hatalmas űr keletkezett, melynek betöltésére a Dél Hadseregcsoporthoz nem voltak tartalékai. Friessner csak abban reménykedhetett, hogy a Börzsöny terepadottságai lelassítják majd a szovjet offenzívát.⁹¹⁷

A szovjet 25. gárda-lövészhadtest 25. gárda- és 409. lövészadosztálya azt a feladatot kapta, hogy december 10-én, a nap végére vegye birtokba a Dunakeszi-Fót terepszakaszt.⁹¹⁸

December 12-én a német-magyar csapatok visszavonultak az Isaszeg délnyugati széle-Gödöllő délnyugat két és fél km-Mogyoród északkelet két és fél km-Kisalag északi széle vonalában kijelölt új biztosító állásokba. A 27. önálló gárda-harcokoszidandár 2. harcokosziaszlóaljja a Veresegyháztól 600 m-re lévő liget körzetéből 8 órakor indított támadást Fót-Rákospalota irányában, együttműködésben a 155. lövészadosztály 786. lövészezredével. Feladatuk az volt, hogy a nap végére elérjék a Rákospalota-Rákosszentmihály műút körzetét.

A szovjetek e támadás végrehajtásakor Mogyoródtól északkeletre zászlóaljnyi erővel és öt páncélos támogatásával helyi betörést értek el. A támadás azonban a 279-es (Fót északkelet két és fél km), valamint a 266-os magaslat (Mogyoród két és fél km) felől érkező tüzérségi tűz, illetve a Mogyoród irányából lőtt harcokoszidandár-tűz miatt elakadt.

Reggel a szovjetek páncélosokkal és lövészgyalogsággal elérték Fót északi szélét. A védők légvédelmi ágyúk összpontosított tüzével visszaszorították őket Kisalag északi széléig. Fóttól északkeletre a szovjet csapatok behatoltak a településtől északkeletre lévő Fóti-Somlyó erdős részére. A „Feldherrnhalle” páncélosadosztály jobbszárnyán lévő hézag fedezésére aznap a hadosztály alárendeltségébe utalták a budapesti rendőrség állományából felállított rohamzászlóaljat, amelyet másnap a Fót és Mogyoród közötti úttól északra fekvő magaslat biztosítására vetettek be.⁹¹⁹

December 13-án a szovjet-román csapatok Isaszegtől délre és Gödöllőtől délre betörték a védelembe, és a Kerepestől északkeletre lévő Bolonka-erdő területén délnyugati irányban nyomultak előre. A 27. önálló gárda-harcokoszidandár 2. harcokosziaszlóaljja, együttműködésben a 155. lövészadosztály 786. lövészezredével 9 óra körül Mogyoród

⁹¹⁷ Ungváry i. m. 374.

⁹¹⁸ Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 155.

⁹¹⁹ Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 164-165.

északi előteréből folytatta támadását Fót-Rákospalota irányában. A szovjet páncélosok 12 óra körül a 279-es magaslattól 700 m-re délnyugatra harcoltak.

A szovjet lövészerők öt páncélos támogatásával betörték a német 13. páncélosadosztály 66. páncélgránátosezredének védelmébe is. A németek alárendeltségében harcolt a magyar 10. honvéd gyaloghadosztály felderítőosztálya is. A hullámzó harcok következtében Mogyoród részben szovjet kézre került. A harcok során a szovjetek szétszórták a településtől nyugatra alkalmazott magyar rendőr rohamzászlóalj. A szétugrasztott rendőr rohamzászlóalj védőszakaszának átvételével, és egyben Fót védelmének feladatával a magyar 1/II. ejtőernyős-zászlóalj (Ugron István százados) bízta meg.⁹²⁰ A II. ejtőernyős zászlóalj december 13-án, német gépkocsikon, Csepelről két lépcsőben Fótra szállították.

„1944. XII. 13-án hajnalban az élszázadért, a 6. szd-ért megérkeztek a gépkocsik. Kb. a déli órákban érkeztünk meg Fótra gyönyörű, napsütéses téli napon. A zlj. pk. a Károlyi-kastélynál várta a beérkező élszázadot. Azt az eligazítást adta, hogy szk. pk-aimmal a leggyorsabb ütemben egy szgk.-n menjek szemrevételezni a Fóttól K-re fekvő dombvonulatra.”⁹²¹ Itt – elvileg egy budapesti rendőralakulat pk.-ától kellett volna pontos tájékoztatást kapnom... Ekkorra az ellenség már kézbe vette Fót nagy részét, és a védelem egy széles sávban összeomlott.”⁹²²

Mire beérkeztek az ejtőernyősök, a „Feldherrnhalle” páncélosadosztály parancsnokától Újpesten, az Egyesült Izzó gyárban kapott helyzet tájékoztatás szerint a szovjet csapatok (feltehetően N. J. Batluk ezredes 155. lövészhadosztályának részei) Fót mintegy kétharmadát már elfoglalták. Egyenlőre a szovjetek szándékán múlt csupán, hogy folytatják-e a támadást és behatolnak-e Rákospalota és Újpest területére. Ha így tettek volna, az jelentős veszélyt jelentett volna a magyar főváros északi negyedében létesített ipari üzemekre és lehetőséget teremtett volna a szovjet csapatok további előrenyomulására Budapest belső kerületei felé.

A német felderítés szerint Fóton és közvetlen körzetében körülbelül egy lövészezred erejű szovjet gyalogság harcolt egy aknavető tüzérosztály és két harcokocsiszázad támogatásával. A tűztámogatásról a Kisalag körzetébe települt mintegy 26 „ütegnyi” (valószínűleg inkább 26 löveggel rendelkező) tüzérség gondoskodott.

Pape vezérőrnagy, a „Feldherrnhalle” páncélosadosztály parancsnoka azt tervezte, hogy ellenlökéssel visszafoglalja Fót egész területét, s a szovjet csapatokat a településtől észak-északkeletre fekvő 288-as magaslattal (Fót-Somlyó) mögé veti vissza.

A támadásban a következő egységek vettek részt:

- az ejtőernyős-század zöme – 160 fő

⁹²⁰ Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 167.

⁹²¹ Fót legmagasabb pontja a Somlyó-hegy, 287 m tengerszint feletti magassággal.

⁹²² Huszár J.: Honvéd i. m. 115.

- a zászlóalj többi része (4., 5., géppuskás- és nehézfegyverszázadok)
- két leharcolt német zászlóalj (28, ill. 42 fő!)
- egy német harckocsi század (Pz. V., Pz. VI. és lángszórós).⁹²³

A német levéltári forrásokkal összevetve, Dr. Számvéber Norbert kutatásai során pontosította a felsorolt erőket.⁹²⁴ Ezek szerint a 28, illetve 42 fős harcos létszámú kötelék esetében nem zászlóaljokról, hanem vagy páncélgránátos-zászlóaljokról, vagy pedig a hadosztály ellátó csapataiból gyalogsági harcra felállított hét, úgynevezett riadószázad közül kettőről lehetett szó. Az sem kizárt azonban, hogy a „Feldherrnhalle” páncélos-utászzászlóalj két századát jelölték ki a támadásra, és a fent említett „lángszórós harckocsi” egy Sd.Kfz. 251/16 lángszórós féllánctalpas lövészpáncélos lehetett. Ami a többi harckocsit illeti: feltételezhető, hogy az 503. nehézpáncélos-osztály két Tiger B harckocsija harcolhatott itt is. A tüzérségi támogatásról állítólag négy német üteg gondoskodott (valószínűleg a „Feldherrnhalle” páncélos-tüzérezred részei). Ez körülbelül 16 löveget jelentett volna. Feltételezhetően csupán négy nehéz (15 cm űrméretű) táborig tarack (egy üteg) vett részt a támadásban. További tűztámogatást nyújthattak még a német hadosztály 8,8 cm-es légvédelmi lövegei is.

Az erőszakos felderítést és a Fóttól keletre (a Fót-Mogyoród úttól északra) lévő dombvonulat megszállását a 6. század (pk. Kövesdy Dezső főhadnagy) hajtotta végre.⁹²⁵ A magaslat tetejére érve már csak eldobált felszerelési tárgyakat találtak ott, ahol a rendőr roham zászlóalj állásainak kellett volna húzódnuk. Egy német tüzérfigyelő-kötelék, mielőtt maga is visszahúzódott volna, még figyelmeztette a magyar ejtőernyősöket, hogy a szovjet lövészcsapatok a távolabbi szőlőtőkék között szökellő előőrsei már csak alig 600 méterre voltak a magaslat gerincétől. Ezért Kövesdy főhadnagy szakaszparancsnokaival Fót felé húzódtott vissza. Így a dombvonulatot birtokba vették a szovjetek. Ezt a mogyoródi úttól északra lévő magaslatokat azonban mindenképpen vissza kellett foglalni ahhoz, hogy a szovjetek innen ne lőhessék oldalazó tüzellel az ejtőernyősök által megtartandó Fótot.

Az 1/6. ejtőernyős-század a település délkeleti részében gyülekezett, majd a szakaszok az út melletti árokban fejlődtek fel az északi irányú támadáshoz. Zöld rakéta fellövése jelezte az ellenlökés kezdetét. Az ejtőernyősök viszonylag rövid idő alatt visszafoglalták a magaslatot, annak ellenére, hogy a szovjet erők már beásták magukat. A magyar század mindezt jelentős, 10-15 százalékos véres veszteséggel fizetett. Sokan aknagránát repeszzeitől estek el, vagy sebesültek meg.⁹²⁶

⁹²³ *Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 102., Huszár J.: Honvéd i. m. 115-116.*

⁹²⁴ *Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 168.*

⁹²⁵ *Huszár J.: Honvéd i. m. 115. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 102. 1944. december 12-én érkezett a nehézfegyverszázad – délután 13-14 óra körül – Fót község közelébe. A Mogyoród pataktól pár méterre építették ki állásaikat, baloldalt a parancsnoksággal a kastélyban. Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 60.*

⁹²⁶ *Számvéber N.: Páncélos hadviselés i. m. 168-169.*

Az esti órákban a század jobbszárnya mögött, a mogyoródi út mentén öt T-34 harckocsi jelent meg kísérő gyalogsággal együtt. Az ejtőernyősöknek nem sikerült visszaszorítani őket, de valószínűleg a sötét miatt a szovjetek sem erőltették a támadást.

Mindeközben Fót területén az 1./II. ejtőernyős-zászlóalj zöme már támadásba lendült. A 4. század (Szakács József főhadnagy), az 5. század (Sanna Henrik főhadnagy), a géppuskás-század (Karsay István főhadnagy) és a nehézfegyver-század (Tóth Antal főhadnagy) a „Feldherrnhalle” páncéloshadosztály részeivel közösen 17 óra 30 körül – már sötétedés után – ellenlökést indított a település jelentős részét birtokló szovjet erők ellen.

A támadás első lépcsőjében, a település középső részén a magyar ejtőernyős-zászlóalj 4. és 5. százada haladt (valószínűleg a 4. század a jobb-, az 5. század pedig a balszárnyon). A „Feldherrnhalle” páncéloshadosztály katonái Fót nyugati és keleti részén keresztül támadtak északi irányban.

A támadás jó ütemben haladt. Noha a német hadosztály parancsnoka a közelebbi feladatot (vagyis a Fót északnyugati részén keresztülfutó vasútvonal) elérését 14-én reggel 6 óráig írta elő, a magyar ejtőernyősök két százada még 13-án 22 óra körül elérte a vasútvonalat.

A német-magyar csapatok még az éjszaka alatt átfésülték a fóti épületeket és felszámolták a még kitartó néhány szovjet ellenállási fészket. Egy ügyesen végrehajtott ejtőernyős rohamvállalkozás rajtaütött egy szovjet aknavetőszázadon, zsákmányul ejtve annak teljes felszerelését, tüzesszöveget és lőszerkészletét. Az éjszakai harcok során a szovjetek még további két páncéltörő ágyút veszítettek. A két magyar ejtőernyős-század ezután a vasútvonal mentén védelembe vonult.

A szovjetek az esti órákban négy T-34 harckocsival megpróbálták az alig tíz perce védelemre berendezkedett 1/4. ejtőernyős-század oldalába kerülni, ezáltal veszélyeztetve az ejtőernyős-zászlóalj Fóton harcoló erőinek jobbszárnyát. A páncélosok közül Rác Olivér őrvezető egyet páncéloköllel kilőtt, mire a többi harckocsi inkább visszavonult.

Az 1/5. ejtőernyős-század parancsnoka szerint a települését folyó harcok súlyossága ellenére, a másnapi heves küzdelmeket is beleértve, a századok csupán négy-öt százalékos véres veszteséget szenvedtek. Ez minden bizonnyal arra vezethető vissza, hogy a Fóton elhelyezkedő szovjet csapatokat igen meglephette az éjszakai német-magyar támadás.⁹²⁷

December 14-én Ugron István százados, zászlóaljparancsnok aknatűzben megsebesült: a zászlóalj vezetését a rangidős Sanna Henrik főhadnagy vette át. Az új segédtszázadparancsnok Kövesdy Dezső főhadnagy lett. Paykert Imre főhadnagy, a régi segédtszázadparancsnoki beosztást

⁹²⁷ *Számvéber N.*: Páncélos hadviselés i. m. 168-169.

nyert.⁹²⁸ „A szárnyak felzárkózása híján azonban a sikert nem lehetett kiaknázni, sőt a visszavonult jobbszomszédnál beözönlő oroszok miatt XII. 14-én délelőtt a zászlóaljat vissza kellett vonni Fót déli szegélyére”.⁹²⁹ December 19-én egy magyar csendőrzászlóalj váltotta le őket:

„December 19-én egy magyar csö. zlj. leváltott bennünket, és ismét megjelentek a már ismerős autóbuszok. Irány: Budapest – Esztergomon át a hídon Párkányra. Itt a zlj. pk-nak a német pság-on kellett eligazításért jelentkeznie.”⁹³⁰

XII./13 A II. zászlóalj harca Letkésnél

1944. december 20-án a 2. és 3. Ukrán Front csapatai megindították közös, Budapest bekerítésére irányuló hadműveletüket. Ennek keretében a 6. gárda-harcokoszahadseregnek a 7. gárdahadsereg jobbszárnyával együttműködve Ipolyság körzetéből kiindulva – biztosítandó a Budapestet bekerítő szovjet csapatok jobbszárnyát – támadást kellett indítania Nyitra irányában és a Garamon átkelve december 25-28-án elfoglalnia a Nyitra – Gimeskosztolány – Verebély vonalat, hogy a későbbiekben innen kiindulva elérhesse a Nyugati-Kárpátokat és a Cseh-Morva Medencét elválasztó nyereg irányából Budapest felé vezető utakat, majd a 2. Ukrán Front egyéb csapataival együttműködésben csapást mérhessen Pozsony felé.

A szovjet marsall elgondolása az volt, hogy a front csapásmérő csoportosítása a Duna-kanyartól északra és északnyugatra áttöri a német-magyar védelmet és siker esetén a támadást északnyugati, nyugati és délnyugati irányban tovább folytatja: ez lett volna a „siker kifejlesztése”. December 26-ára a 3. Ukrán Front 4. gárdahadseregének erői elfoglalták Esztergomot, a 2. Ukrán Front 7. gárdahadserege pedig birtokba vette Párkányt. Ezzel Budapest teljes bekerítése megvalósult, de a szovjeteknek a fenti kitűzött feladatok közül egyiket sem sikerült maradéktalanul végrehajtani. Sőt, a 6. gárda-harcokoszahadsereg kénytelen volt Lévától déli irányba kanyarodni, mivel a német LVII. páncéloshadtest december 22-én reggel Ipolyszakállas körzetéből Ipolyság általános irányban ellentámadást indított, veszélyeztetve a szovjet harcokoszahadsereg utánpótlási vonalait. A 7. gárdahadsereg a támadó német 3., 6. és 8. páncélosadosztályokat önerőből nem tudta visszavetni. Miként M. V. Zaharov vezérezredes, a 2. Ukrán Front törzsfőnöke fogalmaz: „az Ipoly és a Garam közötti viszonylag nem nagy szakaszon nyolc napon át dúlt a német és a szovjet harcokosik közötti

⁹²⁸ Huszár J.: Honvéd i. m. 116. Sanna Henrik főhadnagy, az 5. század parancsnoka a zászlóalj parancsnokságot, Paykert főhadnagy a 6. század vezetését vette át. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 103. Trembeczky István, volt ejtőernyős őrmester visszaemlékezésében azt említette, hogy 15-én egységük század parancsnok nélkül maradt, mert Kövesdy főhadnagy eltűnt. Trembeczky őrmester vette át a parancsnokságot. Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 62.

⁹²⁹ Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 102. Fót É-ről december 18-án Fót D-re tevődött át az arcvonal, a községet fel kellett adni. Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 63.

⁹³⁰ Huszár J.: Honvéd i. m. 116-117., Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 104., 111. December 19-ről 20-ra virradóra a zászlóalj autóbuszokkal Budapesten át Esztergomra vonult. Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 63.

párviadal”. A német páncélosok támadásához december 22-től a magyar „Szent László” hadosztály egységei is csatlakoztak. A szovjetekkel szemben később elakadt és visszavonult német csapatok főleg a letkési hídfőt védő magyar csapatok önfeláldozó harcának köszönhetően kerülhették el a súlyosabb veszteségeket.⁹³¹

A Letkéstől keletre húzódó magaslatokat a magyar 1/II. ejtőernyős-zászlóalj részei védték, melyek a LXXII. hadtest alárendeltségébe utalt „Szent László” hadosztály első beérkezett alakulatai voltak. Az első lépcsővel (nehézfegyverszárad és a 4. század fele) az esztergomi hídon át Párkányra érkezett ejtőernyősöket, Sanna Henrik zászlóaljparancsnok vezetésével, Béla községbe irányították.⁹³² Addigra a zászlóalj 1/5. ejtőernyős-százada, az 1/6. ejtőernyős-szárad I. szakasza, a nehézfegyverszárad és a géppuskás század érkezett be.⁹³³ A hadosztály törzse utasította az ejtőernyősöket, a Letkést Ipolyszalkával összekötő híd visszafoglalására és az Ipoly keleti partján hídfő létesítésére.⁹³⁴

A zöm Ipolyszalkán menetből felfejlődve verte vissza a 409. lövészadosztály részeinek támadását. A 2. honvéd páncélosadosztály roncsait üldöző szovjetek már a hídon voltak, amikor az ejtőernyősök meglepték őket. Közel 90 halott maradt a hídon, illetve Letkés területén, ahova az ejtőernyősök ellenlökéssel hamarosan betörték. Mintegy 180 foglyot és jelentős zsákmányt ejtettek, saját veszteség nélkül.

A „Szent László” hadosztály parancsnoka vitéz Szügyi Zoltán vezérkari ezredes volt. A hadosztály parancsnokának december 20-i intézkedése szerint az Úrhidáról gépkocsi-szállítással beérkező repülőlovász-ezrednek él-zászlóaljával Letkésen, második lépcsőben szállított zászlóaljának és az ezred-közvetlen alakulatoknak Ipolyszalkán kellett gyülekezniük. A repülőlovász-ezred I. zászlóaljának (Pályi György százados) törzse 19-én éjfél körül érte el Ipolyszalkát, majd Letkésre indult azzal a parancsal, hogy váltsa le a hídfőben harcoló 1/II. ejtőernyős-zászlóaljat.⁹³⁵

December 21-én délelőtt 11 órai helyzet alapján a „Szent László” hadosztály ejtőernyős-zászlóaljainak helyzete a következő volt:

- 1/I. ejtőernyős-zászlóalj Balatonszentgyörgy környékén vasúti berakodás alatt;

⁹³¹ Számvéber Norbert: Konrad 3. Páncéloscsata Budapestért 1945. Paktum Nyomdaipari Társaság. Budapest 2001. <http://mek.nif.hu/05000/05069/html/> 2011. 12. 13.

⁹³² Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 111.

⁹³³ Számvéber Norbert: Páncélosok a Felvidéken. Püldo Kiadó Nagykovácsi 2008. 23.

⁹³⁴ „A Szt. László hadosztályból elsőnek beérkező (Csepel-szigetről, leharcolt ejtőernyős zászlóalja, pk. Sana (sic! Sanna!) szds., a hídon keresztül vezetett merész rohammal meglepi az ott gyülekező szovjet erőket. Visszaszorította azokat Lelédhídi puszta és Gallyastető vonalába.” Vitéz Pályi György: A Szent László hadosztály repülő lövészei. A letkési ütközet. Kanadai Magyar Szárnyak 1983. 11-14.

⁹³⁵ Számvéber N.: Páncélosok i. m. 23. Az ejtőernyős zászlóalj kivonásának időpontját a résztvevők különböző időpontokra teszik: december 21-én (Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 115.), december 24-én (Huszár J.: Honvéd i. m. 117.), december 22-én (Dr. Farkas J.: Szent I. A. i. m. 172-173.) kezdték leváltani az ejtőernyősöket a repülő lövészek.

- 1/II. ejtőernyős-zászlóalj beérkezett, a 2. honvéd páncélos-hadosztály alárendeltségében bevetve.

A német 8. páncélos-hadosztály 59. páncélos-utász-zászlóaljának zöme, amely aznap a 2. honvéd páncélos-hadosztály alárendeltségébe került, a magyar ejtőernyősökkel együtt kiszorította a 6. gárda légideszant-hadosztály zászlóalj erejű erőit Ipolytölgyesről, visszafoglalták Széppatakipusztát, és keleti irányban visszavetette őket, megtisztítva ezzel a Letkés-Ipolytölgyes utat.⁹³⁶

A Letkéstől keletre fekvő magaslatokat december 21-én a német magyar erők tartották: a német 3. páncélos-hadosztály beérkező 3. páncélos-felderítőosztályának egyik százada az 1/II. ejtőernyős-zászlóaljjal közösen, Letkéstől északi irányban megindulva megtisztította az utat, és a Dávidrévi pusztától nyugatra, az útig előretört szovjet csapatokat⁹³⁷ visszaszorította. Az ejtőernyős-ezred közvetlenjei és II. zászlóalja Letkésnél harcolt, az ezred harcálláspontja Ipolyszalkán volt. A repülőlövész-ezredet és az 1/II. ejtőernyős-zászlóaljat a déli órákban a 2. honvéd páncélos-hadosztály alárendeltségébe utalták. Az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj ereje december 21-én 318 fő (31 géppuskával, két nehéz 7,5 cm-es páncéltörő ágyúval, hat 5 cm-es gránátvetővel, két 8 cm-es aknavetővel és egy nehézpuskával) volt.⁹³⁸

A „Szent László” hadosztály parancsnoka csapatainak azt a feladatot szabta, hogy tartsák a Letkésnél alkotott hídfőt. Ennek vonala a 109-es háromszögelési pont – Lelédhidipusztá 1 km délkelet – Lelédhidipusztá – Liliompusztá – 206-os háromszögelési pont – 182-es magassági pont – 109-es háromszögelési pont, majd tovább az Ipoly vonalán a folyó torkolatáig. Az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj a Heinrich István alezredes vezette harccsoportba került.

Henrich István ezredes harccsoportja a következő erőket foglalta magába:

- repülőlövész ezred,
- 1/II. ejtőernyős-zászlóalj,
- 2. honvéd páncélos-hadosztály részei,
- m. kir. 52. légvédelmi tüzérszázalék részei.

A „Heinrich” harccsoportnak a letkési hídfőt kellett tartania. A letkési hídfő elleni szovjet támadásokat a védők a páncélos-támogatás ellenére is visszaverték. December 23-án a „Szent

⁹³⁶ *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 24.

⁹³⁷ December 20-án a 7. gárdahadsereg lövészcsapatai a következő helyzetben harcoltak:

25. gárda-lövészhadtest

- 6. gárda légideszant-hadosztály Ipolytölgyesért és Ganádi malomért harcolt;

- 409. lövész-hadosztály elfoglalta a 109-es magaslatot Letkéstől 1 km-re északra, és harcolt Letkés birtokbavételéért;

- 53. lövész-hadosztály elfoglalta Szobot, és az onnan északnyugatra húzódó vasútvonal mentén harcolt.

Számvéber N.: Páncélosok i. m. 27.

⁹³⁸ *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 28., 31. A II. zászlóalj 4. százada (megbízott parancsnok Trembeczky István őrmester), december 20-án a védővonal északi szélén foglalt állást, délre az ejtőernyősök következő támpontja Letkés keleti része, 2 km-re a pincéknél, és Letkés déli részén, 1,5 km-re a Kövesirtvány területén, a negyedik a Letkés déli részén, 3 km-re a Gizella-malomnál volt. *Dr. Farkas J.*: Szent I. A. i. m. 163-165.

László” hadosztály reggeli jelentése szerint a zászlóalj ereje 160 főt tett ki. Két nappal később, az Ipoly nyugati partja mentén lévő hadosztály, azon belül az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj 200 főnyi erővel rendelkezett.⁹³⁹

December 25-én a szovjet 53. lövészhadosztály katonái elfoglalták a 204-es magassági pontot Helembától északra, de ezt leszámítva, a magyar hadosztály erői a déli szárny elleni támadásokat visszaverték. Az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj ekkor Ipolyszalkától északra és délre volt folyamvédelemben.⁹⁴⁰

December 27-én a folyamatos szovjet nyomás a „Szent László” hadosztály arcvonalát visszanyomta a Helemba 4 km nyugat erdészház – 362-es magassági pont – Leléd nyugat vonalra. A 409. lövészhadosztály reggel elfoglalta Bajtát, és a 267-es magaslatért harcolt, részei 500 m-re megközelítették Garamkövesdet. A 27. önálló gárda-harckocsihadtest az 53. lövészhadosztály 223. és 475. lövészezredével közösen egész éjszaka támadott a Helembától Garamkövesdre vezető út mentén azzal a feladattal, hogy átkelőket vegyenek birtokba a Garamon a településtől délre. A páncélosok 27-én hajnali 4 órakor elérték a Garamkövesdtől 2 km-re délkeletre lévő vasúti-közúti kereszteződést, majd 17 óra 30 percig 700 méterre megközelítették Garamkövesdet délkeleti irányból.

A szovjetek rajtaütésszerűen felrobbantották a kéméndi hidat: ezért újabb hídfőket kellett kialakítani onnan délkeletre, Kicsindnél és Garamkövesdnél, hogy a Garamon való visszavonulást biztosíthassák.⁹⁴¹ A zömmel korábbi testőrökből szervezett gránátos ezred II. zászlóalja (Békássy Miklós százados) a kicsindi hadihíd⁹⁴² hídfőjében rövid harc után letette a fegyvert; ezzel a zömmel Garamkövesdipusztá és Bajta körzetében összpontosuló repülőlovász-ezred, az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj részei és a „Szent László” hadosztály felderítőosztályának töredékei körül dél felől is bezárult a gyűrű.⁹⁴³ Az ejtőernyősök a 4. századdal, észak felé igyekeztek kitörni és Kéménd tájékán próbáltak a Garamon átjutni.⁹⁴⁴

⁹³⁹ *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 32., 37., 45. Az ejtőernyős zászlóalj parancsnokság és Sanna főhadnagy december 23-án a letkési magtárral szemben lévő házban tartózkodott. Ipolyszalkán volt a 4. század megmaradt 20 fője, valamint az ejtőernyős aknavetősek is. *Dr. Farkas J.*: Szent I. A. i. m. 209-210. *Martin K.* – *Ugron I.*: Fejezetek i. m. 114-115.

⁹⁴⁰ *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 45.

⁹⁴¹ *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 49-50.

⁹⁴² A kicsindi hadihíd december 26-án reggelre készült el. *Martin K.* – *Ugron I.*: Fejezetek i. m. 130. A hidat december 28-án, 3:05-kor robbantották fel. A kicsindi hadihíd építéséről és sorsáról lásd még: *Martin Kornél* – *Ugron István*: Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből. II. rész. In: *Hadtörténelmi Közlemények 1998/4.* 57-58., 5. sz. lábjegyzet.

⁹⁴³ *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 50-52. „LVII.pc.hdt.: A Szent László ho-t több helyen hátba tádták. A ho. szivós és makacs ellenállása a tegnapi nap folyamán összeomlott. Részei be vannak kerítve és ebben a helyzetben folytatják a harcot. Más részek Ny-i irányban igyekeznek kivágni magukat.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XII. 27.

⁹⁴⁴ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 116-117. „Az Ipoly és Garam mentén csapataink megállították az ellenség Ny. irányu előretörését. Az itt harcoló csapatok közül kemény ellentállásával és támadó lendületével, a Szent László hadosztály tüntette ki magát.” – HL 3250./M. hdm. 1. vkf-1944. 47. sz. hadijelentés. 1944. december 27. – *Martin Kornél* visszaemlékezésében beszámol arról, hogy az ejtőernyős zászlóalj maradéka még Kicsind előtt

Az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj és a gránátos ezred összesen mintegy 200 katonája úszta át a Garamot.⁹⁴⁵ Sanna Henrik zászlóaljparancsnok harminc főre tette azok számát, akik december 27-én, hosszú harc után megadták magukat a szovjet csapatoknak.⁹⁴⁶

*„LVII.pc.hdt.: Az Ipoly-nál harcolt saját erőknél /:Szent László ho.is:/ zömükben sikerült a Garam-on partot váltani. Az elg. Bajtá-ról támadva a Nánánál lévő saját hidfőt elfoglalta, a Garam-on átkelt, majd Nána és Párkány között hidfőt létesített. Kicind-nél (Kicsind) kisebb orosz hidfő van.”*⁹⁴⁷

A Garamnál kialakított új védővonal mögött megkezdődött az újjászervezés: a Szent László hadosztály parancsnoksága az I. és II. ejtőernyős-zászlóalj maradványaiból, s a Pápáról útba indított menetszázad újoncaiból kívánt egy harcképes zászlóaljat felállítani.⁹⁴⁸

XII./14 Garam menti harcok

A német LXXII. hadtest alárendeltségébe tartozó „Szent László” hadosztály leharcolt maradványa – alárendeltségében a 2. honvéd páncéloshadosztály egy Panzer IV harckocsikkal megerősített harccsoportjával – december 31-től még két napon át a Duna és Párkány-Nána vasútállomás között volt védelemben. 1945. január 2-án e magyar erőket felváltotta az északi szomszéd német 3. páncéloshadosztály.

Amint az hamarosan kiderült, ez csak átmeneti állapot volt. A „Balck” seregcsoport ugyanis január 1-jén este a Dunától délre megindította Budapest irányában a „Konrad” fedőnevű ellentámadást. Ennek lendületben tartására újra a Kelet-Dunántúlon akarták összpontosítani a két megosztott páncéloshadosztály erőit, míg a harmadikat a LVII. páncéloshadtest északi szárnya mögött akarták készenlétben tartani.

Így továbbra is a rendkívül gyenge „Szent László” hadosztály, amely ekkor saját tüzérsége és a magyar vadászpáncélosok nélkül Bátorkeszi, Köbölkút és részben Ógyalla körzetében

kétfelé oszlott. A nagyobbik rész, a géppuskás század maradéka, a volt 5. és 6. század, és a nehézfegyverszázad maradéka a kicsindi hidat akarta megközelíteni, ám a szovjet erőkkal folytatott küzdelem után letették a fegyvert. Az északra, Kéménd felé kitörő ejtőernyős zászlóalj töredék, a 4. századdal az élen, harcok során érte el a Garam partját. A jeges vízben gázolva keltek át, néhányan pedig Kemenes törzsőrmester vezetésével a felrobbantott kéméndi híd roncsain keltek át. Kéménden rövid pihenő és a ruhák megszáritása után Köbölkútra vonultak, beszállásolásra. *Martin K. – Ugron I.: Fejezetek i. m. 137-138., Dr. Farkas Jenő: A Szent László Hadosztály Katonái írták... I. B. (Jegyzet). Szerzői kiadás 2005. 259., 280-284.*

⁹⁴⁵ *Számvéber N.: Páncélosok i. m. 50-52., Dr. Farkas J.: Szent I. B. i. m. 268.*

⁹⁴⁶ *Huszár J.: Honvéd i. m. 118.*

⁹⁴⁷ HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. XII. 28.

⁹⁴⁸ Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd személyes tapasztalatai. *Huszár J.: Honvéd i. m. 118.* Tassonyi Edömér őrnagy az I. zászlóaljjal december 29-én érkezett be és Ógyallán kapott elhelyezést. *Dr. Farkas J.: Szent I. B. i. m. 299.* Tassonyi őrnagy visszaemlékezése szerint december 28, vagy 29-én érkezett be Bátorkeszibe, ahol a II. ejtőernyős zászlóalj maradványai pihentek. HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 35. p.

pihent, január 4-én dél körül parancsot kapott, miszerint 5-ére virradó éjjel vegye át a 3. páncélos hadosztály arcvonalát a szovjet 7. gárdahadsereg párkányi hídfőjével szemben.⁹⁴⁹

1945. január 2-án Köbölkútról indult útnak az ejtőernyős-pótzászlóaljából összeállított menetszázad és a II. ejtőernyős-zászlóalj. Délutánra Bátorkeszibe értek. Egy nagy tanya épületeiben, üres cselédlakásokba szállásolták el őket. Ógyalláról beérkezett az I. zászlóalj⁹⁵⁰ is. Január 3-án Tassonyi Edömér ezredparancsnok tájékoztatta a katonákat, hogy a két megfogyatkozott zászlóaljat összevonják és a menetszázad újoncainak pedig szétosztják a századok között. A létrehozott új alakulat létszámban messze elmaradt egy hadilétszámú zászlóaljtól. A harcosok létszáma legfeljebb 400 fő lehetett. A 2. századnál, melynek parancsnoka Szakács József főhadnagy volt, egy-egy rajban hat katona szolgált a rajparancsnokkal és helyettesével együtt.⁹⁵¹

Lajtos Árpád vezérkari őrnagy visszaemlékezése szerint a parancsot a német LVII. páncélos hadtest parancsnokától kapták, hogy január 4/5-én éjjel – az egész alakulat az újoncok kivételével – váltsa fel az első vonalban 3. német páncélos hadosztályt a Dunától északra, mintegy 12 km-es szakaszon.⁹⁵² A sík területen a három ejtőernyős félszázad támpontszerűen szállta meg a fontos közlekedési csomópontokat; a Béla községtől keletre lévő erdős-szőlős dombvidéken Tassonyi Edömér őrnagy vezetésével az I./I. zászlóalj fennmaradó része települt.⁹⁵³ Az újoncokból álló menetszázad január 5-ére ért Köbölkútra. A községi vendéglő

⁹⁴⁹ *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 66. „LVII.hdt.: Biná-tól É-ra és Zseliz-nél saját csap-ok lendületes tád-sal egy-egy orosz hídfőt megtisztítottak. A Szt. László ho-t az arcvonalból kivonták és Köbölkút, Bátorkeszi, Bucs területén gyülekeztették.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1944. I. 3.

„LVII.hdt.: A 6.pc.ho pc.gránátos ezredét kivonták és átcsoportosítják a Dunántul-ra. Az ezred sávját a 3.pc.ho. itt bevetett részei veszik át. Ez utóbbi helyére a Szt.László ho. fog kerülni.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1945. I. 4.

⁹⁵⁰ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 121-122. December 23-án beérkezett a december 21-éig Keszthely-Marcali térségében, Kéthelyen harcoló 1. ejtőernyős-ezred törzse és az I. ejtőernyős-zászlóalj is. Őket Ógyallán helyezték el. *Dr. Farkas J.*: Szent I. B. i. m. 209-210. Levéltári források szerint december 30-án az I/I. ejtőernyős-zászlóalj katonája szállítás közben elakadt, mert nem volt mozdony, mely tovább vontatta volna szerelvényüket, emiatt sokáig Celledömölkön vesztegeltek. *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 56.

⁹⁵¹ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 121-122. A Heeresgruppe Süd hadműveleti naplójában 1945. január 3-án, a következő létszámadatokat rögzítették az ejtőernyős ezreddel kapcsolatban:

I. ejtőernyős zászlóalj: 18 tiszt, 350 fő legénység

II. ejtőernyős zászlóalj: 3 tiszt, 110 fő legénység. Ebben a beérkező ejtőernyős újoncok létszáma is benne van. Az alig kiképzett, XII. 27-én felszerelt menetszázad újév napján indult Komáromon át az arcvonalra, Köbölkúton megszállva, a II. zászlóalj maradékával együtt vonultak Bátorkeszibe. *Martin K.* – *Ugron I.*: Fejezetek II. i. m. 63., 65. Pályi György százados az ejtőernyősök létszámát 300 főben és 600 fős újoncállományban adta meg. *Dr. Farkas J.*: Szent I. B. i. m. 309., valamint idézi a Martin Kornél, volt páncélos hadnagy által közölt létszámadatokat (21 tiszt és 460 fő legénység) is. *Dr. Farkas J.*: Szent I. B. i. m. 315.

⁹⁵² „LVII.pc.hdt.: A Garam Ny-i partját az elg-től megtisztították. A 3.pc.ho. pc.gr. részeinek védőkörletét a 14. pc.ho. pc.vad. oszt-ával megerősített Szent László ho. vette át.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1945. I. 5.

⁹⁵³ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 123. A „Szent László hadosztály parancsot kapott, hogy vegye át 5-ére virradó éjjel a 3. páncélos hadosztály védelmi vonalát a szovjet 7. gárdahadsereg párkányi hídfőjével szemben. „A magyar védősávot egy déli és egy északi védőkörletre osztották. Délen a „Szent László” hadosztálynak alárendelt két német zászlóalj, a leharcolt 93/II. páncélgránátos-zászlóalj és a „Sachsen” géppuskás-zászlóalj foglalt állást, megerősítve négy magyar 7,5 cm-es páncéltörő ágyúval. Északon Tassonyi Edömér százados parancsnoksága alatt az I. ejtőernyős ezred 368 fős I. zászlóalja és az I/II. ejtőernyős-zászlóalj maradványai három körvédelmi

termeiben szállásoltak be őket. A 2. lövészsorozat egyik szakaszparancsnoka (Marosújvári zászlós) szerint a leváltásra kerülő német egységek az Érsekújvár-Párkány felé vezető vasútvonal mentén voltak tüzelőállásban.⁹⁵⁴

1945. január 4-én a 2. Ukrán Front balszárnya parancsot kapott a szovjet Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállásától a Komárom – Érsekújvár általános irányban mérendő újabb csapásra. A feladatot a Dunától délre, meglehetősen nehéz helyzetben harcoló 3. Ukrán Fronttal együttműködésben kellett volna végrehajtani. A legfelsőbb szovjet hadvezetés a két frontot arra utasította, hogy semmisítsék meg a Budapest felé törő német csapatokat. Az elképzelések szerint nem csak a 2. Ukrán Front balszárnya, hanem a 3. Ukrán Front erősen támadott jobbszárnya is haladéktalanul ellentámadásba ment volna át, és felszámolta volna az ellenséges csoportosítást. Erre természetesen az adott körülmények között a 3. Ukrán Front erői nem voltak képesek.

A 2. Ukrán Front 6. gárda-harckocsihadserege és 7. gárdahadseregének részei kapták a feladatot, hogy a komáromi folyamátkelőket birtokba véve, azokon keresztül a német „Balck” seregcsoport hátába kerüljenek. A támadást rendkívül rövid, mindössze kétnapos felkészülési idő után, január 6-án kellett megindítani.⁹⁵⁵

Január 6-án a 2. Ukrán Front 7. gárda- és 6. gárda-harckocsihadserege Garam menti állásaiból támadást indított Komárom – Érsekújvár általános irányba. A legkevesebb 170 harckocsival és önjáró löveggel, illetve 719 löveggel és aknavetővel meginduló 6. gárda-harckocsihadsereg, 7. gárdahadsereg és az önálló 27. harckocsidandár támadása először meglepte Friedrich Kirchner páncélos tábornok LVII. páncéloshadtestét. A szovjeteknek sikerült egy 15 kilométer széles hídfőt kialakítani és a Garam folyó nyugati partjától 16 kilométert előretörni. A komáromi dunai átkelők és Érsekújvár felé törő szovjet 5. gárda-harckocsihadtest és 9. gárda-gépesített hadtest páncélosai azonban hamarosan a német 8. páncélos hadosztály (14 harckocsival és rohamlöveggel), 211. népi-gránátoshadosztály, 13. páncélos hadosztály páncélvadászosztálya, a „Sachsen” géppuskás-zászlóalj, valamint a

támpontot alakítottak ki Káptalanpusztán, Párkány-Nána vasútállomásnál és Ebedipusztán, egyenként félszázadnyi erővel és támpontonként három-négy 7,5 cm-es páncéltörő ágyúval. Az összevont zászlóaljak közös parancsnoka két századdal és az ezred-közvetlen alosztályokkal Káptalanpusztától északra, az úgynevezett „Hegyfarok” keleti lejtőin helyezkedett el. E hézagos védelmi vonal jobbszárnyán egy ejtőernyős-sorozat biztosított (Godó Ferenc főhadnagy).” *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 66. Az északi védőkörlet – Kőhídyarmat-Párkány pályaudvar (sic!) közötti vasútvonal – védelmét az 1/I. ejtőernyős zászlóalj adta, Tassonyi Edömér őrnagy vezetésével. *Martin K. – Ugron I.*: Fejezetek II. i. m. 64.

⁹⁵⁴ *Huszár J.*: Honvéd i. m. 123., *Számvéber Norbert*: Konrad 3. Páncéloscsata Budapestért 1945. Paktum Nyomdaipari Társaság. Budapest 2001. <http://mek.niif.hu/05000/05069/html/> 2011. 05. 09.

⁹⁵⁵ *Számvéber N.*: Páncélosok i. m. 68.

magyar Szent László hadosztály (11 harckocsival és rohamlöveggel) egyre erősödő ellenállásába ütköztek.⁹⁵⁶

A sötétben, kedvezőtlen időjárási körülmények közepette meginduló szovjet páncélosok tehát harcászati szinten meglepték a védőket, s emiatt kezdetben gyakorlatilag semmiféle ellenállásba sem ütköztek. A harckocsi- és gépesített csapatok ezt kihasználva, a minél gyorsabb előretörés érdekében sok helyen szétbontakozás nélkül, menetből próbálták áttörni a német-magyar csapatok védelmét. A támadás elsősorban a „Szent László” hadosztály arcvonalát, valamint e seregtest és a 211. népi-gránátoshadosztály csatlakozását érte. Hajnalig a szovjet csapatok mély betörést értek el, Muzsla, valamint Ebed keleti széléig nyomultak előre, és birtokba vették a Bélától keletre húzódó „Hegyfarok” déli részét. A „Szent László” hadosztályt szétszórták, csupán az ejtőernyős zászlóalj harcolt tovább zárt kötelékben.

Tassonyi Edömér százados zászlóalja reggel 6 óráig kitartott eredeti támpontjában, annak ellenére, hogy Godó főhadnagy jobbszárnyon lerohant századából összesen 48 fő maradt. Az ejtőernyős-zászlóalj ekkor körülbelül 1 km-t visszavonult a közeli völgyig, és azt dél felől lezárta. A Bélától keletre lévő szőlődombokon kialakult, kb. 400 x 400 méteres zsákban harcoló ejtőernyősökhöz csatlakozott Pálfi százados újoncokból álló repülőlövész-zászlóalja, valamint egy aknavető kezelőszemélyzete is 42 aknagránáttal. Tassonyi Edömér százados ejtőernyősei ellentámadással Bélát visszafoglalták⁹⁵⁷ ugyan, de a déli és délnyugati irányból megindított támadások ellenében megtartani nem tudták. Ezután az ejtőernyős-zászlóaljat észak felé szorították vissza, amely hátramozgása közben – utcai harcok árán – ismét birtokba vette Libádot, ahová időközben ismét betörték a szovjetek. Délelőtt 11 órakor a szovjetek újabb rohamot indítottak az ejtőernyősök állásai ellen, de miután ez is összeomlott, aznap nem próbálkoztak újra. Libád előterében az ejtőernyős-zászlóalj parancsnokánál jelentkezett a német 211. népi gránátos hadosztály lövész-zászlóaljának egy kerékpáros-szakasza, amelyet Tassonyi százados Libádtól 400 méterre, nyugatra, az erdőszegély lezárására rendelt. A „Szent László” hadosztály ejtőernyős- és repülőlövész-zászlóaljának Libád és Béla keleti

⁹⁵⁶ Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország. II. rész: 1943-1945. Püldo Kiadó. Nagykovácsi 2009. 156. (a továbbiakban: Szabó – Számvéber: Keleti II.) 1945. január 5-ről 6-ra virradó éjszaka következett be a szovjet harckocsi támadás, Lajtos Árpád vezérkari őrnagy szerint a Hegyfarok és a Duna közti sík térségben. Huszár J.: Honvéd i. m. 123. „Január 3-án rendeltek védőállásba a Garam-tól Ny-ra kb. 2 km-re, Káptalan-puszta és attól É-ra, a műúttól Ny-ra, azzal párhuzamosan. ... Emlékezetem szerint reggel, koromsötétben, 4 óra előtt indult meg a támadás. Bárczy felrázott, azzal, hogy Godó jelentette, hogy kb. 10 hk. (harckocsik) áttörtek, a rádió kikapcsolt, a többi szd-al (századdal) nincs ök (összeköttetés)!” – HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 36. p.

⁹⁵⁷ „LVII. pc.hdt.: A Garam torkolatánál az elg. megindította várt nagy tád-át. Összefogott pc. erővel áttörve, a Szt. László ho. még alig átszervezett és feltöltésben lévő részeit szétverte és Muzslá-n keresztül Mocá-ig tört előre. Mocá-n megállították, de a saját erők hátában a községben 17 elg. pc. van. Bélá-t a Szt. László ho. egy eje. zlj-a visszafoglalta, majd a tulerővel szemben újból kiürítette. É-i irányban történő visszavonulása közben Libád-ot az elg-től megtisztította. Kőbölkut-ról indított saját ellentád. nem sikerült. Kám-Darmoty és Kéménd-i psz. az elg. kezére jutott. Ezen a területen a helyzet még tisztázatlan és súlyos harcok folynak.” HL VKF 1944 1. oszt. – tájékoztató a katonai helyzetről. 1945. I. 6.

előterében, a 250-es magassági pont (Bélai-hegy) körzetében egész éjszaka kitartó, még harcképes csoportjai ellen a szovjet 25. gárda-lövészhadtest 6. gárda légideszant-hadosztálya (Mihajil Nyikolajevics Szmirnov vezérőrnagy) 7-én reggel 7 óra 30 perc körül újabb támadást indított.⁹⁵⁸

„Az ejtőernyősök balszárnyán – Kis-Tata-pusztá körül – Kövesdy Dezső főhadnagy csökkent létszámú százada foglalt védőállást két, 500 m-el hátrább elhelyezett 7,5 cm-es páncéltörő ágyúval. A Tassonyi által ígért páncélöklökből egy darab sem jutott el hozzájuk. Középen Szakács József főhadnagy – szintén a volt I/II. zászlóaljából – helyezkedett el századával. Délre – a legkritikusabb helyre – Káptalan-pusztához Godó Ferenc főhadnagy százada kerül. Nagy Árpád aknavetőseit Tassonyi a századok mögé osztotta szét háromfelé a mintegy 5 km széles szakaszon. Az éjjélkor nyugovóra tért parancsnokot a rádióügyeletes Bárczy János százados, segédtsízt keltette fel 3 óra után, azzal, hogy Godónál tucatnyi harckocsi áttört. ... (Január 5-én) Tassonyi Edömér törzsével, egy géppuskás és egy golyószórós rajjal Libád keleten védőállásban volt. ... A hadosztály vezérkari főnöke a hadosztály vonatát összevonta az ejtőernyős ezred vonatával és 15 km-re hátra Köbölkút-Bátorkeszi területére irányította. Így az ejtőernyős zászlóalj élelem és lőszerutánpótlás nélkül maradt. Sikerült az éj folyamán Tassonyinak – egy Libádon talált német távbeszélő állomásról – a Sárkányfalván lévő német alakulattal beszélni. A készüléknél lévő német tisztnek fogalma sem volt az alárendelésükről. Tassonyi úgy tájékoztatta, hogy reggel 7 óráig tartja az állást, de egy – a szovjet tartalék beérkezése utáni – „felszámoló” támadást képtelen kivédeni. Alparancsnokaival megbeszélte, hogy az utánpótlás nélküli helyzetet feladva kisebb csoportokban, a páncélos éket megkerülve Komárom térségében gyülekeznek – hivatalos visszavonulási parancs nélkül. Az eddig nem jelentkező német parancsnokság úgymint csak feláldozná őket. Ő maga legényével és három önként jelentkezővel visszamarad, utóvédként.”⁹⁵⁹

Tassonyi százados Libádon⁹⁶⁰ egy maroknyi ejtőernyőssel fedezte a visszavonulást. Amikor a rohamozó szovjet lövészgyalogság 400 méterre megközelítette állásaikat, a hátvédet adó magyar ejtőernyősök meglepetésszerűen tüzet nyitottak, majd kisebb csoportokban – elkerülve a páncélosok járta utakat – maguk is hátra szivárogtak.⁹⁶¹

⁹⁵⁸ Számvéber N.: Páncélosok i. m. 76., 78., 85.

⁹⁵⁹ Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 73-75.

⁹⁶⁰ Libád nyugati felén, aknatűztől sebesült meg Bartos Sándor főhadnagy. Huszár J.: Honvéd i. m. 127. „A Duna-tól északra a Garam torkolatánál nagy tulerővel támadó ellenségnek sikerült nyugati irányban előretörni. Ebben a térségben váltakozó harcok folynak. E harcokban különösen kitüntette magát a Szent László hadosztály egyik ejtőernyős zászlóalja.” – HL 3250./eln. 1. vkf-1945. 50. számú hadijelentés. 1945. január 9. Január 7-én, Gután a Szent László hadosztály parancsnokság intézkedést adott ki a csapattestek gyülekeztetésére. Az ejtőernyős zászlóaljnak és az ejtőernyős újoncokból álló kb. századnyi erőnek január 8-án, Gután pihenőt rendeltek el, majd 9-én Nemesócsán, Tanyon és Bogyán át Nagymegyerre kellett vonulnia. Dr. Farkas J.: Szent I. B. i. m. 328.

⁹⁶¹ Számvéber N.: Páncélosok i. m. 76., 78., 85.

„Törzsemet tüzelőállásba rendeltem a hap. előtt, azzal a paranccsal, hogy ha az orosz gyság jön, eresszék őket rohamtávolságra és tűzrajtaütés! Kb. fél órával a támadás után bejelentkezett Godó a rádión azzal, hogy a kukoricásban lapul a tanyától ny-ra egy szakasszal, kb. 30 fővel, parancsot kért. Utasítottam, hogy tőlünk ny-ra a Libád (?) felé vezető völgyet délre zárja le, oda fogok visszavonulni a kísérő gysággal való harcérinkezés után. Előzőleg ugyancsak oda rendeltem Szakács fdgy-ot aki a középszd. szétugrasztása után pár emberrel nálam jelentkezett.”⁹⁶²

Kövesdy Dezső főhadnagy támpontját a támadók nem fedezték fel, így másnap reggelig védőállásban maradtak. A szakaszoknak kiadta a visszavonulási parancsot: kis csoportokban igyekezzenek hátra szivárogni Komárom-Ógyalla vonalába. Visszavonulás közben Kövesdy főhadnagy találkozott Szügyi Zoltán vezérőrnaggyal, aki megerősítette az intézkedés helyességét.⁹⁶³ Sikeresen, nagyobb veszteségek nélkül visszajutottak Komáromba.⁹⁶⁴

Az aknavető alakulat, Nagy Árpád főhadnagy vezetésével január 7-én hajnalban a Macskáspusztára települt a vetőállással, velük tartott a zászlóalj orvosa, dr. Farkas Ferenc⁹⁶⁵ is. A német csapatok visszavonulását látva, az alakulat szintén megindult hátra, a saját csapatokhoz. Valahol Fűrön túl éjszakáztak, miután kiléptek a gyűrűből. Godó Ferenc főhadnagynak ejtőernyőseivel Nagysuránynál sikerült délre fordulni, majd Nyékvárkonyon, Dunaszerdahelyen át a Medvei-hídon keltek át. Győrött éjszakáztak, majd Pápára mentek.⁹⁶⁶

A „Szent László” hadosztály ejtőernyős- és repülőlövész-zászlóaljának maradványai napokkal később Komárom és Guta körzetében csatlakoztak seregtestükhöz, amelyet ezután a Dunántúlra irányítottak feltöltésre.”⁹⁶⁷

Mivel az ezred súlyos veszteségeket szenvedett, újjá kellett szervezni. A hadosztály jelentős része a Csallóközben gyülekezett. Az ejtőernyősök Nagymegyeren voltak beszállásolva. A hadosztály 1945. január 14-én kezdte meg hazatelepülését a Csallóközből Pápára. Nagymegyerről délután 2 órakor indult el a zászlóalj maradványa a medvei hídon keresztül. Győrön keresztülhaladva, az éjszakát Ménfőcsanakon töltötték. Másnap délután értek Tétre, végül éjfél körül értek Pápára, a repülőtéri szállásokra.⁹⁶⁸

⁹⁶² HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 37-41. p.

⁹⁶³ Huszár J.: Honvéd i. m. 125., Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 75.

⁹⁶⁴ Szakács József főhadnagy Komáromhoz érve találkozott Kiss Zoltán századossal, akit Tassonyi százados még január 2-án visszaküldött Pápára. Kiss százados összeköttetést kívánt létesíteni Tassonyi századossal. Szakács főhadnagy vele tartott. Belefutottak egy orosz élbe. Kiss Zoltán megadta magát: Szakács főhadnagy viszont menekülni próbált, eközben lőtték le. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 75., HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 35-36. p. Huszár J.: Honvéd i. m. 125.

⁹⁶⁵ Dr. Farkas Pál orvos főhadnagy ejtőernyős orvosként szolgált a zászlóaljban, a név elírás lehet.

⁹⁶⁶ Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 75-76.

⁹⁶⁷ Számvéber N.: Páncélosok i. m. 76., 78., 85.

⁹⁶⁸ Huszár J.: Honvéd i. m. 128.

XII./15 Az ejtőernyős-ezred újjászervezése. Harcok a Dunántúlon és osztrák területeken

1945. január 1-én este a IV. SS-páncéloshadtest megindította támadását („Konrad 1” hadművelet). Céljaként a Budapest és a Vértes-hegység között lévő szovjet erők szétzilálását és megsemmisítését, valamint a körülzárt Budapesttel való kapcsolat megteremtését jelölték ki.⁹⁶⁹ A német támadás a kezdeti sikerek ellenére, keleti-délkeleti irányban csupán 28-37 km-es előrenyomulást ért el. A IV. SS-páncéloshadtest arcvonala január 6-án este még messze volt Budapeستől. Jelentős sikernek számított, hogy a német 711. gyaloghadosztály 6-án visszafoglalta Esztergomot. Január 9-én az újabb, „Konrad 2” hadművelet utasításainak megfelelően, a IV. SS-páncéloshadtest, támadásának súlypontját a balszárnyára helyezte át. Hitler azonban február 11-én leállította a támadást. A IV. SS-páncéloshadtest páncélosadosztályait ezután Székesfehérvártól délnyugatra egy újabb támadás céljából gyülekeztették.⁹⁷⁰ 21 km-re sikerült Budapestet megközelíteni, ám egy folyosó nyitva tartására – melyen keresztül a védők kijuthattak volna – már nem lett volna elegendő erő.

Január 17-ig a németek IV. SS-páncéloshadtestüket – a szovjetek megtévesztése végett Komáromon keresztül – új gyülekezési körletébe, Zirc térségébe szállították, hogy Székesfehérvártól délnyugatra próbálkozzanak meg a „Konrad 3” fedőnevű felmentő akciójukkal. A „Konrad 3” hadművelet céljaként a németek a következőket jelölték meg: előbb elérni a Dunát keleti irányban, hogy a Balaton és a Vértes között elhelyezkedő szovjet csapatokat elvágják, majd észak felé fordulva áttörni Budapest felé, hogy a budapesti védőkkel a harcászati kapcsolatot újra megteremthessék.⁹⁷¹

A IV. SS-páncéloshadtest január 18-án áttörte a szovjet védelmet, és gyors ütemben nyomult előre keleti irányban. A 3. páncélosadosztály január 19-én reggel Dunapelenkénténél elérte a Dunát. A németek ezzel 27 óra leforgása alatt kettévágták a 3. Ukrán Frontot. Január 21-én megindult a Székesfehérvár elleni német támadás. A német 1. páncélosadosztály, alárendeltségében Ney Károly SS-Sturmbannführer magyar legénységű SS-harccsoportjával, a német 23. páncélosadosztály részeinek támogatásával súlyos helység harcban 22-én reggelre visszafoglalta a várost, a Dunántúl egyik legjelentősebb közlekedési csomópontját.⁹⁷²

Január 25-ig a IV. SS-páncéloshadtest két SS-páncélosadosztálya elérte a Váli-víz mentén húzódó Adony-Baracska terepszakaszt. A többszöri irányváltásokkal tarkított német páncélos-támadásokat azonban a szovjet páncélelhárító körletek és a beérkező szovjet harckocsizó és egyéb tartalékok a térségben feltartóztatták. A németek január 25-én este még egy utolsó

⁹⁶⁹ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 153.

⁹⁷⁰ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 155-156.

⁹⁷¹ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 157.

⁹⁷² Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 158.

kísérletet tettek a Velencei-tó és a Duna között gyorsan kiépített szovjet védelmi vonal áttörésére. A 33. SS-páncélos hadosztály és az 1. páncélos hadosztály páncélozott harccsoportja Baracska és Pettend körzetéből indítottak támadást északnyugati irányban. Január 26-án a 3. Ukrán Front már nem volt képes önerőből megállítani ezt a támadást. Ha a 2. Ukrán Fronttól korábban nem kapta volna meg a nagyjából feltöltött 23. harckocsihadtestet és a 104. lövészhadtestet, a német harccsoportok, ha Budapest védőit nem is, de a szovjet bekerítés belső arcvonalát elérték volna. Január 27-én megindult a 3. Ukrán Front két nappal korábbra tervezett ellencsapása a Velencei-tótól északra és délkeletre. A január 31-én Székesfehérvár visszafoglalására indított szovjet kísérlet meglepte a németeket. A vállalkozás az újabb jelentős szovjet veszteségek árán február 5-ig csupán annyi eredménnyel járt, hogy a város elvesztése miatt aggódó német katonai vezetés páncélozott harccsoportjait a Váli-víztől és a Dunától visszavonta, hogy egy részükkel megerősítse Székesfehérvár védelmét. A várost és környékét a német-magyar csapatok ezek után megtartották.⁹⁷³

A Velencei-tó délkeleti előteréből gyorsan átcsoportosított német páncélos csapatok 1945. január 31. és február 4. között megakadályozták a 4. gárdahadsereg jobbszárnyalakulatait abban, hogy rajtaütésszerű támadásukkal Székesfehérvártól északra áttörjék a Balck-seregcsoport védelmét, visszafoglalják a kulcsfontosságú dunántúli várost, és bekerítéssel fenyegezzék a Balaton és a Velencei-tó között harcolva visszavonuló német-magyar csapatokat.⁹⁷⁴

A Székesfehérvár körül kialakult harcokban a szovjet hadseregek csaknem teljes harckocsi-állományukat elveszítették. Február 11-én emiatt kényszerültek védelembe, még jóval azelőtt, hogy a korábbi, január 17-i arcvonalat elérték volna. A 3. Ukrán Front az eredeti helyzetet nem tudta visszaállítani. Február 12-15. között a Sárvíz-csatorna és a Balaton között már csak helyi jelentőségű harcok folytak, amelyben a német III. páncélos hadtest páncélozott harccsoportjai felszámolták a szovjetek elszigetelt csoportjait a megszilárduló német-magyar arcvonal mögött. A csaknem egy hónapos harmadik székesfehérvári páncélos csata február 15-én véget ért.⁹⁷⁵

1945. január és február folyamán, a Dunántúlon a 20., 25., 23. gyaloghadosztályokon és az 1. huszárhadosztályon kívül a 2. páncélos hadosztály általában Zámoly területén hajtott végre kisebb ellenlökéseket, az Ipoly-Garam térségében súlyos veszteségeket szenvedett Szent László hadosztály Pápa térségében csoportosult, a 27. gyalog- és a 9. határvédelem-hadosztály pedig szintén az arcvonal mögött, a Csallóközben várt állományának feltöltésére.

⁹⁷³ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 159.

⁹⁷⁴ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 159-160.

⁹⁷⁵ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 160.

Február 16-ától a Dunántúlon hadműveleti szünet állt be. A harcok után a Margit-állás Székesfehérvár és a Balaton között visszafoglalt szakasza a németek birtokában maradt.⁹⁷⁶

A Pápan és térségében elhelyezett Szent László hadosztály ejtőernyős-ezredét ismét két zászlóaljjal állították fel és ejtőernyős-vadászezred elnevezést kapott.

„Január 10-ike körül nekiláttunk a két zlj-as ezred felállításának. Maroknyi „öreg ejtőernyős” maradt meg, de volt elég tapasztalt tisztünk, akikre számítani lehetett. Ugron szds. sebesülése után bevonult és átvette az első zlj-at, míg a II. zlj-at Makray szds vette át, aki az eredeti ejtőernyős kiképzőkeretben szolgált és Bertalan lezuhanása után ment el az egyetemre, mérnökkari tisztnek, de a háborús „végszükség” miatt visszahelyezték eredeti, eje. csapattestéhez.”⁹⁷⁷

Pápa, 1945. január 25.:

Ezredparancsok: Tassonyi Edömér őrnagy⁹⁷⁸

I. zászlóalj, parancsok: Ugron István százados (sebesülésből felépült)

Századparancsnokok: Godó Ferenc főhadnagy

Lassu András hadnagy

Nagy Árpád főhadnagy

Porvay István hadnagy

Remete Imre főhadnagy.

II. zászlóalj, parancsnok: vitéz Makray Ferenc százados (visszahelyezve a Műegyetemről az ejtőernyős csapathoz)

Századparancsnokok:

Kovács Ferenc főhadnagy

Kövesdy Dezső főhadnagy

Lazáry György főhadnagy

Platthy Győző főhadnagy.

Bárczy János százados a hadosztály parancsnoksághoz került.

Ugron István százados a sebesüléséből felgyógyulva visszatért, a második zászlóaljat Makray százados vette át.

Ugron István százados az I. zászlóalj hadrendjét a következőképp adja meg:

Zászlóaljtörzs

3 lövész század, egyenként 3 szakasz, 3 raj, 10 fő, 1 golyószóró

1 géppuskás század 6 rajjal

⁹⁷⁶ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 161.

⁹⁷⁷ HL Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjteménye, 3413. sz., Tassonyi Edömér: Kritika – Zuhanóugrás, 42. p.

⁹⁷⁸ Godó Ferenc főhadnagy, Lassu András hadnagy, Porvay István hadnagy és Bárczy János százados személyi gyűjtője nem lelhető fel. A többi tisztról a 19. sz. táblázatban található adatok.

1 nehézfegyverszárad: 4 db 8 cm aknavető és 2 db 7,5 cm-es páncéltörő ágyú

1 páncélromboló szakasz: 4 páncélrém, páncélöklök, a szakasz árkász kiképzésű

1 hir.szakasz 6 R-3 és 6 gyalogos távbeszélő állomáscsoport.

1 fogatolt vonatoszlop: 20 országos jármű⁹⁷⁹

Újabb adatok szerint – miközben a Szent László hadosztály feltöltés alatt volt Pápa körzetében – az I/I. ejtőernyős-zászlóaljzat bevetették 1945. február elején. Február 8-án, a 69. páncélvadász-osztály hat StuG III. rohamlövegét (parancsnok: Georg Bose hadnagy) a Szent László hadosztály „*egyik ejtőernyős zászlóaljának*” arcvonal-szakaszára vezényelték, ahol az ejtőernyősök még Mány település nyugati szélétől nem messze tartották állásaikat. Az állások elfoglalása után, Bose hadnagy a HKL-t (Hauptkampflinie: főharcvonal) felkereste, ahol „*a Szent László hadosztály egy ejtőernyős őrnagya szívélyesen üdvözölt, tisztjeivel együtt*”.⁹⁸⁰ Délután szovjet támadás érte az állást, mely során sikerült hét páncélost, közöttük egy „IS-2” típusút, kilőni.⁹⁸¹

Február 21-én az I. ejtőernyős-zászlóaljzat gyakorlatra helyezték ki Bakonyszűcsre, Bakonykoppányra és Fenyőfőre. A kivonulás során a nagyimóti vasútállomásnál tűzharccal (vaktölténnyel) gyakorolták az állomásépület bevetését. Koppányban és Szűcsön történt a beszállásolás, a nehézfegyverszárad Fenyőfőre került.⁹⁸²

„Itt igazi harcszerű kiképzésre került sor. A katonák délelőtt-délután kint voltak a terepen, hol raj-, hol szakaszkötelékben gyakorlatoztak. A bakonyszűcsi szőlőhegyen a kis présházak kettős sora igen alkalmasnak bizonyult az utcai harc fortélyainak bemutatására. Sokat gyakorolták a közelharcot, a szuronnyal történő dőfést is.

*A kiképzést március első hetében nagyszabású lövészet egészítette ki. Forgószínpadszerűen minden katona lőtt puskával, géppuskával, géppisztollyal. Az önként jelentkezők kipróbálhatták a páncélöklöt is. Gyakorolták a robbantást, a közeli robbanás hatásának elviselését acélsisakban. A kézigránát-dobással kapcsolatban folyt az eldobás utáni belerohanás gyakorlása. A 2. századnál Remete Imre főhadnagy nem volt megelégedve az eredményekkel. Itt a lövészetet megismételték.”*⁹⁸³

1945 februárjában a nyugat-magyarországi hadszíntéren a német hadvezetés a Dunántúl keleti részét és Budapestet megszálló szovjet 3. Ukrán Front ellen nagyméretű támadást tervezett.

⁹⁷⁹ Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 85-86., Huszár J.: Honvéd i. m. 130., valamint szintén a Martin tanulmányt felhasználva, Dr. Farkas Jenő: A Szent László Hadosztály Katonái írták... II. (Jegyzet). Szerzői kiadás. 2005. 51.

⁹⁸⁰ A Georg Bose hadnagy által említett ejtőernyős őrnagy Tassonyi Edömér őrnagy, ezredparancsnok lehetett. Georg Bose: „Ob's stürmt, oder schneit ...”! Mit meinem Sturmgeschütz im Einsatz. Erinnerungen Teil 2. Überarbeitete Auflage 2005. Selbstverlag Einhausen. 235-239.

⁹⁸¹ A kilőtt „IS-2” páncélosról a helybéliek készítettek fényképet. <http://csabdifotok.oldtib.hu/19450000-utca.html> 2011. 12. 27.

⁹⁸² Huszár J.: Honvéd i. m. 133., Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 88.

⁹⁸³ Huszár J.: Honvéd i. m. 133-134.

Ennek célja a Dunántúlon lévő nyersanyagforrások (kőolaj, bauxit, mangán), valamint a szovjetek további nyugati irányú előretörésének megakadályozása volt. Mindezt egy offenzíva keretében akarták elérni, hogy a német-magyar csapatok a Duna nyugati partján tartott nagy kiterjedésű szovjet hídfőt felszámolják, a Velencei-tó keleti előtere és a Dráva torkolata között előrenyomulnak a Duna vonalára, majd Dunapelenténél, Dunaföldvárnál és Bajánál hídfőket foglalnak el. A hadműveleti terv a „Frühlingserwachen” (Tavaszi ébredés) fedőnevet kapta.

A támadás súlyponti csoportosítása a 6. (SS-) páncélos hadsereg lett. A 6. (SS-) páncélos hadsereg a 3. Ukrán Front védelmének kettévágása céljából a főcsapását Dunapelente, Dunaföldvár és Szekszárd irányában mérte volna. A Balaton és a Velencei-tó között felvonuló német páncélos hadsereg jobbszárnyát a 3. és 4. lovashadosztállyal, valamint a magyar 25. gyaloghadosztály felével és a szintén magyar 20. rohamtüzérszázaddal az I. lovashadtestet biztosította. Középen a Sió-csatornán való átkelés céljából az I. SS-páncélos hadtest alárendeltségébe tartozó 1. SS- és 12. SS-páncélos hadosztályok a Sárvíz-csatoránál nyugatra indítottak támadást. A hadtest alárendeltségében volt a magyar 25. gyaloghadosztály másik fele is. A balszárnyat a II. SS-páncélos hadtest 2. SS- és 9. SS-páncélos hadosztálya, valamint a 23. páncélos- és 44. Hoch und Deutschmeister birodalmi gránátoshadosztálya fedezte volna, és előrenyomulását Dunaföldvár felé határozták meg. A hadtest SS-csapatának zöme azonban a támadás megkezdéséig nem érkezett be.

A Velencei-tótól délre Balck páncélos tábornok 6. hadseregének III. páncélos hadteste, benne az 1. és 3. páncélos-, s a 356. gyaloghadosztállyal, illetve az 509. nehézpáncélos-osztállyal mintegy 121 bevethető, ebből 32 Tiger B harckocsival, vadászpáncélossal és rohamlöveggel keleti irányban, a Váli-víz felé támadott volna. A hadsereg többi hadosztálya – beleértve a IV. SS-páncélos hadtest erőit is – a Velencei-tó és a Duna között védelemben maradt.

A Balaton és a Dráva között a 2. páncélos hadsereg (Angelis tábornok) LXVIII. hadteste az SS 13. hegyihadosztályával, a 71. gyaloghadosztállyal, az 1. népi-hegyihadosztállyal, a 16. Reichsführer SS SS-páncélgránátos-hadosztállyal, a 191. rohamlöveg dandárral, a 261. rohamtüzérszázaddal, az 1222. páncélvadász-századdal és két páncélvonattal, XXII. hegyihadteste pedig a 118. vadász hadosztállyal, a 92. gépkocsizó páncélgránátos-dandárral és egy páncélvonattal Nagybajom körzetéből, a Kutas-Nagyatád terepszakasról készült fel az „Eisbrecher” (Jégtörő) hadművelet végrehajtására, vagyis a Kaposvár és Szekszárd felé való előrenyomulásra.

A hadseregnek a Drávától délre harcoló német E Hadseregcsoport (Alexander Löhr vezérezredes) LXXXI. Különleges hadtestével, benne a 967. erőd-dandárral, a 104. vadász-, 297. gyaloghadosztállyal, az 5. és 18. SS-rendőrezredből álló Fischer hadosztállyal és a

Luftwaffe 11. tábori hadosztályával kellett együttműködnie a Szaporca és Babocsa közötti szovjet-bolgár erők megsemmisítésében. A LXXXXI. hadtest a „Waldteufel” (Erdei Ördög) fedőnevű hadművelet keretében Mohács felé támadott volna, miután Alsó-Miholjác és Valpó körzetében átkelt a Dráván.

A szovjet 2. és 3. Ukrán Front február 17-én parancsot kapott, hogy készüljön fel a bécsi hadászati támadó hadművelet végrehajtására, amelynek megindulását március 15-ére időzítették. Időközben azonban a garami hídfő elleni német támadáskor a szovjet felderítés felfigyelt a 6. (SS-) páncéloshadereg két SS-páncéloshadosztályának jelenlétére, és a Dunántúlon is jelentős erőösszpontosítást észlelt.

Február 20-án Tolbuhin marsall, a 3. Ukrán Front parancsnoka elrendelte, hogy a front csapatai az előzőleg elkészített védelmi terepszakaszokon tartóztassák és morzsolják fel a támadók erejét, majd a német csapásmérő csoportosítás végső megsemmisítésére és sikernek a bécsi irányba való kifejlesztése céljából menjenek át támadásba. A védelmet március 3-ig kellett kiépíteni.

A szovjet front kétlépcsős hadműveleti védelmet épített ki. Az első lépcsőben helyezkedett el a 4. gárdahadsereg, a 26. és 57. összefegyvernemi hadsereg, valamint a bolgár 1. hadsereg. A második lépcsőben a 27. hadsereg készült fel a védelemre. A 4. gárdahadsereg (N. D. Zahvatajev altábornagy) 20., 21. és 31. gárda-lövészhadteste, valamint 1. gárda-megerődített körlete a Gánt-Zámoly-Agárd-Seregélyes (utóbbi kizárva) terepszakaszon, 39 km szélességben és 30 km mélységben kétlépcsős védelmet épített ki. Az első lépcsőben két lövészhadtest és egy megerődített körlet, a második lépcsőben három lövészhadosztály helyezkedett el.⁹⁸⁴

A második világháború utolsó nagyobb német támadó hadművelete 1945. március 6-ára virradó éjszaka az E Hadseregcsoport LXXXXI. hadtestének támadásával indult, amely tüzérségi előkészítés nélkül Alsó-Miholjác és Valpó körzetében kierőszakolta az átkelést a Dráván. A német támadás azonban a következő napokban veszített lendületéből, a bolgár erők megszilárdították védelmüket.⁹⁸⁵

A „Frühlingserwachen” hadművelet március 6-án reggel 4 óra 30 perckor vette kezdetét. A német 6. (SS-) páncéloshadereg és a 6. tábori hadsereg III. páncéloshadteste mindössze 30 perces tüzérségi előkészítés után lendült támadásba. A föcsapás Alsótarnóca és Seregélyes között a szovjet 26. hadsereg 30. lövészhadtestét érte. Seregélyes irányában a 44. birodalmi gránátoshadosztály és a 356. gyaloghadosztály a 23. és 1. páncélosadosztály, valamint az

⁹⁸⁴ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 171-172.

⁹⁸⁵ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 172.

509. nehézpáncélos-osztály mintegy 100 páncélosának támogatásával egy-másfél km-t szorította vissza a szovjet csapatokat.⁹⁸⁶

Tolbuhin marsall a Velencei-tó és a Sárvíz-csatorna közötti védelmet a 27. hadseregére bízta. A 30. lövészhadtest és a 33. lövészhadtest 206. lövészadosztálya a 27. hadsereg alárendeltségébe került. Az itteni védelmet a 207. önjáró tüzérdandár 63 SZU-100 páncélosával, az 1. gárda-gépesítetthadtesttel, valamint a 18. és 23. harcokocsihadtest erőivel erősítették meg. A 26. hadseregnek a Sárvíz-csatorna és a Balaton közötti arcvonalat kellett védenie. Alárendeltségébe utalták a 33. lövészhadtestet, amely a Sió-csatorna és a Kapos déli partján felváltotta az 5. gárda-lovashadtestet. Utóbbi hadtest ezután Pálfa, Vajta és Bikács körzetében összpontosult. A Cece és Simontornya közötti védelmet a 209. önjáró tüzérdandár SZU-100 önjáró lövegeivel, egy harcokocsiezreddel és két páncéltörő tüzérezreddel erősítették meg. A 3. Ukrán Front védelme ugyan megszilárdult, de a csapatok jelentős veszteségeket szenvedtek. Mivel a front csaknem minden tartalékát bevetette, Tolbuhin marsall azon kéréssel fordult a Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállásához, hogy bevetesse a pihent és feltöltött 9. gárdahadsereget, amely március 8-án került a front állományába. A bécsi támadásra tartalékolt hadsereg bevetésére a 3. Ukrán Front parancsnoka nem kapott engedélyt.⁹⁸⁷

A harcászati meglepetés hiánya, az erősen felázott talaj, az elégtelen tüzérségi lőszerkészlet, a légi fölény nélkülözése és a szovjet 3. Ukrán Front csapatainak kiválóan megszervezett, mélyen tagolt védelme mind közrejátszott abban, hogy a 6. (SS-) páncéloshadsereg 1945. március 16-án, a szovjetek bécsi támadó hadműveletének megindulásakor még igencsak távol állt kitűzött céljától, a Dunától. Arcvonala ekkor Gárdony, Szabolcs-tanyától nyugatra, Seregélyestől keletre, Sárosdtól nyugatra, Henrik-major, Sárkeresztúrtól északra, Hatvanpuszta, Simontornya, Mezőkomárom és a Balaton között húzódott. A 6. (SS-) páncéloshadsereg egységei a Sárvíz-csatornától nyugatra mindössze 30 kilométer mélyen törtek be a 3. Ukrán Front védelmébe.⁹⁸⁸

A szovjet főparancsnokság még a német offenzíva idején, március 9-én meghatározta a 3. Ukrán Front és a 2. Ukrán Front balszárnya, vagyis a 46. hadsereg számára a bécsi támadó hadművelet során megvalósítandó feladatokat. A hadművelet célja a német Dél Hadseregcsoport szétverése, Magyarország teljes területének birtokbavétele, előrenyomulás Szlovákiában, és Bécs körzetének elfoglalása volt. A hadműveleti terv szerint a szovjet csapatok három összefegyvernemi és egy harcokocsihadsereggel, két légi hadsereg támogatása mellett, Székesfehérvár körzetében áttörik a 6. tábori hadsereg német-magyar erőinek

⁹⁸⁶ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 174.

⁹⁸⁷ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 176.

⁹⁸⁸ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 178.

védelmét, majd bekerítik és megsemmisítik a Duna és a Balaton között elhelyezkedő 6. (SS-) páncélos hadsereget. A továbbiakban a két front erői kifejlesztik támadásukat Bécs irányában, valamint Szlovákia területén.

Tolbuhin marsall, a 3. Ukrán Front parancsnoka azt tervezte, hogy frontjának jobbszárny-csapatáival Veszprém irányában mérje a főcsapást. A 9. gárda- és 4. gárdahadsereg erői, összesen 18 lövészhadosztállyal, 197 harckocsival és önjáró löveggel, valamint 3900 löveg és aknavetővel áttörik a német-magyar csapatok védelmét, majd nyugati-délnyugati irányú támadásukkal bekerítik, és a Polgárdi irányában támadó 27. és 26. hadseregekkel közösen Székesfehérvártól délre és délnyugatra megsemmisítik a 6. (SS-) páncélos hadsereget és a 6. tábori hadsereg részeit. Ezt követően a két gárdahadsereg főerőivel Pápa és Sopron irányában mérje a főcsapást, erőik egy részével viszont Szombathely és Zalaegerszeg felé is támadnak, hogy észak felől átkarolják a német 2. páncélos hadsereg Balaton és a Dráva között védekező csapatait. A front balszárnyának csapatai, a szovjet 57. és a bolgár 1. hadsereg azt a feladatot kapták, hogy a Balatontól délre zúzzák szét a 2. páncélos hadsereg védelmét, és vegyék birtokba Nagykanizsa körzetét. A front tartalékában Siófok körzetében 2 páncélosával az 5. gárda-lovashadtest helyezkedett el. Március 16-án a front megkapta a 6. gárda-harckocsihadsereget is, amely ekkor 304 harckocsival és 119 önjáró löveggel rendelkezett. Ezzel együtt a 3. Ukrán Front a hadművelet végrehajtására 42 lövész-, négy légideszant- és három lovashadosztályt, három harckocsi-, két gépesített-hadtestet, egy gépesített-dandárt, három önjáró tüzérdandárt, egy megerősített körletet, egy légi hadsereget és 1012 páncélost összpontosított.⁹⁸⁹

Az I. ejtőernyős-zászlóalj március 13-án riadóztatták. 19-én Fenyőfőről átköltözött Bakonyszűcsre a nehézfegyverszárad géppuskás részlege is. Március 20-án⁹⁹⁰ a zászlóalj Ugod-Tapolcafő-Bakonyjákó útvonalon keresztül Farkasgyepűre vonult. A parancsnokság a zászlóalj zavartalan menetelése érdekében, a törzsszázadot erdei utakon vonlattatta Bakonyszűcsről Csehbányán át párhuzamosan a Tapolcafőn, Bakonyjákón, Farkasgyepűn keresztül vezető főútvonallal, így biztosítva az egységet a kelet felől esetleg beszivárgó szovjet felderítők váratlan támadása ellen.⁹⁹¹

„III. 18. riadókézsültség

III. 19. Menetintézkedés Tassonyi őrgy. epk.-tól szóban.

III. 20. Menet Ugod, Tevel, Tapolcafő, Farkasgyepű. Összlétszám kb. 1000 fő (Grabenstarke 800)

⁹⁸⁹ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 178-179.

⁹⁹⁰ Az ejtőernyős ezred harcértéke 1945. március 20-án, amikor a II. hadtest parancsnokságnak rendelték alá, összesen 800 puská, 29 golyószóró, 12 géppisztoly, 3 gránátvető, 8 aknavető, 3 páncéltörő ágyú volt. Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 52.

⁹⁹¹ Huszár J.: Honvéd i. m. 135.

III. 21. Tovább menet Városlőd, Szentgál.⁹⁹² Itt éjszakáztunk.⁹⁹³ Március 22-én a zászlóalj nagyobb része erdei utakon Nemesvámosra tartott.⁹⁹⁴ A 2. század és a géppuskás század visszatért a műútra, ott vonult Veszprém felé.⁹⁹⁵

„Feladat: Nemesvámosra menetelni, ott reteszállás Veszprém irányában. Szentgálról műúton nem tudtunk tovább előrejutni a visszaözönlő német és magyar alakulatok, illetve tömegek miatt. Így az útvonal egy erdei út, Szentgál-Ökörszeg-Őrszeg-Nemesvámos. Ott közelbiztosítás és pihenő.”⁹⁹⁶

Március 23-án reggel az I. zászlóalj 1. és 3. százada, valamint a géppuskás és nehézfegyverszázad Nemesvámos Veszprém felőli oldalán, a Tapolca felé vezető úttól délre beásta magát. A tartalékot a 2. század képezte, Remete Imre főhadnagy parancsnoksága alatt. Ennek a századnak a szakaszai a faluban, a házaknál voltak elhelyezve.⁹⁹⁷

Az arcvonal elé Veszprémhez közel egy magaslatra Porvay István hadnagyot rendelte a zászlóaljparancsnok egy géppuskás szakasszal. „Védőállásba megyünk a veszprémi műúttól a Balaton felé a falu szélétől 100-200 m-re. Szárnyak szabadok. Előretolt állásban egy szakasz kb. 1,5 km-re előre egy kis magaslaton. Ők. (összeköttetés) rádió, a falu mögötti magaslaton levő erdőszegélyen a 3. szd. is beássa magát. Zlj. pság. a faluban. Segélyhely az erdőben. Az elg. Veszprémet elfoglalta, s várható hogy súllyal Graz felé, részekkel Keszthely felé nyomul.”⁹⁹⁸ Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd emlékezete szerint március 23-án a tartalék század még a faluban volt, csak másnap, a szovjet támadás megindulása után vonult fel a falu mögötti dombperemre, s ásta be magát védelemre. Tartalékban nem a 3. század volt, hanem a 2. Az 1. és 3. század a falu előtti védőállásokban helyezkedett el.⁹⁹⁹

„minthogy a szovjet¹⁰⁰⁰ III. 23-án elfoglalta Veszprémet, és tovább tört előre Ny felé a gráci műúton, a pánikszerűen visszaözönlő német páncélos hadosztályok a Veszprém-Tapolca-i

⁹⁹² Március 20-án éjszakáztak Városlőd-Szentgálban. *Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 88.*

⁹⁹³ *Huszár J.: Honvéd i. m. 136., A Szent László hadosztály parancsnoksága 1945. március 18-án kiadott parancsa szerint március 20-án 00 órára a menetkészültséget el kellett érnie az ejtőernyős alakulatoknak: „a) 1. eje. vad. e. pság., eje. törzsszd. és I. vad. zlj. (Pápa, Szücs)”. A március 22-én kelt intézkedésben már reálisabban megfogalmazott feladatok találhatók: az ejtőernyős csoportnak Nemesvámoson kellett védelembe húzódnia. *Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 95-96.**

⁹⁹⁴ A zászlóaljat március 22-én Nemesvámos körzetében a 9. SS „Hohenstaufen” páncélos hadosztálynak rendelték alá. *Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 73.*

⁹⁹⁵ *Huszár J.: Honvéd i. m. 136.*

⁹⁹⁶ *Huszár J.: Honvéd i. m. 137.*

⁹⁹⁷ Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd személyes emlékei. *Huszár J.: Honvéd i. m. 136.*

⁹⁹⁸ *Huszár J.: Honvéd i. m. 138.*

⁹⁹⁹ Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd személyes emlékei. *Huszár J.: Honvéd i. m. 139.*

¹⁰⁰⁰ A 3. Ukrán Frontot a 4. és 9. gárda-hadsereg, 6. gárda-harcoksihadsereg, 26., 27. és 57. hadsereg alkotta. Német részről a 2. páncélos hadsereg védekezett. *Ungváry i. m. 468.*

műútra terelődtek. Ezen fekszik Nemesvámos község. Saját biztonsága érdekében az eje. védőállást foglalt az erdőszélen.”¹⁰⁰¹

„III. 24. Délidőben balra tőlünk a műúton megjelenik a Viking páncélgránátos hadosztályhoz tartozó páncélgépkocsikon szállított gránátos gyalogság 10-15 pc. gk.-ja. Velünk egyvonalban állásba mennek. Kapcsolat velük felvéve. Ugyanakkor az előretolt állásom tüzet nyit, majd bevonul veszteség nélkül századához. Az elg. is megjelenik, a terepen mélységben tagozott csatárlánc, hátra rendelem az első vonalbeli századokat, mert az orosz páncélosok az őket kísérő gyalogsággal a hátukba jutnának. Megkapaszkodunk [...] peremvonalon, majd gyülekező a segélyhelynél. Innen rendezetten – Kishidegkút D-re. Ott kapok további eligazítást Tassonyitól.”¹⁰⁰²

Hidegkúton este a falutól nyugatra elterülő erdő szélén ásta be magát a zászlóalj. Március 25-én elindultak nyugati irányba. Estefelé értek Vigánt térségébe, ahol reteszállásba mentek az út két oldalán.¹⁰⁰³

„III. 25. Az éjszaka csendben telt el. Zlj. zöm pihent. Elg. részéről járőrtevékenység. reggel feladat: /Tassonyitól szóban/: az eje. zlj-t vonjam vissza Vigant K. erdőszélre, ott védelem a Nagyvárszony felé eső út két oldalán. [...] Elg. járőrökkel harcérintkezésben megtörtént az állásfelvétel. Zlj. pság. Viganton egy majorban. Háp. az erdőszélen.

Ismét megjelent két német szds. mint összekötőtiszt, és figyelték tevékenységünket. Állítólag tőlünk É-ra Viking páncélgránátos hadosztály volt, de nem láttam őket, mindkét szárnyam szabad volt. Az elg. részéről csak járőrtevékenység volt, szervezett támadást nem kaptunk. Így telt el az éjszaka is.”¹⁰⁰⁴

„A visszavonulás simán sikerült, és minden baj nélkül értük el a hátunk mögött fekvő Vigant-Petend¹⁰⁰⁵ községbe. [...] Az én sejtésem vált valóra: bekerítettek, és az egyetlen kivezető út a Tapolca felé vezető országúton.”¹⁰⁰⁶

Tapolca felé menetelve Diszelnél pihenőt tartottak. „Erős menet után késő délután értük el Tapolcát. [...] Tapolcát pár km-re elhagyva, egy kis erdőben letáboroztunk.”¹⁰⁰⁷

„III. 27. Menet. Bigelle-erdőből Zalaszántóra. Itt biztosítás É-felé – Hidegkút.”¹⁰⁰⁸

„Reggel – III. hó 27-én – gyors továbbmenet. Óriási a forgalom, sok a torlódás a Lesencetomaj felé vezető műúton.”¹⁰⁰⁹

¹⁰⁰¹ Huszár J.: Honvéd i. m. 139.

¹⁰⁰² Huszár J.: Honvéd i. m. 141.

¹⁰⁰³ Nagy Árpád főhadnagy írása szerint: „Hidegkúton nyomát sem találtuk a vonatnak. Hosszabb huzavona után átmentünk a község túlsó oldalára és megkezdtük a beásást.” Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 99.

¹⁰⁰⁴ Huszár J.: Honvéd i. m. 143.

¹⁰⁰⁵ Vigántpetend.

¹⁰⁰⁶ Huszár J.: Honvéd i. m. 143.

¹⁰⁰⁷ Huszár J.: Honvéd i. m. 144.

¹⁰⁰⁸ Huszár J.: Honvéd i. m. 144.

„III. 28. Reggel látom Hidegkút mjr-ból, hogy az elg. birtokba vette Sümeget, és Türje irányában zárt gk. oszlopok menetelnek. További biztosításra egy-egy szakaszt kiküldtem a Kovácsi-hegyre tőlem Ny-ra. Bárczy szds. a ho. törzstől tájékoztat, hogy az arcvonal Badacsonytomaj, Tapolca, Sümeg, mi egy zsák aljában vagyunk, a ho. vkf. lelépett. [...] Délelőtt befut Tassonyi, közli, a Szt. László ho. partot vált a Zala folyón, s a következő védelmi vonal az országhatáron túl.”¹⁰¹⁰

Tassonyi őrnagy, Ugron százados mintegy 28 főből álló csapattal visszamaradtak és átjutottak az arcvonalon.¹⁰¹¹ Az 1. és 3. századból is többen kiléptek. A parancsnokságot Remete Imre főhadnagy vette át, aki a megfogyatkozott zászlóalj elindította nyugat felé. Vindornyafok előtt az esti órákban az alakulat beásta magát. Március 29-én szovjet támadást kaptak. Utóvéd fedezete mellett vonultak vissza Kehida irányába. Almásházán történt meg az alakulat gyülekeztetése.¹⁰¹² 1945. március 29-én, a Vindornyafokon védekező ejtőernyős csoportot átkarolták a szovjet erők, ezzel megakadályozva a Kustányi-hídon való partváltásukat. A súlyos harcokban az ejtőernyős csoport megmaradt részei újabb veszteségeket szenvedtek. A megmaradt ejtőernyősöket Almásházán sikerült gyülekeztetni. Itt Remete főhadnagy, zászlóaljparancsok felszólította a legénységet a harcok folytatására, vagy a kilépésre. A katonák kb. 20%-a morzsolódott le.¹⁰¹³ Április 29-én Tóth Zsigmond ejtőernyős főhadnagyot a repülő lövészezred nehézfegyverszárad parancsnokává nevezték ki.¹⁰¹⁴

¹⁰⁰⁹ Huszár J.: Honvéd i. m. 144.

¹⁰¹⁰ Huszár J.: Honvéd i. m. 145., Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 105.

¹⁰¹¹ Tassonyi őrnagy Ugron István százados és Godó Ferenc főhadnagy, valamint 5 tiszthelyettes és 20 tisztes utóvédként visszamaradt, majd áttörve a bekerítést Hidegkút keleti részénél lévő erdőbe vette be magát. Uzsamajor-Nyirádi erdő-Taliándörög-Kabhegy-Urkut-Ajka térségén át az Ugod-Bakonybél közötti erdőbe húzódtak. Itt 1945. április 9-éig tartózkodtak, majd fegyvereiket elásva hazatértek. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 105.

¹⁰¹² Huszár J.: Honvéd i. m. 146. 1945. III. 28-án Tassonyi őrnagy harccsoportja a Sümeg-zalaszántói utat védte. A német védelem visszahúzóásával – a 3. német lovas hadosztály egy ezrede – emiatt az ejtőernyős zászlóalj Ugron István százados parancsnoksága alatt bekerítésben védekezik, ám a túlerő visszanyomja. A kitörő ejtőernyősöket az ellenség éjjel Vindornyalakon ismét átkarolja. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 104., majd 2 oldallal később Nagy Árpád főhadnagy összefoglalását idézi: „Az ejtőernyős csoport Vindornyalak és Cserhát-major területén kb. ezrednyi erejű pc-okkal megerősített, sokszoros túlerőben lévő elg. tád-át felfogta és ezzel lehetővé tette, hogy a né. lov. hdt. Seregtestei a Keszthely, Karmacs, Kustányi hídfőben tervszerűen visszavonulhassanak, majd a partváltást a Zalán, a Kustány-i hídon végrehajtsák. 28-ról 29-re hajló éjjel az eje. csop. Az elg-ről levált, míg a tart. u., valamint a gr. zlj. és rep. löv. zlj. elg-es behatás nélkül a Kustány-i híd biztosítására előretolt védőállást foglalt.” Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 106. 1945. március 30-án, a 6. német hadsereg vezérkari főnöke – Hermann Balck páncélos tábornok – írásbeli parancsot adott ki, melyben megvádolta a Szent László hadosztályt, hogy átállt az oroszokhoz és harcot kezdett a németek ellen. Elrendelte, hogy a 6. hadsereg sávjában lévő magyar csapatok lefegyverzését, fegyverzetük, lőszerük és gépjárműveik németek számára történő átadását. Az alaptalan vádról és a német magas rangú parancsnokok Szent László hadosztályt támogató állásfoglalásáról részletesen I.: Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 108-113., Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 144-146., rövidebben: Huszár J.: Honvéd i. m. 152-153.

¹⁰¹³ Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 106. Porvay István hadnagy beszámolt arról, hogy Remete István főhadnagy parancsának kihirdetése után a zlj. kb. 20%-a távozott. Huszár J.: Honvéd i. m. 144.

¹⁰¹⁴ Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 131.

A II. zászlóalj¹⁰¹⁵ március 19-én Pápa város védelmét látta el. „*Március 18-án elrendelték a páncélos-riadót, s az 1./II. eje. zlj. megszállta a kijelölt védőállást. A zlj. itt maradt egészen március 25-ig. Március 18-a és 25-e között egy este bombázták Pápát. Március 25-én egész nap német csapatok vonultak vissza Pápán keresztül. Késő délután minden mozgás megszűnt. Tudtuk, hogy a következő lépés az oroszok bevonulása, ill. támadása lesz. Besötétedéskor a századok a zlj. pk. parancsára visszavonultak, s egy megadott ponton gyülekeztek. Innen menetoszlopban irány Vág.*”¹⁰¹⁶ Március 26-án Rába mentén kiépített Zsuzsanna-vonalban volt a zászlóalj védőállásban, másnap már a nyugati határ felé menetelt. A határt Búcsúnál lépték át. Burgerland területére mintegy 600 fő ért át. A zászlóalj másik része a Celldömölk-Szombathely felé vezető úton vonult vissza. Kállay Tibor hadnagy, a nehézfegyverszázad parancsnoka szerint Sárvár környékén keresztül, Kőszeg felé kitérve értek a határ mellé.¹⁰¹⁷ Március 25-ig a 2. és 3. Ukrán Front csapatai áttörték a Duna és a Balaton között a Dél Hadseregcsoport védelmét, átkeltek a Vértes és a Bakony vonulatain, és mintegy 120 km-t nyomultak előre. Március 26-án a szovjet csapatok megkezdték a visszavonuló német-magyar csapatok üldözését. Aznap a 9. gárdahadsereg és a 6. gárda-harckocsihadsereg részei elfoglalták Pápát és Devecsert.

Mivel a 3. Ukrán Front jobbszárny-csapatai a német 2. páncéloshadsereg és a Drávától délre harcoló E Hadseregcsoport csapatait bekerítéssel fenyegették, azok március 28-án megkezdték a visszavonulást nyugati-északnyugati irányban. Március 29-én a 3. Ukrán Front balszárnyán harcoló szovjet 57. és bolgár 1. hadsereg is támadást indított. Az 57. hadsereg 64. és 133. lövészhadtestével Kutas irányában nyomult előre, s március 30-án a szovjet csapatok megközelítették Nagykanizsát. A 32. gárda-gépesítettdandár ugyanakkor Iharosberényben utcai harcokat vívott. A bolgár csapatok támadásuk második napján elérték a Berzence-Vízvár terepszakaszt. Április 1-jén a szovjet 57. hadsereg, az 5. gárda-lovashadtest és a bolgár 1. hadsereg csapatai birtokba vették a magyarországi olajkitermelés központját, Nagykanizsát. Az 5. gárda-lovashadtest csapatai a nehezen járható terepen egyetlen nap alatt 70 km-t tettek meg.

Március végén a 2. és 3. Ukrán Front erői mintegy 300 km szélességben folytatták támadásukat, Zólyomtól a Dráváig. A magyar honvédek zöme, amikor csapataik a Harmadik Birodalom határához közeledtek, tömegesen szakadt el alakulatától. Március 30-án a 3. Ukrán Front gyorsan mozgó hadtestei a 17. légi hadsereg támogatásával Soprontól délre 20 km szélességben menetből áttörték a Birodalmi Védőállást, és behatoltak Ostmark (Ausztria)

¹⁰¹⁵ II. ejtőernyős zászlóalj (1./II. ejtőernyős zászlóalj, 1. ejtőernyős ezred II. zászlóaljának vonata). Parancsnok: Makray Ferenc százados, beosztott tisztek: Platthy Győző főhadnagy, Kövesdy Dezső főhadnagy, Kállay Tibor hadnagy, Marosújvári zászlós. *Dr. Farkas J.:* Szent II. i. m. 101-102.

¹⁰¹⁶ *Huszár J.:* Honvéd i. m. 150.

¹⁰¹⁷ *Huszár J.:* Honvéd i. m. 151-152.

területére. Ezzel összefüggésben a Magyarországon folyó fegyveres küzdelem a végéhez közeledett.¹⁰¹⁸

Április 1-jén a SZTAVKA megparancsolta a 3. Ukrán Frontnak, hogy a 9. gárda- és 4. gárdahadsereg, valamint a 6. gárda-harckocsihadsereg erőivel foglalja el Bécset, és legkésőbb április 15-ig jusson ki a Tullin-Sankt Pölten-Lilienfeld terepszakaszra. A 26., 27. és 57. összefegyvernemi hadseregeknek a bolgár 1. hadsereggel közösen el kellett foglalnia Gloggnitz, Bruck, Graz és Maribor városát, majd meg kellett szilárdítaniuk arcvonalukat a Mürz, a Mura és a Dráva folyók mentén. A 2. Ukrán Front 46. hadserege a 2. gárda gépesített hadtest 57 páncélosával és a 23. harckocsihadtest 32 páncélosával azt a feladatot kapta, hogy támadjon Bruck-Bécs általános irányban, és a 3. Ukrán Front csapataival közösen vegyen részt Bécs elfoglalásában. Időközben a 4. gárdahadsereget átcsoportosították a 9. gárdahadsereg jobbszárnyára abból a célból, hogy Sopronon keresztül Bécs irányában folytassa támadását.

Április 1-től a német 2. hadsereg megkezdte visszavonulását az osztrák határra. A hadsereg ekkor a LXVIII. tábori, a XXII. hegyi- és az I. lovashadtest alárendeltségében a német 71. és 297. gyalog-, a 44. birodalmi gránátos-, a 23. páncélos-, a 3. és 4. lovas-, a 117. és 118. vadász-, a 9. SS-páncélos-, a 16. SS-páncélgránátos-, az SS 13. hegyi-, a 14. SS-gránátoshadosztállyal, a 6. SS-rendőrezred három zászlóaljával, az 1011. és 1100. erődzászlóaljjal, a 18. páncélvonattal, néhány záró és erőd-páncéltörőágyús kötelékkel, valamint a magyar Szent László hadosztállyal, a 25. gyaloghadosztállyal, a 20. gyaloghadosztály két zászlóaljával, a 20. rohamtüzérosztállyal, a Bakony ezreddel, a 211., 212., 213. és 214. erődzászlóaljjal, a 215., 216. és 218. erőd-géppuskászászlóaljjal és egy csendőr-zászlóaljjal rendelkezett. A 2. páncéloshadsereg északi szárnyát a szovjet 5. gárda-lovashadtest gyorsan haladó hadosztályai állandóan veszélyeztették.¹⁰¹⁹

Az I. ejtőernyős-zászlóalj maradványai Muraközben léptek Ausztria területére, 1945. április 4-én. „*Gyors felkészülés után csoportunk harcra készre elindult az 5-6 km-re fekvő Wernseebe. Már sötét volt, amikor beértünk a községbe.*”¹⁰²⁰

Egy zászlóalj erejű szovjet harccsoport átkelt a Murán, s hídfőt igyekezett kialakítani. A Szent László hadosztály parancsnoksága három szakaszt indított el az ellenséges tevékenységek erőszakos felderítésére. Ebből az egyik Porvay, a másik Lassú hadnagyé volt. Az erőszakos felderítés után a Szent László hadosztály gondoskodott a Mura nyugati partján Wernsee körzetének védelméről.¹⁰²¹

¹⁰¹⁸ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 182.

¹⁰¹⁹ Szabó – Számvéber: Keleti II. i. m. 182-183.

¹⁰²⁰ Huszár J.: Honvéd i. m. 149.

¹⁰²¹ Huszár J.: Honvéd i. m. 149.

Kövesdy főhadnagy visszaemlékezése szerint a II. ejtőernyős-zászlóalj április 1-én lépte át a határt. Makray Ferenc százados felderítő útján fogságba esett, emiatt a zászlóalj parancsnokságát Platthy Győző főhadnagy vette át.¹⁰²² A Grazból április 10-én útnak induló ejtőernyősök néhány nap múlva már Wernseetől keletre állásban voltak a Mura partján. A XXII. hegyi hadtest parancsnokság számára április 13-án adott harcérték jelentés szerint az ejtőernyős-zászlóaljat (sic!) 3 tiszt és 67 fő legénység alkotta. Nagy Árpád főhadnagy ejtőernyőseivel március 29-én Kehidakustány táján elszakadt a hadosztálytól: a zászlóalj egy részét Zweenben találta meg.¹⁰²³

*„Április 10-én [...] 1/II. zlj. beérkezett Grazba. Később a zlj. innen indult útba Tobelband-Wildon-Leibnitz-Strass-Sentiljen át Widem területére, hogy azon a vidéken csatlakozzon az 1/I. eje. zlj.-hoz.”*¹⁰²⁴

*„Kövesdy főhadnagy csak április 23-án csatlakozott Ausztriában Widemnél a Mura partján a már ott lévő 1/II. ejtőernyős zászlóaljhoz, a Szent László hadosztályhoz. Ismereteink szerint Újkéren is volt egy ejtőernyős zászlós parancsnoksága alatt egy fiatal ejtőernyősökből álló egység, akik ott gépkocsikkal rohanva, ejtőernyőt nyitottak ki, ezzel szórakoztatták a lakosságot. Rajtuk kívül egy ejtőernyős híradós raj is volt ekkor még a faluban.”*¹⁰²⁵

Április második felében csatlakozott a II. zászlóalj a Szent László hadosztályhoz a Mura védelmében.¹⁰²⁶ Május 6-án éjjel az ejtőernyősök elhagyták a Mura-menti védőállást és reggelre Murberg-Neusatzba értek. Innen alig egy nap múlva továbbmentek az „Anna” állásba (Leonhard és Kirchberg között). Május 8-án, a hadosztályról, azon belül az ejtőernyősökről szóló szervezetben ejtőernyős (vadász) zászlóalj névvel szerepelt az alakulat, parancsnoka Remete Imre hadnagy volt.¹⁰²⁷

„A hadosztály V. 7-én 0 óra 15 perckor erős leplező járőrök visszahagyásával levált a Mura folyótól [...] Május 8-án a Szent László hadosztály parancsnoksága (Leutschach, Stájerország) rádió útján értesült a fegyverletétel elfogadásáról aláírásáról, ezt tudva a hadosztály elhatározása az volt, mindent elkövet, hogy V. 9-én a hajnali órákig elérje az angol csapatokat. A ho. csapatainak éle V. 10-én érte el a Kor-Alpe gerincvonulatát. Ott volt az angol csapatok harcelőőrsének vonala (8. brit hd.: 6. pc. ho.-a). A Szent László hadosztály

¹⁰²² Huszár J.: Honvéd i. m. 152.

¹⁰²³ Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 117-118. A hadosztályparancsnokság harcérték jelentésében, melyet a XXII. hegyivadász hadtest parancsnokságnak küldtek, az ejtőernyős-század 3 tiszttel, 67 fő legénységgel, (4 tiszttel, 46 fő legénységgel kevesebb, mint április 4-én volt!) 6 könnyű géppuskával, 1 nehéz páncéltörő ágyúval szerepelt. Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 161.

¹⁰²⁴ Huszár J.: Honvéd i. m. 144., Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 118.

¹⁰²⁵ Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 104.

¹⁰²⁶ Április 12-én, a Pápán hagyott póthadosztály alakulatai, az 1/II. ejtőernyős zászlóalj, a gránátos ezred II. zászlóalja, a repülő-lövészezred II. zászlóalja, egy kerékpáros zászlóalj és az ejtőernyős zászlóalj vonat is beérkezett Mauthdorfba. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 116-117. 1945. április 15-én érkezett be az ejtőernyős ezred II. zászlóalja (ami a megmaradt I. zászlóalj volt) Pápáról. Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 164.

¹⁰²⁷ Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 119-120.

zöme ezen a napon a reggeli órákban érte el Deutschlandberget, mely még a Kor-Alpe lábánál van. A parancs értelmében ezen a környéken kellett elhagyni a hadosztály tüzérségét és nehéz fegyvereit. A zöm csak délután tudott a Kor-Alpe gerince felé elindulni. A menet lépcsőkben történt.” Az utóvéd az ejtőernyős nehézfegyverszázad volt (Kállay Tibor hadnagy.), mely este során az Alpoknál, St. Oswaldon keresztül haladva, hajnalra ért el az angol zónába.¹⁰²⁸ Május 15-én, egyes források szerint 17-én, Twingerben¹⁰²⁹ vonult fel a Szent László hadosztály az angol csapatok előtt.¹⁰³⁰ A hadosztály teljes lefegyverzésére június 12-én került sor, ezután gazdasági munkára alkalmazták őket az Umthal és Lavant völgyében.¹⁰³¹

¹⁰²⁸ Huszár J.: Honvéd i. m. 154-155.

¹⁰²⁹ Twimberg, Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 193., Twinberg, Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 125.

¹⁰³⁰ A hadosztályparancsnokság utasítása szerint 16-ra Hüttenberg, Mösel, Kanappenberg, Lölling térségébe kellett hátravonni a hadosztályt. Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 193. „V. 15-én intézkedés történt a hadosztály hátravonására Hüttenberg-Mösel-Knappenberg-Lölling térségébe. A hadosztály két menetlépcsőt alakít. A hadosztályparancsnok Twinbergben V. 16-án 8.30 órától 11 óráig végigszemléli a gyalogos és fogatolt lépcső menetét. Az angolok is tanúai a vitéz Szügyi vezérőrnagy előtti díszmenetnek, 'amely imponáló és felemelő, a hadosztályhoz időközben csatlakozott honvédeknek kíséretével'.” Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 125.

¹⁰³¹ Dr. Farkas J.: Szent II. i. m. 201. A brit katonai hatóságok június 12-én fegyverezték le a hadosztályt, majd munkás zászlóaljakká szervezték át őket. Villach környékén dolgoztak a mezőgazdaságban. Huszár János, egykori karpaszományos ejtőernyős honvéd Gosztonyi Péter hadtörténész adataira hivatkozva. Huszár J.: Honvéd i. m. 158. A hadosztály lefegyverzését szintén említi június 12-én a Martin-Ugron szerzőpáros, utalva arra, hogy a lefegyverzésről más dokumentum nem szól. Martin K. – Ugron I.: Fejezetek II. i. m. 126-127.

Összegzés

A Magyar Királyi Honvédség az 1930-as évek második felében fektette le a katonai ejtőernyőzés alapját. Folyamatos tájékozódás és információszerzés jellemezte a magyar útkeresést az új csapatnem kialakításával kapcsolatban. A megjelenő szakmai folyóiratok, szaklapok a kornak megfelelő képet adtak az Európában végbemenő fejlesztésekről, azonban érdemi adatokat ilyen módon nem sikerült szerezni. A szovjet alap gondolatokat továbbfejlesztve Németország vált az ejtőernyős csapatnem gyakorlati megújítójává, sikeres és forradalmi, hadműveleti szintű bevetések végrehajtásával. Gazdasági, politikai és katonai kapcsolatai révén, a szükséges gyakorlat birtokában, elsőrangú adatbázis lehetett volna, azonban a német fél elzárkózott mindennemű segítségnyújtás elől. A szövetséges hatalmakon kívül – melyek maguk is csak 1940-ben indították el fejlesztésüket – alig volt olyan állam, mely hasznos támogatást tudott volna nyújtani. Az Olasz Királysággal, habár az elsők között volt az ejtőernyős csapatok létrehozásában, jelenlegi ismereteink szerint nem került sor kapcsolatfelvételre és információcserére.

Az ejtőernyős-század megalapításával (1939. szeptember 1.) a második alapítási hullámba tartozott a Magyar Királyság, a Szovjetunió (1932), Németország (1936), Olaszország (1939), Franciaország (1937) után, megelőzve Nagy-Britanniát (1940) és az Egyesült Államokat (1940). A környező államokat azonban megelőzte: Románia 1940-ben, Szlovákia 1942-ben, a Független Horvát Állam 1942-ben tette le saját alakulatának az alapjait. Ráadásul utóbbi államok kiképzés, felszerelés és kiképzés tekintetében egy az egyben átvették a német modellt. Mivel a háború második felében került sor a kiképzésekre, nem volt elegendő idő és lehetőség gyakran század szintű szervezeti forma feltöltésére. Ezek az alakulatok nem kerültek ejtőernyős bevetésre, és jelentőségük a többi fegyvernemhez képest elenyészőnek mondható.

A magyar királyi honvéd ejtőernyős csapatnem saját kísérleti keret létrehozásával és azok gyakorlati tapasztalatainak összegyűjtésével kezdte meg az alapok lerakását. A kialakult eszközök és rendszerek – ejtőernyős ejtőszerkezet, ugróállványok, ejtőernyős-levente kiképzés – mind a saját kiképzési módszerek eredményeképp épültek be. Európában egyedülálló módon, csak a Magyar Királyságban folyt ejtőernyős előképzés még a katonaköteles kor előtt álló fiatalok között. A magyar kiképzés magas színvonalát mutatja az is, hogy a végrehajtott több ezer gyakorlóugrás során mindössze 19 fő vesztette életét.

A zászlóalj a géptechnika megbízhatatlansága ellenére, 1941-re sikerrel felkészítette ejtőernyőseit a teljes fegyverzettel, harci körülmények között történő ugrások végrehajtására. A megfelelő szintű felkészülést és szinten tartást a kihelyezett ugrógyakorlatok jelentették. Az

1941. évi harci bevetés során a vezérgép személyzetével, ejtőernyőseivel és zászlóaljparancsnokával együtt – feltehetően műszaki hiba miatt – lezuhant. Ezen kívül, egy utánpótlást biztosító ejtőernyős ugrásra (1941) és egy repülőgépes deszantolásra került sor (1944). További bevetésekre nem az elégtelen színvonalú kiképzés, vagy a kellő számú ugrás hiánya miatt nem került sor: a csapatnem támadó szerepkörének kihasználását a Magyar Királyi Honvédség hadműveletei nem tették lehetővé.

Az ejtőernyős csapatnem 1941-re módosította harceljárását: a kezdeti (1938-1940) évek szabotázs jellegű, kis romboló osztagai helyett – melyeket nagy magasságú dobással juttattak volna a célterületre – a zászlóalj harceljárása a fontosabb célpontok meglepetésszerű lerohanásán és a földi csapatok beérkezéséig történő megtartásán alapult. Kis magasságú (300-180 m), tömegesen végrehajtott ugrásra képezték ki az ejtőernyősöket, taktikailag fontos célok lerohanására. Ez hasonlított a német ejtőernyős harceljáráshoz. A magyar ejtőernyősök megfelelő számú gyakorlóugrással rendelkeztek, a korszak és magyar viszonyokhoz képest, a lehetőségek szerint el voltak látva a legjobb fegyverzettel. Egyedülálló módon, külön leventeservezet foglalkozott az ejtőernyős szolgálatra jelentkező leventékkel. Országos kiépítésére és megfelelő szintű kiképzésre anyagi és technikai feltételek miatt nem került sor. A meglévő – elsősorban nagyobb városokban létrehozott – levente szakosztályok összefogták és irányították a leendő ejtőernyősök edzését. Ez nem tért el a többi leventeservezetétől, mivel elsősorban lő- és fizikai gyakorlatokon alapult: a speciális oktatáshoz nem mindenhol voltak meg a feltételek (ejtőernyős tapasztalattal rendelkező oktató, ejtőernyő). Az ejtőernyős ugrótoronyból végrehajtott gyakorlatok jelentették a leventekiképzés végét: erre a torony 1944. évi felépítése miatt csak egy alkalommal került sor. A Tengelyhatalmak közül csak a Magyar Királyság használt 1944-ben ugrótoronyt újoncai kiképzésére: feladatát nem tudta betölteni, mert későn építették fel, így a levente utánpótlás ugrókiképzéséhez csak kis mértékben járult hozzá. Kivételes módon, a rákosi ugrótoronyból ugrásokat végrehajtott leventék még 1944 novemberében hajthattak végre ejtőernyős ugrást Pápán: ez azonban már kivételszámba menő esemény volt: tényleges haszna nem volt.

A magyar királyi honvéd ejtőernyős csapatnem sorsának alakulása meglepően sok hasonlóságot mutat a német ejtőernyős vadászok, a Fallschirmjägerok történetével. Igaz, hogy a német ejtőernyős csapatnem számára jóval nagyobb erőforrások álltak rendelkezésre, mégis 1941 után elvétve került sor ejtőernyős, vagy vitorlázóval történő bevetésre. Mind a magyar, mind a német ejtőernyősöket gyalogsági szerepükben, védelmi harcokban vetették be, többnyire alegységként szétszétva. A magyar ejtőernyősök kiváló harci szelleméről, teljesítményéről több német tiszt is elismeréssel szólt. Az ország megszállása után önálló magyar hadvezetésről már nem lehetett beszélni, ezért a németek igyekeztek ezt a kiváló

alakulatot a legveszélyeztetettebb frontszakaszokon bevetni, az ellenséges áttöréseknél, ugyanolyan „tűzoltó” jelleggel, mint a német Fallschirmjägereket. A Garamnál és az Ipolynál a német hadvezetés, saját érdekeit szem előtt tartva vetette be a Szent László hadosztályt, ahol a hadosztály elvérzésével biztosította, hogy a német csapatok biztonságban visszavonulhassanak.

A dolgozat arra kereste a választ, hogy az ejtőernyős csapatnem első bevetésére alkalmassá vált-e a kialakított harceljárás végrehajtására és mennyire volt hasonló, vagy eltérő a német ejtőernyős csapatnemhez. Elmondható, hogy a Magyar Királyi Honvédségen belül létrehozott ejtőernyős csapatnem önálló, magyar törekvések és tapasztalatok eredményeképpen jött létre. Ebben döntő szerepe volt vitéz Bertalan Árpád őrnagynak és a kísérleti keretnek. A korabeli dokumentumok révén világossá válik, hogy a magyar ipar képes volt előállítani az ernyők nyersanyagát, legyártani kellő darabszámban a mentő- és gyakorló ejtőernyőket, nem volt szükség német importra. A Hehs-féle ernyő alkalmas volt önkioldásra, vagy automatikus nyitásra, ezáltal a magyar ejtőernyősnek lehetősége volt, hogy feladatkörének megfelelően akár alacsony, akár nagy nyitási magasságból ugorjon.

Források sora mutatja, hogy a honvéd ejtőernyősök kézfegyverrel (puska, géppisztoly), lőszerrel felszerelve hajtottak végre ugrásokat. Megállapítható, hogy az ejtőernyős honvéd sokkal jobban fel volt szerelve – legalábbis fegyverzet tekintetében – mint a német ejtőernyős, akinek földet érés után fel kellett kutatnia konténerét és addig minimális fegyverzettel rendelkezett. A haditechnikai kísérletek – mint pl. az összecukható kerékpár – körének részletesebb körüljárása eddig még nem történt meg, ez adja aktualitását. A nehezebb haditechnika ledobhatóságának vizsgálata nagyobb részt csak elméleti szinten történt meg, az értékes löveganyag kímélése, valamint a rendelkezésre álló repülőgépek technikai korlátozottsága miatt. A ledobó konténerek szintén saját kísérletek eredményeképp születtek meg.

Hasonlóképp kevés említés történt az ejtőernyős ugrások során bekövetkező sérülések fajtáiról, melyek révén képet alkothatunk, hogy egy majd 70 évvel ezelőtt végrehajtott gyakorlóugrás során milyen veszélyekkel nézett szembe az ejtőernyős honvéd. A kiképzés részletes ismertetése pedig azt a célt szolgálja, hogy megismerjük, hogy miként zajlott a kiképzés és hogy milyen felkészültséggel rendelkezhetek az ejtőernyősök. Különösen kiemelkedőnek tűnhet a kiképzés sikeressége annak tükrében, hogy soha nem volt elegendő szállítórepülő a kiképzésre, és ezek is elavult olasz haditechnikát képviseltek (Savoia-Marchetti SM-75, Caproni Ca-101). Történtek erőfeszítések a géppark modernizálására (Fiat G-12T beszerzése), ám ezek végrehajtása túl későn történt és a kevés gép eredeti feladatkörében – ejtőernyős kiképzés és szállítás – minimális időt szolgált.

Anyagi-technikai akadályok miatt nem kerülhetett sor egy ezred, vagy több ezredből álló ejtőernyős hadosztály felállítására; a Magyar Királyi Honvédség nem rendelkezett ekkora alakulat létrehozásához és fenntartásához szükséges anyagi forrásokkal, nem tudott volna elegendő szállítórepülőöt beszerezni és nem valószínű, hogy elegendő önkéntes állt volna rendelkezésre. Hasonló problémák állhattak több, a pápai repülőterre tervezett épület felállításának útjába, melyekről korábban szintén keveset lehetett tudni.

Véleményem szerint az ejtőernyős csapatnem képzett katonákkal rendelkezett a második világháború során. Megfelelő szintű kiképzést kaptak ejtőernyő-hajtogatásból, különböző járművek működtetéséből és fegyverek használatából. Az 1941. évi délvidéki bevetés – melyet a csapatnem főpróbájának szántak – technikai hiba miatt végződött tragédiával. Mivel a csapatnem később nem hajtott végre újabb harci ugrást, nehéz megmondani, hogy egy aktívan védekező, hatékony légvédelemmel ellátott ellenség ellen hogyan szerepeltek volna. Mindenesetre tény az, hogy a háború második felében, a Szent László hadosztályban beolvasztott ejtőernyős-ezred megállta helyét az arcvonalban, magas harci moráljával, gyakori ellencsapásaival tiszteletet vívott ki a szovjet csapatok körében is.

Levéltári források

Hadtörténelmi Levéltár, Bp.

M. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke Levéltára 1936-1944

M. kir. Honvédelmi Minisztérium 1937-1944.

M. kir. Gyorshadtest, Kárpát-csoport, 1941. HL II. 1456-1457.

Magyar királyi 13. honvéd táborigád tüzér osztály, HL II. 1687.

M. kir. 2. hadsereg, HL II. 1453.

Katonai objektumok építési anyaga – Pápa, HL VII. 244. 187-190. doboz

Katonai objektumok építési anyaga – Nagyrákos, HL VII. 244. 165. doboz.

Marosújvári Géza – ejtóernyős szolgálatom emlékei (1941 – 1945), HL Tgy 2904.

Tassonyi Edömér: Kritika - Zuhanóugrás, HL Tgy 3413.

Tiszti személyi anyagok: HL Központi Irattár.

MMKM Archívum, Bp.

Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Archívum, Kéziratgyűjtemény 977/980. Boksay Antal visszaemlékezése 1914-1918.

Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Archívum, Kéziratgyűjtemény 434. Hefty Frigyes kézírata.

Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Archívum, Témagyűjtemény 120. I. Nemzetközi légi mentésügyi konferencia – 1937 – ifj. Hüttl Hümér a Magyar AERO Szövetség főtitkára hagyatéka 1. doboz.

Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Archívum, Témagyűjtemény 120. Tájékoztató az I. Nemzetközi Légi Mentőügyi Verseny és Bemutató résztvevői számára.

Bundesarchiv – Militärarchiv, Freiburg am Breisgau.

Bundesarchiv – Militärarchiv, Freiburg, BW 57/536, BA – MA RH 15/58., BA – MA RH 12/5/4.

Felhasznált irodalom

Dr. Blasszauer Róbert: Az Ihnetov munkanaplója. Vitéz Bély Alajos vezérezredes Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1941-1943. PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest, 2002.

Bonhardt Attila – Sárhidai Gyula – Winkler László: A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete. Budapest, 1993.

Dombrády Lóránd: Hadsereg és politika Magyarországon 1938-1944. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1986.

Ejtőernyők kezelése, használata, gyártása, vizsgálata és teljességi kimutatása. Budapest, 1940, M. kir. Honvéd Térképészeti Intézet.

Emlékeztető a tüzfegyverek és harceszközök alkalmazásához. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1944.

Farkas Gábor – Lajtai János: A sóstói műszaki bázis. Székesfehérvár repüléstörténete I., Székesfehérvár, 1997.

Dr. Farkas Jenő: A Szent László Hadosztály Katonái írták... I. A. (Jegyzet). Szerzői kiadás, 2005.

Dr. Farkas Jenő: A Szent László Hadosztály Katonái írták... I. B. (Jegyzet). Szerzői kiadás, 2005.

Dr. Farkas Jenő: A Szent László Hadosztály Katonái írták... II. (Jegyzet). Szerzői kiadás, 2005.

Georg Bose: „Ob's stürmt, oder schneit ..."! Mit meinem Sturmgeschütz im Einsatz. Erinnerungen Teil 2. Überarbeitete Auflage 2005. Selbstverlag Einhausen.

Gergely Ferenc – Kiss György: Horthy leventéi. Kossuth Kiadó, 1976.

Guy Richards: World War II Troop Type Parachutes. Volume One Axis: Germany, Italy, Japan. Schiffer Publishing Ltd., Ageton, PA, 2000.

Gibás Andor: Szemelvények a magyar katonai ejtőernyőzés történetéből (1945-ig). A repüléstörténelmi konferencia közleményei. Szerk. Zörgő Tibor Magyar Repüléstörténelmi Társaság, H. n. 2001.

Huszár János: Honvéd ejtőernyősök Pápán 1939-1945. Pápa, Jókai Kör, 1999.

Hans-Martin Stimpel: Die deutsche Fallschirmtruppe 1936-1941. Verlag E. S. Mittler & Sohn, Hamburg – Berlin – Bonn, 2006.

Heinz Guderian: Riadó! Páncélosok! Kossuth Kiadó, Budapest, 1999.

Dr. Horváth Árpád: Az ágyú históriája. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1966.

Horváth Csaba, Lengyel Ferenc: A délvidéki hadművelet, 1941. április. Pudedlo Kiadó, Nagykovácsi, 2003.

HTI típuskönyv, 1943, IV. kötet, Híradó berendezések – Rádiókészülékek.

Illésfalvi Péter – Szabó Péter – Számvéber Norbert: Erdély a hadak útján 1940-1944. Pudedlo Kiadó, Nagykovácsi, 2005.

James Lucas: Storming Eagles, Cassel Military Paperbacks, London, 2001.

Jereb Gábor: Magyar vitorlázó repülőgépek. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1988.

Generaloberst Kurt Student und seine Fallschirmjäger. Die Erinnerungen des Generaloberst Kurt Student bearbeitet von Hermann Götzl. Podzun-Pallas-Verlag, Friedberg, 1980.

Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941-1945. Főszerk. Liptai Ervin, Fabijan Trgo. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1986.

M. Szabó Miklós: A magyar királyi honvéd légiőr a második világháborúban. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987.

M. Szabó Miklós: A Magyar Királyi Honvéd Légierő elméleti – technikai – szervezeti fejlődése és háborús alkalmazása 1938-1945. Zrínyi Kiadó, 1999.

Magyarország a második világháborúban. Lexikon. PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest, 1996.

Pecsők József: Az ejtőernyő születése a magyar ejtőernyőzés kezdete. MALÉV Repülés Üzemi Kör VII. Konferenciája, 1982.

Pataky Géza: Ég és föld között. Magyar Repülő Sajtóvállalat és Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, Budapest, 1942.

Révész Tamás: Repülőtér az Alpokalján. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1999.

Rolf Michaelis: Das SS-Fallschirmjäger-Bataillon 500/600. Dörfler Verlag, Eggolsheim, é. n.

Sallay Gergely Pál: Seregszemle fémbe, zománcba. A Magyar Királyi Honvédség és a leventemozgalom jelvényei 1938-1945. Monarchia Kiadó, Budapest, 2009.

Steven J. Zaloga and James Loop: Soviet Bloc Elite Forces. Osprey Publishing Ltd., London, é. n.

Steven J. Zaloga and Leland S. Ness: Red Army Handbook 1939-1945. Sutton Publishing, Stroud, 1998.

Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország. I. rész: 1941-1943. Pudedlo Kiadó Nagykovácsi 2002.

Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország. II. rész: 1943-1945. Pudedlo Kiadó. Nagykovácsi 2009.

Számvéber Norbert: Páncélosok a Felvidéken. Pudedlo Kiadó, Nagykovácsi, 2008.

Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003.

Sztojalovszky Gábor: A magyar királyi honvédség ejtőernyős alakulata megalakulásától 1945-ig. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Kar, Budapest, 1998.

Turcsány Károly –Hegedűs Ernő: A légideszant I., Püedlo Kiadó, Nagykovácsi, 2007.

Dr. Tóth László: A Magyar Királyi Honvédség egyenruhái 1926-1945. Huniform Kiadó, Budapest, 2009.

Ungváry Krisztián: A magyar honvédség a második világháborúban. Osiris Kiadó. Budapest 2005.

Volkmar Kühn: Deutsche Fallschirmjäger im Zweiten Weltkrieg 1939-1945, Motorbuch Verlag, Stuttgart, 1999.

Tanulmányok

Andaházi-Szeghy Viktor: A Káprát-csoport 1941. évi ukrajnai tevékenysége. In: Hadtörténelmi Közlemények 2004/1.

Ajtay Ferenc: A vitorlázó szállító repülésről. Magyar Katonai Szemle, 1944/2.

Baczoni Tamás: A Magyar Királyi Honvéd Légierő egyenruházata V. rész. Haditechnika, 2005/3.

Baczoni Tamás: Bakaruhában. Aranysas, 2002/4.

Baczoni Tamás: Bakaruhában. Aranysas, 2002/6.

Balanyi János: Ejtőernyős vándorugrás. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1943/6.

Balogh Miklós: Tizenharmadik ejtőernyős ugrásom. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1942/6.

Bánhidi Mihály: A légigyalogságról. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1938/8.

Dr. Csongor Győző: Testnevelési szaktanfolyam. In: Magyar Szárnyak, 1997.

Gaál Gyula: Szárnyas szállítók. Kanadai Magyar Szárnyak, 1981.

Gyulai István: Az ejtőernyő és újabb felhasználásmódjai. Magyar Katonai Szemle, 1932/6.

Hehs Ákos: A magyar ejtőernyő története. Kanadai Magyar Szárnyak, 1981.

Vajai és Ibrányi Ibrányi Mihály: A légi erő, mint a meglepetés eszköze és együttműködése a földi erőkkel. Magyar Katonai Szemle, 1931/8.

Jónás Endre: Ejtőernyős háború. Magyar Katonai Szemle, 1941/10.

Jónás Endre: A légi úton szállított csapatok német és orosz szemmel. Magyar Katonai Szemle, 1940/8.

Karola Dezső: Gyalogsági fegyverek löeljárása ejtőernyős csapatokkal szemben. Magyar Katonai Szemle, 1941/1.

Kincses Gyula: Magyar ejtőernyősök. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1942/5.

Kiss Károly: Ejtőernyős leventék. Képes Vasárnap, 1943. VI. 1.

Dr. Kupa Mihály: Ejtőernyősök jogi helyzete. Magyar Katonai Szemle, 1940/8.

Dr. Kupa Mihály: Válasz az „ejtőernyősök jogi helyzete” című közleményre vonatkozó hozzászólásra. Magyar Katonai Szemle, 1941/12.

Vitéz Makray Ferenc: Az ejtőernyős csapatok magyar szemmel nézve. Magyar Katonai Szemle, 1939/9.

Maros Gábor: Ejtőernyős tüzérség. Magyar Katonai Szemle, 1943/ 8.

Martin Kornél: Nagy Árpád m. kir. ejtőernyős főhadnagy háborús jegyzetei. Hadtörténelmi Közlemények, 2001/1.

Martin Kornél – Ugron István: Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből. Hadtörténelmi Közlemények, 1998/3.

Martin Kornél – Ugron István: Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből. II. rész. Hadtörténelmi Közlemények, 1998/4.

Vitéz Meggyes Károly: Ejtőernyővel az ellenség hátába. In: Honvéd Altiszti Folyóirat, 1936/7.

Minnaeh Mária: Ejtőernyős kiképzés. Szébb jövőt!, 1941. IX. 13.

Mohos Imre őrmester: Tapasztalatok az ejtőernyőugrásnál. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1939/4.

Molnár Károly: Ejtőernyős leventék táborában. Szébb jövőt!, 1944. IX. 2.

Orosz Béla: A légi erők befolyása a hadászatra. Magyar Katonai Szemle, 1932/6.

Óvári-Óss József: Ugrás a mélybe, Magyar Szárnyak, 1941/8.

Pálosy János: Független átkarolás. Magyar Katonai Szemle, 1936/ 12.

Pálosy János: Az ejtőernyő jövője. Magyar Katonai Szemle, 1937/9.

Pálosy János: Lelki előkészítés a Hősök napjára. Szébb jövőt!, 1943. VI. 5.

Vitéz Pályi György: A Szent László hadosztály repülő lövészei. A letkési ütközet. Kanadai Magyar Szárnyak, 1983.

Pataky Géza: Ejtőernyős alakulatok szervezése, felszerelése és bevetése. Magyar Katonai Szemle, 1941/11.

Pataky Géza: Ejtőernyősök. Magyar Katonai Szemle, 1941/5.

Pataky Géza: Az ejtőernyőugrás, mint sport és szolgálat. Magyar Katonai Szemle, 1941/8.

Pataky Géza: Ejtőernyős levente. Szébb jövőt!, 1941. XI. 1.

Pataky Géza: Miért lettem ejtőernyős? Magyar Szárnyak, 1942/2.

Pataky Géza: Ejtőernyősök előre ...! III. közlemény. Magyar Tartalékos Tisztek Lapja, 1942. nov. 20.

Pokorny László: Légiúton szállított egységek szervezése. Magyar Katonai Szemle, 1943/6.

Pokorny László: Légiúton szállított műszaki csapatok. Magyar Katonai Szemle, 1943/11.

Réczey Ferenc: A légi erők befolyása a hadászatra. Magyar Katonai Szemle, 1932/3.

Richter János százados: Két év a honvédelmi nevelés és az átszervezett testnevelés történetéből. Magyar Katonai Szemle, 1943/8.

Rostás József: Független átkarolás. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1937/6.

Samu János: Független átkarolás ejtőernyővel. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1937/6.

Sági László: Emlékek az ejtőernyős repülő szállítórepülő életéből. Kanadai Magyar Szárnyak, 1982.

Sági László: Vitorlázórepülő kiképzés Pápán 1943/44-ben. Magyar Szárnyak 1990.

Sáray Bertalan: Sportkiképzés az ejtőernyős csapatnál. Magyar Katonai Szemle, 1943/10.

Sárhidai Gyula: Az 1941. április 12-i ejtőernyős deszanthadművelet. Hadtörténelmi Közlemények, 1982/2.

Sebő Alajos: Csapat szállítás légi úton. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1936/6.

Simon László: A magyar katonai ejtőernyőzés rövid története. Magyar Szárnyak, 1996.

Simon László: A magyar katonai ejtőernyőzés eseményei (1941-1952-1973). Magyar Szárnyak, 1997.

Simon László: A magyar ejtőernyőzés története. I. rész. Top Gun, 1999/2.

Sisa András: A Magyar Királyi Honvéd Légierő olaszországi repülőgép-beszerzései. Hadtörténelmi Közlemények, 2002/4.

Stirling György: Ejtőernyős ugrótornyot avattak a leventék. Magyar Szárnyak, 1943. IX. 1. Új Nemzedék, 1943. augusztus 21.

Suba János: Ejtőernyős hadművelet tragédiával. Haditechnika, 1995/4.

Subay József: Az ejtőernyő kezelése és vizsgálata. Magyar Szárnyak, 1939/6.

Szalay János: Jelentkezés ejtőernyős szolgálatra. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1941/12.

Szálasy Ferenc: A légi erők befolyása a hadászatra. Magyar Katonai Szemle, 1932/5.

Vitéz Szentnémedy Ferenc: Lehet ma már „merőleges” hadászati átkarolásról beszélni? Magyar Katonai Szemle, 1930/7-8.

Szentnémedy Ferenc: A repülő erők harceljárása és működésük befolyása a harcászatra és a hadászatra. Magyar Katonai Közlöny, 1930/11-12.

Szentnémedy Ferenc: A korszerű hadászat problémái különös tekintettel a légierők működésére. Magyar Katonai Közlöny, 1932/2.

Vitéz Szentnémedy Ferenc: A légierők befolyása a hadászatra. In: Magyar Katonai Szemle, 1932/4.

Vitéz Szentnémedy Ferenc: A független átkarolás kérdéséhez. Magyar Katonai Szemle, 1937/2.

Vitéz Szentnémedy Ferenc: Az ejtőernyő újabb katonai jelentősége. Magyar Katonai Szemle, 1937/4.

Vitéz Szentnémedy Ferenc: Az ejtőernyős légi gyalogság értékelése. Magyar Katonai Szemle, 1938/3.

Vitéz Szentnémedy Ferenc: Ejtőernyős csapatok kiképzése és alkalmazása angol, francia és lengyel megvilágításban. Magyar Katonai Szemle, 1939/9.

Szokolay Tamás: Ejtőernyőugrás a jövő legkatonásabb sportja. Magyar Katonai Szemle, 1939/9.

Dr. Szolár Béla: Az első ejtőernyős leventetábor és az ugrótorony. Magyar Katonai Szemle, 1943 /12.

Szy Tibor: Légi gyalogság alkalmazása. Magyar Szárnyak, 1940/5.

Tassonyi Edömér: Az ejtőernyős csapat alkalmazása. Magyar Katonai Szemle, 1943/4.

Tassonyi Edömér: Az ejtőernyősök harca a Kárpátok védelmében. Kanadai Magyar Szárnyak, 1982.

Tobak Tibor: A repülő koporsó. Top Gun, 1993/2.

Tormássy Tibor: Ejtőernyős csapatok harca. Magyar Tartalékos Tisztek Lapja, 1944. ápr. 20.

Vadas Mihály: A légi gyalogságról. Honvéd Altiszti Folyóirat, 1939/9.

Vajda Ferenc Antal: A magyar légierő és a németországi repülőgép beszerzés a második világháború végén. Haditechnika, 1988/3.

Vasy Géza: Gépágyút szállító vitorlázó repülőgép megvalósításának műszaki feltételei.

Dr. Vándor Ferenc: Ejtőernyősök sportja. Magyar Katonai Szemle, 1941/10.

Vörös Géza: A légi erők befolyása a hadászatra. Magyar Katonai Szemle, 1932/4.

Zákány Zoltán: A siklógépvontatás. Magyar Katonai Szemle, 1944/9.

Zsille Péter: A Fiat G-12 Magyarországon. Aero História, 1988. június.

Magyar Katonai Szemle, 1944/3.

Magyar Erő, 1942. XII. 18.

Levente, 1943. szeptember 16.

Szebb jövőt!, 1942. V. 2.

Ejtőernyős leventék (szerző nélkül) Magyar Katonaújság, 1941. okt. 25.

Magyar Katonaújság, 1943. június 26.

Levente élet. In: Szebb jövőt!, 1943. VIII. 23.

Ejtőernyős levente-ugrótorony épül. (szerző nélkül) Magyar Szárnyak, 1943. VI. 1.

Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1940. június 15.

Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941. május 6.

Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941. június 10.

Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek), 1941. december 16.

Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek) 1942. március 24.

Honvédségi Közlöny (Személyes ügyek), 1939. október 30.

Honvédségi Közlöny (Személyes ügyek) 1941. június 18.

Magyar Távirati Iroda, Pro Domo, 1941-1943.

Publikációs jegyzék

- Karl-Heinz Golla: Zwischen Reggio und Calabria. In: KLIÓ Történelmi szemlésző folyóirat 15, (2006) 3. sz. 157-163. p. [recenzió]

- Ben Christensen: The 1st Fallschirmjäger Division Vol. 1-2. In: Hadtörténelmi Közlemények 122, (2009) 2. sz. (június) 572-575. p. [recenzió]

- Reszegi Zsolt: Fallschirmjägerok Monte Cassino csatáiban. [tanulmány] In: Juvenilia I. Debreceni Bölcsész Diákkörösök Antológiája. Szerk.: Kovács Zoltán, Szirák Péter. Debrecen 2006. 218-237. p.

- Reszegi Zsolt: Fallschirmjägerok bevetésen: a német ejtőernyősök harceljárása 1940-1944 között. [tanulmány] In: Juvenilia II. Debreceni Bölcsész Diákkörösök Antológiája. Szerk.: Pete László. Debreceni Egyetem, 2008. 236-246. p.

- Reszegi Zsolt: Német L. G. (Leichtgeschütz) HSN típusú lövegek és alkalmazásuk. [tanulmány] In: Haditechnika XLV, (2011) 1. sz. 60-65. p.

- Reszegi Zsolt: Honvéd ejtőernyősök: A fegyvernem létrehozása és alkalmazás-elmélete 1939-ig. [tanulmány] In: Belvedere Meridionale, Szegedi Történezhallgatók folyóirata. Főszerk.: Kiss Gábor Ferenc. XXII. (2010) 5-6. sz. (szept.-okt.) 54-64. p.

- Reszegi Zsolt: Fallschirmjägerok: a német ejtőernyős fegyvernem kialakulásának története 1939-ig. [tanulmány] In: Honvédségi Szemle 2012/02. (megjelenés alatt)

Internetes források

<http://www.axishistory.com/index.php?id=5999>

<http://www.faaa.me.uk/Airborne%20History.htm>

<http://www.parachuteregiment-hsf.org/British%20Airborne%20Forces.htm>

<http://www.vorosmeteor.hu/szakirodalom/03/82pecsok.pdf>

<http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200402/07-evnaptar.html?printable=1>

<http://www.hm-him.hu/rang/cd/1940/>

[http://www.wv1aeroinc.org/files/German Parachutes in the Great War.pdf](http://www.wv1aeroinc.org/files/German%20Parachutes%20in%20the%20Great%20War.pdf)

<http://www.hm-him.hu/rang/cd/1942/>

<http://wikimapia.org/3731150/hu/H%C3%A1ros-sziget>

<http://www.origo.hu/itthon/20070729-elado-katonai-terulet-az-utolso-budapesti-arteri-oserdo-szomszedsagaban.html>

<http://www.okotaj.hu/szamok/09/zold.html>

<http://www.mno.hu/portal/214305>

<http://www.hungarianarmedforces.com/torzsszam/a.php>

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8096>

http://www.wv2hunhistory.org/modules/userpage/index.php?page_id=2

http://www.hadakutjan.hu/egyenruhak_ejtoernyos_fohadnagy.php

http://www.hadakutjan.hu/egyenruhak_ejtoernyos_katona.php

<http://www.hm-him.hu/rang/cd/1938/>

<http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>

<http://www.eucmh.com/2009/04/25/injuries-at-the-parachute-school-us-army/>

<http://www.kislexikon.hu/hughes-tavirogep.html>

<http://www.hm-him.hu/rang/cd/1941/>

<http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/G/GreiftenbergHansv.htm>

<http://www.hm-him.hu/rang/cd/1944/>

<http://villamosok.hu/nza/3100.html>

<http://www.old-ikarus.hu/>

<http://www.hungarianarmedforces.com/vitezirend/tiszti/index.html>

<http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/S/SchmidtA.htm>

<http://www.eje.hu/tortenelem/69-amerikai-egyesult-allamok>

<http://www.fjr2.be/Pagina%20E-26-%20German%20parachutes.htm>

Rövidítések jegyzéke.

Acsf.: anyagi csoportfőnökség.
aks = akadémikus
alt. = altiszt
árk. szd. = árkász század
BSZKRT = Budapest Székesfővárosi Részvénytársaság
csop. = csoport
csop.pság. = csoport parancsnokság
dd. = dandár
eje. = ejtőernyős
eje.csop. = ejtőernyős csoport
ejtőernyős szd.repülő = ejtőernyős század repülő
eje.száll.rep.szd. = ejtőernyős szállítórepülő század
eje.pótlj. = ejtőernyős pótzászlóalj
elg. = ellenség
elg. pc. = ellenséges páncélos
ellentád. = ellentámadás
evéd. = elővéd
f. é. = folyó év
fhdgy. = főhadnagy
főcs. = főcsoport
főti. = főtiszt
gh. = gazdasági hivatal
gk. sz. = gépkocsiszín
gk.vez. = gépkocsi vezetés
gp. = géppisztoly
gpu. szd. = géppuskásszázad
gt. főti. = gazdasági tiszti főtiszt
gr. vető = gránátvető
gyak. = gyakorlat, gyakorló
gy.e. = gyalogezred
gyal. = gyalogság
gy. ép. = gyengélkedő épület
H.T.I. = Haditechnikai Intézet
hák = hadiállományra kerülés

hds. = hadsereg
hdt. = hadtest
hang. = hangár
hap. = hadosztályparancsnokság
hiv. = hivatásos
ht. tsz. sor = hivatásos továbbszolgáló és sorállomány
ho. vkf. = hadosztály vezérkai főnöke
1.hgy.dd. = 1. hegyidandár
1.hgy.hu.sz. = 1. hegyi huszár század
3.hgy.zlj. = 3. hegyi zászlóalj
ht. = hivatásos tiszt
hír. = híradó
hv. = honvéd
HM = Honvédelmi Minisztérium
Hfp.kiko. = Honvédség Főparancsnoka Kiképzési Osztály
karp. = karpaszományos
Kfcsf = Katonai Főcsoportfőnökség
kbt. = kebelbeli testületi vagy testületbeli
kp. = kerékpár
kik. = kiképzés
kgr. = kézi gránát
2.Kf.és rep.dandár = 2. közelfelderítő és repülő dandár
Közp.rep.jav.müh.és.rakt. = Központi Repülő Javító Műhely és Raktár.
klgs. = különleges
lakt. = laktanya
le. = légierő
Le.Pság. = Légierő Parancsnokság
lgv. tü. = légvédelmi tüzér
lov. = lovas
lőszer ti. = lőszer tiszt
Lüh = Légügyi Hivatal
Lüh.Kir. = Légügyi Hivatal Kirendeltsége
MÁV = Magyar Királyi Államvasutak
m. = millió
mozg. ea. = mozgó egészségügyi anyag

mü. = műszaki
mftv. = műszaki főtisztviselő
neh. fgyv. = szd. nehézfegyver-század
n. pu. = nehézpuska
né. lov. hdt. = német lovashadtest
nyilv. tv. = nyilvántartó tisztviselő
pc.jmű. = páncélos jármű
pk. = parancsnok
pság. = parancsnokság
P. = pengő
psz. = próbaszolgálat
psz. = puszta
r.u. = rádió útján
réd.távi. = rádiós távíró
rep. ea. = repülő előadó
Regjü. = Repülőgép javítóüzem
rep.mü. tiszt = repülő műszaki tiszt
repgépvezető = repülőgépvezető
rep.szd. = repülő század
RLM (Reichsluftfahrtministerium) = Birodalmi Légügyi Minisztérium
RM (Reichsmark) = Birodalmi Márka
Rovi = Repülő Orvosi Vizsgáló Intézet
Rep.Dand.Pság. = Repülő Dandár Parancsnokság
rep.oszt. = repülő osztály
1.rep.dd.pszág. = repülődandár parancsnokság
szak. = szakasz
szakszolg. = szakszolálatos
szd. = század
számv. alt. = számvivő altiszt
Szgk. = személygépkocsi
sgt. = segédtiszt
sorts. = sortisztes
sorleg. = sorlegénység
SZTAVKA = a szovjet Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállása
tart. = tartalék

tád. = támadás
táv. szd. = távbeszélő század
TszT = Testnevelési szaktanfolyam
tgk. = tehergépkocsi
tlj. = teljes
ts. = tisztos
tiz.c.őrm. = tizedes címzetes őrmester
tsz. = továbbszolgáló
töti = törzstiszt
tü.szert tv = tüzér szertár tisztviselő
vkf. = vezérkar főnöke
vkf.ov. = Vezérkar főnöke osztályvezetői
zlj. pság. = zászlóalj parancsnokság
von.pk = vonat parancsnok
vk. = vezérkari

Mellékletek

I. ejtőernyő-hajtogatás

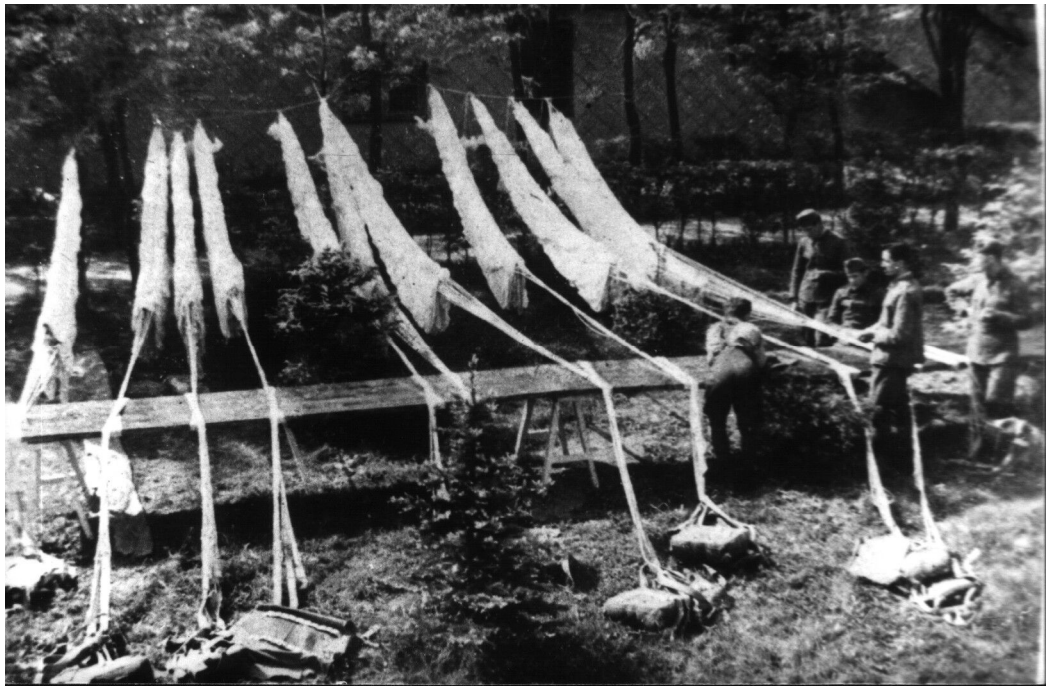
1. sz. kép: Ejtőernyő-hajtogatás a hangárban (Huszár János gyűjtemény).

2. sz. kép: A hajtogatás mindig segítséggel történik (Huszár János gyűjtemény).

3. sz. kép: Hajtogatás a hangár előtt, ponyván (Huszár János gyűjtemény).

4. sz. kép: Ejtőernő ellenőrzés a szabadban (Huszár János gyűjtemény).

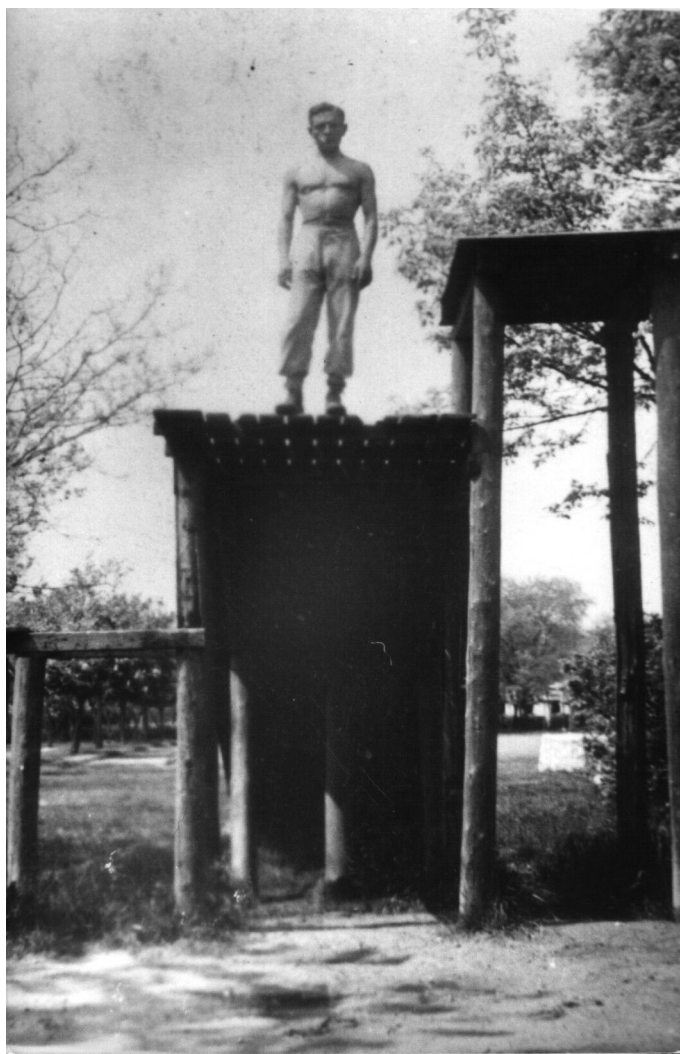
II. Kiképző eszközök

5. sz. kép: Az ejtő szerkezet, vagy más néven „bitó”, vagy „akasztófa” a pápai huszár-
laktanya udvarán (Huszár János gyűjtemény).

6. sz. kép: Ugróasztal, háttérben két „bitóval” (Huszár János gyűjtemény).

7. sz. kép: Ugróállványok, feltehetően a huszár-laktanya mellett (Huszár János gyűjtemény).

8. sz. kép: Ugróállványok (ugrópadok) a pápai repülőtéren (Huszár János gyűjtemény).

9. sz. kép: Árkászok vízi kiképzése a Mosoni-Dunán (Huszár János gyűjtemény).

III. Ejtőernyős ruházat

10. sz. kép: Szemereki Zoltán honvéd ejtőernyős (a képen piros X-el jelölve) bajtársaival 1944 nyarán (a kép hátuljára írt dátum: augusztus 1.), német csapaternyőre történő átképzés során (Szemereki Zoltán tulajdona).

11. sz. kép: Ejtőernyősök kötelékugrás előtt, harci felszereléssel, vászon fejevédőt viselve (Huszár János gyűjtemény).

12. sz. kép: Ugrás előtt, teljes felszereléssel, mentőernyővel (Huszár János gyűjtemény).

13. sz. kép: Téli ugrásokhoz használt overall, melyet Bagyinka János ejtőernyős honvéd visel (Huszár János gyűjtemény).

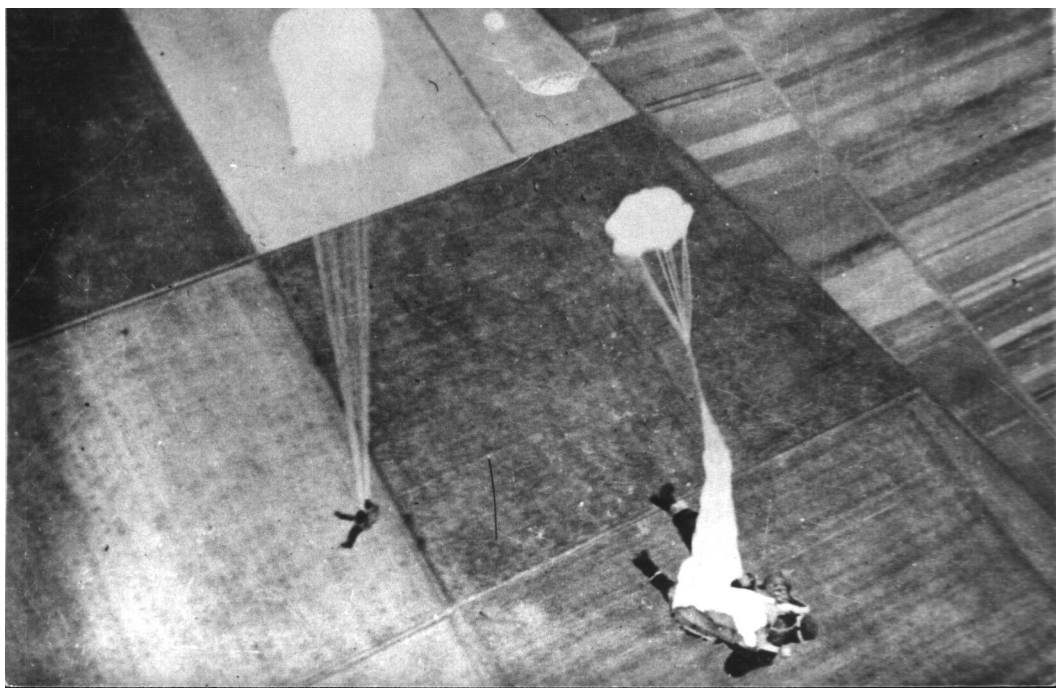

14. sz. kép: Gyakorlóugrás előtt. A képen megfigyelhető a bőr védősisakok és vászon fejtető egyidejű használata (Huszár János gyűjtemény).

IV. Ejtőernyős ugrás

15. sz. kép: Kötelékugrás (Huszár János gyűjtemény).

16. sz. kép: Az ugrás során jól láthatóak a kinyíló segédernyők (Huszár János gyűjtemény).

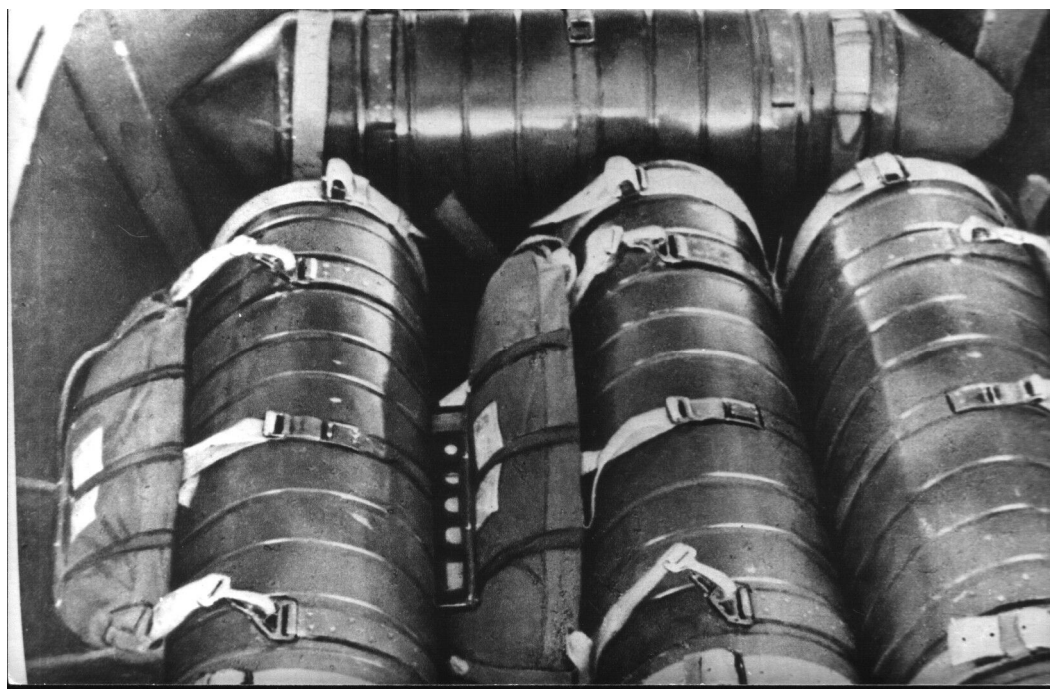

17. sz. kép: Kötelékugrás, feltehetőleg Pápán (Huszár János gyűjtemény).

V. Ejtőernyős haditechnika

18. sz. kép: Az ejtőernyős nehézfegyverszázadnál rendszeresített (ledobási kísérletekhez is használt) 7.5 cm-es 1915 M. hegyiágyú (Huszár János gyűjtemény).

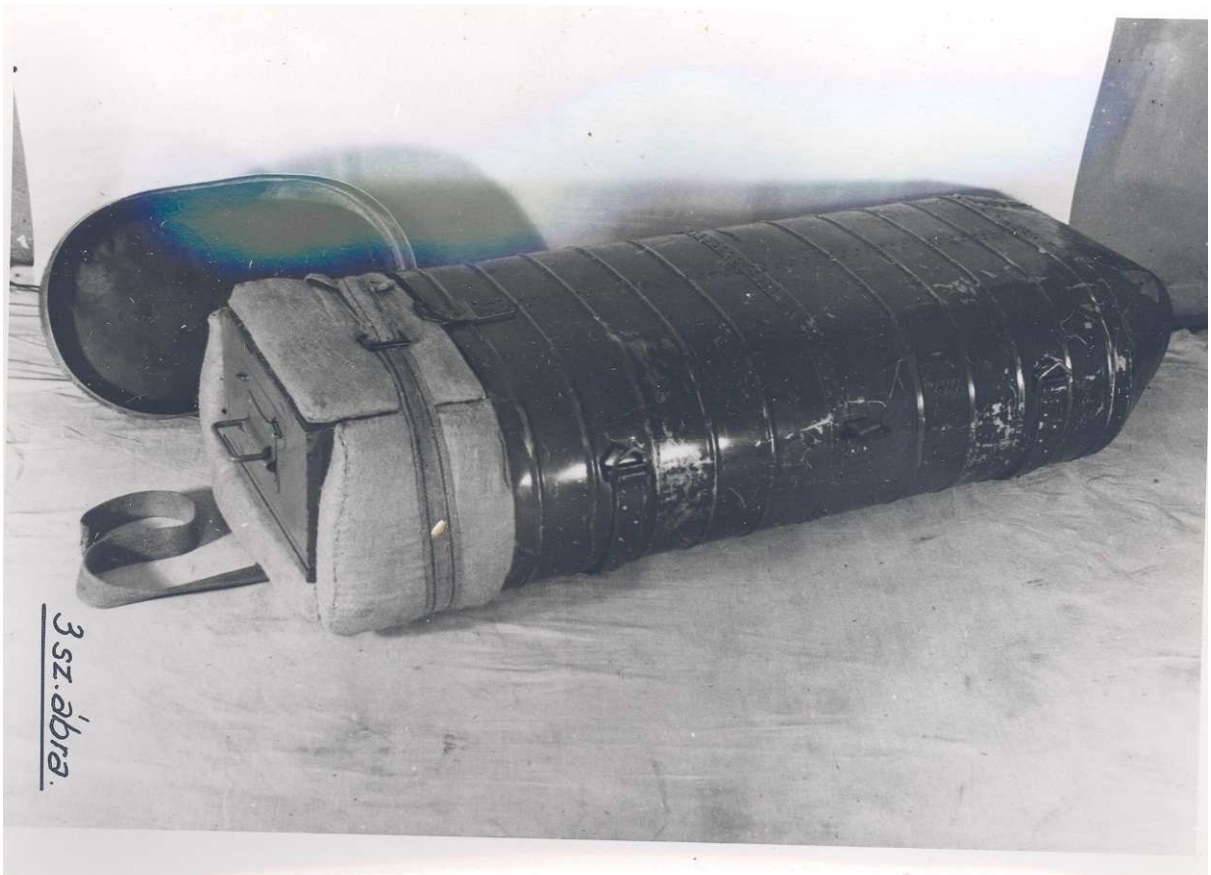

19. sz. kép: Ledobó konténer a SM-75 rakterében (Huszár János gyűjtemény).

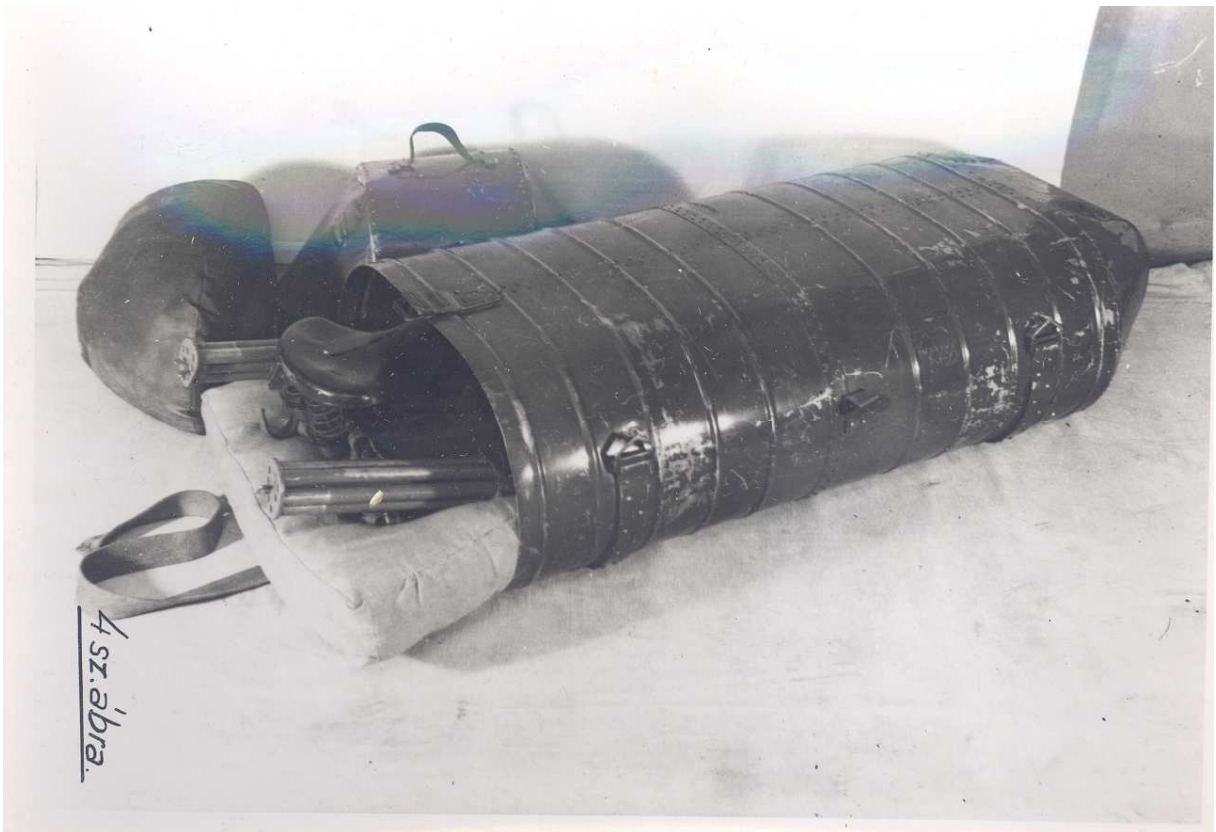

20. sz. kép: Az ejtőernyősök számára tervezett 40 M. R/7-E rádióállomás.¹⁰³²

¹⁰³² HTI típuskönyv, 1943 IV. kötet, Híradó berendezések – Rádiókészülékek.

21. sz. kép: Az adó-vevőt és áramforrást tartalmazó ledobó konténer.¹⁰³³

¹⁰³³ HTI típuskönyv, 1943 IV. kötet, Híradó berendezések – Rádiókészülékek, 48. p.

22. sz. kép: A lábajtású generátor és az antenna a konténerben.¹⁰³⁴

23. sz. kép: Weiss-Manfréd 40. M. összecukható ejtőernyős kerékpár.¹⁰³⁵

¹⁰³⁴ HTI típuskönyv, 1943 IV. kötet, Híradó berendezések – Rádiókészülékek, 48. p.

¹⁰³⁵ BFL XV. 19. c. vegyes fotók. Weiss-Manfréd gyűjtemény.

http://bfl.archivportal.hu/index.php?action=gallery&category_id=135 2011. 08. 21.

VI. Ejtőernyős repülőtechnika

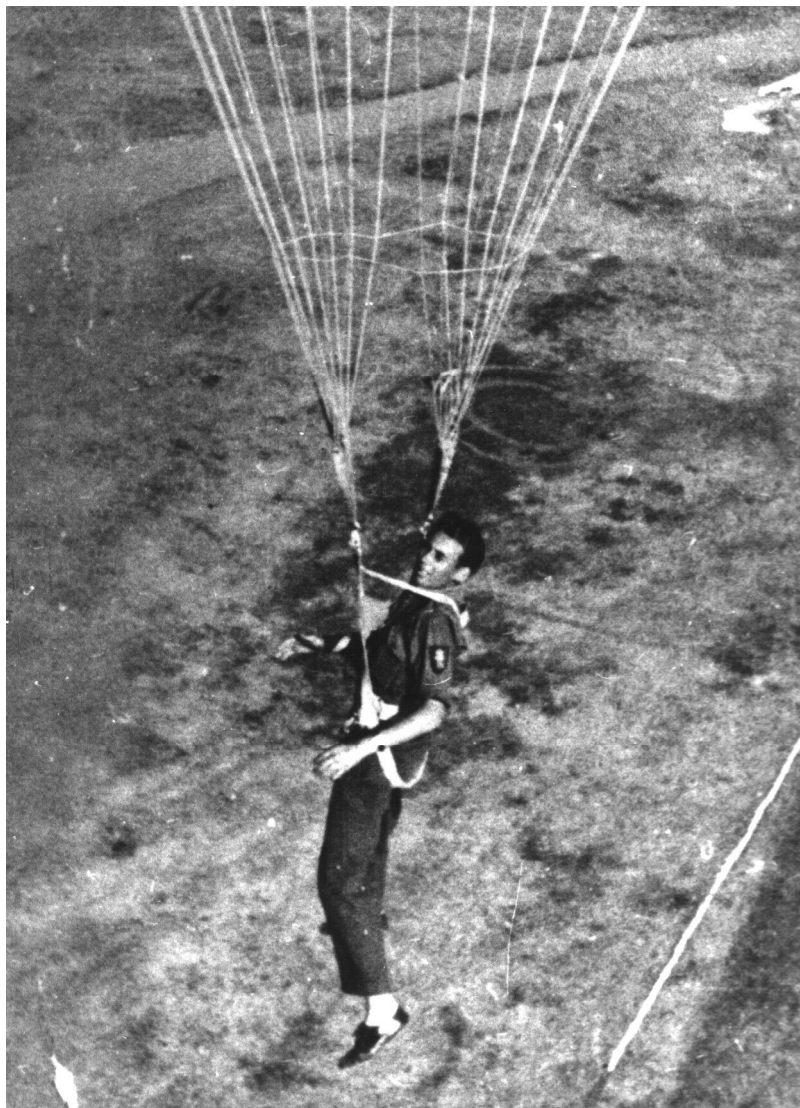

24. sz. kép: Caproni Ca-101/3m, előtte egy ejtőernyős-századdal (Huszár János gyűjtemény).

25. sz. kép: Az ejtőernyős szállító repülőszázad Savoia-Marchetti SM-75 típusú gépei (Huszár János gyűjtemény).

VII. Ejtőernyős leventék

26. sz. kép: Ejtőernyős levente a rákosi ugrótoronyból történő ereszkedés közben (Huszár János gyűjtemény).

27. sz. kép: Kocz Sándor ejtőernyős leventeoktató földet érése az ugrótoronyból (Huszár János gyűjtemény).

28. sz. kép: Ejtőernyős leventeszakasz oktatójával, Urbán Lászlóval Budapesten (Huszár János gyűjtemény).

29. sz. kép: Ejtőernyős levente század Rákosszentmihályon (konkrét idő megnevezése nélkül - Huszár János gyűjtemény).

az ejtőernyős zsl.árkász százada.

kiképzési idejének időszakonkénti részletes elosztása az "egyes ember" kiképzési időszakában.

Kiképzési időszak etb.		A 200 kik félnap elosztása az egyes kiképzési ágazatokra								
		Alt. és katonai kiképzés: Gyűjtés / ifjúságon belüli a- lap-, lov-bani, stb. / kik.	Misszaki erődben és Po- ceok elleni közharc.	Mű. vízi szolgálat	Mű. szárazföldi szolgálat	Mű. alapismeretek				
		Vízrajz	Áthidalás, tűgtűzvédelem, áthajózás.	Rebentés és zá- róbanc	Erődtetés					
1.	Időszak	A kiképzési viszonyoknak megfelelő részlet és ez e- rint.								
2.	Összesen	Kik ágazatonként	20	90	40	10	10	20	5	5
		Szolg. ágazatonként	110	40	20	30				
		%-ban	55	0	10					

413

~~200~~

VKF 1944. hdm csf 597/eln.

30. sz. kép: Ejtőernyős-zászlóalj árkász század kiképzési tervezete (Hadtörténelmi Levéltár).

P. d.

EJTŐERNYŐS SLD RÉSZÉRE KP MÓDOSÍTÁSOK TÁR
JELENTÉS
679319/3.6

1940 VIII 12.

Az eje.szd.p.ság.az iktatmányban kisebb módosítások eszközzését jelentette,de azokat nem nevezte meg.Igy a végrehajtandó kisebb módosítások az iktatmányból nem állapithatók meg.

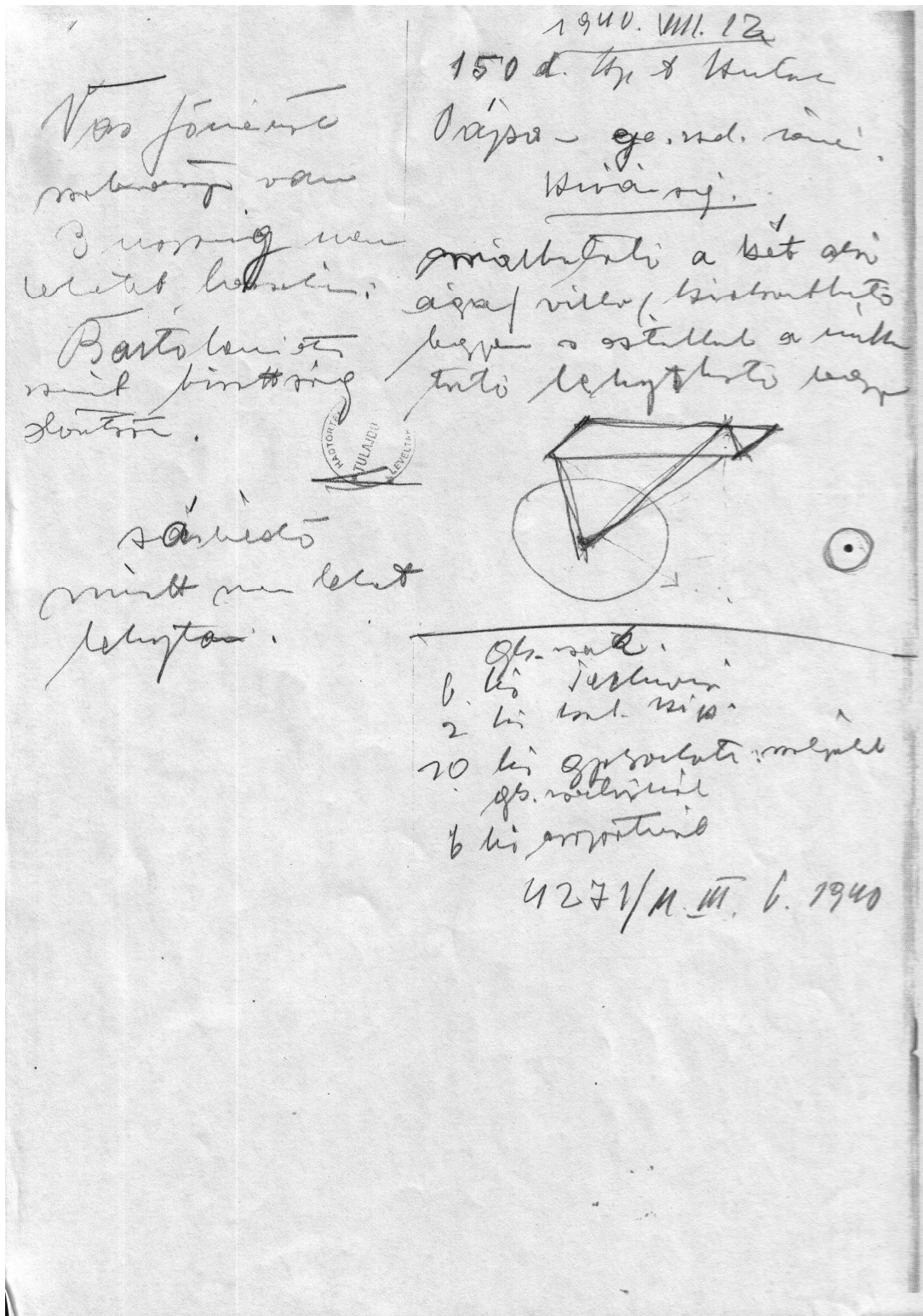
Az osztály kp.előadója,az iktatmányban jelentett kisebb módosítások megismerése végett r.u.érintkezésbe lépett az eje.szd.,alkalmilag a H.M.-ben megjelent pk.-val,vitéz Bertalan örgy-al.Ez alkalommal vitéz Bertalan ögy.közölte,hogy egy oly módosításról van szó,amely szerint a málhatartó támasztórudja a kp.villából kiakasztható és ezáltal a málhatartó leereszthető legyen abból a célból,hogy a ledobó henger kisebb méretű lehessen.

Az osztály kp.előadója a kivánt módosításokat r.u.azonnal közölte a H.T.I.-vel és a Weiss M.gyár kp.osztályával.Mindkét helyről az a válasz érkezett hogy ez az újabban kivánt módosítás műszakilag nem oldható meg.Ugyanis ez a módosítás műszakilag azért nem oldható meg,mert a málhatartó pontosan a hátsó kerék felett van elhelyezve és a tervezett módosítás által a málhatartó legfeljebb a hátsó kerék felületéig volna lesülyeszthető,ami 1-2 cm-nek felelne csak meg,másrészt az összecukható kp-ok már elkészültek, szállításra készen állnak .

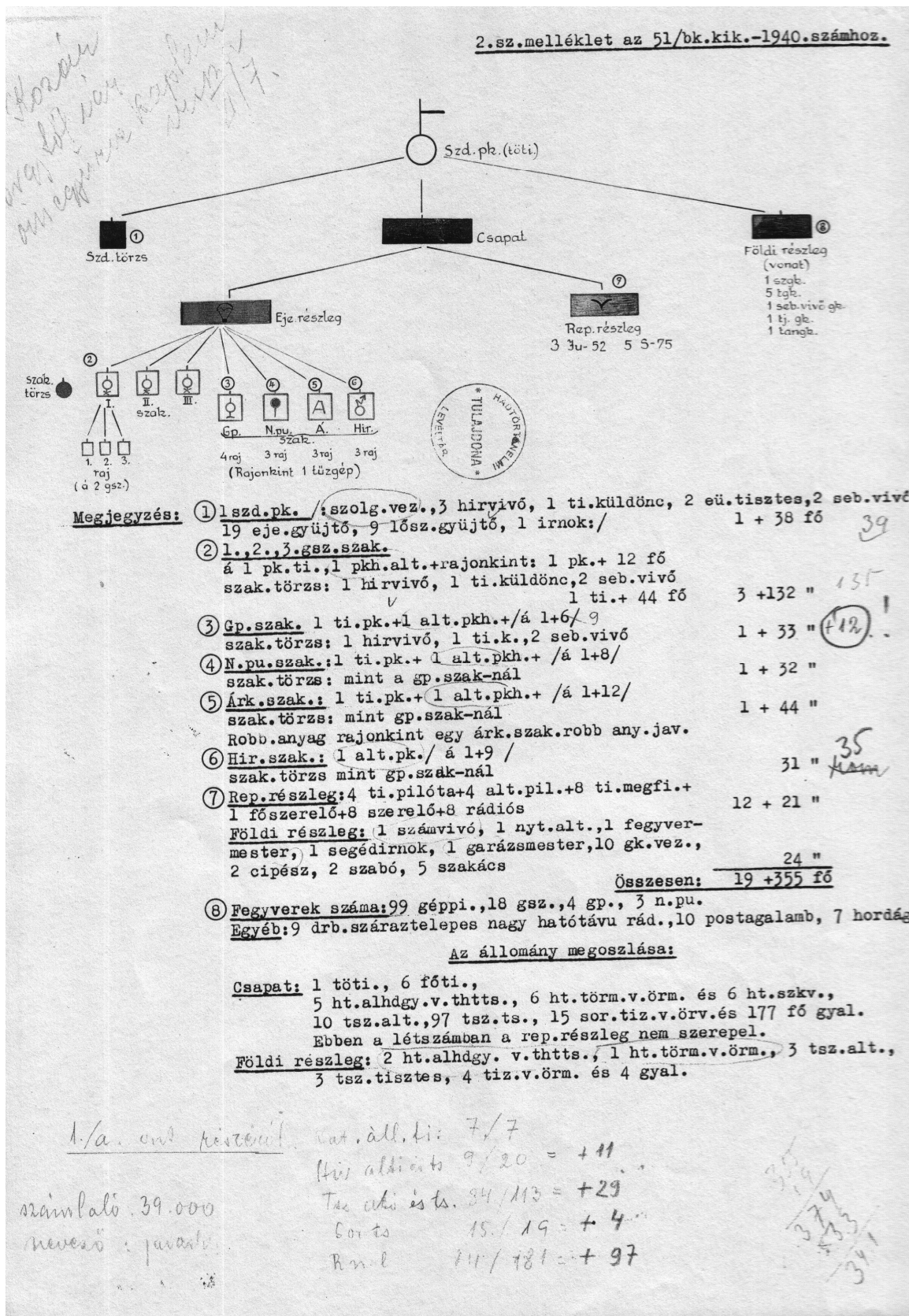
Az iktatmány alapján kétségen kívül megállapítható,hogy a javasolt módosítás akkor érkezett be,mikor az összecukható kp-ok már elkészültek és a gyár által már le is szállítottak,mert az osztály az összecukható kp-okat a 31.255/el.n.3.b.1940.sz.rendelettel f.évi július hó 7-én rendelte meg,f.évi július hó 15-i szállítási határidővel.A Weiss Manfréd gyár a megállapított határidőre a 150 drb.kp-t le is szállította.Ezzel szemben az iktatmány f.évi aug.11-én érkezett az osztályhoz,tehát majd egy hónappal később.

Ezekután és a jövőben hasonló esetek elkerülése végett az összecukható kp-okat az eje.szd-nak usapat-kipróbálás végett ki kellene adni azzal,hogy véleményét és javaslatát 1940.XI.5-ig terjessze ide fel.A beérkezett vélemény és javaslat alapján a kivánt és szükséges módosítások felett egy,a H.M.3.b.osztály,H.T.I.és a Weiss M.gyár 1-1 szakközegéből összeállított bizottság

31. sz. kép: Weiss-Manfréd összecukható ejtőernyős kerékpár iratanyaga, a kért módosítások megjelölésével (Hadtörténelmi Levéltár).

32. sz. kép: Vázlat a kívánt változtatásról (Hadtörténelmi Levéltár).

33. sz. kép: Ejtőernyős-század kiépítésének tervezete – 1940 (Hadtörténelmi Levéltár).

Táblázatok.

1. sz. táblázat: 1944. évi kiképzési javaslat az egyszerűsített lökiképzésről.

KIKÉPZÉSI RENDELET

1944. VIII. 15 – 1944. IX. 30-ig terjedő időre.

MEGTARTÁSRA KERÜLŐ TANFOLYAMOK

1.sz. melléklet

Az 56.500/eln.5.vkf.-1944. számhoz.

Intézkedés a lökiképzésre:

Az 1944.év augusztus hóban kiadásra kerülő „Egyszerűsített lökiképzés”-t tárgyaló 11.sz.

Emlékeztető 1. – 9. füzetei szerint, de csak csökkentve egyes lőszámok.

1944 év			
Augusztus hó		Szeptember hó	
15 – től	31 – ig	1 – től	30 – ig
A rendszeresített fegyverekhez		1./ Előkészítő löoktatás.	
		Az előkészítő löoktatást a viszonyoknak megfelelő mértékben az kerülő „Egyszerűsített lökiképzés”-t tárgyaló 11.sz. „Emlékeztető” /:augusztus hóban kerül kiadásra:/ vonatkozó füzeteinek súlykolási gyakorlatai alapján végezzük /:lásd az 56.000/eln.5.vkf.-1944. sz. „Kiképzési rendelet” 18.sz. mellékletét:/	
2./ <u>Iskolalövés.</u>			

Puskával	<p>Találatlap: 1., 8., 10. sz. lögyakorlatait lövik: a gység., gys.fegyvernem és eje-től a puskával felszereltek. 1., 8., lögyakorlatai lövik:</p> <p>A gység., gys.fegyvernem és eje-ők pu-val fel nem szereltjei, továbbá az egyéb fegyvernemhez és szolgálati ághoz tartozók.</p>	
Pisztollyal		<p><u>Találatlap:</u></p> <p>3.számú lögyakorlatát lövik: összes pi-val felszerelt ti-ek, thts-ek és leg.</p>
Géppisztollyal		<p><u>Találatlap:</u></p> <p>1.,2.,4.,5.,6., számú lögyakorlatait lövik: összes gépi-val felszerelt ti-ek, thts-ek és leg.</p>
Kézigránáttal	<p><u>Iskoladobás:</u></p> <p>Gység., gys.fegyvernem és eje-ők fejenként 3 drb-ot.</p> <p>A többi fegyvernem és szolgálati ág fejenként 2 drb-ot.</p>	<p><u>Harcszerü dobás:</u></p> <p>Gység., gys.fegyvernem és eje-ők 2 drb-ot.</p>
Golyószóróval		<p><u>Találatlap:</u></p> <p>1.,4.,8.,9. sz. lögyakorlatait lövik: A kezelők.</p> <p>3.,4.,5.,7.,8.,9. sz. lögyakorlatait lövik: Az irányzók.</p>

1944 év			
Augusztus hó		Szeptember hó	
15 – től	31 – ig	1 – től	30 – ig
Géppuskával		<u>Találatlap:</u> 1.,4.,6.,12. sz. lögyakorlatait lövik: A kezelők. 1.,7.,8.,10.,11.,12.,13. sz. lögyakorlatait lövik: Az irányzók.	
Nehézpuskával		<u>Találatlap:</u> 1.,2.,7.,8. sz. lögyakorlatait lövik: A kezelők. 1.,2.,3.,4.,5.,7.,8. sz. lögyakorlatait lövik: Az irányzók.	
Gránátvetővel		<u>Találatlap:</u> 1. sz. lögyakorlatait lövik: A kezelők. 1.,3.,4. sz. lögyakorlatait lövik: Az irányzók.	
81 mm-es aknavetővel		<u>Találatlap:</u> 1.,2., sz. lögyakorlatait lövik: A kezelők. 3.,4.,6. sz. lögyakorlatait lövik: Szakaszkötelékben.	
37 és 40 mm-es pct.á-val		<u>Találatlap:</u> 1.,3.,7.,8. sz. lögyakorlatait lövik: A kezelők. 1.,3.,4.,7.,8.,9. sz. lögyakorlatait lövik: Az irányzók.	
75 mm-es pct.á-val		<u>Találatlap:</u> 1.,6.,7. sz. lögyakorlatait lövik: A kezelők. 1.,3.,6.,7. sz. lögyakorlatait lövik: Az irányzók.	
3./ <u>Köteléklövés.</u>			

Pu.,gsz.,gp.,grv.,áv.,npu.,pct.á- val		1./ Megerősített szakaszban. 2./ Megerősített szd., vagy zlj-ban lehetőleg tüzéséggel – lövik: a gyság., gys.fegyvernem és eje-ök.
--	--	---

Megjegyzés:

- 1./ Esetleges elvonulás előtt, ha a körülmények és a még rendelkezésre álló idő azt megengedi, a köteléklövészetet megerősített szakaszban feltétlenül meg kell tartani.
- 2./ Az „Egyszerűsített lőkiképzés” című 11.sz.Emlékeztető 1.füzete, valamint a „Puskatalálatlap” augusztus 15-ig, míg az Emlékeztető többi füzete és a többi fegyverek Találatlapjai szeptember hó 1-ig kerülnek kiadásra.
- 3./ A 75 mm-es pct. á. Betétcsöveinek, szeptember hó 1-ig való kiadására intézkedés történt.
- 4./ Lőszerilleték egy köteléklövési gyakorlathoz: Pu-ként 10 tölt., gsz-enként 50 tölt., gp-ként 200 tölt., npu-ként 5 repesz gr., grv-ként 5 akna gr., av-ként 5 akna gr., pct.á-ként 7 repesz gr., az iskolalövéshez a lőszerilleték „Találatlap” szerint.
- 5./ A lövészeteket meghatározó idők nem megkötőek.

2. sz. táblázat: A m. kir. eje. zlj. által alkalmazott ejtőernyő-típusok és a német csapaternyők összehasonlítása.

Típus	Gyártó ország	A kupola felülete	A szeletek száma	Tömeg e	Süllyedési seb.	Tervez és ideje	Megjegyzés
SALVATOR	Olasz	38 m ²	24	7 kg	5,5 m/sec	1928	-
Heinecke /Schröder-cég/ ¹⁰³⁶	Német	50 m ²	-	6,7 kg	5,5 m/sec	1926	Pilóta ülő ernyő
Autoflug /Schröder-cég/	Német	45 m ²	16	-	-	-	Selyem kupola
Irvin ¹⁰³⁷	USA	45-47 m ²	24	-	-	-	Készült mentő, ülő, hát-ernyő és gyakorló vált. is.
H.39.M.gy. ¹⁰³⁸	Magyar	64 m ²	24	-	5 m/sec	1940	Selyem kupolával, len zsinórzat
RZ 16 ¹⁰³⁹	Német	62 m ²	28	-	-	1940	-
RZ 20	Német	eltérő	28	11,5 kg ¹⁰⁴⁰	-	1941	-
RZ 36	Német	-	-	-	-	1943	-

¹⁰³⁶ HL HM eln. 17/c, r-1942, 5187 cs.

¹⁰³⁷ <http://www.eje.hu/tortenelem/69-amerikai-egyesult-allamok>, 2011. augusztus 16.

¹⁰³⁸ Hehs-féle 39 mintájú kettős gyakorló ejtőernyő, röviden: H.39.M.gy.

¹⁰³⁹ Az RZ 1, RZ 16 és RZ 20 ernyő felületének mérete megegyezett. <http://www.fjr2.be/Pagina%20E-26-%20German%20parachutes.htm>, 2011. július 20.

¹⁰⁴⁰ Richards, G.: Parachutes i. m. 55.

3. sz. táblázat: Az ejtőernyősök által végezendő testgyakorlatok izomcsoportokra lebontva.¹⁰⁴¹

Testgyakorlatok	Legerősebben igénybevett izomcsoportok						
	Nyak	Kar	Váll	Törzs	Medence -far	Comb	Lábszár
Fejkörzés	■						
Fejvetés	■						
Karkeresztezés		▾	■				
Könyökvágás és körzés			■				
Malomkörzés		▾	■	▾			
Fekvőtámasz		■		▾			
Vízszintes kaszálás			■	■			
Törzsdöntés oldalra, ingamozgással			■	■			
Törzskörzés				■			
Törzshajlítás ingással				■	■		
Törzshajlítás nyújtott karokkal				■	■		
Mély kaszálás				■			
Légzésgyakorlat testsimítással			▾	▾			
Helybenfutás					■	■	■
Szökdecseles lassú karkörzéssel		▾			■	■	■
Szökdecseles felugrásokkal		▾		▾	■	■	■
Lábkörzés					■	▾	

¹⁰⁴¹ Dr. Vándor F.: Ejtőernyősök i. m. 217.

Láblendítés előre és hátra					■	▴	
Térdringás					▴	■	
Térdkörzés						■	▴
Mély térdhajlítás					▴	■	▴
Szökdecseles mély térdhajlításban					■	■	■
Medveállás, sarokemelés							■
Lazítás							

4. sz. táblázat: A magyar királyi „vitész Bertalan Árpád” 1 /Arab vagy római szám?/. honvéd ejtőernyős-zászlóalj által használt géptípusok. 1939-1944¹⁰⁴²

Géptípus	Lajstromjel	Alkalmazás ideje	Szállítóképesség
Savoia-Marchetti SM-75 (5 db)	E-101 E-102 E-103 E-104 E-104	1938-1945	16 fő vagy max. súly 1600 kg ¹⁰⁴³ 24 fő vagy 3600 kg ¹⁰⁴⁴
Caproni Ca-101/3m (16 db)	HA-MAMC, -N, BCL, stb. ¹⁰⁴⁵	1931-1944	5-6 fő, vagy 600 kg, vagy 2 x 250 kg, illetve 1 x 500 kg bomba ¹⁰⁴⁶
Fiat G-12T (kb. 12 db)	S. 151 ¹⁰⁴⁷	1942-1945	24 fő vagy 6100 kg ¹⁰⁴⁸
Junkers Ju-52/3mg (23 db) 1049	S. 201-től ¹⁰⁵⁰	<i>Nem került alkalmazásra ejtőernyős szállító szerepkörben</i>	<i>12-14 fő (az ejtőernyős szállító változat)</i>

¹⁰⁴² 1944 őszén hajtották végre az utolsó ugrókiképzéseket, utána feltételezhetően az ejtőernyős szállító század gépeit beolvasztották a 102. szállítórepülő századba.

¹⁰⁴³ HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939.

¹⁰⁴⁴ A Savoia-élőerő szállító kapacitásáról eltérő források állnak alkalmazásra. A dőlt betűs részek információinak forrása: Turcsányi K. – Hegedűs E.: *Légideszant* i. m. 174-176.

¹⁰⁴⁵ Punka György – Sárhidai Gyula: *Magyar sasok. A Magyar Királyi Honvéd Légierő 1920-1945*, K. u. K., Budapest, 2006, 17. p. HA-MAMC, -AMO jelzéssel 12 db Ca 101 bombázó volt rendszeresítve. Csanádi – Nagyváradai – Winkler: *A magyar repülés története*, Műszaki Könyvkiadó, 1974, 276. p., ugyanakkor HA-BCA-BCL, illetve HA-BMA-BME jelzéseket is megad a 277. p-on. A Caproni jelzései a következők voltak: HA-AMG-től – AMO-ig + HA-BCL és – BME, később B.101-115-ig. *Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet* i. m. 370.

¹⁰⁴⁶ HA-MAMC, -AMO (15 db) *Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet* i. m. 370. Levéltári forrás szerint 5 fő, vagy 500 kg maximális teher. HL VKF 5959/ 1. oszt. eln. – 1939. 6-10 ejtőernyős *Lajtai J.: Caproni* i. m. 22.

¹⁰⁴⁷ *Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet* i. m. 306.

¹⁰⁴⁸ 22 fő teljesen felszerelt ejtőernyőst tudott szállítani. *Sisa A.: Repülőgép* i. m. 18. A gépnek 24 fős befogadóképessége volt. *Huszár J.: Honvéd* i. m. 101.

¹⁰⁴⁹ A Junkers Ju-52/3m adatai csak összehasonlító jellegűek, mivel rendszeresítésére és a magyar királyi honvéd ejtőernyős zászlóaljnál történő használatára nem került sor. Egyes ejtőernyős visszaemlékezések szerint mégis hajtották végre ejtőernyős ugrást Junkers Ju-52-esekből. *Huszár J.: Honvéd* i. m. 111-112. Hasonló információt közölt Lajtai János is: „[...] *Igaz, a főszerepet időközben átvették a korszerűbb SM.75-ös; Fiat G.12-es; majd a kitűnő Ju-52-es szállítógépek, de a Ca-101-es továbbra is szállította az újonc ejtőernyősöket. [...]*” *Lajtai J.: Caproni* i. m. 26.

¹⁰⁵⁰ *Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet* i. m. 308.

5. sz. táblázat.: Rohamvitorlázó típusok és főbb adataik

Típus	Fesztávolság	Szerkezeti tömeg	Felszálló tömeg	Sebesség
Rubik R-21 ¹⁰⁵¹	23 m	2300 kg	1,7-2 t tömeg, vagy 15 felfegyverzett katona	n. a.
Gotha Go-242 ¹⁰⁵²	24,50 m	3200 kg	6800/7300 kg	Maximális vontatási sebesség 240 km/h, menetsebesség 210 km/h.
DFS-230 ¹⁰⁵³	21, 98 m	860 kg	2100 kg	Maximális vontatási sebesség 290 km/h, menetsebesség 210 km/h.

¹⁰⁵¹ Bonhardt A. – Sárhidai Gy. – Winkler L.: Fegyverzet i. m. 460.

¹⁰⁵² Heinz J. Nowarra: Deutsche Lastensegler an allen Fronten. Podzun Pallas Verlag, Friedberg, 1978, 47. p. (a továbbiakban: **Nowarra**)

¹⁰⁵³ **Nowarra**, 47. p.

6. sz. táblázat. Az ejtőernyős kiképzés és gyakorlóugrások során bekövetkezett halálos balesetek.

Sorszám	Név	Elhalálozás ideje	Életkora	Házastárs neve	Szülők neve	Halál helye	Halál oka
1	Penzer József ejtőernyős katona ¹⁰⁵⁴	1940. június 22. 10 óra	24 éves	-	Penzer János néhai Galambos Julianna	Pápa Repülőtér	koponyaalapi törés baleset (:zuhanás folytán:)
2	Horváth Gyula m. kir. ejtőernyős őrvezető	1940. szept. 24. 17 óra	22 éves	-	Horváth Sándor Szalai Erzsébet	Pápa Repülőtér melletti kukoricás föld	szívbénulás, az agynak kiterjedt roncsolása baleset folytán ¹⁰⁵⁵
3	Barka Pál ejtőernyős katona ¹⁰⁵⁶	1940. nov. 22. 12 óra	22 éves	-	Barka Pál Antalics Julianna	Pápa Repülőtér	agyalapi gerincoszlop és mindkét lábszárcson- t törése ejtőernyős ugrás közbeni baleset folytán.
4	Elek Gábor m. kir. ejtőernyős örmester ¹⁰⁵⁷	1940. dec. 2. 18 óra	25 éves	-	Elek Gábor Bujdosó Julianna	Pápa Jókai Mór- utca 7.	agyrázkódás, comb és alszártörés esés következtében tüdő- embólia
5	Szivós Lajos m. kir. ejtőernyős katona	1941. jan. 10. 17 óra	24 éves	-	Szivós Mihály Bugyi	Pápa Repülőtér	sérülés belső vérzés baleset

¹⁰⁵⁴ Veszprém Megyei Levéltár, XXXIII. 1., 1026. sz. kötet – Halotti anyakönyvi másodpéldány, Pápa 1937-1942. A másodpéldányokkal ellentétben Pápa város halotti anyakönyve alapján Penzer József szülei Penczer Simon és néhai Galambos Julianna voltak. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 34.

¹⁰⁵⁵ Horváth őrvezető halálát feltehetően a boncolás során – melyet dr. Vándor Ferenc ejtőernyős orvos végzett el – feltárt csecsemőmirigy okozta. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 43.

¹⁰⁵⁶ Baczka Pál ejtőernyős Baczka Pál és Antalics Julianna fia volt: Szécsényben született. Pápán, az alsóvárosi temetőben, 1940. november 24-én temették el; P. Simon Gyula kórházi lelkész végezte a temetést. Az adatokat a pápai római katolikus plébániában vették fel. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 44.

¹⁰⁵⁷ Elek Gábor örmester a pápai kórházban hunyt el. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 45.

					Erzsébet		folytán
6	Pardi János m. kir. honvéd ejtőernyős	1941. máj. 27. 9 óra	26 éves	Duma Mária	Pardi Sándor Borbély Gizella	Pápa Repülőtér	koponyaala pi és nyakcsigolya törés baleset folytán
7	Király Sándor m. kir. ejtőernyős katona	1941. júl. 3. 9 óra	21 éves	-	Király János néhai Pádár Terézia	Pápa Repülőtér	Koponyaala pi törés-ejtőernyős ugrás következtében történt baleset folytán.
8	Ruzsa Mihály m. kir. ejtőernyős őrzővezető	1941. szept. 24. 10 óra	24 éves	-	Ruzsa István Máté Brigitta	Pápa Repülőtér	Koponyaala pi törés-ejtőernyős ugrás következtében történt baleset folytán.
9	Hornok Ambrus m. kir. ejtőernyős őrzővezető	1942. máj. 24. 10 óra	25 éves	-	Hornok János Karsai Mária	Pápa Repülőtér	Koponyaala pi gerinc és lábszárcsont törés baleset folytán
10	Szabó Nándor m. kir. ejtőernyős honvéd ¹⁰⁵⁸	1942. június 12 16 óra	21 éves	-	Szabó Antal Hindieki Franciska	-	Koponyaala pi törés ballábszárcsont törés
11	Kósa Albert m. kir. ejtőernyős honvéd ¹⁰⁵⁹	1942. aug. 3. 10 óra	23 éves	-	Kósa Imre Balázs Rozália	Pápa Repülőtér	ejtőernyős ugrás következtében gerinctörés
12	Kincses Gyula m. kir. ejtőernyős őrmester ¹⁰⁶⁰	1942. aug. 18. 10 óra	24 éves	-	Kincses Gyula Zsiga Eszter	Pápa Repülőtér	ejtőernyős ugrás következtében koponyaala pi törés

¹⁰⁵⁸ Adán született. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 67.

¹⁰⁵⁹ Csíkszentmihályi születésű. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 67.

¹⁰⁶⁰ Okányi születésű. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 67.

13	Tóth János m. kir. ejtőernyős honvéd ¹⁰⁶¹	1942. aug. 19. 4 óra	20 éves	-	néhai Tóth István Tóth Viktória	Pápa Repülőtér	ejtőernyős ugrás következtében koponyaala pi törés
14	Agócs László m. kir. ejtőernyős őrzővezető	1942. nov. 3. 2 óra	21 éves	-	Agócs József Varga Mária	Pápa Jókai Mór utca 7.	agyrázkódás repülő baleset folytán ¹⁰⁶²
15	Tárnok István m. kir. ejtőernyős ¹⁰⁶³ honvéd	1943. dec. 3. 10 óra	19 éves	-	Tárnok István Szlatovics (Klatovics?) Rozália	Pápa Repülőtér	hátgerinc és koponyaala pi törés - baleset folytán
16	Bokor Géza m. kir. ejtőernyős honvéd	1944. febr. 1. 11 óra	19 éves	-	Bokor Béla Móriltz Ilona	Pápa Repülőtér	agyzúzódás, többszörös csonttörés-baleset folytán
17	Tóth Béla m. kir. ejtőernyős honvéd (:kézművessegéd :) ¹⁰⁶⁴	1944. júl. 19. 10 óra	24 éves	-	Tóth Géza néhai Horváth Róza	Pápa Repülőtér	Koponyaala pi törés baleset folytán
18	Baranyai József m. kir. repülő szakaszvezető	1944. aug. 23. 13 óra	23 éves	-	Baranyai József Palacsik Franciska	Pápa Jókai Mór utca 7.	a hasnak karóval való felnyársalás a baleset folytán
19	Sárosi Gyula m. kir. ejtőernyős honvéd Pápa Lovassági laktanya	1944. nov. 1. 16 óra	17 éves	-	Sárosi József néhai Reitz Hermina	Pápa Repülőtér.	belső-elvérzés ejtőernyős ugrás következtében.

¹⁰⁶¹ Midszenti születésű. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 67.

¹⁰⁶² A tiszafüredi őrzővezető agrázkódást, szívbénulást szenvedett. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 67.

¹⁰⁶³ Veszprém Megyei Levéltár, XXXIII. 1., 1026. sz. kötet – Halotti anyakönyvi másodpéldány, Pápa 1943-1946.

¹⁰⁶⁴ Tóth Béla ejtőernyős honvéd a német csapaternyőre történő átképzés során, Heinkel He-111-esből végrehajtott ugrás során szenvedett halálos balesetet, miután a következő ugrócsoportot szállító repülő szárnyával ernyőjét szétszakította. *Huszár J.*: Honvéd i. m. 83.

7. sz. táblázat: A pápai repülőtér területén felépítendő akadály- és rohampálya elemeinek felsorolása:

Mindkét pályát a pápai repülőtéren, a repülőtéri laktanya területén terveztek kiépíteni. Az akadálypálya tervrajzán, a rajttól a célig 15 pontot tüntettek fel.¹⁰⁶⁵ Hossza 500 m volt. A következő kiképző- és akadály elemeket kívánták felállítani:

1. gerenda: 6 m hosszú, 1,80 m magas
2. rókalyuk: 6 m széles, 1,00 m magas, 0,50 m-es átmérőjű nyílásokkal
3. palánk: 6 m széles, 2,20 m magas
4. árok: 6 m hosszú, 4 m széles, 2 m mély
5. gerenda: 6 m hosszú, 2 m magas
6. árok: 6 m hosszú, 3 m széles, 2 m mély
7. kötélhíd: 4 m magas, 50^m/_m átmérőjű
8. drótakadály: 3 soros, 6 m hosszú, 5 m széles
9. kőfal árokkal: 0,80 m magas, 0,60 m széles a fal, 2,50 m széles az árok, 1,00 m mély
10. élő sövény: 6 m hosszú, 0,4 m széles, 0,6 m magas
11. terméskő fal: 6 m hosszú, 0,6 m széles, 1,5 m magas
12. butató drót: $6 \times 5 = 30 \text{ m}^2$
13. pózna: 4 m magas, 0,15 m átmérő, karboliniumozva
14. árok bürüvel: 6 m hosszú, 4 m széles, 2 m mély; bürü: 12/12 ger.
15. palánk: 6 m széles, 4 m magas

A tervezett roham- és páncélromboló pálya kiterjedése jelentősen felülmúlta volna az akadálypályaét.¹⁰⁶⁶ A pálya vázlatán a következő elemek szerepeltek:

- futóárok: 0,6 m széles, 1,80 m mély
- teljesen befedett futóárok: 1,30 m széles, 0,50 m vastag földréteggel, alatta 0,15 m átmérőjű fagerendákkal borított 1,70 m mély
- harckocsi biztos lövészgödör: 0,60 m széles, 1,40 m mély
- golyószóró lőállás: 1 m széles, 0,30 m mély, utána 0,90 m széles és 1,50 m mély résszel rendelkező árok
- géppuska lőállás: 1 m széles, 0,30 m mély, utána 0,90 m széles és 1,50 m mély résszel rendelkező árok
- nehézpuska lőállás: 1,50 m széles, 0,30 m mély, utána 0,90 m széles és 1,50 m mély résszel rendelkező árok

¹⁰⁶⁵ HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga Pápa 187. doboz.

¹⁰⁶⁶ HL 211.591 ép. osztály-1944. HL VII. 244. Katonai objektumok építési anyaga Pápa 188. doboz.

- gránátvető lőállás: külső szélessége 3,00 m, majd folyamatosan szűkül befelé és a gödör feneké felé, amíg a 2 m szélességet el nem éri, 1,10 m mély
- aknavető lőállás: külső szélessége 3,00 m, majd folyamatosan szűkül befelé és a gödör feneké felé, amíg a 2 m szélességet el nem éri, 1,10 m mély
- 6 személyes óvóhely: 3 m széles, 0,60 m mélyen, 0,25 m szélességben a gödör tetején kétoldalt 0,50 m széles rönkökkel alátámasztva, melyek tartják a földréteget; az óvóhely elülső része 0,60 m széles és 1,40 m mély, hátsó része 0,60 m széles, 2,00 m mély és 6 m hosszú

Akadályok:

- háromsoros drótakadály
- egysoros drótkerítés
- mozgatható akadály (spanyolbak)
- dróthálóval fedett és leplezett harckocsi csapda
- x m hosszú és 5 m széles buktató drótakadály
- iparvágányon futó, vaslemezzel bevont eredeti méretű harckocsi
- téglából és betonból készült eredeti méretű harckocsi
- ház, ajtóval, ablakokkal, pincével, padlóssal

A térképen 2 db T-34, 1 db MK. II., 1 db KW I. és 1 db KW II. harckocsi utánzat szerepel.

8. sz. táblázat: Az ejtőernyős-század létszámának változásai 1938-1943¹⁰⁶⁷ között.

Rendelet neve, száma	Rendszeresített létszám (beleértve a földi részleget is)		Összesen
	Tisztek	Legénység	
HL HM 1938 Eln. 1/a 18.000 2844/a 16. sz. mell.	9	354	363
HL HM 39.000/el. 1/a. 1938. szám, 11/a. mell.	7	199	206
HL HM 31.682/el. 1/a.- 1940. szám sz. n. mell.	9	354	363
HL VKF 4378/el. 1. vkf. 1940. 310. sz. mell.	8	366	374
HL HM 41.000/el. 1/a.- 1941. sz. 123. sz. mell.	10	332	342
HL HM 42.000./el. 37.- 1942. sz. Le. 24. sz. mell.	7 ¹⁰⁶⁸	198 ¹⁰⁶⁹	205
HL HM 43.000./el. 37.- 1943. sz. Le. 61. sz. mell.	6 ¹⁰⁷⁰	198	204

¹⁰⁶⁷ 1944-ben, a „Szabolcs” hadrendben már nem került sor az ejtőernyős zászlóalj(ak) hadrendjének módosítására, illetve a Szent László hadosztály felállítása során nem mutatható ki érdemi változás.

¹⁰⁶⁸ A HM. 42.000/ eln. 37-1942. táblázatból kivették a műszaki és híradó szakaszba beosztott tiszteket (ez annak volt köszönhető, hogy külön műszaki és híradó századot hoztak létre) és a századparancsnoki törzsbe beosztott orvostisztet.

¹⁰⁶⁹ A HM. 41.000/ eln. 1/a-1941. sz. rendelethez kapcsolódó táblázatban feltüntetett géppuskás (33 fő), műszaki (48 fő) és híradó szakaszt (36 fő) kivették a század hadrendjéből, valamint csökkentették a századparancsnoki törzs 26 főről 22-re), a golyószórós szakaszok (46 főről 42-re), nehézpuskás szakasz (33 főről 28-ra) létszámát is.

¹⁰⁷⁰ A HM. 41.000/ eln. 1/a-1941. táblázatban szereplő műszaki és híradó szakaszba beosztott tiszteken kívül, melyeket már a HM. 42.000/ eln. 37-1942. táblázatban sem tüntettek fel, a századparancsnoki törzsbe beosztott orvostisztet is kivették az új hadrendből.

A különbséget, mint pl. a HL HM 4378/eln. 1. vkf. 1940. sz. melléklet esetén a földi alap – századírnok, gépkocsivezető, szakács, ejtőernyő kezelő, stb. – jelenti. Az 1941., 1942. és 1943. évi ejtőernyős-század szervezési és állománytáblázata már nagyobb egységet mutat: az ejtőernyős (harcos csoport) ugró állományt tüntetik fel, fegyverzettel együtt.

9. sz. táblázat: Ejtőernyős pótszázad

Eje. pótszd. hadrend	HL HM 4378/el. 1. vkf. 1940. 602. sz. mell.		
Rendszeresített létszám (beleértve a földi részleget is)		Összesen	
Tisztek	Legénység		
20 fő	608 fő	628 fő	
Puska	(ütközet állományon kívül)		10 db
Pisztoly			126 db
Puska	Kiképzési célokra	(ütközet állományon kívül)	189 db
Pisztoly			189 db
géppisztoly			90 db
Golyószóró			18 db
Géppuska			6 db
Nehézpuska			6 db
Lángszóró			6 db

10. sz. táblázat: Ejtőernyős zászlóaljtorzs

Táblázat rendeleti száma:	HL HM 4378/eln. 1. vkf. 1940. sz.	HL HM 41.000/eln. 1./a.- 1941. sz.	HL HM 42.000./eln. 37.- 1942. sz.	HL HM 43.000./eln. 37.-1943. sz.
Létszám:	50 fő	375 fő	357 fő	266 fő
Fegyverzet:				
Puska	12 db ¹⁰⁷¹	190 db	146 db ¹⁰⁷²	85 db
Géppisztoly	10 db	33 db	62 db	26 db
Pisztoly	32 db	74 db	96 db	47 db
Golyószóró	-	-	3 + 1 db ¹⁰⁷³	-
<u>Eje. felszerelés:</u>				
Személyi eje.	-	94 db	70 + 14 db ¹⁰⁷⁴	29 + 6 db ¹⁰⁷⁵
Teher eje., ledobó hüvely	-	A teher ejtőernyők rendszeresítésére a csapatpróbák és kísérletek befejezése után kerül sor.	létszámának megállapítása a rendszeresítésig függőben	létszámának megállapítása a rendszeresítésig függőben

¹⁰⁷¹ Ütközet állományon kívül, egy ejtőernyős zászlóaljtorzs összesen – rendszeresített hadiállomány.

¹⁰⁷² Békekiképzésre.

¹⁰⁷³ A második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁷⁴ A mentő (has) eje. készlet egyenlő a megadott eje. készlet 1/3-ával (tart. nélkül) + 20%. – a második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁷⁵ A mentő (has) eje. készlet egyenlő a megadott eje. készlet 1/3-ával (tart. nélkül) + 20%. – a második számjegy tartalékkészlet.

11. sz. táblázat: Eje. szd.-ok fegyverzetének változása 1940-1943

Táblázat rendeleti száma:	HL HM 31.682/el. 1./a.- 1940. sz.	HL HM 4378/el. 1. vkf. 1940. sz.	HL HM 41.000/el. 1./a.-1941. sz.	HL HM 42.000./el. 37.- 1942. sz.	HL HM 43.000./el. 37.-1943. sz.
Fegyverzet:					
Puska	203 db ¹⁰⁷⁶	18 db	342 db	205 db	205 db
Géppisztoly	191 db	225 db ¹⁰⁷⁷	296 db	171 db	173 db
Pisztoly	356 db	359 db ¹⁰⁷⁸	342 db	205 db	205 db
Golyószóró	18 db	18 db	12 + 3 = 15 db ¹⁰⁷⁹	9 + 3 db ¹⁰⁸⁰	9 + 3 db ¹⁰⁸¹
Géppuska	4 db	4 db	3 + 1 = 4 db	-	-
Lángszóró	-	6 db	6 + 1 = 7 db	-	-
Nehézpuska	3 db	3 db	3 + 1 = 4 db	3 + 1 db ¹⁰⁸²	3 + 1 db ¹⁰⁸³
Gránátvető	-	-	3 + 1 = 4 db	3 + 1 db	3 + 1 db
Rohamkés	331 db	- ¹⁰⁸⁴	-	-	-
Híradótechnika	9 db száraztelepes rádió	-	6 db R/7-es rádió ¹⁰⁸⁵	-	-

¹⁰⁷⁶ „Puska (ütközet állományon kívül) a géppisztoly mellett, csak békében szükséges, mindaddig, míg a géppisztoly tömeggyártása meg nem indul és elegendő lőszer rendelkezésre nem áll.” HL HM 31.682/el. 1./a.-1940. sz.

¹⁰⁷⁷ A géppuskás rajba beosztott honvédek közül rajonként 3, nehézpuskás rajonként 4, rádiós rajonként 7 fő vitt magával géppisztolyt. A hadrend megjegyzés rovatába még a következőket írták: „A kellálladékhöz még hiányzó géppisztolyok helyett puskát kell biztosítani!”

¹⁰⁷⁸ Csak az ugró vitt magával pisztolyt.

¹⁰⁷⁹ A második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁸⁰ Minden szakaszban a 3. golyószóró állványos golyószóró és a második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁸¹ Minden szakaszban a 3. golyószóró állványos golyószóró és a második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁸² A második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁸³ A második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁸⁴ Csak az ugró vitt magával rohamkést.

¹⁰⁸⁵ Az ejtőernyős harcos csoportnál.

12. sz. táblázat: Ejtőernyős géppuskás század békehadrendje 1942-1943

Eje. géppuskás szd.	HL HM 42.000./eln. 37.- 1942. sz.	H. M. 43.000/eln. 37.- 1943. sz.
<u>Létszám:</u>	111 fő	111 fő
<u>Fegyverzet:</u>		
Puska	111 db (béke kiképzésre)	111 db (béke kiképzésre)
Pisztoly	111 db	111 db
géppisztoly	77 db	77 db
Géppuska	9 + 3 db ¹⁰⁸⁶	9 + 3 db
<u>Eje. felszerelés:</u>		
Személyi eje.	111 + 22 db ¹⁰⁸⁷	172 + 35 db
<u>Jármú:</u>		
Kerékpár	5 db	5 db
Kézitaliga	9 db gp. kézitaliga – békekiképzésre	9 db gp. kézitaliga – békekiképzésre

¹⁰⁸⁶ a második számjegy tartalékkészlet

¹⁰⁸⁷ a mentő (has) eje. készlet egyenlő a megadott eje. készlet 1/3-ával (tart. nélkül) + 20%. – a második számjegy tartalékkészlet

13. sz. táblázat: Ejtőernyős nehézfegyverszázad békehadrendje 1942-1943

eje. nehézfegyverszd.	HL HM 42.000./eln. 37.- 1942. sz.	H. M. 43.000/eln. 37.- 1943. sz.
<u>Létszám:</u>	88 fő	88 fő
<u>Fegyverzet:</u>		
Puska	88 db (béke kiképzésre)	88 db (béke kiképzésre)
Pisztoly	88 db	88 db
géppisztoly	56 db	56 db
Géppuska	3 + 1 ¹⁰⁸⁸ (légvédelmi nehézgéppuska)	3 + 1 ¹⁰⁸⁹ (légvédelmi nehézgéppuska)
Aknavető	2 db	2 db
Páncéltörő ágyú	2 db	2 db
<u>Eje. felszerelés:</u>		
Személyi eje.	88 + 15 db ¹⁰⁹⁰	88 + 15 db
Teher eje., ledobó hüvely	létszámának megállapítása a rendszeresítésig függőben.	létszámának megállapítása a rendszeresítésig függőben.
<u>Jármű:</u>		
Kerékpár	5 db	5 db
Kézitaliga	3 db nf. kézitaliga (békekiképzésre)	3 db nf. kézitaliga (békekiképzésre)

¹⁰⁸⁸ Légvédelmi nehézgéppuska rendszeresítéséig 7/12. M. géppuska. A második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁸⁹ Légvédelmi nehézgéppuska rendszeresítéséig 7/12. M. géppuska. A második számjegy tartalékkészlet.

¹⁰⁹⁰ a mentő (has) eje. készlet egyenlő a megadott eje. készlet 1/3-ával (tart. nélkül) + 20%. – a második számjegy tartalékkészlet

14. sz. táblázat: Ejtőernyős árkász század békehadrendje 1942-1943

Eje. ár. szd.	HL HM 42.000./eln. 37.- 1942. sz.	H. M. 43.000/eln. 37.- 1943. sz.
<u>Létszám:</u>	172 fő	172 fő
<u>Fegyverzet:</u>		
Puska	172 db puska – béke kiképzésre.	172 db puska – béke kiképzésre.
Pisztoly	172 db pisztoly	172 db pisztoly
géppisztoly	120 db géppisztoly	120 db géppisztoly
Lángszóró	18 + 3 db lángszóró – a második számjegy tartalékkészlet.	18 + 3 db lángszóró – a második számjegy tartalékkészlet.
<u>Eje. felszerelés:</u>		
Személyi eje.	172 + 35 db ¹⁰⁹¹	172 + 35 db
Teher eje. + ledobóhüvely	létszámának megállapítása a rendszeresítésig függőben.	létszámának megállapítása a rendszeresítésig függőben.
Szállítóeszköz		
Kerékpár	5 db	5 db

¹⁰⁹¹ a mentő (has) eje. készlet egyenlő a megadott eje. készlet 1/3-ával (tart. nélkül) + 20%. – a második számjegy tartalékkészlet

15. sz. táblázat: Ejtőernyős távbeszélő-század békehadrendje 1942-1943

Eje. távbeszélő- szd.	HL HM 42.000./eln. 37.- 1942. sz.	H. M. 43.000/eln. 37.- 1943. sz.
<u>Létszám:</u>	131 fő	208 fő
<u>Fegyverzet:</u>		
Puska	131 db (béke kiképzésre)	208 db (béke kiképzésre)
Pisztoly	131 db	208 db
géppisztoly	90 db	163 db
<u>Hír.anyag:</u>		
R. 7/E.	12 + 2 db (nincs ott a jelzés, h. a 2 db tartalék lenne)	8 + 2 db (nincs ott a jelzés, h. a 2 db tartalék lenne)
R./5.	12 + 2 db	-
R.-3.	-	16 + 4 db a második számjegy tartalék
vezetékes lehallgató készülék	-	2 db
gyal. tács.	-	4 db
fény. tács.	-	4 db
30. M. 10-es központi kapcsoló	-	1 db
<u>Eje. felszerelés:</u>		
Személyi eje.	131 + 26 db ¹⁰⁹²	208 + 35 db ¹⁰⁹³
Teher eje., ledobó hüvely	létszámának megállapítása a	Létszámának megállapítása

¹⁰⁹² a mentő (has) eje. készlet egyenlő a megadott eje. készlet 1/3-ával (tart. nélkül) + 20%. – a második számjegy tartalékkészlet

¹⁰⁹³ a második számjegy tartalékkészlet.

	rendszeresítésig függően.	később történik.
<u>Jármú:</u>		
Kerékpár	5 db	32 db

16. sz. táblázat: Légierők rendszeresített repülőgépeinek elosztása

Hadrend száma	HL HM 42.000./eln. 37.-1942. sz.
Gépek darabszáma	
Gyak. és isk. repülőgép – I. fokú repülőgép vezető kiképzés	2 db
Gyak. és isk. repülőgép – F. kiképzéshez.	4 db
Klgs. szállító repülőgép	12 db
Összesen:	18 db repülőgép

17. sz. táblázat: Ejtőernyős kerékpáros szakasz táblázat

eje. kerékpáros szakasz	H. M. 43.000/eln. 37.- 1943. sz.
<u>Létszám:</u>	62 fő
<u>Fegyverzet:</u>	
Távcsöves puska	6 db
Pisztoly	62 db
géppisztoly	56 db
Puska	57 db – békekiképzésre
Golyószóró	3 + 2 db ¹⁰⁹⁴
<u>Eje. felszerelés:</u>	
Személyi eje.	61 + 12 db ¹⁰⁹⁵
Teher eje., ledobó hüvely	teher eje. és üza. hüvely rendszeresítésig függőben.

¹⁰⁹⁴ a második számjegy tartalékkészlet

¹⁰⁹⁵ a második számjegy tartalékkészlet

18. sz. táblázat: Eje. gépkocsizó vonat alosztály

eje. gépkocsizó vonat alosztály	H. M. 43.000/el. 37.- 1943. sz.
<u>Létszám:</u>	97 fő
<u>Fegyverzet:</u>	
Pisztoly	61 db
géppisztoly	6 db
Puska	38 db
Géppuska/ vagy állványos golyószóró	3 db
Felszerelés:	1 db szabvány műhely felszerelés

19. sz. táblázat: Ejtőernyős tisztek

Sorszám	Név	Születési hely, idő	Anyja neve	Rendfokozatok, előléptetések	Szolgálat ideje (eje. zlj.)
1	Bartos Sándor ¹⁰⁹⁶	1911, Encs	Borisz Margit	1939. II. 1. – hdgy., 1941. IX. 1. – fhdgy.	1941. VIII. 16. – 1945. III. 29.
2	Berthy Károly ¹⁰⁹⁷	1921. IV. 16., Békéscsaba	-	1942. VIII. 1. – hdgy., 1944. XI. 1. – fhdgy.	1943. III. 1. – 1945.
3	Cseke Endre ¹⁰⁹⁸	1917. IV. 16., Hajdúnánás	-	1939. II. 1. – hdgy., 1941. XI. 1. – fhdgy., 1944. XI. 1. – szds.	1941. II. 1. – 1944. X. 25. (hősi halált halt)
4	Demeter András ¹⁰⁹⁹	1918. XII. 8., Décs	-	1939. IX. 1. – hdgy., 1942. IV. 1. – fhdgy.	1941. X. 1. – 1943. II. 15.
5	Kövesdy Dezső ¹¹⁰⁰	1920. IX. 2., -	-	1941. IX. 1. – hdgy., 1944. I. 1. – fhdgy.	1943. IV. 15. – 1945.
6	Labancz Gyula ¹¹⁰¹	1908. II. 25., -	-	1931. IX. 1. – hdgy., 1939. XI. 1. – fhdgy., 1939. XI. 1.	1941. I. 20. – 1941. VI. 1.

¹⁰⁹⁶ HL Központi Irattár (a továbbiakban: HL KI), 90107 sz. okmánygyűjtő.

¹⁰⁹⁷ HL KI 4589 sz. okmánygyűjtő.

¹⁰⁹⁸ HL KI 12316 sz. okmánygyűjtő.

¹⁰⁹⁹ HL KI 14098 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁰⁰ HL KI 44451 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁰¹ HL KI 58006 sz. okmánygyűjtő.

				– szds., 1943. V. 1. – örgy.	
7	Lédeczi László ¹¹⁰²	1913. IV. 6., -	-	1935. IX. 1. – hdgy., 1939. XI. 1. – fhdgy., 1942. III. 31. – szds.	1938. IX. 23- ig. ¹¹⁰³
8	Maros Gábor ¹¹⁰⁴	1918. I. 6., -	-	1939. IX. 1. – hdgy., 1942. X. 1. – fhdgy.	1941. X. 1. – 1943. II. 20.
9	Péter Kálmán ¹¹⁰⁵	1914. V. 15., -	-	1940. VII. 1. – hdgy., 1943. VIII. 1. – fhdgy.	1941. XI. 1. – 1943. II. 15.
10	Petneházy Imre ¹¹⁰⁶	1905. IV. 23., Újvidék	Hoffmeister Dóra	1928. VIII. 1. – fhdgy., 1939. V. 1. – szds., 1943. V. 1. – örgy.	1941. V. 15. – 1944. VII. 1. ¹¹⁰⁷
11	Platthy Győző ¹¹⁰⁸	1917. I. 23., Karancseszi	Malatinsz ki Klára	1939. VIII. 20. – hdgy., 1942. V. 1. – fhdgy.	1940. V. 1. – 1945. III. 25.
12	Remete Imre ¹¹⁰⁹	1914. IV. 14., Zombor	-	1940. VII. 1. – hdgy., 1943. VIII.	1941. X. 1. – 1945. III.

¹¹⁰² HL KI 59286 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁰³ 1938. IX. 23. - 33995/e kik – Ejtőernyős-századhoz történt vez. megszűnt.

¹¹⁰⁴ HL KI 61016 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁰⁵ HL KI 41078 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁰⁶ HL KI 26500 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁰⁷ Kézrel írott önéletrajza szerint 1941-ben nyugdíjazták felesége származása miatt.

¹¹⁰⁸ HL KI 323/234 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁰⁹ HL KI 19163 sz. okmánygyűjtő.

				1. – fhdgy.	
13	Sanna Henrik ¹¹¹⁰	1913. XII. 9., Kolozsvár	Latinovic s Mária	1939. II. 1 – hdgy., 1941. XI. 1. – fhdgy.	1941. X. 1. – 1943. II. 15.
14	Dr. Szolár Béla ¹¹¹¹	1912. I. 27., Esztergom	Juhász Mária	1939. VI. – hdgy., 1940. V. 1. – fhdgy., 1942. IV. 1. – szds.	1940. XI. – 1944. XII.
15	Mátray Károly ¹¹¹²	1911. XII. 22., Borsodnádasd	Ujágh Margit	1935. IX. 1. – hdgy., 1939. XI. 1. – fhdgy., 1942. III. 31. – szds.	1938 ¹¹¹³
16	Nemes ábránfalvi Ugron István ¹¹¹⁴	1917. II. 24., Budapest	Szalai Lívia	1938. IX. 1. – hdgy., 1940. IX. 1. – fhdgy., 1944. I. 1. – szds.	1941. X. 1. – 1945. III. 28.
17	Lazáry György ¹¹¹⁵	1920. IX. 29., Miskolc	Karácson yi Ida	1941. IX. 1. – hdgy., 1944. IV. 1. – fhdgy.	1942. V. 1. – 1943. III. 1.
18	Marosujváry Géza ¹¹¹⁶	1920. IX. 1., Mohács	Kanizsai Klára	1943. IX. 1. – őrm., 1943. X. 1. – alhdgy.	1941. X. 13. – 1945. V. 10.

¹¹¹⁰ HL KI 34205 sz. okmánygyűjtő.

¹¹¹¹ HL KI 62736 sz. okmánygyűjtő.

¹¹¹² HL KI 65390 sz. okmánygyűjtő.

¹¹¹³ Kísérleti kerettag: első kiugrás során háromszoros lábtörés, visszahelyezés az 5/II. zlj. Körmendre.

¹¹¹⁴ HL KI 81857 sz. okmánygyűjtő.

¹¹¹⁵ HL KI 58668 sz. okmánygyűjtő.

¹¹¹⁶ HL KI 60987 sz. okmánygyűjtő.

19	Nagy Árpád ¹¹¹⁷	1915. IV. 21., Kiskunhalas	Lovász Vilma	1941. IX. 1. – hdgy., 1944. VII. 1. – fhdgy.	1941. VIII. 15. – 1945. V. 7.
20	Vén Imre ¹¹¹⁸	1914. VIII. 21., Szeged	Janicsek Irma	1937. IX. 1. – hdgy., 1940. IX. 1. – fhdgy., 1943. V. 1. – szds.	1942. II. 1. – 1945. III. 15.
21	Somlai Gyula ¹¹¹⁹	1913.. V. 12., Budapest	Kondász Ilona	1938. IX. 1. – hdgy., 1940. IX. 1. – fhdgy., 1944. VII. 1. – szds.	1942. II. 1. – 1945. IV.
22	Tóth Antal ¹¹²⁰	1915. VI. 2., Pesterzsébet	Dénes Éva	1941. IX. 1. – hdgy., 1944. IX. 1. – fhdgy.	1940. VIII. 15. – 1944. XII. 27.
23	Börzsöny László ¹¹²¹	1916. III. 17., Rákospalota	Kuthy Mária	1937. IX. 1. – hdgy., 1940. IX. 1. – fhdgy., 1942. IV. 1. – szds.	1942. II. 1. – 1943. V. 1., 1944. VIII. 15. – 1944. X. 15. ¹¹²²
24	Dr. Dióssy Ferenc ¹¹²³	1910. I. 18., Ócsa	Böttger Ida	1938. XI. 1. – fhdgy., 1942. III. 30. – szds.	1941. III. 1. – 1944. XII. 27.

¹¹¹⁷ HL KI 60426 sz. okmánygyűjtő.

¹¹¹⁸ HL KI 79818 sz. okmánygyűjtő.

¹¹¹⁹ HL KI 55991 sz. okmánygyűjtő.

¹¹²⁰ HL KI 50117 sz. okmánygyűjtő.

¹¹²¹ HL KI 6844 sz. okmánygyűjtő.

¹¹²² 1944. IX. 15-én eltűnt, halottá nyilvánítva.

¹¹²³ HL KI 14492 sz. okmánygyűjtő.

25	Horvay János ¹¹²⁴	1916. II. 10., Nyitrabánya	Győrffy Józsa	1939. II. 1. – hdgy., 1941. XI. 1. – fhdgy., 1944. XI. 1. – szds.	1941. VII. 1. – 1943. II. 22.
26	Karsay István ¹¹²⁵	1919. IX. 5., Zombor	Berecz Ida	1940. VII. 1. – hdgy., 1943. VIII. 1. – fhdgy.	1941. VIII. 1. – 1944. XII. 27.
27	Asztalos Antal ¹¹²⁶	1922. VI.22., Pápa	Szekér Eszter	1943. IX. 1. – hdgy.	1942. VII. 31. – 1944. VI. 20.
28	Rábai Béla ¹¹²⁷	1905. V. 7., Székesfehérvár	Füstér Erzsébet	1938. XI. 4. – hdgy., 1940. IX. 1. – fhdgy., 1942. IV. 1. – szds.	1939. XI. 1. – 1941. V. 1. (pápai reptérgondnoks ág)
29	Sági László ¹¹²⁸	1917. IX. 27., Berettóújfalu	Balkó Ilona	1939. IX. 1. – hdgy., 1942. X. 1. – fhdgy.	1941. XI. 1. – 1944. XI. 10. (eje. száll. rep. szd.)
30	Gelencsér Ferenc ¹¹²⁹	1911. IV. 14., Kölesd	Szakách Julianna	1939. XI. 1. – fhdgy., 1942. III. 30. – szds.	1941. II. 1. – 1944. XI. 10. (eje. száll. rep. szd.)
31	Vitéz Hegedűs Nándor ¹¹³⁰	1914. X. 2., Nagykanizsa	Milosevic h Olga	1939. IX. 1. – hdgy., 1941. X. 1. – fhdgy.	1939. IX. 24. – 1944. XI. 14. (eje. száll. rep. szd.) ¹¹³¹

¹¹²⁴ HL KI 42784 sz. okmánygyűjtő.

¹¹²⁵ HL KI 49448 sz. okmánygyűjtő.

¹¹²⁶ HL KI 302/2651 sz. okmánygyűjtő.

¹¹²⁷ HL KI 27595 sz. okmánygyűjtő.

¹¹²⁸ HL KI 16801 sz. okmánygyűjtő.

¹¹²⁹ HL KI 22575 sz. okmánygyűjtő.

¹¹³⁰ HL KI 41499 sz. okmánygyűjtő.

¹¹³¹ Az eredeti, háború előtti katonai lapon az ejtőernyős-századhoz történő vezénylésnél eltérő dátum volt megadva.

32	Szijártó Ferenc ¹¹³²	1908. IV. 1., Füle		1935. I. 1. – hdgy., 1940. IX. 1. – fhdgy., 1942. III. 31. – szds.	1942 – (eje. száll. rep. szd.)
33	Szántay Alajos ¹¹³³	1920. III. 31., Garamkövesd	bogárdi Mészöly Irma	1943. VIII. 20. – hdgy.	1943. IX. 1. – 1945. V. 4. (eje. száll. rep. szd.)
34	Mészöly Lóránd ¹¹³⁴	1910. VIII. 30., Sárbogárd	Vancsai Iren	1933. IX. 1. – hdgy., 1938. V. 1. – fhdgy., 1941. XI. 1. – szds.	1938 ¹¹³⁵
35	Paikart ¹¹³⁶ Imre ¹¹³⁷	1917. X. 15., Budapest	Bajzáth Etel	1940. VII. 1. – hdgy., 1943. VIII. 1. – fhdgy.	1941. VIII. 15. – 1945. V. 12.
36	Abonyi (Akkermann) János ¹¹³⁸	1913., Mór	Dvorszky Anna	1940. szept. 1. – őrm., 1943. jan. 1. – tőrm.	1942. VIII. 1 – 1945. IV. 7.
37	Nemes vajasdi Ajtay Ferenc ¹¹³⁹	1919. X. 31., Budapest	-	1940. VIII. 1. – hdgy., 1943. V. 1 – fhdgy.	1942. II. 1. – 1944. X. 27. ¹¹⁴⁰
38	Boncz József ¹¹⁴¹	1920. III. 14., Budapest	Persovits Julia	1943. XII. – ht. szkv. c. őrm., 1944.	1940. VI. – 1942. I. 10.,

¹¹³² HL KI 7812 sz. okmánygyűjtő.

¹¹³³ HL KI 27666 sz. okmánygyűjtő.

¹¹³⁴ HL KI 66097 sz. okmánygyűjtő.

¹¹³⁵ 1938 tavasza – ejtőernyős kiképzést vezetett (eje. tanf. pk.). – 2 hónap, Pápa.

¹¹³⁶ Paikert vezetéknev szerepel a személyi anyagok többségében, ugyanakkor a katonai lapján a Paikart név szerepel.

¹¹³⁷ HL KI 50638 sz. okmánygyűjtő.

¹¹³⁸ HL KI TH 113 sz. okmánygyűjtő.

¹¹³⁹ HL KI 158 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁴⁰ 1944. XII. 27-én, Tiszafürednél megsebesült.

¹¹⁴¹ HL KI TH 2238 sz. okmánygyűjtő.

				I. 1. – ht. Örm.	1944. VI. – 1944. XII. 4. ¹¹⁴²
39	Ferencz Gyula ¹¹⁴³	1914. II. 14., Tana	Dragovic s Márta	1939. VIII. 1. – ht. örm., 1942. V. 1. – ht. törm., 1944. IX. 17. – zls.	1940. I.1. (1938. XI. 4.) ¹¹⁴⁴ –1945. III. 26.
40	Hunyadvári/Hunyad váry (Hullmann) István ¹¹⁴⁵	1920. XI. 6.	Sörös Teréz	1940. okt.1. – szkv., 1943. vi. 1. – örm.	1940. VI. 15. – 1945. V 10.
41	Juhász Andor ¹¹⁴⁶	1917. VII. 27., Pacsér	Gáspár Judit	1937. X. 1. – örm., 1939. IX. 1. – hdgy., 1942. X. 1. – fhdgy.	1941. III. 15. – 1945
42	Kállay Tibor Elemér ¹¹⁴⁷	1920. XII. 5., Újfehértó	Orosz Anna	1941. – alhdgy., 1942 VIII. 1. – hdgy. (1944. VI.1.?)	1941-1942, 1944. V. – 1945.
43	Kökény József ¹¹⁴⁸	1913. XI. 23., Kisujbánya	-	1940. VIII. 1. – hdgy., 1943. VIII. 1.	1942. II. 1. – 1944.
44	Majthényi Imre ¹¹⁴⁹	1914. X. 9., Békásmegyér	Oderszky Ilona	1936. VIII. 20. – hdgy., 1940. IV. 1. – fhdgy., 1942. IV. 1. – szds.	1938. IX. – 1943. III.

¹¹⁴² 1944. XII. 4-én megsebesült.

¹¹⁴³ HL KI 20064 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁴⁴ Másik iratban megadott, az eje. szd-nál eltöltött szolgálati idő kezdete. Másol egy újabb, eltérő dátum szerepel.

¹¹⁴⁵ HL KI LG 48348 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁴⁶ HL KI 34372 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁴⁷ HL KI 46361 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁴⁸ HL KI 57258 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁴⁹ HL KI 313/181 sz. okmánygyűjtő.

45	Vitéz Makray Ferenc ¹¹⁵⁰	1915. XI. 2., Rákosszentmihály	Makray Erzsébet	1937. IX. 1. – hdgy., 1940. IX. 1. – fhdgy., 1943. V. 1. – szds.	1938. IX. 1. – 1941. IX. 1., 1945. II. 20. – 1945. III. 30.
46	Pataky Géza ¹¹⁵¹	1910. II. 17., Szentábrahám	László Marcella	1934. IX. 1. – hdgy., 1939. V. 1. – fhdgy., 1942. III. 30. – szds.	1938. IX. 11. – 1941. X. 1.
47	Pokorny László ¹¹⁵²	1905. III. 10., Karánsebes		1927. IX. 1. – fhdgy., 1936. XI. 1. – szds., 1942. XI. 1. – örgy., 1944. XI. 1. – alez.	1941. X. 1. – 1945.
48	Sólymos Antal ¹¹⁵³	1917. V. 2., Belica	Filó Gizella	1939. IX. 1. – hdgy., 1942. IV. 1. – fhdgy.	1940. 10. 1. – 1945. II. 20.
49	Szakács József ¹¹⁵⁴	1914. II. 1., Homokszil	-	1941. XI. 1. – fhdgy.	1941. XI. 1. – 1945. jan. 8. (elesett)
50	Vitéz Szentkirályi Ottó ¹¹⁵⁵	1916. VIII. 28., Kiskunhalas	-	1939. IX. 1. – hdgy., 1942. IV. 1. – fhdgy.	1940. X. 1. – 1944. (elesett)

¹¹⁵⁰ HL KI 60002 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁵¹ HL KI 13806 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁵² HL KI 1396 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁵³ HL KI 42762 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁵⁴ HL KI 72272 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁵⁵ HL KI 28419 sz. okmánygyűjtő.

51	Szokolay Tamás ¹¹⁵⁶	1914. VII. 15., Nyíregyháza	Veres Katalin	1932. VIII. – karp. őrm., 1937. VIII. 20. – hdgy., 1940. IX. 1. – fhdgy., 1943. V. 1. – szds.	1938. IX. 1. – 1941. XI. 1.
52	Tassonyi Edömér ¹¹⁵⁷	1910. X. 6., Nagyláz	Platényi Eugénia	1934. IX. 1. – hdgy., 1938. IX. 1. – fhdgy., 1942. III. 30. – szds., 1944. XI. 1. – őrgy.	1938. IX. 15. -

¹¹⁵⁶ HL KI 319/2411 sz. okmánygyűjtő.

¹¹⁵⁷ HL KI 63677 sz. okmánygyűjtő.

XII./4 Vitéz Bertalan Árpád

Az első, tragédiával kezdődő ejtőernyős bevetés során az alakulat parancsnoka, vitéz Bertalan Árpád is életét vesztette a műszaki hiba miatt lezuhanó gépben. Érdeemes ennek a kivételes személyiségnek életét röviden bemutatni, hogy milyen hatással volt az ejtőernyős csapatnemre. Nem túlzás azt állítani, hogy személye, valamint fáradhatatlan munkája nélkül nem jöhetett volna létre a magyar királyi honvéd ejtőernyős csapatnem.

Bertalan Árpád 1898. október 20-án született Pozsonyban. Édesapja Bertalan János, római katolikus vallású, édesanyja Bertalan János Mór, született Behner Teréz, római katolikus vallású. Bertalan Árpádot római katolikus vallás szerint keresztelték meg. Szüleivel Pozsonyban élt. A budapesti császári és királyi Hadapródiskolát „jó” eredménnyel végezte el. A „cs. és kir. Boszniai és hercegovinai 3. tábori vadászászlóaljhoz” osztották be. 1916. október 23. – 1918. november 10-ig teljesített frontszolgálatot.¹¹⁵⁸

Az első világháború során, az olasz fronton „rohamjárőr” vállalkozással (1917. VI. 25.) tört be az ellenséges állásokba. 1917. október 24-én meginduló offenzíva során a Cemponigerincnél (1917. X. 24.) és Pusnónál (1917. X. 25.) személyes példamutatásával tűnt ki. Október 30-án előrs parancsnokként a Montaglianónál¹¹⁵⁹ géppuskát zsákmányolt és előerőt ejtett foglyul. Sebesülése ellenére nem hagyta el posztját.¹¹⁶⁰

1918. I. 1. – II. 26. között, Col Sella Berettánál vett részt a harcokban, majd az augusztus 22-én az első hullám előtt vezetett támadásával a 912. magaslat meredek emelkedőjét megmászva kivetette az ellenséget állásából és 14 főt, valamint egy géppuskát zsákmányolt, és a 941. magaslat elfoglalásában is részt vett.¹¹⁶¹

1919. október 20-án, a Győri csendőrszárny tartalék zászlóalj parancsnokságához beterjesztett, ismételt levele szerint már 1918 novemberében kérte felvételét az állományba. A 3. tábori vadászászlóalj feloszlásával, nem tudta határidőre beadni jelentkezési iratait, mert a minősítési bizonyítványát nem sikerült időben beszereznie. Mayer Jenő százados, a volt pót század parancsnoka megírta a hiányzó minősítési bizonyítványt, így papírjait ismételten beadta. Levelét 1919. október 20-án iktatták a Győrvárosi csendőrszárny tartalék zászlóalj parancsnokságnál. Kérelmét láttamozták és javasolták felvételét a csendőrség kötelékébe, mert: „*nevezett egyike a legszebben dekorált fiatal tiszteknek és összegyéniségénél fogva is*

¹¹⁵⁸ HL Bertalan Árpád 2860/1898.

¹¹⁵⁹ Morteaglianónál sebesült meg az utcai harcokban, derekán srapel lövés érte. Csapatát nem hagyta el: három heti gyógykezelés után ismét régi beosztásában harcolt. Vitézek a világháborúban. Győr-Moson-Pozsony csonkavármegyék felavatott vitézeinek fegyverténye. *Vitéz Gombos Zoltán*. Győr 1930. Vitéz Szabó és Uzsaly Könyvnyomda-vállalata. 41. (továbbiakban: *Vitéz Gombos: Fegyvertény*)

¹¹⁶⁰ HL I. világháborús kitüntetési javaslatok. Vitéz Bertalan Árpád 32434.

¹¹⁶¹ HL I. világháborús kitüntetési javaslatok. Vitéz Bertalan Árpád 32434, 36229.

felvétele csak előnyére lenne a csendőr tisztikarnak”. Felvétele a csendőrség állományába nem járt sikerrel: az ügydarabra a következő bejegyzést vezették rá: *„Felvétel nincs, beosztása, megélhetése van.”*¹¹⁶²

A világháború után a győri gyalogezredben szolgált. 1922. augusztus 15-én¹¹⁶³ avatták vitézzé, szeptemberben főhadnaggyá, majd 1927. november 1-én századossá léptették elő.¹¹⁶⁴ 1927-ben megkapta az egykori Osztrák-Magyar Monarchia legnagyobb kitüntetését, a Katonai Mária Terézia-rend Lovagkeresztjét az 1917. október 24-én megindított tolmeini áttörés során végrehajtott haditettéért.¹¹⁶⁵ 1935 tavaszán Mosonmagyaróvárra helyezték át, ahol május elsejével átvette az árkász század parancsnokságát.¹¹⁶⁶

1938-ban, a formálódó ejtőernyős kísérleti keret parancsnokává nevezték ki. A kezdeti nehézségek ellenére Bertalan Árpád százados vezetésével sokoldalú (robbantó, személygépkocsi- és teherautó, mozdonyvezető) kiképzésben részesültek a keret tagjai. Személyesen válogatta ki a mintegy 30 főt, melyekkel megkezdődött a magyar katonai ejtőernyőzés alapjainak lerakása. Személyes példamutatására és bátorságára jellemző volt az is, hogy a Hehs Ákos által tervezett, magyar gyártású ejtőernyőt saját maga próbálta ki.

*„Kezdtük megszeretni parancsnokunkat. Kemény, katonás ember volt, de emellett víg kedélyű és igen jó bajtársat ismertünk meg benne. Megnyerő egyénisége és szinte atyai gondoskodása lassan feloldotta bennünk azt a visszataszító érzést, aminek oka, a köztünk levő nagy kor- és rendfokozati különbség volt. Ezt az érzést csak még fokozta az a tudat, hogy a legmagasabb háborús kitüntetés, a Mária Terézia rend lovagkeresztjének tulajdonosa.”*¹¹⁶⁷

„Mi Bertalant nemcsak parancsnokunknak, de barátunknak, mondhatnám atyai barátunknak tekintettük. Nem találkoztunk még soha ilyen természetű parancsnokkal és ezt a legénység is érezte. Mindannyian tudtuk, hogy minden tekintetben számíthatunk rá, szolgálatban és azon kívül is. Ő már akkor tudta azt, amire mi csak évek múlva jöttünk rá, hogy jó parancsnok az lehet, aki beosztottjainak gondját, baját ismeri, és mindent megtesz annak érdekében, hogy

¹¹⁶² HL Bertalan Árpád 2860/1898.

¹¹⁶³ Sorolási száma 322, irattári száma 297. <http://www.hungarianarmedforces.com/vitezirend/tiszti/index.html> 2012. 01. 10. Sajnos egyéb dokumentum vitézzé avatásával kapcsolatosan nem maradt fenn.

¹¹⁶⁴ <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1927/> valamint <http://www.hm-him.hu/rang/cd/1928/> 2012. 01. 10. 1927-ben Győrött, az Andrassy út 19. szám alatt lakott. Vitézek évkönyve Szerkesztette: Pekár Gyula. Pallas Budapest 1927. 26.

¹¹⁶⁵ A támadás során Bertalan Árpád hadnagy 15 főből álló rohamjárőr élén behatolt az olasz állásokba, majd azt felgöngyöltette. Foglyul ejtett tíz tisztet és 500 fő legénységet, 10 db géppuskát, 2 db aknavetőt és 1 fényszórót zsákmányolt. Az olasz második álláshoz elérve, abba is behatolt, azt egy szakaszon felszámolta. Tovább nyomulva felfedezett egy olasz tüzéruget, melyet felszámolt, 6 löveget, 12 tisztet és kb. 100 tüzért zsákmányolt. Végül az olasz 2. olasz vonal ellen megindult az osztrák-magyar csapatok támadása, ebben az olaszokat hátra támadva segítette hathatósan a saját csapatokat. *Vitéz Gombos*: Fegyvertény 37-41. A Katonai Mária Terézia-rend lovagkereszt vitézei között, az 1927. avatási évnél szerepel vitéz Bertalan Árpád százados neve. Magyarország tiszti cím- és névtára. M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Magyar Királyi Állami Nyomda Budapest 1932. 471.

¹¹⁶⁶ <http://www.vitezirend.co.hu/CV%20&%20Award/vBertalan%20Arpad.htm> 2012. 01. 10.

¹¹⁶⁷ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m., 4.

*ezeket a gondokat segíteni tudjon. Tudott nagyon kemény is lenni, de olyankor mindig igaza is volt.*¹¹⁶⁸

A honvédség tisztikara kezdetben a csapatnem fejlesztése ellen volt, túl költségesnek ítélték azt. Bertalan Árpád századosnak több alkalommal kellett személyesen eljárnia a Honvédelmi Minisztériumnál, hogy a szükséges ellátmányt megkapják.¹¹⁶⁹ 1939 februárjában, egy felderítő repülés során kényszerleszállást hajtottak végre Csapod mellett. A pilóta meghalt, Bertalan Árpád százados súlyos sérüléseket szenvedett. Eltört a lábszára, a térdje és számos bordája. Kiváló testi erőnlétének és szívósságának volt köszönhető, hogy felgyógyulása után – 1939 szeptemberében – újra ugrott!¹¹⁷⁰ 1939. november 1-ével őrnaggyá léptették elő.¹¹⁷¹

*„1939. november 1-én Bertalan Árpádot őrnaggyá léptették elő. Ezt az eseményt baráti körben ünnepeltük meg, hiszen barátok voltunk már mindannyian, és Bertalan is barátainak tekintett minket. Szerettük és tiszteltük parancsnokunkat. Szerettük, mert vidám, jóbarát volt és tiszteltük, mert előrelátó, eszes és gondolkodó parancsnok volt, aki nem tett különbséget ember és ember között.*¹¹⁷²

*„Bertalan Árpád rendkívüli pedagógiai érzékkel rendelkezett. Erre szükség is volt, mert nem kis számban kerültek az alakulathoz erős, bátor, de nehezen kezelhető emberek. Ő ezekből fegyelmezett, kemény katonákat nevelt, akik évtizedek múlva is rajongással beszéltek volt parancsnokukról, arcképét szobájuk falán őrizték.*¹¹⁷³

Vezetésével sikerült 1940-re az alig 30 fős kísérleti keretet század, majd zászlóalj erejűre növelni. Az 1941-es év elejétől – március végéig Budapestre vezényelték, törzstiszti tanfolyamra, addig Labancz Gyula vezérkari százados vezényelte az ejtőernyősöket.¹¹⁷⁴

Bertalan Árpád őrnagy igyekezett elérni, hogy a Jugoszlávia elleni támadásban az ejtőernyős alakulat is bevetésre kerüljön. Javaslatára a Bácskában, Szenttamásnál a Ferenc-csatorna hídját kellett elfoglalni az ejtőernyősöknek. 1941. április 12-én azonban a lezuhanó vezérgépjben hősi halált halt.

Vitéz Bertalan Árpád őrnagy emléke előtt tisztelegve, 1941. május 9-étől kezdve, zászlóalja a „Magyar Királyi vitéz Bertalan Árpád I. Honvéd Ejtőernyős Zászlóalj” elnevezést kapta meg.¹¹⁷⁵

Vitéz Bertalan Árpád őrnagyot posztumusz kitüntették – az ellenség előtt tanúsított kiválóan önfeláldozó magatartásáért – a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével, hadiszalagon a

¹¹⁶⁸ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m., 30.

¹¹⁶⁹ Huszár J.: Honvéd i. m. 17.

¹¹⁷⁰ Huszár J.: Honvéd i. m. 18., 20., 23.

¹¹⁷¹ 11. számú Honvédségi Közlöny (Személyes ügyek), 1939. október 30. 53.

¹¹⁷² Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m., 36-37.

¹¹⁷³ Huszár J.: Honvéd i. m. 26.

¹¹⁷⁴ Huszár J.: Honvéd i. m. 48. 51.

¹¹⁷⁵ 24. számú Honvédségi Közlöny (Szabályrendeletek) 1941. május 27., 299.

kardokkal.¹¹⁷⁶ Vitéz Bertalan Árpád ejtőernyős őrnagy, Kelemen Károly repülőszázados és Bene László repülő főhadnagy koporsóját a koszorúkkal együtt egy-egy tehergépkocsira helyezve elszállították Budapestre. Másnap a Farkasréti temetőben Horthy kormányzó, az ország vezetői, a vezérkar, külföldi katonai attasék és óriási tömeg jelenlétében történt meg a három tiszt búcsúztatása.¹¹⁷⁷

„Bertalan őrnagy és a repülőtiszték temetése április 16-án volt Budapesten a Farkasréti temetőben. A gyászszertartáson megjelent Horthy Miklós kormányzó, József kir. herceg, Bartha honvédelmi miniszter és a tábornoki kar tagjai közül sokan. Bertalan őrnagy koporsóját repülő akadémikus fia és a leánya kísérték. Elvált felesége az elhunyt végakarata szerint nem jelent meg a temetésen. Bertalan őrnagy végrendeletét dr. Tóth István városi főügyésszel együtt bontottuk fel és intézkedtünk annak végrehajtásáról.”¹¹⁷⁸

Megüresedett helyét előbb Labancz Gyula vezérkari százados, majd Szügyi Zoltán vezérkari alezredes vette át.¹¹⁷⁹

„Az ejtőernyős alakulatban az első két-három évben kialakult demokratikus szellem következménye volt, hogy nemcsak a tiszték, hanem a katonák is kritikával fogadták az új parancsnokot, elvárásaik voltak vele szemben. Olyan határozottnak, tekintélyesnek, tiszteletet parancsolónak, de ugyanakkor emberségesnek, puritánnak akarták látni, mint amilyen Bertalan Árpád volt. Labancz százados nem állta ki a próbát, nem tudta megnyerni a személyi állomány bizalmát. A tiszték közül többen elkérték magukat az alakulattól, a légénység körében is elégedetlenség volt érezhető.”¹¹⁸⁰

„Két idősebb tisztet, Pokorny és Petneházy századosokat hozta a zászlóaljhoz (Labancz százados), hogy kivegye kezükből a légénység irányítását.”¹¹⁸¹

„Az ejtőernyős zászlóalj parancsnokságát Szügyi Zoltán vezérkari alezredes vette át. Ő már ügyesebben látott munkához, mert meg akarta tartani a régi tisztikart, legalábbis addig, míg az alapvető kérdésekben otthon lesz. Hosszasan elbeszélgetett velünk szervezési kérdésekről, Bertalan őrnagy munkájáról, hozzá való viszonyunkról és azokról az ellentétekről, amik köztiünk és Labancz százados között kialakultak. Ezeknek a beszélgetéseknek eredményeként Majthényi és Kiss főhadnagykok visszavonták áthelyezési kérelmüket. Makray főhadnagy időközben felvételt nyert a Budapesti Műegyetemre, mint leendő mérnökkari tiszt. Én sem kívántam áthelyezésemet megváltoztatni. Egyébként engem Szügyi alezredes nem is

¹¹⁷⁶ 27. számú Honvédségi Közlöny (Személyes ügyek) 1941. június 18. 380.

¹¹⁷⁷ Huszár J.: Honvéd i. m. 57-58.

¹¹⁷⁸ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m., 77.

¹¹⁷⁹ Huszár J.: Honvéd i. m. 62.

¹¹⁸⁰ Huszár J.: Honvéd i. m. 61-62.

¹¹⁸¹ Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m., 78.

tartóztatott. Valószínűleg azért, mert én jelentettem fel Labancz századost és ez nagy felháborodást keltett a légi erők vezérkari főnökségén.”¹¹⁸²

Vitéz Bertalan Árpád halálával az ejtőernyős csapatnem aranykora lezárult. Azt a szigorú fegyelmet megkövetelő, mégis demokratikus légkört egyik utána következő parancsnok sem tudta megteremteni.

¹¹⁸² Szokolay T.: Magyar ejtőernyősök i. m., 79.

Honvéd ejtőernyősök: A csapatnem kialakulása és harcai 1938-1945 között

A háború után megjelent munkák jórészt elfogultak voltak, átpolitizált módon írtak a Magyar Királyi „vitész Bertalan Árpád” 1. honvéd ejtőernyős-zászlóalj háborús szerepléséről. Bárczy János, volt ejtőernyős százados, igen szubjektív hangvételű, melyben negatív színben tüntette fel egykori alakulatát. Annyi pozitívumot hozott írása, hogy az akkor még élő ejtőernyősök (többek között Makray Ferenc, Szokolay Tamás, Tassonyi Edömér) megírták saját tapasztalataik alapján az ejtőernyős-zászlóalj történetét, hozzájárulva ahhoz, hogy az események és a résztvevő szereplők neve ne merüljön feledésbe.

Huszár Jánosnak jelentős segítséget jelentett, hogy könyvének írása során sok, egykori ejtőernyős élt még, akik visszaemlékezéseikkel – esetleg feljegyzéseikkel – segítették kutatómunkáját. Az újabb kutatások azonban az emberi halandóság miatt már nem támaszkodhattak erre a forráscsoportra. A téma választását az indokolta, hogy 1999 (a könyv utolsó megjelenése) óta új forráscsoportok kerültek előtérbe – tiszti személyi anyagok, a haditechnika szerteágazó fejlesztésének iratai. Az ejtőernyős csapatnem szubjektív, fekete-fehér (siker-sikertelen) megítélése miatt több szempont alapján végrehajtandó vizsgálatot igényelt.

Az ejtőernyős csapatnem létrehozásának adminisztratív – anyagi feltételei, kiképzése és felszerelése, majd harcai – tematikai egységekre bontott vizsgálattal történt meg, a '30-as évek második felétől a háború befejezéséig. Az ejtőernyős tisztek személyi anyagának feltérképezésére is ebben a disszertációban került sor először. Noha érintőlegesen már ismerhetőek voltak az ejtőernyős tisztekről bizonyos adatok, és egyes személyekről életrajz is készült (Szügyi Zoltán vezérőrnagy), ám a rendelkezésre álló személyi okmánygyűjtők bemutatására még nem került sor – még ha csak bemutató jelleggel is. A tisztikar hozzávetőleges listájának összeállítására, az egyes tisztek szolgálati időtartamának feltérképezésére is most került sor először. A Vezérkari Főnök 1944. évi napijelentései további érdekes adalékokkal szolgálnak az ejtőernyősök harcaihoz.

A doktori értekezés célkitűzéseként az ejtőernyős-zászlóalj alakulattörténetének feldolgozását tűzte ki. Remélhetőleg hozzájárul a zászlóalj történetéről kialakított kép árnyalásához, egyes alig kutatott területek feltárásához.

Zsolt Reszegi

Honvéd paratroopers: Evolution and combat history of the paratroops between 1938-1945

In the periods following the war most of the published works about the role and performance of the Royal Hungarian “vitéz Bertalan Árpád” 1st honvéd paratrooper battalion were partially written and politically determined. János Bárczy, a former paratrooper captain, wrote in an understandably subjective manner, putting his former unit in a negative light. There were positive results of his book however; the then living paratroopers (Ferenc Makray, Tamás Szokolay, Edömér Tassonyi) published their own experiences, contributing greatly to the amount of knowledge we know now about the history of the unit, the events, names and other data.

János Huszár received significant help from former paratroopers when writing his work, and their recollections greatly supported his research. Recent researchers, however, could no longer rely on this group of sources. The choice of subject was apparent: since 1999, the last issue of János Huszár's book, new groups of sources came to light - officer's personal materials, records of development of the military technology. The already existing black and white image of the battalion needed an essential re-evaluation of the subject based on multiple viewpoints.

The investigation of the establishment of the paratroops administration has been provided in three different thematic units - economic conditions, training and equipment, and battles. This thesis is the first to provide the research of the personal material of the paratrooper officers. Although we now have partial data about some of the paratrooper officers, and in some cases full biographies are available (Major General Zoltán Szügyi), but the research and introduction of the available personal documents have not yet been done. This is also the first time to provide a rough compilation of the names of the officers and their times of service. The daily reports of the Chief of Staff from 1944 serve as an interesting addition to the combat history of the paratroopers.

The objective of this thesis was to provide the history of the paratrooper battalion. The author hopes to contribute to the more detailed elaboration of the picture we now have of the battalion's history with the exploration of some less researched areas.